NEXÖ

PELLE CUCERITORUL

★★

MARTIN ANDERSEN

NEXÖ

PELLE CUCERITORUL

★ ★

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

CARTEA
A TREIA

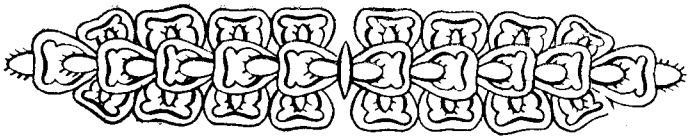

1

În curtea de lumină, îngustă și jilavă ca un puț, mișunau o puzderie de copii. Se jucau, se agățau de lemnăria scării, se fițîiau cîntînd pe grinzi cu cîte o felie de pîine cu untură în mînă, se așezau pe jos sau își dădeau drumul să lunece pe caldarîmul murdar. Aerul rece și umed, ca de fîntînă, le ruginise de timpuriu glăscioarele și le spuzise fața. Prin gangul boltit, care dădea în stradă, venea din cînd în cînd, tocmai de dincolo de zidurile orașului, o adiere caldă, încărcată de miresmele florilor și ale copacilor înfloriți.

Jocul se isprăvise, căci ultimul călăreț căzuse în cazanul cel negru. Hänsel și Gretel se furișaseră din gangul lui Vinzlev-Tontul peste grătarul canalului și ajunseseră cu bine în căsuța din turtă-dulce. Minunea era că și aceasta avea gratii la ușă de puteai vîrî printre ele o bucată de lemn, sau un cocean de varză, în care să-și înfigă colții vrăjitoarea cea bătrînă. Bucățele de lemn și coceni de varză găseai cît lumea în gălețile de gunoi de lîngă căsuța din turtă-dulce; cît despre vrăjitoare, știau toți cine era. Din cînd în cînd, baba se năpustea din pivniță, cu un clește în mînă și risipea ceața. În această curte, lucrurile se petreceau cam prea aievea. Nu lipsea nici măcar mirosul de turtă-dulce, căci îl simțeai cum se lasă în jos tocmai de colo de unde locuiau Olsenii cei înstăriți. Și

totuşi, nu s-ar fi putut spune că trăiai aici în plin basm. Cel puţin de-ar ieşi Vinzlev-Tontul din bîrlogul lui, să mai povestească o dată cum dusese aurul regelui în larg şi-l cufundase hăt, colo, la Königsgrund, pe vremea cînd mai era încă neamţul în ţară. Comorile regelui umpluseră o corabie întreagă şi nimeni altul decît Vinzlev nu ştia unde se aflau scufundate — nici chiar el nu mai ştia. Era o taină grozavă, în stare să-i scrîntească cuiva mintea! Vinzlev păstrase planul locului pe jiletca lui cu două rînduri de nasturi. N-avea decît s-o ia de la nasturele acesta spre celălalt şi de-aci în jos, ca să dea îndată de comoară. Dar, cu timpul, cîţiva dintre nasturi se rupseseră şi Vinzlev nu mai era în stare să descurce planul. Copiii îi ajutau în fiecare zi la căutat şi nu era lucru de joacă, căci regele începuse să-şi piardă răbdarea.

Erau însă şi lucruri mai minunate, ca de pildă să te întinzi pe spate pe caldarîmul lunecos şi să te joci „de-a frumuseţea". Jocul fusese născocit de Hanne. Dacă, din umbra de aci de jos, îţi înălţai privirea de-a lungul puţului îngust spre cerul scînteietor şi o coborai apoi dintr-o dată, vedeai jos beznă, iar colo, unde erau găleţile de gunoi şi privăţile, zburau prin întuneric cercuri colorate, galbene şi albastre. Potopul de lumină care-ţi trecea pe dinaintea ochilor înfăţişa călătoria spre ţara fericirii şi spre toate cîte nu se pot zugrăvi prin cuvinte. „Văd ceva, ştiu eu ce, dar nu vă spun", îngînau copiii cu ochii pierduţi în depărtare şi dînd tainic din cap.

Şi de plăcerea aceasta se mai întîmpla cîteodată să li se urască copiilor. Numai de grătarul cel rotund, de sub scara de lemn, unde se înecase tatăl Hannei, nu se mai săturau. Adîncul clocotea într-una sub grătar, înspăimîntînd copiii. Fetişcanele se aşezau cu picioarele răşchirate pe grătar, lăsînd boarea rece care se ridica de jos să le înfioare trupul. Grătarul dădea de-a dreptul în iad, şi, dacă te uitai ţintă în fund un timp, vedeai lucind slab, în adîncime, un fluviu negru ca cerneala. În tot momentul, dracul, care şedea gîfîind colo jos, într-un colţ, îşi trimitea în sus rigiielile lui împuţite. Dacă ridicai ochii din adîncuri în curte,

amurgul de aci ţi se părea o amiază însorită. Şi aşa, îţi puteai face lumea după plac, cînd luminoasă, cînd întunecată. Lîngă grătar găseai întotdeauna cîţiva copii care stăteau la pîndă în patru labe, cu spaima întipărită pe faţă. Şi tot aci, deasupra grătarului, plutea toată vara un nor de ţînţari ţinuţi în aer de suflul care se ridica din adînc. Ţînţarii ajungeau pînă la o anumită înălţime, cădeau moale şi iar se ridicau, întocmai ca mingile unui scamator. Din cînd în cînd, adîncul sugea tot roiul spre el, dar acesta se ridica din nou, legănîndu-se ca un duh jucăuş în curentul care venea dinspre boltă. Fetiţele se zgîiau la el, îşi ridicau delicat rochiţele şi făceau cîţiva paşi în vîrful picioarelor. Aici îşi făcuse şi Elvira lui Olsen primii paşi de dans şi acum dansa cu cetăţenii onorabili, pînă-i aducea la sapă de lemn. Cît despre fata telăliţei, era la Petersburg şi mai-mai să ajungă mare ducesă.

Deasupra acestei curţi strîmte atîrnau, într-o rînă, balcoane putrede. Erau atît de înguste, încît nu încăpeau pe ele decît frînghiile cu rufe de copii şi cu ţoale. Scări de lemn şubrede urcau şerpuind de-a lungul pereţilor, se înfundau în balcoane, ieşeau din nou şi o luau în sus, pînă la mansarde. Uşile de la balcoane şi de la antrete dădeau în locuinţe sau în coridoarele cele lungi, care străbăteau clădirea pe dinăuntru. În partea lui Pichelmeier nu mai erau nici balcoane, nici parmaclicuri, de la catul al doilea în sus. Le mîncase timpul şi scările se mai sprijineau doar pe căpriori. Capetele grinzilor ieşeau din zid, ca nişte măsele putrede şi de undeva, de sus, atîrna o frînghie, ca să ai de ce te ţine — era neagră şi slinoasă de cîte mîini se tot ţinuseră de ea.

Într-o zi caldă de iunie, cînd cerul încins se boltea sus de tot deasupra deschizăturii, schelăria greoaie şi putredă prinse viaţă ; era o forfoteală ca-n codru. Oameni guralivi intrau şi ieşeau printre ostreţe, umbre se iveau şi se făceau nevăzute ; sporovăiala umplea amurgul. Leşia cu care se spălau rufele copiilor picura din balcon în balcon, pe caldarîmul curţii, tocmai pînă în locul unde se bălăceau copiii, în băltoaca

ce se prelingea din ulucile de scurgere. Schelăria trosnea într-una, cum trosnesc crăcile bătrîne cînd se lovesc unele de altele şi duhoarea de pămînt reavăn şi de mucegai te îneca, tăindu-ţi răsuflarea. Pe ce puneai mîna era unsuros şi mizgos, ca şi cum ar fi trecut pe-acolo toate scursorile belşugului.

Încotro îţi aruncai ochii, dădeai numai de schelărie şi dincolo de ea bănuiai o lume întreagă. Prin uşile care se deschideau spre coridoarele cele lungi răzbătea larma puzderiei de făpturi din sînul Arcei [1]: plînset de copii şi hărmălaia straniе a sumedeniei de besmetici şi de betegi, căci în Arcă se desfăşurau nestingherit tragedii care nu cutezau să se arate la lumina zilei. În partea unde locuia Pichelmeier, burlanele de scurgere ieşeau de-a dreptul din zid, rînjind ca nişte satiri care se ţesc din desiş, cu urile căscate. De capătul lor atîrnau bărbi cărunte şi lungi de lături în care mişunau rîme roşietice. Din cînd în cînd, cîte una din aceste bărbi cădea în curte, plescăind pe caldarîm. Printre crăpăturile zidului creşteau tufe verzui. Lăturile se prelingeau pe ele şi picurau din toate părţile, cum picură din pletele ude ale pădurii. În umezeala aceasta întunecoasă stăteau ghemuite broaşte rîioase, cu desene ciudate pe spate, cuibărite fiecare în grota ei, ca nişte nimfe mititele de izvor, lucind din pricina umezelii plină de miasme. Sus, la etajul al treilea, atîrna de bîrne colivia cu canarul Hannei, care cînta ca năuc, cu ciocul îndreptat către pata de foc de peste capul lui. În curte domnea o mişcare vie; tot felul de vietăţi speriate de lumină ieşeau din pîntecele cuprinzător al Arcei sau se făceau nevăzute într-însul. Cele mai multe din aceste făpturi erau femei îmbrăcate fistichiu, ofilite de boală şi cu o umbră de negreală pe faţă, ca şi cum întunericul le-ar fi pătruns sub piele. Obrazul le era tras, în timp ce în ochii lor ardea un foc mistuitor.

Moşneguţi, care zăceau de obicei tremurînd în cîte un ungher întunecos, aşteptîndu-şi moartea, ieşeau pe balcoane, ridicau nasul spre peticul de cer scînteietor

[1] Clădirea era cunoscută sub numele de Arca lui Noe (n.t.).

și strănutau de trei ori la rînd: „Din pricina soarelui!“ își spuneau unul altuia încîntați. „Hapciu!... Dacă stai la soare, nu mai răcești la iarnă așa de ușor.“

2

Un tînăr ieși din mansarda lui Pichelmeier, colo, pe platforma de sus. Se opri o clipă și-și ridică rîzînd fața spre cerul luminos, apoi o luă la fugă pe scara ca de cotineață, cu capul în piept și fără să se țină de frînghie. La subsuoară ducea ceva învelit într-o cîrpă albastră.

— Ia uitați-vă la caraghiosul ăsta! Se holbează la soare ca și cum n-ar ști c-ar putea să orbească, trăncăneau femeile, scoțînd capul de prin balcoane, Firește, dacă e de la țară! Se duce să predea lucrul. Doamne Dumnezeule, mult o să mai șadă el colo sus s-o țină pe lipitoarea aia? Dacă o mai duce multă vreme așa, îi piere lui rumeneala din obraji! Femeile îl petrecură îngrijorate din ochi.

De cum îi auziră pașii, copiii din curte ridicară capetele.

— Ne dai piele fină? strigară, trăgîndu-l de pantaloni.

Pelle scoase bucățele de lac și imitație de safian roșu de prin buzunare.

— Astea sînt de la pantofii cei noi ai regelui, spuse el, împărțind copiilor peticele de piele.

Puștii rîdeau de le gîlgîia flegma în gît.

Pelle rămăsese același, numai că pășea mai drept și mai țanțoș și-i crescuse o mustăcioară blondă. Nici urechile cele clăpăuge parcă nu mai stăteau așa de ciulite, căci nu mai aveau chiar atîta treabă ca altădată. Ochii lui albaștri mai credeau și acum că tot ce zboară se mănîncă, dar li se mai adăugase ceva, care parcă spunea că asta se întîmplă nu din voia lor. Cîrlionțul de noroc din frunte strălucea ca aurul.

Ulițele strîmte păreau să se întrebe cum de aerul cel îmbîcsit și înăbușitor nu se mai primenea o dată! Casele erau murdare și gata să se dărîme. Pe unde atingea soarele în treacăt cîte o fereastră, se vedea întins la uscat un așternut pătat. Pe o străduță lăturalnică se oprise o ambulanță și în jurul ei se adunaseră femei și copii, așteptînd curioși să iasă infirmierii din casă cu povara lor sinistră. Pelle se opri și el, căci nu putea să nu măsoare din ochi tot ce-i ieșea în cale.

Nu apucase pe drumul cel mai scurt. Capitala era pentru el o lume cu totul nouă, unde nimic nu semăna cu cele de-acasă. Aici se întîmplau în fiecare zi sute de lucruri și Pelle era gata, în orice clipă, s-o ia de la capăt. Tot mai ardea de dorința să-și bage nasul peste tot și să le știe pe toate. Pe ulița îngustă care ducea spre canal, îi ațînu calea o fetiță înfiptă, cam de vreo treisprezece ani.

— Mama-i bolnavă, îi spuse ea arătînd spre o scară întunecoasă. Dacă ai bani, vino cu mine!

Pelle era cît pe ce să se ducă cu ea, cînd descoperi că la casele de primprejur babele își turteau iscoditoare nasul de geamuri. „Aici trebuie să fii cu ochii în patru", își spuse el pentru cel puțin a suta oară. Din nefericire, însă, uita repede hotărîrile înțelepte pe care le lua.

O apucă de-a lungul canalului. Digurile vechi, șlepurile cu mere și hambarele cu șirurile lor de ochiuri înalte, precum și vîntul care șuiera sus de tot pe coama acoperișurilor, îi trezeau amintiri de-acasă. Citeodată acostau aici și luntrași de pe-acolo, care aduceau olărie sau pește, și atunci afla noutăți. De scris nu prea scria. N-avea cine știe ce izbînzi de comunicat. Abia putuse să răzbată de bine de rău și-i mai datora și acum lui Sort cheltuielile cu pregătirile de drum.

Dar va veni și izbînda! Pelle nu avea nici o îndoială în ce privea viitorul. De la un oraș imens ca acesta nu te-ai fi mirat să vezi că ia asupră-și pînă și înfăptuirea celor mai năstrușnice lucruri. Și atunci cum să mai stai la îndoială că ceva atît de firesc, ca

izbînda lui Pelle, e cu putinţă ? Aici zăceau bogăţiile cu grămada ; le putea cuceri şi săracul, numai dacă îndrăznea să întindă mîna. Aici norocul era pasărea de aur pe care cu puţină dibăcie nu era mare lucru s-o prinzi, căci prilejul ţi se ivea la tot pasul ca în basme. Şi Pelle avea de gînd să pună o dată şi o dată mîna pe pasăre. Cînd şi cum, asta o lăsa el, plin de încredere, pe seama sortii.

Intr-una din uliţele laterale de lîngă piaţă se strînsese lume. Mulţimea umplea strada din faţa turnătoriei de fier şi striga la turnătorii mînjiţi cu negru, care se înghesuiau în faţa porţii, privindu-se nehotărîţi.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Pelle.

— Ce să se întîmple ? Oamenii nu cîştigă destul ca să aibă cu ce trăi, răspunse unul mai în vîrstă. Fabricantul nu vrea să le dea un spor şi atunci ce le-a venit ? Au născocit şi ei nişte năzbîtii de modă nouă, care cică ar fi venit din străinătate, unde se pare că au dat roade. Asta vine cam aşa : toţi leapădă deodată lucrul din mînă şi se reped în stradă cu capul gol ; după aceea fug înapoi la treabă, ca băieţii de şcoală, după recreaţie. Aşa au ieşit azi în stradă de vreo două-trei ori, dar pe urmă s-a încuiat poarta şi o parte au rămas pe-afară, pe cînd ceilalţi sînt la lucru. Nu-mi vine a crede că prin asta o să li se urce salariul ! Pe vremea mea, ne rugam frumos şi tot ne mai pica cîte ceva, că doar noi sîntem cei mărunţi... cum să facem altfel ? Acuma au mai pierdut, colac peste pupăză, şi leafa pe o săptămînă.

Muncitorii nu ştiau ce să facă ; stăteau cu ochii ţintă la ferestrele biroului, de unde veneau de obicei hotărîrile. Din cînd în cînd, trecea cîte o zvîcnire de nerăbdare prin ceata care ameninţa spre ferestre, cerînd întăritată cele ce li se cuveneau.

— Banditul nu vrea să ne plătească săptămîna pe care doar am cîştigat-o cinstit, strigau oamenii. Frumos, n-am ce zice ! Mai ales dacă ai nevastă şi copii ! Şi încă într-o simbătă după-masă ! Rechinul dracului, ne ia şi mîncarea de la gură ! N-ar vrea dumnealui să ne dea un răspuns pe care să-l putem duce acasă?

Măcar o salutare... că altfel se culcă ai noştri flămînzi.

Rideau pe înfundate, bodogăneau, scuipau pe caldarîm şi înălţau mereu feţele pline de o furie stăpînită spre ferestrele biroului.

Ploua cu sfaturi din toate părţile, dar treaba nu se urnea din loc.

— O să ne ia dracu', că n-avem cine să ne conducă, spuneau ei amărîţi şi iar se zgîiau în sus. Asta era tot ce puteau face.

— Alegeţi pe cîţiva din voi şi trimiteţi-i sus să trateze cu fabricantul, spuse un domn, care se oprise şi el pe-acolo.

— Ia auziţi ! Ar trebui să se ducă Eriksen să vorbească pe limba pumnului ! strigară muncitorii. Străinul ridică din umeri şi plecă.

Un muncitor înalt şi zdravăn se apropie de grup.

— Ai boxul la tine, Eriksen ? îi strigă unul din ei.

Eriksen se întoarse de lîngă scară şi-i arată pumnul strîns.

— Deschide bine ochii ! strigau muncitorii privind spre ferestre. Te pomeneşti că mai păţeşti ceva !

Deodată se făcu linişte. Poarta cea grea de la intrare era zăvorîtă.

Pelle asculta cu gura căscată. Nu pricepea ce voiau muncitorii şi poate că nici ei înşişi nu-şi prea dădeau seama. Totuşi, se simţea ceva nou în aer. Oamenii nu-şi mai cerşeau dreptul, ci voiau să-l cucerească cu pumnii. Şi nici măcar nu băuseră ca să prindă curaj, cum făceau zdrahonul de Erik şi ceilalţi de-acasă. „Aşa e în capitală !" îşi spuse Pelle şi se socoti şi de data aceasta fericit că venise aici.

Un detaşament de poliţie sosi la faţa locului. „Circulaţi ! Circulaţi !" strigară, vîrîndu-se în mulţime ca s-o împrăştie. Dar muncitorii nu se lăsară goniţi.

— Nu plecăm pînă nu ni se plăteşte săptămîna, spuneau ei, împingîndu-se spre poartă. Aici am muncit ! Să ne facă socoteala !

Atunci poliţia începu să împrăştie mulţimea de gură-cască. Aceştia se retrăgeau codindu-se, cu cîţiva paşi, se opreau locului şi rîdeau. Pelle se pomeni cu

un ghiont în spate. Se întoarse repede și holbă o clipă ochii la fața roșie a polițistului, pe urmă se trase înapoi, bombănind și pipăindu-și spinarea.

— Te-o lovit? îl întrebă o bătrînă. Ptiu drace! Auzi nespălatul! E feciorul călcătoresei de la noi din bloc. A ajuns să dea cu bîta chiar într-ai lui! Ptiu drace!

— Circulați! porunci polițistul, făcîndu-i babei cu ochiul și îmbrîncind-o cu pieptul.

Bătrîna porni înapoi spre subsol și prinse a bodogăni ca o moară hodorogită, împroșcînd scuipatul cît colo din gura știrbă.

— Da, da! fă tu instrucție cu oameni bătrîni, care te-au purtat în brațe și te-au primenit, cînd nu știai nici să te ceri. Nu cumva ai avea chef să dai și-n mine, Frederik? Fă tu cum îți poruncesc cei mari și latră la calici ca noi! Bătrîna tremura toată de furie. Părul cărunt-gălbui i se desfăcuse și lațele se bălăbăneau încoace și-ncolo pe fruntea zbîrcită.

Detașamentul trecu podul de grinzi, urmat de un cîrd de golani, care urlau și șuierau cu degetele în gură. Din cînd în cînd, cîte un polițist întorcea capul și atunci ceata o rupea de fugă, dar peste o clipă se și înființa la loc. Gardiștii turbau de necaz și-i mînca palma să lovească. Parcă erau o bandă de răufăcători pe care o însoțea puștimea la primărie. Și lumea se prăpădea de rîs.

Pelle ținea pasul cu ei, de pe trotuar, cu un simțămînt foarte ciudat; undeva, în fundul sufletului, bîntuia furtuna. Pofta caraghioasă de a țopăi și de a se da cu capul de caldarîm, care îl apucase, era o rămășiță a bolii de care suferise odinioară. Acuma, însă, pofta aceasta se prefăcea într-un fel de zburdălnicie năstrușnică. Îl vedea lămurit în fața ochilor pe zdrahonul de Erik aruncîndu-se, urlînd, asupra administratorului și doborît de acesta la pămînt, apoi umblînd fără rost, ca un tîmpit. Pe urmă s-a ridicat Puterea, tare și viguros, și a fost hăituit pînă la moarte. Toți s-au prefăcut în cîini, ca să-l doboare, gudurîndu-se în fața a tot ce le mirosea a stăpîn și a stăpînire. El însuși fusese bătut la primărie și-l ară-

taseră cu degetul, întocmai cum arătau şi Puterea, spunînd de el: „Ia uitaţi-vă cum trîndăveşte drojdia asta a omenirii!"

Cunoscuse şi el dreptatea şi ştia cît doare de tare. Rupsese însă vraja şi se pomenise într-o lume nouă, în care oamenii în toată firea nu se sinchiseau de poliţie, ci o lăsau pe seama puştimii şi a babelor. Asta îl ungea la inimă de bucurie. Voia să facă şi el parte din această lume şi să o înţeleagă tot mai bine.

Era simbăta seara şi în atelierul cizmarului curţii regale se adunaseră o mulţime de calfe şi de rihtuitoare să predea lucrul. Magazionerul se învîrtea peacolo şi bombănea ca de obicei în privinţa lucrului. Înainte de a plăti, trăgea de încălţăminte şi o îndoia în tot felul, pînă pierdea orice formă, apoi făcea un tărăboi grozav, cum că lucrul n-ar fi destul de bine executat. Din cînd în cînd, mai ciupea şi din oreţ, spunînd că au stricat materialul. Cel mai scîrbos se purta cu femeile, care stăteau smirna în faţa lui şi nu îndrăzneau să crîcnească. Oamenii spuneau că le caută nod în papură rihtuitoarelor care nu voiau să-i facă cheful.

Pelle îşi aştepta rîndul şi fierbea de mînie. „Să-mi spună numai o vorbă, că-i şi reped una!" gîndea el. Magazionerul luă în primire lucrul pe care îl adusese, fără ca măcar să se uite, căci doar venea de la Pichelmeier.

Pe cînd îi plătea, intră un domn corpolent, din camera din fund. Domnul era chiar Meyer, cizmarul curţii regale în persoană. Se spunea că venise din Germania cu pantaloni rupţi în fund, pe vremea cînd era calfă ambulantă. La meserie nu se prea pricepea; în schimb se pricepea la meşteşugul de-a face pe alţii să muncească pentru el. Nu răspunse la salutul respectuos al lucrătorilor, ci se proţăpi în faţa lui Pelle. Îl măsură din ochi, legănîndu-şi burta sprijinită de tejghea şi pufnind zgomotos pe nări.

— Ăsta-i unul nou? întrebă el în sfîrşit.

— E ajutorul lui Pichelmeier, răspunse magazionerul zîmbind.

— Așa! Mare șmecher și Pichelmeier ăsta! Dumneata lucrezi și el bea banii, nu-i așa? Și cizmarul curții regale îi zîmbi grațios.

Pelle roși.

— Aș dori să ajung cît mai repede independent, spuse el.

— Mda, înțelege-te cu magazionerul. Numai nu uita că la noi nu merge cu organizația. Pentru de-al de ăștia n-avem loc.

Pelle își mușcă buzele. Pînă acuma ținuse piept tuturor apelurilor, dar de-acum încolo s-a terminat! O luă repede pe Købmagergaade în sus și ajuns în Piața de Cărbuni, o coti pe Hausergaade, unde, după cît știa el, locuia președintele uniunii cizmarilor, o organizație care abia își trăgea sufletul. Într-unul din subsolurile întunecoase locuia un cîrpaci. Pelle își spuse că acesta trebuie să fie omul pe care îl căuta și coborî scara. Nu pricepea cum putea să trăiască președintele unei organizații într-o locuință atît de sărăcăcioasă.

Sub fereastră ședea aplecat peste o măsuță, un om cu obrajii supți și cosea o ramă nouă la o gheată veche. Picioarele trecătorilor îi veneau drept deasupra capului. În fundul încăperii, o femeie gătea ceva pe plită. Ținea în brațe un copilaș, pe cînd alți doi, mai măricei, ședeau pe jos și se jucau cu calapoadele. În cameră era înăbușitor de cald.

— Bună ziua, prietene, salută Pelle. Pot să mă înscriu și eu în organizație?

Omul ridică mirat ochii. O undă de zîmbet lunecă peste fața lui ofilită.

— Îți dă mîna să faci una ca asta? întrebă el tărăgănat. S-ar putea să te coste cam scump. Pentru cine lucrezi, dacă-mi dai voie să te întreb?

— Pentru Meyer, de pe Købmagergaade.

— Să știi de la mine, că ăsta te dă afară de cum prinde de veste.

— Știu, dar tot vreau să intru în organizație! Că doar n-are să hotărască Meyer ce am și ce n-am voie să fac! Las' că vine vremea să ne răfuim și cu el!

— Așa am crezut și eu. Dar prea sîntem puțini. Cum intră cîte unul în organizație, îl și dau afară și atunci îl alungă foamea și de la noi.

— De aceea e nevoie să fim cît mai mulți, răspunse Pelle cu îndrăzneală. Și într-o bună zi îi închidem noi taraba!

Privirea ostenită a președintelui se învioră.

— Fir-ar a dracului de treabă! Ehei, dacă i-am putea închide o dată taraba! strigă el, scuturînd pumnul. Îi calcă în picioare pe toți cei ce trudesc să-i stringă avere. Din pricina lui șed eu aici și fac pe cîrpaciul. Tot el și-a băgat gheara și în gîtul meseriei și nu lasă pe nimeni să ridice capul... Of! prietene, ce m-aș mai răzbuna!

Sîngele îi năvăli în obrajii scofîlciți, care i se încinseră, și îl apucă tusea.

— Petersen! spuse femeia îngrijorată, sprijinindu-l de spate. Petersen! Ofta și clătina din cap, ajutîndu-l să-și stăpînească accesul de tuse. Cum vine vorba de cizmarul curții regale, îl apucă nebunia pe Petersen, spuse femeia cînd se liniști bărbatu-său. Nici nu mai știe, zău, ce face. Dacă ar fi toți așa de deștepți ca Meyer și și-ar vedea numai de treaba lor, atunci știu eu oameni care ar fi acuma sănătoși și-ar cîștiga bine!

— Tacă-ți gura! i-o tăie Petersen scurt. Ești un cap de muiere și nu te pricepi la treburi de-astea.

Femeia se întoarse la plită.

Petersen completă un formular; Pelle îl semnă și plăti cotizația pe o săptămînă.

— Și acuma, vezi de ieși cît mai repede de la lipitoarea ceea, spuse Petersen serios. Un muncitor cinstit nu trebuie să sprijine asemenea afaceri.

— N-am avut încotro, răspunse Pelle. Am fost silit s-o fac. Dar acuma s-a isprăvit!

— Bine, prietene! Uite, îți dau cuvîntul meu că am să te ajut. Și-i întinse mîna. Trebuie să ne punem iarăși pe lucru pentru cauză, poate că așa tot vom izbuti. Să știi că mi-ai luat o piatră de pe inimă! Și-apoi vezi de convinge și tu pe cîți mai mulți și nu

uita să vii la adunări! Sînt anunțate în *Muncitorul.* Strînse mîna lui Pelle cu căldură.

Pelle se duse să facă o scurtă plimbare înspre partea de nord a orașului. Își ușurase inima și se simțea foarte bine.

Era cam la ora cînd se întorc muncitorii de la lucru. Călcau greoi, în cete sau cîte unul, aduși de spate și nesiguri, cu mișcări șovăielnice, după truda zilei. Aici era cu totul altă lume; nu semăna de loc cu aceea din Arcă. Casele erau noi, clădite regulat și aliniate cu cumpăna și cu rigla. Oamenii își vedeau de drum și le ghiceai îndeletnicirea după înfățișare.

Acesta era sectorul socialiștilor și al concepțiilor noi. Seara, cînd isprăvea treaba, Pelle venea adesea încoace să vadă cum se înfățișau lucrurile pe aci. Nu prea știa ce anume se petrece în acest cartier și, străin cum era, nu cutezase să se vîre în sufletul oamenilor; știa doar că se simțea îmbiat încoace. Azi, însă, uită că era străin și se lăsă tîrît de ritmul hotărît al pașilor greoi, care treceau peste pod și o luau pe Növrebrogaade. Acuma că era și el membru al unei organizații profesionale, ca și ei, se putea duce de-a dreptul la oricare ar fi vrut și să-i întindă mîna. Din felul cum călcau acești oameni, se desprindea parcă o chemare, ca și cum ar fi fost soldați. Fără să-și dea seama, își potrivi pasul după al lor și, purtat de mulțime, se simți mai tare. Era pătruns de acea bucurie solemnă pe care o simțea de ziua lui de naștere și i se părea că trebuie să facă ceva deosebit. Localurile erau deschise și muncitorii intrau grupuri-grupuri. Pelle n-avea chef să se îndoape cu alcool, căci asta o făceai numai cînd se ducea totul de ripă!

Se opri în fața vitrinei unei cofetării și începu să cîntărească prăjiturile din ochi. Era dispus să întreacă și să cheltuiască douăzeci și cinci de öre în cinstea zilei, dar lucrul trebuia bine chibzuit, ca nu cumva să-i pară rău pe urmă. Trebuia, bineînțeles, să fie ceva ce nu mai mîncase niciodată și tocmai asta era cel mai greu. Și-apoi multe prăjituri erau găunoase pe dinăuntru și doar cheful acesta trebuia să-i țină și de sat, în loc de cină.

Deci, nu era chiar așa de ușor. Pelle era tocmai pe cale să biruiască greutățile, cînd fu readus pe pămînt de o lovitură pe umăr. În spatele lui stătea Morten, zîmbindu-i cu zîmbetul acela plin de bunătate, ca și cum nu s-ar fi întîmplat niciodată ceva între ei. Pelle se simțea rușinat și nu era în stare să scoată o vorbă. Își părăsise singurul prieten pe care-l avea și nu-i venea ușor să dea socoteală de fapta lui. Morten însă nici nu se sinchisea de lămuririle pe care i le-ar fi putut da Pelle și-i strînse mîna cu căldură. Fața lui palidă strălucea de bucurie, dar tot se mai citea pe ea acea umbră de durere, care-ți merge la inimă; Pelle n-avu încotro și se lăsă în voia soartei.

— Uite, zău, unde ne-a fost dat să ne întîlnim! strigă el și rise prietenos.

Morten, care lucra chiar la cofetăria aceasta, fusese în oraș și acum avea de gînd să se ducă sus să se culce, ca să fie odihnit pentru lucrul de noapte.

— Vino sus, o jumătate de ceas tot mai putem sta de vorbă și-ți dau și ceva bun.

Rămăsese același Morten de odinioară. Intrară pe poartă și urcară pe scara de serviciu; Morten se duse în prăvălie și se întoarse cu cinci plăcinte cu cremă.

— Vezi că știu ce-ți place? făcu el rîzînd.

Odaia lui Morten se afla sus de tot, sub acoperiș și era ca un fel de turn, cu ferestre de ambele părți. De acolo puteai privi peste mulțimea nesfîrșită de acoperișuri, care se înșiruiau rînduri-rînduri, ca straturile de gunoiște dintr-o grădinărie uriașă. De prin coșuri și burlane se ridica un fum subțire și albăstrui care se lăsa apoi peste toate, ștergînd contururile. Colo, jos de tot spre sud, se vedea strandul Kalvebod, iar spre apus, în depărtare, se ridica din ceață colina Frederiksborg cu palatul în vîrful ei. De cealaltă parte, se întindeau pășunile comunale, iar dincolo de coșul cuptorului de var licărea Sundul[1] cu pădurea lui de vintrele.

[1] Strîmtoarea dintre Suedia și Danemarca (n. t.).

— Ce privelişte! Nu-i aşa? spuse Morten cu mîndrie.

Pelle umbla de la o fereastră la alta, privea în depărtare şi nu scotea o vorbă. Acesta era oraşul, capitala, după care tînjeau oropsiţi din cele mai îndepărtate colţuri ale ţării; limanul fericirii, unde scăpai de mizerie! Cutreierase oraşul în lung şi-n lat şi se minunase de palatele şi de bogăţiile lui, găsindu-l mai întins de cît se aşteptase. Toate erau croite în mare şi ce clădeau azi, dărîmau mîine, ca să ridice în loc ceva şi mai grozav. Pe aici, unde totul era în mişcare, se putea strecura şi fericirea pentru cel sărac.

Şi totuşi pînă acuma nu-şi putuse face o imagine justă asupra oraşului, în totalitatea lui. Azi îl vedea pentru întîia oară, întinzîndu-se la picioarele lui ca un bloc uriaş, cu palatele, cu bisericile şi cu coşurile lui de fabrică, care se înălţau deasupra grupurilor de case. Jos, pe stradă, se prelingea ca dintr-un ocean nesecat un şuvoi negru de oameni — mereu alţii şi alţii. Toţi aveau o ţintă, tu n-o vedeai, dar ei grăbeau ca furnicile, contribuind fiecare în parte la grămada imensă de lucruri de preţ, care se adunau în acest loc de prin toate colţurile lumii.

— Multe milioane mai zac aci! spuse Pelle în sfîrşit, trăgînd cu putere aerul în piept.

— Da, încuviinţă Morten apropiindu-se de el. Şi toate sînt făcute de mîini omeneşti, de mîini de muncitori!

Pelle îl privi mirat. Ce idee! Totuşi, dacă te gîndeai bine, aşa era!

— Numai că au trecut în alte mîini! făcu Pelle rîzînd.

— Da, ni le-au luat cu şiretlicuri, aşa cum le-ai lua de la copii, răspunse Morten întunecat. Copiii n-au putere şi săracii n-au fost niciodată altceva decît nişte copii! Acuma, însă, încep şi ei să crească şi într-o bună zi vor cere înapoi ce-i al lor.

— Rău ne va merge dacă vom încerca să ni-l luăm singuri, spuse Pelle.

— Ba nu, dacă vom fi uniţi. Căci noi sîntem doar cei mulţi!

Pelle asculta cu luare-aminte. Nu-i dăduse niciodată în gînd să privească problema unirii dintre oameni dintr-un punct de vedere atît de larg. Ştia numai că oamenii se organizau ca să obţină condiţii de muncă mai bune în breasla lor.

— Semeni cu taică-tău. Şi el le vedea pe toate în mare şi voia să-şi ia singur ce i se cuvenea. Mă gîndeam chiar acuma la el; nu se lăsa călcat în picioare! Pe vremea aceea ţi-era ruşine cu el...

Morten lăsă capul în piept.

— Nu puteam îndura dispreţul oamenilor cumsecade, spuse el încet. Nu pricepeam alta decît că ne distruge căminul şi ne face de rîs. Tare mă mai înspăimîntăm cînd începea să dea orbeşte în sirul lui. Mă mai trezesc şi acuma lac de sudoare, cînd mi se întîmplă să visez ceva din copilărie. Dar azi sînt mîndru de a fi fiul Puterii. Putere nu prea am eu, dar poate că tot voi ajunge o dată să-i fac pe burgheji să se minuneze!

— Poate că şi eu! strigă Pelle.

Ei, ce e aceea putere? La drept vorbind, nici nu-ţi venea a crede că Morten, aşa delicat şi liniştit cum era, să fie feciorul vînjosului cioplitor. Nu-şi recăpătase încă forţele pe care i le storsese Bodil în fragedă lui copilărie. Abuzul acesta timpuriu parcă tot îi mai secătuia vlaga. Nu pierduse însă gustul feminin pentru intimitate, care îl caracteriza. Camera era ţinută curat, ba mai erau şi flori într-un vas sub oglindă.

— De unde ai florile astea? întrebă Pelle.

— Le-am cumpărat, firește!

Pe Pelle îl pufni rîsul. Cărui bărbat i-ar mai fi trecut prin minte să dea bani pe flori?

De cărţi nu rîse. Exista o legătură tainică între ele şi puterea ciudată care se citea pe faţa palidă a lui Morten. Avea acum un raft plin. Pelle scoase cîteva şi le răsfoi.

— Ce-s astea? întrebă el cam sfios. Parc-ar fi cărţi de ştiinţă!

— Sînt cărți despre noi, despre schimbările care vin și despre felul în care trebuie să ne pregătim pentru ele.

— Bine de tine! spuse Pelle. În clipe de cumpănă ai cel puțin învățătura pe care te poți sprijini ca să pășești mai departe. Cît despre noi, ceilalți, putem aștepta mult și bine acolo unde zăcem.

Morten se întoarse repede spre Pelle.

— Asta e văicăreala pe care o aud fără încetare, strigă el mînios. Puțin ne sinchisim de situația în care ne aflăm și nu vrem decît să ne căpătuim. Ce dracu', nici nu poate fi vorba de așa ceva! Să rămînem cu toții laolaltă acolo unde ne aflăm — și cizmari, și brutari, și toți! Ceea ce cerem este să ne meargă bine. Să se căpătuiască n-ar izbuti decît doar unul dintr-o mie; celorlalți nu le-ar rămîne decît să se zgîiască la el. Și crezi tu că și acestuia care ar izbuti i-ar fi îngăduit să se strecoare, dacă societatea n-ar avea un scop cu el? Au nevoie de el să le ajute să lovească într-ai lui. Și apoi mai vin și ne spun cu vorbe meșteșugite: „Vedeți și voi cît de departe poate ajunge omul sărac, numai să vrea! Deci, ce cusur are societatea omenească? Numai masele sînt de vină că nu-s toți oamenii bogați! Ce să le facem, Doamne, dacă nu vor?!" Se poartă cu voi de parc-ați fi niște oi și voi plecați capul și behăiți după ei!... Nu, trebuie să ceară toți laolaltă pentru munca lor atît cît le trebuie ca să aibă de unde trăi bine. Eu cer ca muncitorul să primească pentru munca lui tot atîta cît primește medicul sau avocatul și să fie tot așa de luminat ca și ei. Vezi, ăsta-i crezul meu!

— Te-am scos din sărite, după cîte văd, spuse Pelle împăciutor. De altfel și tatăl tău tot despre asta aiura pe cînd zăcea în șopronul unde a și murit. Zăcea și aiura despre muncitori care aveau tablouri pe pereți și cîntau la pian ca boierii.

— A spus el una ca asta? strigă Morten, ridicînd capul, ca și cum ar fi vrut să se avînte în sus. Apoi pricepu ce voia să spună celălalt.

Pelle căzuse pe gînduri. Aşadar, aceasta era schimbare care va să vină. Atunci făcea să se unească cu toţii şi să caute să fie cîţi mai mulţi cu putinţă!

— Nu prea mă pricep eu în chestii din astea, spuse el în cele din urmă. Dar azi m-am înscris în organizaţie. Nu vreau să stau deoparte şi să privesc, dacă ar fi să se petreacă lucruri mari.

Morten încuviinţă din cap cu un zîmbet uşor. Era ostenit şi nici nu mai auzea ce spune Pelle.

—Trebuie să mă culc, pentru că mă scol la unu. Da' tu unde locuieşti? Vin eu pe la tine! Ce bine-i că ne-am regăsit!

— Locuiesc afară din oraş, în Christianshaven — în Arca lui Noe... dacă ştii unde vine asta.

— Ciudată casă ţi-ai mai găsit! Cum nu, cunosc foarte bine Arca; şi ziarele pomenesc adesea despre ea. S-a cuibărit acolo fel şi fel de lume!

— Nu ştiu nimic! răspunse Pelle ofensat. Mie îmi plac oamenii de-acolo. Oricum, îmi pare bine că am dat unul de altul. Ce noroc, nu-i aşa? Şi cînd mă gîndesc că m-am purtat cu tine ca un bădăran şi te-am ocolit într-una! Asta a fost pe vremea cînd mă dusesem de rîpă şi uram pe toată lumea. De-acum încolo n-o să se mai întîmple nimic între noi. N-avea grijă!

— Bine, bine. Acum şterge-o mai repede, răspunse Morten zîmbind. Se şi dezbrăcase pe jumătate.

— Ei, uite că plec, spuse Pelle luîndu-şi pălăria. Mai zăbovi o clipă şi privi pe fereastră, în depărtare. Deodată exclamă: Să ştii că-i minunat ce-ai spus tu mai înainte despre situaţia noastră. De-aş avea în mine puterea tuturor celor săraci, m-aş năpusti numaidecît să recuceresc toate cîte ar fi de împărţit... şi s-ar isprăvi cu sărăcia!

Stătea cu braţele în sus, parc-ar fi ţinut în mîini tot ce era de cucerit. Pe urmă rîse ca de o şotie. „Vînjos mai e!" gîndi Morten privind la el pe jumătate adormit. Apoi, Pelle plecă.

Cînd sosi în sfîrşit acasă, Pichelmeier îl ocărî cum îi veni la gură.

— Ei, drăcia dracului! La urma urmei, ce-ţi închipui, mă rog? Te duci la plimbare şi faci pe grozavul, pe cînd săracul de mine stau aci şi-mi ies ochii din cap, tot uitîndu-mă să văd dacă nu vii o dată. Şi mai şi mor de sete! Eu atîta îţi spun: să nu-ţi trăsnească cumva să-mi spui vreo grosolănie, că am şi rupt-o cu tine! Să ştii că-mi vine să turbez de furie!

Ţinea mîna întinsă cu un gest teatral, cu toate că lui Pelle nici prin gînd nu-i trecea să-i răspundă. Nu-l mai lua de mult în serios pe Pichelmeier.

— Să fiu al dracului dacă n-am stat aici pînă mi s-au uscat şi hainele pe trup de sete, în timp ce stricatul ăsta trebuia numaidecît să se plimbe!

Pelle număra banii pe masă, cînd deodată îşi aruncă ochii la Pichelmeier; izbucni într-un hohot grozav. De sub şorţul de piele se iţeau coapsele vinete şi goale, tremurînd jalnic de frig. Erau nespus de caraghioase în contrast cu restul îmbrăcăminţii lui cuviincioase şi cu barba cea respectabilă.

— Sigur! Rînjeşti, făcu Pichelmeier, rîzînd şi el. Aş vrea să te văd pe tine cum ai scoate-o la capăt dacă ar trebui să-ţi laşi pantalonii la telăliţă şi să mai ajungi şi omeneşte acasă. Afurisiţii ceia de puşti urlau cît îi ţinea gura: „S-a scrîntit Pichelmeier, s-a scrîntit Pichelmeier!“ Ei, de înnebunit, n-am înnebunit eu, dar pantaloni n-am, asta-i povestea! Unde mai pui şi afurisita asta de scară a mîţei! Curva lui Olsen, să leşine de rîs, nu alta! Şi doar a văzut ea destule!... Ce-ar fi să-mi împrumuţi pantalonii tăi cei vechi?

Pelle descuie lada verde şi scoase dintr-însa pantalonii lui de lucru.

— Mă mir că nu-ţi încui cu şapte lacăte amărîtul ăsta de lădoi dat cu spanac, bombăni Pichelmeier morocănos. Te pomeneşti că aşa, lîngă cer, cum şedem, şi tot o să se găsească un hoţ să te prade.

Pelle se făcu că nu înţelege şi încuie lada la loc. Apoi, cu pipa în mînă, ieşi alene pe platformă. Dinspre Sund se căţăra încet amurgul peste acoperişuri. Cîţiva porumbei zburau colo sus, prinzînd pe aripile lor albe ultimele raze roşietice ale soarelui care apu-

nea, pe cînd în curte întunericul se şi lăsase ca un abur liliachiu şi fierbinte.

Flaşnetarul se întorsese acasă şi le cînta copiilor, ca în fiecare seară, bucata lui obişnuită; copiii dansau în curte; locuitorii Arcei trăncăneau sau se certau de la un balcon la altul. Din cînd în cînd, izbucnea un mănunchi de triluri dulci, făcînd să amuţească orice alt sunet. Era Vinzlev-Tontul, care cînta din flaut în cotlonul lui, undeva în fundul Arcei. Cînd cînta, se ascundea în cîte un ungher îndepărtat, unde sta şi tremura din tot trupul ca un animal bolnav. Asta făcea ca sunetele să răsune şi mai frumos; se ridicau din ascunzătoarea lui ca un cîntec sau ca un plîns venit din altă lume. Chiar şi făpturile fără astîmpăr ale Arcei nu aveau încotro, trebuiau să tacă şi să asculte. Vinzlev era acum în toane bune şi, ascultîndu-l, parcă te îmbunai. Cînd i se întuneca mintea, se întîmpla să pună necuratul stăpînire pe el şi atunci creierul lui bolnav născocea sunete care îi făceau pe toţi să se cutremure de groază. Schelăria putredă se prefăcea într-un codru adînc şi întunecat în care se cuibăreau toate spaimele pămîntului şi trebuiai să dai orbeşte în jurul tău, dacă nu voiai să te prăpădeşti de tot cu firea. Aşa, vizitiul de dric de la al patrulea, om de altfel blînd la beţie, îşi bătea nevasta de-o smintea. De jur împrejur, oamenii se tăvăleau prin coridoare, se îmbătau şi se încăierau ca să se apere de duhurile cele rele. Tot afurisitul cela de flaut al lui Vinzlev îl făcuse şi pe Johnsen să-şi bocească fără nici un rost viaţa lui de cîine şi să-şi curme zilele, aruncîndu-se în canal. Dar ce să-i faci? Vinzlev cînta — şi trecea şi asta cum treceau şi celelalte.

Acum, însă, îl pusese pe necurat cu botul pe labe şi cîntecul lui se revărsa ca o boare dulce peste suflete, deschizîndu-le ca pe nişte flori.

Cu toate că nu locuia de multă vreme aici, Pelle cunoştea povestea fiecăruia dintre locatari; dar asta nu-l stingherea. Purta doar cămaşa învingătorului, aşa cum visase tata Lasse că o să poarte.

Catul al treilea al clădirii din fund își avea farmecul lui. O pelargonie agățătoare și o iederă se încolăceau pe stîlpii șubrezi ai balconului, întîlnindu-se tocmai colo sus. De ele atîrna un lampion din hîrtie roșie, care arunca o lumină de sărbătoare, ca și cum noaptea de vară și-ar fi găsit un ungher în care să se cuibărească în mijlocul acestui morman de pietre. Madam Johnsen și cu fiica ei ședeau și coseau la lumina lămpii. Fața Hannei era roșie ca trandafirul; fata privea mereu în sus la Pelle, rîdea și dădea din cap cu nerăbdare. De fiecare dată, Pelle se trăgea puțin la o parte, neliniștit ca un cal care nu vede pe unde calcă.

În spatele lui Pelle, vecina lui, doamna Franzen, trebăluia în bucătărioară. Ușa care dădea pe platformă era deschisă și doamna Franzen vorbea într-una pe jumătate sieși, pe jumătate către Pelle, despre podagra ei, despre răposatul bărbatu-său și despre licheaua ceea de fecioru-său. Biata bătrînă simțea nevoia să-și verse focul.

— Numai Dumnezeu știe cum stau aici și mă canonesc să țin tot timpul mîncarea pregătită pentru Ferdinand, de dimineață pînă seara și de seara pînă se face iarăși ziuă. Nici nu se ostenește să dea pe-acasă. Să mă duc după el și să-i caut urma nu-s în stare. Tot ce pot face e să șed aici, să mi se usuce capul de grijă și să-i țin mîncarea caldă. Asta poate că-l va adeveni, îmi zic eu; tot o să vină el, cînd l-o răzbi foamea! Of! Poți număra pe degete zilele cînd avem și noi o bucurie. Tu stai aici și te zgîiești ca un viței și fata ceea de jos își sucește gîtul după tine, mai să și-l frîngă! Ehei! Ciudat soi mai sînt și bărbații! Li se pare că n-ar putea să îndrăznească... și cînd colo, cine aduce toate nenorocirile pe capul nostru?

— Dar nu vrea nimic, bodogăni Pelle morocănos. Numai cît se joacă cu mine.

— Da. Nu știi că atîta tot jucat fata cu șoricelul cel alb, pînă i l-a șterpelit pisica. Mai mare rușinea să stai aici cu capu-n pămînt, așa tînăr și bine făcut cum ești. Retează-i puțin aripile și ai să

vezi ce nevastă bună o să ai! îi spuse ea, dîndu-i cu cotul.

Abia atunci se hotărî Pelle să coboare scara de cotineață pînă la catul al treilea și s-o ia de-a lungul balconului.

— Unde ai fost astă-seară de nu te-ai arătat pe la noi? îl întrebă madam Johnsen și-i făcu loc. Știi doar că ne face plăcere cînd vii. Ce-s mofturile astea?

— Pelle-i miop și nu vede pînă aici, spuse Hanne, dînd capul pe spate. Cum ședea așa, făcu o mișcare din cap și îl privi rîzînd cu gura larg deschisă. Dinții îi luciră la lumina lămpii.

— Avem mîine vreme frumoasă? întrebă mama.

Pelle se uită cu un aer de cunoscător la peticul de cer de peste capul lor și răspunse că da.

Hanne rîse.

— Nu cumva știi să prevestești vremea, Pelle? Ce, ai bătături?!

— Da' mai astîmpără-te o dată, fată, cu sîcîielile! îi spuse mama, dîndu-i ușor peste mînă. Dacă e vreme frumoasă, ne ducem mîine la pădure. N-ai vrea să vii și tu cu noi, Pelle?

Pelle ar fi vrut bucuros să meargă cu ele, dar nu răspunse pe dată.

— Haide cu noi, Pelle, îi îmbie Hanne punîndu-i mîna pe umăr. Ai să fii cavalerul meu. E plicticos să mergi la pădure cu o femeie bătrînă. Și dacă merg, apoi vreau să fiu lăsată în pace! Fata făcu o mișcare dîrză din cap.

— Atunci să plecăm cu omnibusul de la Nordertor, spuse mama. Nu prea mă omor să merg cu trenul.

— De la Nordertor? Nici nu mai există, mămico. Dar de la Triangel tot mai pleacă cîteva.

— Bine, fie și de la Triangel, dacă știi tu mai bine! Ce-s eu de vină, dacă le desființează pe toate? În tinerețea mea, Nordertor era un loc minunat. De-acolo se vedea pînă hăt departe spre Brönshof, de unde-s eu de baștină. Nicăieri nu erau nopțile de vară așa de frumoase ca pe metereze. Pe atunci nu știa nimeni ce înseamnă să-ți fie frig; chiar dacă aveam haine subțiri, aveam și inima tînără!

Hanne se duse la bucătărie să facă cafea. Uşa era deschisă. Ingîna un cîntec şi se amesteca din cînd în cînd cu cîte un cuvînt în vorba celorlalţi. Apoi veni cu cafeaua şi-i întinse lui Pelle tava cu o plecăciune.

— Ia spune-mi, ce ţi s-a întîmplat? Fata îi atinse fruntea cu degetul şi îl privi îngrijorată.

— M-am înscris în organizaţia breslei noastre, răspunse Pelle, căruia i se părea că i se întîmplase ceva neobişnuit şi credea că asta i se citea pe faţă.

Pe Hanne o pufni rîsul.

— Şi asta-ţi pune o pecete pe frunte? Ia te uită, mamă! Ia te uită: insigna organizaţiei. Şi întoarse faţa lui Pelle către bătrînă.

— Ştrengăriţa! făcu bătrîna rîzînd. Te-a murdărit cu funingine pe faţă. Scuipă în şorţ şi începu să-l şteargă de funingine, pe cînd Hanne stătea la spatele lui şi îi ţinea capul cu mîinile, ca să nu se mişte. Norocul tău-că Pelle e băiat bun, spuse bătrîna, pe cînd îl ştergea pe faţă. Că altfel ţi-ar arăta el!

Pelle rîdea încîntat.

Vizitiul de dric se ivi în capul scării şi urcă mai departe, pe două cărări, spre etajul patru.

— Bună seara! spuse beţivul cu voce groasă, cînd trecu pe lîngă ei. Poate că ar trebui să vă spun şi poftă bună!

Cioclul ducea o şuncă mare subsuoară.

— Doamne sfinte! şopti madam Johnsen. Iar aduce şuncă! Asta înseamnă că şi-a băut toată simbria pe săptămîna asta. Aşa-i la dînşii: au bieţii oameni slănină şi şuncă din belşug, dar arareori se întîmplă să aibă şi pîine cu ce-o mînca.

In Arcă zgomotele începură să se stingă, unul cîte unul. Plînsetele de copii, care străbăteau atît de jalnic de-a lungul coridoarelor cînd se deschidea cîte-o uşă, se prefăceau într-un gîngurit dulce ori de cîte ori venea de la lucru, cu sufletul la gură, cîte o mamă întîrziată şi-şi lua grăbită pruncul la sîn. Nu mai rămăsese decît unul, care plîngea într-una, de era sau de nu era maică-sa acasă, pentru că femeii îi pierise laptele.

Din subsol venea un cîntec de leagăn tărăgănat. Era „Grete cu copilul“ care îşi adormea în cîntec păpuşa de cîrpe. Mamele adevărate nu cîntă.

— Aşa urlă ea, spuse bătrîna. Mamelor cu copii adevăraţi nu le arde de cîntat. Copilul ăsteia n-are nevoie de mîncare — asta-i mare lucru cînd eşti sărac.

— Azi a spălat şi a călcat pentru copil, ca să fie frumos mîine cînd va veni tatăl lui, care e locotenent, spuse Hanne.

— Şi chiar vine mîine? întrebă Pelle.

Hanne rîse cu hohot.

— Firește, doar îl aşteaptă în fiecare duminică, numai că nu l-a văzut încă niciodată.

— Asta nu-i de loc de rîs, spuse bătrîna. E fericită în nebunia ei şi nici nu-şi bate capul din ce să trăiască.

3

Pelle se trezi pentru că Hanne îl trăgea de nas. Stătea lîngă patul lui şi-l maimuţărea cum se schimonosea de caraghios. Fata intrase prin pod.

— De ce nu te scoli o dată? îl întrebă ea nerăbdătoare. De cînd te aşteptăm!

— Nu mă pot da jos din pat, răspunse Pelle amărît. Pichelmeier a şters-o azi noapte cu pantalonii mei şi nu s-a mai întors. Dacă am văzut aşa, m-am culcat la loc şi am adormit!

Hanne se prăpădea de rîs.

— Şi dacă nu mai vine de loc? Inseamnă să rămîi în pat cîte zile-i mai avea, ca mătuşica Jahn?

Asta îl făcu şi pe Pelle să rîdă.

— Nu ştiu zău, ce să fac. Duceţi-vă fără mine!

— Nu facem noi asta, spuse Hanne cu hotărîre. Dacă-i aşa, mai bine aducem coşul cu merinde aici şi întindem masa pe plapumă, că tot e verde. Stai, că ştiu eu ce-i de făcut!

Hanne se strecură în pod prin ușa de scînduri. Se întoarse peste jumătate de ceas și aruncă pe pat o pereche de pantaloni vărgați.

— Sînteți mulțumit, domnule cizmar? Acuma dă-i zor! Am fost la Marie, fata vizitiului de dric, acolo unde slujește, și mi-a dat pantalonii de toate zilele ai lui stăpînu-său. Dar mîine dimineață trebuie să-i aibă neapărat înapoi, ca să nu se bage de seamă.

Cum ieși Hanne, Pelle începu să se îmbrace. Era aproape gata, cînd auzi trosnind scara. Pichelmeier naviga pe trepte sus și cînd să abordeze, se lovi de un stîlp. Ținea odgonul cu o mînă și la fiecare cotitură a scării se apleca de cîteva ori în gol. De jur împrejur, de prin balcoane, femeile țipau înspăimîntate. Asta îi făcea mare plăcere lui Pichelmeier. Fața lui latră și respectabilă strălucea de-o bucurie nemăsurată.

— Tu, ține-ți gura! spuse el împăciuitor, cînd dădu cu ochii de Pelle. Of! Ține-ți gura! Se opri în ușă chicotind pe înfundate.

Pelle îl apucă de guler.

— Unde sînt pantalonii mei de duminică? îl întrebă el furios.

Pe cei vechi îi avea Pichelmeier pe el, dar unde erau pantalonii de duminică ai lui Pelle? Pichelmeier îl privea fără să priceapă. Fața lui buhăită se strîmba din pricina încordării cu care căuta să-și dezgroape amintirile. Deodată fluieră:

— De pantaloni vorbești, fiule? Cum? Cum spui? Chiar așa ai spus: pantalonii? Va să zică mă întrebi pe mine unde îți sînt pantalonii? De ce n-ai spus așa de la început? Pentru că, să vezi... cît despre pantaloni... i-am pus amanet!

— Ai amanetat pantalonii mei cei buni? strigă Pelle și-i dădu drumul îngrozit.

— Da. Martor mi-e Dumnezeu că am făcut-o! Vezi și tu că n-ai de ce să te aprinzi așa, că doar capul tot nu poți să mi-l tai. Las' că se lămuresc ele toate de la sine. Da, așa-i, se lămuresc ele. Numai să nu se piardă omul cu firea!

— Eşti un ticălos, un hoţ! ţipă Pelle. Asta eşti, s-o ştii!

— Stai omule, linişteşte-te! Nu ţipa aşa, că-ţi scuipi plămînii. De la mine n-ai ce lua. Una pot să-ţi spun: Pichelmeier e om cinstit. De altfel, vezi şi tu. Ascultă: cît îmi dai pe asta?

Pichelmeier scoase din buzunar chitanţa de amanet şi i-o întinse foarte jignit lui Pelle.

Pelle se necăjea să-şi potrivească gulerul; îşi ieşise din fire de furie. Dar ce folos? Tocmai acuma plecau de acasă Hanne şi cu maică-sa. Hanne purta o pălărie de paie galbenă, cu panglici late; era încîntătoare. Bătrîna ţinea coşul cu merinde atîrnat de braţ; încuiară uşa cu grijă şi băgară cheia sub prag. Apoi o porniră înainte.

Lui Pelle îi era cu neputinţă să se îmbrace de faţă cu otreapa asta de Pichelmeier, care se tot învîrtea în jurul lui, zîmbind cu sfială, privindu-l curios în faţă şi ţinîndu-se grijuliu la distanţă.

— Nu cumva te-ai supărat? îi vorbi el împăciuitor ca unui copil. Te-ai supărat tare, hai? Ce dracu' îţi trebuiesc, omule, două perechi de pantaloni? De ce-ţi trebuiesc numaidecît două perechi?

Glasul lui deznădăjduit era plin de mustrare.

Pelle trase de sub pat o pereche de ghete lăbărţate de fetiţă şi se strecură cu ele prin uşa de scînduri. Apoi se vîrî între acoperişul înclinat şi partea din spate a cămăruţei, se ghemui pe sub grinzi şi fugi zgomotos de-a lungul coridorului celui lung, cu uşi de amîndouă părţile, care străbătea mansarda clădirii din faţă. Un zumzet puternic îi lovi urechea. Uşile tuturor cămăruţelor care dădeau în acest coridor, ce slujea şi de cameră comună, erau deschise. Certuri, trăncăneală, plînsete de copil se amestecau într-o hărmălaie asurzitoare, ca într-o forfoteală de stup.

— E multă viaţă pe-aici, îşi spuse Pelle. Mîine mă mut şi eu încoace! Se gîndise de mult la asta şi acum venise momentul să isprăvească o dată cu Pichelmeier.

Pe coridor, în faţa uneia din uşi, stătea o fetiţă de vreo unsprezece ani şi curăţa o perche de ghete

băieţeşti, butucănoase. Fetiţa îşi legase dinainte un şorţ de pînză de sac, care, cu toate că-i ajungea pînă la subsuori, tot atîrna jos şi călca în el. În odaie, doi băieţi, unul de vreo nouă ani, celălalt de vreo doisprezece, se plimbau în sus şi-n jos cu paşi mari şi cu mîinile în buzunare. Gustau şi ei duminica. Fără surtuc şi cu cămăşile curate, păreau doi capi de familie pitiţi. Asta era „Familia" — echipa de salvare a lui Pelle.

— Uite-ţi ghetele, Marie, spuse Pelle. Mai bine nu ţi le-am putut face.

Fetiţa luă repede ghetele şi se uită la tălpi. Pelle le cîrpise cu nişte petice vechi de piele şi le lustruise cu ceară neagră în scobitura tălpii.

— Frumos au mai ieşit! şopti ea, privindu-l cu recunoştinţă. Băieţii se apropiară şi-i întinseră mîna lui Pelle.

— Şi cît costă? întrebă cel mai mare cu un aer serios, scoţînd punga.

— Să lăsăm asta pe altă dată, Peter. Sînt foarte grăbit acum, spuse Pelle zîmbind. O trecem în cont pentru Anul Nou.

— Dacă-i aşa, ies şi eu azi cu băieţii! spuse Marie foarte veselă. Tu te duci la pădure cu Hanne şi cu mama ei! Vezi c-am şi aflat!

Fetiţa îl petrecu pînă la scară, sărind într-un picior şi rîse în jos la el pe cînd cobora. Azi părea cu adevărat un copil. Grijile şi seriozitatea bătrînească i se şterseseră de pe faţă.

— Poţi să cobori pe scara principală, strigă fetiţa după el.

O scară îngustă de pod ducea la scara principală din inima clădirii, pe care nu aveau voie s-o folosească decît locatarii dinspre stradă. Aceasta era aripa elegantă a Arcei. Aici locuiau bătrîni lupi de mare constructori din marină şi alţi oameni cu venituri fixe. Tot aici şedeau şi negustorii care-şi aveau prăvăliile la subsol — cel cu cărbuni, cel cu fiare vechi şi telălita. Locuinţele acestea erau alcătuite din cîte două camere de locuit, fără bucătărie şi fără antret; pe scara principală, în colţul de lîngă uşa fie-

cărui apartament, se afla cîte o chiuvetă cu capac de lemn. Cînd lăsai capacul, chiuveta putea fi folosită ca un fel de banchetă de şezut. Asta era ceva foarte distins.

Pelle ajunse din urmă pe cele două femei, la podul de bîrne.

— Mult a mai durat! spuse Hanne luîndu-l de braţ. Ce mai face Familia? Marie trebuie să se fi bucurat grozav de ghete! Sărăcuţa de ea, nici n-a mai ieşit în ultimele două duminici, pentru că n-avea tălpi la ghete.

— Să fi venit la mine cu ele, căci le sînt doar atît de îndatorat!

— Nici să nu te gîndeşti că ar face ea aşa ceva! Familia e mîndră. A trebuit să mă duc să fur ghetele, nu alta!

— Sărăcuţii de ei! făcu madam Johnsen. Te înduioşează, zău aşa, cum ţin unul la altul. Şi cum ştiu să răzbată. Dar de ce te-ai atîrnat aşa de Pelle, Hanne, că doar n-are nici un rost?

— Şi de ce să aibă un rost, mămico? Pelle este azi calaverul meu şi are datoria să mă apere!

— Vai de mine! Şi împotriva cui să te apere? Cel mult chiar împotriva ta, şi asta nu-i tocmai uşor!

— Ba, de-o bandă de tîlhari care se vor zgîi şi se vor năpusti la mine în pădure. Altfel ţi-ar trebui o groază de bani ca să mă răscumperi.

— Doamne, Dumnezeule! Mai bucuroasă aş plăti să scap de tine. Numai de-aş avea bani... Dar ai văzut cît e de albastru cerul? Ce minunat e să-ţi bată soarele în spate; te încălzeşte pînă în fundul sufletului.

La Triangel se urcară într-un omnibus şi o luară de-a lungul ţărmului. Omnibusul era plin de oameni veseli; rîdeau cu toţii de doi cetăţeni bine dispuşi, care asudau şi-şi spuneau unul altuia glume proaste. In urma lor, praful stîrnit de roţi se încolăcea ameninţător, dar rămînea atîrnat ca un nor greoi peste butoaiele cele mari şi negre de apă, care se înşirau pe pirostriile lor crăcănate, de-a lungul drumului. In

largul Sundului, bărcile cu pînze stăteau ţintuite în loc. Totul prăznuia duminica.

În grădina zoologică, aerul era proaspăt şi răcoros. Frunzişul fagilor mai păstra încă luciul fraged şi se reliefa minunat peste viguroasele trunchiuri centenare.

— Frumoasă-i pădurea! strigă Pelle. Parcă-i un moşneag uriaş care şi-a luat mireasă tînără!

Pelle nu fusese încă niciodată într-o pădure numai de fagi. Parcă te plimbai într-o biserică.

Şi pe aici forfotea lumea. Pe vremea asta frumoasă ieşise toată Copenhaga la aer. Oamenii erau îmbătaţi de soare şi foarte veseli. Glasurile lor se agăţau de coroanele copacilor, care păreau că-i îmbie să-şi dea drumul. In pădure, lumea se învîrtea printre copaci şi fiecare petrecea în felul lui. Băteau aerul cu crengi mari şi strigau cît îi ţinea gura, fără să ţină seama de nimic, numai ca să-şi audă glasul. Cîţiva bărbaţi cu şepci albe stăteau la marginea pădurii şi cîntau în cor; pe pajişti se plimbau grupuri vesele, se jucau de-a prinselea sau se tăvăleau în iarbă ca pisicuţele.

Madam Johnsen cunoştea bine locurile şi-o luase conştiincioasă înaintea Hannei şi a lui Pelle — care mergeau tăcuţi unul lîngă altul — ca să le arate drumul. Hanne amuţise dusă de gînduri; Pelle o luă de mînă s-o facă să urce în goană un dîmb, dar ea nici nu băgă de seamă că o atinsese. Mîna, rece şi umedă, îi atîrna fără vlagă. Umbla ca prin somn şi toate într-însa parcă se stinseseră.

— La ce o fi visînd, se întrebă Pelle morocănos şi dădu drumul mîinii, care căzu ca moartă.

Bătrîna se întoarse şi-i privi cu ochi strălucitori:

— De mult n-a mai fost pădurea atît de frumoasă, spuse ea. Incă de pe vremea cînd eram tînără!

Ajunseră sus, la Ermitage, şi o luară de acolo peste cîmp, din nou prin pădure, pînă dădură de o cîrciumioară unde băură cafea şi mîncară pîinea cu unt pe care o aduseseră de acasă. Pe urmă o porniră mai departe. Madam Johnsen ştia bine că nu va mai veni curînd încoace şi voia să vadă tot. Tinerii încercară

să se împotrivească, dar nu fu chip s-o înduplece. O legau de aceste locuri amintiri de pe cînd era fată şi nu vroia să-i scape nimic. Nici nu se sinchisea de ce spuneau cei doi. Dacă se săturaseră să se mai ţină după ea, n-aveau decît să se ducă încotro pofteau. Păreau osteniţi şi călcau cu gîndul aiurea, chiar mai mult decît s-ar fi cuvenit, dar de urmat tot o urmară.

Pe poteca spre Raavad, nu mai era chiar atîta lume.

— Pe aici a rămas pădurea tot aşa de pustie ca şi pe vremea mea, spuse bătrîna. Frumos mai e! Cum se bolteşte frunzişul deasupra capului! Ăsta e un loc anume pentru îndrăgostiţi! Acuma mă aşez şi-mi scot puţin ghetele; au cam început să mă usture tălpile. Voi duceţi-vă să vă plimbaţi puţin.

Dar tinerii se priviră ca doi străini şi se aşezară la picioarele ei.

Bătrîna îşi scoase ghetele înalte, cu şireturi şi, pe cînd flecărea, îşi răcorea în iarba reavănă tălpile.

— Cald mai e azi! S-au încins şi pietrele de atîta arşiţă, numai voi nu vă mai aprindeţi! De ce vă zgîiţi aşa? Sărutaţi-vă o dată, aici, în mijlocul naturii, că doar nu-i nici un păcat! Şi e aşa de frumos de privit!

Pelle nu se urni. Hanne, însă, se tîrî în genunchi pînă la el, îl luă încet pe după cap, şi-l sărută. Pe urmă, îl privi în ochi cu duioşie, cum se uită un copil la păpuşa lui. Pălăria îi lunecase pe ceafă. Fruntea albă şi buza de sus îi erau brobonite de sudoare; rîse veselă şi-i dădu drumul.

Pelle şi bătrîna culeseră flori şi rupseră crengi de fag; acum le adunau şi le rînduiau frumos. Hanne stătea întinsă pe spate şi clipea cu ochii la cer.

— Nu te mai zgîi aşa, spuse maică-sa. Nu-ţi face bine.

— Mă joc de-a frumuseţea — e mult de cînd nu m-am mai jucat, spuse Hanne. Dar acasă, în Arcă, se văd mai multe. Aici e lumină prea mare.

— Firește! Dumnezeu ştie de ce s-or fi văzînd mai multe acolo. O gură de canal şi trei privăţi. Noroc că-i întuneric... Ar trebui să aibă fiecare măcar atîta,

încît să poată merge vara, duminica, la pădure. Cînd ai crescut la aer curat, îţi vine greu să stai toată viaţa închis între nişte ziduri murdare. Ei, de-acuma cred c-ar trebui s-o pornim. Pierdem o mulţime de timp degeaba.

— Ah, Doamne, stau aşa de bine aici! spuse Hanne alene. Pelle, ia vîră-mi şalul sub cap.

Din vîrful copacilor, de sus de tot, de la spatele lor, îşi luă zborul o pasăre mare.

— Ia uitaţi-vă ce mîndreţe de pasăre! strigă Pelle, arătînd în sus.

Plutea încet, într-o parte, cu aripile întinse. Din cînd în cînd, aduna aerul sub ea cu bătăi puternice de aripi; apoi, căutînd parcă ceva din ochi, zbură deasupra pădurii, chiar pe lîngă vîrfurile copacilor.

— Vai de mine! Să ştii că a fost o barză, spuse madam Johnsen şi apucă speriată o gheată. Nu mai stau aici! Doamne fereşte ce se mai poate întîmpla. Şi începu să-şi strîngă de zor şireturile, cu o mutră foarte nostimă.

Pelle se prăpădea de rîs.

Hanne ridică capul:

— A fost cu siguranţă un cocor. Nu-i aşa? Ce prost mai e! Zboară încoace şi-ncolo şi se holbează în toate părţile, parc-ar fi miop. În locul lui m-aş ridica drept în sus, aş închide ochii şi m-aş lăsa purtată de vînt. Acolo unde aş ajunge, s-ar întîmpla cu siguranţă ceva.

— Fireşte că s-ar întîmpla ceva... ai cădea în mare şi te-ai îneca... sau poate şi mai rău. Hannei i se pare întotdeauna că trebuie să se întîmple ceva, iar pe de altă parte, nu-i în stare să ţină în mîini ceea ce are.

— Dar n-am nimic în mîini! strigă Hanne, arătîndu-şi zîmbind palmele. Spune şi tu, Pelle, poţi să ţii ceea ce n-ai?

Către orele patru coborîră spre monumentul Schleswigului, unde ţineau social-democraţii o întrunire.

Pelle nu luase niciodată parte la o întrunire mare cu cuvîntări agitatorice, aşa încît tot ce ştia despre mişcarea cea nouă, care prindea viaţă, ajunsese pînă

la el pe ocolite. Se potrivea cu instinctul care îl mîna, dar pînă acum nu văzuse încă ceva care să-l aprindă. Nu simţise încă decît o fierbere nedesluşită şi monotonă, ca aceea, cînd asculta în copilărie cu urechea vîrîtă într-un sabot.

— Parcă s-a adunat toată parohia aici! îşi bătu joc madam Johnsen. Aştia sînt toţi social-democraţii din Copenhaga. Nu s-au mai înmulţit, cu toate că pretind că toată lumea ţine cu ei. Se vede că nu merge întotdeauna chiar aşa cum scrie la carte.

Pelle se încruntă, dar tăcu. Prea pricepea el puţin ca să mai poată lămuri şi pe alţii.

Mulţimea îi făcu o impresie covîrşitoare. Se adunaseră aici cîteva mii de oameni într-un scop comun şi înţelese limpede că şi el era de-ai lor.

„Şi eu sînt de-ai lor!" gîndi el şi inima îi săltă de bucurie. Simţea nevoia să şi-o dovedească şi să-şi arate recunoştinţa pentru întîmplările din ajun. Dacă cizmarul curţii regale nu ar fi spus cuvintele care îl împinseseră să se înscrie în organizaţie, ar fi rămas pe dinafară, ca păgînii. Fapta lui din ajun fusese un fel de botez, prin care se legase. În tovărăşia acestor oameni, se simţea cu totul altfel decît cu ceilalţi. Şi cînd izbucniră într-un cor de mii de voci, înălţînd un imn timpurilor noi care aveau să vină, îl trecu un fior. I se părea că se deschidea larg o poartă şi că ceva care zăcuse ghemuit într-un ungher al sufletului era scos la lumină.

La tribună, un om cu părul de culoare închisă, vorbea tare şi cu aprindere. Oamenii se îngrămădiseră să-l asculte. Stăteau cu răsuflarea tăiată, cu gura deschisă şi cu faţa împietrită, îndreptată spre vorbitor. Unii erau atît de covîrşiţi, încît îi imitau mişcările feţei. De strigat nu strigau, de cîte ori însă lansa cîte un atac mai îndrăzneţ, un murmur de admiraţie străbătea mulţimea. Vorbea despre nevoi şi despre mizerie, despre pribegia fără de sfîrşit, care nu-i ducea nicăieri. Ca şi israeliţii, care îşi purtaseră cu credinţă chivotul legii prin pustiu, tot aşa îşi purtase şi norodul celor mărunţi nădejdile prin timpurile sterpe. Cînd se prăbuşea o echipă, era alta gata să

pună mîna pe drugii năsăliei. Şi iată că se iveau în sfîrşit zorile! Ajunseseră la hotarul pămîntului făgăduinţei, cu dovada în mînă, că al lor era dreptul de a-l locui.

Acestea erau pe înţelesul tuturor. Gustase şi Pelle împreună cu ceilalţi din trudnica pribegie a poporului lui Dumnezeu prin pustiu. Acesta era doar marele simbol al mizeriei. Pelle asculta cuvintele vorbitorului ca ceva cunoscut de cînd lumea. Măreţia glasului, însă, îl covîrşea. În cuvîntarea omului aceluia mai era şi ceva care nu lua calea minţii, ci pătrundea prin toate fibrele şi se înfigea în trup, întîlnindu-se acolo cu cele ce răzbăteau din adîncul lui. Pînă şi rezonanţa furioasă a glasului zgîndărea răni vechi, care se spăgeau ca nişte bube, aşa că pînă-n cele din urmă răsuflai uşurat. Şi glasul lui Pelle fusese răsunător pe vremea cînd păzea vitele la cîmp. Şi el simţise nevoia să-şi descarce sufletul strigînd şi să le stăpînească pe toate cu glasul lui — da şi el! Ehei, dacă ar fi fost cineva în stare să aibă un glas tunător pe care apoi să-l îndulcească iarăşi cu modulaţii blînde, ca profeţii de odinioară!

Forţe ciudate izvorau din această mulţime care se înghesuia, şi simţea, şi gîndea la fel, făcîndu-i pe toţi să-şi dea seama de puterea lor. Pelle nu mai era biata calfă de cizmar, căreia îi venea aşa de greu să răzbată. Stătea aici şi se făcea una cu făptura asta mare, ale cărei puteri le simţea crescînd într-însul, aşa cum simţi că degetul cel mic contribuie la forţa întregului trup. Credinţa oarbă în biruinţă, pe care o răspîndea mulţimea aceasta uriaşă de oameni, îl îmboldea să se repeadă la atac. Simţea cum creşte, cum se umflă, cum devine o făptură de seamă, care n-are decît să se mişte ca să calce totul în picioare. În creierul lui mişunau forţe — forţe nemăsurate şi de nebiruit.

Pelle se mai înălţase şi altădată pentru a coborî apoi cu bine. Se lăsă şi de data aceasta pe pămînt, respirînd uşurat, ca şi cum ar fi scăpat de o greutate mare, care îl apăsa. Braţul Hannei era petrecut pe după al lui şi el i-l strînse uşor.

Ea, însă, nici nu băgă de seamă; şi ea era cu gîndul în altă parte. Pelle simţi aceasta, văzînd numai frumoasa-i ceafă şi se plecă să-i vadă faţa, peste care pălăria mare galbenă, arunca o umbră aurie. Simţurile ei vioaie erau treze şi pîlpîiau neliniştite îndărătul trăsăturilor încordate şi împietrite; ochii priveau neclintiţi drept înainte.

„Te-a fermecat şi pe tine, gîndi el fericit. A subjugat-o cu totul! Ce lucru minunat să ştii că amîndoi — bărbat şi femeie — sînt stăpîniţi de aceleaşi năzuinţe!"

In aceeaşi clipă prinse, din întîmplare, direcţia privirii ei şi simţi o împunsătură în inimă. Colo, pe pajişte, mai la o parte de restul adunării, stătea un bărbat înalt şi chipeş, care semăna leit cu proprietarul Steinhof-ului, în zilele lui cele bune. Soarele i se juca pe pielea arsă şi în barba mătăsoasă. Străinul întoarse faţa către Pelle; trăsăturile largi şi deschise aminteau marea.

Hanne tresări ca trezită din somn şi dădu cu ochii de Pelle.

— E marinar, vorbi ea ca prin vis, fără s-o fi întrebat Pelle.

„Dumnezeu ştie de unde l-o fi cunoscînd", gîndi el supărat şi-şi trase braţul dintr-al ei, dar fata i-l apucă numaidecît din nou şi îl strînse la sînul ei moale, ca şi cum ar fi vrut să-l asigure de puterea lui. Hanne se lăsa acum cu toată greutatea trupului pe braţul lui şi stătea locului cu privirea ţintă la tribuna oratorului. Işi potrivea tot timpul, nervoasă, părul.

— Neastîmpărată mai eşti, fetiţo, îi spuse mama, care se aşezase la picioarele ei! Ai putea să mă laşi să mă sprijin de tine; şedeam aşa de bine pînă acum.

— Bine, răspunse Hanne şi stătu liniştită, ca să se poată sprijini maică-sa de dînsa. Glasul îi tremura.

— Pelle! şopti ea deodată. Dacă vine la noi, nu-i răspund. Nu, nu-i răspund.

— Da' ce-l cunoşti?

— Nu, nu-l cunosc. Dar se întîmplă ca unii bărbaţi să vină şi să-ţi vorbească, chiar dacă nu te cunosc. Dacă vine, îi spui că sînt a ta. Da?

Pelle se pregătea să-i răspundă că nu vrea, cînd simţi că pe faţă o trece un fior. „Are friguri, gîndi el impresionat. Te alegi foarte uşor cu ele, în Arcă, unde vin o dată cu duhorile din canalul de scurgere. S-ar putea să te fi şi minţit, îşi spuse apoi. Femeile sînt viclene."

Pelle era prea mîndru ca să-i pună întrebări. Mulţimea începu să strige ura; strigă şi el; cînd se isprăviră uralele, omul se făcuse nevăzut.

Urcară dîmbul. Bătrîna mergea tot aşa, la doi paşi înaintea lor. Hanne umbla fredonînd. Din cînd în cînd, privea întrebătoare la Pelle, apoi fredona mai departe.

— Nu-i treaba mea, spuse Pelle încruntat. Dar nu-i drept din partea ta să minţi.

— Să te mint, eu! Cum asta Pelle? Hanne îl privi uimită.

— Ce alta faci? Spune-mi, este ceva între tine şi el?

Hanne rîse cristalin, dar se opri dintr-o dată.

— Nu, Pelle. Ce-mi pasă mie de el? Nu l-am văzut niciodată pînă azi. N-am sărutat încă nici un bărbat. Pe tine, da, te-am sărutat, pentru că-mi eşti ca un frate.

— N-am de loc chef să-ţi fiu frate — de loc, auzi? Ţi-o spun, ca s-o ştii!

— Te-am supărat? Dacă-i aşa, îmi pare rău, îi spuse ea şi-l apucă de mînă.

— Vreau să te iau de nevastă, strigă Pelle cu aprindere.

Hanne rîse.

— Ai auzit mamă? Pelle vrea să mă ia de nevastă! exclamă ea cu vioiciune.

— Da. Aud şi văd mai multe decît îţi închipui, răspunse scurt madam Johnsen.

Hanne privi la Pelle şi căzu pe gînduri.

— Tare mai eşti bun, Pelle, spuse ea încet. Dar tu nu-mi poţi aduce nimic din altă lume. Te cunosc

prea bine şi nu te visez niciodată noaptea. Şi nici nu ţii tu în mîna ta fericirea la care visez.

— Am să-ţi dovedesc că o ţin, răspunse Pelle ridicînd capul. Dă-mi numai puţin răgaz.

— Doamne sfinte! Iar îndrugă verzi şi uscate despre fericire! strigă maică-sa şi se întoarse dintr-o dată. Zău că nu-i nevoie să ne strici ziua asta frumoasă cu prostiile tale. Tare am mai fost fericită azi!

Hanne zîmbi deznădăjduită.

— Mama susţine că nu sînt întreagă la minte, pentru că tata m-a lovit o dată în cap, cînd eram mică, îi spuse ea lui Pelle.

— Da. De atunci o tot apucă aşa. Nu vrea alta decît să rătăcească în neştire cu gîndurile şi cu simţurile. E în stare să şadă zile întregi la fereastră să se zgîiască pe geam şi-i mai înnebuneşte şi pe copiii de jos, din curte, cu prostiile ei. Şi cu mine face ce vrea, de las totul baltă — cu toate că sîntem aşa de sărace de la moartea lui bărbatu-meu încît nu-mi pot pierde vremea — numai ca să mă învîrtesc prin odaie cu păpuşa ei şi cu ea, cîntînd cîntecul contelui. Da, Pelle, zău crede-mă că plîng amarnic din pricina ei!

Hanne păşea liniştită, fredonînd şi zîmbind la ocările maică-si. Era melodia cu contele.

— Vezi, ascultă şi tu! spuse bătrîna, dîndu-i un ghiont lui Pelle. Nici nu-i e ruşine! Nu-i chip să o scoţi la capăt cu dînsa.

Sus, pe dîmb, era o hărmălaie asurzitoare şi oameni veseli, care se foiau în grupuri încolo şi-ncoace, cîntau din trompetele copiilor, înălţau baloane cu şuierătoare şi se scălămbăiau ca sălbaticii. In fiecare clipă te trezeai că-ţi sună o trompetă în ureche de săreai în sus, ori descopereai că vreun hăzos încerca să-ţi prindă ceva de haină la spate. Hanne se ţinea tot timpul între maică-sa şi Pelle, era nervoasă şi nu putea sta locului.

— Uf, nu mai pot! Haideţi să plecăm de-aici, oriunde-ar fi! spuse ea şi rîse amar.

Pelle voia să le ofere cafea şi trecură de partea cealaltă să caute un chioşc unde să poată şedea.

— Ia te uită ! Iată-l şi pe flaşnetarul lor de acasă, care stătea cocoţat pe platforma unui carusel şi le făcea semne cu capul, în timp ce învîrtea de zor la manivelă. Cu mîna pîlnie la gură, pentru a acoperi zgomotul, urlă :

— Pe mama o găsiţi în dos, împreună cu Olsen.

— Nici nu se aude ce spune, zise madam Johnsen, care n-avea chef să se întîlnească azi cu lume din Arcă.

După ce îşi băură cafeaua, se plimbară în sus şi-n jos printre chioşcuri, privind la mulţimea care se înghesuia.

Hanne ceru să i se ghicească. Asta costă douăzeci şi cinci de öre, dar cel puţin află că avea să-i vină un peţitor care aducea mulţi bani de dincolo de mare şi la care ea nici nu se aşteaptă. Ochii îi străluceau.

— Eu aş fi făcut treaba asta mult mai bine, spuse madam Johnsen.

— Nu, mamă, tu nu-mi prezici decît nenorociri, îi răspunse Hanne rîzînd.

Madam Johnsen întîlni o cunoscută care vindea baloane cu şuierătoare şi se aşeză lîngă ea.

— Pînă-mi mai odihnesc picioarele, duceţi-vă să dansaţi puţin, le spuse ea.

Cei doi intrară în sala de dans de peste drum şi se opriră printre spectatori. Din cînd în cînd, dansau de cinci öre. Cînd venea cîte unul s-o invite pe Hanne la dans, refuza din cap. N-avea chef să danseze cu nimeni decît cu Pelle. Cei pe care îi refuza, se aşezau la oarecare depărtare, cu pălăriile date pe ceafă şi înjurau. Pelle crezu că trebuie s-o mustre.

— Ii jigneşti, spuse el. Mai ştii ce-şi bagă în cap şi mai sar la bătaie !

— Da' ce, sînt silită să dansez cu cineva pe care nici nu-l cunosc ? răspunse Hanne. Nu vreau să dansez decît cu tine.

Ochii îi scăpărau de mînie şi dîrzenia o prindea de minune. Pelle n-avea nimic împotrivă să fie singurul ei cavaler şi, la nevoie, ar fi fost bucuros să se şi bată pentru ea.

Cînd dădură să plece, Pelle îl zări pe străin de cealaltă parte a sălii, tocmai în fund. O zori pe Hanne; ea stătea locului şi privea ţintă la cei ce dansau; se vedea că e cu gîndul aiurea şi că nici nu ştie ce se petrece în jur. Străinul se îndrepta spre ei. Pelle era încredinţat că ea nu-l văzuse, dar deodată Hanne se trezi şi-l luă de braţ.

— Nu mergem? întrebă ea cu nerăbdare şi-l trase după dînsa.

La uşă, străinul îi ajunse din urmă şi se înclină în faţa Hannei. Ea nu-şi ridică ochii, dar braţul stîng îi zvîcni, de parcă ar fi vrut să i-l pună pe umăr.

— Logodnica mea nu mai dansează. E obosită, răspunse Pelle scurt şi o conduse pe Hanne afară.

— Bine că am ieşit o dată, exclamă ea uşurată cînd se întoarseră la maică-sa. Nu era nici un dansator simpatic pe-acolo.

Pelle încremeni; aşadar, Hanne nici nu-l văzuse pe străin, ci crezuse că era unul dintre cei care o invitaseră şi mai înainte la dans. Nici n-ar fi avut cînd să-l vadă şi totuşi se pare că o anumită facultate o făcuse să-şi dea seama că era străinul, ca şi cum ar fi putut vedea pe sub pleoapele lăsate — se ştie doar că femeile văd şi fără să se uite! Şi braţul îi tresărise! Pelle nu mai ştia ce să creadă. „Ce-mi pasă — gîndi el — că doar n-am să mă las eu dus de nas!"

Pelle le ţinu pe amîndouă la braţ pe drumul de sub copaci, care ducea la staţia omnibusului. Bătrîna era vioaie, pe cînd Hanne mergea tăcută şi-i lăsa pe ceilalţi să vorbească. Deodată îl rugă pe Pelle să tacă o clipă. Acesta o privi mirat.

— Imi vîjîie aşa de frumos în urechi, dar cum începi să vorbeşti, se opreşte.

— Prostii. Prea îţi fierbe sîngele, spuse maică-sa. Şi mai e şi luna în creştere.

Cît ţinu călătoria cu omnibusul, Pelle tăcu. Din cînd în cînd, strîngea mîna caldă şi cam asudată a Hannei, care se odihnea pe banchetă într-a lui.

Bucuria bătrînei părea să nu se mai isprăvească. Luminile oraşului şi Sundul întunecat şi linştit pătrun-

deau în viaţa ei sfîrşită ; femeia începu să cînte cu glas subţire şi tremurat :

Cu aripi largi coboară noaptea lină
Şi stele mii pe cer clipesc,
În cuiburi păsările se alină,
Clopotele serii tainic şoptesc
Şi oamenii pe la case se opresc.

De la Triangel, însă bătrînei îi veni greu să mai ţină pasul, căci prea se ostenise mult.

— Îţi mulţumesc din inimă pentru ziua asta frumoasă, îi spuse ea lui Pelle, cînd ajunseră în curte. Mîine e iarăşi zi de lucru şi trebuie să cîrpesc pantaloni militărești. Dar cel puţin am făcut o excursie frumoasă !

O luă înainte pe scară şchiopătînd, gemînd încet din pricina treptelor celor multe şi vorbind singură.

Hanne se opri, şovăi puţin şi deodată îl întrebă pe Pelle :

— De ce ai spus : logodnica mea ? Doar nu sîntem logodiţi !

— Tu m-ai rugat, îi răspunse Pelle; i-ar mai fi spus bucuros şi altele, însă tăcu.

— Aşa-i, făcu Hanne şi fugi pe scară în sus. De pe balcon îi mai strigă : Noapte bună, Pelle !

4

De „familie“ îl lega o prietenie ciudată. Cei trei orfani fuseseră primii care îi întinseseră prietenește o mînă de ajutor cînd, trei zile după debarcare, se pomenise pe stradă, jefuit de puţinii bani pe care îi avusese.

Era destul de mare cînd venise încoace, aşa că nu-şi pierduse vremea să doarmă pe banca lui de sub punte, printre vite. Încordarea îl ţinuse treaz. Stătuse întins pe bancă, făcîndu-şi planuri mari, atît în ce-l privea pe el, cît şi în ce privea cele douăzeci şi cinci

de coroane cu care venise. Nici nu începuse să mijească de ziuă, că se şi urcase pe punte şi privea spre ţărmul care se ivea din ceaţă, cu oraşul, cu turnurile şi coşurile lui de fabrică. Peste oraş plutea, roşindu-se în întîmpinarea soarelui de dimineaţă, o lumină difuză, care dădea măreţie priveliştii. Intrarea în port, între forturi şi portul de război, era impunătoare. Din furnicarul de lume care aştepta pe pontonul de debarcare să acosteze vaporul, se ridicau ţipetele birjarilor şi strigătele hamalilor, uluindu-l; Pelle, însă, îşi pusese în gînd să nu se lase uimit de nimic, căci şi fără asta s-ar fi putut să nu se descurce decît cu mare greutate. Dar întîmplarea avu grijă de el. Pe chei aştepta un bărbat gras şi prietenos, care se uita la Pelle ca şi cum l-ar fi cunoscut de cînd lumea. Omul nici nu ţipa şi nici nu striga, mulţumindu-se să-i spună foarte liniştit doar atît: „Bună ziua, concet..ţene!" Apoi îi propuse să-i dea casă şi masă pentru două coroane pe zi. Era plăcut să ştii că ai în toată hărmălaia asta pe unul de-al tău şi aşa, Pelle, se dădu plin de încredere pe mîna lui. Omul era fără seamăn de săritor şi nu-l lăsă pe Pelle nici măcar să-şi ducă lada cea verde.

— Trimit eu s-o ia, spuse el; la toate răspundea: Las' pe mine, am eu grija asta!

După ce trecură trei zile, îi prezentă lui Pelle o socoteală amănunţită care făcea douăzeci şi cinci de coroane în cap. Ciudată întîmplare, căci tocmai atîţia bani avea Pelle în buzunar! Pelle se codi să scoată banii şi atunci domnul hangiu Elleby chemă gardistul; Pelle nu avu încotro şi trebui să plătească.

Iată-l aşadar în stradă, cu lada cea verde lîngă el şi neştiind nici ce să facă, nici încotro s-o apuce, cînd tocmai trecu fluierînd pe lîngă dînsul un băieţaş care îl întrebă dacă n-ar putea să-l ajute.

— Pot să-ţi duc lada singur unde vrei, numai că te costă douăzeci şi cinci de öre şi zece öre pentru cărucior. Dar dacă apuci şi tu de-o toartă atunci te costă numai zece öre, vorbi băieţaşul negustoreşte. Nu părea să aibă mai mult de nouă sau zece ani.

— Nici nu ştiu încotro s-o apuc, spuse Pelle, gata

să-i dea lacrimile. M-au zvîrlit în stradă şi nu cunosc pe nimeni la care să mă duc. Sînt străin aici şi mi-au luat toţi banii.

Băieţaşul făcu o mişcare ca şi cum s-ar fi lovit cu capul de ceva :

— Afurisită treabă ! Ehei, drăguţule, ai încăput pe mîna unuia din cei care-i înşală pe ţărani. Dacă-i aşa, nu-ţi rămîne alta decît să vii la noi acasă. Poţi chiar să şi locuieşti la noi, dacă vrei să dormi pe jos.

— Ce-au să spună părinţii tăi cînd vor vedea că mă aduci pe capul lor ?

— Părinţi n-am, şi Marie şi Peter n-au să spună nimic. Haide, vino cu mine. La urma urmei, poate că găseşti de lucru la Pichelmeier. De unde vii ?

— De la Bornholm.

— Tot de-acolo sîntem şi noi. E mult de cînd am venit încoace. Eram copii pe-atunci ! Haide cu mine, concetăţene. Băiatul rîse bucuros şi apucă de-un mîner.

Şi cel care îl jecmănise fusese tot de prin partea locului ; totuşi Pelle se duse cu băiatul, pentru că nu era bănuitor din fire.

Aşa îşi făcu Pelle intrarea în Arcă — sub oblăduirea unui copil. Ceilalţi doi copii, care erau ceva mai mărişori, găsiră că prichindelul de Karl se purtase foarte înţelept şi tustrei orfanii, care altfel erau sfioşi şi se ţineau deoparte, se împrieteniră repede cu el. Îl găsiseră pe stradă şi îl socoteau de-o seamă cu ei; nu-l credeau în stare să se descurce singur şi li se părea că are nevoie de ocrotire. Ei îi arătară oraşul cel mare pentru prima oară şi tot ei îl ajutară să capete de lucru la Pichelmeier.

A doua zi după excursia la pădure, Pelle se mută la mansarda clădirii din faţă, într-o cameră de lîngă aceea a „familiei" ; se întîmplase tocmai să fie liberă. Marie îl ajută s-o cureţe şi să-şi mute lucrurile. Pelle se scutura cu inima uşoară de jugul apăsător al legăturilor cu Pichelmeier. Se isprăvise cu exploatarea lui Pichelmeier şi cu toate sîcîielile legate de această situaţie. Pelle intra acum în raporturi directe cu patronul şi putea să li se uite deschis în ochii camarazilor.

Timpul cît lucrase la Pichelmeier fusese pentru el, din mai multe puncte de vedere, un episod de care îi era ruşine, totuşi se despărţi de cizmar fără supărare; în cele cîteva luni cît lucrase la el, învăţase mai mult decît în tot timpul uceniciei lui de acasă.

Pelle îşi cumpără de la un negustor de fierărie cîteva scule puţin uzate şi-şi luă o masă şi un pat în rate. De la cizmarul curţii regale primi, pentru început, ceva încălţăminte de copii, pe care o făcu printre picături, căci temeiul cîştigului şi-l află la maistrul Beck din Marktgaade.

Beck era om de şcoală veche; clientela lui alcătuită mai cu seamă din paznici de noapte, din comandanţi de şalupă şi din bătrîni lupi de mare, locuia afară din oraş, în Christianshavn. Deşi se născuse şi crescuse la Copenhaga, Beck se purta ca un meşter de provincie, umbla în papucii pe care i-i brodase fiică-sa şi-i fuma dimineaţa pipa cea lungă în pragul casei. In ce privea meseria, avea principii de modă veche, şi-i dădu bucuros de lucru lui Pelle, care se pricepea să întindă pe calapod orice soi de iuft şi nu se sfia să pună mîna pe cîte o pereche de cizme vechi, unse cu untură de peşte. Lucrul care se făcea la Beck nu se prea putea da afară, aşa că Pelle, dispus să facă orice, se învoi să lucreze în atelier. Dar nu voi cu nici un chip să primească casa şi masa pe care, după moda veche, le dădea meşterul. Chiar din prima zi, schimbarea aceasta se arăta a fi pentru el un progres. Lucra cu drag şi începu să pună cîte ceva deoparte, ca să-şi plătească datoria către Sort. Incepea să zărească şi ziua în care avea să-l poată aduce încoace pe tata Lasse.

Dimineaţa, pe cînd locuitorii mansardei, încă buimăciţi de somn, se clătinau pe picioare prin coridorul cel lung, ca să apuce să plece la lucru înainte să fi fluierat sirena de şase fără un sfert, Pelle şedea de mult la lucru la el în odaie, ciocănind de zor. Către ceasurile şapte, se ducea la Beck, să vadă dacă nu era ceva pentru el pe-acolo. Pelle mai primea de lucru şi de la locatarii Arcei.

Făcuse o experienţă în privinţa muncii şi experienţa aceasta era sămînţa care încolţise în locul unde că-

zuse şi avea să dea tot mai multe roade. De cum se descotorosise de unul din cei care îl storceau, situaţia i se şi îmbunătăţise simţitor — ehei, dacă i-ar putea mătura şi pe ceilalţi din cale, ca să se bucure singur de întregul produs al muncii lui!

Asta, însă, ar fi fost prea de tot! Pelle nu avea chef să se cţere sus, ca să cadă apoi, buf! la pămînt. Făcuse o experienţă şi voia să vadă pînă unde îl va duce. Şi pe cînd lucra, frămînta problema în minte, cercetînd-o îndeaproape şi chibzuind în fel şi chip.

Nu avea, aşadar, nevoie de Pichelmeier ca mijlocitor. Putea executa un lucru fără să fie nevoie să mai treacă prin mîna lui şi să-i arunce drept plată o sticlă de rachiu pentru gîtlejul lui însetat. Dar avea oare mai mult rost ca încălţămintea, în drumul ei spre clienţi, să facă un ocol pe la cizmarul curţii regale şi să-i lase şi lui destul din ce să-şi ţină trăsură cu cai şi să ducă o viaţă de boier? Nu era oare chip să intre Pelle în legătură directă cu clienţii şi să-l înlăture pe Meyer, aşa cum îl înlăturase şi pe Pichelmeier? Fireşte! Se spunea că cizmarul curţii regale plătea impozite la un venit de treizeci de mii de coroane pe an. „Suma aceasta ar trebui împărţită între noi, cei care muncim pentru el, gîndea Pelle, pe cînd bătea cuie de lemn în talpă. Atunci n-ar mai trebui să se mai bălăbănească tata Lasse nici o zi de colo-colo şi să se chinuiască aşa de amarnic pentru o bucată de pîine."

Chestiunea aceasta era pentru Pelle ceva concret, un fel de exerciţiu de aritmetică, pe care îl rezolva fără nici o legătură cu încrederea lui nestrămutată în noroc. Credinţa în noroc mai dăinuia încă ascunsă undeva în adîncurile lui şi-l ţinea pe picioare prin toate cîte trecea — se ferea, însă, să-i pretindă ceva precis, căci instinctul care i se trezise în suflet în urma atîtor suferinţe îi spunea că pentru cei săraci lucrul cel mai de seamă era ca această credinţă să fie cît mai elastică. El o moştenise din bătrîni şi era în stare s-o păstreze în ciuda tuturor prin cîte trecea, neatinsă, aşa cum o păstraseră pînă la el milioane de oameni, gata în orice clipă să primească necunoscutul cu braţele deschise, pînă ajungeau la groapă şi, atunci,

resemnați, să treacă altora visul. Și el își pusese nădejdea în acest vis ; dar chiar dacă ar fi fost să nu se înfăptuiască, rămînea cel puțin cu nădejdea. Fericirea la care visau oamenii nu era, la urma urmei, făgăduința unei izbînzi palpabile pentru fiecare în parte, ci nădejdea nestrămutată pe care o nutriseră de-a lungul veacurilor de robie și care cuprindea ceva din suflul larg al veșniciei. Pelle purta săpată adînc în suflet întreaga povară a acestei nesfîrșite rătăciri, cu o neînchipuită răbdare. În lumea lui, oamenii aveau adesea însușiri foarte mari, dar resemnarea le depășea pe toate. Sufletul lui Pelle era întocmit din capul locului în așa fel, încît chiar dacă le-ar fi văzut pe toate năruindu-se, tot și-ar mai fi păstrat nădejdea.

In decursul îndelungatei ei peregrinări, năzuința spre fericire luase destul de des înfățișarea a tot felul de cîntece, ca de pildă a aceluia despre „Cetatea lui David cu străzile de aur", despre „Impărăția de o mie de ani" sau „Intoarcerea vremurilor de măreție a Domnului". Ascultase și el cu nedumerire unele din aceste cîntece, dar niciodată pînă acum nu răsunase nădejdea în vreunul din ele, căci nu era vorba în ele despre mîncare și veșminte, despre casă și cîmp. Și atunci cum să te descurci ?

Și iată-l acum — pretențios și plin de o nerăbdare de care nu era conștient — făcînd socoteli menite să-i dea repede și fără ocol partea care i se cuvenea din bunurile lumii.

In jurul lui, lumea era tot așa de răscolită ca și el. Mulțimea era străbătută de tresărirea premergătoare deșteptării. Oamenii nu se mai lăsau mînați de-o nădejde oarbă, ci se bălăbăneau încolo și încoace, zăpăciți de tot felul de sfaturi încîlcite. Minunea nu mai avea să se întîmple de la sine, cînd i se va fi împlinit sorocul. Exista un duh rău care strîngea coapsele marilor nădejdi, ca să nu poată naște niciodată ! Masele trebuiau să pună mîna, dacă voiau ca fericirea să vină pe lume !

Fatalismul neclintit, care întreținuse mersul greoi al lucrurilor, se zdruncinase ; masele nu se mai lăsau copleșite de acea sumbră resemnare de pînă acum. Oa-

meni, care nu cunoscuseră în viaţa lor altceva decît drumul pe care îl băteau de acasă la lucru şi de la lucru acasă, începură deodată să se oprească locului şi să pună întrebări nechibzuite despre rostul tuturor. Chiar şi cei mai nerozi îndrăzneau să se îndoiască de rînduiala care domnea. Nu mai lua nimeni lucrurile aşa, pentru că aşa trebuiau să fie — exista, de bună seamă, o pricină dureroasă, vinovată de toată mizeria asta. Aşa se născuse întrebarea şi acum le venise şi pofta să-şi ia singuri soarta în mîini; îi mîncau palmele să dărîme piedicile — numai că nu ştiau de care piedică să se apuce mai întîi.

Era ca un fel de vîrtej în care se pierdeau contururile. Puteri necunoscute se ridicau, făcîndu-i pe unii să simtă că se petrece ceva, sau vrăjindu-i chiar pe cei mai blînzi. Oameni, care pînă atunci se tîrîseră ca cîinii de dragul unui codru de pîine, fură deodată cuprinşi de îndărătnicie şi se lăsară mai degrabă doboriţi decît să se plece. Oameni cu scaun la cap, care munciseră o viaţă întreagă în acelaşi loc, nu se mai împăcau cu rostul lucrurilor şi lăsau toate baltă pentru un cuvînt. Uitaseră cu totul de răbdarea cea deprinsă cu greu. Cei ce purtaseră atîtea pe umeri deveniră supărăcioşi; le sărea ţandăra din te miri ce, ca la femeile însărcinate, de nu-i mai puteai stăpîni de loc; parcă ar fi gemut sub apăsarea lăuntrică a unei puteri nevăzute, care încerca să spargă învelişul tare al noutăţii ce se înfiripa în suflet. Li se ghicea această încordare dureroasă din felul cum aţinteau în gol privirile rătăcite şi cum loveau deodată nebuneşte cu mîna în aer, parcă ar fi vrut să apuce ceva nevăzut.

Pînă şi în nesiguranţa cu care se bălăbăneau oamenii, ca şi cum ar fi pîndit să prindă vorbe noi din întuneric, se simţea o ameninţare. Fără multă vorbă, îşi scoteau din minte gînduri cu care erau deprinşi de cînd lumea şi obiceiuri bine statornicite, ca să facă cît mai mult loc în suflet. Nu se mai vorbea decît despre cele noi şi încercau să se pregătească cu ochii închişi în vederea lor — ca şi cum ar fi fost de la sine înţeles că sosise momentul şi că făgăduinţa avea să

se împlinească tocmai pentru ei. Erau gata să facă ceva — ce anume, nu știau nici ei ; se adunau în grupuri mici și organizau la întîmplare greve care nu izbuteau. Înființau cercuri de discuții și începeau să lupte cu cuvinte înflăcărate pentru acel nou care avea să vină, despre care, însă, nici unul din ei nu știa, la urma urmei, nimic. Mai cu seamă cei tineri făceau asta. Mulți dintre ei veniseră încoace să-și caute norocul, întocmai ca și Pelle și ardeau de nerăbdare, de parcă i-ar fi scuturat frigurile.

Așa stăteau lucrurile pe vremea cînd sosise Pelle în capitală. Era haos, nu exista vreun plan bine stabilit, după care să te poți lua ca să te îndrepți către țel. Masele nu se mai sprijineau reciproc, ci se aflau în descompunere și se risipeau uluite în toate părțile, în căutarea unui punct în jurul căruia să se concentreze. Cei din pătura de sus a societății nu vedeau decît nesiguranța care domnea în relațiile de muncă și se plîngeau de neliniște, de neliniștea aceasta fără noimă, care știrbea profiturile și îngreuna concurența cu străinătatea. Cîte unul mai clarvăzător simțea că poporul a început să ciulească urechile ; se ridicau mereu profeți, care voiau să ducă mulțimea la Dumnezeu pe căi noi. Pelle fusese luat de cîteva ori de curent și dus în locurile unde propăvăduiau acești profeți, dar nu se lăsase prins, căci era aceeași melodie răsuflată pe care o cunoștea de mult — și nu acolo se afla adevărul. Nimeni nu se mai mulțumea să lase treaba pe seama cerului, așa că noii profeți se făceau nevăzuți tot atît de brusc cum se iviseră.

În mijlocul zăpăcelii acesteia se formase însă un sîmbure solid, o comunitate, care în timpul unui șir de ani se dezvoltase, îndurînd cu fanatism persecuțiile și batjocura, venite și de sus și de jos, pînă ajunsese să cuprindă cîteva mii de membri. Această comunitate se înfipsese vîrtos pe picioare în mijlocul vîrtejului și susținea cu îndărătnicie că viitorul era al învățăturii ei. Acuma părea că îi venise apa la moară, pentru că răspundea în oarecare măsură cerințelor nerăbdătoare ale oamenilor de a avea cerul pe pămînt și de a pune fericirea la îndemîna oricui.

Pelle se lăsase cucerit de învățătura aceasta nouă, acolo, afară din oraș, la Monumentul Schleswigului și i se aruncase în brațe cu patimă. Se ducea pe la adunări, pe la discuții publice și ciulea urechile ca să prindă fapte concrete. Firea lui practică cerea fapte pe baza cărora să poată gîndi. În adîncurile lui se dădea o luptă dîrză și năvalnică, ca aceea a torentului sub gheață. Uneori lupta aceasta se făcea simțită și la suprafață și atunci se înspăimînta el însuși. Nu izbutise încă să-și adune la un loc impresiile și așa, cînd auzea proteste cu privire la neliniștea, care aducea după ea prăpădul, punînd în joc prosperitatea țării, nu era în stare să înțeleagă legătura dintre ele.

— Ce rost are să părăsească cineva lucrul fără nici o pricină, îi spuse o dată lui Morten, cînd plecă vizitiul cofetarului. Vezi, de pildă vizitiul vostru, doar n-a avut nici un motiv de nemulțumire.

— O fi simțit deodată unde îl rosese șaua pe străbunicu-său. Cine știe... doar e țăran ! răspunse Morten serios.

Pelle ridică repede ochii la el. Nu putea suferi felul lui Morten de a vorbi în doi peri ; îl făcea să se îndoiască de sine.

— De ce n-ai vorbi și tu o dată ca oamenii ? întrebă el. Nici nu înțeleg ce vrei să spui.

— Nu înțelegi ? Păi, sînt destule pricini — o groază de pricini — care se trag din vremuri străvechi ! Ce dracu' ! E oare numaidecît nevoie să pornească dintr-o pricină proaspătă ? Da' ce ? Nu poți înțelege că muncitorul, care de atîta amar de vreme tot împinge la roată și crede că alții o mișcă, se dumirește deodată că el duce toată moara în spinare ? Asta e tocmai ceea ce se petrece acum. Săracul nu-i numai un rob care învîrtește roata și căruia i se aruncă din cînd în cînd în gură cîte un pumn de făină ca să nu moară de foame ; a ajuns acum să se dumirească că are o menire mai înaltă. Asta e ! Acum vede că toată mișcarea i se datorește lui ! Dar pesemne că nu ești încă în stare să înțelegi așa ceva, adăugă Morten, cînd văzu îndoiala întipărită pe fața lui Pelle.

— Nu, nu te înțeleg, pentru că nu sînt chiar atît de înfumurat, îi răspunse Pelle rîzînd. Și nici tu nu ești profet ca să prorocești lucruri așa de mari. Dar atîta minte mai am și eu, să-mi dau seama că atunci cînd cineva face gălăgie, trebuie să aibă neapărat un temei pe care să se bizuie ca s-o facă. Altminteri nu merge treaba. Chestia cu șaua străbunicului nu-i de ajuns.

— Vezi tu, mai depinde și de *cîți* fac gălăgie! răspunse Morten. Cînd fac toți gălăgie, nici nu mai este nevoie de pricină.

Pe cînd lucra, Pelle se gîndea temeinic la toate acestea. Nu mergea să judeci lucrurile așa, la suprafață. Cele ce fuseseră răscolite în lumea gîndurilor lui erau lucruri care se înfiripaseră acolo temeinic de-a lungul veacurilor și erau probleme de viață și de moarte — deci trebuiau bine cercetate din punct de vedere practic și Pelle se bizui și aci pe bogata lui experiență:

Pichelmeier era de prisos și lucrul acesta îl dovedise Pelle însuși. Nu exista nici o piedică ca și cizmarul curții regale să fie înlăturat. Calfele făceau toată treaba — ei luau măsura și tot ei croiau. La urma urmei și Meyer era o lipitoare, care se cocoțase în vîrf și sugea profitul. Dacă era așa, atunci Morten, cu ideea aceea nerușinată a lui că muncitorul ar duce toate în spinare, avea dreptate. Pelle fu cam surprins de această concluzie, dar hotărî cu prudență că, în tot cazul, la meseria lui se potrivea. Să recucerești ce e al tău, firește că asta avea o noimă — dar pe ce cale s-o faci?

Judecata lui sănătoasă cerea ceva cu care să poată înlocui pe Meyer și pe celelalte lipitori ca el. Nu mergea ca orice calfă să se apuce să lucreze de mîntuială, pe socoteala lui, cum făceau meșterii cei mici. Văzuse el cu prisosință treaba asta, acasă, în orășelul lui. Asta însemna să degradezi meseria.

Și Pelle se puse să alcătuiască planul unei asociații de desfacere. Un număr oarecare de muncitori, din aceeași ramură, să se unească și să aducă fiecare un

mic capital cu care să închirieze prăvăliile de care ar fi fost nevoie. Lucrul să fie împărţit între ei, după aptitudinea fiecăruia, iar conducerea întregii întreprinderi lăsată pe seama unuia, ales dintre ei, în stare să facă faţă. În felul acesta, chestiunea se putea rezolva — fiecare ar fi primit întreaga valoare a muncii lui.

După ce chibzui planul cu de-amănuntul, se duse cu el la Morten.

— Propunerea aceasta s-a mai făcut în mişcare! strigă Morten şi scoase o carte din raft. Ciudat însă că n-a prins. De unde ai luat ideea?

— Am născocit-o singur, răspunse Pelle cu mîndrie.

Morten părea să se cam îndoiască. Răsfoi cartea şi-i arătă lui Pelle ideea lui, schiţată acolo aproape cuvînt cu cuvînt, ca parte integrantă a marii mişcări de înaintare. Cartea era o lucrare despre socialism.

Pelle nu-şi pierdu curajul numai pentru atît. Era mîndru că descoperise ceva care le mai dăduse şi altora în gînd — şi încă unor oameni învăţaţi! Începu să aibă încredere în felul lui de a gîndi şi să se ducă cu sîrguinţă pe la adunări şi conferinţe. Putere şi curaj avea destul, asta o ştia el bine. Voia să încerce să ajungă destoinic, ca să se poată duce apoi la cei care se aflau în fruntea mişcării şi croiau drumul, şi să le ofere serviciile lui.

Pînă acum credea că norocul se înfăţişează nelămurit, ca o întîmplare din basme, care cade din senin peste cineva şi-l ridică în al nouălea cer, pe cînd ceilalţi rămîn pe pămînt şi se uită cu jind după el — singurul lucru dureros din toate! De data asta, însă, simţea că există alte căi, care-i duceau spre fericire pe toţi acei care întreprindeau ceva, aşa prezisese Puterea, în agonie, în ceasul morţii! Nu pricepea el de unde aveau să vină toate, dar asta era treaba acelora al căror rost era să descurce lucrurile.

Toate acestea îi dădeau de gîndit într-un chip nou şi neobişnuit. Nu era deprins să cerceteze singur firea lucrurilor — ţinuse pînă acum drept adevăr nestrămutat tot ceea ce fusese transmis din tată în fiu — şi aceasta era adesea o povară grea pentru el. Atunci

încerca să alunge toate din gînd şi să se descotoroseasc de ele, dar ideile noi nu-i dădeau pace.

Cînd Pelle era ostenit, Hanne căpăta iarăşi putere asupra lui şi atunci se ducea seara pe la dînsa. Ştia el bine că povestea aceasta n-avea să se sfîrşească cu bine, căci nu-şi putea închipui viitorul alături de ea; în legătură cu dînsa, nu exista decît clipa de faţă. Firea ei ciudată îl fascina — atîta tot! Adesea îşi jura să nu se mai lase dus de nas şi apoi tot se ducea pe la ea. Trebuia să încerce s-o cucerească — şi apoi să îndure consecinţele.

Intr-o zi, după ce lăsă lucrul, coborî la ea. In coridor nu era nimeni şi Pelle intră în bucătărioară.

— Tu eşti, Pelle? se auzi din odaie glasul Hannei. Intră!

Işi spălase probabil tot trupul şi acum şedea la fereastră, numai în fusta de dedesubt şi în ; ieptăraş, amîndouă albe ca zăpada, pieptănîndu-şi părul ei frumos. In felul în care se îngrijea şi în priceperea cu care ştia s-o facă, era ceva de prinţesă. Oglinda era sprijinită în faţa ei, pe prichiciul ferestrei; prin geamul cămăruţei din fund, printre acoperişurile şi calcanurile pătate, se vedea Podul Inchisorii şi canalul. In depărtare, unde se aflau cheiurile, zarea era vîrstată de catarge şi vintrele.

Pelle se aşează lîngă sobă, cu coatele sprijinite pe genunchi şi cu ochii aţintiţi în podea. Avea simţăminte ciudate. De-ar veni mai repede bătrîna, se gîndi el. Cred c-ar fi mai bine să ies de-aici şi să mă prefac că o caut. Dar rămase locului. Lîngă perete stătea patul cel larg, acoperit cu un macat cu flori roşii; în partea cealaltă se afla masa cu scaunele împinse sub ea. „Să nu mă stîrnească — gîndi el iarăşi — căci te pomeneşti că pun mîna pe ea şi o să-i pară rău!"

— Pelle, de ce nu spui nimic? întrebă Hanne.

Pelle ridică capul şi o văzu în oglindă. Ţinea capătul cosiţei în gură şi părea o pisicuţă care îşi muşcă coada.

— Ce să-ţi spun? făcu el morocănos.

— Eşti supărat pe mine, dar n-ai dreptate. Zău că n-ai dreptate! Ce să fac, dacă mi-e aşa de frică de

sărăcie ? De-ai şti ce groază mi-e ! De cînd m-am născut, numai de sărăcie am avut parte, şi tu, Pelle, tot sărac eşti. Tot aşa de sărac ca şi mine ! Şi ce-are să se întîmple cu noi — de fapt o ştim prea bine !

— Şi atunci ce să facem ? întrebă Pelle.

— Asta n-o ştiu şi mi-e totuna — numai să fie ceva necunoscut. Cînd eşti sărac, ajungi să le cunoşti pe toate aşa de bine, încît ştii pe dinafară cîte fire are urzeala şi o şi vezi cum se destramă. Să fi fost tu marinar, Pelle !...

— Nu cumva l-ai văzut iar ? întrebă Pelle.

Hanne clătină din cap, rîzînd.

— Nu l-am văzut. Dar cred în ceva, în ceva măreţ! Colo în port e ancorată o corabie mare — o văd de aici de la fereastră. Corabia aceasta e plină de lucruri minunate !

— Eşti nebună ! făcu Pelle, batjocoritor. Asta e o corabie cu trei catarge, care aşteaptă să acosteze la cheiul de cărbuni. Aduce cărbuni din Anglia.

— Se prea poate, răspunse Hanne cu nepăsare. Ce-mi pasă ! Imi şopteşte parcă inima că pe corabia aceea de acolo este ceva pentru mine, adus din ţări îndepărtate, şi cred că de atîta lucru ai putea să-mi îngădui să mă bucur !

Mama ei intră şi o maimuţări :

— Uite colo o corabie care mi-a adus ceva... Corabia aceea de colo mi-a adus ceva ! Doamne sfinte ! Nu te-ai mai săturat să-ţi tot auzi trăsnăile ? Toată copilăria ai lenevit şi-ai tot stat să aştepţi corabia. Ei, de acum încolo cred că ajunge. Il laşi pe Pelle să stea aici şi să te vadă despuiată. Nu ţi-e ruşine ?

— Pelle e aşa de bun, mamă. Şi doar mi-e frate ! Pelle nu se gîndeşte la nimic.

— Nu se gîndeşte la nimic ? Nu mai spune ! Ba se gîndeşte cît de moale şi de alb trebuie să-ţi fie sînul şi plînge inima într-însul că nu-şi poate pune capul pe el. Am ştiut doar şi eu odată, în tinereţea mea, cum e cînd dăruieşti cuiva fericirea.

Hanne roşi toată, pînă şi pe piept. Işi aruncă un prosop pe umeri şi fugi în bucătărie.

Maică-sa se uita după ea.

— Are pielea gingaşă, ca o fată de rege. Să nu-ţi vină a crede că-i un pui de cuc ? Taică-său n-o putea suferi : „M-ai înşelat cu vreun domnişor, îmi spunea adesea. Cum să iasă din doi calici ca noi, asemenea porţelan fin ?“ „Martor mi-e Dumnezeu că tu, Johnsen, şi nimeni altul, eşti tatăl fetei“, îi spuneam eu. El nu voia să mă creadă şi ne snopea pe amîndouă. Ne ura pentru că fetiţa era aşa de delicată. Cum da cu ochii de copil, se şi înfuria. Ce să te miri că s-a scrîntit ? Crede-mă, Pelle, zău aşa, mi-am plîns ochii din cap din pricina ei. Mai bine lasă-te de ea, Pelle. Pentru ea ar fi bine dac-ai lua-o, dar pentru tine, numai bine nu-i că te duce aşa de nas ! Dacă o iei, cred că ţi-ar merge şi mai rău. Sticleţii muierii nu-s zestre bună !

În sinea lui, Pelle îi dădea dreptate. Se lăsase ameţit şi îşi irosea tinereţea pe un drum fără ieşire. Dar acum s-a sfîrşit !

Hanne intră în odaie şi-l privi visătoare şi senină.

— Pelle, mergi cu mine la plimbare ? îl întrebă ea.

— Da ! răspunse Pelle bucuros, zvîrlind într-o clipă peste bord, tot ce-şi pusese în gînd.

5

Pelle se lua la întrecere cu vecina lui cea mică — care se scoală mai devreme ? Cînd avea norocul să-l trezească ea pe Pelle, fetiţa nu mai putea de mîndrie. Uneori Pelle se deştepta, dar se prefăcea că doarme, ca să-i facă plăcere şi răspundea ca buimăcit de somn, cînd auzea bătîndu-i în perete. Cîteodată, însă, învingea copilăria şi atunci Pelle se mişca cît putea de încet să n-o trezească, iar apoi, pe la cinci şi jumătate, bătea el în perete. Fetiţa umbla ruşinată toată dimineaţa. Fraţii trebuiau să-şi bea cafeaua ca să fie la ora şase la lucru. Peter, cel mai mare, lucra la o fabrică de articole de tinichea ; Karl distribuia ziare şi făcea tot felul de treburi întîmplătoare. Şi cum era silit să le dibuiască singur, îndeletnicirea lăsase urme în în-

treaga lui fire. In tot felul lui de a fi se citea o neliniște și o foială, ca și cum gîndurile i-ar fi căutat veșnic expediente.

Cam pe la ora aceasta, începea mișcarea de jur împrejur; jos, pe caldarîmul curții și prin gangul boltit care dădea în stradă, răsuna clămpănitul nesfîrșit al pașilor sutelor de locatari ai Arcei, care se avîntau buimăciți de somn în întîmpinarea zilei, cu părul vîlvoi și purtînd încă întipărite pe față și în ochi urmele nopții. Plescăiau din limbă, ca și cum ar fi vrut să guste contrastul dintre noapte și zi, căscau tare și o luau la goană care încotro. Aici sus, în coridorul cel lung al mansardelor, se împleticeau pe jumătate goi, muncitori, lucrătoare de fabrică și vînzătoare de ziare, care erau întotdeauna în întîrziere; înjurau și așteptau să le vină rîndul la spălat. Cum la capetele coridorului nu era decît cîte un singur spălător, fiecare locatar abia apuca să dea cu apă pe ochi ca să-și gonească somnul. Ușile camerelor erau date de perete și duhorile nopții pluteau prin coridor.

In zilele cînd Pelle lucra acasă, fetița era veselă. Cînta într-una cu glasul ei ciudat, ca de pitic, și venea mereu la dînsul să-i ofere serviciile. Cîteodată se așeza la spatele lui și stătea tăcută, privind cum lucra; nu i se auzea decît răsuflarea slabă și șuierătoare. In trupșorul ei rămas în urmă cu creșterea, clocea o îngîndurare apăsătoare, care îi aducea aminte lui Pelle de Karen, sora aceea nenorocită a lui Morten. Amîndouă aveau ceva din rodul închircit și pietros al pomilor prea tineri; totuși ea era parcă mai luminoasă. Munca pe care o făcea de mică nu-i pătrunsese în suflet ca o sevă amară, ci își pusese pecetea numai pe înfățișarea ei. Dimpotrivă, peste toată făptura fetiței plutea o licărire de fericire, tulburată de gîndul că-i mergea mult mai bine decît i s-ar fi cuvenit. Poate că îi venea de acolo, că își vedea munca anevoioasă de copil dînd roade. Și fericirea aceasta a ei nu putea fi spulberată de nimic.

Fetița era gospodină destoinică și frații o respectau și-i aduceau cinstit acasă tot ce cîștigau; ea lua cît avea nevoie pentru cheltuielile gospodăriei, punea deo-

parte, într-o cutie pe care o ţinea în scrin, ceva pentru chirie şi apoi le dădea şi băieţilor cîţiva bani de buzunar pentru distracţii.

— Ceva trebuie să le rămînă şi lor, îi spunea ea lui Pelle. Bărbaţilor le place să aibă un ban în buzunar. Dar o şi merită! N-au băut încă nici un ban pînă acum. In fiecare sîmbătă vin de-a dreptul acasă şi-mi aduc tot cîştigul. Acum trebuie să mă duc să-mi văd de treabă. Nici nu ştii bine cum trece vremea!

Vorbea întocmai ca o femeie măritată şi Pelle făcea haz de asta în sinea lui.

Nu trecea mult şi fetiţa vîra iar capul pe uşă — Pelle trebuia să guste ceva, ori îşi aducea de cîrpit şi se lăsa pe o margine de scaun. Sta tot timpul ca pe ace, de parcă ar fi avut ceva pe plită, care să dea în foc, sau cine ştie ce alt interes!

Vorbeau despre lucruri serioase; fetiţa n-avea chef de vorbărie goală. Erau destule despre care să sfătuiască, ca de pildă timpurile grele, părinţii Mariei şi apoi — lucrul cel mai uimitor — faptul că se mai întîlniseră o dată. Deşi Marie nu-şi mai aducea aminte de întîlnirea aceasta, pentru dînsa reprezenta un izvor nesecat de interes. Pelle îşi mai amintea cu lux de amănunte şi trebuia să-i povestească mereu de la început cum, pe vremea cînd era încă acasă, se dusese într-o zi să-i arate bătrînului Holm — cel ce făcea acoperişuri de case — vaporul care tocmai se afla în port. De fiecare dată cînd auzea că Holm încremenise mai întîi locului, apoi o rupsese de fugă, cînd începuse să scîrţîie macaraua cu aburi, Marie se prăpădea de rîs.

— Şi apoi? întreba ea.

— Vaporul încărca tot felul de mobilă: paturi vechi, mese şi altele...

— Acelea erau lucrurile noastre! striga Marie bătînd din palme. Pe atunci mai aveam cîte ceva. Pe urmă, cînd a căzut tata şi s-a îmbolnăvit, a trebuit să le punem pe toate amanet. Fetiţa îl privea întrebător — voia să audă mai departe.

— ...Şi în mijlocul boarfelor stătea un om cu o

oglindă veche în braţe. Bătrînul Holm, care îl cunoştea, intră în vorbă cu el...

— Şi a plîns. Nu-i aşa că a plîns ? întreba Marie mişcată. Tare mai era tata nenorocit că scăpătasem.

Apoi începea să povestească ea despre hotelul cela de jos, dintre stîncile malului de răsărit şi despre lumea bună care locuia vara acolo. Ţinuseră hotelul timp de trei ani şi Pelle trebuia să-i repete suma cu care fusese înşelat tatăl ei. Era mîndră că avuseseră şi ei cîndva atîţia bani — zece mii de coroane!

Aici, tatăl lor găsise de lucru ca salahor de binale, pînă cînd călcă într-o zi pe o grindă rău prinsă şi se prăbuşi în gol. Zăcu timp de cîteva luni şi, după ce întregul lor avut luă calea muntelui de pietate, muri. Atunci se mutară în Arcă. Mama spăla rufe pe-afară, dar se scrîntise la cap. Nu mai putea îndura nenorocirea şi începu să nu-şi mai vadă de gospodărie. Alerga într-una de colo-colo, căutînd mîngîiere pe la diferite secte religioase. În cele din urmă îşi pierdu minţile de-a binelea şi într-o zi se făcu nevăzută. Bănuiau că s-ar fi înecat în canal.

— Acuma, însă, ne merge bine. Acuma e floare la ureche! încheia Marie întotdeauna.

— Şi nu ţi-e greu să vezi singură de toate ? se întîmpla s-o întrebe Pelle mirat.

Marie îl privea uimită.

— Ce lucru mare fac ? Nu-i mai mult decît poate face un om care ştie să-şi împartă treaba ca lumea. Băieţii sînt mulţumiţi şi nu fac niciodată mofturi.

Cei trei orfani izbuteau s-o scoată la capăt şi erau mîndri de mica lor gospodărie. Cînd se întîmpla să le meargă rău, răbdau de foame şi se sfătuiau între ei ce să facă, dar nu primeau să-i ajute nimeni. Copiii trăiau cu frica în sîn să nu se amestece poliţia în treburile lor şi să nu-i trimită cumva cu de-a sila la şcoală. Atunci i-ar împrăştia, şi cine ştie pe unde i-ar mai plasa asistenţa publică! Erau sfioşi şi se ţineau deoparte. În Arcă îi îndrăgiseră toţi şi toţi îi ajutau să se ascundă. Viaţa de familie a celorlalţi locatari se scurgea cînd mai bine, cînd mai rău, dar întotdeauna trebuia să fie scandal pe undeva. De aceea îţi făcea

plăcerea să-i ştii pe cei trei copii trăind în bună înţelegere în mijlocul adunăturii acesteia de chiriaşi. Toţi priveau cu respect acest model de gospodărie şi o ocroteau ca pe ceva sfînt.

Copiii se legaseră de Pelle din toată inima. Îl pescuiseră pe stradă şi-l socoteau oarecum ca pe un copil găsit, care se mai afla încă sub ocrotirea lor. După ce le turna băieţilor cafeaua de dimineaţă, Marie îi aducea şi lui Pelle o înghiţitură — oricît s-ar fi împotrivit el! Înaintea prînzului, cum isprăvea de grijit la ea, se şi înfiinţa cu mătura şi cu găleata la Pelle. Feţişoara ei înţelegătoare şi matură strălucea de grija şi de pornirea de a ajuta. Nici nu întreba, ci punea de-a dreptul mîna unde simţea că e nevoie. Cînd lucra Pelle în atelier la Beck, găsea întotdeauna, seara, odaia dereticată.

Dacă se întîmpla să aibă de lucru acasă, Marie sosea cu cafeaua. Pelle nu îndrăznea s-o refuze, pentru că fetiţa îşi punea la inimă şi umbla apoi toată ziua bosumflată, aşa că trăgea mai bine o fugă jos şi aducea franzeluţe. Marie găsea întotdeauna un pretext să pună porţia ei de-o parte pentru băieţi; nimic nu-i făcea plăcere dacă nu gustau şi ei.

Pelle vedea că propăşeşte şi se mai simţea şi foarte tînăr. Era întotdeauna voios, şi nici chiar Hanne nu putea să-i întunece viaţa cu adevărat. Peste legăturile dintre ei se aşternea farmecul irealului, care nu lasă urme adînci în inimă.

Cînd se întîmpla să-i sară ţandăra de ceva şi să fie gata-gata să se supere, gîndul la Marie, acest copil care trecuse prin atîtea încercări, îl ruşina şi Pelle simţea că avea datoria să-i lumineze viaţa necăjită cu seninătatea lui. Stătea de vorbă cu dînsa, glumea şi o tachina, ca să alunge seriozitatea ei nefirească. Atunci fetiţa zîmbea matern şi liniştit, aşa cum zîmbeşti unui copil drag, care vrea să-ţi gonească grijile şi se şi arăta gata să-i facă vreun serviciu.

— Vrei să-ţi spăl bluza, sau să-ţi cîrpesc cămăşile? îl întreba ea. Recunoştinţa ei se manifesta întotdeauna prin fapte.

— Mulțumesc, Marie, de asta au grijă Hanne și cu maică-sa.

— Asta nu-i treabă de prințesă ! Eu o fac mult mai bine !

— Prințesă ? întrebă Pelle, ridicînd capul. Ce ? Așa i se spune ?

— Noi, copiii, îi spunem așa... nu-i de ocară. Cînd venea și ea, ne jucam întotdeauna de-a prințesa — și sigur că ea era prințesa. Să-ți spun ceva ! Are să vină unul s-o răpească, cineva foarte distins. E sortită încă din leagăn unui domn mare !

— Nu mai spune prostii ! făcu Pelle supărat.

— Ba-i adevărat. Cînd ploua, ne așezam sub balcon, colo în colț, pe gălețile de gunoi și ea ne povestea — să știi că-i chiar adevărat ! Nu vezi și tu că-i drăguță ca o prințesă adevărată ? Știi, așa de... și Marie făcu o mișcare prin aer cu degetele desfăcute. Se pricepe la tot ce-i frumos. O dată a venit fuga la noi în curte, cu rochia ei cea lungă ; mamă-sa țipa la ea din balcon. Hanne s-a așezat pe grilaj, ca pe un tron și făcea pe regina, iar noi eram doamnele ei de onoare. Ne-a împletit la toate părul și ni l-a prins frumos cu panglici colorate. Dar mama mi le-a smuls pe toate din cap și mi-a ciufulit iar părul. A spus că păcătuiești față de Dumnezeu dacă te gătești așa ! Și după ce a plecat mama, n-am mai avut timp să mă joc.

— Sărăcuța de ea, spuse Pelle și o netezi pe păr.

— De ce vorbești așa ? întrebă Marie privindu-l mirată.

Pelle se bucura de încrederea ei deplină și afla lucruri pe care nici băieții nu trebuiau să le știe. Începuse să se îngrijească mai bine și părul blond și subțire era întotdeauna bine strîns.

Cînd aveau amîndoi vreo treabă în oraș, Marie era fericită. Se îmbrăca cu ce avea mai bun și mergea alături de el, zîmbind pînă la urechi.

— Lumea o să creadă că sîntem doi îndrăgostiți. Și de ce nu ? N-au decît !

Pelle rîdea : fetița avea unsprezece ani, dar nu părea decît de nouă, atît de mult rămăsese în urmă cu creșterea.

Adesea, Marie abia izbutea să înnoade capetele, dar nu-i plăcea să vorbească despre asta ; doar pe față i se citea îngrijorarea. Atunci Pelle îi vorbea cu voioșie despre timpurile bune care aveau să vină în curînd pentru cei săraci. Găsea cu greu cuvinte potrivite, care să sune cum trebuie, căci și pentru el ideile erau încă noi. Copiii, însă, nu se sinchiseau de stîngăciile lui. Lor le venea mai ușor decît lui să creadă în cele noi.

6

Cu Pelle se petrecu în vremea aceasta o schimbare ciudată. Văzuse în viața lui destule nevoi și destulă mizerie, iar capitala nu era pentru el altceva decît un cîmp de luptă, pe care pornea la atac o armată după alta, ca să fie nimicită în mod jalnic. De jur împrejur zăceau cei căzuți. Orașul fusese ridicat peste ei ca un cimitir și, ca să treci înainte, trebuia să calci pe cadavre și să te călești. Așa era viața ; închideai ochii, ca oile, cînd văd că tovarășele lor sînt duse la tăiere și aștepți să-ți vină rîndul, căci n-aveai ce face.

Dar iată că se trezise în el durerea ; i se sfîșia inima cînd vedea pe cineva suferind ; încerca să se ridice împotriva suferinței, deși știa bine că e nesfîrșită.

Într-o zi ședea acasă și lucra. La celălalt capăt al coridorului se mutase de curînd o muncitoare cu un copil. În fiecare dimineață, femeia încuia ușa și pleca; nu se întorcea de la lucru decît pe înserate. Cînd venea Pelle acasă auzea adesea plînsete în cameră.

Acum ședea și lucra, prins în vîrtejul gîndurilor încîlcite care îl năpădeau. Tot timpul îi vîjîia în urechi un zgomot înăbușit și ciudat ; simțea că i se rupe inima, ca și cum ar fi auzit pe cineva văicărindu-se fără încetare. Poate că nu erau decît bocetele mizeriei a cărei jelanie plutea întotdeauna în aer. Marie intră repede în cameră.

— Iar plînge, Pelle, spuse fetița speriată, apăsîndu-și pumnii încleștați pe pieptul scofîlcit. De cînd

s-au mutat aici, plînge într-una, cît e ziua de lungă. Nu mai pot!

— Haide să vedem ce-i acolo, spuse Pelle aruncînd ciocanul din mînă.

Uşa era încuiată. Încercară să se uite pe gaura cheii, dar nu văzură nimic. Copilul se opri o clipă din plîns, cînd îi auzi umblînd la uşă, apoi începu iar. Era un scîncet slab şi monoton, parcă îşi pusese de gînd să plîngă cît lumea. Se uitară unul la altul; ce era de făcut?

— Cheile de pe coridorul ăsta se potrivesc la toate uşile, spuse Marie încet.

Dintr-un salt, Pelle aduse cheia lui şi deschise.

Chiar lîngă uşă, şedea un băieţel de vreo patru ani, cu un obiect de tinichea ruginită în mînă şi se holba la ei. Era legat de sobă; lîngă el, pe un scaun vechi de lemn, era un taler de tablă cu cîteva coji de pîine ronţăite. Purta nişte zdrenţe murdare în loc de îmbrăcăminte şi arăta groaznic. Se scăpase pe el şi se umpluse şi pe mînuţe. Faţa umflată de plîns era şi ea mînjită toată. Mititelul întindea mînuţele către ei, parcă i-ar fi implorat.

Cînd dădu cu ochii de această privelişte îngrozitoare, Pelle izbucni în plîns şi voi să ridice copilul de jos:

— Lasă-mă pe mine! îi strigă Marie îngrozită. Te murdăreşti tot!

— Ei şi? răspunse Pelle înăbuşit. O ajută pe Marie să dezlege copilul. Mîinile îi tremurau.

Îl curăţară pe cît putură şi-i dădură să mănînce. Apoi îl lăsară să iasă pe coridorul cel lung. Copilul rămase un timp ca îndobitocit, rezemat de uşă, cu ochii zgîiţi; pe urmă descoperi că nu era legat şi începu să zburde în sus şi în jos pe coridor. Mai ţinea încă în mînă sita cea veche de strecurat ceai, cu care îl găsiseră cînd intraseră la el. O ţinea atît de încleştat între degete, încît Marie trebuise s-o bage în apă cu mînă cu tot, ca s-o poată spăla.

Din cînd în cînd, copilul se oprea în faţa uşii lui Pelle şi privea înăuntru. Pelle îi făcea cîte un semn de prietenie cu capul şi-atunci o rupea de fugă, în

sus şi-n jos, ca apucat. Deodată intră în odaie, îi puse lui Pelle sita în poală şi se uită la el.

— Asta mi-o dai mie? îl întrebă Pelle. Vezi, Marie, îmi dă singurul lucru pe care îl are!

— Sărăcuţul de el! strigă Marie mişcată. Vrea să-ţi mulţumească.

Seara, muncitoarea intră ca o furtună. Era furioasă şi ocăra pentru că îi deschiseseră uşa cu chei potrivite. Pelle se minuna cît îi răspundea de liniştit şi că nu începuse şi el să urle ca dînsa. Înţelegea, însă, că fetei îi era ruşine de mizeria ei şi că ar fi vrut să n-o mai ştie şi alţii.

— E o nedreptate faţă de copil, atîta îi spuse. Doar îl iubeşti!

Atunci fata începu să plîngă.

— N-am încotro, trebuie să-l leg, pentru că altfel se caţără pe fereastră şi cade în stradă. A mai desfăcut o dată cîrligul. Şi haine n-am cu ce să-l dau la creşă.

— Atunci lasă deschisă uşa spre coridor. Marie şi cu mine o să avem grijă de el.

De atunci micuţul alerga şi se zbenguia pe coridor. Marie îl ajuta să-şi facă nevoile şi se purta cu el ca o mamă. Pelle îi cumpără cîteva haine vechi şi ea i le potrivi. Aşa îmbrăcat, băieţaşul era nostim de tot. Era vioi ca un spiriduş şi-i înveselea pe toţi. Trăise în singurătate şi nu apucase să înveţe a vorbi; acuma însă, treaba merse repede.

Întîmplarea aceasta lăsă urme în sufletul lui Pelle. Cunoscuse mizeria din totdeauna, dar acum era vorba de nedreptatea strigătoare la cer, care se ascundea la spatele ei. Pe cînd şedea aşa, liniştit, îl apuca deodată furia şi strungea din pumni. Asta era ceea ce trebuia să urască omul, zi şi noapte, fără încetare, atîta vreme cît mai avea pic de suflare în el! Şi în privinţa aceasta avea Morten dreptate. Tatăl copilului era proprietar de fabrică şi fata nu îndrăznea să-l dea în judecată şi să-i ceară întreţinere pentru copil, de teamă ca nu cumva să fie dată afară de la lucru. Oricît de nestrămutată părea această orînduire, Pelle

tot simţea nevoia să lovească. Mîna lui era prea slabă, dar dacă ar lovi toţi o dată, poate că s-ar simţi.

Seara, Pelle mergea adesea cu Morten pe la adunări, unde se dezbătea cu înfocare starea de lucruri. Cei ce veneau pe acolo erau, în general, tineri ca şi el. Întrunirile se ţineau în cîte un restaurant din nordul oraşului. Pelle, însă, simţea nevoia să vadă rezultate concrete şi de aceea se aruncă cu înfrigurare în munca de organizare a propriei lui bresle.

Îl înflăcără cu entuziasmul lui pe preşedintele acela stors de vlagă şi-l făcu să întocmească împreună cu el o listă a tuturor tovarăşilor de breaslă, care să slujească drept bază unei acţiuni de agitaţie mai viguroasă. Cînd se lansa o convocare prin ziar, pentru vreo întrunire, camarazii nu se urneau, ci se ţineau de-o parte. Era nevoie, deci, de mijloace mai tari şi Pelle porni o campanie de agitaţie la domiciliu. Asta se arătă a fi de folos. Oamenilor nu le venea să se dea la fund, cînd stăteai faţă în faţă cu ei şi aşa numărul membrilor crescu simţitor, cu toată prigoana meşterilor celor mari.

Morten începu să-l privească pe Pelle cu respect şi voi să-l facă să citească despre mişcare. Pelle, însă, nu avea timp pentru aşa ceva. Era abonat la *Muncitorul,* împreună cu Peter şi cu Karl, care erau cu tot sufletul alături de mişcare. Asta îi era de ajuns.

— Ştiu eu mai multe despre mizerie decît cei ce scriu acolo, îi răspundea el lui Morten.

Erau ele destule care să-i întreţină focul! Făcuse şi el marşul foamei, mai întîi de la ţară la oraş şi apoi pînă aici, în capitală, unde, o dată ajunşi, noii veniţi se poticneau şi nu-şi puteau duce mai departe dorul, ci se sfîrşeau pe un ţărm pustiu. Avea zilnic în faţa ochilor soarta nenumăraţilor locatari ai Arcei, ca un fel de chin comun, unde nimeni n-avea de ce se ascunde şi unde nevoia unuia era şi tînguirea celorlalţi.

În timpul din urmă, se petrecu o mare schimbare în felul de a fi al lui Pelle — nu mai înregistra impresiile în mod inconştient; rîdea mai puţin şi privea unele lucruri, în aparenţă mărunte, cu o seriozitate

care părea adesea caraghioasă. În atitudinea lui se citea o siguranţă pe care n-o îndreptăţeau nici poziţia lui socială şi nici sărăcia lui.

Într-o seară, cînd se înapoia de la lucru din atelierul lui Beck, auzi copiii jos în curte, cîntînd cîntecul Hannei. Se opri în gangul boltit. Hanne stătea în mijlocul cercului; copiii se învîrteau în jurul ei şi cîntau:

Trecut-am munţi cu-nalte creste,
Adînca vale n-o uitai,
Departe-n zarea de argint
Văzui corabia plutind,
Trei conţi din depărtări sosind.

Hanne ţinea ochii aproape închişi; faţa îi era împietrită într-un zîmbet ca de orb. Se învîrtea în loc, încet, în ritmul cîntecului, pe care îl cînta împreună cu copiii:

Venind cu nava călătoare
Cel tînăr vru să spună...

Deodată dădu cu ochii de Pelle, se rupse din cerc şi urcă scara cu el. Copiii o strigau dezamăgiţi.

— Vii deseară la noi? îl întrebă ea. Nu te-am mai văzut de mult!

— N-am timp, am o întîlnire, răspunse Pelle scurt.

— Vino, Pelle, te rog să vii, şi-l privi rugătoare, cu ochi aprinşi.

Sub privirea lor, inima lui Pelle începu să bată cu putere.

— Ce vrei de la mine? o întrebă el aspru.

Hanne şovăia cu ochii pierduţi în depărtare.

— Pelle, trebuie să mă ajuţi, spuse ea cu glas şters, fără să-l privească. L-am întîlnit ieri... Aseară cînd m-am întors de la fabrică, l-am văzut stînd în faţa casei — ştie unde locuiesc! Am trecut de cealaltă parte şi m-am făcut că nu-l văd; el, însă, s-a luat după mine şi mi-a spus să vin deseară în Piaţa Nouă.

— Şi ce i-ai răspuns? o întrebă Pelle întunecat.

— Nu i-am răspuns nimic. Am fugit cît am putut.

— Asta-i tot ce vrei de la mine? strigă Pelle supărat. Dacă nu-ți place, n-ai decît să nu te duci!

Pe Hanne o trecu un fior.

— Dar dacă vine să mă caute aici?... Vezi cum ești?... Nu-mi pasă de nimeni pe lume decît de tine și de mama, adăugă ea cu aprindere.

— Ei, bine, am să viu pe la voi, răspunse Pelle îmbunat.

Pelle își schimbă repede hainele și se duse la ele. Bătrîna se bucură cînd îl văzu. Hanne era în culmea fericirii. Se hîrjonea tot timpul cu el. Nu trecu mult și Pelle uită de hotărîrile pe care le luase cu tărie și se lăsă prins cu plăcere în mreje. Ședeau afară pe balcon sub frunziș și fața Hannei se lua la întrecere în strălucire cu pelargonia agățătoare. Își legăna piciorul și lovea tot timpul cu vîrful pantofului în glezna lui Pelle. Era de o vioiciune nervoasă și întreba într-una cît e ceasul. Cînd se duse maică-sa la bucătărie să facă cafeaua, Hanne îl luă de mînă, și îl mîngîie rîzînd.

— Vino cu mine, spuse ea. Tare-aș vrea să văd dacă e chiar așa de prost să creadă că am să viu. Ne putem ascunde undeva, să vedem ce are să facă.

Pelle nu-i răspunse.

— Mamă, spuse Hanne cînd se întoarse madam Johnsen cu cafeaua. Mă duc să-mi cumpăr stofa de bluză. Merge și Pelle cu mine.

Nu era greu să-ți dai seama că era un pretext, dar bătrîna nu se împotrivi. Vedea că Hanne se arăta azi binevoitoare față de Pelle; de bună seamă că începuse să se miște ceva și în inima ei și numai să fi vrut Pelle, că i-ar fi putut pune îndată zăbala, ca s-o țină în frîu. Cît despre ea, n-avea nimic împotrivă ca tinerii s-o ia razna. Poate că așa se vor liniști!

— Ar fi bine să-ți iei șalul, îi spuse Hannei. S-ar putea să se facă răcoare.

Hanne mergea așa de repede, încît Pelle abia se ținea de ea.

— Nostim o să fie să-l vedem cu nasul în jos, cînd nu va da de noi! spuse ea rîzînd.

Pelle rîse şi el. Se ascunseră după unul din stîlpii primăriei şi priviră spre piaţă. Hanne abia îşi trăgea sufletul din pricina goanei.

Încetul cu încetul, pe măsură ce trecea timpul şi străinul nu se arăta, Hanne îşi pierdea vioiciunea. Acum tăcea dezamăgită.

— Nu vine nimeni, spuse ea deodată cu un hohot scurt. Te-am făcut să crezi toată povestea asta ca să văd ce spui!

— Dacă-i aşa, haide să plecăm, răspunse Pelle liniştit şi o luă de mînă.

Pe cînd coborau treptele primăriei, Hanne tresări deodată: mîna îi scăpă ca moartă dintr-a lui. Străinul se îndrepta repede spre ei. Îi întinse Hannei mîna liniştit, ca şi cum ar fi cunoscut-o de ani de zile. La Pelle nici nu se uită.

— Vii cu mine... undeva, unde-i muzică? întrebă el ţinîndu-i mîna într-a lui, pe cînd o învăluia toată cu privirea.

Hanne se uită nehotărîtă la Pelle.

O clipă, Pelle simţi o dorinţă nebună să se năpustească asupra lui şi să-l doboare la pămînt, cînd, deodată, întîlni ochii Hannei, care îl priveau ca şi cum ar fi căutat un mijloc să se descotorosească mai repede de dînsul. „Ei, se pare că le stau în cale! gîndi el. Şi, la urma urmei, ce mă priveşte pe mine istoria asta?" Întoarse brusc spatele şi o luă încet pe o stradă lăturalnică.

Pelle rătăcea pe cheiul Uzinei de gaz, dus pe gînduri, cu ochii ţintă la apa uleioasă şi la corăbii. Nu suferea, dar prea era stupid ca pasărea pe care n-o putuse îmbia cu toată bunătatea lui să se lase prinsă atît de uşor de o mînă străină, care se întindea din necunoscut.

Sub dig, apa pe care pluteau bucăţi de lemn şi tot felul de gunoaie plescăia cu zgomotul ei caracteristic, care te adormea; era întocmai ca acasă. Pe cheiul unde se descărcau cărbunii era ancorată o corabie cu trei catarge. Pe bord se isprăvise lucrul şi oamenii făceau gălăgie mare în cabina de la pupă ori se spălau pe punte peste hîrdău. Un marinar tînăr şi înalt,

în costum albastru și cu cravată albă la gît, ieși din cabină, holbă ochii un timp, din obișnuință, la pînzele corăbiei și căscă. Apoi coborî încet pe uscat. Bereta îi era dată pe ceafă și în dinți avea o pipă de lut, aprinsă. Mergea legănîndu-se din șolduri și se vedea că era pornit pe șotii. Cînd trecu pe lîngă Pelle, se legănă de cîteva ori încolo și-ncoace și-i dădu un ghiont.

— Scuzați, vă rog! spuse el rîzînd și duse mîna la beretă. Stați așa de țeapăn, domnule, încît am crezut că sînteți un felinar. Nu vă supărați!

Marinarul începu să se învîrtească în jurul lui Pelle, aplecat pînă la pămînt, ca și cum ar fi căutat ceva; își netezea urechile, cum fac urșii cînd se gudură și se prăpădea de rîs. Plesnea de-atîta voie bună, nu alta!

Lui Pelle nu-i trecuse încă ciuda; nu prea știa nici el bine, dacă trebuia să-i sară în cap, sau să rîdă ca de o șotie. Se întorcea cu băgare de seamă în jurul lui, ca să nu-l piardă din ochi pe marinar, care părea că avea de gînd să-i pună piedică. Cunoștea trucul și știa și cum trebuie parat; de aceea ținea mîinile gata. Deodată i se păru că recunoaște poziția asta ghemuită; era chiar Per Kofod — plîngărețul de la școală, din sat, în carne și în oase! Per Kofod, care urla și tremura la orice vorbă! Da, el era!

— Bună seara, Per! spuse Pelle vesel și-i dădu una în spate.

Uimit, marinarul se ridică.

— Ei, drăcia dracului! Bună seara, Pelle! Tocmai aici să-mi fie dat să te întîlnesc! Ăsta e cel mai nostim lucru care mi s-a întîmplat vreodată! Iartă-mi, dragă, bădărăniile! Și-i scutură mîna cu putere.

O luară prin Piața Portului, vorbind despre vremurile de altădată. Aveau atîtea amintiri de dezgropat: bătrînul Fris cu nuiaua și joaca pe malul mării. Per Kofod vorbea, ca și cum ar fi luat și el parte la toate; uitase cu desăvîrșire că se încleștă întotdeauna de cîte ceva și urla de unul singur, pe cînd ceilalți se zbenguiau în jurul lui.

— De altfel, pe Nilen l-am întîlnit nu de mult la New Orleans. E timonier secund pe o corabie americană cu trei catarge şi cîştigă o groază de bani. Straşnic băiat, dar mare cîine! Totdeauna-i cu revolverul în mînă. Aşa-i pe la ei — din pricina echipajelor de negri. Într-o bună zi, te pomeneşti că-i mai spintecă pîntecele!

De după nişte stive de scînduri se auzeau urlete înăbuşite şi trosnete de lovituri. Pelle voi să cotească, Per Kofod, însă, îl apucă de braţ şi-l trase după dînsul. Între stivele de scînduri, trei hamali băteau pe un camarad de-al lor. Acesta nu ţipa, ci, de cîte ori dădeau în el, icnea înăbuşit. Sîngele i se prelingea şiroaie pe faţă.

— *Come on!*[1] strigă Per Kofod, trăgîndu şi braţinarii şi, năpustindu-se cu un urlet în învăl şeală, începu să dea în dreapta şi în stînga, parc-ar fi bătut fasole. Era ca o explozie, urmată de o ploaie de ţăndări. Plîngăreţul învăţase în lumea largă să se folosească de pumni şi dădea în jurul lui ca un adevărat marinar. N-ai fi putut ghici unde anume aveau să cadă loviturile, dar toate nimereau în plin.

Pelle şovăi o clipă cu gura căscată şi cu ochii zgîiţi în faţa acestei dezlănţuiri, apoi se aruncă şi el în foc şi cei trei muncitori o şterseră.

— La ce dracu' te-ai amestecat? întrebă Pelle supărat, cînd se liniştiră lucrurile şi îşi aşeză gulerul la loc.

— Vezi, asta n-aş putea să-ţi spun, răspunse Plîngăreţul. Dar nu strică să mai pui sîngele în mişcare din cînd în gînd...

În focul luptei uitaseră de tot de cel ce fusese atacat şi care zăcea acum grămadă la picioarele stivei de lemne, fără să scoată un sunet. Îl ridicară de jos, însă fură nevoiţi să-l sprijine. Stătea moale, gata-gata să se prăbuşească, de parc-ar fi dormit de-a-n picioarelea; se holba la ei cu ochi îndobitociţi. Sforăia din greu şi, de fiecare dată cînd răsufla, sîngele făcea doi clăbuci roşii sub nas. Din cînd în cînd, scrîş-

[1] Haide! (În limba engleză în original — n. t.).

nea din dinți și dădea ochii peste cap, și atunci albul lor lucea în obrazul înnegrit de cărbune de te treceau fiorii.

Marinarul începu să ocărască ; asta cel puțin îl făcu pe hamal să se țină pe picioare. Scoaseră apoi din buzunarul lui o cîrpă roșie și-l șterseră pe cît putură de sînge.

— Ce fel de om ești, dracu' să te ia, că nu poți mînca cîțiva ghionți ? îl întrebă Per Kofod.

— Doar n-am țipat, mormăi omul. Buzele i se umflaseră ca un rît.

— Dar nici n-ai dat și tu ! Și doar pari destul de voinic. Ori îți porți singur de grijă, ori strigi să-ți sară careva în ajutor. Ai înțeles, prietene ?

— N-am vrut să afle poliția, pentru că bătaia o merit eu ! Numai că au dat al dracului în mine și cînd am căzut jos, au început să mă bată și cu saboții.

Muncitorul locuia pe Saxogaade. Îl luară amîndoi de cîte o subsuoară.

— Numai de nu m-aș îmbolnăvi ! gemea el din cînd în cînd. M-au făcut terci !

Se opriră și așteptară să verse.

Lucrase la o firmă, pentru care el și cu tovarășii lui nu mai vrură să descarce cărbunii, deoarece le scăzuse salariile. Erau patru și hotărîseră să ducă greva pînă la capăt ; dar la ce bun, căci se găsiră alții care să lucreze în locul lor. Celor patru nu le rămăsese decît să se plimbe cu mîinile în buzunar și să facă pe boierii, căci doar cu atît se aleseseră. Firește, își dăduse cuvîntul — de aceea nu se apărase. Ceilalți trei găsiră de lucru în altă parte și atunci el se întorsese pocăit la firma de unde plecase. Cum să se plimbe cu mîinile în buzunar și să-și omoare vremea, cînd acasă n-aveau ce mînca ? Nu pricepea o iotă din chestiile cele noi ; știa însă foarte bine că ceea ce făcuse era o trădare, căci își dăduse cuvîntul. Atîta că prea l-au bătut tare și i-au dat cu atîta turbare cu saboții în stomac !...

Pe cînd îl cărau spre casă, omul bodogănea într-aiurea. Cînd să dea în Saxogaade, fură opriți de un ser-

gent de stradă. Per Kofod îi trînti la repezeală o minciună, cum că omului i-ar fi căzut în cap ceva pe cînd descărca cărbuni. Muncitorul locuia sus de tot, sub acoperiş. Cînd deschiseră uşă, dădură de o lehuză, care zăcea într-un pat de fier ; îi privea îngrozită. Era palidă, fără un pic de sînge şi slabă. Văzînd halul în care era bărbatu-său, izbucni într-un plîns sfîşietor.

— Îşi vine-n fire — îi spuse Pelle, ca s-o mîngîie — numai că l-au cam atins.

Îl duseră la bucătărie şi-l spălară cu apă rece peste chiuvetă. Per Kofod nu era în stare să facă nimic. De fiecare dată cînd ajungea pînă la ei plînsul femeii, se oprea deznădăjduit şi întorcea capul spre uşă, pînă cînd zvîrli ce avea în mînă şi se repezi pe scară în jos.

— Ce te-a apucat ? îl întrebă Pelle furi :, cînd ajunse şi el jos şi-l găsi pe Per aşteptîndu-l în faţa uşii.

— Te pomeneşti, dobitocule, că nici n-ai auzit-o cîntînd psalmi... Da' măcar cum şedea ţeapănă în pat, albă ca varul, cred că tot ai văzut-o ? Asta-i o porcărie, o porcărie nemaipomenită, s-o facă să plîngă. Uite aşa, cu oasele sfărîmate cum e, tare aş avea chef să-l mai scarmăn şi eu ! De ce să-şi calce cuvîntul ?

— Pentru că cei de acasă erau flămînzi, spuse Pelle serios. Se mai întîmplă şi aşa ceva cîteodată, în oraşul ăsta afurisit !

Per Kofod îl privi ţintă şi începu să fluiere :

— Ei, drăcia dracului ! Auzi, nevastă şi copil şi să n-ai ce le da de mîncare ! Şi să-ţi mai fie nevasta şi lehuză !... Nu-s de mult însuraţi, asta se vede. Aşa lună de miere, mai bine s-o ia dracu' ! Mare nenorocire pe capul lui !

Pe cînd vorbea, Per scotocea într-unul din buzunarele pantalonilor, de unde scoase un pumn plin ; erau şi firicele de praf, şi capete de chibrit, şi tutun de mestecat, şi printre toate, o hîrtie de zece coroane boţită.

— Zău aşa — strigă el, pescuind hîrtia — am crezut că fetele m-au lăsat lefter aseară ! Ştii ce, Pelle, du-te sus şi îndrugă-le ceva, că eu nu mă pricep. Femeia ceea e în stare să nu mai isprăvească cu boci-

tul o zi şi o noapte! Asta e tot ce mi-a rămas din leafă. Ei, şi... să-i ia dracu' că tot plecăm mîine!

— Cum am sosit cu banii, a şi încetat să plîngă, spuse Pelle cînd coborî.

— Ei, atuncea-i bine! Ştii tu, scîrboşi mai sîntem noi, marinarii! Treburile ni le facem pe oala de porţelan, da' untul îl mîncăm din hîrdăul de catran şi, cu toate astea, aş fi putut foarte bine nici să nu mă sinchisesc de istoria asta şi să trag deseară un chef cu fete pe cinste cu banii ăştia... Per Kofod amuţi deodată, mestecînd tutunul ca şi cum ar fi depănat gîndurile mai departe, în sinea lui. Deodată exclamă: Fac ceva pe toate! Mîine plecăm pe mare!

Se duseră la Alleenberg şi se aşezară în grădină. Pelle comandă bere.

— Mai pot face şi eu cinste cu cîteva pahare de bere, cînd mă întîlnesc cu un prieten vechi, spuse el. Altminteri, sînt al dracului de strîns la mînă. Trebuie să-l aduc pe tata, pentru că acasă trăieşte din mila oamenilor.

— Aşa? Taică-tău mai trăieşte? Îmi aduc foarte bine aminte de el. Într-un timp a fost în dragoste cu madam Olsen, apoi s-a întors pe neaşteptate secundul Olsen, pe care îl credeau pe undeva prin străinătate.

Pe Pelle îl pufni rîsul. Cursese multă apă pe gîrlă de atunci; nu se mai ruşina el acum de pozna lui tata Lasse.

De jur împrejur străbătea lumina din chioşcuri. Perechi de tineri se plimbau în sus şi în jos, cereau să li se ghicească viitorul, îşi încercau norocul la roată sau îşi comandau portretul la cei ce tăiau siluete cu foarfeca. În vîrtejul pestriţ din jurul căluşeilor se amestecau de-a valma strigăte, muzică şi jupoane. Din cînd în cînd, se ridica peste toată hărmălaia glasul cîte unui crainic, care îmbia lumea să vadă minunăţii ce-ţi îngheţau sîngele-n vine, iar din pavilionul cîntăreţelor răzbăteau vocile sparte şi ostenite a tot felul de „stele" apuse. Cheflii mărunţei şi ofiliţi soseau cu sufletul la gură, se strecurau prin mulţime, dădeau discret din cap către omul de la casă şi se făceau nevăzuţi în pavilion.

— E plăcut aici, nu-i așa ? spuse Per Kofod. Bine o mai duceți voi pe uscat !

Pe aleea largă, de sub copaci, se fîțîiau soldați și ucenici, muncitori tineri și chiar și cîte un student ; trăgeau cu coada ochiului la servitoarele care stăteau înșirate de amîndouă laturile cîrduri-cîrduri și se țineau de braț. Ochii duceau mesajul dintr-o parte într-alta, înainte ca tînărul să se oprească și să intre în vorbă. Dacă se întîmpla ca fata să-i întoarcă spatele, povestea începea de la început, căci tînărul își punea farmecele la încercare în altă parte. Dar se mai întîmpla și s-o șteargă cîte una cu dînsul să bea cafea pe sub bolțile închise de verdeață, sau peste drum, la dans. Acolo erau și mai mulți de pe la ei de pe insulă. De cîte ori auzea glasul așezat al unei fete din Bornholm, lui Pelle îi tresărea inima, ca o pasăre gata să-și ia zborul.

Deodată își aduse aminte de durerea lui.

— Tare am eu chef să-mi fac de cap în seara asta ! Vezi tu, Per, pe cele două ?

Rezemate de un copac, chiar lîngă masa lor, stăteau două fete și se țineau de braț. Se legănau una spre alta și trăgeau mereu cu coada ochiului la cei doi tineri.

— Astea nu-s de mine ; astea-s pentru cei de pe uscat, spuse Per Kofod. Parcă-s niște oițe pe care trebuie să le gîdili pe după ureche. Și apoi îți vin în minte în nopțile cînd stai de cvart, singur ca un cîine și te căiești c-ai dus-o cu minciuni și că i-ai făgăduit să te întorci, numai dacă-și desface copcile... te mai pomenești că șade și așteaptă un copil. Asta nu-i treabă ! Marinarul să se țină numai de curve trecute prin ciur și prin dîrmon !

— Și femeile sînt cîteodată niște prefăcute, spuse Pelle.

— Așa ? Nu zău ? Nu te-aș fi crezut în stare să dai cu piciorul în niște biete făpturi nevinovate ! Te pomenești că mai sucești și gîtul la prunci ? Astora cu o vorbă bună le-ai și sucit capul și-apoi te alegi cu ploconul. Ascultă, de Plîngăreț îți mai aduci aminte?

— Acuma, că aduci chiar tu vorba, află că țin foarte bine minte.

— Ei, taică-său era marinar şi tot aşa a făcut. Maică-sa era şi ea o fată ca astea care nu putea să spună nu, ci credea tot ce spuneau bărbaţii. Firește că se va întoarce — ce alta să-i fi spus? „Cînd ai să auzi scrîţîind ferestruica podului, să ştii că mă vezi iar", i-a spus el. Dar ferestruica scîrţîise de cîteva ori şi el tot nu mai venea. Şi atunci fata s-a spînzurat cu o funie de ferestruică, iar Plîngăreţul i-a căzut în spinare obştei. Ştii doar cum îşi băteau joc de el! Pînă şi fetele credeau că aveau dreptul să-l scuipe. El atîta ştia — să urle. Pricepi? Maică-sa plînsese aşa de mult înainte de a-l naşte! Apoi încercă şi el de vreo două ori să se spînzure — moştenise asta de la dînsa. Băiatului îi mergea din ce în ce mai rău, pentru că băieţii socoteau de datoria lor să se poarte rău cu el şi să întrebe ce era cu dunga de la gît. Numai tu l-ai ocrotit. De aceea m-am şi gîndit adesea la tine. Din ăsta trebuie să fi ieşit ceva, îmi ziceam eu. Dumnezeu ştie unde o fi acuma! Per îl privi pe Pelle cu recunoştinţă.

— Asta i-o datorez lui tata Lasse, spuse Pelle cu un tremur de copil în glas. El îmi spunea întotdeauna să mă port bine cu tine, pentru că eşti în paza Domnului.

— Aşa spunea: În paza Domnului? repetă Per Kofod dus pe gînduri. Ciudate vorbe! În tot cazul, eu n-am simţit niciodată aşa ceva. Dar nici nu era nimic pe atunci în lume care să-mi vie într-ajutor să mă ţin pe picioare. Nici eu singur nu pricep cum de stau acum aici, de vorbă cu tine — adică vreau să spun că mă mir cum de n-au izbutit să scoată şi sufletul din mine?

— Te-ai schimbat foarte mult. Cum de-ai ajuns aşa de al dracului?

— De fapt, aşa sînt eu din fire, cum mă vezi. Numai că abia acum m-am trezit la viaţă. La drept vorbind, nu înţeleg nici eu ce se întîmplase cu mine pe atunci. Ştiam foarte bine, că numai să fi vrut, v-aş fi doborît pe toţi dintr-o lovitură, dar nu îndrăzneam să dau, de amărît ce eram. Vedeam atîtea pe care voi nu le puteaţi vedea. Cine dracu' să se mai descurce în toată harababura asta? Poate că era durerea amar-

nică a mamei mele pe care o moştenisem şi de care nu mă descotorosisem încă. Se întîmpla să mă cuprindă spaima aşa, prosteşte, fără nici o pricină, şi să încep să urlu; ţăranii la care mă dăduse obştea, mă luau la bătaie. De cîte ori încercam să scap de necazuri, spînzurîndu-mă, mă băteau şi mai zdravăn! Consiliul Comunal hotărîse să mi se dea bătaie. Uite, de aceea nu vreau eu să mă leg de nimeni! Un marinar să se mulţumească cu femei pe care le plăteşte! Asta, bineînţeles cînd nu se poate însura. Acum ştii părerea mea!

— Mult amar ai mai avut tu de îndurat, spuse Pelle luîndu-l de mînă. Cum văd, te-ai schimbat din temelie.

— M-am schimbat, se poate! Asta aşa e! Într-o clipă, băieţelul care scîncea s-a prefăcut în omul cel mai tare de pe bord. Asta o spun toţi. Căci s.. ştii, că şi pe mare a fost acelaşi lucru. Pînă şi musul se credea dator să-mi dea una cu piciorul de cîte ori trecea pe lîngă mine. Oricine lua cîte un perdaf sau cîte o bătaie îşi vărsa numaidecît necazul pe mine. Odată mă aflam pe o corabie americană cu patru catarge, pe care era şi un negru; toţi îl terfeleau. Negrul se tîra în faţa lor, dar pun capul că-i şi una pe toţi din fundul sufletului. Mie, însă, care mă purtam cu el omeneşte, îmi căuta nod în papură. Şi nici măcar pe dînsul nu l-am atins de molîu ce eram. Pînă cînd, într-o zi, m-am săturat pînă-n gît, sau poate că se isprăvise cu amorţeala, şi-atunci mi ţi l-am altoit de a căzut din picioare. Mare comèdie a mai fost! Era tocmai ca în basmul în care broasca rîioasă se preface deodată în om. L-am înşfăcat şi l-am snopit de l-am lăsat lat. Şi cum tot începusem, m-am gîndit că ar fi bine să fac cu prilejul ăsta rînduială o dată pentru totdeauna. Şi atunci, vezi tu, m-am dus la pravă şi am bătut toată gloata de la mic şi pînă la mare de i-am snopit. De altfel, mai rar aşa clipă măreaţă: toată furia care se strînsese în mine căuta o ieşire!

Pelle rîse:

— Noroc că te cunosc de mult, că altfel, te pomeneşti că mă făceai şi pe mine piftie.

— Ei, frate-meu, asta a fost doar aşa, în joacă. Cînd te vezi pe uscat, îţi vine să zburzi. Pe mare e altceva: dacă nu-i baţi tu pe ei, te bat ei pe tine. *„All right!*[1] — zic eu — toate celelalte treacă-meargă, da' cu femeile trebuie să te porţi cumsecade." Asta i-am spus-o şi căpitanului. Straşnic om, dar mare porc de cîine cînd e vorba de femei! Nu-i port în care să n-aibă vreo dragoste; şi în sud, şi pe coasta americană! Cîteodată e ca turbat. Atunci trebuie să mă duc cu el şi să bag de seamă să nu se trezească cu un pumnal în coaste. „Per — îmi zice — deseară tragem amîndoi o raită!" „All right, captain — îi zic eu — dar vai de capul fetelor!" „Ţine-ţi gura, Per — îmi zice el — că doar cele mai multe sînt măritate." De altfel e şi el de pe la noi, din Bornholm, dintr-o colibă, de undeva, de sus, din cîmpia stearpă.

— Şi cum îl cheamă? întrebă Pelle curios.

— Albert Karlsson.

— Aha! Atuncea-i feciorul cel mare al unchiului meu Kalle şi mi-e oarecum văr. Kalle nu-i e tată bun. I l-a adus nevastă-sa cînd a luat-o; îl avea de la boierul de la Steinhof.

— Aşa, atunci e un Kongstrup! strigă Per Kofod, rîzînd cu hohote. Se prea poate!

Pelle plăti şi se pregătiră să plece. Cele două fete tot mai stăteau lîngă copac. Per Kofod se apropie de una din ele cu băgare de seamă, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i scape o păsărică din mînă, şi, deodată, o apucă de mijloc. Fata se desfăcu încet din strînsoare şi zîmbi flăcăului înalt şi blond. Per o cuprinse din nou; fata nu se mai împotrivi — gîndul de fugă îi mai stăruia doar în mişcarea capului, pe care şi-l întoarse rîzînd de la el. Per o privi lung, apoi îi dădu drumul şi se luă după Pelle.

— La ce folos, Pelle! Parcă-i aud de pe acuma bocetele! Şi aşa, mai bine să fiu cu băgare de seamă! spuse Per Kofod cu un glas în care răzbea amărăciunea. De ce dracu' e atîta milă în inima acelui pe care femeile l-au năpăstuit aşa de rău? Celorlalţi nu le e

[1] In regulă! — (In limba engleză în original — n. t.).

de loc milă ! Ai văzut ce ochi blînzi avea ? De-aş avea bani, m-aş însura pe loc cu dînsa.

— Poate că nici nu te-ar vrea, răspunse Pelle. Cine dracu' le mai înţelege şi pe fetele astea !

Afară, pe alee, trecură nişte bărbaţi ; strigau căutîndu-şi fetele care fugiseră. Unul dintr-înşii, cu şapcă de student pe cap, veni spre ei :

— Dumneavoastră, domnilor, n-aţi văzut cumva doamnele noastre ? îi întrebă el. Am stat cu ele toată seara, le-am tratat şi apoi ne-au spus că se duc pînă într-un anumit loc, şi... duse au fost.

Pelle şi Per Kofod o luară în jos, spre port.

— Vii cu mine pe bord să-i dai bună ziua căpitanului ? întrebă Per Kofod. Numai că mi se pare că e pe uscat. L-am văzut către sfîrşitul lucrului coborînd de pe bord, spilcuit ca pentru vînătoare de fuste.

— Nici nu-l cunosc, spuse Pelle. Pe cînd eram încă un băieţel el se şi dusese pe mare. De altfel trebuie să mă duc să mă culc, pentru că încep lucrul devreme şi mă scol cu noaptea-n cap.

Se opriră pe chei să-şi ia rămas bun. Per Kofod îi făgădui lui Pelle să vină să-l vadă, cînd va mai trece prin port. Cum stăteau aşa de vorbă, auziră scîrţîind uşa cabinei de la pupă. Plîngăreţul îl trase pe Pelle după un morman de cărbuni. Din cabină ieşi un bărbat voinic, cu barbă, ţinînd de mînă o femeie. Femeia era tînără şi păşea greoi, parcă s-ar fi împotrivit. Bărbatul o debarcă aproape cu sila, apoi se întoarse în cabină şi zăvorî uşa după dînsul. Femeia se opri o clipă. Un scîncet îi veni pe buze şi întinse braţul către cabină, ca şi cum s-ar fi rugat. Apoi plecă, clătinîndu-se ca ameţită, de-a lungul cheiului.

— Asta e căpitanul, şopti Per Kofod. Aşa se poartă cu toate şi ele tot i se mai atîrnă de gît.

Pelle încremenise. Stătea încovoiat ca apăsat de-o mare povară. Deodată îşi reveni, strînse mîna prietenului şi o porni printre mormanele de cărbuni.

Apoi se întoarse şi se luă, la oarecare depărtare, după fată, care umbla clătinîndu-se ca o somnambulă, de-a lungul cheiului, apucînd-o pe podul cel lung.

Mersul fetei avea ceva ciudat şi Pelle se temu ca ea să nu se arunce în apă.

Pe pod, fata se opri cu ochii ţintă la corabie. Faţa îi era ca împietrită. Pelle sta nemişcat şi se cutremura la gîndul că l-ar putea zări. N-ar fi fost în stare să vorbească cu dînsa şi, cu atît mai puţin, să i se uite în ochi.

Fata o porni mai departe. Mergea bălăbănindu-se şi, văzută din spate, semăna cu femeile ofilite şi naufragiate din Arcă, care, cu trecutul lor ciudat şi cu ghete bărbăteşti scîlciate în picioare, se strecurau în umbra caselor. „Doamne, Dumnezeule! — gîndi Pelle — să i se fi spulberat chiar aşa de repede visul?"

O urmă de la distanţă, de-a lungul străduţei lor şi numai cînd, după socoteala lui, trebuia să fi ajuns sus, la ea acasă, intră şi el în gangul boltit al porţii.

7

În fundul sufletului, Pelle simţea că soarta îi hărăzise ceva deosebit; acesta era vechiul vis de fericire, pe care nu-l putea satisface pe deplin prosperitatea mulţimii, la înfăptuirea căreia voia să pună şi el umărul. Soarta nu i se mai înfăţişa ca o predestinare implacabilă la mizerie, pe care numai o minune ar fi putut-o înlătura; îşi luase soarta în mîini şi îşi clădea singur viitorul fără preget.

Mai era deci şi altceva, ceva care îi aparţinea numai lui şi vieţii lui şi care nu putea fi trecut pe seama nimănui altuia pe lume. Ce anume era, nu-şi putea da seama lămurit; ştia numai că îl ridica ceva în taină deasupra celorlalţi, aşa fel că o simţea numai el singur. Vechiul simţămînt nedesluşit că e un ales îl împingea mereu înainte; iar cînd acest îmbold lua forma unei întrebări precise, dădea din cap cu aceeaşi mişcare plină de încredere ca pe vremea cînd era copil. Va şti el cum să-şi cîrmuiască norocul! I se părea că ceea ce i se va întîmpla va fi un lucru aşa de

mare şi de minunat, încît nu îi era îngăduit nici să vorbească şi nici măcar să se gîndească la el. Vedea deschizîndu-i-se în faţă calea dreaptă pe care avea să meargă şi păşea înainte plin de încredere şi de curaj. Alţi duşmani decît aceia pe care i-ar fi putut deslui orice om cu scaun la cap doar nu existau ; iar puterile răului, care plutiseră în copilărie ameninţătoare deasupra capului său, pîndindu-l într-una şi înăbuşindu-l, nu fuseseră decît umbrele mizeriei celui sărac. Alte rele nu mai erau şi, la urma urmei, erau şi astea destul de rele. Ştia el bine cît de lungi erau aceste umbre. Morten avea dreptate. Chiar dacă, copil, zburdase şi se jucase în lumină, mizeria în care trăiseră toţi cei ce muriseră sau luptaseră prin locuri îndepărtate, avea de ce să-i umbrească sufletul. Acesta era temeiul pe care trebuia să se sprijine solidaritatea ! Supranaturalul nu exista şi era bine de ei care se bizuiau pe puterea lor fizică. Nu exista un Dumnezeu nevăzut care să şadă undeva şi să urzească planuri sau să încurce planurile altora. Puteai înfăptui orice doreai, cu condiţia să pui în joc destule forţe, pentru că forţele erau singurul element de care depindeau toate ! Forţe erau destule ; trebuiau numai să se unească într-o acţiune comună !

Oamenii se mirau că tocmai el, care era atît de harnic şi de sobru, locuia în Arcă şi nu printre cei de-o seamă cu el, în nordul oraşului, în inima mişcării. Se mira şi el cînd i se întîmpla vreodată să se gîndească la asta, dar nu era chip să se rupă de aici. În mijlocul acestei drojdii îşi găsise el pacea în vremuri grele şi era prea cinstit din fire ca tocmai acum, cînd îi mergea mai bine, să le întoarcă spatele. Ştia că ei ar fi considerat-o ca o trădare, căci locatarii Arcei trecuseră şi asupra lui dragostea pe care o nutreau pentru cei trei orfani ; era doar copilul găsit — al patrulea membru al „familiei", iar acuma mai erau, pe deasupra, şi mîndri de dînsul.

Nu era felul celor din Arcă să făurească planuri de viitor ; lăsau aceasta pe seama zilei de mîine. Pen-

tru ei nici nu exista viitor. Erau nepăsători ca păsările; suferiseră cîndva cîte o lovitură, pe care însă o dăduseră uitării. Mulţi dintr-înşii mîncau pe unde se întîmpla, şi, oricît de decăzuţi ar fi fost, cea mai mică rază de soare îi făcea să uite totul şi să prindă a ciripi. Despre mişcare şi despre ideile cele noi flecăreau uşuratici, ca nişte graiuri, căci ştiau despre aceste lucruri doar cîte un cuvînt prins din zbor.

Pelle, însă, păşea sigur de sine spre locul unde se ticluiau toate; punea şi el umărul, apoi se întorcea iar la ei. Nu ştia ce-i frica; privea viaţa făţiş şi se amesteca în treburile viitorului, de care se înspăimîntau toţi, închizînd ochii. Toate acestea îi făcură o faimă deosebită — Pelle era un prinţ. Păcat numai că, pe cît se părea, n-o voia pe prinţesă.

Pelle era înalt şi bine făcut şi lor li se părea şi mai înalt. Veneau la el cu necazurile lor şi îi împovărau umerii tari, ca să le poarte în locul lor. Pelle le primea pe toate, încredinţat tot mai mult că şederea lui aici, în mijlocul drojdiei, nu era zadarnică.

Deodată, văduva Franzen şi cu feciorul ei, Ferdinand, trecură pe primul plan. Doar trebuia să se cuibărească nenorocirea undeva!

Ferdinand era un băieţandru voinic, de optsprezece ani, cu un cap mare, care păruse la început sortit să cuprindă într-însul toată ştiinţa lumii, dar pe care, deoarece nu-i găsise altă întrebuinţare mai bună, băiatul îl folosea drept berbece, pentru împărţit lovituri.

Băiatul nu era de loc prost, dimpotrivă, se poate să fi fost chiar foarte înzestrat. Încetul cu încetul, însă, însuşirile lui luară o întorsătură ciudată. De mic fusese nevoit să se ia la harţă cu beţivanul de tatăsău, ca s-o apere pe maică-sa, căci aceasta nu-l avea decît pe el ca sprijin. Lupta aceasta neegală trebuia dusă cu orice preţ; ea îl făcu nesimţitor la durere şi îi toci simţul primejdiei. Ştia bine ce-l aşteaptă şi, totuşi, de cum era maică-sa în primejdie, se năpustea orbeşte, cum se năpusteşte cîinele asupra fiarelor de pradă, şi se încleşta urlînd de pumnii grei ca plumbul ai uriaşului de taică-său, care nu se mai

putea descotorosi de el. Îl ura pe taică-său şi de aceea voia să se facă poliţist cînd va fi mare. Curajul lui orb îl făcea să nu se dea în lături de la nimic şi ar fi fost foarte nimerit pentru aşa ceva. Ajunse, însă, o haimana. Pe măsură ce creştea şi se făcea tot mai zdravăn, lupta cu taică-său nu mai era chiar aşa de inegală. Acuma se temea tată-său de el şi căuta să se răzbune. O dată, cînd dădu Ferdinand într-însul mai tare, îl reclamă la poliţie şi băiatul fu pedepsit. Băiatul găsi că aceasta era o nedreptate strigătoare, pentru că vînătăile lui taică-său se trăgeau doar dintr-o bătaie, iar bătaia, la rîndul ei, se trăsese de-acolo că n-o lăsa pe maică-sa în pace.

Ferdinand începu să urască poliţia şi-şi arăta ura cu orice prilej. Maică-sa era singura fiinţă la care mai ţinea. Moartea lui taică-său fu o mare uşurare pentru el, numai că veni prea tîrziu ca să mai poată schimba ceva. Ferdinand începuse de mult să-şi întreţină mama în legea lui, adică ocolind adesea rînduiala societăţii.

Crescuse pe stradă şi făcea parte în taină, încă din copilărie, dintre cei deochiaţi. Poliţia îl cunoştea foarte bine şi aştepta doar un prilej să-l poftească să treacă pe la ea. Ferdinand ghicea după privirile gardiştilor că erau încredinţaţi că el o să-i viziteze şi că-i ţineau pregătit un pat la hotelul din Piaţa Nouă.

Ferdinand, însă, nu se lăsa momit. De cîte ori se întîmpla să facă ceva îndoielnic, se pricepea el să iasă cu faţa curată. Era un băiat din cale-afară de voinic, care nu se codea să pună şi mîna la nevoie, apucîndu-se de tot felul de munci întîmplătoare, pe care de altfel le făcea ca lumea. De cîte ori, însă, se băga în ceva cu perspective de viitor, adică în vreo muncă organizată, care trebuia învăţată şi unde era nevoie de răbdare ca să ajungi s-o ştii, nu izbutea cu nici un chip.

— Vorbeşte tu cu el, Pelle, spunea mama lui Ferdinand. Eşti un om cu scaun la cap şi băiatul te respectă.

Pelle vorbi cu Ferdinand şi-l ajută să-şi găsească o îndeletnicire, care să i se potrivească. Ferdinand

se apucă de lucru din toată inima, dar cînd ajunse la un anumit punct, se lăsă păgubaș.

Maică-si nu-i lipseau niciodată cele neapărat de trebuință, însă doar atît, căci Ferdinand făcea rost de ele abia în ultima clipă. Încolo, lenevea proptit de gangul vreunei porți din piață, cu mîinile în buzunare, sprijinindu-și bleg umărul de zid. Purta totdeauna mîneci scurte de lînă în jurul încheieturilor și saboți. Din cînd în cînd, scuipa pe trotuar și urmărea pe trecători cu ochii lui spălăciți, în care era o expresie de nepătruns. Gardistul patrula provocator în jurul locului unde staționa Ferdinand, trăgînd cu coada ochiului la el de cîte ori trecea pe dinaintea lui, parc-ar fi vrut să spună: „Păcat că nu putem pune o dată mîna pe vlăjganul ăsta! De ce nu-l împinge dracu' să facă vreo boroboață?"

Într-o bună zi lucrurile veniră de la sine, și nu ca urmare a vreunei stîngăcii din partea lui Ferdinand — fapt pe care îl scoteau cu deosebire în evidență cei din Arcă — ci din pricina inimii lui bune. Dacă Ferdinand n-ar fi fost așa cum era, nu s-ar fi întîmplat nimic, căci era doar băiat cu cap.

Intrase tocmai la negustorul din colțul pieței; voia să cumpere de cinci öre tutun de mestecat. Un băiat de vreo opt ani, tot din Arcă, stătea în fața tejghelei și se milogea la negustor să-i dea ceva făină pe datorie pentru maică-sa. Negustorul făcea un tărăboi grozav.

— Să trec la socoteală! Firește! De aia am eu prăvălie aici, în colț, ca să hrănesc toți calicii mahalalei. Mîine îmi aduci banii? Parcă-i un făcut: în mahalaua asta de calici, toată lumea are numai mîine bani. Numai că ziua de mîine nu mai vine niciodată!

— Puteți fi sigur, domnule Petersen, spuse copilul cu jumătate de gură.

Negustorul îi dădea înainte, bătîndu-și joc de el; totuși începuse să-i cîntărească făina. În fața cîntarului erau îngrămădite tîrnuri de nuiele și alte mărfuri, totuși Ferdinand îl văzu pe negustor cum împingea talerul cu degetul. „Fură la cîntar pentru că are de-a face cu săracii", gîndi Ferdinand și simți

un junghi prin creier, tocmai de unde-i venise această idee.

Băiatul aştepta, învîrtind între degete ceva învelit în hîrtie. Deodată îi căzu din mînă o coroană, care se rostogoli pe duşumea. Negustorul aruncă o privire fulgerătoare spre sertarul cu bani, se repezi de după tejghea şi-l apucă pe băiat de ceafă.

— Ehei! făcu el cu asprime. Devreme ai mai început, mucosule!

— N-am furat! ţipă băieţaşul care încerca să se smulgă din mîna negustorului ca să poată pune mîna pe coroana lui. Sînt banii mamei!

— Dă-i pace băiatului, se amestecă Ferdinand ameninţător. N-a făcut nimic!

Negustorul se lupta cu copilul, care se smucea şi se sucea ca să ajungă la monedă.

— N-a făcut nimic? icni negustorul, gîfîind. Atunci de ce vorbeşte de furat, cînd eu nici n-am pomenit de aşa ceva? Şi de unde are bani? Cerea doar pe datorie, pentru că zicea că n-au un ban. Ba, să am iertare, nu mă las eu dus de nas!

— Sînt banii mamei! ţipa băiatul, zbătîndu-se cu îndîrjire în mîinile negustorului. E bolnavă şi trebuie să-i cumpăr doctorii. Şi izbucni în hohote de plîns.

— Asta aşa-i! Maina lui e bolnavă, mormăi Ferdinand. Farmacistul nu-i dă pe datorie. Mai bine i-ai da drumul, Petersen, şi făcu un pas înainte.

— Bine aţi mai ticluit-o, spuse negustorul rîzînd batjocoritor. Dintr-o smucitură deschise uşa prăvăliei. Ei, poliţia! Ajutor, poliţia!

Gardistul, care stătea în post la colţul străzii, se repezi încoace.

— Băiatul ăsta face scamatorii, şterpelind banii oamenilor, spuse furios negustorul. Iversen, vezi te rog de el!

Băiatul se tot zbătea. Gardistul fu nevoit să-l ţină cu braţul întins la o oarecare distanţă, ca să nu-l nimerească. Era un prichindel zdrenţăros şi hămesit şi gardistul, care văzu numaidecît ce-i picase în mînă, îl tîra după el; nu găsea că era cazul să facă multă zarvă din treaba asta.

Ferdinand se luă după gardist şi-i puse mîna pe braţ.

— Domnule gardist, băiatul n-a făcut nimic, spuse el. Am fost de faţă şi am văzut că băiatul n-a făcut nimic. O cunosc şi pe maică-sa.

Gardistul se opri şi-l măsură ameninţător din ochi; apoi începu iar să-l tîrască pe băiat, care tot mai încerca să scape şi zbiera într-una:

— Mama-i bolnavă! Mă aşteaptă să-i aduc doctoria!

Ferdinand, în papuci subţiri de casă, se ţinea după ei.

— Dacă-l duci la primărie, atunci vin şi eu să depun mărturie, că doar băiatul n-a făcut nimic, adăugă el. Iar maică-sa zace bolnavă acasă şi aşteaptă doctoria.

Gardistul se întoarse indignat:

— N-am ce zice! Halal martor! Corb la corb nu scoate ochii! Vezi-ţi mai bine de treaba ta şi ia-o din loc.

Ferdinand se opri.

— Pe cine tutuieşti tu, deşteptule? mîrîi furios uitîndu-se pieziş la gardist.

Deodată, îşi făcu vînt şi-i repezi sergentului una cu capul în ceafă, de-l prăvăli la pămînt, cu faţa pe caldarîm, pe cînd coiful îi zbură cît colo. Ferdinand şi băiatul săriră care încotro şi o luară la sănătoasa.

Şi acum, iată a treia săptămînă de cînd îl vînau pe Ferdinand. Să vină acasă nu mai îndrăznea. Poliţia stătea de pîndă zi şi noapte în faţa Arcei, doar o pune mîna pe dînsul, pentru că ştiau că o să i se facă dor de maică-sa. Pe unde o fi rătăcind, în frig şi în ploaie? Madam Franzen se zbătea la mansardă, singură şi părăsită. Jalnică soartă mai avea şi femeia asta! Venea în fiecare dimineaţă la Pelle şi-l ruga să se uite în *Muncitorul,* să vadă dacă nu puseseră cumva mîna pe Ferdinand. Nu plecase din oraş; madam Franzen şi cu Pelle o ştiau bine. Ştia şi poliţia că se afla aici şi-i atribuia chiar un şir întreg de spargeri nocturne. Ferdinand se ascundea, de bună seamă, prin şoproane şi prin cuştile de cîini goale, din car-

tierul vilelor. Locatarii Arcei urmăreau cu îngrijorare soarta băiatului, căci doar crescuse sub ochii lor. Orice s-ar fi spus despre el, el nu pusese niciodată mîna pe ceva de-aci şi respectase întotdeauna Arca şi tot ce ţinea de ea. Şi, afară de asta, îşi iubea mama! De altfel, dreptatea fusese de partea lui cînd luase apărarea băieţelului, care era un copil cuminte. Maică-sa era foarte bolnavă şi locuia la capătul unuia din coridoarele acelea lungi; singurul ei sprijin era băiatul. Fusese însă o nebunie curată să sară la bătaie la poliţist. Asta era cea mai mare neleguire din lume; cît despre pedeapsa care-l aştepta, mai bine şi-ar fi ucis părinţii! De cum vor pune mîna pe Ferdinand, îl vor băga îndată la puşcărie, căci făcuse ferfeniţă frumuseţea de faţă a gardistului, cînd îl dăduse cu capul de caldarîm. La gazetă scrisese că oricine altcineva decît un gardist s-ar fi ales din căzătura asta chiar cu o scrînteală la cap!

Bătrîna madam Franzen prefera să treacă prin pod, cînd se ducea să vorbească cu Pelle despre feciorusău.

— Trebuie să fiu cu băgare de seamă, spunea ea.

O dată, bătrîna sosi cu paşi mărunţei; era neliniştită şi ţinea gura pungă. Pelle înţelese că trebuie să se fi întîmplat ceva.

— Să-ţi spun ceva? întrebă ea, privindu-l în ochi, gata să-şi dea drumul.

— Nu. Mai bine nu-mi spune, răspunse Pelle. Căci despre ce nu ştii, nu poţi depune mărturie.

— Ba mai bine să ţi-o spun ţie, Pelle, pentru că altfel, mai ştii? Poate că-mi vine să flecăresc faţă de străini. Bine am ajuns eu, meliţă bătrînă, să mă învîrtesc de colo-colo şi să n-am cui să-mi vărs focul! Nici de vorbit cu mine singură, nu îndrăznesc, căci te pomeneşti că mă mai aude Pichelmeier, prin peretele de scînduri. Simt că mă înăbuş şi tremur de frică să nu-l dea de gît gura asta ştirbă a mea, pe bietul băiat.

— Ei, dacă-i aşa, spune, zîmbi Pelle. Numai vezi de vorbeşte încet.

— Iar a fost pe-aici şopti ea, luminîndu-se la faţă. Azi-dimineaţă, cînd m-am sculat, am găsit bani în bucătărie şi ştii unde i-a ascuns ? În chiuvetă, frate dragă ! Nu-i prost băiatul ! Cred că se furişează noaptea peste acoperişuri ; altfel nu-mi închipui cum poate să vină, că doar îl pîndesc. Dar, uite, n-ai ce zice ! e copil bun !

— Numai să nu te scapi cu vreo vorbă, îi spuse Pelle, îngrijorat. Bătrîna era aşa de mîndră de fecioru-său !

— Hmm ! făcu ea, bătîndu-se peste gura scofîlcită. Am eu grijă !... Şi ştii ce mi-a dat în gînd ca să nu se mire copoii din ce trăiesc ? Cos papuci de cîrpă !

Marie cea mică sosi cu căldarea şi cu cîrpa de spălat pe jos şi bătrîna o luă din loc, şchiopătînd.

La maistrul Beck nu prea era de lucru din pricina sezonului mort, aşa că Pelle lucra mai mult acasă. Putea deci să-şi împartă ziua după plac şi să folosească vremea în care oamenii erau acasă, ca să-şi viziteze colegii de branşă şi să-i convingă să intre în organizaţie. Era adesea nevoie de multă trudă şi se simţea mîndru de fiecare om pe care izbutea să-l înscrie. Învăţă repede să-şi dea seama cu cine avea de-a face şi îşi potrivea metoda după firea fiecăruia. Cei abătuţi trebuiau bine scuturaţi, cu ameninţări, ca să-i faci să se mişte ; alţii trebuiau ademeniţi sau tocaţi la cap cu dogmele învăţăturii celei noi, ca să-i încînţi. Aceasta era un exerciţiu bun pentru Pelle şi-l făcu să se deprindă să-şi mlădieze mintea şi să aibă într-una argumente la îndemînă. Se simţea din ce în ce mai stăpîn pe mijloacele lui de convingere, ceea ce îi dădea tot mai multă siguranţă.

Timpul pe care şi-l pierdea cu propaganda îl recîştiga repede, lucrînd cu şi mai multă rîvnă, sculîndu-se cu noaptea în cap şi şezînd la lucru pînă tîrziu.

Pelle se ţinea acum departe de vecinele lui de la etajul al treilea ; cînd auzea însă paşii uşori ai Hannei pe scară, privea pe furiş în jos. Fata îşi vedea de drum ca o călugăriţă ; se ducea de-a dreptul la lucru şi se întorcea acasă, cu ochii aţintiţi spre vîrful ghetelor. Nu-şi ridica niciodată privirea la ferestrele

lui sau în altă parte. Era ca şi cum făptura ei şi-ar fi isprăvit fîlfîirea uşuratică şi s-ar fi oprit, în loc să crească.

Pelle se mira cum de o putea privi atît de rece, aproape nepăsător, ca şi cum nu ar fi însemnat niciodată ceva pentru el. Îşi cercetă sufletul cu de-amănuntul, dar nu găsi să i se fi rupt ceva acolo. Avea poftă de mîncare şi nici nu părea să aibă vreun beteşug la inimă. Fusese aşadar, de bună seamă, vreo amăgire frumoasă sau vreun miraj ca acelea de care dau călătorii în drumul lor. Frumoasă era ea, nu-i vorbă, dar nu găsea să aibă vreo legătură cu basmele lui. Dumnezeu ştie de ce se lăsase îmbrobodit. Bine că nu rămăsese prins în mreje. Alături de Hanne nu putea fi vorba de viitor!

Madam Johnsen tot mai ţinea la el şi venea adesea cu drag, să stea puţin de vorbă. Bătrîna nu putea uita zilele frumoase pe care le petrecuseră împreună şi isprăvea întotdeauna plîngîndu-se de Hanne, care se depărta tot mai mult de ea.

— Pelle, ce-o fi oare cu Hanne? Umblă ca în somn, şi la tot ce-i spun nu-mi răspunde decît atîta: „Da, mamă. Da...“ Îmi vine să plîng, nu alta, atît de ciudate şi de găunoase sună vorbele astea, parc-ar veni de dincolo de mormînt. De fericire nu mai pomeneşte şi nici nu se mai găteşte s-o primească cum se cuvine. Dacă măcar s-ar apuca iarăşi de bazaconii şi s-ar uita pe fereastră după străinul ei — mi-aş recunoaşte cel puţin copilul! Dar umblă de colo-colo, ca şi cum s-ar fi născut ceva într-însa; se zgîieşte în jurul ei ca buimăcită de somn, de parcă ar fi singură pe lume. Toane nu mai are de loc. Umblă abătută şi cu gîndul aiurea, ca moartă. Poţi tu înţelege ce-i cu ea?

— Nu, nu ştiu, răspundea Pelle.

— Spui asta aşa de ciudat, parcă tot ai şti ceva şi nu vrei să-mi spui. Iar eu, biata de mine, ce să mă fac?

Şi sărmana femeie începea să plîngă.

— De ce nu mai dai niciodată pe la noi? îl întrebă ea o dată.

— Nu știu nici eu. Am așa de mult de lucru, madam Johnsen, răspunse Pelle în doi peri.

— Numai de n-ar fi fermecată. Nici nu se sinchisește de cele ce-i spun. Zău că ai putea să vii cîteodată pe la noi. Poate că asta ar mai înviora-o puțin. N-ar trebui să te răzbuni tocmai acuma, pentru că de iubit tot te-a iubit ea, așa, în felul ei, iar pentru mine ai fost ca un fiu. N-ai vrea să vii deseară la noi?

— Nu cred să am timp. Dar, să văd, spuse el încet.

Femeia plecă abia trăgîndu-și picioarele. Părea foarte îmbătrînită pentru cei cincizeci de ani ai ei. Lui Pelle îi era milă de ea, dar nu se putea hotărî să se ducă la ele.

— Urîcios mai ești! îi spuse Marie bătînd furioasă din picior. Foarte urît din partea ta!

Pelle se încruntă.

— Ce pricepi tu din toate astea, Marie!

— Ei, aș! Ce crezi că nu știu? Știi ce spun femeile despre tine? Că nici nu ești bărbat, pentru că altfel i-ai fi retezat tu Hannei aripile!

Pelle privi lung la Marie, minunîndu-se; nu-i răspunse, o privi doar, clătinînd din cap.

— Ce te holbezi așa la mine? se răsti ea proțăpindu-se în fața lui. Nu cumva crezi că mi-e rușine să-ți spun ce gîndesc? Nu te zgîi așa la mine, că te mai trezești și cu una peste bot! Roșise toată de rușine că vorbea așa de urît cu el. Ce te holbezi și te strîmbi așa la mine? Vrei poate să-ți spun ceva și mai cu moț? Să nu crezi că mă sfiesc!

Glasul i se făcuse aspru și răgușit. Era furioasă.

Pelle știa bine că ceea ce răscolea fetița în așa hal era rușinea. N-avea încotro, trebuia s-o lase în pace să-și dea drumul pînă la capăt. Așa că tăcu, dar nu-și luă de la ea ochii plini de mustrare. Fetița îl scuipă deodată drept în față și fugi în camera ei, rîzînd răutăcios.

Un timp își făcu de cap acolo trîntind lucrurile prin odaie, apoi se liniști. Pelle o auzi plîngînd cu hohote înăbușite. Nu se duse la ea. Asemenea scene se mai întîmplaseră și altă dată între ei și el știa că fetiței îi era apoi toată ziua rușine și că suferea cînd era si-

lită să i se uite în ochi. Şi tocmai în acest simţământ nu voia el s-o lovească. Îşi schimbă hainele şi plecă în oraş.

8

Arca zăcea ca o matahală cenuşie şi greoaie. În curtea, în care lumina de toamnă nu era în stare să pătrundă, mocnea întunericul. În clădire era beznă; cei ce se cuibăriseră acolo trăgeau cu urechea ca şi cîrtiţele, cînd voiau să se mişte din loc. Întunericul scotea la iveală sunete, care la lumina soarelui nu se auzeau. Mocnea fără încetare zvon de fărâturi pe jumătate oarbe, care îşi dibuiau calea. Cînd somnul le făcea să amuţească pentru un timp, tăcerea nopţii mai dezvăluia şi o altă lume; ploşniţele îşi croiau drum, fîşîind pe sub tapetele cele vechi, şi şobolanii, şoarecii şi carii forforeau de parcă s-ar fi luat la întrecere. Întunericul mirosea a rumegătură de cari, căzută pe jos. În lăzile vechi zorea putregaiul, ajutat de mii de vietăţi mărunte. Cîteodată, cînd se întîmpla ca vreo grindă roasă pe dedesubt să cadă, schimbîndu-şi poziţia, zgomotele cele înăbuşite se prefăceau într-un trosnet, care îl trezea pe Pelle; dar el se întorcea pe partea cealaltă şi dormea mai departe.

Cînd ieşea seara în oraş, lui Pelle îi plăcea s-o ia prin centru, ca să guste strălucirea luminilor. Bogăţia vitrinelor luxoase ţinea treaz în el un anumit simţământ; comparaţiile pe care le făcea între cele de-aci şi cele de-acolo îi întăreau voinţa. Cînd, întorcîndu-se din oraşul scăldat în lumină, ajungea în cartierul lui, uliţele îi păreau nişte şanţuri hide, prin care se scurgea, întunericul, iar Arca se înălţa sinistră spre cerul întunecat, ca un munte masiv. Guri de pivniţă lugubre duceau spre temelia muntelui, în măruntaiele căruia forfoteau tot soiul de fărâturi ofilite şi murdare, cu cîte o lampă care fumega, în mînă. Aceştia erau cei ce trăiau din mizeria Arcei: negustorul de fier vechi, telalii şi cămătari care dădeau bani pe amanet. Se tîrau sfioşi din ungher în ungher, cotrobăind prin tot felul

de maldăre ciudate. Părea că întunericul le pătrunsese pînă în fundul sufletului. Pelle se întorcea cu gîndul la vietăţile subpămîntene de acasă. Tot aşa se căscase odată dinaintea ochilor lui, în copilărie, poala stîncii de pe malul mării şi el se cutremurase, văzîndu-i pe pitici mişunînd printre comorile lor afurisite. Şi vietăţile acestea de aci forfoteau ca nişte spiriduşi lacomi, răpind locatarilor nepăsători ai Arcei lucrurile cele mai trebuincioase. Cînd într-o bună zi, aceştia nu mai aveau de ce se sprijini, se prăvăleau şi ei în pivniţă, unde erau înghiţiţi cu piele şi cu păr cu tot. Cel puţin latura înfiorătoare a basmului nu era mincinoasă!

Într-o zi, după ce se întunecă, Pelle lăsă lucrul şi plecă să-şi vadă de munca de agitaţie. Cu cîteva zile înainte, Pichelmeier, beat mort, se prăbuşise de pe scăriţă şi căzuse în curte. Golanii din cartier se strînseseră în jurul locului unde se zdrobise cizmarul şi-l luminară cu chibrituri. Se vedea întipărită limpede pe caldarîm o formă întunecată, care aducea a trup omenesc şi ei fură foarte impresionaţi.

În curte, Pelle se opri în faţa ferestrei telăliţei de lîngă gangul cel boltit. În fereastră erau expuse sculele lui Pichelmeier. Aha! Şi-a şi vîrît baba ghearele! Ţi-era mai mare scîrba să te uiţi la ea aşa plină de zgaibe, cum umbla de colo-colo, înfulecînd dintr-o felie greţoasă de pîine cu unt, şi tresărind la orice sunet care venea de sus, pentru că se temea să nu-i prade careva împutiţii ceia de bani. Pelle avea tocmai nevoie de încă un fier de glătuit tocurile, aşa că intră şi îl cumpără pe al lui Pichelmeier. Se ciondăni mult cu baba, pînă îi mai lăsă ceva din preţ.

— Ei, te-ai gîndit la propunerea mea? îl întrebă telăliţa după ce încheiară tîrgul.

— Despre ce e vorba? întrebă Pelle, prefăcîndu-se că nu ştie nimic.

— Să te laşi de cîrpit ghete şi să intri la mine ca ajutor.

Aha! Va să zică tot la asta se gîndea baba! Pelle îi răspunse că nu avusese vreme să cugete destul la propunerea ei.

— Ce mai trebuie să cugeți ? Ți-am oferit mai mult decît ești altfel în stare să cîștigi și multă treabă nu-i de făcut, că doar am un om care aduce lucrurile aci și le duce apoi pe unde-i nevoie. Ceea ce-mi trebuie mie e să mă bizui pe un bărbat. Sînt femeie bătrînă și mă învîrtesc singură cuc. Și apoi dumneata ești om de încredere, asta o știu eu !

Bătrîna avea nevoie de cineva care să-i apere miișoarele pe care le ascunsese aici, în încăperile din subsol. Pelle știa foarte bine asta, pentru că femeia mai umblase și altă dată după el.

— Nu prea mă pricep eu să trăiesc din nevoile altora, spuse el rîzînd. Și-apoi mai știi ? Te pomenești că te mai ucid și împart gologanii dumitale la săraci !

O clipă, telălița îl privi îngrozită.

— Ptiu, că urît mai vorbești, strigă ea, înfiorîndu-se. Nu-ți șade de loc bine, cu inima dumitale bună, să glumești cu de-alde astea. Nici nu-mi mai vine să rămîn aici, după ce pleci dumneata, zău așa. Cum îți vine să glumești despre lucruri de viață și de moarte? Mă învîrtesc zi și noapte prin pivnița asta și tremur de spaimă să nu mă ucidă careva, cu toate că n-am nici o lățcaie. Dumnezeu mi-e martor că n-am nimic! Numai palavre și vorbe goale... Toată lumea se holbează la mine parc-ar vrea să spună : „Ce ți-aș mai da eu una în cap, ca să pun mîna pe bănișorii tăi !" Și de aceea tare aș vrea să am un om de încredere pe lîngă mine în prăvălie ; căci ce folos că n-am nimica, dacă nu mă crede nimeni ? În mahalaua noastră sînt destui derbedei, gata oricînd să te prade.

— Dacă n-ai nimic, fii pe pace, o luă Pelle peste picior. Cel sărac n-are de ce să se teamă.

— De avut tot are omul cîte ceva ! Știi Pelle — urmă baba plecîndu-se spre el cu o expresie lingușitoare pe față — în curînd, poate chiar la vară, se întoarce Mary acasă. A cîștigat dincolo atîta bănet, încît poate trăi bine toată viața de-aci înainte și-i încă destul de tînără. Știi ce-mi scrie ? În ultima ei scrisoare mă roagă să-i caut un bărbat. Nu-i nevoie decît să fie băiat frumos, că bani are ea destui pentru

amîndoi! Are de gînd să închirieze o casă boierească într-un cartier elegant, să-şi ţină trăsură cu cai şi să trăiască numai pentru bărbatul ei cel frumos... Ei, ce zici tu de asta, Pelle?

— Da. Asta-i ceva la care trebuie să mă mai gîndesc, răspunse Pelle. Azi era foarte bine dispus.

— Să te mai gîndeşti? Da' ce-i atîta de gîndit aici? Sînt conţi scăpătaţi care mi-ar pupa mîna dacă le-aş propune aşa ceva — numai de i-aş avea acum aici.

— Vezi, dumneata, chestia-i că eu nu-s conte! Şi acuma trebuie s-o şterg!

— Nu vrei să-i vezi fotografiile? şi bătrîna începu să scotocească într-un sertar.

— Nu! şi Pelle o şterse.

Văzuse de multe ori aceste fotografii, pătate de umezeala pivniţei şi de mîinile scîrboase ale babei. Fotografiile o înfăţişau pe Mary, cînd mlădioasă şi vărgată ca o tigroaică, aşa cum cînta la varieteul elegant din Petersburg, cînd goală, înfăşurată într-o blană albă, singură, în mijlocul unui grup de ofiţeri ruşi, care, după spusele bătrînei, erau toţi prinţi. Mai era şi o fotografie care o arăta pe Mary la Acvariu, într-un vas mare de sticlă, înotînd printre plante ciudate, goală şi numai cu nişte solzi de aur şi cu diamante pe ea. Vedea el bine că avea un trup minunat, dar nu pricepea cum de le putea suci capul prinţilor acelora putrezi de bogaţi ca să le scoată miile din buzunar, numai dezbrăcîndu-se în pielea goală. Ei şi acuma, iată că ar fi putut s-o ia de nevastă şi o dată cu ea şi tot ce strînsese. Mare caraghioslîc!

Pelle o luă cu paşi repezi pe străzile principale. Bura şi lumina felinarelor şi a magazinelor se oglindea pe caldarîmul umed. Străzile luceau ca de sărbătoare. Pelle se simţea uşurat ca şi cum sufletul i se ridicase deasupra vieţii de toate zilele — femeia scîrnavă, care trăia din mizeria Arcei, şi fata ei minunat de frumoasă, care se îmbuiba, sugînd zdravăn din bogăţiile lumii, iar sus, deasupra tuturor, Pelle cel mititel, cu cîrlionţul lui aducător de noroc în frunte. Acesta era de fapt basmul după care tînjise el din copilărie. Dădu capul pe spate şi rîse tare. Pelle,

pe care-l amăra de obicei atît de mult neruşinarea, începea să guste măreţia vieţii.

Astă-seară îşi pusese în gînd să dea o raită prin cartierul Rhabarber. Îşi întocmise o listă, după care vizita fiecare cartier în parte; în felul acesta economisea alergătură de prisos. Azi hotărîse să se ducă mai întîi pe la o calfă de cizmar, unul dintre lucrătorii stabili ai lui Meyer. Pelle se aştepta la o luptă grea. Omul nu era acasă.

— Îl puteţi înscrie fără nici o grijă, spuse nevastă-sa către Pelle. În vremea din urmă am vorbit adesea cu dînsul despre asta şi am hotărît că e lucrul cel mai nimerit.

Iată o femeie pe placul lui! Multe femei de cum aflau ce voia, fie că îi spuneau că bărbatul nu e acasă, fie că, sătule de încăpăţînarea lui, îi trîrteau uşa în nas.

Pelle intră prin tot felul de case, pe străzi şi pe stradele, prin curţi dosnice şi pe scări înguste şi întunecoase; urcă pînă sus de tot, la mansardă, şi coborî prin subsoluri.

Pretutindeni domnea aceeaşi sărăcie. Cizmarii, în special, locuiau, fără excepţie, în cotloanele cele mai mizere. Pelle nu făcu nici o scofală: unii se mutaseră între timp, ori avea cîte o adresă greşită; alţii voiau să se mai gîndească sau îl refuzau de la obraz. Pe cei şovăielnici îşi făgădui să-i mai viziteze în curînd, pe ceilalaţi, însă, îi însemna doar pe-o listă şi-i lăsă la o parte pentru vremuri mai bune — avea să le vină şi lor rîndul o dată! Nu se simţea de loc umilit că bate drumurile degeaba; dimpotrivă, se bucura că izbutise să-l înscrie, cel puţin, pe unul. Era o muncă migăloasă; dar de răbdare nu se plînsese el niciodată, ba avea chiar de prisos.

Pelle coti pe uliţa următoare, urcă scara unei hardughii de raport pînă hăt sus, chiar sub acoperiş şi bătu la uşă. Îi deschise un om înalt, uscăţiv, cu o barbă mare, rară. Era Peter, tovarăşul lui de ucenicie de acasă. Intrară numaidecît în vorbă despre vremea uceniciei lor, în atelierul de dincolo de mare, cu oamenii cei ciudaţi de-acolo. Despre meşterul Jeppe

nu prea erau multe lucruri bune de spus, însă amintirea meşterului celui tînăr le încălzi inima.

— M-am gîndit mult la el anii ăştia, spuse Peter. Nu era un om de rînd ; de aceea a şi trebuit, se vede, să moară.

Peste fata lui Peter plutea un fel de îngîndurare, iar cotlonul lui avea ceva ce te făcea să-i simţi de îndată singurătatea. Nimic nu mai amintea de flăcăul vioi de altădată, gata întotdeauna să facă ceva ; printre pleoapele lui strînse sticlea ca un fel de răzvrătire. Pelle căuta să se dumerească ce era cu el. Peter era de o paloare, de parcă năpîrlise ; dacă judecai după vorbele lui, nu făcea însă parte dintre sfinţi.

— Cum stai, Peter ? Eşti de-ai noştri ? îl întrebă Pelle pe neaşteptate.

Un zîmbet tăios lunecă peste faţa lui Peter.

— De-ai noştri ? Asta sună de parcă m-ai întreba: Îl cunoşti pe Isus ? Nu cumva te-ai făcut misionar ?

— Poţi s-o iei şi aşa, numai dacă intri în organizaţia noastră, îi răspunse Pelle deschis. Îţi ducem lipsa !

— Nu-mi duceţi voi lipsa tocmai mie. Nu duce nimeni lipsa celui ce-şi vede de treaba lui. Le-am încercat pe toate pînă acum, şi biserica, şi sectele, şi am văzut că nimeni n-are nevoie de om în sine. Ceea ce le trebuie este unul în plus, care să-i asculte. Peste tot acelaşi lucru !

Peter şedea şi privea înaintea lui, dus pe gînduri. Deodată făcu o mişcare cu mîna, ca şi cum ar fi vrut să gonească o vedenie.

— Nu mai cred în nimic, Pelle. Nu-i nimic în care face să crezi.

— Nu crezi nici măcar în răzvrătirea celor săraci? Şi nici n-ai încercat vreodată să te alături mişcării ? îl întrebă Pelle.

— Ce să caut acolo ? Nu vor alta decît să aibă mai mult de mîncare ; puţinul de care am eu nevoie mi-l găsesc şi singur. Dacă, însă, ar fi în stare să mă facă să simt că-s om — şi nu o maşină care are nevoie doar de ceva mai multă unsoare — atunci mi-ar

fi totuna dacă aş fi jigărit ca un cîine sau gras ca un porc.

— Da, de asta sînt ei în stare, răspunse Pelle cu convingere. Numai să fie uniţi, că atunci vor şti ei să impună respectul de om şi să facă ascultate pretenţiile lui. Şi cel sărac trebuie să-şi poată spune cuvîntul!

Peter făcu o mişcare de nerăbdare.

— La ce bun dacă numai cu bătaia îi fac să se uite la mine? La asta nici nu mă gîndesc! Se uită ei oare la mine de bunăvoie? Le dă oare prin minte să spună de bunăvoie: „Ia uitaţi-vă, trece colo un om după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu şi omul acesta gîndeşte şi simte în sinea lui, întocmai ca şi mine?" Uite, aşa ceva aş vrea eu!

— Trebuie să recunosc deschis că nu prea înţeleg ce vrei să spui tu cu omul tău, făcu Pelle plictisit. Ce rost are să te baţi cu morile de vînt, cînd în faţa noastră sînt atîtea lucruri serioase care aşteaptă dezlegarea? Noi vrem să ne organizăm şi să ieşim din robie. După asta, n-are decît să se joace fiecare de-a ce i-o plăcea!

— Ehei! De-ar fi chiar aşa de uşor să ieşi din robie, mă rog! De ce nu? N-ai decît să mă înscrii şi pe mine! spuse Peter cam batjocoritor.

— Mulţumesc, prietene! exclamă Pelle şi îi strînse mîna cu căldură. Dar dacă-i aşa, vezi de fă şi tu ceva pentru cauză.

Peter privi pierdut în jurul lui şi-i răspunse numai atît:

— Pe ce vreme rea mai umbli şi tu! şi-i lumină drumul ca să vadă pe unde să iasă.

Pelle o luă pe Kapellenweg, spre partea de nord a oraşului. Vroia să se ducă la Morten. Vîntul gonea frunzele veştede de-a lungul zidului cimitirului şi-i biciuia faţa cu trîmbe de ploaie. Mergea împotriva vîntului, aproape lipit de zid, cu capul plecat şi se simţea foarte bine dispus. Făcuse, aşadar, doi adepţi şi nădăjduia că treaba va începe să meargă tot mai bine. Trăsnit mai părea caraghiosul cela de Peter! Cuvîntul „om" pe care îl tot repeta Peter îi

suna lui Pelle în urechi fără nici o noimă. „Bine că l-am trecut şi pe ăsta pe listă", gîndi el.

Deodată auzi paşi uşori la spatele lui, apoi o siluetă de bărbat se ivi alături de el şi, fără să-şi încetinească fuga, îi vîrî un pachetel subsuoară. Ceva mai departe, umbra se mistui în întuneric. Lui Pelle i se păru că zburase peste zidul cimitirului.

Se opri sub un felinar şi cercetă mirat pachetelul, care era legat bine cu sfoară. Pe el era scris cu stîngăcie „Pentru mama". Pelle nu-şi bătu mult capul. Prin cuvîntul „mamă" îi răsună limpede în urechi glasul ruginit al lui Ferdinand. „Ce-o să se mai bucure doamna Franzen", se gîndi el, şi vîrî pachetelul în buzunar. De o săptămînă nu mai avusese biata femeie nici o veste de la fecioru-său. De bună seamă, Ferdinand nu se mai încumeta să vină pînă în Cristianshavn; Pelle nu se dumerea cum de dăduse Ferdinand de el şi se întreba dacă nu locuia cumva pe aici, în cartierul Rhabarber.

Îl găsi pe Morten şezînd la masă şi scriind într-un caiet gros; cum îl văzu, Morten închise repede caietul.

— Ce scrii acolo? întrebă Pelle dînd să-l deschidă. Tot mai umpli caiete întregi?

Morten, fîstîcit, puse mîna pe caiet.

— Din partea mea, spuse el răzgîndindu-se, poţi să afli şi tu. Am scris o poezie. Numai nu vorbi nimănui de asta.

— Citeşte-mi-o! îl rugă Pelle.

— Ţi-o citesc, dacă-mi făgăduieşti să taci. Altfel o să creadă lumea că am înnebunit!

Morten era foarte ruşinat şi citea bîlbîindu-se. În poezia lui era vorba despre cei săraci, care purtau lumea în palmele ridicate deasupra capului, privind cu resemnare la huzurul celor bogaţi. Poezia se chema „Lăsaţi-i să cadă' — cuvinte care se repetau ca un refren după fiecare strofă. Şi, deoarece se antrenase, Morten îi mai citi şi o istorioară fără pretenţii, despre lupta săracilor pentru o bucată de pîine.

— Asta-i minunată! strigă Pelle cu înflăcărare. Mă uluieşti, Morten. Nu înţeleg cum dracu' le faci, mai

cu seamă versurile. De bună seamă că eşti poet, am bănuit-o eu din totdeauna, pentru că ai ceva neobişnuit. Ai tu părerile tale şi nu-ţi place să-ţi taie cineva cuvîntul. De ce nu scrii ceva mare şi palpitant, care să merite să fie citit, că doar la noi nu poţi găsi nimic interesant.

— Ba dimpotrivă. Eu găsesc că tocmai noi sîntem cu adevărat interesanţi.

— Asta nu-mi intră în cap. Ce mare lucru i se poate întîmpla unui biet nenorocit?

— Şi atunci, nu crezi în lucrurile mari?

Ba în asta credea Pelle.

— Dar eroi măreţi tot nu sîntem noi, numai pentru atîta lucru!

— Vrei numaidecît poveşti cu conţi şi cu baroni! spuse Morten. Aşa sînteţi toţi! Pe voi vă socotiţi slugi. Asta e situaţia, numai că nu vă daţi seama. De vină e sufletul vostru de robi. Aşa vă consideră clasele de sus şi, fără să vreţi, vă consideraţi şi voi la fel. Strîmbă-te cît vrei, dar aşa e! Nici nu vreţi să auziţi despre cei de-o seamă cu voi, pentru că nu credeţi că s-ar putea să iasă ceva din asta. Nu vreţi să vi se vorbească decît despre oameni subţiri — cît mai subţiri. Tare vă trage inima să vă descotorosiţi de trecut şi de părinţi şi să vă cocoţaţi cît mai sus. Şi, de vreme ce nu se poate, cel puţin să citiţi despre aşa ceva în cărţi.

Morten era furios.

— Ei, lasă, spuse Pelle împăciuitor. Chiar aşa de rău n-or fi stînd lucrurile!

— Ba stau! strigă Morten cu aprindere. Şi ştii de ce? Pentru că nu pricepeţi că omul e ceva sfînt şi că, aşa fiind, totuna e unde se află!

— Omul e ceva sfînt? făcu Pelle rîzînd. Eu nu-s de loc sfînt şi nici nu mi-ar trece prin minte să te cred pe tine sfînt!

— Tot ce-ţi doresc e să ajungi şi tu sfînt, spuse Morten serios. Căci altminteri nu eşti altceva decît un cal sau o maşină care îşi face partea ei de lucru.

Morten tăcu şi i se citea pe faţă că se săturase de vorbit.

Imbufnarea lui Morten îl făcu pe Pelle să-şi recapete seriozitatea. În glumă, le putea el socoti pe toate drept fleacuri, dar îşi dădea bine seama că Morten era dintre cei ce privesc înăuntrul sufletului — Pelle îşi spuse că asta era ceva la care el însuşi nu se prea pricepea.

— Ştiu eu bine că pe lîngă tine nu sînt decît un măscărici, spuse el blajin. Dar nu trebuie să te pierzi cu firea numai pentru atît. Iţi mai aduci aminte de Peter, care lucra la Jeppe împreună cu frate-tău Jens şi cu mine? E şi el pe aici. L-am întîlnit mai înainte. Şi el se frămîntă cu cele din sufletul omului, numai că nu le dă de rost, aşa ca tine. Nu mai crede în nimic pe lumea asta. E prăpădit de tot şi poate că i-ar face bine să stea de vorbă cu tine.

— Eu nu-s profet — asta eşti tu mai degrabă, răspunse Morten batjocoritor.

— Poate că tot ai fi în stare să-i spui o vorbă bună. Eu nu-s decît un activist de breaslă, ceea ce nu-i de ajuns în cazul lui.

În drum spre casă, Pelle se gîndi cinstit la cuvintele lui Morten, dar nu izbuti să le pătrundă înţelesul. Nu simţea de loc nevoia să-şi înconjoare persoana cu o aureolă de sfînt sau de glorie. Se ştia sănătos la trup şi la suflet şi simţea nevoia să acţioneze.

9

Pelle se întoarse acasă în goană de la atelierul maistrului Beck, aruncă cît colo surtucul şi jiletca şi îşi vîrî capul în găleata cu apă. Apoi, pe cînd se ştergea, se repezi alături la „familie".

— Nu vreţi să ieşiţi? Am bilete pentru o serată. Dar trebuie să vă grăbiţi.

Cei trei copii şedeau în jurul mesei şi făceau scamatorii cu cărţile de joc. Focul trosnea în sobă şi în odaie mirosea plăcut a cafea. Erau osteniţi de munca de peste zi şi n-aveau chef să-şi schimbe hainele şi să

iasă în oraș. Li se citea pe față cît de bine se simțeau acasă.

— Ai face mai bine să dai biletele Hannei și mamei ei, spuse Marie. Ele, sărmanele, nu ies niciodată din casă.

Pelle se gîndi la vorbele fetiței pe cînd se îmbrăca. „Și, la urma urmei, de ce nu ? își spuse el. E o prostie să dezgropi morții !"

Hanne nu voia să meargă. Ședea cu ochii plecați ca o castelană în chilioara ei și nici nu se uită la el. Madam Johnsen, primi însă numaidecît. Bietei bătrîne nu-i trebui mult să se dischisească.

— Știi, Pelle, de mult n-am mai mers noi alături, spuse ea cu vioiciune, în drum spre centru. In ultimul timp ai avut grozav de mult de lucru. Lumea spune că alergi într-una pe la adunări. Mă întreb dacă o fi potrivit așa ceva pentru un tînăr ca tine — la ce-or fi bune toate astea ?

— La ceva tot vor fi ele bune, numai dacă vom ști să ne folosim puterea !

— La ce, mă rog ? Să-l urîm pe neamț — ca pe vremea mea ? Sau ce alta aveți de gînd ?

— Vrem să facem viața omului ceva mai fericită, spuse Pelle liniștit.

— Nu vrei alta decît să-i faci pe oameni fericiți ? Ei, ce mare lucru ! rîse madam Johnsen. Și pe vremea mea, cînd eram tînără, voiau bărbații să se ducă în capitală... să caute fericirea. Cînd am venit eu încoace, cu capul plin, nu aveam decît șaisprezece ani. Unde să fi găsit o fată drăguță toate minunățiile, dacă nu aici ? Prieteni se găseau cît lumea ! Erau destui cei ce voiau să umble cu o fată drăguță și iute de picior și să-i dăruiască tot felul de lucruri frumoase : nu era zi să nu-ți aducă noroc ! Pe urmă am întîlnit un bărbat, care m-a iubit cu adevărat și care avea încredere în sine. M-a făcut și pe mine să cred că noi doi, împreună, vom înfăptui ceva trainic. Era tot atît de sărac lipit pămîntului ca și mine și cu mîinile goale, dar de muncit știa să muncească. Era priceput la treabă și socotea că, numai să fi vrut să muncim, ne puteam ușor face un trai fericit, cu un venit bunicel și cu mulțumire

între cei patru pereți ai noștri. Ehei, fericire! Voia neapărat să ajungă meșter, căci ce mare lucru poate cîștiga o calfă! Izbutisem în cîteva rînduri să punem cîte ceva la o parte și de fiecare dată credeam că de-acum încolo are să ne vină mai ușor, însă întotdeauna se întîmpla să dea peste noi cîte o nenorocire care înghițea totul. Nenorocirea plutește doar deasupra căminului celui sărac ca o pasăre uriașă — ca s-o alungi, trebuie să ai cu ce. Cum ridicam și noi puțin capul, trebuia s-o luăm de la început. O iarnă întreagă a fost bolnav. Ne-am ținut zilele amanetînd tot ce aveam, bucată cu bucată. Cînd s-a dus dracului și ultimul lucru, am început să vindem recipisele de amanet, pe care am luat cîte ceva. Aici bătrîna trebui să se oprească, ca să mai răsufle.

— Și de ce alergăm așa? spuse ea gîfiind. S-ar crede că piere lumea.

Pe urmă o luă iar înainte, șchiopătînd.

— Da. Și apoi n-a mai fost nimic de făcut. Ca s-o ia de la capăt, era prea ostenit. Și așa s-a făcut că ne-am mutat în Arcă. Cum punea mîna pe cîteva coroane, căuta să-și aline durerea, pentru mine însă, crede-mă că alinarea asta era amarnică rău. Tocmai o așteptam pe Hanne. După toate nenorocirile noastre, fata mi-a venit ca un dar, el însă nu putea s-o vadă în ochi, pentru că toți gărgăunii noștri de mărire trecuseră într-însa. Toate acestea le-a moștenit biata fată de la noi și, pe deasupra, zdrențe și murdărie, din care să-și ticluiască măreția. S-o fi văzut cînd era încă de-o șchioapă, cum se juca de-a cucoanele, cu tot felul de zdrențe pe care le aduna din gălețile de gunoi. „Ce-i asta?“ a întrebat într-o zi Johnsen, care era cam amețit, ca de obicei. „Asta-i salonul, cu covoare pe jos, tată; odaia ta e acolo, lîngă sobă, dar nu trebuie să scuipi pe jos, pentru că sîntem boieri“, așa i-a spus.

Și madam Johnsen începu să plîngă. Apoi urmă:

— Ei, și-atunci, i-a dat copilului în cap și a început să zbiere și să înjure groaznic. „Nu vreau să mai aud palavrele astea afurisite!“ Așa era el. Și tocmai cînd viața a început să fie ceva mai ușoară pentru noi, și-a curmat zilele în canal. Vremea cînd aș fi putut

petrece şi eu mi-a răpit-o cu visurile lui de viitor, iar acuma stau şi întorc pe dos pantaloni militărești, care umplu casa de murdărie. În zilele cînd izbutesc să întorc două perechi, abia de cîştig o coroană. Iar Hanne umblă ca o somnambulă. Vorbeşti de fericire? O fi, nu zic! Dar spune, este vreunul în Arcă, să nu fi început cu încredere oarbă într-o soartă mai bună? Nimeni nu se mută de bunăvoie într-o păduchelniţă ca asta, din care nu iese nimeni viu. Este măcar unul acolo care să-şi aibă asigurată cel puţin pîinea de toate zilele? Doar Olsenii, poate, care locuiesc lîngă peretele cel cald — şi ei, tot numai mulţumită destrăbălării fiicei lor.

— Cu atît mai mult trebuie să apucăm taurul de coarne! spuse Pelle.

— Ţi-e uşor să vorbeşti! Dar cel ce se răzvrăteşte cu puteri de nebiruit osteneşte repede. Nu, zău aşa! Lasă-te păgubaş de toate astea şi distrează-te cît mai eşti tînăr. Nu te sinchisi de baba care merge lîngă tine şi se văicăreşte — am ieşit doar să petrecem.

Bătrîna se înseninase iarăşi.

— Atunci ia-mă de braţ, că doar aşa se cuvine între îndrăgostiţi! glumi Pelle.

Bătrîna îl apucă de braţ şi o luă tinereşte mai departe, cu paşi mărunţi.

— Ehei, în tinereţea mea ţi-aş fi scos eu prostiile astea din cap, spuse ea vioaie. Te-aş fi dus să dansezi.

— Dar lui Johnsen de ce nu i le-ai scos din cap? întrebă Pelle.

— Pe-atunci mai eram încă încrezătoare. Acum nu mi-ar mai putea nimeni răpi tinereţea.

Serata, care avea loc într-o sală mare, pe una din străzile laterale ale nordului, avea caracter agitatoric; era, însă, în acelaşi timp distractivă şi destinată adolescenţilor. Veniseră şi multe femei şi fete tinere. Se făcură lecturi şi, printre altele, se citi o poezie în care era vorba de un bătrîn fierar de treabă, căruia o grevă îi distrusese viaţa.

— O fi foarte frumos şi mişcător — şopti madam Johnsen suflîndu-şi nasul de emoţie — dar mai bine

ne-ar spune ceva să ne facă să rîdem. Mizerie vedem noi destulă în fiecare zi!

Un mic cor de meşteşugari cîntă apoi cîteva cîntece, iar unul dintre organizatorii mai în vîrstă se urcă la tribună şi istorisi despre începuturile mişcării. După ce isprăvi, întrebă dacă nu mai are cineva ceva de povestit. Se vedea că nu aveau cu ce umple seara.

Lumea nu se prea distra. Femeile se plictiseau, iar bărbaţii ciuleau parcă urechea după ceva ce avea să vină. Pelle cunoştea adunările acestea cu discuţii. Pînă şi tinerii aveau feţe dîrze, pe care se citeau întrebările. Convorbirile obişnuite şi placide nu astîmpărau nerăbdarea arzătoare care le umplea sufletul, făcîndu-i să pîndească făgăduinţa cu încordare.

Pelle şedea la locul lui şi suferea din pricina felului în care se desfăşura seara, căci avea combativitatea şi spiritul agitatoric în sînge. Îşi dădea foarte bine seama că se pierdea un prilej potrivit de a stîrni interesul muncitorilor pentru strîngerea lor laolaltă. Femeile care se aflau de faţă—atît muncitoarele de fabrică, cît şi cele casnice — îşi frînau bărbaţii şi n-ar fi fost rău să fie puţin scuturate, decît să-şi piardă organizatorii vremea cu cîntece şi cu palavre literare. Dintr-un salt Pelle fu la tribună.

— Cuvintele acestea frumoase or fi şi ele bune la ceva, strigă el cu aprindere. Dar nu le prea sînt de folos acelora care nu se pot hrăni cu ele. Despre pastor şi despre cîine se spune că îşi cîştigă hrana cu gura, noi, însă, nu ne putem bizui decît pe pumnii noştri, dacă vrem să obţinem ceva. De ce să ocolim chestiunea, cu vorbe şi cu predici, cum dă tîrcoale pisica oalei cu smîntînă? Ori poate că nu ştim încă nici noi ce vrem? Se spune că de o mie de ani tot robi sîntem, aşa că am avut vreme destulă să ne dumerim. De ce nu se mişcă nimic, cu toate că toţi aşteaptă ceva şi sînt pregătiţi? Oare nu se găseşte nici unul care să aibă curajul să se pună în frunte?

Izbucniră aplauze puternice, mai cu seamă din partea tineretului, care tropăia şi striga. Pelle coborî de la tribună împleticindu-se, cu faţa brobonită de sudoare.

Organizatorul cel bătrîn se urcă la tribună şi mulţumi celor ce îşi dăduseră concursul, ca să facă seara atît de plăcută. Apoi se întoarse cu un zîmbet de mulţumire şi către Pelle. E îmbucurător — spuse el — că mai mocneşte încă puţin foc în tineret, chiar dacă prilejul fusese greşit înţeles. Bătrînii răzbătuseră cu mişcarea prin timpuri grele şi n-aveau nimic împotrivă să-şi mai încerce şi tineretul puterile.

Pelle voi să se ridice şi să răspundă, însă madam Johnsen îl opri, ţinîndu-l de haină.

— Las-o baltă, Pelle! îi şopti ea. Te încumeţi prea mult.

Ea nu voia să-i dea drumul şi Pelle n-avu încotro, ci trebui să se aşeze iar, ca să nu trezească atenţia. Obrajii îi ardeau şi sufla greu, de parcă ar fi urcat un dîmb în fugă. Cutezase pentru prima oară să s- urce la tribună; furtuna din sufletul lui îl azvîrlise ac olo.

Lumea se ridica de pe scaune şi se amesteca de-a valma.

— S-a şi isprăvit? întrebă madam Johnsen.

Pelle băgă de seamă că era dezamăgită.

— Ba nu. Acuma o să luăm şi noi ceva, îi spuse el şi o duse pe bătrînă la o masă din fundul sălii.

— Ce doreşti?

— Pentru mine, te rog, o cafea. Tu însă, cum eşti încălzit, ar trebui să iei mai bine o bere.

Dar şi Pelle voia cafea.

— Ciudat bărbat mai eşti şi tu, îi spuse ea rîzînd. Întîi te arunci în grămada de oameni şi apoi te aşezi la cafea cu o babă. Ce de lume mai este aici! Parcă-i o serbare!

Bătrîna avea obrajii rumeni şi ochi scînteietori, ca o fată tînără la bal.

— Mai ia caimac, Pelle, n-ai luat de loc. E frişcă curată!

Organizatorul se apropie de ei să facă cunoştinţă cu Pelle.

— Am auzit despre dumneata de la preşedintele sindicatului breslei dumneavoastră, îi spuse el, întinzîndu-i mîna. Îmi pare bine să te cunosc. Ai făcut treabă bună!

— Nu chiar așa de grozav, răspunse Pelle roșind. Bine ar fi să înceapă o dată!

— Înțeleg prea bine nerăbdarea dumitale, zise bătrînul organizator zîmbind. Așa spun totdeauna cei tineri. Cine vrea însă să realizeze cu adevărat ceva trebuie să fie în stare să vadă pînă la capătul drumului.

Bătrînul îl bătu pe umăr și se depărtă.

Pelle simțea că oamenii stăteau în jurul lui și vorbeau despre el. „Să nu te fi făcut de rîs", se gîndi el. Lîngă masa lor ședeau doi tineri, privindu-l cu coada ochiului. Deodată se apropiară.

— Vă rugăm să ne dați voie să vă strîngem mîna, i se adresă unul dintre ei. Mă numesc Otto Stolpe, iar acesta e frate-meu, Frederik. Vă mulțumim pentru vorbele adevărate pe care le-ați rostit de la tribună.

După ce mai stătură puțin de vorbă, Otto Stolpe spuse:

— N-ați vrea să veniți cu noi acasă? I-ar părea bine bătrînului dacă ați veni să-i dați bună ziua!

— Astă-seară nu pot. Nu sînt singur, răspunse Pelle.

— Ba du-te, te rog, se amestecă madam Johnsen. Văd colo pe cîțiva din Christianshavn, cu care mă pot foarte bine întoarce acasă.

— Aș vrea să mai hoinărim puțin, de vreme ce am ieșit și noi o dată din casă, răspunse Pelle rîzînd.

— Doamne ferește! Nu, dragul meu, am hoinărit destul azi. Și-așa mi se învîrte capul ăsta bătrîn. Acum treizeci de ani nu ți-aș fi vorbit așa, dar azi, zău, vezi de șterge-o! Îți mulțumesc din suflet că m-ai luat cu tine! Și bătrîna îi zîmbi strengărește.

Familia Stolpe locuia la etajul al doilea al unuia din noile blocuri muncitorești, care semănau a cazarmă. Scara era spațioasă, iar pe ușă era prinsă o placă de porțelan cu numele locatarului. În antret îi întîmpină o femeie mai în vîrstă, bine îmbrăcată.

— Mamă, ăsta-i un tovarăș, spuse Otto.

— Bine-ai venit! i se adresă ea lui Pelle; îi luă mîna și i-o ținu un timp între ale ei, privindu-l.

În sufragerie ședea zidarul Stolpe, numai în jiletcă, cu brațele groase sprijinite de masă și citea *Muncito-*

rul. Citea mișcînd din buze și nu băgă de seamă că intrase un musafir în cameră.

— Iată pe cineva, pe care îți va face plăcere să-l cunoști, îi spuse Otto lui taică-său, punîndu-i mîna pe braț.

Stolpe ridică capul și se uită la Pelle :

— Vrei poate să te înscrii în organizația noastră ? îl întrebă apoi, sculîndu-se anevoie și sprijinindu-se cu mîna de masă.

Era un om înalt, cu părul cărunt și cu ochi stropiți de var.

— Tot îi dai înainte cu organizația ta, spuse doamna Stolpe. Îți închipui, se vede, că numai tu ești în organizație !

— Încet, încet, au intrat o mulțime de oameni, dar ai să recunoști, mamă, că eu am fost primul.

— Fac și eu parte dintr-o organizație, numai că nu din a dumitale. De altfel eu sînt cizmar.

— Cizmar ! Proastă treabă să fii calfă, în bresla dumitale ! Dar la urma urmei, poți ajunge maistru, lucru pe care nu-l poate face în ziua de azi un zidar. Asta e mare deosebire ! Decît să rămîi însă toată viața calfă, mai bine să schimbi slujba. Mă înțelegi, nu-i așa ? De aceea și spiritul de solidaritate a cam lîncezit la dumneavoastră, cizmarii. Altă pricină mai este că lucrează fiecare acasă la el și e greu să pui mîna pe ei. Dar s-a ivit un om nou, care se pare că o să pună treaba pe roate.

— Chiar el e, tată, spuse Otto rîzînd.

— Asta-i bună ! Și eu stau aici și fac pe prostul ! Dacă-i așa, atunci, sînt și mai bucuros că ai venit în casa mea. Noroc la ce ți-ai pus de gînd, prietene, și-i scutură mîna lui Pelle. Ei, mamă, ne dai cîte o înghițitură de bere ?

Între Stolpe și Pelle se înfiripă repede o discuție vie. Pelle era în apele lui. Nu pătrunsese pînă acum în inima mișcării. Erau multe despre care voia să întrebe. Bătrînul zidar povestea fără întrerupere cum creștea organizația an de an, de la început — cînd nu fusese în Danemarca decît un singur adept, și anume chiar el — și pînă în ziua de azi. Cunoștea numărul mem-

brilor din toate branşele şi era informat precis cu privire la istoria dezvoltării fiecărui sindicat în parte. Amîndoi feciorii şedeau tăcuţi şi ascultau cu evlavie. Cînd voiau să spună şi ei cîte ceva, aşteptau întotdeauna pînă le făcea tatăl lor semn din cap că a isprăvit. Frederik, cel mai mic, care era ucenic-zidar, nici nu cuteza să-l tutuiască pe taică-său şi i se adresa tot timpul la persoana treia ; iar felul cum exclama în fiecare clipă : „Tată, tată", îi suna lui Pelle foarte ciudat.

Pe cînd stăteau de vorbă, doamna Stolpe deschise uşa care dădea într-o cameră şi mai drăguţă şi îi pofti să intre să ia cafeaua. Chiar şi odaia dintîi, cu mobila de sufragerie din imitaţie de stejar şi cu canapeaua tapisată cu păr de cal, i se păruse lui Pelle grozav de elegantă. Aici, însă, mobila era de pluş roşu, mai era şi o masă octogonală de nuc, cu un singur picior, lucrat la strung şi cu o bordură de lemn negru îngropată, precum şi o etajeră plină de bibelouri de porţelan — lucruri mărunte şi nostime care plăceau ochiului. Pe pereţi atîrnau tot felul de fotografii de grupuri, reprezentînd adunări şi asociaţii, precum şi fotografii mari de şantiere de case în construcţie, unde se vedeau pe schele, printre găleţile de var, zidarii cu cîte o sculă sau cu o sticlă de bere în mînă. Deasupra canapelei atîrna fotografia mare a unui bărbat oacheş şi frumos, cu privirea visătoare, în costum de biciclist ; semăna pe jumătate a aventurier, pe jumătate a militar.

— Ăsta e meşterul nostru cel mare, spuse Stolpe solemn, apropiindu-se de Pelle. Lui îi datorăm tot ce-am făcut pînă acum.

Bătrînul rămase pierdut în faţa fotografiei ; stătu multă vreme fără să scoată o vorbă, pe cînd răsufla din greu şi clătina din cap.

— Mîndru bărbat a mai fost ! începu el deodată. O droaie de femei se ţineau veşnic după el ; cînd vorbea, se dădeau binişor la o parte, căci, înţelegi dumneata, scăpăra foc nu alta ! Apoi poruncea : „Bărbaţii înainte !" şi pînă şi cei mai blegi ciuleau urechile.

— Şi a murit ? întrebă Pelle pe care povestea îl interesa. Stolpe nu-i răspunse.

— Poftiţi, vă rog, la cafea.

Otto îi făcu semn cu ochiul lui Pelle ; probabil că era aici ceva, care nu trebuia atins.

Stolpe şedea şi privea ţintă în ceaşca lui, cînd, deodată, ridică capul.

— Sînt lucruri pe care nu le poţi înţelege, exclamă el serios. Fără meşterul nostru cel mare, cu siguranţă că eu şi o mulţime de alţi meşteri nu am fi ajuns unde am ajuns şi n-am fi fost taţi de familie. Erau printre noi, cei tineri din breaslă, o mulţime de capete luminate, aşa cum se întîmplă întotdeauna, dar, de regulă, de capul celor înzestraţi, nu se prea alege nimic. Cînd n-ai prilejul să-ţi foloseşti darurile, fireşte că pierzi răbdarea şi, într-o bună zi, începi să torni spirt în lampă, ca să-ţi astupi gura. Parcă nu m-a încercat şi pe mine simţămîntul acela al dracului şi nu începusem şi eu să torn cîte puţin în lampă ? Dar am descoperit la vreme mişcarea — aş putea spune chiar, ca prostul, căci am descoperit-o pe cînd încă nici nu era, pentru că, ştii dumneata ce vreau să spun, pe atunci plutea doar ceva în aer. Numai cît începuse să se înfiripe şi umblam scurmînd pămîntul cu ghearele şi scotocind ca un cîine, doar-doar voi izbuti să prind măcar o licărire din ceea ce se petrecea. Se zvonea că ar fi ba ici, ba colo, dar cînd ajungeam, dădeam de cîţiva bărbaţi lihniţi, care ţipau de te asurzeau ceva încîlcit că nici dracu nu se putea dumeri ce anume voiau. Atunci se ivea meşterul nostru cel mare şi parcă ne lovea trăsnetul pe toţi, căci el ne putea spune tocmai unde ne durea buba. cu toate că nici nu era dintre ai noştri. De-atunci n-a mai fost nevoie să-i căutăm pe cei mai buni, pentru că ştiam că se află în mişcare. Chiar de nu erau ei mulţi la număr, dar cel puţin lucrau pentru cauză.

— Ei, acuma ne vine nouă apa la moară, spuse Pelle.

— Acuma s-au stîrnit toţi ! Şi cine, mă rog, i-a stîrnit ? Noi, veteranii. Noi i-am stîrnit, şi ăsta de-aici.

Stolpe începu să vorbească despre tot felul de lucruri fără însemnătate, însă discuţia se întoarse de la sine iarăşi la mişcare. Amîndoi — bărbatul şi nevasta — trăiau numai pentru ea. Erau oameni sinceri şi dintr-o bucată, care împărţeau lumea foarte simplu : în

cei care erau pentru mișcare și în cei care erau împotriva ei. Pelle răsufla adînc în casa aceasta, unde pînă și aerul era încărcat de socialism.

Lîngă unul din pereți, Pelle văzu o ladă masivă pe patru picioare strunjite și bătută în cuie de metal; părea un sipet vechi de breaslă.

— Aici e steagul, spuse doamna Stolpe; tăcu, însă, speriată.

Zidarul Stolpe se încruntă.

— Ce-are a face! spuse el apoi. Dumneata ești un băiat de ispravă doar! Tocmai de dumneata să ne ferim? adăugă el și scoase o cheie dintr-un sertar al biroului. Primejdia cea mare a trecut, dar tot trebuie să fim cu băgare de seamă. Asta ne-a rămas din vremurile grele de atunci. Poliția pornise o prigoană strașnică împotriva emblemelor simbolice în jurul cărora ne stringeam. Într-o seară, a venit la mine însuși meșterul nostru cel mare, care mi-a adus, ascunsă sub manta, pînza steagului și mi-a spus: „Dumneata trebuie să-l păstrezi, Stolpe; dumneata ești cel mai de nădejde dintre noi toți".

Stolpe și cu nevastă-sa desfășurară pînza cea mare a steagului.

— Vezi dumneata, ăsta-i steagul Internaționalei. E cam ponosit, pentru că a trecut prin multe. La adunările noastre de pe pășunea comunală, cînd a fost scoasă armata și a tras în noi, steagul acesta a fîlfîit deasupra tribunei și ne-a ținut strînși laolaltă. Simțeam cu toții ca și cum i-am fi jurat credință. Poliția a înțeles foarte bine lucrul ăsta și de aceea a vrut să pună mîna cu orice preț pe steag. A dat buzna asupra lui pe neașteptate, în plină adunare, dar n-a izbutit! Și de atunci l-au tot urmărit, de a trebuit să rătăcească de la unul la altul și nu o dată a ajuns și pe la mine.

— Într-o seară, pe cînd ședeam la cină, năvăli poliția în casă și-l ridică pe tata. Au întors casa pe dos, iar pe tata l-au închis fără să-i spună un cuvînt. Copiii erau încă mici și îți închipui ce-au însemnat toate astea pentru mine — nici nu știam cînd au să-i dea drumul.

— Dar de steag n-au dat, spuse Stolpe şi rîse din toată inima. Il trecusem mai departe. Pe vremea aceea, nu rămînea multă vreme într-un loc. Acuma duce o viaţă mult mai liniştită — şi mama, şi noi toţi de asemenea !

Tinerii stăteau tăcuţi şi priveau la steagul care trecuse prin atîtea şi care era oarecum sîngele fierbinte şi roşu al mişcării. Pe dinaintea ochilor lui Pelle se desfăşura o lume cu totul nouă. Focul care îi ardea în fundul sufletului nu mai era aşa de sălbatic. Pe cînd el bătea încă drumurile, acasă, jucîndu-se sau păscînd vitele, oameni tari puseseră mîna şi ridicaseră temelia edificiului. O căldură ciudată izvora din trupul lui şi i se urca în cap. De ce nu i-a fost dat lui să fluture steagul împotriva asupritorilor !

— Şi cînd te gîndeşti că zace uitat în sipet ! spuse el abătut.

— Numai că se odihneşte, răspunse Stolpe. Uitat... Poliţia nici nu crede că mai există. Încearcă de-l prinde de o prăjină şi vei vedea cum se adună tovarăşii în jurul lui, tineri şi bătrîni ! În bucata asta de pînză e foc ! Un foc care nu se stinge niciodată.

Împăturiră steagul cu grijă şi-l puseră la loc în ladă.

— Nu trebuie, firește, să vorbim în gura mare de steag, spuse Stolpe.

Se auzi sunînd şi Stolpe se grăbi să încuie lada şi să ascundă cheia, pe cînd Frederik se duse să deschidă. Se priveau neliniştiţi şi trăgeau cu urechea.

— A venit Ellen, spuse Frederik şi intră urmat de o fată înaltă, brunetă şi cu înfăţişarea serioasă. Purta văl pe faţă şi în dreptul gurii răsuflarea i se aşezase ca un ţesut de mărgăritare.

— Uite-o şi pe fată ! spuse Stolpe rîzînd. Fricoşi am mai ajuns, fricoşi ca pe vremuri ! Şi tu unde umbli pe stradă la ora asta ? Şi încă pe aşa o vreme !

Stolpe o privea cu dragoste ; se vedea bine că era copilul lui preferat. Nu semănau de loc la faţă.

Fata îl salută pe Pelle cu o plecăciune uşoară şi îl privi serioasă. Din făptura ei se desprindea un farmec liniştit, care îl cuceri numaidecît. Era îmbrăcată

în culori închise, fără cea mai mică urmă de gătelală, dar cu lucruri bune.

— Nu vrei să-ţi scoţi haina ? o întrebă maică-sa şi o descheie la palton. Eşti udă toată, fată dragă !

— Trebuie să plec îndată, răspunse Ellen. Am venit numai pentru o clipă.

— Şi de ce vii aşa de tîrziu ? bodogăni Stolpe. Abia acum ai isprăvit treaba ?

— Da ; azi nu-i ziua mea de ieşire.

— Aşa ? Va să zică nu-i azi ? Frumoasă treabă să robeşti pînă la unsprezece noaptea, n-am ce zice !

— Aşa stau lucrurile, tată, şi n-au să se îndrepte, numai pentru că mă ocărăşti ! răspunse Ellen înfiptă.

— Asta nu. Dar la ce nevoie să slujeşti ? N-are nici un rost ca copiii noştri să slujească în casele patronilor noştri. Şi întorcîndu-se spre Pelle, îl întrebă : Ce zici dumneata ? N-am dreptate ?

Ellen izbucni într-un hohot de rîs cristalin.

— Parcă nu-i totuna ? Şi tata tot pentru patroni munceşte !

— Desigur. Dar asta-i altceva. Muncesc de la ora cutare la ora cutare şi apoi gata, pe cînd tu lucrezi acolo în casă. Pleci de-acasă de la tine ca să lucrezi în casa altuia şi să faci pentru ei muncile cele mai murdare.

— Tata nu are cu ce mă ţine acasă.

— Asta o ştiu eu prea bine, dar vezi că tot mă doare. Sînt sigur că ţi-ai putea găsi altă ocupaţie !

— Aş putea, dar nu vreau. Vreau să am libertatea să dispun de mine, răspunse ea cu hotărîre.

Ceilalţi tăceau şi se uitau unii la alţii cu teamă. Stolpe era foarte supărat. Vinele de pe frunte i se umflaseră şi se înveneţise la faţă. Ellen, însă, îl privea cu o fluturare de zîmbet pe buze. Bătrînul se ridică şi trecu bombănind în odaia de alături.

Mama, care se făcuse ca varul, clătină din cap şi-i şopti lui Ellen :

— Fetiţo, fetiţo !

După un răstimp, Stolpe se întoarse cu cîteva ziare vechi, pe care voia să i le arate lui Pelle. Ellen se aşează la spatele lui tată-său, îşi rezemă un cot de

umărul lui, și, dusă pe gînduri, îi umbla cu mîna prin păr. Maică-sa o trăgea de rochie. Ziarele pe care Stolpe i le arăta lui Pelle erau niște ziare ilustrate din timpurile pline de frămîntare ale mișcării.

Ceasul bătu unsprezece și jumătate și Pelle se ridică speriat. Uitase de tot că vremea trece.

— Ia fata cu dumneata ; aveți același drum, spuse Stolpe. Nu-i așa Ellen? Uite că are cine să te petreacă. Nu-i nici o primejdie să umbli cu ea, căci e sfîntă!

Cuvintele bătrînului sunau ca și cum ar fi vrut să se răzbune pentru înfrîngerea pe care o suferise.

— Mai vino pe la noi. Ești oricînd binevenit, îi spuse apoi lui Pelle.

În drum spre casă, nu prea vorbiră. Pelle se simțea încurcat și avea impresia că fata îl cîntărea d n ochi, întrebîndu-se cam ce fel de om e. De cîte or se hotăra să-i spună ceva, ea îi răspundea scurt și-l cerceta din cap pînă în picioare. Totuși, plimbarea i se păru interesantă și ar fi prelungit-o cu plăcere.

— Îți mulțumesc că mi-ai îngăduit să te însoțesc, îi spuse Pelle cînd ajunseră în fața casei ei. Mi-ar face plăcere să te mai văd.

— Dacă ne va fi dat să ne mai întîlnim, ne vom întîlni, îi răspunse fata cam ursuză ; totuși își lăsă o clipă mîna într-a lui.

— Ne vom mai întîlni noi, cu siguranță! N-ai grijă! exclamă Pelle vesel. Ai uitat, însă, să-mi plătești pentru că te-am însoțit. Dădu să se plece spre ea.

Elen îl privi cu ochi mari, gata să-l ucidă, nu alta. Apoi se întoarse încet și intră în casă.

10

Într-o seară, după lucru, Pelle se duse la cizmarul curții regale să predea niște comenzi. Magazionerul luă lucrul în primire, îi plăti și apoi începu să vadă de alții, lăsîndu-l să aștepte. Pelle aștepta cu răbdare ; din cînd în cînd, tușea ușor. Așa aveau ăștia obiceiul

să se poarte cu oamenii și, dacă voiai să capeți de lucru, trebuia să taci și să înghiți.

— Ați uitat de mine, spuse în cele din urmă Pelle, care își cam pierduse răbdarea.

— Poți pleca, răspunse magazionerul. Cu dumneata am isprăvit!

— Adică cum? întrebă Pelle mirat.

— Cum ai auzit! Dacă n-ai priceput, află că ți-am dat pașaportul!

Pelle înțelegea foarte bine despre ce era vorba, dar îi făcea plăcere să stabilească de față cu tovarășii lui că era prigonit și, de aceea, întrebă:

— Aveți ceva de obiectat împotriva lucrului meu?

— Prea te ocupi mult, dragul meu, de lucruri care nu te privesc. Și asta te împiedică să-ți vezi de treabă ca lumea.

— Totuși aș vrea să știu ce cusururi ați găsit la lucrul meu, urmă Pelle cu încăpățînare.

— Ce dracu'! Doar ți-am spus-o o dată, omule! urlă magazionerul.

În pragul ușii care dădea spre camera din fund, se ivi cizmarul curții regale și privi în jurul lui. Cînd dădu cu ochii de Pelle, sări cu gura la el.

— Hai, cară-te de-aici, și încă acum, pe loc! Nu cumva vei fi crezînd că o să le dăm pîine celor care ne sapă? Ieși din prăvălia mea, musiu sindicalist!

Pelle rămase locului și se uită drept în ochii meșterului. Ar fi avut mai degrabă chef să-i tragă o palmă, decît să se lase dat afară; își spuse însă: „Încet, ia-o încet!" Zîmbea, dar îi tremurau mușchii feței. Cizmarul curții regale îi dădu de cîteva ori ocol, țipînd într-una, de la distanță:

— Ieși afară! Magazioner, cheamă poliția!

— Vedeți și voi, prieteni, cum se poartă cu noi aici, spuse Pelle, întorcîndu-i spatele lui Meyer. Pentru el nu sîntem decît niște cîini!

Lucrătorii încremeniseră cu ochii pironiți în masa magaziei, ca niște surdo-muți, de teamă să ia poziție. Atunci Pelle plecă.

O luă spre nordul orașului. Gîfîia tare. Clocotea de mînie și furtuna din pieptul lui răbufnea din cînd în

cînd, într-un șuvoi de vorbe. La urma urmei, puțin îi păsa de lucrul pe care îl căpăta de la Meyer, căci era prost plătit și nu-i folosea decît ca să astupe cîte o gaură. Ceea ce îl revolta era că trebuia să cumperi asemenea muncă prost plătită cu prețul convingerilor tale. Stăteau ca tîmpiți și nu îndrăzneau să ia poziție fățiș, cu toate că ei îl susțineau pe acest individ prin munca lor. Meyer se înfipsese ca un zid, închizînd calea către orice progres adevărat; să nu se încumete însă să dea în Pelle, pentru că cu dînsul n-o să-i meargă; are să-i întoarcă el lovitura!

Pelle se duse de îndată la zidarul Stolpe, să se sfătuiască cu el, pentru că bătrînul președinte de sindicat avea multă experiență.

— Așadar și el practică pe față negoțul de sclavi, spuse Stolpe. Am mai avut noi de-a face cu asemenea oameni și altădată. Și pe-atunci ți se spunea: cu dumneata am isprăvit, dragul meu; n-avem nevoie de agenți provocatori! Cum puneai mîna în altă parte pe ceva de lucru, pe un fleac cît de mic, te dibuiau și se-alegea praful de tine și acolo! Și pe mine m-au fugărit ca pe un cîine turbat! Acasă mama se învîrtea de colo-colo și plîngea. Vedeam eu bine cît suferă, dar cînd aduceam vorba, spunea doar atît: „Ține-te bine, Stolpe, nu te da bătut!" „Uiți mamă, de pîinea cea de toate zilele", spuneam eu și ea îmi răspundea: „Ei, pîinea cea de toate zilele! Lasă că mă duc eu la spălat!" Asta a fost pe-atunci; acuma s-au schimbat lucrurile: meșterii își scot căciula în fața lui moș Stolpe! Individului aceluia trebuie să-i mai tăiați nasul. Boicotați-l!

Pelle n-avea nimic împotrivă.

— Numai de s-ar putea, spuse el. Organizația noastră este încă foarte slabă.

— Tot e bine să încercați, că de păgubit, tot îl puteți păgubi. Îți ia pîinea de la gură ca să lovească în conștiința ta, lovește-l și tu la pungă, căci acolo e conștiința lui! Chiar dacă nu obțineți mare lucru, cel puțin vă convingeți că n-aveți suflete de robi.

Pelle mai stătu un timp de vorbă. Nădăjduia în fundul sufletului că va veni și Ellen, dar nu îndrăznea

să întrebe dacă vine azi. Doamna Stolpe îl îndemnă să rămînă să mănînce cu ei — mai aşteptau numai să vină băieţii. Pelle însă n-avea timp, pentru că trebuia să plece să ia măsuri în legătură cu boicotul.

— Atunci vino duminică. E ziua de naştere a lui Ellen.

Pelle se îndreptă cu pas sigur spre locuinţa preşedintelui sindicatului. Invitaţia pentru duminică îi alungă şi cele din urmă rămăşiţe de supărare. Perspectiva unei lupte cu Meyer îl înviora. Era sigur că îl va cîştiga pe preşedintele Petersen de partea lui, numai dacă nu era la pat. Petersen lucrase şi el cîndva la Meyer şi îl ura din fundul sufletului. Se spunea că inventase un nasture ingenios pentru ghete de damă, dar nu se pricepuse să-l valorifice şi se adresase lui Meyer. Cizmarul curţii regale consideră invenţia, fără multă vorbă, ca proprietatea lui, de vreme ce aparţinea unui om care lucra pentru el, o patentă şi — cu toate că era vorba de un obiect mărunt — cîştigă o mulţime de bani de pe urma ei. Cînd Petersen îşi ceru partea lui de cîştig, fu dat afară. Petersen nu aducea niciodată vorba despre asta. Şezuse în subsol şi-l măcinase aşa de tare nedreptatea care i se făcuse, că nu mai izbutise să ridice niciodată capul. Îşi sacrifica aproape tot timpul organizaţiei, ca să se răzbune cel puţin pe această cale, dar lucrurile nu se prea urneau din loc. Se aprindea uşor, dar nu avea răbdare şi apoi mai era şi slab de piept.

Cînd Pelle îi expuse planul lui, începu să tremure de emoţie.

— Doamne, Dumnezeule, dacă am izbuti să-l doborîm! şopti cizmarul cu glas răguşit, strîngînd din pumnii numai piele şi oase, pe care moartea îşi şi aruncase umbra. Mi-aş da bucuros viaţa asta păcătoasă a mea numai să-l văd ruinat pe ticălosul de Meyer. Ia te uită, şopti el, aplecîndu-se şi arătîndu-i lui Pelle o pilă cu vîrful bine ascuţit şi cu mîner zdravăn. De n-aş fi avut copii, s-ar fi pomenit el de mult cu asta între coaste.

Privirea ochilor lui cenuşii şi neliniştiţi, care aminteau pe ai lui Anker, nebunul, era rece şi tăioasă.

— Ei, ei, făcu Pelle şi-l apucă de mînă ca să-l liniştească. N-are nici un rost să faci prostii. Nu ne putem atinge scopul decît dacă sîntem strîns uniţi.

— Vrei să organizezi tu lupta ? îl întrebă Petersen. Eu nu mai sînt bun de aşa ceva şi nici nu mă mai ţin puterile, dar ca să sun adunarea, oi mai fi şi eu în stare şi încă s-o sun aşa, ca să-i trezesc pe toţi. Apoi, trebuie să porţi tu de grijă mai departe, să nu se stingă focul !

Ziua fu folosită din plin ; membrii sindicatului fură convocaţi chiar pentru seara următoare. Petersen se ţinu de cuvînt şi porni înflăcărat la atac. După ultima hemoptizie arăta ca un mort ; ochii îi ardeau în fundul orbitelor întunecate şi părea un martir care stă mărturie ca să-i încredinţeze că e neapărat nevoie de luptă. Boicotul fu hotărît în unanimitate.

Apoi veni Pelle şi organiză cele necesare — acum era rîndul lui. In casa sindicatului nu erau bani, însă fiecare membru îşi luă obligaţia să plătească o sumă anumită în folosul celor ce aveau să rămînă fără lucru. Fiecare avea datoria să facă tot ce-i sta în putere, ca să-i taie lui Meyer posibilitatea de a găsi lucrători. Nu trebuiau să acţioneze ca la beţie şi să le pară rău a doua zi, ci fiecare trebuia să fie bine lămurit în privinţa greutăţilor ce aveau să decurgă din hotărîrile luate de ei. Şi apoi de trei ori ura, pentru izbînda boicotului !

Fu nevoie de multă alergătură. Ei şi ? Lui Pelle, care ducea o viaţă sedentară, nu avea ce să-i strice să mai iasă la aer ! Ca să mai cîştige din timpul pierdut cu organizarea boicotului, lucra noaptea. In locul comenzilor de la cizmarul curţii regale, primea acum de lucru de la micii meşteri din Christianshavn, care, înainte de Crăciun, aveau mult de lucru. Chiar a doua zi după ce-l dăduse Meyer afară, apăru în *Muncitorul,* la rubrica „Veşti sindicale", comunicatul cu privire la boicot sub titlul *Angajări care trebuie numaidecît ocolite.* Acesta era un fel de ordin de zi, ieşit chiar din gura lui Pelle. Tăie notiţa din ziar şi, pe cînd lucra, o tot scotea şi se uita la ea. Autorul era chiar el, deşi nimic nu indica aceasta. Pelle se luase la trîntă cu cel

mai mare meşter din oraş. Rămînea de văzut care din doi era mai tare!

Pelle venea des pe la Stolpe. Ciudat numai că vizitele lui se potriveau întotdeauna cu zilele de ieşire ale lui Ellen. Seara o conducea acasă; mergeau unul lîngă altul şi discutau chestiuni serioase. Nu se lăsau cuprinşi de vîrtejul sentimentelor, mergeau de parcă ar fi avut viaţa întreagă înaintea lor. Pelle îşi răcorea focul în lupta pe care o ducea împotriva lui Meyer. Era sigur de Ellen, oricît l-ar fi ţinut ea la distanţă. Ceva tainic îi şoptea că ea îi era hărăzită. Ellen era din firile cărora le vine greu să-şi spargă găoacea şi să se dea în vileag; dar Pelle simţea că în fiinţa ei închisă se înfiripă ceva pentru el. Şi, de aceea, nu-şi pierdea răbdarea.

Într-o seară, o conduse ca de obicei pînă la poarta casei. Se opriseră să-şi spună noapte bună. Ellen îi întinse mîna cu stîngăcia şi rezerva care îi erau firești, care puteau foarte bine să însemne şi silă, şi voia tocmai să se ducă sus.

— Crezi că are să meargă aşa toată viaţa? îi spuse Pelle zîmbind şi ţinîndu-i strîns degetele în mîna lui. Ştii foarte bine că ţi-s drag!

Faţa lui Ellen încremeni ca de piatră. Stătu aşa un timp, apoi întinse gura şi îl sărută mecanic, cu buzele strînse — cum sărută copiii.

Era gata să intre în casă, cînd se repezi înapoi; îl trase la piept şi-l sărută violent, nestăpînită. Era ceva aşa de impetuos şi de sălbatic în pornirea ei aproape fanatică, încît îl năuci de tot. N-o mai recunoştea. Cînd îşi veni în fire, ea şi urca scara de serviciu. Stătu locului, orbit ca de o ploaie de foc şi o auzi fugind, de parcă ar fi urmărit-o cineva.

Din ziua aceea, Ellen se schimbă cu totul. Iubirea ei era ca primăvara care ţîşneşte peste noapte. Nu se mai putea lipsi de el nici o zi. Cînd ieşea în oraş după tîrguieli, se repezea pînă la el, în Arcă. Întreaga-i făptură se scuturase din amorţeală; în faptele şi în mişcările ei se desluşea un fel de încordare, care ieşea la iveală prin tot felul de izbucniri mărunte. Nu vorbea mult; cînd se întîlneau, se lipea strîns de el şi îşi as-

cundea fața, parcă ar fi vrut să-și aline cine știe ce durere; dacă se întîmpla ca el să i-o ridice cu de-a sila, atunci nu voia să deschidă ochii nici în ruptul capului. Apoi răsufla adînc și se așeza; ședea zîmbitoare, asculta vorbele lui, fredonînd și... nu-și mai lua ochii de la el!

Era ca și cum ar fi vrut să-i pătrundă adînc în suflet, iar Pelle, care simțea nevoia să se descopere și să se cunoască pe sine, căpăta mai multă siguranță în prezența ei. În mijlocul a toate cîte se întîmplau în jurul lui, el își căuta sprijinul firesc în suflet, plecînd urechea, cu teamă, la tot ce simțea și, fără să vrea, se cerceta mereu, îndoindu-se de sine. Felul ei neșovăitor de a i se atîrna de braț, de a tăcea și de a-l privi pînă ce această privire trezea în el coarde care vibrau asemenea unor chemări semețe, făcîndu-l să se simtă nespus de bogat, era ca un răspuns afirmativ la toate întrebările ce-și punea. Cînd Ellen stătea dusă pe gînduri, cu privirea țintă, vorbea parcă cu cele din inima lui. Numai că ce anume spunea ea și ce răspuns primea, asta nu afla el. Cînd o smulgea cu întrebări din vraja aceasta, suspina ușor, ca cineva pe care l-ai trezit din somn — și-l săruta.

Ellen era credincioasă și dezinteresată; stăpînii la care slujea o prețuiau foarte mult. Nu se vedea însă vreun progres de luat în seamă la ea. Dorea să fie a lui — și atîta tot! Dar viitorul se năștea pe buzele lui Pelle, datorită privirii ei visătoare, ca și cum ea i-ar fi suflat vorbele acelea luminoase. Și ea le asculta cu un zîmbet pierdut — ca pe ceva minunat. Din făptura ei izvora un spirit de abnegație, care avea asupra lui Pelle efectul luminii și căldurii. Evlavia neșovăitoare a firii ei făcuse ca familia s-o poreclească, în glumă, sfînta.

Lui Pelle îi făcea mult bine sufletește, faptul că era primit în căminul lor, unde, îndărătul sănătosului umor copenhaghez, se ascundeau moravuri patriarhale. Totul se bizuia pe bună rînduială și pe respectul față de părinți, mai cu seamă față de tatăl lor, care avea cuvîntul hotărîtor în orice împrejurare și locul lui la masă, pe care nimeni nu cuteza să se așeze. Cînd se întorcea

de la lucru, feciorii lui, acuma mari, se luau la întrecere care mai de care să-i aducă papucii, iar nevastăsa avea întotdeauna cîte-o mîncare specială pentru el. Mezinul, Frederik, care nu mai avea mult pînă să-şi isprăvească ucenicia, aştepta cu bucurie copilărească ziua cînd avea să fie numit calfă, căci atunci avea să poată ciocni paharul frăţiei cu bătrînul.

Locuiau într-un apartament nou şi spaţios, alcătuit din trei camere şi o odaie pentru servitoare. Lui Pelle, obişnuit să-şi vadă camarazii locuind într-o singură cameră cu bucătărie, lucrul acesta i se părea nemaipomenit. Băieţii aveau casă şi masă la părinţi şi dormeau în camera de serviciu. Gospodăria fusese durată cu puteri unite şi aşa era dusă şi mai departe. Familia nu se pleca din umilinţă, fără să murmure, în faţa capului familiei, ci pentru că aşa făcea toată lumea faţă de Stolpe. El era cel mai de seamă om din breasla lui ; era un muncitor respectat de toţi şi mai era şi veteranul mişcării muncitoreşti. Vorbele lui aveau greutate.

Singura care nu-i respecta suveranitatea era Ellen. Ea îi tăia vorba cu îndrăzneală, adesea fără alt scop decît pentru a-l contrazice. Era singura fată din familie şi cel mai mic copil şi ştia să-şi folosească situaţia. Uneori, Stolpe îşi pierdea răbdarea şi părea gata-gata s-o nimicească, de furios ce era, dar pînă la urmă tot el ceda.

Lui Stope îi plăcea foarte mult Pelle şi asta îl făcea s-o admire încă şi mai mult pe fiică-sa.

— Vezi tu, mamă, că tot e ceva de capul fetei noastre. Se pricepe ea să-şi aleagă bărbat ! îi spunea încîntat nevesti-si.

— Nici eu n-am nimica împotriva lui, răspundea doamna Stolpe. E cam ţărănoi, dar se va mai ciopli cu vremea.

— Ţărănoi... ăsta ? Crede-mă pe mine, ştie el ce vrea. Fata noastră şi-a găsit naşul ! spunea Stolpe cu satisfacţie.

În cei doi fraţi, Pelle găsi prieteni devotaţi, care nu se puteau împiedica să-l admire.

Boicotul mergea aşa şi aşa. Meyer, cizmarul curţii regale, răspunse convocînd o adunare a meşterilor, cu scopul de a înfiinţa o asociaţie a lor, care să refuze să dea de lucru membrilor organizaţiei de breaslă. Dacă izbutea, nimicea boicotul dintr-o lovitură.

Lucrurile nu ajunseră, însă, atît de departe. Meşterii cei mici se temeau să nu înceapă calfele să se stabilească pe cont propriu şi să le facă concurenţă. Se temeau instinctiv, încă şi mai mult, de meşterii cei mari decît de calfe şi nu aveau curajul să intre în aceeaşi asociaţie cu ei. Tendinţa care se manifesta tot mai mult în industrie era să se concentreze producţia în cît mai puţine mîini, ceea ce ar fi avut drept urmare nimicirea atelierelor celor mici. Şi apoi şi meşterii cei mici aveau o socoteală cu Meyer, care se ridicase pe spinarea lor.

Pelle află prin meşterul Beck despre cele ce se petreceau între meşteri. Meyer îi ceruse şi lui Beck să-l dea afară pe Pelle, dar Beck nu voise să se supună.

— Eu unul n-am de ce mă plînge de dumneata, îi spuse el. Sindicatul vostru nu-mi place, şi mai bine te-ai lăsa de el, dar de lucrul dumitale sînt mulţumit. M-am străduit întotdeauna să fiu drept. Dacă izbuteşti să faci să-i fugă cizmarului curţii regale pămîntul de sub picioare, atunci noi, cei mici, vom fi recunoscători organizaţiei voastre, căci altfel ne mai înghite ăsta într-o zi pe toţi!

Să faci să-i fugă cizmarului curţii regale pămîntul de sub picioare, asta nu era cu putinţă. Ba, dimpotrivă. Meyer izbuti să-i silească pe unii dintre membrii mai slabi de înger ai organizaţiei să o părăsească şi avea în permanenţă lucrători din plin. Parte din ei erau suedezi, pe care şi-i adusese din străinătate şi cărora era silit să le plătească salarii mari. Munca la domiciliu te împiedica să-l încolţeşti mai îndeaproape. Pelle şi preşedintele patrulau cu schimbul în faţa depozitului unde se preda lucrul gata, ca să afle cine lucrează pentru Meyer. Izbutiseră chiar să-i şterpe-

lească acestuia cîţiva lucrători, pe unii aducîndu-i la realitate, iar altora dîndu-le numele în *Muncitorul.* Cînd văzură aşa, calfele începură să trimită nevestele şi copiii să ducă lucrul — şi atunci, cum să te mai descurci! Pe Meyer îl costa mult să ţină afacerea pe picioare, însă tot sindicatul suferea mai mult. Nu era încă bine închegat, iar pe de altă parte, meşterii cei mari ţineau cu Meyer şi cît timp dură boicotul nu voiră să dea de lucru membrilor sindicatului. Şi aşa, fură nevoiţi să ridice boicotul.

Asta însemna o înfrîngere; dar tot învăţase Pelle ceva! Izbînda fusese a celui mai tare şi se arătase că muncitorii nu erau încă destul de solidari. Trebuia să se vorbească, să se facă agitaţie, să se ţină cît mai multe întruniri! Imboldul către ceea ce era nou îi făcea pe muncitori să se adune la un loc, însă sentimentul demnităţii nu le era încă dezvoltat. Cea mai mică înfrîngere îi risipea.

Pelle nu-şi pierdu curajul; trebuia s-o ia de la capăt, şi atîta tot.

În dimineaţa următoare zilei în care înfrîngerea lor devenise fapt, Pelle se sculă de cu noapte. Se culcase cu hotărîrea de a porni din nou la luptă, cu puteri îndoite, şi pe cînd dormea, hotărîrea aceasta îi intrase în sînge; lucrul ăsta se vedea bine din felul hotărît în care bătea cu ciocanul.

Fluiera, pe cînd lucrul mergea strună. Deschisese fereastra ca să se primenească aerul din încăpere. Acoperişurile erau pline de chiciură, stelele mai luceau încă pe bolta rece a cerului; Pelle, însă, nu tremura. Tocmai trezise familia şi-i auzea pe cei trei copii mişcîndu-se prin cameră. Pe coridor, oamenii începuseră să se îmbrăţişeze, buimăciţi de somn. Pelle fluiera un marş. În ajun, trimisese lui Sort ultima rată din datorie şi-i scrisese lui tata Lasse să vină negreşit. Acum se crăpa de ziuă!

Marie îi întinse cafeaua prin crăpătura uşii.

— Bună dimineaţa! îi strigă ea veselă. Azi avem vreme frumoasă.

Nu era încă gata îmbrăcată şi nu voia să se arate. Băieţii îi dădură bună dimineaţa în goană, căci se

grăbeau. Karl ţinea vesta şi haina subsuoară şi le punea, de obicei, după ce cobora scările.

Cînd se lumină bine de ziuă, Marie veni să facă curăţenie în odaie. Pe cînd strîngea, îi ţinea de urît.

— Ascultă, Marie! strigă deodată Pelle. Ellen a fost ieri aici şi te-a rugat să-mi spui ceva din partea ei, cînd mă voi întoarce acasă, şi nu mi-ai spus nimic.

Marie se încruntă, dar nu răspunse. Pelle urmă:

— Noroc că ne-am întîlnit din întîmplare, căci altfel nu ne-am fi găsit.

— Trebuie să fi uitat, îi răspunse Marie morocănoasă.

— Fireşte c-ai uitat. Numai că ai uitat pentru a doua oară săptămîna asta. Nu cumva eşti îndrăgostită? adăugă el rîzînd.

Marie îi întoarse spatele.

— N-am nimic de-a face cu ea şi nu-i sînt datoare nimic, strigă ea deodată cu îndărătnicie. Şi să mai ştii că de-acum încolo nu mai vreau să-ţi strîng în cameră. N-are decît să-ţi strîngă ea!

Luă găleata şi cîrpa şi fugi. Peste cîtva timp, Pelle o auzi iarăşi. La început, i se păru că îngînă un cîntec, apoi îşi dădu seama că erau hohote de plîns.

Pelle se duse repede la ea; o găsi culcată pe pat, plîngînd. Muşca perna şi, cînd veni lîngă dînsa, începu să dea la întîmplare cu mîinile-i aspre în jurul ei. Trupuşorul slab îi ardea de parcă ar fi avut friguri.

— Eşti bolnavă, dragă Marie, spuse Pelle îngrijorat, şi-i puse mîna pe frunte. Trebuie să te bagi în pat şi să iei ceva să transpiri. Stai, că-ţi dau eu ceva să te încălzeşti.

Într-adevăr, Marie era bolnavă. Ochii îi ardeau şi mîinile îi erau reci şi jilave. Dar nu voia să audă nimic.

— Vezi-ţi de treaba ta, îi răspunse ea furioasă. Pleacă şi lasă-mă-n pace!

Se întoarse îmbufnată cu spatele la el, dînd îndărătnică cu umărul într-însul.

— Du-te mai bine la Ellen şi mîngîie-o pe ea, îi strigă fetiţa deodată, rîzînd cu răutate.

— De ce eşti aşa ? o întrebă Pelle, mîhnit. Să ştii că eşti rea, Marie.

Fetiţa îşi ascunse faţa în pernă şi nu mai vru nici să-i răspundă şi nici să se uite la el. Pelle se duse să-şi facă de lucru.

După cîtva timp, Marie veni iar la el în odaie şi se apucă de curăţenie. Izbea cu tot ce-i venea la îndemînă şi dădu jos nişte cizme pe care Pelle le pusese la uscat în faţa sobei ; tot timpul trăgea furioasă cu coada ochiului la el. Pe urmă, împinse o strachină cu pap, care căzu şi se sparse. „O face dinadins", gîndi Pelle mîhnit şi adună papul într-o cutie goală de tablă. Ea îl privea, împungîndu-l din ochi.

Pelle îşi văzu mai departe de treabă, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Deodată îi simţi braţele firave în jurul gîtului.

— Iartă-mă, îi spuse fetiţa plîngînd şi îşi ascunse capul la umărul lui.

— Ei, lasă, lasă ! Nu-i nimic ! Nu-i mare pagubă, o strachină veche, îi spuse el ca s-o liniştească, şi o mîngîie pe cap. Ce eşti tu de vină ?

Dar abia atunci se năruí Marie de tot, zguduită de hohote de plîns, de parcă trupuşorul ei plăpînd era gata să se frîngă.

— Tocmai că am făcut-o dinadins, spuse ea printre suspine. Şi cizmele tot dinadins le-am trîntit, şi tot dinadins nu ţi-am spus ieri nimic. Şi ce pozne ţi-aş mai putea face ; tare, tare sînt rea ! Grozav de rea ! De ce nu se găseşte cineva să-mi tragă o bătaie bună? De te-ai putea supăra măcar o dată pe mine cu adevărat !

Fetiţa îşi ieşise cu totul din fire şi nu mai ştia ce spune.

— Ei, gata şi vezi de fii cuminte de acum încolo, spuse Pelle hotărît. Să ştii că ce faci tu nu-mi place de loc. Mă bucuram din toată inima că rămîn azi acasă şi că voi lucra lîngă tine şi cînd colo, te apucă istericalele de parcă ai fi o muiere răsfăţată.

Marie se sili din răsputeri să-şi înăbuşe plînsul, apoi se duse la ea în odaie, unde mai scînci un timp. Nu trecu mult şi se întoarse cu o strachină crăpată

pentru pap şi cu o cutiuţă de tinichea cu o tăietură în capac ; era puşculiţa ei.

— Ia asta, îi spuse lui Pelle, împingîndu-i cutiuţa în poală. Cumpără-ţi calapoade ca să nu mai ai nevoie să cerşeşti de lucru pe la meşterii cei mici. Este de lucru berechet aici la noi în Arcă !

— Dar bine, Marie, aceştia sînt doar banii voştri de chirie, făcu Pelle speriat.

— Ei şi ? Las' că pînă la zi-ntii strîng eu alţii ! Ba bine că nu ! Pelle rîse deznădăjduit. Cu cîtă uşurinţă zvîrlea fetiţa banii pentru care timp de treizeci de zile făcuse economii straşnice şi îşi bătuse capul în toate felurile.

— Şi ce vor spune Peter şi Karl cînd vor auzi că arunci aşa cu banii ? Haide ia-ţi cutia de aici. Da' ştii, repede !

— Ia-i te rog, zău aşa ! stărui Marie, împingînd cutiuţa spre el. Că de nu, să ştii că-l arunc pe fereastră. Şi deschise repede cîrligul ferestrei.

Pelle se ridică.

— Bine zici, îţi mai sînt dator pentru ultimul spălat, spuse el dînd să-i vîre o coroană în cutie. Bine că mi-ai adus aminte !

Fetiţa îl privi un timp împietrită, apoi fugi la ea în odaie, unde îşi făcu de lucru, cîntînd cu vocea ei aspră. Pe urmă luă şalul cel cenuşiu pe umeri, îşi petrecu coşul de gospodină peste braţ şi porni în oraş după cumpărături. Pelle urmări zgomotul ciudat al paşilor ei, care răsunau gingaşi ca nişte paşi de copil şi totuşi aşa de bătrîneşti, apoi se duse în odaia copiilor. Acolo trase sertarul al treilea al scrinului, în care păstra Marie cutia cu bani printre rufe, şi cum mai avea două coroane, le vîrî în puşculiţă.

Aşa îi plătea el întotdeauna Mariei. Cînd îşi număra fetiţa banii şi descoperea că avea mai mult decît se aştepta, credea că bunul Dumnezeu îi băgase în cutie şi venea încîntată la Pelle ca să-i spună şi lui povestea. Fetiţa credea orbeşte în fericire şi o socotea drept predestinare ; banii aceştia însemnau pentru ea cu totul altceva decît cei pe care îi strîngea ea cu trudă.

Către prînz, veni la Pelle să-l poftească la masă.

— Azi avem scrumbii prăjite. Ca să-l convingă, adăugă : Nu poţi refuza, pentru că de aşa ceva n-ar fi în stare nici un om din Bornholm. Şi nici n-ai să mai ai nevoie să cumperi mîncarea ceea nesărată de la prăvălie şi să arunci douăzeci şi cinci de ore de pomană.

Cumpărase zece scrumbii, din care pusese de o parte cinci pentru cînd vor veni fraţii ei acasă.

— Pe urmă avem şi cafea.

Pusese masa frumuşel, pe un şervet curat, întins pe un colţ de masă.

Paul, băieţelul lucrătoarei, sosi să-şi ia în primire porţia, apoi ieşi din nou pe coridor să se zbenguie în voie. De cum îi dădea drumul maică-sa dimineaţa afară, pe coridor, nu mai stătea o clipă locului. Simţea nevoia să-şi scoată pîrleala de pe vremea cînd stătuse încuiat în casă. Din bietul idiot, pe care maică-sa era nevoită să-l lege de sobă, pentru că avea apă la cap şi voia să se arunce pe fereastră, se făcuse un ştrengar în toată regula. Într-una îşi vîra capul pe uşă, ba chiar intra din cînd în cînd, îi punea lui Pelle mîna pe genunchi şi-i spunea : „Tu eşti tatăl meu“, apoi o zbughea iar afară. Marie îl ajuta să-şi facă nevoile şi copilul fugea întotdeauna la dînsa, cînd i se întîmpla ceva.

După ce isprăvi de spălat vasele, Marie se aşeză lîngă Pelle cu ce avea de cîrpit şi vorbi despre grijile ei de gospodină.

— În curînd va trebui să le fac rost băieţilor de surtuce ; grozav mai strică hainele la vîrsta asta ! În fiecare zi trec pe la telăliţă. Şi tu ai avea nevoie de o cămaşă nouă, Pelle. Una din cămăşile tale e pe ducă şi n-ai să mai ai cu ce te schimba. Cumpără-ţi pînză, ţi-o cos eu, că doar ştiu să cos. Tot eu mi-am cusut şi bluza mea cea frumoasă. Mi-a ajutat Hanne. Dar ia spune, de ce nu te mai duci pe la Hanne ?

— Nu ştiu nici eu de ce.

— Ciudată s-a mai făcut Hanne ! Nu mai vine de loc în curte să danseze cu noi — şi doar înainte venea mereu. Cum o vedeam de la fereastră, mă şi duceam jos. Era aşa de plăcut să te joci cu ea ! Ne învîrteam în jurul ei şi cîntam : „Haide să facem Han-

nei o plecăciune, în fața ei să ne închinăm, și-n cerc în jurul ei să ne-nvîrtim..." Făceam după cum cîntam: mai întîi făceam o plecăciune, apoi ne închinam în fața ei și apoi ne învîrteam în jurul ei, ținîndu-ne de mînă... zău, că era foarte plăcut... Pe Hanne ar fi trebuit s-o iei!

— Ție nu-ți place c-am luat-o pe Ellen; tot așa ar fi fost și dacă o luam pe Hanne.

— Ba nu! Știu eu! Ei, cu Hanne...

Marie tăcu și trase cu urechea; deodată deschise fereastra.

Arca răsună de un zgomot de ușă trîntită și camera se umplu deodată de un vîjîit prelung, ca notele răgușite ale flautului lui Vinzlev-Tontul, sau ca vîntul care vuia prin coridoarele cele lungi. Sunetul fluturâ prin curte ca o frîntură din melodiile cele trăsnite, care se cîntau printre ostrețele și grinzile balcoanelor și se ridică, izbucnind colo sus în lumina zilei, răgușit și cu o umbră de extaz: „Hanne face un copil — crăiasa din povești așteaptă să nască!"

Marie zbură pe scări în jos cu iuțeala fulgerului. Codanele se adunară țipînd în curte, femeile șopteau între ele de la un balcon la altul, în sus și în jos. Nu doar că vestea în sine ar fi fost cine știe ce noutate — dar aici era vorba chiar de Hanne în persoană, de Hanne cea neprihănită, pe care nici o limbă nu cutezase pînă acum s-o ponegrească. Chiar și acum, abia dacă îndrăzneau să spună ceva, atît de neașteptată venise vestea. Trăiseră cu toții visul împreună cu ea și așteptau să se înfăptuiască basmul; fusese sortită de mică să i se întîmple ceva neasemuit de frumos, și tot ce i se întîmplase era că se alesese cu un copil. Întîmplarea căzuse din senin și, în primul moment, li se păru tuturor o minune!

Marie se întoarse sus, călcînd greoi, cu o expresie de groază și de mirare zugrăvită pe față. Jos, în curte, mucoșii făcuseră cerc în jurul grătarului canalului și se învîrteau ținîndu-se de mînă și cîntînd:

„Mic, mic, mic, gingaș,
Hanne așteapt-un topilaș!"

Nici nu ştiau încă să vorbească ca lumea.

Deodată, „Grete cu copilul", femeia acea nebună cu păpuşa, dădu de perete fereastra subsolului, se plecă afară pe spate, cu păpuşa de cîrpe în braţe şi strigă în sus de răsună curtea :

— Crăiasa din poveşti face un copil — şi tatăl e Pelle !

Pelle se plecă peste lucru, fără să scoată o vorbă. Din fericire, nu era el prinţul travestit ! Dar nu-şi punea mintea cu muierile.

Mama Hannei, se năpusti afară pe balcon :

— Minciuni sfruntate ! ţipă ea. Numele lui să nu fie amestecat aici ! Încolo, fie cum o fi !

Sus, deasupra capului ei, se ivi clătinîndu-se, vizitiul de dric.

— Ehei ! Atunci i-o fi intrat prinţesei un stilp în burtă, mormăi el cu glasul lui adînc şi prietenos. Păcat că nu m-am făcut moaşă ; ei, n-am avut noroc !

— Tacă-ţi gura, jefuitor de cadavre ce eşti şi mai du-te dracului în bîrlogul tău, îi răspunse madam Johnsen spumegînd de furie. În toate trebuie să-ţi bagi botul tău de beţivan !

Pe jumătate cherchelit, stătea plecat peste balustradă şi trăncănea fără să se sinchisească de ocările lui madam Johnsen. Atunci deschise fereastra şi Marie, iar sus, pe platformă, ieşi mama lui Ferdinand ; amîndouă îi veniră lui madam Johnsen în ajutor.

— Cîte şunci ai cumpărat luna trecută ? Ia să faci bunătate să scoţi şuncile cele de urs şi să ni le arăţi şi nouă ! Nu-i mort, la care beţivanul ăsta să nu tragă un chef !

Femeile se năpustiră din toate părţile asupra lui. Şi cum nu era în stare să le ţină piept, se mulţumi să caşte ochii şi gura şi să le spună : „Be-he-hee !" Apoi ieşi din casă roşcovana de nevastă-sa şi-l trase înăuntru.

Pelle stătea plecat peste lucru şi trăgea cu urechea. De obicei, prezenţa lui domolea izbucnirile trăsnite ale celor din Arcă ; în chestiunea aceasta, însă, nu voia să se amestece. Nu-şi închipuise niciodată că mama Hannei ar putea să se înfurie aşa de tare. Era înne-

bunită de tot, se răsucea cu iuțeala fulgerului în toate părțile, întorcea capul cînd într-o parte, cînd într-alta și pîndea fiecare vorbă, ca să sară la atac.

Biata femeie își apăra copila acum, cînd era prea tîrziu. Era ca o pisică turbată.

In curte, copiii cîntau:

„Cel mai tînăr dintre conți..."

Era cîntecul Hannei. Madam Johnsen stătea aplecată peste balcon, gata să le sară în cap. Deodată își ascunse fața în șorț și fugi în casă, plîngînd cu hohote.

12

De cum se făcu ziuă de-a binelea, peste zumzetul obișnuit al Arcei se ridică un sunet bizar, un fel de foșnet înăbușit care părea că alungă nepăsarea nopții. Coridoarele cele lungi și întunecoase răsunară de frecat și de periat. Balcoanele și scările de lemn întunecoase fură supuse unui adevărat duș. Nu trecea clipă, în care să nu auzi de undeva: „Păzea!" și atunci nu-ți rămînea decît să te ferești cum puteai mai bine de potopul care se revărsa de sus. Toată dimineața apa se scurse din balcon în balcon, ca peste roata unei mori.

Și-apoi, bătrîna Arcă, se înfioră de frig în mijlocul propriei ei curățenii ca și cum hardughia nu s-ar mai fi recunoscut nici ea însăși. Ici și colo îi pierise cîte o perdea de la geam, sau cîte o mobilă de lîngă fereastră, căci luaseră drumul muntelui de pietate în cinstea acestei zile. Umbra celor duse se răsfrîngea pe fețele locatarilor, ca în așteptarea unei mari bucurii.

La toate gurile de subsol ale cartierului se iteau brăduți, iar în piață, stăteau deși ca-n pădure, rezemați de zidul închisorii. La ferestrele prăvălioarelor din subsoluri atîrnau inimioare și globuri colorate;

negustorul din colț pusese în vitrină un Moș Crăciun uriaș din postav roșu și cenușiu, cu o barbă făcută dintr-o pielicică întreagă de pisică.

Pe treptele scărilor Arcei, copiii ședeau lungiți pe burtă și frecau tacîmurile cu nisip. De cîte ori mirosul de friptură se răspîndea prin curte, copiii se minunau și se băteau cu pumnul în piept, trăgînd pe nas. Pregătirile de Crăciun erau în toi și trebuiau să se ducă mereu să mai cumpere ceva de cinci sau de zece öre, de care era neapărată nevoie.

— Noi o să mîncăm sfeclă roșie adevărată! spunea un mititel, îngînînd un cîntec: „O să mîncăm sfeclă roșie adevărată! a-ha-ha, tra-la-la-la-la!" se legăna încolo și-ncoace, frecînd mai departe la tacîmuri.

— Frederik — se auzi o voce ascuțită venind dintr-unul din coridoare — fugi de-mi adă douăzeci de bucăți de lemne și o pîine albă! Bagă de seamă să-ți numere bine lemnele și să nu cumva să ciupești din pîine!

Doamna Olsen, care locuia lîngă peretele cel cald, făcea friptură de porc la tavă. Cum nu era în stare să scoată plita pe balcon lăsă să se prindă friptura, așa fel că peste toată curtea pluti un fum albăstriu.

— Doamnă Olsen, ți se arde friptura de porc! strigară cei puțin o duzină de voci femeiești dintr-o dată.

— Ce să fac, e prea mică tava! răspunse doamna Olsen și scoase capul roșcovan printre stîlpii schelăriei. Ce să fac, săraca de mine, dacă e tava prea mică?

Și doar tava doamnei Olsen era cea mai mare din Arcă!

Puțin înainte de a se întuneca, se întoarse și Pelle de la atelier. Privea străzile și oamenii cu alți ochi, care împrumutau strălucire celor din jur. Sufletul îi era plin și se întreba, fără să vrea, de ce se simțea așa, căci pe el nu-l aștepta nimic deosebit de Crăciun. Azi trebuia să lucreze mai tîrziu ca de obicei, și nici măcar nu putea petrece seara cu Ellen care avea treabă la bucutărie, ca să le fie altora plăcut.

Și atunci, de ce era într-o dispoziție atît de bună? În nici un caz din pricina amintirilor. Oricît s-ar fi

întors cu mintea îndărăt, nu știa să fi luat parte la vreun Crăciun cu adevărat vesel. Fusese întotdeauna nevoit să se mulțumească numai cu poveștile care circulau despre el. Toți nevoiașii cu care avusese de-a face erau în aceeași situație. Și totuși le pierise tuturor de pe față întrebarea cea apăsătoare și umblau zîmbitori. Azi nu se vedea nici urmă din mohorîrea ca de plumb care apasă de obicei peste capetele claselor de jos, ca un vestitor al furtunii; n-ar fi părut mai fericiți, nici dacă li s-ar fi împlinit cele mai strălucite nădejdi! Pe lîngă el trecu o femeie cu o plapumă în brațe și se făcu nevăzută pe ușa cămătarului — și ei îi strălucea fața de bucurie! Poate că oamenii erau azi așa de veseli pentru că își îngăduiau un mic ospăț pe socoteala unui post îndelungat, pe care îl lungiseră în vederea asta încă și mai mult? Nu, ci sărbătoreau Crăciunul pentru că în sufletele lor sălășluia imboldul de-a o face și o făceau oricît de scump i-ar fi costat!

În noaptea aceasta se născuse doar Christos și Pelle se întreba dacă din pricina aceasta erau oamenii atît de veseli și de buni.

Pelle cunoștea pe dinafară cele mai multe din versetele din biblie, încă de pe vremea cînd mergea la școală. Zăcuseră undeva în adîncuri, fără să ocupe mult loc și fără să-l stinghereaască. Din cînd în cînd, îi răsărea cîte unul în minte și-l ajuta la cunoașterea oamenilor. Despre Christos avea o concepție cu totul personală, de cînd, ca copil, rămăsese uluit de porunca acestuia către cei bogați: „Du-te, vinde averea ta și împarte banii celor flămînzi". Bogații însă nu s-au sinchisit de asta, ci au pus mîna pe cel mai bun prieten al săracilor și l-au răstignit! Nu apucase să fie decît o făgăduință pentru cei săraci și poate că tocmai făgăduința aceasta o sărbătoreau ei în chip așa de solemn, după trecere de două mii de ani!

Tăcuseră pînă acum și așteptaseră, asemenea fecioarelor din Sfînta Scriptură, și iată că, în sfîrșit, avea să vină! Începuse, în sfîrșit, să răsune cuvîntul marii Evanghelii și pentru cei săraci, așa că bucuria cu care întîmpinau Crăciunul era bine întemeiată. De ce

nu se adunau oare oamenii în cete, în noaptea de Crăciun, ca să li se vestească cuvîntul Evangheliei? Atunci ar înţelege cu toţii mişcarea şi i s-ar alătura. In capul lui Pelle mişunau gînduri noi şi viguroase. Nu-şi dăduse seama pînă acum cît era de mare lucrul la care lua şi el parte; acum, însă, se simţea în slujba celui mai înalt dintre idealuri.

In piaţă, se opri şi privi tăcut la brazii de Crăciun, care îi purtară gîndurile înapoi spre pajiştea unde păzise vacile şi la brăduţii de-acolo. Îi veni gustul să cumpere un brad ca să le facă copiilor o surpriză; stătuseră în ultimele seri şi tăiaseră cu foarfeca podoabe pentru pomul pe care îl întocmise Karl din patru ramuri de brad.

Cumpără apoi dulciuri şi lumînările de la negustorul din subsol. In cinstea sărbătorii, negustorul umbla în vîrful degetelor şi se grăbea să servească mucoşii cu temenele graţioase. Le întrecea cîte ceva la cîntar, ba uita chiar să le mai spună ca de obicei: vezi că mai sînteţi datori pentru douăzeci de grame de ceai şi o litră de cafea. De înşelat, însă, îi înşela ca de obicei! Marie umbla prin casă cu mînecile suflecate şi nu-şi vedea capul de treabă. Cînd dădu cu ochii de pom, aruncă toate cît colo şi veni fuga.

— Nici nu încape aici în picioare, Pelle, strigă ea încercînd să îndrepte bradul. Trebuie retezat, neapărat trebuie retezat! De jos, dragă, de la rădăcină! Tare-i frumos! Acasă am avut şi noi odată un pom. Tata s-a căţărat sus pe stînci de l-a tăiat. Am fost şi noi cu el. Dar ăsta e mult mai frumos! Apoi ieşi în goană pe coridor să povestească noutatea. Deodată îşi aduse aminte că băieţii nu se întorseseră încă acasă şi dădu iar buzna în odaie la Pelle, să-i spună.

Pelle se aşezase la lucru. Din cînd în cînd ridica capul şi privea afară. Croitoreasa, care tocmai se mutase la faţă, în chichineaţa lui Pichelmeier, zorea la maşina de cusut şi-i arunca priviri pline de dor. Părea să fie singură — poate că n-avea nici unde se duce să-şi petreacă seara.

Bătrîna Franzen ieşi pe platformă în papuci de cîrpă şi începu să coboare scărita şchiopătînd. Scăpa od-

gonul din mîini, de tare ce tremura ; petrecuse mînerul coşuleţului peste braţ şi ţinea portofelul în mînă — tare mai părea părăsită, biata bătrînă ! De trei luni nu mai auzise nimic despre fecioru-său. Doamna Olsen o strigă şi o pofti pentru deseară la ei, dar bătrîna clătină din cap. La întoarcere intră la Pelle.

— Să ştii că vine deseară ! îi şopti ea fericită. I-am cumpărat rachiu şi tocătură, că doar deseară vine.

— Să nu te înşeli cumva, doamnă Franzen, îi spuse Pelle. Nici n-ar trebui să îndrăznească să se arate peaici. Mai bine vino să serbezi Crăciunul cu noi.

Bătrîna dădu din cap liniştită.

— Astă-seară vine ! A dormit întotdeauna în patul mamei de Crăciun, de cînd a început să umble şi n-o să se lipsească el de asta, cum îl cunosc eu pe Ferdinand al meu.

Era aşa de sigură că vine, încît îşi şi pregă'ea un pat pe nişte scaune.

Se vede că tot aşa socotea şi poliţia, pentru că jos, în curte, răsunară paşi străini. Era pe înserate, pe cînd intrau şi ieşeau o mulţime de oameni din Arcă, fără să se bage de seamă. Paşii aceştia, însă, făcură să se plece un cap de femeie peste balustradă ; răsună un ţipăt şi, în aceeaşi clipă, balcoanele se şi umplură de femei şi de copii. Se plecau peste parmaclîcuri şi făceau un tărăboi de-ţi spărgeau urechile — toată adîncimea curţii celei înguste se umpluse de o hărmălaie îngrozitoare, parcă s-ar fi abătut o ploaie cu grindină în puţul dintre case. Uluit, poliţistul fugi, împleticindu-se în gangul porţii. Stătu acolo un timp, înainte de a se face nevăzut cu totul. Pe balcoane, lumea tot mai stătea aplecată peste balustrade, trăgîndu-şi sufletul după descărcarea ceea vijelioasă — ciripeau ca un stol de păsărele, care au pus uliul pe goană.

„Sărbători fericite !" îşi strigau acum de la un balcon la altul. „Mulţumesc, asemenea !" Copiii strigau : „Praznicul vesel să fie !" şi din toate părţile răspundeau : „Chef să fie, cu bucurie !"

Sosise şi seara de Ajun. Bărbaţii se întorceau acasă cu paşi greoi ; lucrătoarele veneau grăbite de la fabrică şi dădeau buzna în casă ; ici şi colo se strecura prin

coridoarele cele lungi cîte un scîncet de copil, în întîmpinarea lor, de începeau să le doară sînii grei de lapte. Copiii alergau fără încetare care încotro, să aducă cele de trebuinţă. Jos, la ieşirea din gangul care dădea în stradă, trebuiau să-şi facă loc printre doi vagabonzi care nu păreau de loc autentici — stăteau în poartă şi dîrdîiau de frig.

— Jos, la intrare stau doi, da' nu sînt golani adevăraţi, spuse Karl deschizînd uşa. Parcă ar fi de la Teatrul Cazino !

— Fugi de-i spune bătrînei Franzen, îl trimise Pelle.

Bătrîna răspunse doar atîta :

— Slavă Domnului ! Asta înseamnă că n-au pus încă mîna pe el !

Dincolo, la Olseni, venise acasă fiica lor, Elvira. Nu trăseseră perdeaua şi fata sta la fereastră, cu pălăria ei enormă cu flori, ca să fie admirată. Marie intră fuga la Pelle :

— Ai văzut, Pelle, ce groazavă e ? îl întrebă ea uluită. Şi toate acestea le capătă pe degeaba de la domni, numai pentru că e aşa de frumoasă. Seara, însă, trebuie să-şi vopsească faţa !

Copiii nu voiau să serbeze Crăciunul fără Pelle şi se învîrteau pe coridor, aşteptîndu-l să isprăvească. În sfîrşit, Pelle lăsă treaba, îşi aruncă o haină pe umeri, înveli lucrul şi ieşi în fugă.

Pe platformă, Pelle se opri o clipă şi privi reflexul luminilor oraşului sclipind pe cerul adînc, presărat cu stele. Noaptea era frumoasă şi plutea în văzduh un iz de sărbătoare. Sub el, lemnăria părăsită a scării ofta parcă în ger. Uşile camerelor erau închise, ca să nu intre frigul şi să nu iasă bucuria din casă. De undeva, răsuna cîntecul : „De sus, din ceruri..." O fîşie de lumină cădea dintr-o fereastră şi se strecura printre stîlpii şi ostreţele scării. Deodată, se auziră paşi greoi. Vizitiul de dric sosea acasă, împleticindu-se, cu cîte o şuncă sub fiecare braţ. Apoi se făcu linişte, aşa de linişte cum nu era niciodată în Arcă, unde într-una se tînguia cîte unul — şi zi şi noapte. Un copil ieşi din casă şi ridică ochii curios spre cer, căutînd steaua de Crăciun. La doamna Franzen era lumină. Bătrîna atîr-

nase dinaintea ferestrei un cearşaf alb, pe care îl întinsese bine de tot ; pusese lampa drept lîngă perdea, pentru ca să nu se vadă umbra celor ce se mişcau în odaie. Sărmana bătrînică ! gîndi Pelle, pe cînd cobora treptele în goană. Păcat de toată osteneala ei ! După ce isprăvi cu predatul lucrului, trase o fugă la Holberggaade, ca să-i ureze lui Ellen sărbători vesele.

Cînd se întoarse, găsi masa pusă de sărbătoare la el în odaie : cotlete de purcel cu orez şi bere — ca de Crăciun. Mariei îi ardea obrazul de mîndrie, căci era opera ei. Îi silea pe ceilalţi să mănînce, ea, însă, nu gusta aproape nimic.

— Aşa să ne găteşti în fiecare zi, fetiţo, spuse Karl înfulecînd cu nădejde. Ai putea să te tocmeşti bucătăreasă la rege !

— Dar tu, de ce nu mănînci ? o întrebă Pelle

— Nu pot ! Zău aşa ! răspunse ea, ducîndu-şi mîinile la faţă, pe cînd ochii îi străluceau de fericire.

Rîdeau, flecăreau şi ciocneau paharele de bere ; Karl adusese glumele cele mai proaspete şi ultimele cîntece la modă, culese pe cînd cutreiera oraşul. Peter sta şi se uita ţintă cînd la unul, cînd la altul, fără să rîdă ; din cînd în cînd, însă, făcea cîte o observaţie din care se vedea că şi el petrece foarte bine. Priveau mereu spre fereastra bătrînei Franzen şi le părea rău că nu voise să vină să mănînce cu ei.

In camera bătrînei ardeau acum cinci lumînări — înfipte probabil pe braduţul pus într-o glastră. Luminile se mişcau după perdeaua albă ca nişte stele în depărtare şi glasul subţirel şi spart al doamnei Franzen cînta :

„O, Crăciun vesel şi fericit, tu care îmblînzeşti inimile !"

Pelle deschise fereastra şi trase cu urechea ; se mira cum de putea fi biata bătrînă aşa de veselă.

Deodată se auzi de jos un glas :

— Doamnă Franzen, îţi vin musafiri !

— De jur împrejur, pe balcoane, uşile şi ferestrele se dădură de perete şi o droaie de oameni dădură buzna afară, cu mîncarea în mîini, plecîndu-se peste parmarmaclîcuri.

— Cine se încumetă să ne tulbure liniştea tocmai acum, de Crăciun ? întrebă ameninţător o voce groasă.

— Apărătorii legii ! răspunse cineva din întunericul de jos. In numele legii, vedeţi-vă de treabă şi nu vă amestecaţi !

Dincolo, pe scara care ducea la locuinţa doamnei Franzen se desluşiră două umbre care fugeau de-a buşilea în sus, fără zgomot. Sus, la ea, nu se vedea nici o mişcare şi nu se auzea nimic. Îşi pierduseră, se vede, capul.

— Ferdinand, Ferdinand ! Vin... răsună strigătul înnebunit al unei voci de fată.

În aceeaşi clipă, uşa fu izbită de perete şi dintr-o săritură Ferdinand se şi află pe platformă. Aruncă un scaun în jos pe scară, în capul urmăritorilor, şi începu să zgîlţîie cu furie frînghia, care servea de rampă, ca să-i mături de acolo. Pe urmă, se apucă cu mîna de uluc şi îşi făcu vînt pe acoperiş.

— Adio mamă ! strigă el de acolo. Săritura lui răsună în întuneric. Adio mamă... şi sărbători vesele !

Strigătul se ridică găunos în noapte ca răgetul unei lighioane bolnave, urmat de tropotul gardiştilor, care fugeau după el peste acoperişuri, împiedicîndu-se la tot pasul. Pe urmă se aşternu din nou tăcerea. Gardiştii se întoarseră fără să fi făcut vreo scofală.

— Ei, pe ăsta n-au izbutit ei să pună mîna ! strigă Olsen de la fereastra lui, făcînd pe deşteptul.

— Doar n-o să ne frîngem gîtul de dragul lui ! răspunseră poliţiştii, coborînd de pe acoperiş. Cine face cinste cu un pahar de bere de Crăciun ?

Cum nu le răspunse nimeni, plecară.

Bătrîna intră înapoi în cameră şi încuie uşa. Era ostenită şi îngrijorată şi voia să se culce. Deodată, veni şchiopătînd de-a lungul coridorului :

— Ascultă, Pelle, s-a culcat la mine în odaie, şopti ea. Pe cînd se căţărau peste acoperişuri, s-a strecurat încetişor prin pod şi s-a culcat la mine în pat. Doamne, Dumnezeule ! De patru luni n-a mai dormit într-un pat ! Acum sforăie.

Şi bătrîna se strecură iar afară.

Întreruperea aceasta supărătoare le tăiase tot cheful. Nimănui nu-i mai ardea s-o ia de la început, decît doar lui Karl, dar de el Marie nu ţinu seamă, pentru că lui îi era veşnic foame. Strînse de la masă şi, pe cînd trebăluia, vorbea într-una, pentru că nu-i plăcea să-l vadă pe Pelle îngîndurat.

— Ei, dar surpriza noastră ? strigă fata deodată.

Băieţii fugiră după ea în odaie, de unde se întoarseră înghesuiţi unul în altul şi cu Marie în urma lor. Fata ţinea ceva sub şorţ. Băieţii se aruncară asupra lui Pelle şi-i puseră mîinile la ochi, pe cînd Marie îi vîra ceva în gură, strigînd :

— Ghiceşte ! Haide, ghiceşte o dată !

Era o pipă de porţelan cu ciucure de mătase verde. Pe pipă, darul de Crăciun al Ellenei, era zugrăvită o hîrtie de zece coroane şi copiii adăugaseră de la ei un pachet de tutun de pipă.

— Ei, acum poţi fuma şi tu ca lumea, spuse Marie şi-i strînse gura în jurul muştiucului. Cu toate că n-ai nevoie de aşa ceva ca să faci pe deşteptul !

Copiii poftiseră o mulţime de lume la pom — pe croitoreasă, pe bătrînul păzitor de noapte de jos din curte, pe lucrătoarea de fabrică cu copilul — adică pe toţi cîţi rămăseseră acasă să serbeze Crăciunul singuri-singurei. Nu mai ştiau nici ei pe cîţi ! Hanne şi cu maică-sa fuseseră şi ele poftite ; lor însă nu le ardea de petrecere şi se culcaseră devreme.

Musafirii începură să sosească voioşi, unul cîte unul. Marie stinse lampa şi aprinse luminărelele din pom.

Lumea aştepta tăcută. Focul pîlpîia jucăuş în sobă, luminînd din cînd în cînd cîte o faţă încordată cu pleoapele lăsate şi sărea apoi în altă parte, cu un trosnet uşor. Numai băieţelului lucrătoarei nu-i mai stătea gura. Se refugiase în braţe la Pelle şi se simţea la largul lui. Glasul copilăresc răsuna cristalin în lumina aceasta.

— Taci, nu mai vorbi atîta ! îi tot spunea maică-sa, dojenindu-l.

— Paul n-ale voie să volbească ? întrebă micuţul, pipăind să dea de faţa lui Pelle.

— Ba astă-seară Paul are voie să facă ce vrea ! răspunse Pelle şi mititelului nu-i mai tăcu gura, pe cînd şedea pe genunchii lui şi bălăbănea din picioare.

— Ei, acum puteţi intra ! strigă Marie deschizînd uşa care dădea în coridor.

Scoseseră toate lucrurile din odaia copiilor. Pomul stătea în mijlocul camerei, strălucitor. Ce mare şi minunat era ! Acum puteau deschide cu toţii ochii ! Luminile se răsfrîngeau în geamurile ferestrelor, în oglinda cea veche cu ramă de mahon şi în fiecare ciob de sticlă, de ţi se părea că rătăceşti printre miliarde de stele ; uitai de toate necazurile, de parcă ai fi lăsat în urmă toate grijile şi suferinţele şi ai fi nimerit în ţara minunilor. Deodată răsună un glas subţirel şi limpede, tremurînd de emoţie :

Bun venit vă spun, îngeraşi slăviţi,
Pogorîţi din cerul sfînt,
Cu veşmînt din raze de soare gătiţi
In umbrele acestui pămînt.

Cîntecul răsuna ca un salut coborînd din nori. Închiseră ochii, se luară de mîini şi începură să se învîrtească în jurul pomului. Croitoreasa tăcu roşind.

— De ce nu cîntaţi cu mine ? întrebă ea.

— Să cîntăm un cîntec pe care îl ştim cu toţii, spuse Pelle.

— De sus, din ceruri, cobor aci, propuse Karl.

Cîntară în cor cîntecul care se potrivea cum nu se poate mai bine stării lor de spirit. Deodată, băieţii prinseră a tropăi ca soldaţii, porniră o horă şi toţi se învîrtiră într-un vîrtej sălbatic, ca într-un dans vrăjitoresc.

Hei bărbate, mălai mare,
Mi-ai căzut de pe picioare,
Chiar în noaptea de Ajun.
Iau ciomagul să te joc,
Să-ţi scot praful din cojoc,
Chiar în noaptea de Ajun !

Lumînările încălziseră odaia din cale-afară, iar fumul şi mirosul te ameţeau, aşa că trebuiră să deschidă uşa spre coridor. Locatarii de la mansardă se adunaseră acolo şi ascultau lungind gîturile.

— Poftiţi înăuntru, le strigară băieţii. Este loc pentru toţi, dacă mai facem o horă.

Şi iar începură să tropăie în jurul pomului şi să cînte cîntece de Crăciun. De cîte ori se opreau, îi dădea cîte unuia în minte alt cîntec, care trebuia şi el neapărat cîntat. Deschiseră uşile şi cei de partea cealaltă a coridorului. Peticarul cel bătrîn şedea singur la un capăt al mesei şi cînta pe cont propriu. Avea dinainte o pîine neagră şi o strachină cu untură şi între cîntece lua cîte o îmbucătură.

Prin uşa cealaltă se vedeau trei cărbunari, care jucau „şaizeci şi şase" pe rachiu şi bere. Se înt arseră cu faţa la pom şi cîntară fără să lase jocul. D n cînd în cînd, se opreau din cîntat ca să anunţe punctele sau să strige „am tăiat!" Deodată, trîntiră cărţile cît colo şi veniră şi ei la petrecere.

— Nu mai vrem să stăm cu mîinile în sîn şi să ne uităm cum trudiţi voi, spuseră ei, prinzîndu-se în horă.

In sfîrşit, se săturară să se tot învîrtească în jurul pomului şi să cînte şi aduseră scaune şi bănci de prin celelalte camere; se înghesuiră cum putură, pînă şi sub tavanul înclinat şi chiar pe prichiciul ferestrei. In jurul pomului rămăsese un cerc liber. Stăteau la taifas, ghemuiţi în tot felul de poziţii, ca nişte betegi, ca şi cum aceasta ar fi fost singurul fel în care îşi puteau odihni oasele. Braţele le atîrnau moi între genunchi, dar feţele mai erau încinse şi ieşeau la iveală ovale în fumul gros al lumînărilor care-i învăluiau într-o ceaţă albăstruie. Răşina ardea şi pe crengile de brad care trosneau, dînd ceţei o mireasmă mistică, ameţitoare, în timp ce chipurile pline de reculegere, păreau nişte suflete plutind cu foşnet printre nori, fiecare deasupra propriului său trup chinuit.

Pelle şedea şi se uita la ei, iar inima îi sîngera în piept — aşa se reculegea el. Ah, biete păsărele cu penele zbîrlite, trăiau oare clipe atît de măreţe acum, încît să fie despăgubite de toate lipsurile pe care le în-

durau ? Numai un pic de lumină ! Atît le ajunge ca să pară gata să se arunce în ea şi să piară ! Pelle cunoştea soarta fiecăruia dintre ei, mai bine decît şi-o cunoşteau ei înşişi. Erau atît de îngheţaţi, încît se ardeau ca fluturii de noapte, de cîte ori se apropiau de lumină !

— Ciudată născocire, dacă stai şi te gîndeşti bine, spuse unul dintre săpătorii de pămînt, arătînd cu capul spre pom. Că-i frumos, nu încape îndoială ! Numai că Dumnezeu ştie ce-o fi însemnînd !

— Asta înseamnă că anul se îndreaptă iarăşi spre lumină, rosti paznicul cel bătrîn.

— Ba înfăţişează bucuria păstorilor la vestea naşterii lui Isus, spuse peticarul, ivindu-se în uşă. Păstorii erau nişte bieţi săraci, ca şi noi, care trăiau în umbră. Şi de aceea s-au bucurat atîta de acela care le-a adus lumina.

— Ei, chiar atît de multă lumină nu ne-a fost hărăzită nouă, aşa mi se pare. Bradul ăsta, însă, e minunat şi trebuie să le mulţumim copiilor pentru el. Păcat că nu putem aprinde în fiecare seară cîte unul. Cît despre soare, au pus mîna cei bogaţi pe el !

— Ai dreptate, Iakob, spuse Pelle, care umbla în jurul bradului, scoţînd inimioarele şi coşuleţele ; le trecea copiilor, care împărţeau dulciurile celor de faţă. Aveţi toţi trei dreptate — oricît de ciudat s-ar părea. Pomul de Crăciun trebuie să ne amintească de naşterea lui Christos şi de faptul că anul se îndreaptă din nou spre lumină, ceea ce e doar unul şi acelaşi lucru ! Şi trebuie să ne mai aducă aminte că avem şi noi parte la toate cîte sînt pe lume, pentru că, la urma urmei, Christos s-a născut pentru a aminti celor săraci drepturile lor. Da, asta-i ! Căci Dumnezeu nu-i dintre aceia care să dea sfaturi pe ocolite cum să faci ca să ajungi departe. El rostogoleşte soarele în fiecare zi în jurul pămîntului, şi fiecare trebuie să se îngrijească singur să-şi asigure un loc în lumina lui. Asta-i întocmai ca povestea cu nevasta cîrciumarului de la noi din sat care spunea călătorilor ; „Ce poftiţi să mîncaţi ? Raţă, pui, friptură de porc şi orice doriţi, numai dacă v-aţi adus de acasă".

— Frumoasă treabă ! spuseră cei de față rîzînd. Ce mare minune să poftești pe cineva la toate bunătățile, dacă trebuie să-și facă singur rost de ele ! Pelle, ar fi trebuit să te faci popă !

— Mai degrabă să se fi făcut avocatul dracului, căci ce spune el nu se potrivește cu învățătura creștină, se amestecă peticarul cel bătrîn.

— Doar ai spus chiar tu că Christos a venit să aducă lumină celor săraci ! răspunse Pelle. Christos însuși a spus lămurit că vrea să dea orbilor vedere, morților viață și onoare celor huliți și disprețuiți. Acestea nu se poate să nu le credem !

— Da. Orbii vor vedea, paraliticii vor merge, leproșii se vor curăța, surzii vor auzi și morții vor învia, iar săracilor li se va propovădui Evanghelia, spuse peticarul, corectîndu-l. Tu, Pelle, răstălmăcești vorbe · Sfintei Scripturi.

— Eu, unul, nu cred că Christos s-a gîndit numai la schilozi. Nu. Cînd a vorbit, Christos s-a gîndit la noi toți și la mizeria în care trăim, iar toate patimile despre care vorbește se potrivesc cum nici nu se poate mai bine cu ale noastre. Și predicatorul Sort a înțeles așa scriptura, iar el era fără îndoială cucernic și omul lui Dumnezeu. Aștepta împărăția cea de o mie de ani a săracilor și era încredințat că de asta coborîse Christos pe pămînt, ca să-i pregătească venirea.

Femeile ședeau încremenite și ascultau cu gura căscată ; abia îndrăzneau să respire. Paul adormise în poala maică-si.

— Să se fi gîndit el oare chiar de pe atunci la niște păcătoși ca noi ? exclamară bărbații, uitîndu-se unul la altul. Dacă-i așa, de ce nu ne merge încă de demult mai omenește ?

— Asta n-o prea înțeleg nici eu, răspunse Pelle cu șovăială. Poate că trebuie să încercăm a răzbi singuri. Și asta cere timp.

— Bine, numai că... Dacă nu vrea să ne dea o viață mai ca lumea, atunci... Ca să ne facem singuri rost de ea, n-avem nevoie de Christos !

Iată ceva ce nu-și putea nici Pelle lămuri, cu toate că era încredințat în sinea lui că acesta era adevărul.

Trebuia să cucereşti ce ţi se cuvenea. Asta era limpede ca lumina zilei şi Pelle nu putea pricepe cum de erau toţi orbi şi nu vedeau lucrul ăsta. Dar de ce anume era nevoie să-şi cîştige oamenii înşişi dreptul lor, nu putea să le-o lămurească, oricît şi-ar fi stors creierii.

— Pot, însă, să vă spun o poveste, spuse el în sfîrşit.

— Dar una ca lumea, aşa, palpitantă, strigă Karl, care se plictisea. Ehei, de-ar fi Vinzlev aici! Multe îi mai trăsnesc lui prin cap!

— Mai taci o dată! se răsti Marie la el, foarte supărată. Pelle ţine cuvîntări adevărate pe la întruniri, adăugă ea solemn, dînd din cap către ceilalţi. Apoi îl întrebă pe Pelle: Şi cum se cheamă povestea?

— Peter cel plîngăreţ.

— Dacă e cu Peter, atunci e un basm! Şi despre ce e vorba în basmul ăsta?

— Asta ai să vezi, băiete, cînd ai să-l asculţi, spuse paznicul de noapte cel bătrîn

— Cum să te bucuri de cele ce se vor întîmpla, dacă nici nu ştii despre ce e vorba? Spune, nu-i cu unul care pleacă în lumea largă?

— In povestea asta e vorba... Pelle se opri şi se gîndi un timp. In povestea asta e vorba de naşterea lui Isus, adăugă el repede şi se făcu roşu ca focul de îndrăzneala lui.

Cei de faţă păreau dezamăgiţi şi se aşezară mai bine în scaun, ca să-şi poată pironi privirea în podele, întocmai ca la biserică.

Pelle începu să povestească despre Peter cel plîngăreţ, care se născuse şi crescuse în necazuri şi nevoi şi, cu toate că se făcuse voinic, tot cal de bătaie rămăsese. Era mai mare jalea să-l vezi pe vlăjganul ăsta cu picioare şi braţe lungi, că se teme atît de tare, încît era de ajuns să-l atingă o fată ca să se scape în pantaloni şi că nu vede altă ieşire decît să se spînzure. Şi încă şi mai mare era ruşinea, pentru că deşi îşi cîştiga singur pîinea cea de toate zilele, stătea la azil; i se părea că este cine ştie ce bunătate în asta, că i se dă acolo adăpost, deşi cu rîvna lui la muncă, ar fi putut răzbi ori-

unde! Dar situația lui ajunse nespus de jalnică cînd, făcîndu-se băiat în toată firea, tot se mai lăsa asuprit și batjocorit de toți. Într-o bună zi, însă, rupse cătușele, îi dobori pe tartorii care îl chinuiau și se năpusti deodată afară, la lumina zilei, înfățișîndu-se ca cel mai viteaz dintre toți.

Cînd isprăvi Pelle povestea, răsuflară toți ușurați. Marie bătu din palme.

— Așa basm mai zic și eu! strigă ea.

Karl se năpusti asupra lui Peter și începu să-i care la pumni, cu toate că bietul băiat numai tiran nu era.

Toți prinseră a vorbi laolaltă. Fiecare avea de spus ceva cu privire la Peter cel plîngăreț.

— Straşnică treabă! spuneau bărbații. Halal băiat de l-a zvîntat pe toți, de la mic și pînă la mare. Ei, voinic era el, nu-i vorbă. Numai de ce dracu' a răbdat și a înghițit atîta vreme?

— Da, asta nu-i tocmai ușor de priceput pentru noi, care ne apărăm cu atîta dîrzenie drepturile, spuse Pelle rîzînd.

— Bine ai mai întors-o. Ne-ai atins din plin! strigă Iakob cel vesel. Dacă ți se întîmplă să ai vreodată nevoie de un pumn zdravăn, apoi gîndește-te la mine! Și bătu palma cu Pelle.

Lumînările se trecuseră de mult, dar nimeni nu băgase de seamă; toți erau cu ochii la Pelle — în privirile lor cercetătoare, pline de luciri ciudate, se iveau și se stingeau o mulțime de întrebări. Și deodată îl încolțiră din toate părțile. Multe mai voiau să știe! Pelle spusese că li se cuvine o lume întreagă, plină de minunății, și acum se grăbeau să pună stăpînire pe ea. Pînă și bătrînul peticar se lăsase furat de vrajă, căci prea era ispititor să te mai amețești puțin, cu toate că ziua de mîine va fi o zi ca toate zilele.

Pelle le ținea piept și răspundea întrebărilor cu un zîmbet sigur. Știa el bine că și dacă toate astea nu se vor întîmpla dintr-o dată, într-o bună zi tot vor fi toate ale lor! Era nevoie de răbdare și de putere de rezistență, dar aceasta n-ar fi putut-o înțelege ei acum.

Cînd vor ajunge să pună mîna pe toate minunăţiile, vor şti ei să le apere! Nu-l stăpînea nici o îndoială. Stătea printre ei ca întruchiparea propriei lor puteri, fericit că se sprijină pe rădăcini adînci.

13

Din fundul Arcei se înălţă un zgomot anume de paşi ţărăneşti, tîrşind încălţămintea grosolană pe caldarîm. Lui Pelle îi năvăli tot sîngele-n inimă. Zvîrli lucrul din mîini şi dintr-o săritură ieşi în balcon, încredinţat că nu putea fi decît o părere. Jos, în curte, stătea tata Lasse în carne şi oase, holbîndu-se în sus, la lemnăria scărilor, ca şi cum nu şi-ar fi putut crede ochilor lui bătrîni. In spinare ducea un sac cu boarfe.

— Hei, hei! strigă Pelle repezindu-se pe scări din cîteva salturi.

— Bună ziua, băiatule, spuse tata Lasse cu un tremur în glas, privind la fecioru-său, cu ochii lui fără gene. Iată-l şi pe tata Lasse, dacă ai nevoie de el. Da' tu de unde vii? Parcă ai picat din cer!

Pelle îi luă lui taică-său sacul din spinare.

— Haide sus cu mine, îi spuse el. Nu-ţi fie frică, scara e mai trainică decît pare.

— Atunci seamănă cu Lasse, răspunse bătrînul, luîndu-se tropăind după Pelle.

Urechile cizmelor lui scurte ieşeau de amîndouă părţile carîmbilor. Bătrînul era neschimbat. La fiecare întorsătură a scării se oprea şi îşi spunea părerea; Pelle se văzu silit să-l roage să mai tacă.

— Aici nu vorbeşte lumea în gura mare despre orice; oamenii s-ar putea simţi atinşi, îi spuse el.

— Nu zău! Cît trăieşti, înveţi. Ia te uită: aici stau sus şi spală rufe! Asta-i curtea lor? Bine, gata, altceva nu mai spun... Ştiam eu că trăiesc unii peste alţii, da' nu m-am gîndit niciodată că sînt chiar aşa de îngrămădiţi. Aşa! Au atîrnat curţile colo sus, dinaintea bucătăriilor, una peste alta, întocmai ca pă-

sările care îşi fac toate treburile pe crengi. Doamne, Dumnezeule, numai să nu se ducă într-o bună zi toate de-a berbeleacul!

— Va să zică, aici locuieşti? exclamă bătrînul, privind cam dezamăgit cămăruţa cu tavanul aplecat. M-am gîndit adesea cum te-i fi orînduit. Acuma cîteva zile am întîlnit acasă pe un om care mi-a spus că lumea a început să vorbească de tine. Dacă ar fi să mă iau după cămara asta a ta, nu s-ar zice. Oricum, de-aici nu mai e mult pînă la cer!

Pelle tăcea. Îşi iubea şi magherniţa şi toată viaţa pe care o ducea. Tata Lasse, care tot mai nădăjduise că fecioru-său are să se chiaburească, se simţea ruşinat.

— Te pomeneşti că ai crezut că stau în vreunul din palatele regelui! îi spuse Pelle cu oarecare amărăciune.

Lasse îl privi cu bunătate şi-i puse amîndouă mîinile pe umeri.

— Ştii că te-ai făcut mare şi voinic, băiatule! îi spuse el cu admiraţie. Şi uite că mă ai şi pe mine aici. Să ştii că nu vreau să-ţi cad povară, numai că tare mi s-a urît acasă, mai cu seamă de cînd s-a întîmplat, ştii, cu de-al de Due, aşa că am pornit-o încoace, fără să-ţi mai dau de veste; şi am mai şi venit pe degeaba, că m-a luat unul cu corabia.

— Dar ce s-a întîmplat cu de-alde Due? întrebă Pelle. Nu cumva ceva rău?

— Doamne, Dumnezeule! Cum, nu ştii? Cînd a descoperit istoria cu consulul, şi-a ucis nevasta cu mîna lui. Tot timpul a fost ca orb şi a crezut numai bine despre ea, pînă ce a prins-o. Şi atunci a ucis-o. A ucis-o şi a ucis şi copiii pe care îi aveau împreună. Apoi s-a dus şi s-a predat stăpînirii. De cel mai mic dintre copii, care se vedea bine că era al consulului, nu s-a atins. Mare nenorocire! Înainte să se ducă la poliţie să se predea, a venit pe la mine. O fi simţit el, se vede, nevoia să mai stea încă o dată de vorbă cu cineva care îi voia binele. „Am strîns-o de gît pe Anna, mi-a spus el de cum s-a pus jos. Se vede că aşa a fost să fie. Cugetul nu mă mustră, că n-am de

ce. De copiii care erau ai mei am avut eu grijă cum se cuvenea!" Da, da, a avut grijă cum se cuvenea de bieţii copii!... Şi apoi mi-a spus: „Atîta voiam, Lasse, să-mi iau rămas bun de la tine. S-a isprăvit cu viaţa mea; eu mă mulţumeam cu puţin şi aş fi putut trăi fericit; Anna însă voia să ajungă tot mai sus şi ridicarea asta a mea am datorat-o, fără să ştiu, ruşinii ei. Doar n-am dorit alta decît picul de fericire la care rîvneşte omul sărac — o nevastă bună şi cîţiva copii. Şi acum trebuie să intru în temniţă. Slavă Domnului că n-a apucat Anna asta! Era mai subţire decît altele şi a trebuit să înşele ca să poată ajunge..." Aşa a stat el la mine şi a vorbit de moartă, fără să poţi vedea la el cea mai mică părere de rău. Iar eu nu eram să-l las să vadă cum îmi era pe suflet. Pentru el, cel mai bun lucru e să nu i se trezească cugetul! „Îţi lăcrimează ochii, Lasse, mi-a spus el încet. Ar trebui să ţi-i îngrijeşti. Se spune că e bine să-i speli cu urină." Dumnezeu mi-e martor că îmi lăcrimau ochii cu adevărat! Doamne, Dumnezeule! Apoi s-a ridicat şi mi-a spus: „Nici tu, Lasse, nu mai ai prea multe care să te facă să-ţi pară rău de viaţă, şi mi-a dat mîna. Îmbătrîneşti. Spune-i lui Pelle sănătate din partea mea. Asta, sigur că ajunge departe!"

Pelle asculta tulburat povestea aceasta jalnică. La ultimele cuvinte, îl trecu un fior. Auzise de nenumărate ori refrenul acestei nădejdi pe care şi-o puneau toţi în norocul lui şi se bucurase, căci nu era altceva decît ecoul încrederii pe care o avea el însuşi în sine; acum, însă, îl apăsa ca o povară. Cei ce se agăţau de norocul lui erau întotdeauna cei care se înecau şi, pe cînd se duceau la fund, îşi treceau nădejdile asupra lui. Felul acesta în care i se prevestea norocul era trist. Binecuvîntarea rostită de cel osîndit la moarte, în drumul lui spre eşafod, i se părea o grea povară.

Şedea nemişcat, dus pe gînduri, fără să dea vreun semn de viaţă, cu ochii ţintă în podele. Sufletul i se cutremura de presimţirea unor suferinţe supraomeneşti, care aruncau o lumină neaşteptată asupra căii pe care o apucase: nu mai putea fi de-acum încolo vorba de-o fericire a lui, personală — basmul se is-

prăvise! Era legat de toți ceilalți și trebuia să împărtășească cu ei și fericirea și nefericirea; de aceea îi dădeau cei nefericiți binecuvîntarea lor. Pelle simțea în adîncul sufletului calea spinoasă străbătută de Due, ca și cum ar fi purtat el însuși, pe umerii săi, întreaga povară a faptei lui înspăimîntătoare. Și Anna cea frumoasă, care din pricina năzuinței de a se ridica deasupra propriei ei familii, o nimicise de se alesese praful din toți! Niciodată nu se va mai putea el rupe de toate aceste dureri ca să fie iarăși vesel, ca odinioară. Întîlnise prea multă mizerie pînă acum și ajunsese să urască din adîncul sufletului pricinile ei. Aici, însă, nu ajungea numai ura — aceasta era jalea cea mare!

— Of, Doamne, suspină Lasse. Noroc că frate-meu Kalle n-a mai apucat și asta. A muncit de s-o spetit pentru copiii lui și, drept mulțumire, zace acum în cimitirul săracilor. Singurul care s-a gîndit la el a fost Albinus, care cutreiera lumea ca scamator; dar banii au ajuns prea tîrziu, cu toate că i-a trimis telegrafic. Ai mai auzit tu ca un scamator să trimită bani din Anglia la Bornholm pe-un fir de telegraf? Al dracului acrobat! Și frate-meu Kalle era tare în scamatorii, așa că fecioru-său n-a moștenit darul de la străini! Alfred, nici la înmormîntare nu s-a arătat. S-a boierit și a rupt-o de tot cu rudele sărace. L-au ales în tot felul de dregătorii de cinste și se spune că se poartă ca un cîine cu săracii! Asta așa-i, întotdeauna, tocmai cu cei de-un neam cu dînsul se poartă omul mai rău. Se pare, însă, că cei de sus pun mare preț pe el.

Vorbele bătrînului ajungeau pînă la Pelle doar ca răpăitul monoton al ploii. Due, Due — cel mai blajin dintre oameni, cel mai bun om pe care îl cunoscuse vreodată; apărase copilul din flori al Annei împotriva propriei lui mame și îl iubise ca pe copiii lui, pentru că era lipsit de apărare și avea nevoie de dragostea lui — Due trebuia să-și plece acum capul sub cuțit! Scump mai plătise îndeplinirea dorinței de a avea o pereche de cai și de a ajunge căruțaș pe cont propriu. Luase caii și trăsura pe datorie și plătise singur tot, și rate și dobînzi — consulul numai cît garantase

pentru el. Şi pentru picul acesta de fericire, luase el calea ruşinii! Paşii lui mai răsunau încă în sufletul lui Pelle. Nici nu-şi putea închipui cum avea să poată îndura suferinţa aceasta, şi îi părea rău că nu mai era nesimţitor ca altădată.

In acest timp, Lasse îi tot dădea înainte, înecîndu-şi durerea în vorbe. Pentru el, de vină era soarta amarnică — şi sigur că nici nu s-ar fi putut ca lucrurile să se petreacă altfel. Revederea cu fecioru-său îi descătuşase sufletul şi era foarte mişcat. Tot ce vedea îl interesa şi-i făcea plăcere. Intreba cum de le dăduse în gînd să stivuiască oamenii ca scrumbiile în butoaie, pe cînd acasă, la Bornholm, erau bucăţi întregi de pămînt pe care nu locuia nimeni. Nu îndrăznea să se apropie de fereastră, ci se ţinea cuminte, la o oarecare depărtare de ea şi privea peste acoperişuri. Dar ce nebunie şi aceasta! Casele erau tot atît de înghesuite ca spicele într-un lan de secară!

Pelle o strigă pe Marie, care stătea sfioasă la ea în cameră şi nu cuteza să se arate.

— Uite, asta e mama mea adoptivă, spuse el şi o cuprinse pe după umeri. Iar ăsta e tata Lasse, care ţi-e drag, cum îmi spui mereu. N-ai putea să ne pregăteşti ceva de mîncare? şi Pelle îi dădu ceva bani.

— Drăguţă fată! N-am ce zice, asta aşa-i, spuse bătrînul scotocind în sac. Am eu ceva pentru ea!

Cînd se întoarse fetiţa, îi spuse:

— Uite-un măr roşu, mănîncă-l şi te faci mireasa mea!

Marie zîmbi cu seriozitate şi se uită la Pelle.

Apoi împrumutară căruciorul telăliţei şi porniră spre hambarul de mere, să aducă lucrurile lui tata Lasse. Bătrînul vînduse cele mai multe din lucrurile lui, ca să nu sosească prea încărcat la oraş. Mai păstrase totuşi, un pat cu aşternut cu tot şi o mulţime de boarfe.

— Trebuie să-ţi mai dau salutări de la Sort şi de la Marie Nielsen, spuse bătrînul.

Pelle roşi.

— Ar fi trebuit să-i scriu, dar am uitat cu totul de dînsa. Îi mai făgăduisem şi o fotografie! Am s-o fac şi pe asta!

— Da, neapărat! spuse bătrînul. Nu ştiu cît de legaţi aţi fost, dar e o femeie foarte de treabă şi, pe cei care rămîn, îi doare cînd se văd uitaţi. Gîndeşte-te la asta!

Îndată după masă, Lasse se ferchezui puţin şi-şi perie pălăria.

— Ce faci? Te pomeneşti că vrei să ieşi singur? îl întrebă Pelle.

— Vreau să ies să văd oraşul, răspunse Lasse, ca şi cum aceasta ar fi fost de la sine înţeles. Vreau să-mi caut ceva de lucru şi, mai ştii, poate că mă duc să-l văd şi pe rege. Să-mi spui numai încotro s-o apuc.

— Aşteaptă mai bine pînă o să pot merge cu tine, căci altminteri te mai rătăceşti.

— Nu mai spune! răspunse Lasse jignit. Aici, cum am nimerit singur?

— Mă duc eu cu moşul, se amestecă Marie.

— Foarte bine, vino tu cu moşul, căci atunci nu va mai putea să spună nimeni că şi-a pierdut tinereţea! hotărî Lasse vesel şi o luă de mînă. Văd eu bine că noi doi o să ne înţelegem de minune.

Către seară se întoarseră acasă.

— Oameni sînt destui pe aici, spuse bătrînul răsuflînd din greu. Dar prea mult de lucru nu pare să se găsească. Am întrebat pe unul şi pe altul — nimeni nu mă vrea. Ei, pînă la urmă, oi găsi eu ceva, căci altfel o să trebuiască să-mi bat un cui la toiag şi să încep a strînge hîrtiile de pe străzi, cum fac şi alţi bătrîni. Atîta oi mai putea eu face!

— Aşa ceva nu-ţi dau eu voie să faci! spuse Pelle cu aprindere. Tatăl meu nu trebuie să ajungă măturător de stradă!

— Bine, dar ceva tot trebuie să fac, pentru că altfel să ştii că mă întorc acasă. Nu vreau să stau aici cu mîinile-n sîn, pe cînd tu să te speteşti muncind.

— Ar trebui să te odihneşti şi tu, tată, zău aşa, şi

să trăieşti mai uşor acum la bătrîneţe — las' că găsim noi ceva de făcut şi pentru tine!

— Să mă odihnesc? Nu cumva ai vrea să zac pe spate şi să mă las hrănit ca un copil de ţîţă? Nu-mi vine să cred că spinarea mea ar putea suferi aşa ceva!

Aşezară patul lui Lasse cu marginea de la picioare sub teşitura tavanului şi aşa avu destul loc. Trecuseră mulţi ani de cînd nu mai dormise în aceeaşi cameră cu taică-său, şi lui Pelle i se păru că era iar copil. Noaptea îl chinuiră vise urîte. Gîndul soartei înfiorătoare a lui Due îl urmărea şi în somn. În cenuşiul fără de margini rătăcea într-una dinaintea ochilor lui trupul puternic şi blînd al lui Due, tare încovoiat cu mîinile legate la spate şi cu un lanţ greu în jurul gîtului; ţinea ochii aţintiţi în pămînt, parc-ar fi căutat prăpastia fără fund.

Pelle se trezi pentru că tata Lasse stătea plecat peste patul lui, pipăindu-i obrazul, ca pe vremea cînd era copil.

— Ce-i cu tine, băiatule? îl întrebă bătrînul îngrijorat. Nu cumva eşti bolnav?

14

Lasse nu voia să trîndăvească; umbla tot timpul prin oraş şi îşi dădea silinţa să găsească ceva de lucru. Cînd stătea de vorbă cu Pelle, se prefăcea că e vesel şi plin de nădejde, dar, la drept vorbind, oraşul acesta mare îl dezamăgise. Nu pricepea haosul dintr-însul şi se simţea prea bătrîn ca să-şi pună mintea cu el şi să încerce să-i afle înţelesul — şi apoi, dar dacă nici nu avea vreun înţeles? I se părea că oamenii alergau încolo şi-ncoace, fiecare ducîndu-se încotro îl mînau treburile, fără să-i pese cîtuşi de puţin de ceilalţi. Nici măcar nu-şi dădeau bineţe, cînd se întîlneau pe stradă. Asta nu pricepea Lasse în ruptul capului! Adesea îşi spunea că mai bine ar fi fost să fi rămas acasă.

Cît despre Pelle — ei, Pelle era prins cu ale lui! Asta era foarte bine pentru un bărbat. Alerga pe la întruniri, făcea propagandă şi avea multă treabă. Capul îi era tot timpul plin de asemenea gînduri şi nici nu putea fi vorba să stea la taifas prieteneşte şi pe îndelete ca odinioară. Mai era şi logodit şi timpul pe care nu i-l lua mişcarea muncitorească i-l lua logodnica. Cît crescuse băiatul şi cum se schimbase la trup şi în tot felul lui de a fi! Lui Lasse i se părea că abia de-i ajungea pînă la cingătoare! Se făcuse grozav de serios, de bărbătos şi se părea că luase hăţurile în mîini. Nu s-ar fi putut spune despre dînsul că era numai o calfă de cizmar, ca toate calfele. Băiatul avea simţul răspunderii — poate chiar prea mult.

Marie îl însoţea pe bătrîn de cîte ori ieşea în oraş. Cu timpul ajunseseră prieteni buni şi aveau destule despre ce să vorbească. Fetiţa se ducea cu el în curtea de din dos a ziarului *Berlingske Tidende,* unde oameni în căutare de lucru mişunau în jurul afişierelor. Lumea umplea gangul şi stătea la coadă pînă hăt, sus, în capătul străzii.

— Slabă nădejde să ajungem şi noi o dată în faţă, spunea tata Lasse, descurajat.

Marie, însă, se îmbrîncea înainte şi cînd se întîmpla ca oamenii s-o ocărască, le răspundea la fel. Tata Lasse era îngrozit de gura pe care o făcea copila, dar gura asta le fu de folos.

Marie citea ofertele de lucru şi tata Lasse făcea reflecţii cu glas tare asupra fiecărui anunţ în parte, iar cînd cei din jur rîdeau, se uita la ei fără să priceapă de ce, apoi, însă, înveselit, dădea din cap. Nu era de loc supărăcios.

— Ce spui? Ce scrie acolo? Vizitiu la casă boierească? O pereche de cai mai ştiu eu mîna, la urma urmei, da' te pomeneşti că nu le-oi fi pe plac boierilor: mă tem că-mi cam curge nasul. Privea în jurul lui, încîntat de sine, ca un copil care simte că se uită lumea la el. Şi asta ce-i, băiat de alergătură? Vezi, asta n-ar fi chiar aşa de rău! Ia să ne-o însemnăm. Ce mare lucru să fii ogarul tuturor. Portar? Ce dracu'l

Pentru asta n-ai alta de făcut decît să şezi toată ziua la o fereastră de subsol şi să te uiţi urît la oameni. Ia să ne ducem chiar acum acolo, să ne încercăm norocul.

Îşi întipăreau bine în minte adresele pînă le ştiau pe dinafară, apoi îşi făceau iarăşi loc cu coatele prin mulţime, să iasă.

— Mare haz mai are şi bătrînul ăsta ! spuneau oamenii uitîndu-se zîmbind după ei.

Lasse era foarte vesel. Colindau din casă în casă, dar nimeni n-avea nevoie de el. Oamenii zîmbeau la vederea bătrînului şubred şi cu turetcile cizmelor căscate.

— Rîd de mine, ce zici ? spunea Lasse amărît. Poate fiindcă prea sînt ţărănoi ! Dar pentru asta se află leac.

— Ba eu cred mai degrabă că rîd pentru că eşti aşa de bătrîn şi tot mai cauţi de lucru, răspundea Marie.

— Crezi că asta o fi pricina ? Păi eu abia am trecut de şaptezeci şi ai mei, şi dinspre tată, şi dinspre mamă, au ajuns toţi pînă la nouăzeci ! Nu zău ? Asta crezi că o fi ? Numai să mă lase să lucrez, că ar vedea ei îndată cîtă putere mai are bătrînul Lasse. Băietanii ăştia ar cădea pe spate de mult ce s-ar minuna ! Cine sînt oare ăştialalţi care stau cu mîinile în buzunare şi fac aşa mutră acră ?

— Sînt şomeri. Merge cam slab cu lucrul şi se spune că are să fie şi mai rău.

— Şi toţi cei care se îmbulzesc să ajungă la afişe, tot fără lucru sînt ?

Marie dădu din cap.

— Atunci e mai rău decît acasă ! Acolo cel puţin aveam cioplitul, dacă nu altceva. Şi eu care am crezut că aici au şi început vremurile cele bune !

— Pelle spune să n-avem grijă, că de venit, vin ele, îl mîngîie Marie.

— Mda, Pelle... Lui îi e uşor a spune. El e tînăr şi voinic, şi are tot timpul să aştepte.

Tata Lasse nu era în toane bune. Nimic nu-i mai era pe plac. Ca să-i facă plăcere, Marie îl duse să

vadă schimbarea gărzii la palat. Asta îl mai învioră puţin.

— Aşa flăcăi mai zic şi eu! făcu bătrînul. Şi ce înţoliţi sînt! Asta o ştiu şi ei! Soldat regesc nu mi-a fost dat să fiu. M-am dus şi eu de-am tras la sorţi, pentru că eram tînăr şi îmi venise cheful să intru în armată. Am fost şi eu odată, zău aşa, flăcău ferchez! Dar n-au vrut să mă ia. Cică n-aveam măsura potrivită, pentru că prea lucrasem mult de mic. Îşi băgaseră în cap că omul trebuie să fie aşa şi pe dincolo. Pesemne ca să le intre în voie cucoanelor! Fiindcă altfel şi eu mi-aş fi putut doar apăra ţara.

In jurul Bursei fusese ridicat pavajul şi o echipă de muncitori săpau un şanţ ca să pună o conductă. Lasse se înfierbîntă deodată şi se grăbi într-acolo.

— Asta ar fi ceva pentru mine, spuse el, pe cînd privea la oameni cum lucrează; apoi căzu pe gînduri. De cîte ori ridicau muncitorii tîrnăcoapele, capul lui bătrîn făcea şi el aceeaşi mişcare ca al lor. Lasse se apropia tot mai mult de ei.

— Ascultă, spuse el unui muncitor care tocmai se oprise să mai răsufle. Nu-i chip de găsit un loc aici la voi?

Omul se zgîi o vreme la el.

— Un loc aici, la noi? strigă apoi mai mult către tovarăşii lui, decît către Lasse. Da, ştiu c-ai vrea! Toţi veneticii de prin Fünen şi de la Middelfart daţi buzna aici să ne luaţi pîinea de la gură, nouă, băştinaşilor! Haide, cară-te o dată, lepădătură iutlandeză ce eşti! Şi, rîzînd, începu să rotească tîrnăcopul deasupra capului.

Bătrînul se trase încetişor înapoi.

— L-ai văzut cum s-a înfuriat? o întrebă el îmbufnat pe Marie.

Seara, Pelle trebuia să se ducă pe la tot felul de întruniri, sau pe unde era nevoie. Avea mult de lucru şi, oricîtă osteneală şi-ar fi dat, situaţia tot proastă rămînea. Nu era chiar aşa de uşor să stăvileşti cursul mizeriei.

— Tu, vezi-ţi de treabă, îi spunea tata Lasse. Eu mai stau puţin de vorbă cu copiii şi apoi mă duc să

mă culc. Nu știu cum, dar, de la o vreme încoace oasele mele trag la pat, cu toate că numai leneș n-am fost eu la viața mea. Poate că mă cheamă groapa. Dar nici nu pot să mă învîrtesc toată ziua fără rost; simt că mă îmbolnăvesc.

Lasse nu avea obiceiul să vorbească de groapă, acum însă, ajunsese un fel de consolare pentru el.

— Și orașul ăsta prea e mare și prea te amețește! le spunea el copiilor. Puținul care ți-a rămas de trăit, ți se scurge aici printre degete.

Îi era mai ușor să-și verse necazul față de ei, decît față de Pelle, care se făcuse atît de mare și de serios, încît îi inspira respect. Nu-i mai venea bătrînului la îndemînă să-i bată capul cu toate fleacurile.

Cu copiii, însă, Lasse găsea îndată tonul potrivit. Și ei luptau, ca și el, cu tot felul de necazuri mărunte și de aceea erau mai degrabă în stare să-i înțeleagă grijile. Îi dădeau sfaturi bune și practice, iar ca răsplată, el le spunea vorbe bătrînești, pline de înțelepciune.

— Nu știu cum se face — spunea el — dar orașul ăsta mare mă zăpăcește de-a binelea; mă năucește, nu alta! Nimeni nu mă cunoaște și nimeni nu se uită la mine cînd trec pe stradă, de mi se taie picioarele și-mi vine să-mi iau lumea-n cap. Acasă tot se mai găsea ba unul, ba altul, care să întoarcă capul după mine și să-și spună: „Uite-l și pe bătrînul Lasse! Se duce pesemne în port, să cioplească pietre. Al dracului de bine se mai ține!“ Cîte unul mai dădea și din cap. Cît despre mine, eu îi cunoșteam mai pe toți. Aici, însă, gonesc ca ieșiți din minți! Nu pricep, Karl, cum de-ți faci tu rost de lucru!

— Ei, asta-i foarte ușor, îi răspundea băiatul. Am grijă să fiu în fiecare zi, pe la șase dimineața, în piața de zarzavat. Acolo e întotdeauna cîte ceva de făcut pe la negustorii cei mici, cărora nu le dă mîna să țină argat. După ce se isprăvește treaba în piața de zarzavat, duc flori de la florării pe la clienți. Asta-i însă o afacere foarte nesigură, pentru că nu am decît bacșișurile. Pe urmă mai trag cîte o raită pe unde

cred că ar mai putea pica ceva, de pildă afară din oraș, la Frederiksborg. Mai am și cîteva locuri statornice, unde mă duc în fiecare zi după-amiază pentru cîte-un ceas și duc marfă pe la clienți. Treabă se găsește, dacă nu-ți cruți picioarele.

— Ei, și din asta îți iese un cîștig ca lumea în fiecare zi? întrebă tata Lasse mirat. Parcă mi se pare cam nesigură treaba. Cum poți tu ști dimineața, dacă are să-ți iasă ceva pînă seara?

— Karl este foarte dibaci, îl lăudă Marie. Cînd merg treburile binișor, cîștigă regulat o coroană pe zi.

Și asta putea fi considerat drept un cîștig regulat? Așa ceva nu-i intra lui Lasse în cap!

— Cîteodată se întîmplă să se însereze fără să fi cîștigat un ban, dar nu trebuie să te pierzi cu firea pentru atîta lucru, căci pînă la urmă tot s< mai găsește cîte ceva de făcut — totul e să știi s.. dibăcești treaba.

— Ce-ai zice să vin cu tine? îl întrebă tata Lasse, pe gînduri.

— Asta nu-i treabă pentru dumneata; eu o țin tot timpul într-o goană. Mai degrabă ai putea să-ți ascunzi un braț.

— Cum așa, să-mi ascund un braț? îl întrebă bătrînul mirat.

— Bagi un braț sub surtuc și apoi te duci și te rogi de oameni să-ți dea cîte ceva. Nu ți-ar veni greu, că tot pari tu invalid.

— Nu mai spune! Chiar așa arăt? întrebă tata Lasse, clipind din ochi. Nu mi-aș fi închipuit! Da chiar de-ar fi așa, apoi eu pe la ușile oamenilor tot n-am să cerșesc. Nu cred să-l poată îndupleca cineva pe Lasse să facă una ca asta.

— Atunci du-te la cuptorul de var, afară din oraș. Acolo se caută cioplitori, spuse băiatul, care era atoateștiutor.

— Așa mai vii de-acasă! făcu tata Lasse. Și zici că pe-acolo sînt pietre? Bine că mi-am adus sculele, că tare mi-e dor să dau iar cu ciocanul într-o piatră.

Pelle se făcuse om în toată firea ; era în stare să-şi vadă limpede propria lui situaţie — şi multe altele pe deasupra — mai ştia să şi aprecieze raporturile dintre diferitele situaţii. Izbutise să se scuture de durerea adîncă pe care i-o pricinuise soarta lui Due şi să privească din nou viitorul cu încredere. Totuşi, durerea aceasta îi lăsase urme în suflet ; se cuibărise acolo, alături de multe alte suferinţe, dînd gîndurilor lui o culoare întunecată şi caldă. Peste fruntea lui plutea un nor posomorît, de care nu era nici el însuşi în stare să-şi dea prea bine seama. Ellen, însă, vedea norul şi îl mîngîia pe frunte ca să i-l alunge. Norul acesta. care făcea o impresie ciudată în contrast cu faţa lui netedă şi cu obrajii îmbujoraţi, era ca o uşoară ameninţare de furtună, într-o zi luminoasă de primăvară.

Pelle începu să se simtă sprijinit de încrederea pe care i-o arătau oamenii. Nu-l divinizau numai cei din Arcă, ci îl admirau şi tovarăşii lui ; ori de cîte ori era vorba să se ia o hotărîre importantă, îl căutau din ochi fără să vrea. După ce fusese cît pe ce să dea peste cap organizaţia în mod cam uşuratic, numai ca să-i vină de hac lui Meyer, izbutise să îndrepte cu desăvîrşire lucrurile. Sindicatul era acum mai tare ca oricînd şi acesta era meritul lui. Putea, deci, să ridice puţin capul şi să-şi mai vadă de treburile lui.

Atît el cît şi Ellen doreau fierbinte să se căsătorească şi să-şi aibă, în sfîrşit, modestul lor cămin. S-ar fi putut ridica multe obiecţii împotriva acestui lucru şi Pelle nu era orb. Era lucrător destoinic, însă cîştigul lui nu ajungea pentru întreţinerea unei familii. Amara realitate era că nici chiar un lucrător destoinic nu putea să-şi întreţină nevasta şi copiii ca lumea. La copii se gîndea ca la ceva de la sine înţeles. Şi apoi mai avea să vină şi o zi cînd tata Lasse nu va mai putea să-şi cîştige pîinea de toate zilele. Toate acestea, însă, erau deocamdată destul de departe. La urma urmei, nu costa mai scump să trăieşti în doi,

decît de unul singur, mai cu seamă dacă aveai noroc de-o nevastă bună şi econoamă. Dacă voiai să ai cît de cît parte de bucuriile vieţii, trebuia să închizi ochii şi să te faci că nu vezi piedicile, cu nădejdea că tu vei face excepţie de la regulă.

— Se îndreaptă ele lucrurile în curînd, spunea Stolpe, zidarul. In cele mai multe meserii, situaţia este încă destul de proastă, dar vezi şi tu că toate se concentrează în vederea loviturii celei mari. Nu rămîne decît să-i mai dăm şi noi, prieteneşte, un brînci progresului şi să-l rugăm să se grăbească puţin — atunci are să mai crească şi cîştigul. Insuraţi-vă cît mai sînteţi tineri. Ce rost are să vă tot plimbaţi şi să vă uitaţi unul la altul cu coada ochiului ?

Doamna Stolpe era, ca de obicei, de aceeaşi părere cu el.

— Şi noi ne-am luat de tineri şi am g. stat din dulceaţa vieţii cît ne-a fost sîngele tînăr. De aceea şi avem ceva în suflet care ne dă putere să rezistăm, spuse ea, aruncîndu-i o privire deschisă lui Pelle.

Şi aşa, hotărîră nunta chiar pentru la primăvară. In martie îşi isprăvea Frederik, feciorul lor cel mai mic, ucenicia şi puteau sărbători laolaltă nunta şi ospăţul de calfă.

Găsiră o locuinţă mică, de două camere, pe canalul de peste drum de închisoare şi o închiriară. Stolpe ar fi vrut, ce-i drept, ca tînăra pereche să locuiască în cartierul cel nou din nordul oraşului, „printre oamenii cumsecade", cum spunea el, Pelle însă se obişnuise în partea asta. Şi apoi mai avea şi o mulţime de clienţi pe-aici şi nu era rău să ai pe ce conta. Erau şi canalele, pe care Pelle le îndrăgise ; aici i se deschătuşa sufletul, pe cînd printre zidurile înalte de piatră din nord, simţea întotdeauna un fel de apăsare. Ellen îl lăsă pe el să hotărască ; îi era tot una unde vor locui. S-ar fi dus cu el pînă la capătul pămîntului !

Ellen pusese ceva deoparte, din simbrie, de pe unde slujise, iar Pelle strînsese şi el ceva. Lucra mai sîrguincios şi îşi restrînsese în ultima vreme şi mai mult cheltuielile. Cînd era Ellen liberă cutreierau oraşul şi cumpărau tot felul de lucruri pentru casă. Multe le

cumpărară vechi, pentru că erau mai ieftine, dar nu şi pentru odaia de culcare. Acolo trebuiau să fie toate noi-nouţe. Fu pentru ei o vreme minunată — fiecare ceas avea miezul lui şi nu mai exista nici un locşor pentru alte gînduri sau griji. Ellen venea adesea în goană, în toiul lucrului, să-l ia cu ea ; trebuia să meargă să vadă şi el ceva care se putea lua foarte ieftin — dar repede, înainte de a pune altcineva mîna pe lucrul acela. În duminicile în care Ellen era liberă, făceau rînduială în micul lor cămin şi apoi străbăteau oraşul la braţ, pînă afară, la bătrîni.

Pelle fusese ocupat pînă acum numai cu interesele altora şi nu avusese timp să se gîndească şi la ale lui : era o adevărată odihnă pentru el să-şi mai vadă şi de propriile lui treburi. Se depărta tot mai mult de frămîntările de afară, pe care nu le mai zărea decît de la distanţă, de cînd îşi făurea căminul ; iar la problemele sociale se gîndea cam tot atît cît se gîndesc şi păsărelele, primăvara, cînd îşi fac cuibul.

Şi, într-o bună zi, Pelle îşi mută calabalîcul în locuinţa cea nouă şi se culcă pentru ultima oară în Arcă. Aici nu-şi dura nimeni viitorul, căci între zidurile ei îşi căutau refugiu statornic doar naufragiaţii, pe cînd Pelle năzuia să ajungă departe. Şi totuşi, din maldărul acesta de zdrenţe şi de fărpturi ratate se ridica un glas pe care nu-l puteai auzi nicăieri în altă parte, ca un piuit lipsit de grijă, sau un ciripit de păsărele zgribulite, ce prind a-şi ciuguli penele de cum le mîngîie puţin soarele. Şi Pelle se întoarse înduioşat cu gîndul la vremea pe care o petrecuse aici.

În noaptea din ajunul nunţii, dormea pentru cea din urmă oară în Arcă, zvîrcolindu-se cînd pe-o parte, cînd pe alta, fără să-şi găsească liniştea. Ceva îl urmărea în somn. În cele din urmă, se trezi şi prinse un scîrţîit înăbuşit, care venea şi se depărta la intervale mari, ca şi cum însăşi Arca ar fi gemut prin somn, chinuită de vise urîte. Se sculă, aprinse lampa şi se apucă să-şi lustruiască ghetele de nuntă, pe care le lăsase pe calapod ca să-şi păstreze forma. Tata Lasse mai dormea ; coridorul pustiu era cufundat şi el în somn.

Sunetul reveni, mai puternic şi mai prelung; îşi amintea de Steinhof, trezind în sufletul lui groaza care îl urmărise în copilărie. Şedea aplecat peste lucru cu faţa brobonită de sudoare. Deodată auzi pe cineva dibuind prin coridor; apoi bîjbîi la uşa lui. Sări în picioare şi deschise. Încordarea făcu să-i treacă un fior prin tot trupul. Afară sta mama Hannei şi dîrdîia în aerul rece al zorilor.

— Pelle! şopti ea cu teamă. I-a venit ceasul. N-ai vrea să fugi s-o chemi pe doamna Blom? N-o pot lăsa singură pe Hanne... şi mi-a mai spus să-ţi urez noroc din partea ei.

Nu prea îi venea la îndemînă să se ducă tocmai acum, totuşi trase o fugă. Cînd se întoarse, se apucă din nou de lucru, căutînd să facă cît mai puţin zgomot, ca să nu-l trezească pe tata Lasse; trăgea tot timpul cu urechea. Veni şi clipa să-i trezească pe copii; bătu pentru ultima oară în perete şi o auzi pe Marie spunîndu-i somnoroasă „da-a". În aceeaşi clipă, tăcerea nopţii fu sfîşiată şi locatarii Arcei, buimăciţi de somn şi cu picioarele goale, prinseră a forfoti prin coridor, trîntind uşile şi alergînd spre robinete.

— Se tînguie prinţesa, îşi spuneau unii altora. Boceşte pentru că a pierdut ceea ce nu mai găseşte ea în vecii vecilor!

Gemetele crescură treptat, pînă culminară într-un ţipăt ascuţit şi deodată se făcu linişte.

Biata Hanne! Acum avea o gură de hrănit — şi unde era tatăl? O aşteptau vremuri grele pe biata fată!

Cu toate că nunta avea să aibă loc abia după-masă, Lasse nu se duse în ziua aceea la lucru. Se simţea de parc-ar fi fost sărbătoare şi băga de seamă ca nu cumva Pelle să-şi pună ceva cruciş, sau să facă alte asemenea lucruri primejdioase. Pelle se prăpădea de rîs.

— Da, da, rîzi tu, îi spuse tata Lasse. Ziua asta e o zi însemnată; poate chiar cea mai însemnată din viaţa omului. Trebuie să bagi bine de seamă ca nu cumva să strice vreun fleac toată treaba.

Se învîrtea prin cameră, văzînd în toate o prevestire. De soare era mulţumit, căci răsărise ca printr-o pînză şi se făcuse tot mai luminos în cursul zilei. Nu era bine să răsară prea luminos.

Marie umbla de colo-colo şi îl privea pe Pelle cu o tristeţe pe care se silea să nu i-o arate. Parcă e o mamă care îşi trimite feciorul în lumea largă şi vrea să pară veselă — se gîndea Pelle. Da, da. Cu toate că era încă copil, Marie se purtase cu el în multe privinţe ca o mamă ; cei trei copii îl primiseră în cuibul lor ca pe o pasăre căzută din cuib şi îl priveau cu mirare cum creşte sub ochii lor. Pelle îi ajutase în taină, ori de cîte ori putuse. Dar ce însemna asta pe lîngă cursul monoton al vieţii celor trei orfani, care îi uşurau munca prin felul lor firesc de a lua lucrurile aşa cum erau şi de a-şi clădi întreaga existenţă pe nimic? Cine îi va mai ajuta să treacă hopurile, fără ca ei să prindă de veste ? Ar trebui să nu-i piardă din ochi !

Cînd luă mîna aspră a Mariei într-a lui, ca să-i mulţumească pentru buna vecinătate, obrajii fetiţei se aprinseră, iar ochii îi luciră ca şi cum ar fi fost cuprinsă de friguri. In pieptul ei îngust se dădea o luptă grea, iar peste faţă i se aşternu reflexul unei frumuseţi ascunse. Sub influenţa lui Pelle, sîngele fetei începuse să-şi facă drum spre faţa ei cenuşie. De cîte ori se întîmpla ca, dintr-o pricină oarecare, să-i năvălească în faţă şi să-i aprindă obrajii, lăsa în urmă cîte un pic de culoare, care rămînea apoi multă vreme acolo. Era ca şi cum vigoarea lui Pelle ar fi făcut să i se urce şi fetiţei seva vieţii în obraz, iar ea încerca, fără să izbutească, să-şi spargă învelişul pipernicit ca să-i arate minunatele ei daruri ascunse. Şi, deodată, Marie îi căzu de gît. „Pelle, Pelle !“ spuse ea şi îşi îngropă faţa la pieptul lui. Apoi fugi în camera ei.

Tata Lasse şi cu Pelle duseră ultimele lucruri la locuinţa nouă şi le rînduiră frumos acolo. Apoi se îmbrăcară cu ce aveau mai bun şi o porniră spre casa meşterului Stolpe. Pelle purta pentru întîia oară în viaţa lui joben şi avea o înfăţişare impunătoare.

— Parcă ai fi mare boier ! spuse tata Lasse, care

nu se mai sătura privindu-l. Dar ce crezi c-au să spună de bătrînul Lasse? Doar sînt oameni subțiri și eu nu știu de fel să mă port. N-ar fi mai bine să mă întorc acasă?

— Nu vorbi așa, tată, spuse Pelle.

Strașnic se mai bucura bătrînul că se duce la nuntă și, totuși, șovăia. În ultima vreme se făcuse sfios față de străini și prefera să stea deoparte. Hainele de zile mari i se jerpeliseră și găteala lui de azi era cam de cîrpăceală. Împrumutase redingota anume pentru această ocazie, iar gulerul și manșetele cele albe erau ale lui Peter. Nu se simțea la largul lui și avea aerul unui băiat care se duce la confirmare.

La familia Stolpe, toată casa era pe dos. Musafirii care trebuiau să însoțească mirii la biserică sosiseră și se învîrteau prin sufragerie, fluierau, priveau pe geam și se plictiseau. Biroul lui Stolpe fusese prefăcut în bufet, iar cei doi frați destupau sticle de bere și stăruiau prietenește să se servească lumea:

— Luați, vă rog, și cîte un sandviș. Ți se usucă gîtul cînd stai așa fără să scoți o vorbă!

Stolpe se plimba prin salon, în sus și-n jos, bodogănind. Era fără haină și aștepta să-i vină rîndul să intre în odaia de culcare, unde se încuiaseră Ellen cu maică-sa. Din cînd în cînd, se crăpa puțin ușa și Ellen scotea brațul gol și alb ca să arunce lui taică-său cîte un lucru de îmbrăcăminte. Atunci, lui Pelle, începea să-i bată inima.

Pe prichiciul ferestrei sta glastra de mirt a doamnei Stolpe, jumulită de tot.

În sfîrșit, intră și Stolpe în camera unde se aflau musafirii. Era gata îmbrăcat, numai că Pelle mai trebui să-i prindă gulerul. Îi întinse mîna lui tata Lasse și se duse de luă *Muncitorul.*

— Ia auzi ce se spune aici despre feciorul dumitale, spuse el și începu să citească:

„Tînărul nostru tovarăș de partid, Pelle, se căsătorește azi cu fiica zidarului Stolpe, unul dintre cei mai vechi și mai valoroși membri ai partidului nostru. Tînărul, care a dus și pînă acum o activitate rod-

nică în slujba cauzei noastre, a fost propus aseară în unanimitate ca președinte al sindicatului din care face parte. Trimitem tinerei perechi cele mai bune urări de fericire."

— Îți face plăcere așa ceva ! Ce ziceți ? făcu Stolpe întinzînd musafirilor ziarul.

— Da, da. Te cred ! spuseră musafirii trecîndu-și ziarul din mînă în mînă. Lasse mișca din buze, ca și cum ar fi citit și el o dată cu ei.

— Da ! Cum se pricep ei să alcătuiască așa ceva ! spuse apoi foarte încîntat.

— Ce s-a întîmplat cu Petersen ? Se retrage ? întrebă Stolpe.

— Petersen e bolnav, răspunse Pelle. De altfel, n-am fost aseară acolo, așa că nu știu încă nimic.

Stolpe îl privi mirat.

Doamna Stolpe veni și îl trase pe Pelle în odaia de culcare, unde Ellen stătea albă ca un înger, cu văl lung și cunună de mirt în păr.

— De fapt nu se cuvine să vă vedeți, eu însă, găsesc că asta nu-i drept. Și cu o privire plină de dragoste îi împinse unul în brațele celuilalt.

Frederik stătea plecat peste fereastră, să vadă cînd sosește trăsura, și acum veni să bată în ușă.

— Copii ! A sosit trăsura ! răcni el fără să fie nevoie. A sosit trăsura !

Și așa, făcură cu trăsura cîțiva pași pînă la biserica Sankt Hans. Pelle nici nu știa pe ce lume e, cînd se pomeni din nou în trăsură. De cîte ori avea de făcut ceva, trebuia să-l împingă, căci era cu ochii numai la Ellen. Ea era soarele lui și de rest nici nu-i păsa. La altar o apucase de mînă și o ținuse strîns tot timpul cît durase ceremonia.

Frederik rămăsese acasă ca să primească comisionarii și factorii care soseau cu felicitări. Acum stătea aplecat peste fereastră și arunca pocnitori sub picioarele cailor, drept salut pentru mirii care se întorceau de la biserică.

Băură un păhărel de vin, ciocniră cu tînăra pereche, apoi începură să cerceteze darurile de nuntă. Stolpe se uită la ceas. Era încă foarte devreme.

— Tată, ar trebui să ieşiţi să vă plimbaţi puţin, spuse doamna Stolpe. Nu ne putem aşeza la masă decît peste vreo două ore.

Atunci bărbaţii se duseră în grădină la Ventegodt, să facă o partidă de popice, în timp ce femeile începură să pregătească masa.

Pelle ar fi rămas mai degrabă acasă, cu Ellen, dar n-avu încotro şi trebui să se ducă cu ei. Mergea alături de Lasse, care nu apucase încă să-i ureze noroc aşa cum se cuvine, pentru că îşi propusese s-o facă atunci cînd vor fi între patru ochi.

— Ei, noroc şi fericire, băiatule, îi spuse el mişcat şi-i strînse mîna. Acum eşti bărbat în toată firea, cu familie şi cu răspundere. Nu uita, însă, că femeile sînt ca şi copiii. Cînd e vorba de ceva serios, nu trebuie să le iei prea mult în seamă, ci să spui scurt şi hotărît: aşa trebuie să fie şi pace! Aşa le place şi lor. Cum începi să te întinzi la vorbă, nu mai ştiu încotro s-o apuce. Incolo, dacă te porţi bine cu ele, sînt pîinea lui Dumnezeu şi te înţeleg uşor. Eu, unul, am scos-o bine la capăt, căci le place să simtă o mînă tare. De socrii tăi ai de ce să fii mulţumit; chiar dacă sînt cam îngîmfaţi pe meseria lor, tot sînt oameni minunaţi. Iar Ellen, pe cît mă pricep eu la femei, are să-ţi fie soţie bună. Are grijă de lucrişoarele ei şi pare să fie econoamă. Are şoldurile largi ca vita bună de prăsilă, aşa că nici de copii n-o să duceţi lipsă.

În grădina restaurantului li se servi punci suedez şi tata Lasse se înveseli. Cu toate că nu pusese în viaţa lui mîna pe popice, încercă şi el o partidă. Căpătase curaj şi începu chiar să facă glume.

— Dă încoace cioburile, îi spuse Pelle, cînd se făcu socoteala. Lasse pierduse.

— Cioburi am destule, că doar sînt specialist — mulţi stînjeni de piatră am sfărîmat eu la viaţa mea! îi răspunse voios bătrînul.

Ceilalţi rîseră şi Lasse se îndreptă din şale; i se dezlegase limba de-a binelea.

— Straşnici oameni, ăştia din Copenhaga ! îi şopti el lui Pelle. Nu sînt strînşi la mînă, cînd e vorba să facă cinste, şi la orice întrebare au cîte o vorbă înţeleaptă.

Pînă să bage ei de seamă, se şi lăsase întunericul şi acum trebuiau să se ducă acasă.

Cînd ajunseră la Stolpe, găsiră masa pusă şi pe ceilalţi musafiri care îi aşteptau. Doamna Stolpe era neliniştită pentru că lipsiseră atîta vreme.

— Să ne clătinăm cu toţii puţin pe picioare, să vedeţi cum se supără nevastă-mea ! le şopti Stolpe cînd ajunseră în antret. Ehei, mamă, ne-ai pregătit o papară bună ? îi spuse el nevesti-si, prefăcîndu-se ameţit.

— Crezi, prostule, că nu te cunosc încă ? strigă doamna Stolpe, rîzînd. Degeaba l-aţi căuta pe bărbatu-meu prin cîrciumi !

Pelle se duse de-a dreptul la bucătărie, o luă pe Ellen de mînă şi începură să cerceteze împreună darurile de nuntă care mai sosiseră. Printre altele era şi o lampă de masă, un vas de metal argintat pentru prăjituri şi cîteva oale de bucătărie emailate. Cineva trimisese o păpuşică de porţelan, înfăşată în scutece, dar uitase să-şi pună numele.

Ellen îl trase pe Pelle în antret ca să-l îmbrăţişeze, dar dădură acolo de Morten, care tocmai sosise şi-şi scotea pardesiul. Atunci se refugiară la bucătărie, însă acolo domnea gospodina. În odaia de culcare a bătrînilor găsiră, în fine, un ungher liniştit. Ellen îşi încolăcise braţele în jurul gîtului lui Pelle şi îl privea fără o vorbă, pierdută de fericire şi de dor. Pelle strîngea la piept trupul ei drag şi zvelt de fecioară, privind-o în ochii negri şi catifelaţi, care păreau să absoarbă lumina. Simţea cum îi creşte inima ; era nespus de fericit — mai bogat decît oricine pe lume, datorită comorii pe care o ţinea în braţe ! Îşi jura în gînd să o apere, să-i poarte de grijă şi să nu aibă altă năzuinţă decît să o facă fericită.

Se auzeau tropote nerăbdătoare şi strigăte : „Mirii, mirii !“ Atunci intrară în grabă, fiecare pe altă uşă.

Toți stăteau în picioare în jurul mesei și-i așteptau să se așeze.

— Nu-i chiar așa de greu să înțelegi ce-ați făcut, îi necăji Stolpe. Ajunge să te uiți la ochișorii fetei. Ai zice că-s doi cărbuni aprinși.

Otto Stolpe, tinichigiul, făcea pe paharnicul — îmbia mesenii cu rachiu, ca să deschidă ospățul.

— Un păhărel! oferea el fiecăruia. Trebuie să controlăm dacă are burlanul scurgere bună — altfel se astupă foarte ușor.

— Merge, oameni buni? întrebă Stolpe din capul mesei, unde tăia friptura. Ei, dați drumul la cărămizi!

Stolpe avea în dreapta mirii, iar în stînga pe Frederik, calfa cea proaspătă. În fața lui, pe masă, sta o oală de noapte nou-nouță, cu capac de lemn alb. Musafirii se uitau la ea și chicoteau.

— Ce vă uitați așa? Dacă vă vine, să nu vă fie rușine!

— Că bine zici, ăsta e castronul de supă! făcu fratele lui Stolpe, dulgherul, fără să zîmbească. Nevastă-mea ar vrea să i-l împrumutați puțin.

Nevastă-sa sări ca friptă și-i trase un ghiont în spate.

— Răutate ce ești! strigă ea rîzînd cam rușinată. Nu-i chip să nu te facă bărbații de rîs!

Mesenii înfipseră furculițele în bucate și, un timp, mîncarea astupă gurile. Doar din cînd în cînd spunea cineva cîte o vorbă de duh.

— Unii huzuresc și alții trudesc, făcu Albert Bildîbic, tovarășul de lucru al lui Otto Stolpe. Asta înseamnă că nu mai are friptură în farfurie.

— Astupă-i gura cu ceva, mamă, îi spuse Stolpe nevesti-si.

Abia după ce-și potoliră foamea, dădură drumul glumelor ca lumea. Darul de nuntă al lui Morten era o tortă în formă de stup de albine — o adevărată operă de artă. În vîrful stupului ca o piramidă, stătea o tînără pereche din zahăr; îndărătul ei, pe o tăbliță lăcuită, răsărea soarele. Pe treptele piramidei încercau să se cațere cîțiva oameni, cu brațele întinse

spre vîrf. La tortă se dădu vin și Morten rosti o scurtă cuvîntare adresată lui Pelle, în care vorbi despre credința față de tovarășa pe care și-o alesese. În aparență, cuvîntarea se ocupa numai de Ellen, dar Pelle pricepu intenția ascunsă din vorbele prietenului său, care erau cu două înțelesuri și trebuiau răstălmăcite pe larg.

— Îți mulțumesc, Morten, spuse Pelle mișcat și ciocni cu el.

După aceea, ținu și Stolpe o predică mirilor, plină de învățăminte și de îndemnuri; avea mult haz și o primiră cu urale.

— Vedeți și voi ce bine știe să vorbească tata, spuse doamna Stolpe. Cînd nu-i nevoie, atunci vorbește el mai bine!

— Ce tot spui, mamă, se miră Stolpe. Nu era obișnuit să audă critici din partea nevesti-si. Ei, vă place? Ce să mai zici, dacă începe și nevastă-ta să te sape la temelie!

— Da. Așa am spus și o repet! răspunse femeia privindu-l cu îndrăzneală în ochi. Vinul îi încinsese fața. Mai este vreunul care să stea în fruntea tuturor, ca tata? El a fost întotdeauna și cel dintîi și cel mai înfocat. A făcut o bună bucată de treabă numai el singur — o parte mai mare decît a tuturor celorlalți. Ar fi fost azi unul dintre conducătorii mișcării și ar fi dat tonul, dacă n-ar fi fost blestematul acela de sughiț. De deștept, e deștept și tovarășii îl respectă. Dar la ce bun, dacă sughiță? Ori de cîte ori se suie la tribună îl apucă sughițul!

— Să nu fie cumva din pricina rachiului? întrebă grăsunul Albert Olsen Bildîbîc.

— Da de unde! Tata n-a făcut niciodată agitație cu paharul, răspunse doamna Stolpe.

— Frumos discurs mi-a mai ținut mama! N-am ce zice, spuse Stolpe zîmbind. Și cînd te gîndești că n-a sughițat nici măcar o dată! La urma urmei, există și oameni care nici nu sînt în stare să sughită. Acum e rîndul tău, Frederik! Ai ajuns și tu calfă și de acum încolo tu porți răspunderea ca să se potrivească toate

după cumpănă şi echer. Am lucrat împreună pe aceeaşi schelă şi ne cunoaştem. Uneori ai fost un nătărău, alteori un prost şi de cîte o palmă, ici-colo de la taică-tu, nu te poţi plînge că n-ai avut parte. Ei, păcatele tinereţelor! Cînd îţi vedeai de treabă, nu ţi se putea găsi nici un cusur! Spre lauda ta, trebuie să spun că-ţi cunoşti meseria şi că n-are de ce să-ţi fie teamă de nimeni! De-acum, băiatule, arată şi tu ce eşti în stare! Să nu rămîi în urmă, ca să nu trebuiască să te tîrîie tovarăşii după ei. Iar cînd îţi vine rîndul, nu te da la fund!

— Şi nici pe berar nu-l trage pe sfoară cu cîte o sticlă, se amestecă Albert Olsen. Otto îi dădu una în coaste.

— Da, nici de-alde astea să nu faci, spuse Stolpe rîzînd. Şi mai sînt două lucruri care vreau să ţi le spun, adăugă el serios. Fereşte-te să nu te învîrtească fetele pe sub schele în timpul lucrului — asta nu şade bine! Şi al doilea: fii întodeauna alături de tovarăşii tăi, pentru că nu există cuvînt mai umilitor decît spărgător de grevă.

— Bravo! Bravo! strigară cei din jurul mesei. Bine a întors-o!

Frederik asculta, zîmbind cu stîngăcie. Purta un costum alb de zidar, nou-nouţ. Pe bărbia rotundă îi dăduseră cîteva tuleie castanii, pe care şi le pipăia mereu. Aştepta cu nerăbdare să-şi isprăvească bătrînul cuvîntarea ca să poată bea în fine paharul frăţiei cu el.

— Şi acuma, băiete, spuse Stolpe, ridicînd capacul de pe oală, de vreme ce ai fost primit în breaslă rîndul calfelor, fii binevenit! Noroc, băiete! şi clipind şiret din ochi, duse oala la gură şi bău.

— Noroc, tată, răspunse Frederik cu ochi scînteietori de bucurie, cînd îi întinse taică-su oala.

Oala trecu din mînă în mînă, făcînd înconjurul mesei. Femeile chicoteau ascuţit, înainte de a bea. Oala era plină de bere, iar în lichidul cafeniu pluteau cîrnăciori bavarezi. Pe cînd acest corn al belşugului

făcea înconjurul mesei, în mijlocul veseliei generale, Stolpe începu să cînte cîntecul zidarilor. Toată lumea îl acompanie, cîntînd refrenul:

Omul cu scufie albă şi cu bluză e zidar
Orişicine ştie asta, nu-i de loc un lucru nou,
Daţi-i var şi daţi-i piatră şi vă-nalţă în văzduh
Case mîndre şi frumoase, cum vreodată n-aţi văzut.
Plină-i strada, zarvă multă
Şade lumea şi se uită
Iu, iu, iu şi na, na, na,
Schela scîrţîie, se mişcă,
Dar nu cade de pe ea!

Cînd îl vezi trecînd pe uliţi umblă-ncet şi clătinat
Nu te prinde vreo mirare că adesea calcă-n gropi,
Dar în nori la el acasă-i şi se simte ca în rai
Cînd ascultă din văzduhuri doar al păsărilor grai.
Zor lucrează, graba-i mare,
De nimica teamă n-are
Iu, iu, iu şi na, na, na,
Schela scîrţîie, se mişcă,
Dar nu cade de pe ea!

De-ameţeli zidarul nostru niciodată n-a ştiut
Se desparte greu de lucru, nici nu poţi gîndi ce greu
Pune piatră peste piatră, 'nalţă zidul pîn-la cer
Dar de jos îi strigă legea: „Hei, opreşte om nebun!
Ştii doar bine că pe-acolo locuieşte domnul bun.
Iu, iu, iu şi na, na, na,
Să te-nchini 'naintea sa!

Pînă cînd să bagi de seamă, săptămîna a trecut,
Iar zidarul strînge schela şi-apoi face socoteli,
Către casă o porneşte cu cîştigu-n buzunar
Şi încet, cu grijă mare, calcă meşterul zidar.
Iu, iu, iu şi na, na, na,
Schela scîrţîie, se mişcă,
Dar nu cade de pe ea!

Albert Olsen, tinichigiul cel mic şi greoi, şedea cu coatele sprijinite de masă şi privea ţintă înaintea lui

cu ochii împăienjeniți. După ce sfîrși cîntecul, ridică puțin capul și spuse:

— Se prea poate ca toate acestea să fie adevărate în ce privește zidarii, dar oricum, tot mai sus se cațără tinichigiul! Fața îi era roșie ca focul.

— Bine, camarade, fie și așa! spuse Otto Stolpe împăciuitor. Nu-i vorba astă-seară de cine se cațără mai sus — totul e să ne veselim.

— Mda. Se prea poate, răspunse Albert Olsen și își lăsă iar capul în piept; după o clipă mai spuse o dată: Oricum, tot tinichigiul se cațără mai sus!

Tinichigiul mormăia înainte în barbă.

— Lăsați-l în pace, că altfel se înfurie, șopti Otto către ceilalți și, punînd tinichigiului mîna pe umăr, îi spuse: Nu mai fi așa de morocănos, bătrîne. Nimeni nu se poate măsura cu tine cînd e vorba ă cadă de sus.

Lui Albert Olsen i se trăgea porecla de Bîldîbîc de la obiceiul pe care îl avea ca, pe cînd stătea lungit pe acoperiș și își vedea liniștit de treabă, să prindă deodată a luneca la vale și să se facă nevăzut hăt, jos, în stradă. I se întîmplase de cîteva ori să cadă așa de pe case, fără să pățească nimic; o dată, însă, căzuse rău și-și rupsese amîndouă picioarele, și de aceea la avea acum crăcănate. Ca să-l mai îmbuneze, Otto, care lucra împreună cu el, povesti cum căzuse Bîldîbîc ultima dată.

— Ne aflam amîndoi pe acoperiș și lucram cot la cot. Era un frig de-ți plesneau oasele! Albert își dezlegase frînghia de siguranță și cum stăteam așa tolăniți și lucram, dînd din gură, ia-l pe Albert de unde nu-i! „Ce dracu'!" le strig eu celorlalți. Să știți că iar a alunecat Bîldîbîc! Nu ne arde de loc de glume! Ne-am năpustit care mai de care pe scări în jos. Pe caldarîm nici un Albert! Unde dracu' o fi intrat Bîldîbîc? ne întrebam noi, zgîindu-ne unii la alții ca proștii. Deodată îmi aruncă ochii la o cîrciumă dintr-un subsol de peste drum și îl văd stînd liniștit la o masă lîngă fereastră, făcîndu-ne semn cu degetul să venim și noi să bem o bere. „Mi se făcuse al dracului de sete și ce să-mi mai pierd vremea să cobor

scările", ne-a spus el foarte liniştit, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

Rîsul general îl împacă pe Bîldîbîc ; se ridică greoi şi întrebă :

— Care face cinste cu o bere ?

I se dădu un pahar de bere şi el se retrase într-un colţ.

Stolpe se juca cu canarul, care nu se putea să nu-şi aibă şi el partea lui la praznic. Se cocoţase pe urechea încinsă a lui Stolpe şi îl ciugulea de păr ; apoi începu să-i sară de-a lungul braţului, pînă ce ajunse pe masă. Stolpe îl întreba mereu : „Ce fumezi tu, Hänschen ?" Canarul îi răspundea de fiecare dată : „Cirip" şi toată lumea rîdea.

— Uite cum răspunde ! Vrea, se vede, o pipă. Tare-i deştept ! se minunau femeile.

— Deştept — nu ! Dat dracului ! spuse Stolpe. O dată i-am cumpărat o cănăriţă. Mama spunea că nu-i drept să nu ştie şi el ce-i dragostea. S-au căsătorit frumuşel şi cănăriţa a făcut două ouă. De cum s-a aşezat pe ele să clocească, Hänschen s-a îmbufnat şi a chemat-o să vină sus la el pe stinghie. Ea n-a vrut şi într-o bună zi, pe cînd se dăduse jos de pe ouă ca să mănînce ceva, Hänschen a sărit şi a aruncat ouăle afară prin gratii. Era gelos, strengarul ! Cînd te gîndeşti cît de deştepte sînt făpturile astea, nu poţi să nu te minunezi. Îţi stă mintea în loc ce poate născoci aşa un flecuşteţ. Ia uitaţi-vă la el !

Hänschen sărise pe masă şi se repezise la rămăşiţele de tortă. Stătea pe marginea farfuriei şi ciugulea de zor, dînd voios din coadă. Deodată scăpă pe faţa de masă ceva care nu se cuvine.

— Doamne sfinte ! strigă Stolpe speriat. Să fi făcut eu una ca asta ! Aţi fi văzut voi ce m-ar fi certat mama !

Bătrînul Lasse se strica de rîs ; nu mai fusese niciodată printre oameni aşa de veseli.

— Aici parcă ai avea de-a face numai cu de-alde frate-meu Kalle, îi şopti el lui Pelle, care zîmbea cu gîndul aiurea. Ellen îl ţinea de mînă şi i se juca cu degetele.

Pelle primi o telegramă de felicitare din partea sindicatului şi discuţia luă o întorsătură mai serioasă. Între Morten şi Stolpe se iscă o controversă asupra mişcării. Morten era de părere că mişcarea nu dădea destulă atenţie individului şi că punea prea mult accentul pe numărul voturilor. După părerea lui, revoluţia ar fi trebuit să vină dinăuntru.

— Nu, spuse Stolpe. Asta n-ar duce la nimic. Dacă izbutim să facem aşa fel ca tovarăşii noştri să intre în parlament şi obţinem astfel majoritatea, atunci reorganizăm statul după programul nostru, ceea ce e legal din toate punctele de vedere.

— Da, dar mai întîi de toate este vorba de pîinea noastră cea de toate zilele, spuse Morten cu tărie. Oamenii flămînzi nu pot face exerciţii de vo' ire ca să înveţe cum să ajungă să fie majoritate pînă să crească iarba, moare vaca! Oamenii trebuie să pună ei înşişi mîna şi să acţioneze. Dacă nu o fac, înseamnă că n-au încă sentimentul demnităţii destul de dezvoltat, şi atunci trebuie să le trezim mai întîi conştiinţa valorii lor omeneşti. Crezi dumneata că dacă ar ieşi o lege care să-l oprească pe cel sărac să respire, s-ar împăca el cu asta şi ar lăsa lucrurile baltă? Aşa ceva ar fi pur şi simplu cu neputinţă. E destul de trist că omul sărac poate sta să se uite cum mănîncă alţii şi să nu pună şi el mîna. Iată cea mai bună dovadă că vitalitatea lui şchioapătă. Societatea profită de acest lucru în detrimentul lui. Ce-i pasă omului sărac de lege? Doar de el nu ţine seama nici o orînduire! Un om n-are voie să-şi lase calul şi cîinele să flămînzească, dar statul, care îl opreşte să facă asta, îşi lasă muncitorii să moară de foame. Eu unul cred că faptul de a propovădui celor de jos încă şi mai multă supunere faţă de legi, nu se poate să nu se răzbune cîndva împotriva noastră. Pe calea aceasta obţinem material omenesc de calitate proastă pentru noua ordine socială pe care vrem s-o construim.

— Doar nu ne plecăm în faţa legalităţii din respect pentru legile societăţii capitaliste, ci din consideraţie pentru noi înşine, spuse Stolpe cam nesigur. Cît des-

pre cei ce vor să-şi facă singuri dreptate, aibă-i Dumnezeu în paza lui!

— Asta ţine cel puţin rana deschisă! Ce scotală fac cei ce rabdă de foame şi tac? Din păcate, sînt încă prea puţini, aşa că e loc berechet în închisori pentru ei. Dar dacă toţi cei care flămînzesc ar băga mîna în vitrină şi şi-ar lua singuri, problema alimentaţiei ar fi repede rezolvată, căci nu poţi băga jumătate de ţară la închisoare! Azi foamea a ajuns şi ea o virtute, pe lîngă toate celelalte care i se cer omului, şi tot practicînd-o, i se mai întîmplă să şi moară, spre folosul celor care adună cu nemiluita. Pe drăguţul de sărac îl bat pe umăr drept laudă că e aşa de plecat în faţa legii. Şi ce alta îi mai trebuie?

— Dracu' să-i ia! Sigur că lucrurile sînt pe dos, răspunse Stolpe. Tocmai asta-i pricina pentru care... Nu, tinere, nu mă convingi dumneata pe mine, căci eşti prea roşu! Asta nu merge! Eu sînt în mişcare din prima zi şi nu poate nimeni să spună că Stolpe îşi păzeşte pielea. Numai că felul în care vrei dumneata s-o pun la bătaie nu-mi place. Noi am ţinut tot timpul aceeaşi linie, şi toate cîte le-am obţinut trebuie să recunoaştem că le-am obţinut numai pe această cale.

— Asta aşa-i, întări doamna Stolpe. Cînd mă gîndesc la timpurile de la început şi apoi la ceea ce e azi, nici nu-mi vine a crede. Pe vremea aceea cu greu găseam unde să ne ascundem, chiar şi la ai noştri. Ni se făceau tot felul de şicane şi l-au urît pe tata pentru că nu era o oaie la fel cu ei, ci lua apărarea cauzei lor. De cîte ori ieşeam din bucătărie, găseam atîrnată de clanţa uşii o bucată de cîrpă murdară, de spălat podelele, şi uşa unsă cu ceva şi mai rău. Şi cine credeţi că le făcea pe toate astea? Nu i-am spus niciodată tatei, căci s-ar fi înfuriat şi ar fi răsturnat toată casa ca să găsească vinovatul. Avea el şi aşa destul de furcă! Acum, însă, îi auzi: „Uite, vine Stolpe! Ura! Trăiască Stolpe! Trebuie să-l respectăm, că e doar veteranul nostru!"

— Se prea poate, dar oricum, tot tinichigiul se cațără mai sus, mormăi Albert Olsen, care ședea cu capul în piept și se holba furios.

— Firește că el se cațără cel mai sus, strigară femeile. Cine spune că nu-i așa?

— Lăsați-l în pace, spuse Otto. Cînd bea, are gărgăunii lui!

— Dacă are, atunci să se ducă la aer și să nu șadă aici să ne bată capul, spuse doamna Stolpe supărată.

Bîldibic se ridică cu greutate.

— Doamnă Stolpe, ați spus să mă duc la aer? Dacă e vorba ca cineva să stea la aer, cine altul o poate face mai bine decît Albert Olsen? Zidarii, numai gura-i de ei! Nu sînt în stare de nimic! Stătu un timp cu capul plecat, mormăind furios. Mda-da! Dacă-i așa, hai să facem o plimbare la aer curat. N-am nevoie să vă solifosiți la mine! Și ieși împleticindu-se pe ușa care dădea în bucătărie.

— Ce-o fi vrînd să facă acolo? strigă speriată doamna Stolpe.

— Ce să facă? Vrea să iasă în curte și să-și întoarcă mațele pe dos, spuse Otto. Albert e băiat bun, numai că nu ține la beție.

Pe cînd ceilalți discutau, Pelle desena ceva cu creionul pe o coală de hîrtie. Ellen privea aplecată peste umărul lui. Pelle simțea în ureche respirația ei fierbinte și zîmbea fericit, pe cînd creionul aluneca ușor pe hîrtie. Cînd isprăvi, Ellen luă desenul și-l trecu în jurul mesei. Reprezenta un pîntecos scăldat în sudoare, împingînd înaintea lui o roabă, în care își căra burta. Dedesubt scria: „Capitalismul — cînd vom refuza să-l mai slujim." Caricatura avu mare succes.

— Ești dat dracului! îi spuse Stolpe lui Pelle. Să știi că trimit asta la *Gazeta ilustrată*. Îl cunosc pe redactor.

— Ei... Pelle al meu! spuse Lasse cu mîndrie. Nu-i lucru, să nu-l poată el face. Dracu' știe de la cine l-a moștenit, că de la taică-su, nu!

Rîseră cu toții.

Nevasta dulgherului Stolpe se tot uita, cînd la desen, cînd la degetele lui Pelle și se minuna:

— Mai înțeleg să poată spune cineva ceva de duh cu gura, dar cu degetele! Asta nu pricep! spuse ea. Săracul de el cum își cară burta! E aproape mai rău decît arătam eu cînd eram eu însărcinată cu Viktor!

— Viktor e mezinul ei și-i deștept foc, îl lămuri Otto pe Pelle, aruncîndu-i o privire plină de înțeles.

— Să știi că e deștept! Ce-are a face că-i numai de șase luni? E deștept foc. Nu de mult m-am dus jos după lapte și l-am luat cu mine. De atunci nu mai vrea să sugă din sînul stîng. Strengarul a văzut că lăptarul dădea laptele smîntînit din stînga caretei și cel gros din dreapta! Iar altă dată...

— Mai las-o, nevastă, spuse dulgherul Stolpe. Nu vezi că rîd de tine? Cred că s-a făcut vremea să ne cam gîndim la mers acasă, adăugă el înțepat.

— Ce, vreți să și plecați? se miră Stolpe. Ei, drace, da' știi că s-a făcut tîrziu! Înainte de plecare trebuie să mai cîntăm un cîntec.

— Acuși se crapă de ziuă, aminti doamna Stolpe, care cădea de somn, de ostenită ce era.

După ce cîntară marșul socialiștilor, se ridicară cu toții să plece. Lui Lasse îi umplură buzunarele cu dulciuri pentru cei trei copii.

— Pe unde o fi Bîldibîc? întrebă deodată Otto. Uitaseră cu totul de dînsul.

— Să nu i se fi făcut rău, în curte, exclamă Stolpe. Ia du-te jos, Frederik, și-l ajută.

Frederik se întoarse și le spuse că Albert Olsen nu e nicăieri iar poarta era încuiată.

— Doar nu s-o fi urcat pe acoperiș? întrebă cineva.

Se urcară pe scara de din dos; ușa de la pod era deschisă și tot deschisă era și ferestruica acoperișului. Otto își scoase surtucul și se săltă prin ferestruică. Sus de tot, pe coama acoperișului, rezemat de muchea calcanului, care întrecea acoperișul de-o palmă, stătea lungit Băldibîc și sforăia. La spatele lui se căsca prăpastia.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu-l striga! spuse doamna Stolpe cu glas scăzut lui Otto. Ține-l bine cînd îl trezești.

Dar Otto se duse de-a dreptul la camaradul lui şi strigă :

— Hei, prietene ! Gata pe ziua de azi !

— Mda, făcu Albert şi se ridică în picioare. Stătu o clipă locului, clătinîndu-se deasupra golului, apoi o porni după Otto de-a curmezişul acoperişului şi coborî prin ferestruică.

— Ce dracu ai făcut acolo ? îl întrebă Stolpe rîzînd. Nu cumva ai fost la lucru ?

— Am fost de-am luat puţin aer. N-aveţi cumva o sticlă de bere ? Da' ce-i asta ? Se şi duce lumea acasă ?

— Ai stat două ore sus şi ai privit la stele, îi răspunse Otto.

Musafirii plecaseră cu toţii. Lasse şi micii aşteptau să-şi ia rămas bun. Doamna Stolpe, cu lacrimi în ochi, o înfofolea pe Ellen.

— Bagă de seamă, noaptea e rece, îi spuse ea cu voce sugrumată.

Stătea în faţa lor, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi şi le făcea semne din cap.

— Doamne, Dumnezeule, nu-i nimic de plîns aici, spuse zidarul Stolpe şi o luă înăuntru. Du-te de te culcă. Pe Bîldîbîc îl adorm eu ! Îţi mulţumesc, mamă, pentru ziua de azi.

16

Pelle îşi aşezase măsuţa de lucru în locul îngust dintre cele două ferestre ale camerei de fiecare zi. Între marginea măsuţei şi masa rotundă din mijlocul camerei, mai rămînea doar atîta loc cît să te poţi strecura. La peretele lung puseseră bufetul vopsit în culoarea stejarului, mîndria lui Ellen, iar la peretele din faţa bufetului, se afla scrinul ei de fată, peste care atîrna o oglindă. Pe scrin era aşternut un şervetel alb, brodat, şi pe acesta stătea o cutie de lemn lustruit cu cele trebuincioase pentru cusut, cî-

teva fotografii și două-trei bibelouri. Scrinul părea un mic altar, așa așternut alb, și cu lucrurile de pe el.

Pelle lucra la meșterul Beck numai o dată la două zile. Restul timpului, stătea acasă și făcea pe cîrpaciul. Avea o mulțime de cunoscuți în cartier — unul mai sărac decît altul — care toceau încălțămintea pînă la ciorap înainte de-a o da la reparat; totuși își scotea din asta cheltuiala zilnică. Mai primea de lucru și de la familia lui Ellen și de pe la cunoscuții lor. Aceștia erau alt soi de oameni; chiar cînd le mergea prost, tot încercau să salveze aparențele și arătau o oarecare larghețe — unde îi durea, știau numai ei.

Ar fi putut cu siguranță, să găsească destul lucru de calfă, prefera însă acest gen de a lucra, care forma temeiul unei situații de sine stătătoare — i se părea că așa avea mai multe perspective de viitor. Și apoi, munca în căminul lui își avea farmecul ei. Inima i se umplea de o căldură rodnică, de cîte ori ridica ochii de la lucru și îi plimba prin odaie, unde lucruşoarele erau frumos orînduite și răspîndeau atîta intimitate de parc-ar fi stat de cînd lumea cot la cot cu el. Cînd pătrundea soarele de dimineață în cameră, rîdeau toate, iar în mijlocul lor, Ellen umbla după treburile gospodăriei, îngînînd un cîntec. Și ea simțea nevoia să-l simtă pe aproape și se bucura de fiecare zi pe care o petrecea el acasă. Atunci își scurta pe cît putea treaba la bucătărie și se așeza lîngă el. Nu-l lăsa pînă n-o învăța să pună un petec și să coasă pingele și, cu vremea, ajunse să-i ajute la lucru.

— Acuma ești meșter, iar eu îți sînt calfă, îi spunea ea veselă. Îi aducea și clienți. Toată străduința ei era să-l țină cît mai mult acasă.

— Te ajut cît pot și într-o bună zi ai să te trezești că-ți trebuie un ucenic și apoi și o calfă, îi spunea ea.

Atunci Pelle o strîngea în brațe și lucrau pe întrecute, cîntînd tot felul de cîntece.

Pelle era fericit; lepădase toate celelalte griji și sarcini. Acesta era cuibul lui și fiecare grăunte și fir de pai din el prețuia mai mult decît toată lumea la un

loc. Trebuia să fac sforțări mari să-l ții pe picioare, dar Pelle lucra cu atîta bucurie, de parcă și-ar fi găsit abia acum adevărata vocație.

Din cînd în cînd, zgomotul talazurilor grele stîrnite de mișcarea maselor răzbătea pînă la el, făcînd să-i vibreze sufletul. Atunci indignarea lui izbucnea în cuvinte înflăcărate, sau îi tălmăcea lui Ellen imaginile luminoase născute din însăși fericirea lui. Ea asculta mîndră de el și, sub privirea ochilor ei îndrăgostiți, Pelle se încumeta să se exprime în cuvinte și pilde mai îndrăznețe decît îi erau firești. Cînd, în sfîrșit, tăcea, ochii ei întunecați, care păreau să vadă tot timpul într-însul ceva ce îi scăpa pînă și lui, mai stăruiau încă nemișcați asupră-i.

— La ce te gîndești ? o întreba Pelle, care ar fi fost bucuros să lege cu dînsa o convorbire despre cele ce îl frămîntau. Pentru el nu mai era nimeni altul pe lume afară de Ellen și simțea nevoia să dezbată tocmai cu ea ideile cele noi și să simtă minunata fericire de a trăi și aceasta împreună.

— Mă gîndesc cît de roșie îți este gura cînd vorbești ! Cred că tînjește după sărutări.

Și zbura în brațele lui.

Întîmplările din jurul lor nu o interesau și nu vorbea decît despre dragostea ei și despre cele ce o priveau pe ea. Dar ardoarea din privirea nemișcată a ochilor ei stăruitori dădea vieții un sens profund. Avea asupra lui o influență ciudată, ca un fel de chemare adresată celor mai tainice gînduri ale lui. „Acel Pelle, pe care îl vedea ea, trebuie să fie altul decît cel pe care îl cunosc eu," gîndea el fericit. Ceea ce o ținea așa de prinsă trebuie să fi fost ceva frumos și puternic, de vreme ce suferea atît de mult cînd trebuia să se despartă de el, fie și numai pentru o clipă. După ce îl privea țintă cîtăva vreme, se lipea de el pierdută și își ascundea fața la pieptul lui. Fără ca el să-și dea seama. Ellen îi atîțase din nou interesul pentru meseria lui. Cînd ședea și ea la măsuța de lucru și stătea de vorbă cu el, pe cînd îl ajuta, Pelle era în stare să lucreze cît doi. El găsea că cuibul lor e foarte plăcut ; Ellen, însă, avea în privința asta capul plin de

tot felul de planuri de îmbunătăţire şi de progres. Pentru atelier era nevoie de o încăpere gospodărească, cu mobilă tapisată şi tot soiul de lucruri, la al cărui plan mintea ei şi începuse să lucreze. Căminul acesta care era pentru el ca o faţă dragă pe care nu ţi-o poţi închipui altfel, era pentru dînsa numai un provizorat — lucruri care aveau să fie înlocuite treptat cu altele, mai bune şi mai frumoase.

Îndărătul nimicurilor zilnice pe care le vînturau stînd în tihnă la sfat, se înălţau perspective mari. Pelle trebuia să se înhame serios la treabă, dacă voia să înfăptuiască toate cîte le aştepta Ellen de la dînsul.

Ellen nu-şi neglija de loc îndatoririle ei de gospodină şi, în general, nu lăsa să-i scape nimic printre degete. Cînd se afla Pelle la atelier, întorcea toată casa pe dos, curăţa şi peria, pregătind în acelaşi timp ceva bun pentru masă. Cum se înserа, se ducea la atelier să-l aştepte la ieşire. Făceau o plimbare de-a lungul canalului şi dincolo de metereze, pe pajiştea verde, unde se jucau copiii. Ellen se atîrnă de braţul lui.

— De-ai şti, Pelle, cît de dor mi-a fost azi de tine! îi spunea ea şoväind. Uite, acum te am lîngă mine şi tot mă mai dor sînii pentru că ei nu-şi dau încă seama că eşti aici, cu mine.

— N-ai vrea să mai lucrăm puţin astă-seară? Măcar un sfert de ceas? obişnuia ea să-l întrebe, după ce mîncau. Cu cît ai să ajungi mai repede meşter, cu atît are să-ţi fie mai bine şi ai să-ţi faci viaţa mai plăcută.

Pelle ar fi vrut mai degrabă să facă o plimbare prin oraş cu dînsa, sau să meargă undeva, de unde să poată vedea apusul soarelui, dar ochii ei întunecoşi îl înlănţuiau.

Dragostea lui Ellen era o neîntreruptă manifestare de energie şi totul se învîrtea numai în jurul lui. Era ceva în firea ei care o împiedica să gîndească la ea însăşi. Nu se sinchisea de loc de cele ce o priveau şi cînd îşi dorea ceva, şi-o dorea numai cu el împreună — sau numai pentru el. Era neprihănită şi generoasă ca un pămînt virgin. Pelle trezise într-însa dragostea, sub forma unei necontenite nevoi de a dărui. Pelle era im-

presionat de faptul că ea îi aducea în dar tot ce avea şi de aceea se străduia să-i întoarcă generozitatea.

Pelle refuzase să preia conducerea sindicatului. Convieţuirea cu Ellen ca şi întreţinerea gospodăriei abia înfiripate, nu-i dădea răgazul necesar unei activităţi susţinute în afara căminului. Ellen nu se amesteca, însă de cîte ori venea acasă după o seară petrecută pe la adunări, o găsea plînsă. Socotea drept un cusur al lui că nu se pricepe să activeze şi pe altă cale, şi aşa rămase acasă, lîngă dînsa. Nu-i lipsea nimic. Ellen îl despăgubea din plin ; se pricepea să-l îngrădească în micul lor cămin, pe care ştia să-l prefacă într-o lume plină de conţinut. Nu era fericire mai mare pentru ea decît să-şi pună în gînd ceva pentru înfrumuseţarea casei şi apoi să-şi înfăptuiască planul — de pildă, să cumpere un ghiveci de porţelan, pe care să-l pună pe prichiciul ferestrei. Pentru aceasta era nevoie de o săptămînă de chibzuială şi de economie şi, după ce dobîndea ceea ce dorise, se duceau amîndoi la braţ de cealaltă parte a canalului şi se uitau la fereastră, ca să vadă cum se vede de acolo. Şi apoi venea altceva — o maşină de tăiat pîine, o plăcuţă cu numele gravat pe ea de pus la uşă ; fiecare sîmbătă seara însemna pentru ea o nouă achiziţie.

Muncitorul zăcea necitit. Cînd lăsa Pelle o clipă lucrul din mînă ca să-şi arunce ochii prin gazetă, se şi ivea Ellen la spatele lui şi-i muşca vîrful urechii cu buzele. Timpul lui liber îi aparţinea ei şi hîrjoana asta de căţelandri era minunată după lucru şi, în tot cazul, mult mai plăcută decît să cari în spate povara condiţiilor vieţii de rob a maselor. Apoi nu mai reînnoiră abonamentul şi Ellen băga acum în fiecare săptămînă banii în puşculiţă. Ochise un colţ, nu departe de piaţă, şi voia să deschidă acolo un magazin cu atelier — trei-patru băieţi ; pentru asta economisea ea cu atîta înfrigurare. Pelle îi admira isteţimea, căci cartierul era bun.

După nuntă nu se mai duseră aşa de des pe la socri. Stolpe găsea că Pelle e pe cale să se răcească şi îl cam înţepa, ca să-l pună iarăşi în mişcare. Asta, însă, o supăra pe Ellen şi de aici ieşiră ciocniri, căci

ea nu suferea nici o critică în ceea ce-l privea pe Pelle. Se duceau pe la părinţi numai cînd propunea el ; ea nu părea să simtă nevoia să-şi vadă rudele şi-i plăcea mai degrabă să stea acasă. De multe ori cînd suna „familia", se prefăceau că nu sînt acasă, ca să rămînă singuri. Duminicile le plăcea să se ducă singuri la grădina zoologică sau chiar la Lyngby.

Nici pe tata Lasse nu-l prea vedeau. Ellen îl poftise o dată pentru totdeauna să vină să mănînce seara cu ei. Bătrînul, însă, se întorcea de la muncă prea ostenit ca să-şi mai schimbe hainele şi să se gătească — şi o ştia pe Ellen foarte pedantă. Bătrînul avea mult respect pentru noră-sa, dar nu se prea simţea la largul lui în casa ei.

Păstrase camera lui Pelle şi mînca la cei trei orfani, care îi vedeau şi de gospodărie. Copiii făceau mare caz de bătrîn şi trecuseră asupra lui grija nostimă pe care o avuseseră pentru protejatul lor, Pelle. Aici găsiră un teren mai prielnic, pentru că moşneagul, pe care să dea în mintea copiilor, simţea nevoia să fie răsfăţat. Era în stare să asculte cu evlavie pe Marie, vorbind de grijile ei mărunte, sau pe băieţi, istorisind toate cîte li se întîmplase peste zi. În schimb, le istorisea şi el întîmplările din copilăria lui sau de la cioplitoria de piatră de lîngă oraş, unde lucra acum şi ca să nu rămînă mai prejos, se lăuda grozav. Cînd venea Pelle să-l ia, îi găsea pe toţi patru şezînd în jurul mesei la vreun joc de copii ! Se certau cum să joace, căci Lasse pretindea că el ştie mai bine.

Bătrînul se scuza faţă de Pelle :

— Nu te supăra că nu prea vin pe la voi, dar seara sînt ostenit şi mă culc devreme.

— Atunci, vino măcar duminica. Prînzeşti cu noi şi apoi ieşim împreună.

— Nu, Pelle, nu pot. Duminică am şi eu ceva — o întîlnire cu cineva, spunea bătrînul cu şiretenie, ca să scape de întrebări. Bucuraţi-vă mai bine de fericirea tinereţei, că nu ţine cît lumea.

Nici nu voia să audă să-l ajute Pelle.

— Ai şi aşa destule pe cap ! spunea el într-una. Cît

îmi trebuie mie pentru hrană şi un pic de îmbrăcăminte cîştig. De multe n-am eu nevoie, că sînt mulţumit şi aşa!

Tata Lasse era blajin şi prietenos; părea mulţumit, în ochi, însă, i se citea o tristeţe ca şi cum l-ar fi ros o dezamăgire.

Pelle înţelegea prea bine aceasta, căci ar fi fost firesc ca tata Lasse să-şi petreacă bătrîneţile în căminul lui. Visele de viitor ale copilăriei lui Pelle, oricît de diferite ar fi fost, aveau toate o trăsătură comună şi anume ca tata Lasse să-şi aibă întotdeauna locul lui alături de el şi să se bucure de odihna care se cuvenea vîrstei, drept mulţumire pentru tot ceea ce făcuse. Aşa şi trebuia să fie. La ei la ţară, în fiecare casă de oameni săraci, stătea cîte un bătrîn în cotlonul de lîngă sobă — căci singura mîngîiere a săracului, la bătrîneţe, sînt copiii.

Deocamdată nu era cu putinţă ca Pelle să-l ia la dînsul, pentru că în cele două cămăruţe ale lor nu era loc. Ellen nu era lipsită de inimă şi, cu orice prilej, se gîndea la bătrîn, însă dragostea ei aprigă nu îngăduia nimănui să se apropie prea mult de ei. Nici nu-i trecea prin minte că ar fi cu putinţă aşa ceva şi Pelle simţea că dacă ar izbuti s-o convingă să-l aducă pe tata Lasse la ei, tot ce era mai minunat în viaţa lor în doi, s-ar stinge. Viaţa aşa plină de conţinut cum o trăiau ei, ceas de ceas, era o fericire neprihănită, pe care nu numai că nu-ţi era îngăduit s-o jertfeşti, dar care, dimpotrivă, cerea să-i jerfeşti totul. Legătura lor nu era obişnuita iubire domestică dintre doi oameni, ci însăşi marea dragoste care în mod obişnuit, nu făcea decît să treacă în zbor deasupra vieţii de toate zilele a celui sărac, sub forma cîntecelor tragice, în care se vorbeşte despre îndrăgostiţi fără noroc; în casa lor intrase dragostea adevărată, în deplina ei splendoare!

Şi acum, Ellen avea să aibă un copil. Trupul i se împlinea şi mişcările i se făceau mai domoale. Faţă de ceilalţi, păstrase firea străină şi rece; faţă de Pelle, însă, îşi deschisese inima cu totul şi pînă şi uşoara reţinere care mai rămăsese ascunsă undeva în

sufletul ei, ca şi cum nici chiar el n-ar fi putut-o învinge, pierise. Privirea nu i se mai aţintea acum cercetătoare, ci se cufunda şi se odihnea în ochii lui. Un echilibru de-o blîndeţe minunată pusese stăpînire pe ea, căci poseda în sfîrşit tot ce i se cuvenea — şi pe zi ce trecea se făcea tot mai frumoasă.

Pelle era mîndru că înflorea astfel sub mîngîierile lui. Îşi simţea sufletul plin de o nesecată generozitate, cum numai pămîntul i-o putuse insufla cîteodată în copilărie, şi o duioşie nemărginită îi aprindea inima. Slăbiciunea plină de făgăduinţe a lui Ellen ascundea o forţă care te vrăjea şi Pelle ar fi jertfit bucuros lumea întreagă ca să rămînă mai departe în slujba ei şi a aceluia pe care îl purta ea aşa de frumos.

Dimineaţa se scula cel dintîi. Înainte de a pleca la lucru, deretica prin odăiţe, apoi făcea cafeaua. Cînd se întorcea acasă şi vedea că Ellen scuturase şi aranjase prin casă, se supăra. Lucra cît doi ca s-o cruţe, îşi rupea din somn şi nu stătea o clipă locului. Pe faţă i se întipărise reflexul unei fericiri statornice, care îl făcea să pară cam mărginit. Gîndurile lui nu treceau dincolo de cei patru pereţi — sarcina nevesti-si punea stăpînire pe ele.

Achiziţiile pentru gospodărie încetară; în locul lor, Ellen făcea cumpărături neobişnuite de pînzeturi, flanele şi material pentru scutece şi cîte şi mai cîte, iar între ea şi maică-sa aveau loc consfătuiri tainice, la care el nu era tolerat. De cîte ori se ducea pe la socri, doamna Stolpe cotrobăia foarte preocupată prin sertare şi-i dădea lui Ellen tot felul de pacheţele să ia acasă.

Păcat că timpul trecea atît de repede. Deşi îşi închinau toată vremea numai propriilor interese, părea că nu vor mai isprăvi niciodată. Şi într-o bună zi, li se păru că toate în jurul lor stăteau să se năruie. Ellen zăcea în pat, se zvîrcolea şi ţipa ca în gură de şarpe. Pelle se pleca deznădăjduit peste dînsa, iar la picioarele patului şedea doamna Blom şi împletea la ciorap, citindu-şi gazeta, ca şi cum nimic nu se în-

tîmpla. Din cînd în cînd i se părea că prea se face liniște și atunci spunea:

— Țipă, fetițo, țipă! Că și țipetele tot de asta țin!

Ellen se uita la ea cu dușmănie și-și mușca buzele, dar în clipa următoare n-avea încotro, deschidea gura pînă la urechi și urla sălbatic. De tăblia de la picioarele patului era legat un capăt de frînghie, de care trăgea pe cînd țipa; apoi cădea sleită pe perne. „Răule, răule!" îi șoptea lui Pelle cu un zîmbet slab. Pelle se pleca fericit spre ea, dar ea îl respingea. Trupul ei frumos se încheircea din nou și lupta cumplită care se dădea într-însa se dezlănțuia iarăși. Deodată, un scîncet slab luă locul țipetelor și un glas nou umplu casa.

— Încă o gură de hrănit, spuse doamna Blom, ținînd noul-născut în sus de-un picior. Era băiat.

Pelle se învîrtea prin cameră zăpăcit și înfierbîntat, parcă nu i s-ar mai fi întîmplat nimănui pe lume așa ceva.

La început, își aducea lucrul de la meșterul Beck acasă, iar noaptea îngrijea el singur de copil. Arunca mereu lucrul din mîini și alerga la cei doi.

— Straşnică femeie mai eşti, să-mi dai asemenea copil numai pentru o sărutare, îi spunea el fericit. Și încă un băiat! Ce o să iasă oare dintr-însul?

— Straşnic băiat! spuneau rudele. Cum de nu v-ați pierdut încă firea?

— Asta mai lipsea! răspundea Pelle așezat.

Femeile din familie îl tachinau pentru că se ocupa de copil.

— Ce mai bărbat! Te pomenești că se bagă și în pat în locul lehuzei! îl sîcîiau ele.

— Asta treacă-meargă! Dar tare mă tem de mai rău — să nu se tîmpească de tot, mormăia Stolpe. Îmi pare rău s-o spun; de asta numai fata e de vină. De cînd trăiește n-a văzut decît numai lucruri bune și drepte și ce folos? Femeile trec ca gîsca prin apă — nimic nu se prinde de ele!

Pelle făcea haz de înțepăturile lor; prea era fericit ca să se poată supăra.

În sfîrşit, acum găsi şi tata Lasse calea spre ei. Îndată ce auzi vestea, se şi înfiinţă, îmbrăcat cum îl prinsese vremea. Se simţea cuprins de o îndrăzneală neobişnuită şi ajuns în faţa uşii, dădu cu şapca de podele şi se repezi spre camera de dormit ca şi cum ar fi încercat careva să-l oprească.

— Mititelul de el! S-a mai pomenit asemenea îngeraş? şi începu să ridice copilul în slava cerului, că Ellen se roşi toată de mîndrie maternă.

Bucuria bătrînului că se vedea bunic n-avea margini.

— Aşadar, tot a fost să fie, aşadar tot a fost să fie, repeta el într-una. Şi eu care mă temeam că voi coborî în mormînt fără să las urmaş... Ce mai vlăjgan! Ăsta are să aibă şi el un cuvînt de spus! Să ştii, Pelle, că ajunge cu siguranţă boier — negustor mare, sau fabricant, sau mai ştiu eu ce! Ia te uită la el cît e de dolofan! Bine de cel căruia îi va fi dat să-l vadă în toată puterea şi mărirea lui — tata Lasse nu mai apucă aşa ceva, oftă bătrînul. Abia a venit pe lume şi cum se şi uită la tine! Se gîndeşte că cine o fi omul ăsta gîrbov, cu faţa zbîrcită, care a venit să-mi ureze bun sosit în haine ponosite. Ăsta e tata Lasse! Uită-te bine la el, căci şi-a agonisit averile pe cale cinstită!

Apoi bătrînul se duse la Pelle şi bîjbîi să-i apuce mîna.

— Zău că nici n-am îndrăznit să nădăjduiesc una ca asta! Frumos mai e, băiatule! Şi cum are să-l cheme?

Lasse repeta mereu întrebarea, privind cu teamă la fecioru-său. În ultima vreme, cînd i se întîmpla să fie mişcat, îi tremura capul.

— Are să-l cheme Lasse-Frederik. După amîndoi bunicii, spuse Pelle într-una din zile.

Bătrînul fu fericit. În cinstea zilei acesteia mari, îşi îngădui să se afume puţin.

Aproape că nu era zi să nu vină bătrînul la ei. Duminică dimineaţa se spăla, se peria şi se ferchezuia cu grijă, ca să arate cît mai omeneşte. Cînd venea de la lucru, trecea pe la ei şi urca să întrebe dacă

Lasse cel mic a dormit bine. O lăuda pe Ellen că fusese în stare să aducă pe lume un băiat atît de frumos şi de vioi şi ea, văzîndu-l cum se bucură de copil, ajunse să-l îndrăgească de-a binelea. Îi îngăduia chiar să şadă lîngă el şi niciodată nu era bătrînul mai bucuros decît atunci cînd, vrînd să iasă amîndoi, trimiteau după el să stea cu copilul.

Şi aşa, Lasse cel mic izbuti, de cum se ivise pe lume, să aplaneze neînţelegerile, iar Pelle îl binecuvînta. Copilul acesta era de pe acum un drac şi jumătate, de vreme ce-i făcuse pe bătrîn şi pe Ellen să se arunce aproape unul în braţele celuilalt! Pelle urmărea pas cu pas înaintarea în viaţă a acestei făpturi mititele. Trăi clipa cînd băiatul urmări întîiaşi dată cu ochii ceva, în mod conştient, precum şi aceea în care întinse pentru prima oară mîna să apuce ceva.

— Ei, de asta ce mai spuneţi? Vrea de pe acum să-şi ia ceea ce i se cuvine! strigă Pelle încîntat.

Băiatul umbla după mustaţa blondă a lui Pelle — semn neîndoielnic că era precoce. Mînuţa apucase zdravăn de mustaţă şi abia i-o mai puteră smulge. Era o mînuţă cu gropiţe la degete şi cu cute adînci la încheietură. Bun lapte mai avea Ellen!

De Morten nu mai ştiau nimic. La început venise de cîteva ori, apoi însă, nu mai dădu pe la ei. Îi văzuse preocupaţi numai de ale lor şi poate că şi firea rece a lui Ellen îl ţinea la distanţă. Nu avea de unde să ştie că aşa era ea faţă de toată lumea. Cu toate că-i simţea adesea lipsa, Pelle nu izbutea să găsească nu moment de răgaz, să se ducă să-l vadă.

— Ce-o fi cu el? o întrebă mirat pe Ellen. Doar ne leagă atîtea lucruri! Ar fi bine să nu mai stau mult la gînduri şi să mă duc să văd ce-i cu el.

Ellen nu-i răspundea; îl săruta, şi atîta tot. Voia să fie numai al ei şi îl înconjura cu toată dragostea de care era în stare. Căldura care emana de la ea îl moleşea şi-l făcea să se simtă fericit. Inima ei se ridica în faţa lui ca un zid. Îşi dădea el seama, în mod vag, de cele ce se petreceau, dar nu se mişca; se simţea foarte bine în această situaţie.

Copilul aduse cu el multă chelluială, şi cum Ellen avea treabă pînă peste cap, nu mai putea să-i ajute şi lui Pelle. Acesta trebuia să se ţină serios de lucru, dacă voia să nu-i lovească sezonul mort din iarnă, ci să poată trăi în tihnă, între cei patru pereţi ai lor. Nu avea răgaz nici să stea cu mîinile în sîn, nici să cadă pe gînduri. Era fapt dovedit de viaţa de toate zilele că oamenii mărunţi au destulă bătaie de cap cu propriile lor treburi, pentru ca să se mai poată ocupa şi de ale altora. Acest lucru venea de la sine şi nici nu era nevoie să mai fii şi conştient de el.

Gîndurile lui Pelle nu se mai avîntau în afară. Dacă îşi mai arunca ochii în timpul pauzei de prînz pe bucata ruptă dintr-un număr vechi al *„Muncitorului"*, în care fusese învelită pîinea cu unt, o făcea doar din obişnuinţă. Poate că atunci simţea trecînd ceva în zbor deasupra lui — ceva cu care nu avea nici în clin, nici în mînecă — şi ridică capul ca şi cum ar fi tras cu urechea. Ellen, însă, recunoştea numaidecît sclipirea străină care i se ivea în privire şi se pricepea s-o stingă dintr-o îmbrăţişare.

Intr-o zi, îl întîlni pe Morten pe stradă. Pelle se bucură, dar în ochii lui Morten se citea îndoiala.

— De ce nu mai vii pe la noi ? îl întrebă Pelle. Mi-e adesea dor de tine, dar nu am timp să plec de-acasă.

— Mi-am găsit o logodnică — şi aşa ceva îţi răpeşte vremea.

— Cum, te-ai logodit ? strigă Pelle voios. Ia povesteşte-mi despre logodnica ta !

— Ei, n-am prea multe de spus, făcu Morten zîmbind cu tristeţe. E atît de zdrenţăroasă şi de prăpădită, încît n-a vrut nimeni s-o ia, şi atunci am luat-o eu.

— Nu mă mir din partea ta, spuse Pelle rîzînd. Dar fii serios şi spune : Cine-i fata ? Unde locuieşte?

— Unde locuieşte ? Morten privi un timp ţintă la Pelle, fără să priceapă. Apoi urmă : Aşa-i, ai dreptate ! Dacă ştii unde locuieşte cineva, ştii şi ce-i de capul lui. Şi poliţia te întreabă acelaşi lucru.

Pelle nu era sigur dacă Morten vorbeşte în doi peri sau e serios. Azi nu era chip să te înţelegi cu el. Faţa lui palidă părea chinuită şi în ochi avea o licărire stranie.

— Undeva, tot trebuie să locuiască omul pe gerul ăsta, spuse Pelle în sfîrşit.

— Da. Ai dreptate! Locuieşte pe păşunea comunală, cînd n-o goneşte gardistul de acolo, căci ştii doar că el e portarul calicilor. Nu de mult, s-a făcut recensămîntul populaţiei. Ai băgat cumva de seamă în ce fel s-a procedat? S-a dat ordin ca toată lumea să declare unde îşi are domiciliul în cutare noapte. S-au împărţit oare fişe şi celor fără domiciliu? Nu. Toţi cei ce locuiesc prin şuri, pe păşunea comunală, pe şantiere de binale şi pe sub acoperişul gropilor de gunoi ale căruţaşilor n-au domiciliu, deci nu intră la socoteală. Treaba e ticluită cu cap. Oamenii aceştia nici nu există şi pace, căci astfel statistica ar arăta şi o cifră neplăcută şi anume a celor fără adăpost. Numai un singur om din tot oraşul are cunoştinţă de ea, un misionar care bate străzile. Am umblat cîteva nopţi cu el şi ceea ce am văzut e înspăimîntător! Pretutindeni unde găsesc o crăpătură, sau un ungher, se îngrămădesc claie peste grămadă, numai adăpost să fie! Se culcă şi degeră pînă şi pe sub treptele de fier. Aşa am dat peste un biet bătrîn şi am chemat gardistul. Ăsta şi-a vîrît nasul roşu în gura mortului şi a declarat: „Mort de beţie". De altfel aşa a şi fost trecut în actul de deces cauza morţii, în loc de: „Mort de foame". Că doar nu şade bine să se spună că aici, în ţara asta, sînt şi oameni care suferă şi n-au nici de unele. Aici nu degeră nimeni de frig, dacă vrea să dea din coate, iar dacă flămînzeşte careva, e numai din vina lui. Aşa trebuie să se spună într-una din cele mai luminate ţări din lume; prea ne-am civilizat ca să mai putem lăsa mizeria să umble nestingherită pe străzi — asta le-ar tăia oamenilor tot cheful şi le-ar tulbura liniştea nopţii. Aşadar, trebuie ţinută la distanţă — să te descotoroseşti de tot de ea, ar fi cam complicat. Poliţia a fost deci dresată să n-o lase să iasă la

iveală, ci s-o alunge prin unghere și cotloane. Trage și tu o raită pe la canalul fabricii de untură de pește, că nu-i departe de locuința ta, să vezi cîți înecați sînt aruncați la mal în anotimpul acesta, într-o singură zi. Accidente — nu-i așa? Pămîntul e lunecos și oamenii se apropie prea mult de marginea cheiului. Nu de mult, într-o seară, o femeie a născut în bolta deschisă a unei porți de pe Nordergaade. Erau zece grade. Trecătorii se întrebau indignați ce caută pe stradă pe o vreme ca asta. Ce Dumnezeu n-a mai stat și pe acasă, ziceau ei. Nu i-a trecut nimănui prin minte că femeia nici n-avea casă. Și, la urma urmei, să se fi adresat poliției, care trebuie doar să aibă grijă de oameni. Ba, încă, ce să vezi! Cînd am suit-o într-o trăsură, a cuprins-o groaza și a început să strige. „Nu! Nu! Nu mă duceți la maternitate!" Mai trecuse ea pe acolo și avea desigur motive bine întemeiate să prefere gangul porții — tot așa cum ceilalți preferă canalele, azilului.

Morten îi dădea înainte, fără să țină seama de nimic, de parcă ar fi simțit nevoia să-și ușureze sufletul de un chin care îl rodea. Pelle asculta uimit izbucnirea aceasta de durere a unei inimi sfîșiate — se simțea rușinat că inima lui se înfășurase într-o pătură de osînză. Vorbele lui Morten îi reaminteau mizeria în vechea ei lumină cumplită.

— Și îmi spui toate acestea, ca și cum eu aș face parte din clasa conducătoare, spuse Pelle. Le știu doar, tot așa de bine ca tine!

— Și nici măcar n-avem anul acesta un an prost, urmă Morten. Asta e situația normală, așa cum se prezintă întotdeauna iarna. Ieri a furat un om o pîine de la brutăria noastră și a fugit cu ea. De-acum încolo va purta toată viața pecetea rușinii. „Doamne, cum de s-a apucat el să fure și să ajungă hoț pentru atîta lucru — pentru o pîine de treizeci și cinci de öre?" se mira nevasta meșterului. Nici nu-ți vine a crede — un om stigmatizat pentru toată viața pentru o pîine albă!

— I-a fost foame, spuse Pelle cu un glas înăbușit.

— Foame? Firește că i-a fost foame. Pentru mine,

însă, ţi-o spun, e curată nebunie! Nu-mi intră în cap şi pace! Toată lumea crede că e lucrul cel mai firesc. Mă întrebi de ce-ţi spun toate acestea, pentru că le ştii doar şi tu. Nu, nu le ştii aşa cum trebuie să le ştii, căci altfel ţi-ai pierde minţile frămîntîndu-te cu gîndul la groaznica demenţă care poate pune alături cele două cuvinte, pîine şi crimă. Nu-i curată nebunie că aceste două capete se prind unul de altul, ca să strîngă cercul în jurul unei vieţi omeneşti? Cum de e cu putinţă ca cineva să fie silit să fure pîine? Auzi tu? Pîine! Pîinea nici n-ar trebui să poată fi furată, căci ce legătură există între furt şi faptul că cineva mănîncă pînă se satură? Dimineaţa, mult înainte de orele şase, săracii se adună în faţa brutăriei noastre şi stau la coadă ca să poată ajunge cei dintîi la pîinea veche, care se vinde cu jumătate de preţ. Poliţia îi aşază la rînd ca la casele de bilete ale teatrelor. Unii vin încă pe la patru şi stau două ore în frig, ca să-şi asigure un loc. Afară de cei care cumpără, mai sînt o mulţime încă şi mai săraci. N-au bani cu ce să cumpere, totuşi stau şi privesc, ca şi cum i-ar interesa foarte mult să vadă cum fac ceilalţi să obţină pîine ieftină. Stau şi aşteaptă să se înfăptuiască minunea, sub chipul unei felii de pîine. Aceasta se vede din felul cum urmăresc cu privirea orice mişcare a celorlalţi, cu nădejdea deznădăjduită din ochii cîinilor care stau în jurul unui camion cu carne şi imploră cerul să-l facă pe măcelar să scape ceva din mînă. Bieţii cîini nu pricep cum de nu se găseşte nimeni care să se milostivească de ei; nu de la noi aşteaptă ei minunea — ar trebui să vezi cît sînt de surprinşi cînd li se dă ceva — ci de la soartă, de la ghinionul celui care scapă bucata. Doamne Dumnezeule, pîinea e aşa de ieftină! Cel mai ieftin lucru din toate cîte au preţ pe lumea asta şi nici măcar de ea nu pot avea ei parte! Azi-dimineaţă i-am strecurat pe furiş o pîine unei bătrîne. S-o fi văzut cum o săruta plîngînd de bucurie. Şi crezi tu că aşa ceva se poate îndura?

Morten privea ţintă la Pelle, cu ochi în care licărea nebunia.

— Eşti nedrept dacă crezi că nu simt şi eu la fel cu tine, spuse Pelle încet. Dar care este calea cea mai scurtă care să ne scoată din mizerie? Trebuie să avem răbdare, să ne organizăm şi să nădăjduim că timpul va aduce dezlegarea. Să ne facem singuri dreptate, ca prin alte părţi, de aşa ceva nu sîntem noi în stare.

— Vezi, tocmai asta e! Se ştie că nu sîntem în stare de aşa ceva şi de aceea nici nu-i prieşte dreptăţii aici. Săracul capătă cele ce i se cuvin numai atunci cînd cei care au puterea în mînă simt că, la nevoie, ar şti să şi le ia şi singuri!

— Eu, unul, nu cred că ar putea ieşi ceva bun dintr-o revoluţie, spuse Pelle cu convingere. Simţea iarăşi dorul de luptă în inimă.

— Nu te pricepi la asta — răspunse Morten cu aprindere — decît dacă ţi-a intrat în sînge! Revoluţia este glasul lui Dumnezeu, care face şi împarte dreptatea şi despre care nu se poate discuta. Dacă s-ar ridica sărăcimea şi şi-ar face singură dreptate, ar fi întocmai ca şi judecata Domnului, care nu poate fi răsturnată. Şi timpului, dacă a rămas în urmă într-o chestiune importantă ca aceasta, îi este îngăduit să se grăbească — şi asta nu poate s-o facă decît printr-un salt înainte. Dar iată că săracii nu se ridică; sînt ca iarba de puşcă umedă! Poate că ai intrat şi tu vreodată în pivniţa negustorului de fier vechi din Arcă şi i-ai văzut depozitul de zdrenţe, de oase şi de vechituri. Toate sînt rămăşiţe adunate de prin gropile de gunoaie — lucruri pe care le-a folosit cîndva omenirea şi apoi le-a azvîrlit. El le culege de-acolo şi săracii le tîrguie de la el. Cumpără şi pîinea de pe la soldaţii cărora le trebuie bani să petreacă şi o pune peste maldărul de gunoi, ca furaj pentru cai; săracii o cumpără de la dînsul şi o mănîncă. Maldărul de gunoi e cămara săracului — adică ce-a rămas după ce şi-au luat porcii ce le-a plăcut de-acolo. Ţăranii din Amag îşi îngraşă porcii la gropile de gunoaie şi comisia sanitară are de gînd să le-o interzică, dar de sărăcimea din Copenhaga nu-i este nimănui milă.

Pelle se cutremură. Era ceva drăcesc în felul lui Morten de a le şti pe toate — ştia mai multe despre Arcă decît ştia el însuşi.

— Ai fost şi tu pe-acolo, în pivniţa aceea greţoasă de vechituri — îl întrebă Pelle — sau de unde ştii?

— Ba nu, n-am fost. Dar de ştiut tot ştiu — tocmai acesta e blestemul meu, să ştiu! Du-te de-i întreabă dacă nu fac supă din oasele cele împuţite pe care le cumpără de-acolo. Şi nici măcar otrăvurile din grămezile de gunoaie nu sînt în stare să-i satur! Înfulecă totul şi tot nu le ajunge! Dacă nu se arată în curînd o minune, simt că nu voi mai putea răbda. Acuma ţi-ai luat şi tu tălpăşiţa. Aşa se întîmplă cu toţi cei de la care aştepţi ceva. O şterg unul după altul — unii pentru că se mulţumesc cu ceea ce este, alţii pentru că aleargă după cine ştie ce folos meschin. Cei în stare să facă ceva se dau în lături — iar bieţii nenorociţi rămîn de căruţă.

— Eu nu v-am părăsit, spuse Pelle cu căldură. Vei vedea tu!

— Şi nici nu-i de mirare că ostenesc. Pînă şi Dumnezeu îşi pierde răbdarea cu cei care se lasă într-una călcaţi în picioare. Într-o noapte am visat că eram şi eu dintre cei ce flămînzesc. Umblam pe stradă, amărît de situaţia în care mă aflam, cînd iată că îmi iese în cale Dumnezeu; purta o uniformă veche de ofiţer de cazaci şi avea cnutul atîrnat în jurul gîtului. „Doamne, ajută-mă, strigai eu, căzînd în genunchi în faţa lui. Fraţii mei nu vor să mă ajute." „Da' ce-ţi lipseşte? mă întrebă Dumnezeu. Şi cine eşti?" „Eu sînt unul din poporul tău ales, din poporul săracilor — îi răspunsei şi flămînzesc." „Flămînzeşti şi vii să mi te jeluieşti împotriva fraţilor tăi, care au pus deoparte pentru tine de-ale gurii din belşug? strigă furios, arătîndu-mi prăvăliile cele frumoase. Nu, tu nu faci parte din cei aleşi — şi vezi de te cară de-aici!" adăugă apoi, croindu-mă peste spate cu cnutul.

Morten mergea alături de el, îngîndurat şi nu mai scoase o vorbă; părea că nu vede şi că nu aude nimic. Era zdrobit. Deodată coti pe altă stradă, fără măcar să spună bună ziua.

Pelle se duse acasă; era supărat de violența lui Morten, căci simțea că atacul fusese împotriva lui. Știa că nu trădase cauza. Nu trebuia să i se ia în nume de rău fericirea de a-și fi întemeiat o familie. Se supără cum nu se supărase de mult. Iată că acum îl cicăleau pe el, care făcuse mai mult pentru mișcare decît mulți alții și asta numai pentru că își văzuse un timp de treburile lui. Îl apucă o furie nestăpînită și simți deodată nevoia să se bată și să se ia la trîntă cu cineva, ca să se scuture de moleșeala vieții casnice, care i se cuibărise în trup.

Jos, la canale, începuseră să spargă gheața, ca să dea drumul apei, căci prea purta încet sloiurile spre mare. Mișcarea gheților vestea sosirea primăverei. „Uite, asta ar fi treabă pentru mine", își spuse el, încercînd să se gîndească la altceva. Simțea bine ce se ascundea în spatele acestui gînd, se feri însă să și-o spună lămurit.

Cînd se văzu acasă, între cei patru pereți ai săi, se liniști iarăși. Ellen ședea lîngă sobă și vedea de Lasse cel mic, care era culcat pe burtă în poala ei și dădea din picioare.

— Ia te uită ce gropițe dulci are — îi spuse ea — și nici urmă de opăreală!

17

De la locul lui de lîngă fereastră, Pelle vedea pînă de partea cealaltă a canalului, unde era Podul Închisorii și unde, lungiți pe o plută, pușcăriașii spălau lînă. Recunoscu printre ei figura înaltă și voinică a lui Ferdinand; fusese prins îndată după Crăciun în subterana unui cavou, în care se instalase temeinic. Zăpada îi dăduse de gol ascunzătoarea. Și acum iată-l aici, atît de aproape de Arcă și de maică-sa! Din cînd în cînd ridica capul ras chilug și privea într-acolo.

Dincolo de pod, înspre piață, acostase luntrea olarului ; își înșirase olăria de Jutlanda pe chei, unde veneau femeile din Christianshavn să tîrguiască ; în fund, se înălța hardughia Arcei. Așa uriașă cum era, clădirea aceasta nu făcea impresia unei cazărmi ; cu înfățișarea ei voit rurală, părea mai degrabă o îngrămădire a sute de sate, adunate cu măturoiul într-o claie de nedescîlcit. La început fusese o clădire mică, de lemn, cu un cat și cu mansardă. Apoi începu să crească pe măsura orașului mare, dădu muguri către toate laturile — și chiar în sus — și se prefăcu, întocmai ca în caleidoscop, într-un maldăr uriaș cu porțiuni de fațadă din ghips marmorat, cu acoperiș țuguiat, cu firide adînci și cu streșini largi, amestecate într-o harababură fără sfîrșit, pînă hăt, sus, la catul al cincilea al corpului din mijloc al clădirii Deasupra Arcei plutea în permanență o coroană de aburi albăstrui, însemnînd locul unde se afla curtea dintre ziduri, strîmtă și adîncă ca un puț — gaura comună prin care răsufla întregul furnicar al Arcei. Se vedea de aici mansarda doamnei Franzen, cu ciuperca de fum care plutea deasupra ei și, mai jos, într-o firidă săpată adînc în trupul clădirii, Pelle zări fereastra Hannei. Prea multe dintre ferestruicile acestea care se holbau în gol ca niște ochi fără vedere, nu putea el recunoaște. Nici chiar negustorul de cărbuni, care făcea și pe portarul, nu se descurca prea bine prin gangurile și cotloanele hardughiei.

Pelle îi vedea pe locatarii Arcei trecînd năuci încolo și-ncoace peste Podul Închisorii, ducîndu-se după diferite treburi pînă undeva prin apropiere. Se trezeau întotdeauna în ultima clipă că au ceva de făcut și atunci se repezeau să dea o raită. Era mișcător să vezi cît de uituci îi făcuse mizeria — cei din Arcă începeau a se îngriji de cele trebuincioase abia cînd se așezau la masă și descopereau că nu au nimic de mîncare.

O dată cu ei treceau podul și cete-cete de muncitori. Pasul hotărît și cadențat din partea de nord a orașului ajunsese pînă aici — ca și cum s-ar fi luat după Pelle.

Dospirea adîncă din mase se mai potolise şi în locul ei simţeai cum se încheagă o voinţă de fier. Din zăpăceala haotică şi rătăcirile de pînă acum, începeau să se desprindă unele linii şi, o dată cu ele, se înfiripa o conştiinţă colectivă, care imprima mişcării o direcţie. Miile de muncitori se liniştiseră ca prin farmec şi păşeau acum înainte, încet şi cu băgare de seamă, sub impulsul unui singur gînd, acela al unirii. Cineva, cu auzul mai puţin fin, ar fi putut crede că nu se întîmplă nimic şi că oamenii se împăcaseră iarăşi cu soarta lor şi se liniştiseră; Pelle, însă, care pusese doar şi el odată umărul şi, în taină, mai era încă alături de ei, ştia ce fierbe acolo.

Se bucura că Ellen îl iubea acum mai tare decît înainte şi toată strădania lui era pentru ea şi pentru copil.

În inima lui, însă, răsuna ecoul paşilor grei ai muncitorilor şi ropotul lor nu se lăsa înăbuşit, căci îi pătrunsese în suflet pînă la o adîncime la care nici el însuşi nu putea ajunge. Era întocmai cum ai fi scos deodată surdina unei viori. Zgomotul paşilor celor care mărşăluiau afară ajungea pînă la el, chiar şi împotriva voinţei lui.

Timpurile grele îi făceau să se mişte pe tăcute, dar, de fapt, se agitau. Lumea începea să se deprindă cu ideile cele noi. Ziarele le strecurau prin familii; la adunările populare răsunau de la tribună şi, în timpul prînzului, roiau pe la locurile de muncă. Molima pătrundea pe scări şi prin coridoare şi intra din uşă în uşă. Organizaţii care fuseseră înfiinţate şi destrămate în repetate rînduri erau reconstituite şi — de data aceasta — temeinic. Patronii luptau împotriva lor, dar nu izbuteau să le nimicească, căci ajunseseră expresia unei legi inerente maselor — o structură pe care se rezemau ele.

Muncitorii se autoimpuneau, rupîndu-şi bucăţica de la gură ca să întărească sindicatele, deoarece credeau orbeşte că tot va ieşi pînă la urmă ceva minunat din strădania lor. Din foame, lipsuri şi lacrimi, sărăcimea aduna averi, şi aşa, săraci lipiţi, aveau cel puţin mulţumirea să se ştie bogaţi prin organizaţiile lor. Vă-

zîndu-se adunaţi mulţi la un loc, li se părea că dispun de bunuri însemnate şi, cum erau modeşti, socoteau şi aceasta o înfăptuire satisfăcătoare. Sentimentul belşugului îi ridica deasupra celor neorganizaţi, aşa încît din punct de vedere social, se considerau superiori şi priveau înscrierea în sindicat ca un fel de ascensiune pe scara socială. Aceasta îi făcu pe mulţi să se hotărască ; pe alţii îi mînau în sindicate comitetele de locatari ale imobilelor în care locuiau. Treptat, marile cazări muncitoreşti fură îmbibate de ideile cele noi ; cei ce nu voiau să se alăture mişcării, erau siliţi să se mute, căci ajunseseră să fie socotiţi drojdia societăţii şi nu mai puteau locui decît în anumite cartiere ale oraşului.

Acum nu mai părea cu neputinţă să se întărească organizaţia şi să se realizeze revendicările unei bresle — cu condiţia, firește, să se găsească un om vrednic care să stea în fruntea ei. Nici faptul că cei mai mulţi dintre muncitori lucrau acasă nu-i mai putea ţine ascunşi de ochii organizaţiei, pentru că aceasta avea ochi pretutindeni. Şi Pelle se surprindea adesea făurind planuri pentru întărirea mişcării. Dar le alunga îndată şi îşi îndrepta iarăşi toate gîndurile spre Ellen şi copil. De ce să-şi bată el capul cu nevoile altora, cînd cei doi aveau nevoie de toată destoinicia şi puterea lui de muncă ca să-şi asigure cele strict necesare ? Destul îndurase el jugul mizeriei — şi încă fără nici o scofală ! Îşi găsise, însfîrşit, refugiul într-o activitate mănoasă, de care trebuia să se ţină fără să-şi piardă vremea, dacă voia să dea roade. Atunci de ce îl rodea ceva la inimă, ca şi cum ar păcătui împotriva datoriei ? Se bucura atît de mult de nevastă şi de copil, încît izbutea să înăbuşe acest glas lăuntric. Dar el se strecura iarăşi, cu viclenie, aruncîndu-şi umbra asupra conştiinţei lui.

Uneori, cînd sta liniştit, auzea o voce care îl striga : „Pelle, Pelle !“ ; alteori i se părea că aude ciocănituri în toiul nopţii şi atunci se ridica în capul oaselor în pat şi trăgea cu urechea. Ellen şi copilul dormeau duşi şi răsuflarea lui Lasse cel mic se auzea ca un fluierat uşor. Se dădea jos din pat, se ducea la uşă,

o deschidea şi clătina din cap, mustrîndu-se. Trebuia să fie o chemare, o chemare a cuiva dintre cei ce îi erau aproape şi care era în mare cumpănă!

În vremea aceasta, Pelle se cufundă cu toată ardoarea firii în convieţuirea cu Ellen şi cu copilul, căutînd să trăiască cît mai intens fiecare clipă alături de ei, de parcă s-ar fi aflat în preajma unei plecări grabnice.

Îşi cumpăraseră în rate un cărucior de copil şi în fiecare duminică puneau cîteva sandvişuri în coş şi o porneau spre păşunea comunală, sau se duceau în grădina vreunui restaurant de prin împrejurimile oraşului, unde îşi mîncau proviziile şi beau cafea. Cîteodată o luau de-a lungul ştrandului, pînă ajungeau afară, la pădure. Lasse-Frederik, cum îi spunea Ellen, trona împopoţonat ca un idol în căruciorul pe care îl împingeau cu rîndul. Ellen nu admitea aşa ceva:

— Nu-i treabă de bărbat să împingi căruciorul, spunea ea. Şi nici n-ai să vezi pe careva s-o facă. Toţi lasă foarte frumos hodoroaga pe seama nevestelor.

— Ce-mi pasă mie de alţii? răspundea Pelle. Doar nu eşti cal de povară!

Ellen îi arunca o privire plină de recunoştinţă — dar de plăcut, nu-i plăcea.

Petreceau ceasuri minunate în aer liber. Lui Lasse cel mic îi era îngăduit să umble de-a buşilea după voia inimii. Zburda ca un pui de urs şi te minunai cum se mai tăvălea.

— Cred că simte că-l ţine pămîntul, spunea Pelle, care recunoştea în zbenguiala lui fecioru-său pasiunea propriei lui copilării. Mare blestem şi cazărmile astea din oraş!

Ellen se uita la el fără să priceapă.

Nu se urneau din loc. Se mulţumeau să stea tolăniţi în iarbă şi să se bucure de copil, iar cînd mititelul se aşeza deodată şi se uita cu mirare la ei, de parcă abia atunci i-ar fi descoperit, Pelle spunea rîzînd:

— Acum, începe să gîndească!

— Ba cred că-i e foame.

Şi într-adevăr, Lasse cel mic se tîra la maică-sa, o lovea cu palma peste sîn şi îngîna: „Mam, mam!"

Pelle se aşeza cu căruciorul în faţa ei şi sta aşa cît timp alăpta, ca să n-o vadă lumea.

Pînă ajungeau acasă se făcea seara. Dacă preşul era mişcat din loc, însemna că trecuse cineva pe la ei ca să-i vadă. După poziţia preşului, Ellen ştia cine anume fusese. O dată îl găsiră rezemat de perete.

— Ăsta-i unchiu-tău, dulgherul, şopti Pelle din pricina lui Lasse cel mic, care adormise în braţele lui, cu capul sprijinit de umăr.

— Ba nu, e familia verişoarei Anna, îi răspunse Ellen deschizînd uşa. Slavă Domnului că n-am fost acasă, pentru că am fi avut toată hărmălaia pe cap seara, la masă. Nu mănîncă niciodată duminica acasă. Iau doar o duşcă de cafea, apoi o pornesc în vizită pe la rude şi le mînîncă capul!

18

Pelle se gîndea cu îngrijorare la cei trei orfani din Arcă. Nici unul din ei nu învăţa ceva care să-i fie de folos în viitor — aveau şi aşa destul de luptat ca să o scoată la capăt. Criza îi atingea şi pe ei şi în special se resimţea cîştigul lui Karl, pentru că lumea începuse să se cam scumpească la bacşişuri. Ajunseseră să trăiască de azi pe mîine şi era destul o nenorocire cît de mică, pentru ca să o şi simtă pe pielea lor. Totuşi, copiii se ţineau bine, atîta doar că deveniseră mai serioşi şi mai tăcuţi. Pelle se interesase în diferite locuri ca să le găsească ceva, dar nu era nimic de făcut, cîtă vreme nu voiau să se despartă. Cei ce erau în stare să le dea o mînă de ajutor ar fi periclitat micul lor menaj — şi asta era cel mai rău lucru care li s-ar fi putut întîmpla copiilor.

Cînd se ducea pe la ei, Marie avea să-i spună o sumedenie de lucruri şi să-i pună o groază de întrebări. Mai era, ca şi altădată, singurul ei confident şi trebuia să-i asculte păsurile domestice şi s-o sfătuiască. Fetiţa crescuse; era mai înaltă şi mai vioaie. Prezenţa

lui îi umplea ochii de bucurie şi-i îmbujora faţa. Îl lăuda mişcată pe tata Lasse cum ai lăuda un copilaş neputincios, cînd îl întreba însă de Ellen, i se citea un pic de răutate în ochi.

Într-o dimineaţă, pe cînd lucra acasă şi Ellen ieşise cu copilul, sună la uşă cineva. Se duse să deschidă. În cutia de scrisori fusese băgat un număr din *Muncitorul* cu un buletin, prin care administraţia cerea cititorilor să se aboneze la gazetă. Pe cînd se aşeza din nou la măsuţa de lucru, deschise grăbit gazeta. Un imbold ciudat îl făcu să-şi treacă ochii mai întîi peste rubrica accidentelor.

Deodată tresări. În capul rubricii era vorba de accidentul unui băiat de paisprezece ani, care lucra la o fabrică de articole de tinichea şi căruia o maşină îi retezase degetele de la mîna dreaptă. Avu presimţirea că nenorocirea se abătuse asupra „familiei". Îşi luă haina şi se repezi peste drum, la Arcă.

Marie îi ieşi înainte; părea foarte neliniştită.

— Ce să fie cu Peter? N-a venit astă-noapte acasă, spuse ea necăjită. Mulţi băieţi bat noaptea străzile; lui Peter însă nu i s-a întîmplat aşa ceva pînă acum. I-am ţinut aseară mîncarea caldă pînă la miezul nopţii; să nu se fi luat cu nişte stricaţi!

Pelle se gîndi că cei din Arcă vor vedea în curînd informaţia şi că se vor repezi la el, aşa că tot mai bine era s-o pregătească. Îi arătă *Muncitorul*.

— Dar nu-i sigur. Poate că nici nu-i el, o încurajă Pelle.

Pe Marie o podidi plînsul.

— Ba, sigur că e el! De cîte ori m-am necăjit eu pentru că îmi spunea de cuţitele cele ascuţite, care le trec tot timpul printre degete! De băgat de seamă ca lumea nu se poate, pentru că lucrul trebuie să meargă repede — altfel îi dă afară. Dragă Peter... Bietul de tine! îl căina Marie. Căzu zdrobită pe un scaun şi începu să se clatine înainte şi înapoi ca o mamă peste care a dat nenorocirea.

— Fii cuminte, Marie! Eşti doar om în toată firea, îi spuse Pelle şi-i puse mîna pe umăr. Poate că nu-i

chiar așa de grav. Gazetele exagerează. Mă duc să încerc să dau de el.

— Du-te întîi la fabrică, îi strigă Marie, ridicîndu-se oțelită. Acolo trebuie să se știe precis. Numai, orice ar fi, nu spune unde locuim. Auzi? Gîndește-te că nu umblăm la școală și că nici măcar nu e înscris la pastor pentru confirmare. Ne mai și amendează, dacă se descoperă ceva!

— Las' că am eu grijă, spuse Pelle luînd-o la fugă.

La fabrică i se spuse că Peter se afla la spital. Alergă într-acolo și ajunse tocmai la timp, ca să mai poată intra la vizită. Peter ședea în pat, în capul oaselor. Mîna îi era bandajată și, după cîte se putea vedea, trebuie să-i fi fost foarte mutilată. Durerea îi și săpase pe față urme adînci și de neșters — jalnica pecete a invalizilor muncii! În privirea lui rătăcitoare și copilărească se și puteau citi consecințele îngrozitoare care aveau să i se tragă de pe urma acestei schilodiri.

Se bucură cînd dădu cu ochii de Pelle și făcu, fără să vrea, o mișcare cu mîna dreaptă, apoi, dîndu-și seama, îi întinse mîna stîngă.

— Da, de-acum încolo trebuie să mă deprind să dau laba stîngă, spuse el cu un zîmbet plin de amărăciune. Multă vreme are să mi se pară ciudat. Numai de-aș mai putea lucra, că de nu... și făcu o mișcare amenințătoare din cap. Uite, ți-o spun de pe acuma, ca să știi: nu vreau în ruptul capului, să fiu toată viața povară Mariei și lui Karl. Ce zici? Am să mai pot lucra?

— N-avea grijă, că-ți găsim noi ceva, spuse Pelle. Mai sînt și oameni buni pe lume. Poate că se găsește cineva care să te ajute să studiezi.

Pelle nu știa nici el cum de îi dăduse asemenea lucru în minte, pentru că nu auzise de cînd era să se fi întîmplat una ca asta. Visările copilăriei făcuseră să se nască în capul lui o lume de vis, hrănită apoi cu poveștile despre băieți săraci din cărțile de citire. Acum se afla în fața unei situații imposibile și întindea mîna către soluții imposibile.

Peter, însă, nu văzuse niciodată cărți de citire.

— Oameni buni! spuse el batjocoritor. Dacă sînt buni, n-au nici ei ce mînca, și apoi nici măcar nu știu să citesc. Cum să studiez? Karl știe să citească. Tot bătînd străzile cu comisioanele, a mai dibăcit cîte ceva de pe firme și acum știe să citească, ba chiar și să scrie; pe Marie a învățat-o puțin Hanne. Eu am stat toată viața în fabrică.

Băiatul privea drept înainte amărît. Te cuprindea jalea să-i vezi fața trasă — tare mai era scofîlcită!

— Nu-ți face inimă rea, spuse Pelle plin de încredere. Găsim noi ceva!

— Te rog să mă scutești cu asistența publică! Nu cumva să fugi și să cerșești pentru mine de-acolo! izbucni Peter furios. Apoi continuă în șoaptă, ca să nu-l audă cineva în salon. Aici nu e de loc plăcut, Pelle. Astă-noapte a murit chiar lîngă mine unul, de cancer. Nici măcar n-au pus un paravan în fața patului. Pînă să moară, s-a tot zgîit la mine. Peste cîteva zile voi putea ieși de-aici și atunci o să trebuiască să plătesc, altfel mai ajunge chestia la asistența publică și or să înceapă să adulmece — și știi, Pelle, le-am tras o minciună! N-ai putea veni tu să mă scoți? Maria are strînși banii de chirie, așa că poți să-i iei de la ea.

Pelle îi făgădui și se grăbi să se ducă acasă, căci îl aștepta lucrul. Ellen se întorsese și umbla mirată prin casă. Pelle îi spuse ce se întîmplase.

— Ce băiat minunat! spuse ea aproape plîngînd. Puțin cam prea serios, din pricină că muncește așa de mult. Și acum, iată-l schilod pentru toată viața! Copil și invalid de muncă! Te apucă groaza cînd te gîndești!

Ellen se apropie de Pelle, își puse capul pe umărul lui și începu să-i netezească părul ca să-l mîngîie.

— Ellen, trebuie să facem ceva pentru el, spuse Pelle cu glas înăbușit.

— Ce bun ești, Pelle, pe toți ai vrea să-i ajuți! Dar ce să facem? Toate economiile s-au dus cu nașterea.

— Trebuie să vindem ceva, sau să amanetăm.

Ea îl privi îngrozită.

— Din casă, Pelle? Abia dacă avem cele de trebuinţă! Şi tu ţii aşa de mult la bietele lucruşoare! Dacă crezi că trebuie, n-am nimic împotrivă. Dar chiar dacă-ţi jertfeşti numai timpul cu alergătura şi tot faci ceva pentru el.

Pelle tăcu. Ellen aduse de cîteva ori vorba despre asta, ca şi cum lucrul ar mai fi trebuit cîntărit, el însă nu răspunse. Vorbăria ei îl enerva, pentru că ori faci ceva, ori mai bine taci.

După-masă, îşi făcu de lucru în oraş şi trecu pe la fabrică. Se adresă la birou şi izbuti să vorbească chiar cu fabricantul. Acesta era impresionat de cele întîmplate, dar avu grijă să scoată în evidenţă că de vină era numai neatenţia băiatului. Îl sfătui pe Pelle să facă o colectă printre muncitorii din fabrică şi deschise lista cu suma de douăzeci de coroane. Afară de asta, îi mai spuse că Peter, care era un băiat de încredere, va putea căpăta aci un loc de curier şi încasator, după ce se va face bine.

Muncitorii ţineau la Peter, aşa că nu fu greu să se strîngă o sumă frumuşică. Pelle plăti spitalul, şi mai rămase destul pentru ca băiatul să poată sta acasă să se odihnească fără grijă pînă ce i se va fi vindecat mîna şi şi-ar fi luat în primire serviciul de curier. Ştiindu-şi viitorul asigurat, bietul invalid era bine dispus şi îşi trecea vremea plimbîndu-se prin oraş, prin locurile unde era muzică şi putea învăţa cîntece noi.

— Asta e prima mea vacanţă de cînd am intrat la fabrică, îi spuse el lui Pelle.

Nu i se dădu postul de curier, pentru că i-o luase altul înainte, îi fu însă îngăduit să se întoarcă la vechiul lui lucru. Cu ceea ce îi rămăsese din mîna dreaptă mai putea apăsa placa de tablă pe masă, pe cînd stînga putea să şi-o obişnuiască să umble printre cuţitele circulare. Şi asta cerea timp, şi încă şi mai multă băgare de seamă ca înainte.

Nenorocirea aceasta se înfipse ca un fier roşu în sufletul lui Pelle, trezindu-i vechea suferinţă. Întîmplarea făcuse să se înfrăţească cu cei trei orfani şi soarta lui Peter îl durea tot aşa de crîncen ca şi cum

nenorocirea l-ar fi lovit chiar pe el. Era o ruşine că copiii trebuiau să-şi cîştige existenţa cu munci care le punea viaţa în primejdie, numai ca să nu încapă pe mîinile odioasei asistenţe publice. Pelle se întreba ce fel de ordine socială mai era şi asta şi simţea cum îl înăbuşă imboldul de a da într-însa.

Amintirea tragediei lui Due începu să-şi pună iarăşi pecetea pe faţa lui — şi de data aceasta şi mai adînc, din pricina acestei noi nenorociri. Mîinile moi ale lui Ellen nu mai izbuteau s-o şteargă.

— Nu te mai uita aşa urît, că sperii copilul, spunea ea, întinzîndu-i-l pe Lasse cel mic.

Pelle încerca să rîdă, dar nu izbutea decît să rînjească.

Nu simţea nevoia s-o facă pe Ellen să privească în sufletul lui însîngerat, ci vorbea cu ea numai despre lucruri curente. Încolo, şedea dus pe gînduri, privind în gol şi pîndind cu luare-aminte vreun semn. Pusese din nou stăpînire pe el presimţirea că este predestinat pentru ceva deosebit şi era sigur că trebuia să i se dea în curînd de veste.

Apoi muri cizmarul Petersen şi i se ceru din nou să preia conducerea sindicatului.

— Ce părere ai ? o întrebă pe Ellen, cu toate că hotărîrea lui era nestrămutată.

— Ştii tu bine, răspunse ea cam reţinută. Dacă îţi face plăcere, atunci firește...

— N-o fac de dragul meu, că doar nu sînt muiere ! răspunse Pelle încruntat.

Îi păru rău pe loc de felul în care-i răspunsese şi se apropie de ea s-o sărute. Ea îl privea mirată, cu ochii înecaţi în lacrimi.

19

La sindicat erau multe de făcut. Cei ce o şterseseră trebuiau readuşi la matcă — readuşi sau siliţi să se întoarcă. Pelle înscrise mai întîi pe cei care ve-

neau de bunăvoie şi lăsă ca pe ceilalţi să-i impresioneze numărul. Pe cei îndărătnici din cale-afară îi lăsă deocamdată în pace, pentru că atîta timp cît erau izolaţi — şi se ştia că sînt izolaţi — nu puteau pricinui nici un rău.

Se odihnise bine şi acum se apucă imediat de lucru sistematic. Sentimentul că puterile îl vor ţine pînă va ajunge cu bine la capătul drumului îi dădea o liniştе deplină, care inspira şi celorlalţi încredere. Nu se grăbi, ci le luă pe toate temeinic de la început. Lăsă deoparte problema propriu-zisă, pînă ce aveau să se ivească condiţii prielnice pentru rezolvarea ei. Ştia el, de data trecută, că pînă ce nu se vor strînge bine rîndurile, nu era cu putinţă să se realizeze nimic.

Aşa trecu şi restul verii. Acum organizaţia era gata şi părea destul de tare ca să poată ţine piept unei presiuni. Cea dintîi chestiune care se punea era aceea a tarifului. Era învechit şi dezavantajos, fiind mult depăşit. Breasla gemea sub povara preţurilor proaste, care nu ţinuseră pas cu evoluţia întregii vieţi şi cu scumpirea tuturor articolelor. Pelle se lăsă călăuzit de simţul lui practic. Nu era momentul potrivit să se ceară o urcare a salariilor. Organizaţia n-ar fi fost încă în stare să sprijine cu destulă tărie asemenea revendicare; trebuiau deci să se mulţumească, deocamdată, ca cel puţin vechiul tarif să fie respectat. Cei mai mulţi dintre meşterii cei mari nu ţineau de loc seama de el, cu toate că şi ei colaboraseră la punerea lui în vigoare. Cu Meyer, cizmarul curţii regale, lucrurile stăteau încă şi mai prost, căci se folosea de toate şiretlicurile cu putinţă ca să rupă pînă şi din preţurile cele mai precis stabilite ale tarifului.

Sindicatul primea într-una plîngeri împotriva lui. Pelle se duse într-o bună zi să discute cu el şi să caute să ajungă la o înţelegere. Pelle era gata să înceapă lupta pentru respectarea tarifului, pentru că altfel orice meşter ar fi putut făgădui marea şi sarea şi apoi să nu se ţină de cuvînt. La drept vorbind, Pelle se aştepta să-l dea Meyer afară, dar nu se întîmplă

așa ceva. Meyer se purtă cu el cu un fel de politețe nerușinată. Asta redeșteptă în inima lui Pelle ura care mocnea într-însul împotriva vechiului lui dușman și numai cu greu izbuti să se stăpînească. În sfîrșit, îl amenință :

— Dacă pînă într-o săptămînă nu ajungi la o înțelegere cu calfele, vom declara boicot împotriva dumitale.

Meyer rîse batjocoritor.

— Nu mai spune ! Cunoaștem noi boicotul dumneavoastră ! Lasă că declară asociația maiștrilor locaut pe întreaga branșă. Să te vedem ce ai să spui dumneata atunci ! Nu cred că vă va fi pe plac !

Pelle nu-i răspunse și plecă. Era singurul mijloc să-și păstreze sîngele rece. Spusese ce avusese de spus și nu era diplomat ca să poată sta liniștit și zîmbitor, pe cînd în sinea lui clocotea. Meyer îl petrecu foarte curtenitor pînă la ușă.

— Poate că ți-aș putea fi de folos cu ceva — de lucru, de pildă. Mi-ar prinde foarte bine acum un lucrător pentru ghete de copii.

Ajuns în stradă, Pelle răsuflă adînc :

— Uf ! Greu a mai fost ! Cel mai bun răspuns la atîta nerușinare ar fi fost cîteva înjurături și una peste bot.

Convorbirea cu Meyer fusese o probă de voință pentru temperamentul lui violent și o trecuse cu bine. Își dădu seama că, dacă își ține gura, poate fi stăpîn pe situație.

— Bine, atunci să declarăm boicot împotriva lui Meyer, gîndi el pe cînd o lua la vale pe stradă. Ei și, apoi ? Are să răspundă la lovitură printr-un locaut. Întrebarea este, putem noi rezista ? Prea mult nu, dar nici meșterii nu pot, pentru că își distrug afacerea. Pot să-și aducă mînă de lucru din străinătate, sau, dacă asta nu merge, să dea lucrul în altă parte, sau să importe cantități masive de marfă de fabrică și să instaleze mașini... ceea ce au și început de altfel să facă.

Pelle se opri în mijlocul străzii. A dracului treabă ! Nu merge ! Trebuie să deschidă bine ochii ca să nu

primejduiască toată chestia. Dacă se dădea drumul acțiunii, cît ai clipi rămîneau o mulțime de oameni fără pîine. Cizmarului curții regale, însă, trebuia oricum să i se frîngă gîtul — va găsi el un mijloc să-i dea una lipitorii acesteia, s-o simtă bine la pungă.

A doua zi dimineață se duse ca de obicei la meșterul Beck. Meșterul se uită la el de departe, peste ochelari.

— Nu mai am nimic de-a face cu dumneata de acum înainte, îi spuse el încet.

— Cum așa? strigă Pelle speriat. Doar avem o grămadă de lucru, meștere!

— Ce să fac? Nu-ți mai pot da de lucru și nu din voia mea. În ce mă privește, am fost totdeauna foarte mulțumit de dumneata. Dar n-am ce face! Sînt o mulțime de lucruri de care trebuie să țină omul seama. Fără material, cizmarul nu poate lucra și nici de credit la pielar nu se poate lipsi.

Mai mult nu voi să-i spună.

Pelle înțelese și așa destul.

Meyer se folosise de calitatea lui de președinte al asociației meșterilor-cizmari și-l silise pe Beck să-l concedieze, amenințîndu-l că îi taie sursele de aprovizionare. Pelle trebuia atins, pentru că se afla în fruntea sindicatului, cu toate că organizația era acum oficială. Aceasta însemna o încălcare a dreptului de asociație. Și totuși nu se putea face nimic, pentru că patronii aveau dreptul să concedieze pe cei care nu le mai erau de trebuință. Meyer era mare șmecher!

Pelle se învîrti un timp descurajat pe străzi. Nu avea chef să se ducă cu vestea asta tristă la Ellen; trecu pe la diferiți meșteri să vadă dacă se găsește ceva de lucru pentru el. Cum auzeau însă meșterii cine era, își aduceau aminte că nu au nimic de lucru. Pelle își dădu seama că numele lui era însemnat cu o cruce.

Nu-i rămînea alta de făcut decît să se mărginească la lucrul care îi pica la domiciliu și să încerce să mai scootcească pe la cunoscuți și pe la cunoscuții cunoscuților. Afară de asta, era gata ziua și noaptea să-i ajute cîte unui meșter din cei mai mici, care tru-

dea fără calfe, dacă i s-ar fi întîmplat să aibă pe neașteptate mai mult lucru decît putea dovedi.

Ellen lua lucrurile așa cum erau și nu se plîngea, însă opunea o rezistență pasivă pricinii care dusese la această situație. Pelle nu găsea la ea sprijin în lupta lui, așa că trebui s-o ducă singur mai departe. Asta nu numai că nu schimbă cursul hotărîrilor pe care le luase, ci îi spori chiar dîrzenia. Era o parte într-însul pe care mintea și sufletul lui Ellen nu o puteau cuprinde — ce să-i faci, era femeie și trebuia să fie îngăduitor cu ea. Se purta foarte bine cu dînsa, dar în mintea lui o punea tot mai mult pe aceeași treaptă cu Lasse cel mic. Asta o făcea să ia tot mai puțin în considerație părerea ei în chestiunile serioase și așa se simțea parcă mai bărbat.

Mulțumită micului salariu pe care i-l aducea ocupația de președinte al sindicatului, nu îndurau lipsuri. De altfel nu intra în concepția lui să fie plătit pentru asta și tare ar fi avut chef să se lipsească de cele cîteva sute de coroane pe lună. N-avea de loc în vine sînge de funcționar și nu-i intra în cap că cineva putea primi o indemnizație pentru treaba pe care o face spre binele obștesc. Banii, însă, îi prindeau acum foarte bine și avea altele pe cap decît să facă caz de fleacuri. Renunțase la ideea boicotului; își frămînta însă într-una creierii să găsească vreo cale pe care să poată lovi în cizmarul curții regale. Gîndul acesta nu-i dădea pace zi și noapte.

Într-o zi, gîndurile i se opriră la tactica lui Meyer. Îl lăsase fără lucru, în chipul cel mai nevinovat. Ce-ar fi dacă Pelle ar face la fel și i-ar lua toți oamenii, pe tăcute, cizmarului curții regale? Meyer era duhul rău al breslei. Datorită puterii pe care o avea, se înfipsese ca un tiran, strivindu-i pe toți. N-avea să fie cu neputință ca, drept represalii, să-i însemne și lui Meyer numele cu o cruce. Cît despre mijloace, Pelle nu avea de gînd să fie chiar așa de scrupulos în alegerea lor.

Pelle dezbătu mai întîi chestiunea cu socru-său, care căpătase iarăși încredere într-însul. Ca vechi tac-

tician, trecut prin ciur şi prin dîrmon, Stolpe îl sfătui să nu convoace o întrunire în chestiunea asta, ci să se înţeleagă cu fiecare în parte, între patru ochi, aşa ca să nu se poată lega nimeni de sindicat.

— Acum ai vreme destulă, îi spuse el. Du-te mai întîi pe la cei mai de încredere şi fă-i să înţeleagă ce fel de poamă este Meyer; în felul acesta, îi vei lua cei mai buni oameni. Să rămînă cu cei proşti, căci asta nu-i va fi de mare folos. Celor care nu vor, fă-le viaţa amară şi aranjează lucrurile aşa, ca nimeni să nu cuteze să ia locul unuia care l-a părăsit pe Meyer. Trebuie să mergi din om în om şi să-l demaşti, ca să-l ştie toţi.

Pelle nu-şi cruţa puterile. Mergea din om în om, îndîrjindu-i şi înflăcărîndu-i. Şi ceea ce se arătase cu neputinţă cu trei ani în urmă, fu înfăptuit acum. Mînia împotriva nedreptăţii le intrase bine oamenilor în suflet.

Meyer avea obiceiul să facă pe lucrători să alerge cu limba scoasă după lucru, purtîndu-i zadarnic pe drumuri, pe motiv că materialul nu era încă pregătit. Cînd, în sfîrşit, le da de lucru, le scotea sufletul să fie gata la moment. Asta făcea ca oamenii să devină umili şi supuşi.

Acuma, însă, se întoarse roata. Lucrătorii nu mai veneau după lucru şi nu-l mai duceau cînd era gata, urgent, la termenele hotărîte. Trebuia să trimită la ei şi atunci îi răspundeau cu cuvintele lui: lucrul nu era încă gata de tot, dar aveau să vadă ce se poate face! Trebuia să roadă pragul propriilor lui lucrători, ca să nu-şi supere clientela de elită. Cele dintîi cazuri le rezolvă pe loc prin concedieri. Dar asta nu-i fu de nici un folos. Parcă intrase deodată dracu' în toate calfele de cizmar! Parcă s-ar fi răsturnat noţiunea de stăpîn şi slugă cu capul în jos! Meyer se văzu silit s-o lase mai moale şi să încerce să-i ia cu binişorul, căci magazinul avea drept clientelă toată înalta societate şi îi trebuia în permanenţă un număr de lucrători de mîna întîi. Dar nici vorba bună nu ajută. Cum punea mîna pe o calfă bună, o şi pierdea, şi cînd întreba

care-i pricina, îi răspundea în doi peri, că n-avea chef să lucreze la el. Oferi salarii ridicate şi aduse din străinătate, cu cheltuieli mari, oameni pricepuţi. Pelle, însă, era înştiinţat la vreme de cele ce se întîmplau şi îi vizita imediat. Era destul să fie cîteva zile sub influenţa lui ca, ori să plece de unde veniseră, ori să intre la alţi meşteri, care aveau din ce în ce mai mult de lucru pe măsură ce decădea afacerea lui Meyer. Cei ce se duceau pe la el povesteau că umbla furios de colo-colo prin birou şi că înjură şi că-i dă afară şi pe cei nevinovaţi.

Meyer simţea că îndărătul acestei maşinaţii era o mînă care îl lucra şi ceru asociaţiei maiştrilor să declare locautul. Ceilalţi meşteri, însă, mirosiră că era o manevră din partea lui şi că, văzîndu-şi întreprinderea la pămînt, voia să le-o paralizeze şi pe a lor. Meşterii nu aveau nimic împotriva acestei situaţii şi în nici un caz nu considerau că există vreun temei pentru locautul cerut de Meyer.

Meyer nu avu încotro şi se resemnă să-i scrie lui Pelle şi să-l poftească să vină la el la o întrevedere pentru ca — scria el! — să pună capăt neliniştii care domnea în rîndul breslei. Pelle, care nu avea încă experienţă în meşteşugul tratativelor, îi răspunse cam în sensul că puţin îi pasă de asemenea întrevederi! Înainte de a-i trimite răspunsul, i-l arătă lui socru-său.

— Ba nu, asta nu merge! îi spuse Stolpe. Să ştii, băiatule, că dacă faci politică sindicală, nu trebuie să uiţi că totul depinde de tonul pe care îl iei. Cei de sus pun mare preţ pe ambalaj! Aşa eram şi eu la început. Le aruncam adevărul drept în faţă. Prea eram necioplit şi nu mergea; nu puteau sta de vorbă cu mine. Cu un pic de şiretenie faci treabă mult mai bună. Trebuie să fii diplomat şi să ştii prinde vulpea slujindu-te tot de-o vulpe. Acuma scrie ce-ţi spun. Îţi arăt eu model de scrisoare! Deci...

Stolpe, în jiletcă şi papuci, cu degetul arătător înfipt în răscroiala mînecilor, se plimba gînditor, în sus şi-n jos prin cameră; deodată se opri.

— Ei, eşti gata, ginere? Atunci, scrie!

Domnului Meyer, Furnizor al Curții Regale,
Președintele Asociației Patronilor Cizmari.

Confirm primirea prea onoratei dumneavoastră scrisori de ieri și îmi permit să observ că, după cîte știu, în breasla noastră domnește în momentul de față cea mai perfectă liniște, precum și situația cea mai normală, așa încît nu există nici un motiv pentru care să fie nevoie de tratative.

În numele Sindicatului
Cu deosebită stimă,

Pelle

— Ei, ce zici ? Asta are cap și coadă ! Chiar și Napoleon ar fi putut-o semna fără să roșească Și mai e și plină de venin, făcu Stolpe, mulțumit. Acuma scrie-o frumos pe curat, ia apoi un plic mare...

Pelle se supuse, impresionat de scrisoare și o copie pe o coală mare de hîrtie. Așa transcrisă, semăna cu o decizie a prefectului sau a primarului de la el de-acasă. Singurul lucru de care se cam îndoia era veninul de care vorbea Stolpe.

Cîteva zile după asta, Pelle ședea într-o dimineață acasă și lucra. Între timp fusese nevoit să lucreze la descărcat, în port. Acum pingelea niște cizme impermeabile pe care i le dăduse la reparat un marinar de pe o corabie de cărbuni. În fața lui, de cealaltă parte a măsuței, ședea Lasse cel mic, căruia nu-i mai tăcea gura ; maimuțărea mișcările lui taică-său și de fiecare dată cînd bătea Pelle un cui de lemn în pingele, mititelul bătea și el cu jucăria în marginea măsuței. Pelle îl privea rîzînd. Ellen se învîrtea din bucătărie în casă și din casă în bucătărie, îngîndurată și tăcută.

Cineva sună. Ellen se repezi la sobă, luă de-acolo niște rufe de-ale copilului pe care le pusese la uscat, și se duse să deschidă.

Un domn brunet și corpolent, cu o blană elegantă pe el, intră înclinîndu-se. Ținea în mînă jobenul, mănușile și bastonul. Lui Pelle nu-i venea să-și creadă ochilor

— era cizmarul curții regale în carne și oase. „Vine să se socotească cu tine", își spuse Pelle, pregătindu-se de luptă. Inima începu să-i bată cu putere și parcă îi venea să se dea înapoi. Se trezea în el străvechea umilință, gata-gata să pună stăpînire pe dînsul. Asta dură numai o clipă, căci se simți numaidecît din nou sigur de sine. Și, foarte potolit, pofti pe musafir să șadă.

Meyer se așeză și cercetă mai întîi cu privirea odăița simplă și drăguță, ca și cum ar fi vrut — înainte de a întreprinde ceva — să-și măsoare armele cu ale dușmanului. Pelle prinse ceva din privirea lui care se plimba peste lucruri și deodată simți cum i se îmbogățește cunoașterea lui de oameni. „Se uită să vadă dacă nu se cunoaște c-am trimis lucruri la muntele de pietate", gîndi el furios.

— Hm! Am primit onorata dumitale scrisoare, începu însfîrșit Meyer. Așadar, dumneata ești de părere că nu există nici un motiv care să îndreptățească o discutare a situației. Eu, însă, aș crede totuși că...

— Nu. Sînt sigur că nu există, răspunse Pelle, care își propuse să păstreze tonul scrisorii. Peste tot domnește cea mai deplină liniște. Acum, mai cu seamă, cînd avem fiecare organizația noastră, care poate rezolva orice chestiune cu imparțialitate, se pare că lucrurile încep să meargă, adăugă el și-l privi pe Meyer cu naivitate drept în față.

— Așa! Va să zică asta e părerea dumneavoastră? Nu se poate să nu știți că lucrătorii mă părăsesc unul după altul — ca să nu spun că-mi sînt luați. Nu pot să vă fac pe plac și să spun că această situație e normală!

Pe Pelle îl enerva tonul mieros al lui Meyer. Ce dracu'! De ce nu izbucnește ca un om în toată firea, în loc să stea așa liniștit și să bată șaua. Dacă vrea să joace teatru... mă rog, din partea mea...

— Nu mai spuneți! Vă părăsesc lucrătorii? întrebă foarte curios.

— Da, pleacă, spuse Meyer privindu-l mirat. Tonul lui Pelle îl cam fîstîcea. Și-apoi îmi fac tot felul de șicane, nu-și țin angajamentele și-mi pun curierii pe

drumuri. Înainte, venea fiecare, îşi lua de lucru şi apoi îl aducea tot el gata. Acum am fost silit să angajez curieri; afacerea nu poate suporta asemenea cheltuieli.

— Şi calfele erau tot timpul puse pe drumuri — doar am lucrat şi eu la dumneata şi ştiu. Crezi că noi putem suporta mai uşor pierderea de timp?

Meyer ridică din umeri.

— Asta face parte din munca lor — pe baza asta se dă de lucru. Măcar de-aş fi sigur de oameni! Deodată, începu să strige: Aşa nu mai merge, omule! Nu mai merge aşa — nu-i cinstit, fir-ar a dracului de treabă să fie!

Copilul sări în sus speriat şi începu să urle. Ellen intră repede şi-l duse în odaia de culcare.

În jurul gurii lui Pelle se ivi o cută aspră

— Dacă oamenii te părăsesc, vor fi ştiind ei de ce o fac, îi răspunse Pelle.

Mare chef ar fi avut să-i spună în faţă că e o lipitoare, dar continuă pe acelaşi ton:

— Sindicatul nu-şi poate obliga membrii să lucreze pentru cineva, cu care poate că nu se înţeleg. De altfel şi eu am fost concediat dintr-un atelier, dar n-am găsit de cuviinţă să tulbur din pricina asta două organizaţii.

Pelle îşi privi adversarul în faţă, pe cînd îi dădea lovitura. Muşchii feţei îi tremurau uşor.

— Aha! strigă Meyer, frecîndu-şi mîinile cu o expresie care arăta că, în sfîrşit, începe să simtă pămîntul sub picioare. Vra să zică, aşa! Acum a ieşit la iveală. Mare diplomat mai eşti. Soţul dumneavoastră este foarte deştept, doamnă, i se adresă el lui Ellen, care îşi făcea de lucru la bufet. Şi după o clipă: Ascultă, domnule Pelle! Dumneata eşti un om pe gustul meu şi ar trebui să ajungem la o înţelegere. Cînd stau de vorbă doi oameni de ispravă, nu se poate să nu iasă ceva. Nici că se poate altfel! Am nevoie de un specialist capabil, care să conducă luatul măsurilor şi croitul. Locul e bine plătit şi aş putea face cu dumneata un contract pentru cîţiva ani. Ei, ce zici de asta?

Pelle ridică repede capul. Ochii lui Ellen începură

să scapere scîntei şi se lăsară întunecaţi şi stăruitori asupra lui, ca şi cum ar fi vrut să-şi imprime voinţa. O clipă, Pelle privi zăpăcit drept înainte, atît de neaşteptată şi de uluitoare era propunerea. Atîta mai lipsea! Să se vîndă acum lipitorii acesteia, ca om de încredere al lui.

— Asta nu-i de mine, răspunse Pelle.

— Bineînţeles că trebuie să te gîndeşti la oferta mea, spuse Meyer sculîndu-se. Să spunem trei zile!

După ce plecă cizmarul curţii regale, Ellen se apropie încet de Pelle şi-i puse braţul pe umăr.

— Ce deştept şi capabil eşti, Pelle, îi spuse ea încet, jucîndu-se cu degetele în părul lui.

Era ceva în atitudinea ei, care părea să-i ceară iertare. Nu aminti nimic despre propunere; îşi văzu mai departe de treabă, îngînînd un cîntec. De mult n-o mai auzise Pelle cîntînd. Şi cîntecul acesta i se păru o făgăduială că de data asta avea să învingă.

20

Pelle duse neobosit lupta mai departe, lovindu-se de împrejurări neprielnice şi de dezertări; dar nu se dădu bătut, ci merse cu îndrăzneală tot înainte. De multe ori, în focul luptei, se trezea iarăşi de unde pornise. Meyer aducea mereu cîte o nouă echipă de lucrători din străinătate şi Pelle trebuia s-o ia de la început şi să-i convingă ca să-i facă să plece de unde veniseră, sau dacă nu, să-i facă nesuferiţi printre vecini şi să-i silească să se mute. Sfîrşitul de iarnă fu greu şi deci îi folosi lui Meyer. Cizmarul curţii regale plătea salarii bune acum şi izbutise să-şi formeze o echipă dintre lucrătorii neorganizaţi. Un timp se păru că îşi va pune iarăşi afacerea pe picioare. Pelle le lăsase însă răgaz lucrătorilor neorganizaţi, numai pentru că nu avusese timp să se ocupe de ei; acum îi vizită şi li se înfăţişă cu mai multă autoritate decît oricînd. Lumea începuse să vorbească despre voinţa lui de fier, aşa că cei mai mulţi se dădeau bătuţi din capul locului.

— Ăstuia nici dracu' nu i se poate împotrivi, se spunea despre el.

Credința lui în izbîndă era neclintită și ataca pretutindeni fățiș ; nu stătea mult la gînduri să se întrebe ce-ar fi dacă s-ar întîmpla altfel, ci se silea din răsputeri să izbutească. Simțea cum îi cresc puterile și cum îl purtau întotdeauna pe calea cea dreaptă. Tovarășii îl urmau bucuroși, îndurînd lipsurile pe care le aducea cu sine golirea de muncitori a atelierelor. Aveau încredere în el și găseau că întoarcerea aceasta a roții, la care, împotriva obiceiului, aveau și ei un cuvînt hotărîtor de spus, nu era lipsită de haz. Simțiseră amarnic pe pielea lor ce înseamnă să bați zadarnic drumurile, cerșind de lucru și să te milogești pentru ceea ce ți se cuvine — neștiind cum să te faci mai mic. Schimbarea aceasta a rolurilor le era pe plac. Ajunseseră să se joace șoarecii cu pisica și petreceau de minune, chiar dacă, din cînd în cînd, se mai alegeau și cu cîte o zgîrietură.

Pelle simțea încrederea pe care o aveau oamenii în el, din ușurința cu care erau întotdeauna gata să-l urmeze, ca și cum el n-ar fi fost altceva, decît expresia propriei lor gîndiri. Cînd se ridica pe la adunări generale sau pe la întruniri să țină vreo dare de seamă sau să facă agitație și îl întîmpinau aplauzele tovarășilor, simțea crescînd într-însul puteri noi. Era ca prova cea tare a corăbiei, în care se concentra toată puterea, ca să o facă să meargă înainte. Începea să se recunoască drept expresia a ceva mare, pe care fusese sortit să-l înfăptuiască.

Pelle, care discutase cu Meyer calm și cu înțelepciune, fără să scape măcar un singur cuvînt pripit, pretențiile lui, nu era acel Pelle pe care îl știa toată lumea — o ființă superioară, cu răspunderi mai mari decît ar fi putut bănui el însuși, acționa înlăuntrul lui. Se întreba și se cerceta mereu, ca să-și imprime în cuget sentimentul că în acea ființă sălășluiesc puteri uriașe.

Între eul acesta superior și multe din viața lui era o legătură mistică, pe care o putea desluși pînă în cele mai îndepărtate timpuri ale copilăriei sub chipul

unei făgăduințe pline de bogăție. Fuseseră atîția care așteptaseră instinctiv ceva de la dînsul, pe cînd el nu făcea decît să tragă uimit cu urechea — și iată că credința lor într-însul se prefăcuse în proorocire!

Acum, că începuse să înțeleagă ce ecou nemărginit putea avea cuvîntul, fu cu mai multă băgare de seamă la cele pe care le rostea în relațiile lui personale. Însă cînd agita, cuvintele cele mai tari îi erau cele mai firești și ele păreau să vină ca un ecou din hăul care se întindea îndărătul lui. Începea să-l preocupe propria lui personalitate. Toate cîte fuseseră lăsate — din nepăsare — să zburde în voie și fără stăpîn, era mai bine să fie îngrădite și puse în slujba unui scop. Analiză și raporturile lui cu Ellen; își dădu osteneala să-i înțeleagă pretențiile la fericire și să-i găsească scuze. Era blînd față de ea — rămînea însă neînduplecat în chestiile esențiale.

În ce îl privea pe cizmarul curții regale, Pelle nu-și făcea remușcări. Acesta abuzase destulă vreme de preponderența lui în toate domeniile; datorită marii lui întreprinderi crease și stăpînise toată situația în branșa cizmăriei și purta răspunderea greutăților în care se zbătea breasla. Era vară, sezon bun pentru lucrători, dar afecerea lui decădea tot mai mult. Pelle îi prevedea prăbușirea și simțea că răzbunarea lui era dreaptă.

Lupta aceasta, care dura de ani de zile, îi acapara toate gîndurile. Era mereu pe drumuri; se repezea în grabă acasă, se apuca de lucru, dar nu trecea mult și zvîrlea totul din mîini ca să fugă iar. În tot acest timp nu prea-i vedea pe Ellen și pe Lasse cel mic, care își trăiau viața fără dînsul.

Nu cuteza să se bazeze încă pe faptul că solidaritatea între muncitori se întărise. Se străduia să o sprijine și să o închege din temelie, căci nu voia să o lase pradă neprevăzutului. Pilda strădaniei lui îi molipsea pe tovarășii, care deveneau cu atît mai zeloși, cu cît se prelungea lupta. Însemnătatea luptei creștea în ochii lor pe măsura sacrificiilor pe care le cerea, precum și a puterii cu care rezista dușmanul. Pentru ei Meyer se prefăcuse într-un colos, pentru doborîrea căruia fie-

care era încredințat că trebuie să-și rişte propria lui prosperitate. Familii întregi fură distruse din pricina acestei lupte ; cu cît însă cerea mai multe sacrificii, cu atît mai nepăsători porneau ei la atac ; iar în ziua în care colosul se prăbuşi, îngropînd pe mulți dintr-ai lor sub dărîmăturile lui, jubilară.

Pelle era fără îndoială biruitorul — calfa de cizmar izbutise să-l facă să se prăbuşească pe cel mai mare patron din breaslă. Nu se întrebau de loc cît costase izbînda, ci îi purtau numele în triumf ; cînd îl zăreau, sau i se pomenea numele, izbucneau în urale. Altădată acest lucru i s-ar fi urcat la cap ; acum, îl socotea foarte firesc, căci nu era decît rezultatul unei voințe superioare.

Peste cîteva zile, convocă o adunare a sindicatului la care prezentă proiectul unui tarif nou, potrivit momentului, şi ceru să se înceapă de îndată lupta pentru impunerea lui.

— Nu se va găsi vreodată prilej mai bun, pentru că patronii au văzut cît sîntem de tari, spuse el. Pe Meyer l-am răpus pe chestia tarifului. Trebuie să batem fierul cît e cald !

Pelle socotea, şi cu drept cuvînt, că cu toate lipsurile pe care le îndurară cît ținuse lupta, tovarăşilor li se trezise cheful de harță — şi nu se înşela, propunerea lui fu primită în unanimitate.

Nici nu mai avu loc vreo luptă. Meyer alerga acum pe la meşteri cu colecția de mostre a unei firme de pielărie. Cînd văzură meşterii ce se alesese din omul acesta, pînă nu de mult aşa de puternic, pierdură curajul şi asociația meşterilor împuternici pe cîțiva dintre ei să înceapă tratative cu sindicatul pentru urcarea salariilor.

21

Lui Pelle i se întîmpla adesea să i se facă dor de viața tihnită şi plină de duioşie pe care o dusese cu Ellen şi cu Lasse cel mic. Simțea cu durere că cei doi trăiau într-o lume fericită şi că erau pe cale să-şi

statornicească viața în așa fel, încît să se lipsească de el. „Cum scap de grija tarifului — își spunea — încep iarăși să trăiesc alături de ei, după pofta inimii".

Dar chestiunea tarifului era indisolubil legată de altele și altele, care răsăreau mereu și se țineau lanț. Nu se isprăvea bine cu una, că se și ivea alta, căci lumea săracului se arăta a fi o poveste foarte încîlcită. I se dusese faima că avea mîna blagoslovită cînd era vorba de organizare, și cum toată acțiunea se concentra în momentul de față în jurul strîngerii rîndurilor muncitorimii, mulți începură să-și îndrepte ochii plini de nădejde asupra lui.

Adesea veneau la el muncitori și îl rugau să le ajute să înființeze o organizație, pentru că nimeni — spuneau ei — nu se pricepea la asta așa de bine ca el. Muncitorii convocau adunarea, și Pelle îi lămurea ce aveau de făcut. Cuvîntările lui deveniseră înaripate, dar muncitorii înțelegeau foarte bine ce le spunea.

— Vorbește de-ți țiuie urechile, își spuneau între ei.

Apoi erau aleși oamenii de încredere și Pelle îi iniția în cele ce priveau latura practică a problemei.

— Trebuie însă să scoateți bani din pungă ca să vă faceți un fond al vostru, al sindicatului, pentru că fără bani nu se poate face nimic, repeta el într-una. Gîndiți-vă că luptăm acum chiar împotriva capitalului.

— Și o să luptăm și cu puști? îl întrebă o dată un muncitor mai naiv.

— Da, răspunse Pelle, fără să stea mult la gînd. Cu pușculițe.

Oamenii izbucniră în rîs și scotociră prin bietele lor buzunare; le întoarseră pe dos și priviră o clipă la gologani, înainte de a-i da. Apoi spuseră:

— Ei și? Tot nu faci nimic cu ei!

— Las' că vine și ziua cînd se va putea face și cu ei ceva, răspunse Pelle cu încredere. Numai să ținem strîns rîndurile!

Pelle știa prea bine că ceea ce le cerea el era să renunțe pînă și la picul de untură pe pîine, dar n-avea încotro. În momentul acela nu-i mergea nici lui mai bine.

Activitatea îl ducea dincolo de sfera sindicatului său, în cercuri tot mai largi, pînă cînd, într-o zi, se trezi în mijlocul maselor. Nu fu surprins de numărul lor, căci, la urma urmei, știuse el din totdeauna că va fi așa. Crescuse și el odată cu masa și se măsura pe sine, și mișcarea, cu o măsură tot mai mare.

În acest timp se petrecuse o schimbare și în înfățișarea lui Pelle. Fruntea îi mai era încă brăzdată de cutele cele adînci, care la oamenii tineri înseamnă de obicei că au avut o copilărie grea. Cutele acestea erau unica și amara mărturie a sarcinii pe care și-o luase și amintea nori vestitori de furtună. Altfel, arăta destul de bine. Viața frămîntată nu îl dobora. Se simțea în apele lui în mijlocul masei și era mai întotdeauna bine dispus. Căpătase obraji rotunzi ca suflătorii din corn și nări umflate, care întăreau și mai mult înfățișarea lui înflăcărată și, cum simțea nevoia să respire în voie, purta totdeauna haina deschisă la piept. Mersul îi era drept și elastic și întreaga lui înfățișare părea să înfrunte lumea. Cînd vorbea pe la întruniri, în vorbele lui se simțea vigoarea; se făcea roșu la față și asuda. Ceva din roșeața aceasta mai stăruia apoi pe fața și pe gîtul lui, pe cînd trupul îi vibra ca de fierbințeală. Cînd îl vedeai venind de departe, ai fi zis că e un trompet în capul unei coloane.

Se simțea în elementul lui numai în mijlocul mulțimii; fiecare gîndea cum îl tăia capul și trebuia să-i facă pe toți să gîndească la fel. Celor mai mulți le mai lipsea încă o înțelegere limpede a lucrurilor; vechi neîncrederi răsăreau deodată în mintea lor și începeau să circule prin mase, sub forma îndoielii. Pe cînd unii credeau orbește, alții spuneau că le e totuna de cine sînt jumuliți. Nu se întîmpla nici un eveniment destul de însemnat care să le deschidă ochii. Trebuiau să se lase pe seama cuiva care să-i ducă de mînă, întocmai cum se lasă orbul tras de cel ce îl conduce, și îi cereau lui Pelle să-i audă într-una glasul. Așa, el ajunse oratorul lor preferat. Simțea cum încrederea lor oarbă îi dădea aripi, și se silea să vadă pentru ei pînă hăt departe, dincolo de haosul care îi înconjura. Norocul îl preocupase din totdeauna;

acum îl vedea limpede, păşind înaintea lui în depărtare, pe calea pe care şi-o alesese, şi aceasta îl făcea să-i înflăcăreze pe toţi cu entuziasmul lui, căruia nimic nu i se se putea împotrivi.

Într-o seară fu chemat să aţiţe focul unei bresle cam pleoştite, şi anume a aceleia a muncitorilor de la vidanje. Ca să le trezească simţul demnităţii, Pelle le arătă uriaşa putere pe care o deţineau prin îndeletnicirea lor atît de dispreţuită. Îşi închipui că ei ar fi lăsat într-o bună zi lucrul şi le zugrăvi cu mult haz urmările pe care le-ar fi avut încetarea unei asemenea activităţi, pentru cei suspuşi. Efectul vorbelor lui asupra adunării întrecu orice aşteptare. Oamenii se zgîiau unii la alţii, de parcă abia atunci ar fi descoperit că există, şi nu-şi mai puteau ţine rîsul. Ca să-şi atingă scopul, Pelle le arătă cît de legate erau îndeletnicirile omeneşti între ele şi cum trebuiau să se sprijine breslele la nevoie, pînă cînd greva generală avea să-şi întindă aripile asupra oraşului şi să-i paralizeze orice mişcare. Imaginea aceasta era fructul închipuirii lui. Pelle nu cunoştea teoriile mişcării, dar imboldul dintr-însul ridică vălul, arătîndu-i întreaga desfăşurare a lucrurilor pînă la urmările cele mai îndepărtate. Muncitorii de la vidanje plecară pe la casele lor, impresionaţi şi înspăimîntaţi de formidabila putere pe care o deţineau.

Şi totuşi, în toate acestea era ceva care îl nemulţumea, căci prin firea lui era menit să clădească şi nu să dărîme. Morten îi spusese o dată că era destul să vrea muncitorii, ca să poată pune stăpînire pe tot — şi vorbele acestea îl urmăreau în permanenţă. Cum însă nu putea să sufere răsturnările violente, credea că găsise soluţia cea bună. Era încredinţat că nimic nu se putea împotrivi solidarităţii clasei muncitoare şi că numai ea avea puterea să schimbe, pe cale paşnică, starea de lucruri care domnea.

Pe tovarăşii lui de breaslă îi sudase laolaltă de erau gata să treacă împreună prin foc şi prin apă. Prin asta izbutise să înfăptuiască unele lucruri, dar pentru a se ajunge la rezultate temeinice, era neapărată nevoie ca tovarăşii de aici să colaboreze cu cei din toate

celelalte oraşe ale ţării, acţiune care, de altfel, şi începuse în oarecare măsură în breasla lui, şi chiar şi în alte bresle. Sindicatele locale trebuiau să fuzioneze într-un tot puternic, aşa încît ţara întreagă să ajungă să aibă un singur gînd. Şi cum în toate celelalte ţări era aceeaşi situaţie, de ce n-ar fi fost cu putinţă ca acest gînd să fie cheia de boltă, care să le unească pe toate într-o acţiune uriaşă?

Pelle se pomeni deodată că şi cuprinsese întreaga lume în reţeaua solidarităţii lui. Ştia acum că mizeria era internaţională şi era încredinţat că omul sărac din oricare colţ al lumii simţea la fel cu cei de aci.

Măreţia acestui gînd nu-l ului, căci răsărise din liniile generale ale sistemului său de organizare, deci era firesc să se potrivească cu ele. Continuă însă să-l preocupe, pînă începu să prindă forme mai concrete. Apoi se duse cu planul la Stolpe care era membru în comitetul de conducere al partidului; acesta îl invită să vină să-l expună secretariatului partidului.

Pelle avea acuma obişnuinţa să vorbească în public, totuşi, cînd se văzu faţă în faţă cu cei care alcătuiau inima mişcării, se simţi emoţionat. Ştia că vorbele lui erau în stare să înflăcăreze mulţimea, dar se întreba dacă va izbuti să cîştige pe bărbaţii aceştia încercaţi, care, în timp ce-şi vedeau liniştiţi de treabă, conduceau întreaga mişcare. Pelle simţea că aceasta era cea mai însemnată zi din viaţa lui.

Oamenii în faţa cărora se afla erau mai calmi decît el. Stăteau nemişcaţi şi ascultau cu ochii pe jumătate închişi; cuvintele lui tari le deşteptau un zîmbet uşor — pentru ei era ceva de mult depăşit! Erau meseriaşi şi muncitori care luptau din greu toată ziua, ca şi el, să-şi cîştige existenţa; mulţi dintre ei erau autodidacţi, făcuseră studii serioase şi puteau fi socotiţi drept oameni foarte învăţaţi. Seara şi duminica lucrau pentru mişcare; făureau planuri politice şi se cufundau în calculele şi problemele pe care le ridica aparatul mereu crescînd al mişcării. Aceste treburi neobişnuite, rezervate pînă acum celorlalte clase ale societăţii, pe care ei fuseseră nevoiţi să şi le însu-

şească, de la principiile cele mai elementare, îi făcuseră greoi, îi încărunţiseră şi le brăzdaseră obrazul.

Pelle simţi că se afla abia la început. Oamenii adunaţi aici i se păreau că formează un consiliu secret, atotputernic. În viaţa de toate zilele arătau ca oricare alt muncitor, aici însă, la masa verde, şedeau şi făureau uriaşa organizaţie căreia el nu făcea decît să-i aducă masele; înalta politică a partidului aci se înfăptuia. Era ceva semeţ în toate acestea, ca şi cum nişte furnici ar fi plănuit să mute un munte din loc. Aici trebuia el să pătrundă dacă voia să realizeze cu adevărat ceva.

Aici se cerea altceva decît vorbe tari. Fără să vrea, Pelle coborî glasul şi se sili să vorbească cît mai concret. Cînd tăcu, nu răsunară aplauze; oamenii şedeau modeşti şi priveau înaintea lor, adînciţi în gînduri. Tăcerea lor îi dădu senzaţia că vorbise într-o sală imensă şi goală; îl apucă ameţeala. Toate simţurile îi erau treze şi căutau să se întărească trăgînd sevă din ecoul de afară, venit de la cei mulţi, care îl creaseră, căci aici toţi tăceau în momentul hotărîtor şi îl lăsau să plutească în aer, fără nici un punct de sprijin. Planul acesta uriaş al unei cooperări nu era decît o nebunie, ori era el prea prost ca să ştie cum să-l expună? Nimeni nu vorbea. Conducătorii îi ceruseră liniştiţi amănunte în legătură cu planul său şi luaseră cunoştinţă de răspunsurile lui.

Pelle ieşi de acolo într-o încordare îngrozitoare. Simţea că atinsese chestiuni care purtau în ele hotărîrea cea mare şi avea nevoie de confirmarea că abordase bine chestiunea. Neavînd către cine să-şi întoarcă faţa, se adresă sieşi. Nu prea îi stătea în fire să se cerceteze, dar cum nimeni nu voia să-i răspundă, fu silit să caute aprobarea în sufletul lui.

Pelle se retrăgea pentru întîia oară cu adevărat în propriul lui cuget şi descoperi astfel că, în clipe de restrişte, poţi găsi acolo un refugiu; singurătatea însă nu-i plăcea, se refugia acolo numai împins de nevoie. Inima îi bătu cu furie cînd primi într-o zi înştiinţarea că planul lui fusese acceptat.

Se numi o comisie pentru înfăptuirea lui şi Pelle făcea parte dintre membrii ei.

Dintr-o singură lovitură, uniunea generală a sindicatelor crea, din mulţimea sindicatelor izolate, o armată care forma un punct de atracţie chiar şi numai prin masa compactă din care se compunea. Era o muncă uriaşă şi istovitoare să pui rînduială în cetele care, în virtutea unei legi a firii, curgeau de pretutindeni, cum curge apa rîurilor înspre mare. Se cerea să ai talentul unui conducător de oşti ca să le pui în linie de bătaie şi să le duci în foc.

Pelle trecu, firește, în fruntea organizaţiei. Munca lui era mai cu seamă aceea de pionier — agitatorică. Nimeni ca el nu avea darul de a se face ascultat de mase. Fu angajat fix în atelierul unuia dintre meşterii cei mari — fapt care putea fi considerat drept o recunoaştere a sindicatului — iar datorită măririi salariilor, cîştiga binişor. Nu avea nimic împotrivă să nu mai lucreze acasă. Atmosfera de acasă îşi pierduse farmecul. Ellen era tot atît de iubitoare, dar urmărea întotdeauna un scop în dragostea ei — şi el nu mai voia să se lase îmbrobodit.

De cele mai multe ori venea acasă numai să mănînce, să se schimbe şi să fugă iar pe la adunări şi la şedinţele comitetului. Seara venea de obicei tata Lasse şi privea cu durere după el, cînd îl vedea cum îşi părăseşte nevasta şi copilul şi se repede pe uşă afară. Nu pricepea activitatea lui şi nici nu îndrăznea să-l întrebe, pentru că fecioru-său îi impunea grozav. Bătrînul şi cu Ellen se apropiaseră unul de altul, ca o pereche de cai înhămaţi la aceeaşi oişte; asta era pentru amîndoi o mare mîngîiere.

Sentimentul de putere pe care i-l dădea mulţimea mereu crescîndă îl făcea pe Pelle să umble ca ameţit. El însuşi era întruchiparea acestei mulţimi şi i se părea că aude în paşii lui ecoul paşilor ei puternici; era firesc ca situaţia să ia proporţii. Pelle era produsul unei culturi vechi, al unei culturi ţinute în umbră şi pe principii greoaie şi înguste, re-

zultate dintr-o experienţă amară. Nevoia de soare şi de lumină fusese mereu înăbuşită şi se îngrămădise din timpuri străvechi, prefăcîndu-se într-o încordare uriaşă, care acum izbucnea, ţîşnind pînă la înălţimi ameţitoare. Creierul i se clătina acolo, sus, într-o cascadă orbitor de luminoasă!

În fond, Pelle rămăsese acelaşi realist robust, care stătea cu amîndouă picioarele pe pămînt! Strămoşii lui fuseseră ţinuţi în frîu de frigul care îi învăţase să se mulţumească cu strictul necesar. Această însuşire i-o transmiseseră şi lui, făcîndu-l să fie simplu, deschis şi fără moşturi. În lumea lui, efectele izvorau nemijlocit de evenimente, pornind direct de la cauză, dar relaţia dintre efect şi cauză era adesea asemenea aceleia dintre un incendiu şi chibritul de la care se aprinsese. Puterea sălăşluia în însăşi închipuirea lui, căci numai astfel îi era cu putinţă să cuprindă cu arme atît de simple, totul ca într-o reţea.

Soarta maselor nu-l neliniştea; acolo unde nu era în stare să întrevadă în viitor cu mintea, îi venea în ajutor vechiul lui fatalism, ceea ce nu împiedica însă flacăra din cuvîntul lui să răbufnească tot mai sus şi să ţină tot mai trează nădejdea în cei mulţi, care nu puteau pătrunde singuri înţelesul celor ce se petreceau, dar vedeau că numărul lor creşte mereu, deşi, în fond erau tot atît de departe de ţintă, ca şi pînă acum. În chestiunile în care nu izbutea să înţeleagă el însuşi nimic, persoana lui era ca o lentilă care concentrează semiîntunericul şi îl reflectează apoi sub forma unei lumini puternice.

De Morten prefera să se ferească. Pelle îşi însuşise treptat toate teoriile mişcării şi era acum tobă de ele, ceea ce îl făcea să se simtă foarte bine. Şi la ce alta mai puteai aspira, decît să fii în concordanţă cu toate ideile mişcării? Morten avea darul steril de a te dezechilibra, de a-ţi vărsa îndoiala în suflet. El îşi scotea vorbele din străfunduri, de pe unde nu pătrunsese nimeni niciodată şi le prezenta întocmai ca pe glasul Domnului din biblie, care punea frîu pornirilor omeneşti. Pelle respecta caracterul straniu al

lui Morten, care nu mergea niciodată în pas cu gloata — dar prefera să-l ocolească.

Totuşi, gîndurile i se întorceau adesea la el. Morten aprinsese întîia scînteie în haosul experienţelor pe care le făcuse Pelle în lumea omului sărac şi, de cîte ori se afla în faţa unei situaţii hotărîtoare, se întreba fără să vrea : „Ce-ar fi făcut Morten în locul meu ?“

Se întîlneau cîteodată pe la întrunirile convocate de muncitori, din proprie iniţiativă, şi la care colaborau amîndoi. Lui Morten nu-i impuneau legile orînduirii de faţă, şi, de bună seamă, nici cele noi. Nu se prea băga să ia parte la constituirea partidului şi conducătorii, la rîndul lor, îl cam ţineau la distanţă. Cu oamenii de rînd, însă, era în cele mai strînse relaţii. Acţiona pe socoteala lui, ca nimeni altul, în cazuri nenorocite sau nedrepte şi se străduia necontenit să facă poporul să gîndească independent.

Oamenii îl iubeau. La Pelle şi la ceilalţi se uitau cu ochi scînteietori de admiraţie şi se dădeau la o parte să le facă loc, pe cînd lui Morten i se aşezau în cale, zîmbind. Fiecare voia să-i strîngă mîna şi abia de putea răzbate pînă la tribună. Faţa lui palidă umplea de bucurie feţele celorlalţi — femeile şi copiii se dădeau în vînt după el. Cînd trecea în hainele lui modeste prin cartierele sărăcimii, femeile îi zîmbeau.

— Asta-i calfa aceea aşa de învăţată şi aşa de bună la suflet. Acuma şi-a vîndut şi cărţile ca să ajute pe un copil nevoiaş ! îşi spuneau una alteia.

Apoi îi înghionteau pe copii să se ducă la el ; copiii îi întindeau mîna şi îl petreceau pînă la capătul străzii.

22

Cînd trecea Pelle cîteodată pe la Arcă să-i vadă pe cei trei fraţi, vestea se răspîndea ca fulgerul. „Pelle e-aici !“ răsuna din balcon în balcon şi toţi

se repezeau pe scări să-i dea bună ziua şi să încerce să-l ademenească la o cafeluţă. Bătrîna Franzen se mutase — dispăruse în momentul cînd ieşise Ferdinand din închisoare şi nimeni nu ştia încotro o luase. Incolo, nimic nu se schimbase pe-aici. Cîte o lucrătoare de fabrică se mistuia la vreme de noapte, ca să scape de chirie, şi alta îi lua locul. Din cînd în cînd, îşi împlinea cîte unul sorocul şi era scos din gangurile întunecoase şi dus cu dricul — ca de obicei. În Arcă nu se simţea nici o schimbare.

Cîteodată Pelle trecea pe la văduva Johnsen. O găsea şezînd tristă şi întorcînd pe dos pantaloni soldăţeşti, pe cînd vedea de copilul Hannei care făgăduia să ajungă o fată frumoasă. Doamna Johnsen îmbătrînise de tot şi certa într-una copilul. Vizita lui Pelle aducea o adiere de aer proaspăt în viaţa ei mohorîtă. Bătrîna îşi amintea de excursia lor la pădure şi de serile plăcute, petrecute la lumina lămpii şi ofta. Hanne nici nu se uita la Pelle. Cînd venea de la fabrică şi intra în casă ca o furtună, n-avea ochi decît pentru fetiţă care, cum o vedea, i se repezea înainte şi o ruga să se joace cu ea. Plictiseala zilei lungi, petrecută în singurătate, i se citea mititicăi pe faţă şi maică-sa, aşa îmbrăcată cum intrase pe uşă, era silită s-o ia de mînă şi să se învîrtească cu ea şi cu păpuşa.

Am trecut un deal înalt...

cînta Hanne, şi micuţa cînta şi ea — îl şi învăţase! Ochii Hannei se odihneau liniştiţi şi luminoşi în creştetul copilului, părînd să-şi fi ajuns fericirea visată. Avea aerul unei văduve tinere, care gustase cele ce îi rezervase viaţa. În Arcă toţi îi spuneau văduva — văduva Hanne. Era un semn de respect pe care i-l arătau oamenii; aruncau astfel vălul văduviei peste soarta ei, purtată cu demnitate. Se aşteptase la atîtea şi acuma îşi trecea visele asupra copilului, ca şi cum depărtarea nici nu i-ar fi putut trimite un dar mai minunat!

Nenorocirea lui Peter dăduse o lovitură destul de serioasă micului cămin. Pînă acum, copiii abia izbutiseră să se țină pe apă ; și iată că Peter, cu mîna schilodită, cîștiga și mai puțin decît înainte, iar Karl, care voia să ajungă ceva, urma cursul de catehism — asta costa timp și îmbrăcăminte. Diferența cîștigului lui Peter o scoteau de la tata Lasse, care își părăsise odăița și își mutase patul la ei în cameră. Dar toți trei creșteau și aveau nevoie de mîncare și de haine.

Peter parcă se scrîntise ; nu mai lucra cu aceeași plăcere ca altădată și adesea trăgea chiulul de la fabrică ca să hoinărească pe străzi. Nu era chip să-l urnești dimineața din pat. Băga capul sub plapumă, ascunzîndu-se.

— Nu mai pot... cu mîna asta beteagă a mea, spunea el plîngînd, soră-si, cînd încerca să-l tragă de-acolo. Mi se pare mereu că mă apucă cuțitele.

— Atunci rămîi tu acasă, spunea Marie în cele din urmă. Vezi tu de casă și eu mă duc să-mi caut ceva de lucru. Cred că aș putea găsi de făcut curățenie în blocul cel nou de peste drum.

Cum auzea Peter asta, se și scula și pleca. Nu voia să se lase întreținut de o muiere.

Karl era o haimana veselă și plină de viață și nimic nu-l impresiona. Strada, care îl crescuse, își pusese pecetea de mocirlă pe toată înfățișarea lui și-i aprinsese în ochi scînteie, care n-aveau să se mai stingă vreodată. Semăna cu vrăbiile capitalei, care, mînjite de fumul civilizației orașului mare, ciugulesc printre roțile grele ale camioanelor, fără să le scape nimic. Nu era zi să nu-l pască vreun bucluc, dar scăpa din toate teafăr. Veșnica alergătură îi intrase în sînge și nu-i lăsa o clipă de astîmpăr. Cunoștea o sumedenie de expediente pentru a face față nestatorniciei cîștigului din munca lui. El era acum adevăratul sprijin al gospodăriei. Pe de altă parte, se săturase să-și mai caute hrana pe stradă ca vrăbiile — simțea imboldul să se ridice și ar fi fost bucuros să ajungă negustor ; ceea ce îl împiedica era grija de cei de acasă.

Pelle vedea bine că venise momentul ca să fie desființată mica gospodărie. Marie creștea văzînd cu ochii și trebuia numaidecît să iasă din Arcă; pe de altă parte, dacă Karl nu-și dădea frîu liber tinereții și se jertfea mai departe pentru frații lui, avea să sfîrșească comisionar în vreun colț de stradă. Luă hotărîrea să rezolve chestiunea scurt, după cum îl tăia capul, așa ca de obicei și făcu rost de niște haine pentru Karl printr-o societate filantropică; apoi îi găsi un loc de băiat de prăvălie la un negustor, pentru care băiatul mai lucrase, ducînd pachete la domiciliu.

Într-o duminică dimineața, Pelle, cu un pachet mare subsuoară și cu Lasse cel mic de mînă, se îndreptă spre Arcă. Copilul se pleca tot timpul să culeagă cîte o pietricică și apoi îl tîra pe taică-său la parapetul canalului, ca s-o arunce în apă. Nu-i tăcea gura o clipă.

Pelle se lăsa tras și răspundea distrat la întrebările copilului. Gîndul îi era la gospodărioara celor trei, unde fusese primit odinioară cu atîta căldură și care trebuia acum neapărat desfăcută. Poate că asta va fi salvarea Mariei și a lui Karl. Erau tineri și curajoși și aveau viitorul înaintea lor. Tata Lasse putea să se mute la el. Nu avea decît să-i pună noaptea un pat de campanie în camera de fiecare zi și să-l strîngă ziua — Ellen nu mai era așa de pedantă ca altădată. Dar ce avea să se întîmple cu Peter, căci singurul lucru care îl mai ținea era casa.

Cînd ajunse Lasse cel mic la poartă și văzu prin boltă, bezna din Arcă, nu vru să intre. „Cîh, cîh!“ strigă el împotrivindu-se din răsputeri, iar cînd Pelle îl luă în brațe se opinti cu mîinile de umerii lui tată-său.

— Lasse nu vrea. Lasse vrea jos.

— Cum așa? De ce nu-ți place Arca? întrebă Pelle rîzînd. Lui tăticu îi place.

— De ce? întrebă bosumflat copilul.

— De ce? Pelle n-ar fi putut să-i spună de ce și îi răspunse într-o doară: Pentru că am stat odată aici.

— Şi unde era Lasse atunci?

— În ochii mamei şi rîdea la mine.

Copilul uită de teama de întuneric şi de matahala schelăriei. Îşi turti năsucul rotund de nasul lui taică-său şi i se uită în ochi, ca să vadă dacă nu stătea şi acum acolo un băieţaş. Rîse de bucurie cînd se văzu oglindit în ochii lui taică-său şi întrebă:

— Cine stă acum în ochii mamei?

— Acum stă acolo o surioară, care se bucură că are să se joace cu Lasse cel mic, îi răspunse Pelle. Acuma dă-te jos şi umblă singur, că nu şade frumos unui bărbat să stea în braţe!

Cei trei îl aşteptau cu nerăbdare. Cînd văzu pachetul, Karl începu să sară de bucurie.

— Unde e tata Lasse? întrebă Pelle.

— S-a dus cu căruciorul să aducă o canapea pentru telăliţă, răspunse Marie. Îl ţinea în braţe pe Lasse cel mic şi numai că nu-l mînca de mult ce-l săruta.

Karl îşi puse hainele cele frumoase; îi strălucea faţa de bucurie. Pantalonii erau cam lungi, dar se pare că era foarte şic să-i porţi suflecaţi, aşa că se trecu şi peste dificultatea aceasta.

— Acum arăţi întocmai ca un băiat de prăvălie, spuse Pelle rîzînd

Karl se repezi afară şi se întoarse imediat cu capul ud leoarcă şi cu cărare la mijloc.

— Prostule! Te poftesc să te laşi de prostii şi să te piepteni ca lumea, ţipă la el Marie, ciufulindu-l.

Cei doi se încăierară, pe cînd Peter şedea într-un colţ, absent, privind amărît pe fereastră.

— Ei, Peter! Capul sus! îi spuse Pelle bătîndu-l pe umăr. Cum izbutim să înfăptuim marea uniune îţi fac şi ţie rost de ceva. Poate intri curier la noi!

Peter nu-i răspunse şi întoarse capul.

— Aşa e el... tare s-a făcut ţîfnos. Fii şi tu puţin mai politicos! îl dojeni Marie.

Peter îşi luă şapca şi plecă.

— Se duce undeva, în nordul oraşului, la logodnică, şi atunci nu-l mai vedem zile întregi, spuse Marie, uitîndu-se după el. Fata lucrează la o fabrică şi are un copil de la cineva care a părăsit-o.

— Cum? Are logodnică? întrebă Pelle.

— Ei, asta n-ar fi nimic — doar are șaptesprezece ani! Numai că nu-i nimic de capul ei.

— E roșcovană și mai tîrîie și-un picior, de parc-ar vrea să tragă caldarîmul după ea, se amestecă Karl. Ar putea să-i fie mamă.

— Cred că n-ar trebui să rîdeți de el, îi sfătui Pelle serios.

— Nici nu rîdem! răspunse Marie. Puțin îi pasă că ne purtăm bine cu dînsul. Nu poate suferi să ne vadă veseli și Lasse spune că parc-ar fi fermecat!

— Marie, am și pentru tine un loc, spuse Pelle. La foștii stăpîni ai lui Ellen, pe Holberggade. Are să-ți fie bine acolo. Numai că trebuie să intri chiar din octombrie.

— Vai, ce bine! Înseamnă că întrăm amîndoi, Karl și cu mine, în aceeași zi în serviciu. Deodată însă strigă: Dar Peter? Cine o să aibă grijă de el? Nu, Pelle, nu pot face așa ceva!

— Trebuie să-i găsim și lui Peter o gazdă bună. Tu trebuie să intri în serviciu. Nu mai merge să rămîi aici.

Dinspre capătul coridorului pătrundea pînă la ei un zgomot ciudat; părea o îmbinare de cîntece bisericești și de plînsete. Lasse cel mic, care ședea pe podea lîngă ușa deschisă, făcu:

— Ssst! Sst! Cîntă!

— Aștia sînt cartonăreasa și cu iutlandezul cel lung, spuse Marie. Au azi înmormîntare. Slavă Domnului că nu mai suferă bietul copilaș!

— Vecini noi? întrebă Pelle.

— Ba nu. S-au mutat aici încă de astă-primăvară. El nu locuiește aici; vine în fiecare sîmbătă și-i ia femeii leafa. Noi îi tot spunem: „De ce ești proastă și îi dai leafa dacă tot nu stă cu tine?; ar merita mai degrabă o bătaie bună, decît bani". Ea zice că doar e tatăl copilului și-i dă banii. Duminică, după ce îi bea pe toți și se îmbată, o ia la bătaie, zicînd că de ce i-a dat banii — nu trebuia să-i dea! E proastă ca oaia. Ar putea pleca de acasă cînd știe că trebuie să vină el, dar îl iubește și nu-i pasă de cele cîteva

palme pe care le înghite. Trimitea mereu copilul la noi pentru că n-avea niciodată ce-i da de mîncare. Şi acum, bietul de el, a murit!

Uşa din fund se deschise şi iutlandezul cel deşirat ieşi cu un sicriaş subsuoară; aştepta cîntînd psalmi cu glas nesigur. De după peretele despărţitor al aripii laterale se auzea un glas de băiat îngînîndu-l. Iutlandezul avea faţa roşie, buhăită de plîns; beţia de peste noapte i se lăsase în picioare. In urma lui venea mama copilului. O luară încet, cu paşi de înmormîntare, de-a lungul coridorului. Femeia avea pe umeri un şal subţire, care-i atîrna jalnic; plîngea înfundat, cu batista la gură. Faţa ei galbenă, ca de moartă, părea pătată de igrasie.

Pelle şi cu Lasse cel mic trebuiau să plece.

— Intotdeauna te grăbeşti, spuse Marie nemulţumită. Tocmai voiam să fac o cafea.

— Mai am azi o mulţime de treburi. Altfel mai rămîneam cu plăcere să mai stăm de vorbă.

— Ştii că ţi s-a dus vestea? spuse Marie şi-l privi cu admiraţie. Vorbeşte lumea de tine ca de atletul acela de tinichigiu. Se spune că ai doborît pe cel mai mare om din oraş.

— Ei, i-am distrus numai afacerea, făcu Pelle rîzînd. Da' unde a dispărut negustorul nostru?

— Sînt sigură că a ieşit să se laude cu hainele.

Aşa şi era. Karl se plimba încolo şi-ncoace pe stradă, mîndru ca un cocoş, în admiraţia gloatei de băieţi şi de fete, care se strînseseră în jurul lui.

— Venim la tine la prăvălie cînd n-o fi jupînul, să ne faci cinste, auzi Pelle pe unul din băieţi.

— Nici pomeneală! Numai să încercaţi, că să ştiţi că vă scot măselele! Să nu credeţi că o să vă las să-mi bateţi capul pe-acolo, răspunse Karl.

Din capătul de sus al străzii venea iutlandezul cel deşirat, clătinîndu-se, cu sicriaşul subsuoară; îndărătul lui venea fata. Umblau prin mijlocul străzii ca un adevărat alai de înmormîntare — jalnică privelişte! Strada mohorîtă şi pustie părea o închisoare.

La ferestruicile prăvăliilor din subsoluri erau trase obloanele, afară de cele ale brutăresei. In faţa uşii ei

se adunase o ceată de copii murdari, care înfulecau, mînjindu-se cu plăcintă. Mereu se strecura cîte unul pe scări în jos, să cumpere ceva de o öre. O fetiţă, gătită ca de duminică, cu părul împletit strîns într-o coadă ţeapănă, făcea echilibristică pe trotuar, ţinînd în mîini un castron mare cu frişcă, pe cînd colo, în bolta unei porţi, stăteau cîţiva golani şi cloceau vreo şotie.

— Mergem azi undeva? întrebă Ellen, cînd se întoarse Pelle cu Lasse cel mic acasă. Acuşi trece şi vremea asta frumoasă!

— Am şedinţă de comitet, răspunse Pelle cu şovăială.

Îi părea rău de ea, care aştepta din nou un copil şi se învîrtea atît de părăsită de parcă ar fi fost singură pe lume. Lui Pelle îi era însă cu neputinţă să nu se ducă la şedinţă.

— Şi cînd crezi că te întorci?

— Nu ştiu, Ellen. Se prea poate să dureze toată ziua.

Ellen tăcu şi servi masa.

23

Lucrurile mergeau parcă şi mai prost decît în alţi ani. Începînd din septembrie, şomerii se şi rînduiseră în şiruri lungi pe lîngă canale şi prin pieţe şi aşteptau cu picioarele în umezeală. Oasele de la încheieturile mîinilor străpungeau pielea învineţită, prevestind iarnă grea, ceea ce de altfel prorociseră de mult şi bătăturile bătrînilor.

— Acum mai vine şi o iarnă grea ca să-i pună capac sărăciei, oftau oamenii. Pe urmă o să vină şi timpurile mai bune!

In octombrie se lăsă gerul, gîtuind bruma de activitate pe care n-o stînjenise încă vremea rea.

In cartierul săracilor oamenii îşi duceau viaţa de azi pe mîine. Cum îi mergea cuiva prost într-o zi, se

şi cunoştea a doua zi în farfurie. In cele zece mii de gospodării, nevoia stătea întotdeauna chircită sub masă; vara zăcea ca ursul în bîrlog, trasă la trup ca vai de lume şi mîrîind din somnu-i plin de vise urîte. Dar oamenii erau deprinşi cu ea şi cîtă vreme nu-şi punea laba pe masă, nici n-o băgau în seamă. Ajungea, însă, numai o zi de boală sau de lipsă de lucru, că şi ridica capul.

— Bine ar fi să avem un butoi de peşte sărat, în care să putem vîrî mîna, spuneau cei ce-şi mai aminteau încă viaţa de la ţară. Ce să-i faci, dacă Dumnezeu ne-a luat butoiul cu saramură şi ne-a dat în schimb pe cei ce împrumută pe amanet?

Şi oamenii începeau să-şi pună boarfele amanet.

Era mai mare jalea să vezi cum se adună de prin toate colţurile; orăşenii, care vara se răspîndeau în toate cele patru zări, începeau acuma să se strîngă iarăşi la un loc. Cei fără adăpost se întorceau de pe la izlazul comunal, iar moşierii cei mari se instalau din nou în palatele lor de iarnă. Madam Rasmussen, de la mansardă, fu deodată în stare să arate că are şi ea bărbat. Se întorsese beţivanul de Walde — sau mai bine spus i-l aruncase gerul în braţe. Cele dintîi semne ale primăverii aveau să-l gonească din nou în braţele doamnei Grasmaier, iubita lui de vară. Ei, dar cîtă vreme era aici, era aici! Trîndăvea cît era ziua de mare sub bolta porţii, cu puf în părul zbîrlit de la ceafă, uscat şi spălăcit şi cu fire de paie din saltea în spatele lat şi drept. Pielea saboţilor era întotdeauna frumos lustruită — de treaba asta avea grijă madam Rasmussen în fiecare dimineaţă, înainte de a pleca la lucru. Acum muncea de două ori pe-atît, pentru ca vlăjganul ei de pierdevară, care făcea pe contele, să poată trîndăvi la aer.

Cu fiecare săptămînă ce trecea, gerul închidea tot mai mult oamenilor calea; zăvorîse pămîntul, îngheţîndu-l aşa de tare, încît cazmalele nu mai răzbeau în el; puţinul credit de care se mai bucuraseră săracii fusese tăiat, tot din pricina gerului. Gheaţa închisese porturile de primprejur, navigaţia de cursă lungă se redusese aproape de tot şi muncitorilor din

port nu le rămînea decît să se ducă acasă. Frigul îngheța spiritele și strîngea băierile pungii celor mari, care puneau totul în mișcare. Întreprinderile solide începură să-și reducă orele de lucru, iar cele mai șubrede încetară orice activitate. Spiritul de inițiativă amorțise și el — nu se mai născocea nimic și nici lucru pentru stoc nu se mai dădea; parcă intrase spaima în toți. Cei ce-și întinseseră antenele le trăgeau înapoi, ca să nu degere. Pămîntul își supsese seva în adîncuri și se acoperise cu o coajă de gheață; același lucru îl făceau și oamenii. Săracii își adunau la inimă picul de sînge care le mai rămăsese, ca să păstreze viu sîmburele vieții; mădularele le erau însă reci și fără vlagă, iar pielea — cenușie. Se încovrigau și se ghemuiau unul într-altul prin ungherele cele mai întunecoase. Nu consumau nimic. Chiar și mulți dintre cei care aveau destul nu se mai îndurau să mănînce — frigul le înghețase pofta de viață și o înlocuise cu teama. Comerțul lîncezea.

După termometru nu te puteai lua, pentru că, după el, fuseseră și geruri mai grozave.

— Cum, numai atîtea grade? Credeam că e mai frig! se minunau oamenii, fără însă să se simtă din pricina asta mai puțin înghețați sau mai puțin prăpădiți. Ce știe termometrul care iarnă e mai grea? Termometrul e tovarăș bun cu timpurile cele grele și, fie că-i ger, fie că-i moină, el își vede de treaba lui — și acum era ger.

In cartierul săracilor străzile erau pustii. Doar o ninsoare mai ispitea oamenii să iasă de prin bîrlog. Zăpada proaspătă mai îndulcea aerul și dădea prilej de cîștigat cîteva coroane cu curățatul ei. Oamenii se făceau apoi iarăși nevăzuți, cădeau într-un fel de toropeală și trăiau din te miri ce — dacă nu chiar din nimic. Numai dis-de-dimineață, cînd ieșeau bărbații să caute cîte ceva de lucru, se mai înviorau străzile. Pretutindeni pe unde era nevoie de un singur om, se înființau sute și-și ofereau brațele. Cînd începea să se lumineze de-a binelea de ziuă îi vedeai strecurîndu-se abătuți înapoi spre casă, unde se cuibăreau și-și treceau vremea dormind, alteori stăteau

cît era ziua de lungă cu coatele pe masă şi se zgîiau cu ochii în gol, fără să scoată o vorbă. Frigul care le zăvorîse pe toate deschisese dimpotrivă inimile oamenilor, stîrnindu-le mila. Multora din cei cărora le îngheţase gerul mintea, de nu mai cutezau să-şi ţină întreprinderile deschise, le rămăsese cel puţin inima teafără şi îşi dădeau banii pe milostenie şi ajutor. Oamenii buni chemau pe săraci la ei, ba se mai şi străduiau să-i caute, pentru că nu era chiar aşa de uşor să le dai de urmă.

Bunul Dumnezeu a făcut vieţuitoare care să trăiască pe pămînt, altele care să trăiască în aer şi altele care să trăiască în apă, ba pînă şi unele care pot trăi în foc, unde cresc şi se înmulţesc. În iarna aceasta, mai răsări încă un soi şi anume din acele care trăiesc la marginea muncii şi huzurese pe spinarea ei. Acestui soi de oameni nu le prieşc timpurile bune; atunci cad pe unde se întîmplă, căci nu mai are ce să-i ţină în picioare. Dar de cum dă gerul şi se ivesc nevoile, încep să mişune. Tot ei trezesc spiritul de caritate şi încasează partea leului. Adulmecă anii răi şi se revarsă în partea oraşului unde locuiesc cei bogaţi.

— Zău că atîţia săraci cîţi vin anul acesta pe la uşa noastră n-am mai văzut de cînd sînt, spun oamenii deschizînd pungile. Grele timpuri pentru ei!

Pelle se mutase încă din toamnă în partea de nord a oraşului, într-o locuinţă mică de două camere de pe Kapelvej. Îşi avea legături personale aici şi dorea s-o ştie şi pe Ellen mai aproape de părinţi, cînd va naşte. Tata Lasse nu voise să se mute cu ei; preferase să rămînă în Arcă. Se obişnuise cu locatarii casei şi îşi scotea destul de bine existenţa din tot felul de munci întîmplătoare, pe care le făcea prin cartier.

Pelle lupta voinicește să şi-i ferească pe ai lui de asprimile iernii. La atelier nu era de lucru şi era nevoit să bată drumurile de dimineaţa pînă seara tîrziu. Pretutindeni unde se găsea ceva de lucru, se aşeza şi el la coadă şi se înghesuia printre sutele

de oameni, care aşteptau. Clienţii lui ar fi avut mai mult decît oricînd nevoie de încălţăminte, dar nu aveau cu ce plăti.

In timpul acesta, el şi cu Ellen se apropiară şi se văzură într-o lumină nouă. Timpurile cele grele îi uniseră şi Pelle avea prilejul să admire tăria de caracter a soţiei lui. Ellen lua lucrurile aşa cum erau, dînd dovadă de multă voinţă şi mai şi izbutea să facă mult dintr-o nimica toată. Numai cu căldura nu o prea scotea la capăt.

— Soba înghite tot ce adunăm cu atîta trudă, spunea ea amărîtă. Totul se mistuie pe coş şi noi tremurăm. Azi am băgat într-însa o găleată întreagă de cărbuni şi e tot aşa de frig ca înainte. In casa în care am slujit, încălzeam cu o singură găleată de cărbuni două camere mari. Poate că nu mă pricep — ce-ar fi să vezi şi tu cum arde? Era gata să plîngă.

— Nu ţi le mai pune chiar aşa pe toate la inimă, îi spunea Pelle posomorît. Aşa sînt sobele săracilor. Proprietarii cumpără nişte hîrburi de pe la negustorii de vechituri, pe preţ de fier vechi, şi le instalează drept sobe în locuinţele muncitorilor. Aşa e cu toate. Nouă, săracilor, ni se dă ce e mai prost şi de plătit plătim cel mai scump, deşi noi le facem doar pe toate. Sărăcia e ca ciurul!

— Da, rău e să fii sărac! îi răspunse Ellen, privindu-l cu o expresie de suferinţă întipărită pe faţă. Acuma te înţeleg foarte bine!

Nevoia care îşi arăta colţii o făcea să se oploşească sub aripa lui — nu mai cuteza să facă nimic după capul ei, lăsîndu-l pe el să hotărască totul.

Intr-o zi, nu mult după ce născu, Ellen îi ceru lui Pelle să se ducă la tata Lasse.

— Vezi de-l adă cu tine, îi spuse ea. Dacă ne mai strîngem puţin, îl putem ţine foarte bine la noi. Cred că o duce greu!

Pe Pelle îl bucură propunerea ei şi se duse imediat să-l aducă. Era frumos din partea lui Ellen să se gîndească la bătrîn, mai cu seamă acuma, cînd nici ei nu se bizuiau pe un cîştig sigur.

Arca era pustie. Perdelele dispăruseră — numai cele de la Olsen mai erau la locul lor. Oricum, pe o perdea cu galeria ei aurită cu tot, puteai lua cincizeci de öre. Florile de pe la ferestre degeraseră. Acum te puteai uita de-a dreptul în camere, care se goliseră şi ele. Iarna avea neobrăzarea să-i dezbrace pe oameni în loc să-i înţolească şi îi mai făcea să-şi vîndă şi paravanul care îi apăra de ochii lumii. Privăţile din curte îşi pierduseră uşile şi capacele şi Pelle ajunse cu chiu cu vai la mansardă — aproape toate parmaclîcurile se făcuseră nevăzute, ba mai lipseau şi o parte din trepte! Arca se descurca şi ea cum putea. La madam Johnsen lipsea putinica de stejar care stătea de obicei în colţul balconului, cînd nu era împrumutată cuiva — era unicul butoi din toată Arca. Fusese fie ars, fie vîndut. Pelle s‹ uită într-acolo dar, cum ştia că Hanne rămăsese ‹ ără lucru, nu avu curajul să intre să le dea bună-ziua.

De undeva, de la etajul al treilea, se furişă o femeie şi rupse cîteva scîndurele din schelărie. Cînd dădu cu ochii de el, îl salută, dînd din cap.

— Pentru o gură de cafea, se scuză ea, să ne ajute Dumnezeu s-o avem şi pe-asta! O poţi face cît de subţire, numai fierbinte să fie, adăugă apoi.

Locuinţa era goală; tata Lasse nu era acasă. Pelle întrebă pe la vecinii de pe coridorul cel lung şi află că bătrînul se aciuiase în subsol, la telăliţă. Feţe slabe şi ofilite se iveau o clipă în uşă, se holbau la dînsul şi dispăreau apoi, fără să scoată o vorbă.

Pivniţa telăliţei era doldora. Iarna măturase boarfele săracilor şi le adunase aici. Tata Lasse şedea într-un colţ şi cîrpea o saltea — era singur.

— E plecată undeva, să vadă nu ştiu ce, spuse el. Pe o vreme ca asta banii ei nu stau degeaba... Nu vreau să merg la tine şi să vă mănînc pîinea de la gură. Am aici mîncarea şi băutura mea şi în schimb îi ajut. Cîţi ar putea spune că îşi au asigurată existenţa în iarna asta? Am şi un ungher unde să-mi întind oasele. Da' n-ai putea să-mi spui ce e cu Peter? Într-o zi a plecat de sus din cameră şi de-atunci n-am mai auzit nimic despre el.

— Trebuie să se fi mutat la logodnica lui, răspunse Pelle. Am să încerc să văd dacă nu pot să aflu ceva.

— Da, da, te rog. Tare mai erau buni copiii ăştia trei. Ar fi păcat să se întîmple ceva cu vreunul, răspunse bătrînul.

Pelle se răzgîndi şi-l lăsă pe taică-su în locul acesta unde îşi avea cîştigul asigurat.

— Nici noi nu ştim ce ţi-am putea da în schimb. Numai nu uita că eşti întotdeauna binevenit la noi — chiar Ellen m-a trimis să te aduc.

— Spune-i că-i mulţumesc foarte mult! zise Lasse. Da' acum du-te mai bine, pînă nu vine bătrîna. Nu-i place să vie careva pe aici. Se teme pentru banii ei.

Cel dintîi lucru de care se lipsi Pelle fu paltonul. Într-o zi îl puse amanet, fără ştirea lui Ellen; cînd se întoarse acasă, îi făcu o surpriză, aruncîndu-i vesel banii pe masă, coroană cu coroană:

— I-auzi cum cîntă, îi spuse el băiatului.

Mititelul sărea de bucurie şi ceru banii să se joace cu ei.

— Ce-mi trebuie mie palton? răspunse Pelle la mustrările blajine ale lui Ellen. Mie nu mi-e de loc frig şi atîrna degeaba aici. Toată vara mi-a stat în drum.

— Ce cald ţine! spuse el mititelului cînd se întoarse Ellen cu cărbunii.

— Bun palton a mai avut tata! Încălzeşte pe mama, pe surioară, şi pe deasupra şi pe Lasse cel mic.

Mititelul îşi pusese mîinile pe genunchii lui Pelle şi se uita la foc — căuta paltonul lui taică-său. Focul îi aprindea flăcări în ochii mari de copil şi îi juca în obrajii îmbujoraţi.

— Frumos palton! spuse copilul, rîzînd de bucurie.

Pe ceilalţi locatari îi vedeau foarte rar şi tot aşa şi pe familia lui Ellen. Oamenii trăiau retraşi, închişi între cei patru pereţi, luptînd fiecare cu nevoile lui. Duminica, Pelle şi cu Ellen lăsau copilul la un vecin şi plecau în oraş, unde stăteau o oră tremurînd de frig în faţa vreunui local de concert să asculte

muzică. Pe urmă se întorceau acasă şi şedeau aşa pe întuneric, la gura sobei, căci nu se îndurau să aprindă şi lampa.

Într-o duminică stăteau mai prost ca oricînd.

— Nu mai avem cărbuni decît pînă la amiază, spuse Ellen. Şi nici demîncare nu mai am nimic. Trebuie numaidecît să ieşim. Poate ne ducem la bătrîni. Te pomeneşti că ne opresc la cină.

Cînd dădură să plece, sosi Otto, fratele lui Ellen, cu nevastă-sa şi cu cei doi copii. Ellen îi aruncă o privire desperată lui Pelle. Iarna îşi pusese pecetea şi pe feţele lor — se lungiseră şi păreau foarte serioase; cel puţin aveau încă haine călduroase pe ei.

— Nu vă scoateţi paltoanele — n-avem cu ce face focul, spuse Ellen. Am avut atîta treabă ieri, că am amînat tîrguitul cărbunilor pe azi şi, din nenorocire, acuma nu-i nimeni acasă la negustorul de carbuni.

— Numai să nu le fie frig celor mici, căci noi, cei mari, nu ne plîngem, adăugă Pelle.

— Cîtă vreme nu le atîrnă ţurţurii la nas, nu le strică nici lor frigul, spuse Otto Stolpe, cu ce bruma-i rămăsese din hazul lui de altădată.

Se foiau cu toţii fără astîmpăr încolo şi încoace prin cameră, vorbind despre greutăţile şi nevoile care creşteau într-una.

— Groaznic lucru că nu e destulă mîncare pentru toţi, spuse soţia lui Otto. Ei, dar trece ea şi iarna asta grea şi atunci se termină şi nevoile. Pe urmă o să fie iarăşi bine!

— Poate vrei să spui că ne terminăm noi? zîmbi Otto cu deznădejde.

— Ba nu! Nu noi, ci mizeria. Ştii foarte bine ce vreau să spun! Aşa-i el, întotdeauna... spuse ea, întorcîndu-se către Pelle.

— Ciudat cum trăiţi voi, femeile, cu credinţa că nu e destul din toate pe lumea asta, spuse Pelle. În port zac grămezile de cărbuni şi nici prăvăliile de alimente nu sînt goale. Ba dimpotrivă, e mai mare belşug decît oricînd, pentru că sînt foarte puţini cei care au cu ce cumpăra — poţi vedea asta şi din faptul că toate s-au ieftinit. Dar ce folos, dacă n-ai

bani ? Bunurile nu sînt distribuite cum trebuie, aici e toată buba !

— Da, ai foarte mare dreptate, spuse Otto Stolpe. A dracului treabă, zău aşa, că n-are nimeni îndrăzneala să pună pur şi simplu mîna.

Pelle o auzi pe Ellen ieşind pe uşa bucătăriei. După un timp se întoarse aducînd în şorţ nişte cărbuni, pe care îi împrumutase de la vecini.

— Tot am mai scotocit ceva, spuse ea, lăsîndu-se în genunchi în faţa sobei. Cel puţin să încălzim cafeaua.

Frate-său şi cumnată-sa stăruiră să nu se mai ostenească, pentru că băuseră cafea chiar înainte de a pleca de-acasă — după un prînz copios.

— Duminica mîncăm de obicei bine la prînz, spuse doamna Stolpe-tînăra. Asta e foarte sănătos.

Dar, pe cînd vorbea, ochii ei urmăreau mecanic fiecare mişcare a cumnată-si, parcă ar fi socotit cam cît avea să mai dureze pînă să fie gata cafeaua.

Pe cînd aprindea focul, Ellen vorbea într-una. Ei, o ceaşcă de cafea trebuiau să bea, pentru că nu avea doar să-i lase să plece cu gîtlejul uscat.

Pelle stătea şi asculta mirat şi îndurerat nevinovata lor lăudăroşenie, care făcea ca mizeria să apară într-o lumină şi mai cruntă. Băgă de seamă că Ellen părea să fie într-o încurcătură groaznică şi se duse după ea în bucătărie.

— Pelle, Pelle, ce mă fac ? exclamă ea deznădăjduită. Au sperat, se vede, să mănînce azi la noi, şi eu n-am nimic, nici măcar o fărîmitură să le pun dinainte. Spune şi tu, ce ne facem ?

— Să le spunem deschis cum stau lucrurile.

— Vai de mine, asta nu se poate ! Se vede cît de colo că n-au mîncat nimic azi, şi Ellen izbucni în plîns.

— Ei, las' pe mine, că descurc eu lucrurile ! Şi ce vrei să le dai la cafea ?

— Habar n-am ! N-am decît pîine neagră şi un pic de unt.

— Doamne sfinte ! Mare gîsculiţă mai eşti ! spuse

el rîzînd şi luîndu-i capul între mîini. Ai pîine şi unt şi te mai vaiţi ? Apucă-te de unge pîinea !

Ellen se apucă de treabă cam cu şovăială. Înainte de a duce trataţia, o auziră trîntind uşa şi alergînd pe scări în jos. Se întoarse peste puţin, intră în cameră şi spuse :

— Nu ştiu cum se face, dar s-a vîndut toată pîinea albă, aşa că trebuie să vă mulţumiţi cu pîine neagră cu unt la cafea.

— Straşnic, dragă ! exclamară ei. Pîine cu unt la cafea e tot ce poate fi mai bun ! Păcat numai că v-aţi ostenit atît !

— Ia ascultaţi ! sări Pelle în sfîrşit. V-o fi plăcînd vouă să vă jucaţi de-a v-aţi ascunselea, da' mie unuia, nu ! Am să vă vorbesc deschis : stăm prost şi nu cred că voi o duceţi mai bine. Dar bătrîni cum o duc ?

— Ei tot se mai descurcă, răspunse Otto. Au credit şi cred că mai au şi ceva pus deoparte.

— Ce-ar fi să mergem să mîncăm la ei ? Căci altfel rămînem nemîncaţi.

— Foarte bine ! Haidem la ei. Nu-i vorbă, am mai fost noi şi alaltăieri pe acolo. Dar ce-are a face ? De undeva tot trebuie să facem rost şi, afară de asta, sîntem tot în familie !

Lui Pelle nu-i păsa de frig — sîngele îi curgea iute prin vine şi îi era întotdeauna cald. Lua lipsurile drept imbold, căci îl făceau să se simtă mai tare ca oricînd ; cît despre trîndăveala la care era silit, o folosea ca să lucreze pentru cauză. Nu era momentul pentru mitinguri şi pentru vorbe răsunătoare. Mulţi nu aveau nici haine cu care să vină la adunări. Frigul tăiase elanul mişcării, dar era şi aşa destul de lucru, căci trebuia să menţii ceea ce exista. Pelle socotea de datoria lui să ţină trează nădejdea celor abătuţi şi de aceea era toată vremea pe drumuri. În felul acesta, veni în contact cu multă lume şi, cum mizeria îi arătă pe oameni în adevărata lor lumină, cunoştinţele lui se adînciră.

Pretutindeni unde se statornicea şomajul în vreo breaslă şi se iveau nevoile, Pelle şi cu ai lui erau gata să sară în ajutor ca să prevină demoralizarea şi începeau agitaţia, pornind chiar de la situaţia care domnea. Pelle vedea cum se răspîndeşte mizeria ca ciuma, cuprinzînd treptat totul — masele aveau soartă comună, de neînlăturat. Opt sau paisprezece zile de şomaj erau de ajuns ca să distrugă întreaga intimitate a unui cămin care fusese cîrpăcit din bucăţi în decursul a ani de zile de renunţări şi economii — atît de mare era disproporţia între eforturi şi ceea ce rămînea din ele. Totul era menit să sape adînc în mintea oamenilor o concepţie de viaţă care să nu se mai şteargă niciodată şi să facă necesară o agitaţie. Orice om pe care nu-l doborîse încă mizeria putea să-şi dea seama ce scop urmărea propaganda.

Mai erau pe aici şi oameni care aveau mentalitatea celor de-acasă! Nevoia îi făcea şi mai umili. Credeau că li se face un mare hatîr prin faptul că le era îngăduit să facă umbră pămîntului şi să flămînzească. Cu aceştia nu te puteai înţelege. Robi din născare, purtau pecetea robiei săpată adînc în suflet, sub chipul unei jalnice mentalităţi de cîine.

Erau oameni care trecuseră de o anumită vîrstă şi făceau parte din altă generaţie decît a lui. Cei tineri erau din aluat mai tare şi Pelle ciulea adesea mirat urechile să asculte ideile lor viguroase. Erau gata la orice cutezanţă şi luptau cu îndîrjire. Pentru ei nimic nu se făcea destul de repede. Pe aceştia trebuia să-i ţii în frîu, ca nu cumva să dăuneze mişcării.

Mintea lui limpede şi neîntinată funcţiona bine la frig; stabilea într-una comparaţii şi trăgea concluzii din toate cîte vedea. Pe cît se părea, cei mai bătrîni nu se prea mişcau. Agitaţia avea în special drept scop să reînvie în minţile oamenilor idei pe care le mai avuseseră. De altfel, oamenii trebuiau folosiţi aşa cum erau, căci în locul lor avea să vină doar o nouă generaţie, care îşi va formula fără ezitare pretenţiile. Pe cît îşi putea el da seama, evoluţia miş-

cării nu mergea mînă în mînă cu generaţiile, ci răsărea în mod surprinzător în spaţiile goale dintre ele. De aceea tineretul era din capul locului pe poziţii mai înaintate decît acelea pe care se opriseră bătrînii.

Creaţiile spiritului acţionau acum asupra lui tot aşa de tainic şi mistic cum acţionaseră în copilărie cele ale sîngelui; îl cuprindeau fiorii cînd îşi dădea seama ce însemna eul lui şi începea să priceapă ce voise să spună Morten cînd susţinuse că omul e ceva sfînt. Ce îngrozitor e că omul trebuie să îndure atîta mizerie! Şi ura lui Pelle se adîncea.

Venind în contact cu atîta lume, îşi dădu seama că Morten nu era chiar aşa de izolat. Sufletul multora vibra de aceeaşi nerăbdare şi nu înţelegeau cum cei ce flămînzesc pot sta liniştiţi şi să se simtă satisfăcuţi numai prin faptul că se găsise cineva care să-i organizeze. Spiritele erau frămîntate şi din vorbele mulţimii se ridica un ton aspru care-i făcea pe oamenii cumsecade să-i ocolească pe şomeri, în timp ce bătrînii proroceau sfîrşitul lumii. Nu se mai pomenise vreodată un ton ca acela pe care îl adoptau cei ce săräciseră.

Intr-una din zile, Pelle stătea de vorbă cu cîţiva tineri într-un gang; discutau despre situaţia generală. Locul de întrunire era friguros, dar mijloacele nu le îngăduiau să se întîlnească în vreun local, ca de obicei. Discutau cu un glas scăzut, în care se simţea îndîrjirea. Deodată trecu un domn bine îmbrăcat prin faţa lor.

— Ia uitaţi-vă ce palton frumos! strigă unul din ei. Tare aş vrea să am şi eu aşa unul! Ce-ar fi să-l aducem aici în gang şi să i-l scoatem?

Vorbea tare, ba dădu chiar să iasă în stradă.

— Lasă prostiile, te rog! făcu Pelle încruntîndu-se şi apucîndu-l de braţ. Vezi cum ne facem singuri rău? Nu uitaţi că autorităţile sînt cu ochii pe noi!

— Ei şi! Cîteva săptămîni la răcoare — ai cel puţin casa şi masa asigurate, răspunse tovarăşul. In ochii lui, de obicei atît de cuminţi şi de liniştiţi, fulgeră o prevestire rea.

Umblau tot felul de zvonuri că municipalitatea oraşului va interveni şi va lua măsuri pentru restrîngerea şomajului şi, într-adevăr, puţin înainte de Crăciun, se începură nişte lucrări mai mari de săpături. O porţiune a rambleului vechilor fortificaţii urma să fie nivelată şi transformată în parcuri şi bulevarde. Pelle se prezentă şi el o dată cu alte cîteva sute de muncitori şi cum antreprenorul prefera forţele tinere, avu norocul să fie angajat.

În fiecare dimineaţă se prezentau mase compacte de muncitori şi supraveghetorii îşi alegeau dintre ei pe cei de care aveau nevoie, iar restul puteau să plece. Cum aceştia ştiau însă că acasă îi aşteptau soţia şi copiii cu nerăbdare, nu le venea să se întoarcă cu vestea cea tristă şi se foiau în jurul şantierului.

Muncitorii se aşezau la coadă cu mult înainte de se crăpa de ziuă, ca să fie printre cei dintîi, deşi era slabă nădeide să fie angajaţi. Dar cel puţin aşa aveau un pretext să se scoale din pat, căci trîndăvia îi ustura la ficaţi. Cînd soseau supraveghetorii, se îmbulzeau în jurul lor, fără o vorbă, dar cu ochi rugători. Venise şi o femeie cu bărbatu-său, care se ţinea sfios de ea; nu-şi lua ochii de la dînsa şi făcea tot ce făcea ea. Era un vlăjgan voinic, care nu întreprindea însă nici cel mai mic lucru din proprie iniţiativă; nici măcar nasul nu şi-l ştergea, pînă nu-l împingea ea.

— Vino încoace, Thorwald, îi spuse femeia, dînd din coate în jurul ei, fără să-i pese de nimeni. Ţine-te de mine!

Femeia avea glasul aspru şi vorbea tare, ca şi cum ar fi vrut să lămurească celor din jur purtarea ei, dar nu se uita la nimeni.

— Dacă nu ştie să deschidă gura! mai spuse într-o doară.

Glasul ei arţăgos îl făcu pe Pelle să tresară. Femeia era din Bornholm. „Fetele cele înfipte de pe la noi sînt salvarea bărbatului!“

— Copiii trebuie să trălască și ei ! îi dădea ea înainte. Și avem opt. Da, opt avem !

— Atunci, tot e el bun la ceva ! spuse un muncitor zgribulit de frig.

Femeia își croi drum înainte și izbuti să-l bage pe bărbatu-său.

— Ei, acum ia să faci frumușel ce-au să-ți spună dumnealor. Și vezi să nu-ți sucească careva capul și să faci cine știe ce boroboață, îi mai spuse ea, dîndu-i un brînci care îl azvîrli drept spre locul de lucru. Cei din jur rîseră a batjocură, dar femeia ridică semeață capul.

Piața din fața șantierului semăna cu un tîrg de sclavi. Supraveghetorii se foiau printre cei de-acolo, selecționau pe cei mai vînjoși, îi cîntăreau din ochi, alegînd după mușchi și lățimea spatelui. Antreprenorul se învîrtea și el pe-acolo, dînd porunci

— Asta e unul dintre granguri, bodogăneau muncitorii. Trebuie să defileze pe dinaintea lui toate brațele de muncă din oraș, pentru ca dumnealui să-și aleagă caimacul. Și pe deasupra, a mai rupt și cincizeci de öre pe zi din preț. Și cînd te gîndești că a săpat și el odată la pămînt ! Acuma stă pe o sută de mii de coroane pe an ! Mare lipitoare !

Mulțimea celor care rămăseseră pe-afară nu se urnea de-acolo cît era ziua de mare, pierzîndu-și vremea în jurul șantierului, cu nădejdea că poate vreunul din cei care lucrau să fie dat afară sau să se îmbolnăvească și să-i ia locul. Nu le era cu putință să se dezlipească din loc. Îi captiva însuși faptul că începuse lucrul. Păreau gata în tot momentul să dea iureș șantierului și poliția crezu de cuviință să-l înconjoare cu un cordon. Stăteau pe-acolo, îmbrîncindu-se tot mai în față, năuciți de dorința de a munci, care se citea pe fețele lor chinuite. Cînd se apropiau prea tare, se lăsau împinși înapoi cu oarecare șovăială. Se întîmpla să se facă o spărtură în cordon și atunci cîte unul sărea peste împrejmuire și punea mîna pe un tîrnăcop. Cîțiva gardiști se repezeau la el, îi smulgeau unealta din mîini și îl duceau de acolo.

Cum stăteau așa, muncitorilor le sări deodată țandăra — erau furioși pe mizerie, pe întreaga situație, care era o nerușinare fără seamăn. Își arătau nemulțumirea mîrîind furioși, pe înfundate. Îl urmăreau pe antreprenor din ochi, ca și cum i-ar fi căutat o pricină, fără însă să i-o găsească.

Ingîmfat de uluitoarea ofertă de brațe de muncă, antreprenorul voi să meargă și mai departe și să prelungească durata zilei de lucru cu o oră. Prelungirea aceasta fu adusă la cunoștința muncitorilor sub formă de ordin, într-o dimineață, cînd tocmai începuseră lucrul. În aceeași clipă, cei patru sute de oameni — afară de doi — zvîrliră cît colo uneltele și trecură la tovarășii lor, de cealaltă parte a împrejmuirii. Supraveghetorii veniră să cheme alți muncitori, dar nimeni nu se urni. Stăteau și discutau întîmplarea cu fețele învinețite de furie — antreprenorul voia să se folosească de înfometarea lor ca să-și ridice venitul cu încă o sută de mii de coroane!

— Trebuie să ne plîngem la primărie! începură să strige unii.

— Ba nu, la gazetă, răspundeau alții. Mai bine la gazetă!

— Nu ajută la nimic să ne plîngem la primărie, atîta vreme cît n-am ales în consiliul comunal pe reprezentanții partidului nostru, strigă Pelle. Nu-i uitați, tovarăși, la alegerile viitoare! Trebuie să alegem pretutindeni tovarăși din partid, căci pînă nu-i băgăm peste tot, nu putem pune capăt încălcării drepturilor noastre. Iar acuma trebuie să fim solidari și să rezistăm. Dacă e numaidecît nevoie să murim de foame, mai bine să murim deodată, decît cu încetul!

Nimeni nu-i răspunse; se adunaseră strîns în jurul lui, ascultînd morocănoși — prea erau împietriți și prea ciuleau urechile cu groază, căci la ce se mai puteau gîndi acești bărbați care, zbătîndu-se în nevoile și mizeria iernii, găsiseră o singură ieșire, aceea de a face grevă? Pelle își roti ochii în jurul lui și se înspăimîntă de dîrzenia care li se citea pe față, cu toată muțenia lor. Tăcerea aceasta amenințătoare

nu-şi avea locul aici, căci unde ar fi putut duce? Ceva copleşitor, de nestăpînit, părea gata să izbucnească din tăcerea lor îndărătnică. Pelle sări pe un morman de pietre!

— Prieteni! strigă el cu glas puternic. Ceea ce se întîmplă aici nu este numai o încercare prin care trebuie să trecem, cum spunea vulpea cînd jupuiau blana de pe ea. Ne-au luat şi hainele de pe noi, şi aproape toată mîncarea, şi băutura, şi tot aşa şi plăcerea pe care o simţeam în sînul familiei noastre, iar acum vor să ne jupoaie şi pielea. Ei, acum nu ne mai rămîne decît ori înainte, ori înapoi! Poate că a venit vremea încercării celei mari şi trebuie să luptăm pentru toate cîte le-am dorit. Prieteni, fiţi uniţi! N-o luaţi razna şi nici nu vă daţi bătuţi! Situaţia în care ne aflăm este destul de grea, gîndiţi-vă însă că sîntem în toiul iernii acesteia cumplite, car poartă într-însa făgăduiala unei renaşteri. Noaptea e întotdeauna mai apăsătoare înainte de revărsatul zorilor. Să ne temem oare de încă un pic de suferinţă, noi, care suferim şi răbdăm de veacuri? Acasă ne stau femeile, amărîte, şi poate că se vor şi supăra pe noi. Trebuia să fi primit cel puţin ce ni s-a oferit — vor spune ele. Dar nici noi nu mai putem îndura să-i vedem pe cei dragi de-acasă ofilindu-se, cu toată munca noastră istovitoare. Pînă acum, munca săracului a fost ca o rugă zadarnică îndreptată către cer: „Fereşte-ne, Doamne, de foame, de murdărie, de mizerie şi de frig, şi dă-ne pîine şi iarăşi pîine! Fereşte-ne copiii de soarta de care am avut parte noi. Nu lăsa să li se usuce mădularele şi să li se îndobitocească mintea". Aceasta ne-a fost ruga. Dar nu există decît o singură rugă bună la ceva şi aceea e să te împotriveşti răului. Noi sîntem poporul ales şi de aceea trebuie să spunem: „Gata!" De dragul femeilor noastre şi al copiilor noştri vă spunem că aşa nu mai merge! Şi ce ne pasă nouă de cei ce vin după noi? Ba ne pasă — tocmai nouă trebuie să ne pese! Au fost oare părinţii voştri ca voi? Nu, n-au fost! Au fost înăbuşiţi în ţărînă şi în sărăcie şi s-au tîrît umili în faţa puterii şi a celor mari. Şi atunci de unde se

trage ceea ce ne face să fim tari şi ne îndeamnă să ne strîngem laolaltă? Prieteni, timpul s-a oprit în loc. Ne-a pus mîna în piept şi ne-a spus: „Aşa să faceţi!" În punctul unde am ajuns, se termină cele ce au fost pînă acum şi începe era nouă! Şi de aceea am şi aruncat uneltele din mîini, cu toată mizeria în care ne zbatem — aşa ceva nu s-a mai pomenit pînă acum. Vrem să răsturnăm rînduiala vieţii şi să facem să-i fie bine celui sărac, în vecii vecilor! Voi, care v-aţi pus de atîtea ori viaţa şi sănătatea în primejdie pentru o piesă de două coroane — voi ţineţi acum viitorul în mîna voastră. Rezistaţi acum, liniştiţi şi cu chibzuinţă! Şi nu veţi fi niciodată daţi uitării cît vor mai fi muncitori pe lume. Dacă vom şti să ne ţinem tari pînă la sfîrşit, iarna aceasta va fi şi ultima, căci dincolo de ea se află ţara făgăduinţei! Prieteni, noi vom face să răsară zorile!

Pelle nu era conştient de cuvintele pe care le rostea. Simţea doar atît, că prin el vorbeşte ceva — acea putere uriaşă, care nu minte. Ochii îi aruncau scîntei şi glasul lui răsuna luminos şi profetic, tîrînd mulţimea după el. In faţa celor ce ascultau se desprindea din iarna apăsătoare şi se înălţa înspre lumină un chip care nu era altul decît chiar al lor şi care totuşi era chipul unui arhanghel. Se ridica nounăscut din mizerie, dobora credinţa străveche în fatalitate şi le dăruia în loc o credinţă nouă — credinţa luminoasă în propria lor putere. Şi oamenii începură să strige ceva. Se auziră mai întîi cîteva glasuri răzleţe, apoi strigară cu toţii. Pelle adună strigătele lor şi le transformă în urale pentru era cea nouă.

Muncitorii se înfiinţau acum în fiecare zi la şantier nu ca să capete de lucru, ci în semn de protest. Cînd îi strigau supraveghetorii, încremeneau în grupuri mute care stăteau ameninţătoare ca nişte stînci întunecate. Din cînd în cînd, izbucnea cîte o înjurătură împotriva celor care îi trădaseră. Consiliul municipal nu mai întreprinsese nimic; întinsese o mînă de ajutor nevoiaşilor, cum aceştia o respinseseră însă, n-aveau decît să îndure consecinţele! Antrepre-

norul primi învoirea să oprească lucrul; el mergea însă înainte cu cîteva zeci de spărgători de grevă, numai ca să-i întărîte pe muncitori.

Pe terenul întins, unde lucra echipa trădătorilor sub paza unui gardist, de parc-ar fi fost puşcăriaşi, domnea o tăcere mormîntală. Roabele zăceau trîntite cu fundul în sus, ca şi cum ar fi trecut ciuma peste şantier.

Spărgătorii de grevă erau oameni din toate breslele; şomerii le însemnau numele şi adresa, ca să-i ţintuiască la stîlpul infamiei, prin *Muncitorul*. Printre spărgătorii de grevă se afla şi unul din sindicatul lui Stolpe, om aşezat şi tată de familie, care intrase în mişcare chiar de la începuturile ei.

— Mare păcat de el, spuse Stolpe. E un vechi tovarăş de muncă de-al meu şi pînă acum a fo t întotdeauna un tovarăş bun. Grozav au să-l mai scuture în ziar — sîntem siliţi s-o facem! Nu e de loc spre binele breslei să ajungă trădător unul din reprezentanţii ei.

Doamna Stolpe era foarte amărîtă.

— Ce familie simpatică! spuse ea. Sîntem în relaţii cu ei şi ştiu că rabdă de mult de foame. Are soţie tînără, un tată, şi nu-i vine uşor să li se împotrivească.

— Îmi pare şi mie rău, răspunse Stolpe. Sîntem siliţi, pentru că altfel am fi învinuiţi de părtinire. Nu vreau să vină vreodată careva la mine şi să-mi spună că judec oamenii după faima pe care o au!

— M-aş duce eu să vorbesc cu el, spuse Pelle. Poate că renunţă.

Pelle luă adresa şi după încetarea lucrului se duse la el acasă. Pereţii erau goi şi în casă patru copii mici; aerul era îmbîcsit. Bărbatul, ceva mai în vîrstă, dar încă în putere, şedea amărît la masă şi-şi înghiţea mîncarea, pe cînd copiii stăteau de jur împrejur cu bărbiile pe tăblia mesei, urmărind cu luare aminte fiecare îmbucătură pe care o ducea tata la gură. Femeia, mult mai tînără decît el, umbla de colo colo şi-i punea dinainte mîncarea oea simplă, cu mişcări pline de duioşie.

Pelle aduse vorba despre chestiunea pentru care venise, deşi îi era greu să vorbească în faţa acestui veteran — dar la urma urmei, trebuia să spună ce avea de spus.

— Ştiu asta foarte bine! îi răspunse omul privind drept înainte şi dînd din cap. Nu-i nevoie să mă înveţi tu. Sînt în mişcare de la începuturile ei şi mi-am făcut întotdeauna datoria. De-acu-ncolo s-a isprăvit cu mine! Ce cauţi aici, tinere? De ai cumva nevastă şi copii care strigă după pîine, gîndeşte-te mai bine la ei!

— Dar nu strigăm, Hans, spuse femeia liniştit.

— Nu, de strigat nu strigaţi, şi asta e şi mai rău. Cum pot sta eu nepăsător să mă uit la voi cum vă topiţi de foame şi cum degeraţi? Să-i ia dracu' de tovarăşi cu vorbele lor umflate, cu tot! Unde ne-au dus? Altădată flămînzeam cîte puţin, pe cînd acum sîntem lihniţi de-a binelea. Asta e singura deosebire! Ia mai lasăţi-mă în pace! Ce dracu' nu-mi daţi pace!

Omul trase un gît de rachiu din sticlă. Femeia împinse un pahar în faţa lui, dar el o dădu brutal la o parte.

— Vor să te dea mîine la gazetă, spuse Pelle şovăind. Asta am vrut să-ţi spun.

— Şi să spună despre mine că sînt un porc, că nu sînt tovarăş bun, nu-i aşa? Poate chiar şi că-mi bat nevasta! Parcă nu ştiu şi ei că sînt minciuni? Şi la urma urmei, ce-mi pasă!... Nu vrei să tragi şi tu o duşcă?

Pelle nu avea chef de băut.

— Ei, dacă-i aşa, beau şi singur, spuse el rîzînd arţăgos. Acum poţi să le-o şi dovedeşti că sînt un porc — că uite, beau de-a dreptul din sticlă! Mai vino şi în altă seară de trage cu urechea la gaura cheii. Mai ştii? Poate că auzi cum îmi snopesc nevasta!

Femeia începu să plîngă.

— Dracu' s-o ia de treabă! Să mă mai lase-n pace! zbieră omul furios.

Pelle plecă fără să fi obţinut nimic.

Arca degera în bătaia crivățului, despuiată de orice semn de viață. Larma care, cît fusese vara de lungă, clocotise în adîncurile curții înguste amuțise; încetase și necontenitul picurat din sutele de burlane de scurgere, care prefăcea curtea într-o fîntînă strîmtă cu pereții verzi și vîscoși — ca și cum gerul ar fi închis un robinet. Peste găurile din ziduri unde se aciuiaseră și se ghiftuiseră broaștele rîioase, ca niște grote mititele căptușite cu mușchi verde și cu fire vîscoase de lături, atîrna acum o pojghiță de ghiață, iar de sus de tot, de la mansardă, și pînă jos, pe caldarîmul curții se întindea un adevărat ghețar de murdărie.

Unde dispăruse droaia de copii, murdari și veseli, și unde era cherchelеala din fiecare seară a vizitiului de dric, pe care îl putea snopi acum nevasta în voie? dar glasul de femeie, ascuțit ca briciul, care izbucnea deodată peste vreuna din balustrade, sfîșiind curtea și pe care nimic nu era în stare să-l înăbușe, unde era?

Gerul se întețise. Măturase toate din calea lui, zăvorindu-le cît putea mai bine. Omul cu caterinca zăcea la subsol — îi venise în vizită podagra, prietenă bună cu crivățul, pe cînd în curtea părăsită se roteau trîmbele de vînt, adulmecînd pereții jilavi. De cîte ori trecea careva prin bolta porții, îl apucau de genunchi cu degete de gheață, de-l săgeta la inimă.

Bătrîna cazarmă se holba în gol cu ochi negri de geam. Gerul îi smulsese pînă și cea din urmă perdea cu flori și o dusese la muntele de pietate. Dăduse canarul pe un braț de lemne de foc și mai stăvilise plînsetele singuratice ale copiilor de după ușile încuiate cu cheia — care se ridicau altădată ca un cîntec de slavă muncii, răsunînd cît era ziua de lungă și nu se domoleau decît seara, o dată cu întoarcerea acasă de la fabrică a mamelor. Acuma mamele ședeau de dimineața pînă seara lîngă copii și nimeni altul decît gerul nu le făcuse copiilor această bucurie. Numai el și

cu soră-sa, foamea, veneau fără greș în fiecare zi să le poarte de grijă.

Sus, la catul al treilea, înspre curte, ședea în colț, la gura sobei, văduva Johnsen, iar pe jos, pe o zdreanță de macat făcut din petice, se ghemuise fetița Hannei. Prin fereastra fără perdele vedeai peste tot numai gheață, ca și cum întregul univers ar fi înghețat — pînă în fundul fundului. Pe geamuri se vedeau rotocoale făcute de răsuflarea fetiței de cîte ori privea afară ; dar și rotocoalele acestea se închideau repede la loc. Bătrîna stătea cu ochii mari și rotunzi ațintiți undeva, într-un punct al camerei, clătinînd într-una din capul ei mititel ca o păsăre care cobește și care știe mult mai mult decît ar fi fost careva în stare să asculte.

— Iar mi-e frig, bunico, spuse mititica blajin.

— Incearcă și tu să tremuri și să vezi că te încălzești îndată, răspunse madam Johnsen.

— Și tu tremuri, bunico ?

— Ba eu sînt prea bătrînă și prea țeapănă ca să mai pot tremura. Gerul îmi înțepenește mîinile și picioarele, de nici nu le mai simt. N-aș avea de ce mă plînge, dacă n-ar fi spatele...

— Și de ce te sprijini cu spinarea de sobă, că doar e rece.

— Ei, pentru că mi s-a cuibărit frigul în spinare.

— Așta-i o prostie, că doar nu e foc în sobă !

— Dacă mă ia într-una cu frig în spate ! se tîngui bătrîna.

Fetița tăcu și întoarse capul în altă parte. Pe tot peretele erau răspîndite cristale mici de gheață care sclipeau. Din cînd în cînd, se auzea foșnind pe sub tapete.

— Bunicuțo, ce se aude foșnind așa ? întrebă copilul.

— Au pornit ploșnițele în jos, răspunse bătrîna. La mansardă li s-a făcut, se vede, prea frig și nici aici nu le place. Se duc la Olsenii, cei cu peretele cald și se aciuiesc acolo cît ține gerul.

— Tot timpul e cald peretele la Olseni ?

— Da, tot timpul cît arde focul în cazanele morii cu aburi.

Fetița tăcu un timp, întorcînd capul într-una, ba într-o parte, ba în alta. Pe fețișoara ei se citea o plictiseală grozavă. Apoi prinse a se văieta iarăși.

— Bunico, mi-e frig.

— Vezi de tremură!

— N-ar fi mai bine să mai sar un pic?

— Nu, pentru că tragi în piept tot frigul; aerul e rece ca gheața. Stai cuminte că vine mama îndată și aduce ceva!

— Nu capătă niciodată nimic! spuse copilul. Pînă îi vine ei rîndul, s-a isprăvit!

— Ba nu-i adevărat! se răsti madam Johnsen. E destulă mîncare la cazan, la cantina asistenței — pentru cei care știu să se descurce. Săracul trebuie să lase rușinea deoparte. Azi aduce negreșit ceva!

Mititica se ridică și începu să sufle în geam pînă ce făcu un ochi în gheață.

— Ia vezi, n-are de gînd să ningă, ca să mai poată bieții oameni cîștiga o pîine, zise bătrîna.

Nu, nu voia să ningă. Vîntul bătea tot dinspre nord. De obicei se strecura de-a lungul canalelor, dar acum stătea de cîteva săptămîni cocoțat în turnul Sfîntului Nicolae și fluiera prin ciolanele găunoase ale sărăciei. Canalele erau înghețate și pămîntul tare ca piatra. Gerul mîna oamenii ca pe niște frunze veștede, măturîndu-i cu un foșnet ușor peste pod, de unde se mistuiau fără urmă.

Deodată sosi un camion mare, galben. Poarta cea mare a închisorii se deschise încet și-l mistui. Era camionul cu carne pentru deținuți. Fetița îl urmări cu privirea rătăcită.

— Mama nu mai vine, scînci ea descurajată. Și tare mai mi-e foame!

— Las' că vine, stai binișor! Da' nu acolo, la lumină. Vino aici, în colț. Lumina îți bagă și mai tare frigul în oase!

— Ba cred că la întuneric e și mai frig.

— Așa ți se pare ție, pentru că nu pricepi nimic. Mie una, nu mi-e dor decît de întunericul cel mare.

— Și mie de soare, răspunse mititica îndărătnică.

Afară trosnea lemnăria. Copilul alergă şi deschise uşa care dădea spre balcon — nişte vecini din faţă se apucaseră să rupă o treaptă.

Şi deodată sosi şi maică-sa; ducea în mînă o oală de tinichea şi o legăturică subsuoară. În oală trebuie să fi fost ceva, pentru că prea părea grea. Tra-la-la-la! Şi legăturica, legăturica! Ce-o fi în ea? „Mamă mamă!" răsună strident glasul şi ea se plecă în gol peste balustrada şubredă. Hanne urca repede scările cu sufletul la gură şi cu obrajii roşii. Nu era cameră din care să nu privească cineva.

— Greu i-a mai venit Hannei să facă acest drum! spunea fiecare către cei din casă. Ştiau cît de mult ţinea Hanne să-şi întreţină mama şi copilul din munca ei. Bună fată şi Hanne asta!

Văduva Hanne, cum îi ziceau ei, îi saluta pe toţi din cap, de parcă ar fi vrut să spună: „Slavă Domnului, am făcut-o şi pe asta!"

Acum stătea plecată deasupra mesei. Ridică capacul de pe oală.

— Vedeţi? făcu ea, amestecînd supa cu polonicul. Are crupe, ba chiar şi zarzavat! De-am avea numai cu ce s-o încălzim!

— Am putea rupe şi noi o bucată din schelărie, cum fac şi ceilalţi, spuse madam Johnsen.

— Da, răspunse Hanne cu sufletul la gură. La urma urmei, de ce nu? Dacă poţi cerşi, de ce n-ai putea-o face şi pe asta?

Ieşi repede pe balcon şi rupse cîteva ostreţe, de răsună toată curtea. O văzură toţi, de prin chichineţele cele mai întunecoase. Aşadar, văduva Hanne dăduse ruşinea la o parte.

Bătrîna şi copila stăteau aplecate peste oala cu supă.

— Mîncaţi, mîncaţi, le îndemna Hanne, care le privea cu ochi de foc; obrajii îi ardeau. Frumoasă mai era Hanne azi!

— Parcă eşti o floare! îi spuse maică-sa. Mănîncă şi tu, că altfel te prăpădeşti.

Hanne nu voia să mănînce.

— Mă simt așa de ușoară, n-am nevoie de mîncare, răspunse ea.

Hanne se ridică de la masă și începu să umble la boccea. Tremura toată ; îi clîntăneau dinții, de parcă ar fi avut friguri.

— Ce-ai acolo ? o întrebă madam Johnsen.

— Îmbrăcăminte pentru tine și fetiță, că tare vă mai e frig ! Le-am cumpărat de la telălită, de jos, ieftin de tot !

— Cum ? Le-ai cumpărat ?

— Da, mi le-a dat pe datorie.

— Numai vezi să nu te fi încurcat cu vreo datorie prea mare !... Oricum, are să ne prindă bine ceva călduros în spate.

Bătrîna și fetița priveau cu încordare pe cînd Hanne desfăcea legăturica. O rochie ușoară, de vară, decoltată și plisată, albastră ca ochii fetiței, rufărie fină și o pereche de pantofi de marochin cu talpa subțire se iviră din boccea. Copila și bătrîna holbau ochii pline de admirație la aceste podoabe.

— Vai ce frumos ! exclamară ele.

Uitaseră de toate și nu-și mai puteau lua ochii de la lucruri. Hanne rămase o clipă înmărmurită de groază, apoi se nărui, izbucnind într-un plîns cu sughițuri.

— Lasă, Hanne, lasă, îi spuse maică-sa bătînd-o pe umăr. Ei, și ce rău ai făcut că ți-ai cumpărat și tu o dată o rochie frumoasă ? Tinerețea își cere drepturile ei !

— Dar nici nu le-am cumpărat mamă ! Știam că vă trebuie la amîndouă cîte o haină călduroasă și am intrat într-o casă elegantă și i-am rugat să-mi dea ceva lucruri de care nu mai au nevoie. Am dat de o domnișoară tare drăguță — ea mi le-a dăruit ! Nici n-am știut ce mi-a pus în pachet ! Zău că n-am știut, dragă mamă !

— Ei da. Oricum, foarte frumos din partea ei... de stricat n-are ce strica, spuse bătrîna, întinzînd rochia și celelalte haine și uitîndu-se la ele. Frumoase lucruri, adăugă ea.

Hanne le strînse și le zvîrli în colțul de lîngă sobă.

— Eşti bolnavă, spuse maică-sa cercetînd-o cu privirea. Îţi ard ochii în cap ca nişte cărbuni.

Cum se lăsă întunericul, se şi culcară — nu mai ardeau degeaba lumină şi, la urma urmei, tot în pat era mai bine. Puseră plapuma de-a curmezişul, pentru că aşa le acoperea bine pe toate trei ; la picioare, îngrămădiră hainele. Pe mititică o luară la mijloc, între ele, unde nu i se putea întîmpla nimic şi începură să vorbească despre verzi şi uscate. Glasul Hannei răsuna sonor şi voios prin întunerec ca şi cum abia s-ar fi întors din cine ştie ce loc însorit.

— Stai binişor! spuse mama. N-ai vrea să încerci să dormi? Simt pînă aici cum arzi.

— Mă simt aşa de uşoară, că nici nu pot sta locului, răspunse Hanne.

Pe urmă, totul se linişti şi stătu întinsă cu ochii ţintă înaintea ei, respirînd cu putere, în timp ce friguri le o pustiau.

La un moment dat, bătrîna se trezi pentru că îi era frig. În mijlocul camerei, la lumina slabă a unui muc de lumînare, Hanne, cu gura întredeschisă, îşi punea rufăria elegantă pe care o adusese. Răsuflarea ei era întretăiată şi aburii albicioşi care îi ieşeau din gură pluteau prin odaie.

— De ce stai aşa goală în frig? o dojeni madam Johnsen. Ar trebui să fii cu mai multă băgare de seamă.

— Vai, mamă, tare mi-e cald! Doar e vară!

— Şi ce-ai de gînd, fetiţo?

— Să mă gătesc şi eu un pic, dragă mamă!

— Da, da. Joacă-te păpuşică, joacă-te! Eşti încă aşa de tînără, săracuţa de tine! Da' de ce n-ai pus mîna şi pe-un bărbat acolo unde ai pus mîna pe un copil?

Hanne nu-i răspunse. Cînta încetişor, pe cînd îşi trăgea rochia de vară albastră ca cerul. Îi venea cam largă la piept, dar tăietura decolteului cuprindea bine sînul gol. Din trup i se ridicau nouraşi de aburi ca o pulbere de soare.

Maică-sa trebui să-i încheie copcile de la spate.

— Să nu trezim fetiţa, şopti ea foarte mişcată de

această splendoare. Dantela asta fină a cămășii o poți lăsa să se vadă puțin din rochie, că arată foarte frumos. Acum chiar parc-ai fi o mireasă, în toiul veriil

— Dau o fugă pînă jos să i-o arăt și lui madam Olsen, spuse Hanne apăsîndu-și dosul palmei pe obrazul care dogorea.

— Da, du-te, drăguță, du-te! De ce să n-ai și tu parte de puțină bucurie, făcu bătrîna și se întoarse cu fața la perete.

Hanne coborî scările în goană, mai jos și tot mai jos, o luă prin curte și pînă afară, în stradă. Pămîntul înghețat răsuna sub pașii ei, și parcă trăgea totul cu furie spre el; Hanne, însă, simțea cum o frige prin pantofii cu talpa subțire. Fugi prin piață, apoi peste pod, de unde o apucă spre partea mai luminată a orașului și zbură drept în brațele lui Pelle, care venea tocmai să-l vadă pe tata Lasse.

Pelle era ostenit și năucit de lupta dîrză pe care o dădea necontenit cu realitatea. Mizeria nesfîrșită începuse să-i taie curajul. Mai avea vreun rost să mențină cu orice preț solidaritatea? Asta le făcea chinul și mai greu. Dar în momentul acesta se simțea cuprins de beție — cum i se întîmpla adesea în ultima vreme — și le vedea pe toate în roz. În mijlocul celei mai crunte realități simțea deodată cum o ia sufletul razna, perindîndu-i ca printr-o scamatorie, pe dinaintea ochilor, era nouă a fericirii. Lipsurile înfiorătoare îl aruncau de-a dreptul în brațele belșugului! În asemenea stare sufletească se afla și acum. Nu simțea frigul și nevoile cele aprige parcă nici n-ar fi existat; încordarea sufletească în care trăia precum și hrana neîndestulătoare făceau să-i vîjîie sîngele în urechi. I se părea că aude un zumzet venit dintr-o lume în care domnea mulțumirea, așa că nu se miră deloc că o întîlnește pe Hanne gătită ca de bal.

— Pelle, iubitule, îi spuse ea, apucîndu-l de mînă. Haide să dansăm!

Asta e Hanne de altădată — gîndi Pelle bucuros — Hanne, prințesa cea fără de griji a Arcei. Și, ca și atunci, dogorește de friguri. Și pe el îl scuturară frigurile și cînd li se întîlnesc privirile, ochii le scapără

scîntei reci şi ciudate. Uită cu desăvîrşire de tata Lasse şi de cele ce avusese de gînd să facă şi se duse cu ea.

Intrarea la „Cel de-al şaptelea cer" era scăldată în lumină şi lumina aceasta dădea de gol gerul din stradă. In mijlocul cascadei scînteietoare se înghesuiau copiii cumplitei ierni, cu părul vîlvoi şi îngheţaţi. Stăteau şi dîrdîiau de frig, scotocindu-se prin buzunare ca să găsească o piesă de cinci öre şi, cum dădeau de ea, se şi repezeau în sala de dans.

Dar şi înăuntru era rece. Aburii atîrnau în aer ca o pulbere albă, iar pe parchetul ceruit scînteiau cristale de gheaţă. Cui i-ar fi dat prin gînd să încălzească o sală în care bucuria vieţii ardea în mii de lumînările! Aici nepăsarea îşi revărsa prisosul — sala înaltă era învăluită ca într-o ceaţă şi muzicanţii asudau...

Acum, însă, frigul înăbuşise pînă şi acest prisos. Şomerii îşi pierdeau vremea pe la mese şi nu mai aveau chef să se ridice, căci gerul nu se îndurase să le lase nici celor mai amărîţi, un pic de nepăsare. Nici n-ar fi fost nevoie ca cerberul de Olsen să se învîrtească pe-acolo cu braţele desfăcute în lături ca să împingă spre muzică pe cele două trei perechi de dansatori — care plătiseră cîte cinci öre fiecare — ca şi cum ar fi fost vorba de un cîrd întreg. Oamenii lunecau aşa, pe parchet, numai ca să li se îngăduie să mai rămînă aici. Ah, Doamne, unii dintre ei mai aveau cîte un ceasornic, cîte un inel de aur — şi cerberul avea bani peşin. Ei, şi ce mare lucru? Şedeau în jurul meselor sub tavanul cu ornamentaţii de ghips şi sub oglinzile aurite, bărbaţii cu un pahar de bere în faţă şi fetele clănţănind de frig. Pînă şi Elvira se putea odihni acum.

— Mazurca! urla cerberul, trecînd fioros de la o masă la alta: Perechile se tîrau alene, ca nişte morocănoşi, dansau în silă un tur... şi plăteau.

Dar asta ce-o mai fi? Nu intrase oare în sală vara însăşi — arzătoare şi învesmîntată vaporos într-un albastru de nu-mă-uita şi cu o roză în părul blond? Căldura îi joacă ca funigeii pe umerii goi, cu toate că vine de-a dreptul din gerul de-afară şi picioarele îi calcă cu îndrăzneala şi siguranţa unei curtezane. Şi

cu cîtă mîndrie îşi poartă rochia, de parcă ar fi aleasa norocului, în carne şi oase! Şi cum mai dogoreşte! Cine să fie? Nimeni n-o cunoaşte?

Vai, asta e văduva Hanne, o fată cumsecade, care de şapte ani bate cu credinţă acelaşi drum, de-acasă la fabrică şi de la fabrică acasă, ca să poarte de grijă maică-si celei bătrîne şi copilului.

Şi cum se face că umblă la braţ cu un om aşa de aşezat ca Pelle? Tocmai cu el, care şi-a dat dracului tinereţea, numai să le mai uşureze oamenilor mizeria! Ce caută el aici, pe parchetul de dans? Şi Hanne — de unde asemenea găteală? Doar nici ea nu are de lucru! Şi cum de s-a făcut atît de frumoasă? Toţi şoptesc în urma ei, pe cînd ea trece înainte şi se opreşte zîmbind în mijlocul sălii. Ochii ei sînt ca d· jeratic. Un tînăr se repede la ea împleticindu-se, ş. o ia de talie. Un dans cu Hanne!

Hanne dansează cu o urmă de şovăială, de parcă aştepta să-i vină bucuria din depărtare. Se lasă greu şi moale în braţele dansatorului şi din pieptul ei decoltat se ridică o căldură care potoleşte gerul iernii grele. Parcă ies flăcări din trupul ei; fericit cui i-o fi dat să se încălzească lîngă ea!

În sală începe să fie cald. Hanne se învîrteşte ca o minge de foc, înflăcărînd totul pe unde trece; toţi se aprind şi sîngele zvîcneşte tînăr în vine. Oamenii răstoarnă scaunele, ca să ajungă să danseze cu ea.

— Aici, maestre! Cinci coroane pentru ceasul ăsta! Dă-i zor!

— Ah, Hanne, un tur cu mine!

— Îţi mai aduci aminte cînd lucram amîndoi la fabrică?

— Noi am fost împreună la şcoală!

Hanne nu răspunde. Pleacă de lîngă Pelle şi îşi pune braţul gol pe umărul lor; cînd îl ating cu obrazul, simt cum îi trec fiorii. Dansatorii nu mai vor să-i dea drumul; o ţin strîns la piept, lunecînd cu ea spre muzică, unde se plătesc tururile. Hanne nu scoate o vorbă, dar focul care o mistuie e făgăduinţa supremei fericiri pentru fiecare în parte.

— Îmi îngădui să te conduc acasă ? şoptesc ei, nădăjduind că va deschide gura. Hanne nu vorbeşte decît cînd zboară prin sală cu Pelle :

— Cît de tare eşti, Pelle ! De ce n-ai vrut să mă iei ? Mă iubeşti ? îl întrebă ea.

Cu mîna încleştată ca o gheară în umărul lui, se prinde în vîrtej. Răsuflarea ei îi arde lui Pelle urechea.

— Nu ştiu, răspunde Pelle cu teamă. Dar acum isprăveşte ! Nu vezi că eşti bolnavă ?

— Ţine-mă strîns. De ce n-ai fost mai tare decît mine ? Mă vrei, Pelle ? Vreau să fiu a ta !

Pelle clătină din cap :

— Nu, nu te iubesc decît ca pe o soră !

— Şi eu abia acum te iubesc, Pelle. Vezi, nu te înţeleg de loc — îmi pari cu totul străin ! Mîna ţi-e atît de aspră, de parcă ai veni de pe altă lume. Mult mai trebuie să cîntăreşti, Pelle ! Eşti aşa de greu. Mi-ai adus fericirea de-acolo, de departe, de unde vii ?

— Hanne, eşti bolnavă. Isprăveşte o dată ! Haide să te duc acasă.

— Pelle, nu tu ai fost cel ce trebuia să fie ! Tu nu ai farmecul necunoscutului. În tine nu e nimic ! Lasă-mă-n pace ! Vreau să dansez şi cu ceilalţi.

Hanne dansează fără încetare. Bărbaţii aşteaptă la rînd — cum o lasă unul, sar zece în locul lui. Hanne vrea să danseze azi cu toţi. Fiecăruia îi este îngăduit să se încălzească lîngă ea. Ochii cu care priveşte drept înainte par scîntei în întuneric şi făptura ei mută îi atîţă şi-i fac s-o învîrtească tot mai sălbatic. Cel ce nu poate dansa cu ea trebuie să-şi stingă focul în băutură. Iarna cumplită a fost pusă pe fugă — aici dogoreşte ca în iad. Sîngele clocoteşte în cap şi în albul ochilor şi-şi face vînt în nevoia neînfrîntă de a ţopăi pînă la nesimţire, sau de a se lua la trîntă.

— Sălbatică mai e Hanne în astă-seară ! Ce, a apucat-o a doua tinereţe ? spun Elvira şi celelalte fete, pline de invidie.

— Ţineţi-vă gura ! Pe Hanne să n-o terfelească nimeni ! Minunat mai e să o atingi cu mîna. Parcă nici n-ar fi carne şi oase, ci foc căzut din cer. Te doare

cînd îi atingi pielea. Se spune că de opt zile nu a pus nimic în gură. Tot ce a găsit de mîncare le-a dat copilei şi bătrînei. Şi totuşi, cum arde! Dansează fără încetare de două ore. Cine să mai înţeleagă?

Hanne dansează ca venită de pe altă lume, unde s-a hrănit cu foc şi nu cu gheaţă. De aceea fiecare dă brînci dansatoarei lui cît colo, de cum e Hanne liberă! Şi ce uşor dansează! Cînd dansezi cu ea, parcă te ridici în sus, departe de frig. În braţele ei îţi uiţi necazul!

Se face fireşte mai palidă şi tot mai palidă. Ea dansează ca să-şi stingă focul, pe cînd ceilalţi se încing tot mai tare. Acum e albă ca varul şi Elvira lui Olsen se apropie de ea, trăgînd-o de rochie cu o privire plină de teamă:

— Hanne! Zău, Hanne!

Hanne nici n-o vede — nu doreşte decît să ajungă în braţele următorului — cu ochii închişi.

— Nu-i mai ajunge! Se vede că mult îi mai trebuie ca să-şi scoată pîrleala! Şi de asta se spune c-ar fi chiar aşa de curată? Şi nici nu bagă de seamă că nu mai lasă şi pe alţii să petreacă! Te pomeneşti că a căpiat? Poate că a apucat-o tremuriciul!

— Gura!

Şi cît e de frumoasă! Uite-o cum se îmbujorează iarăşi şi deschide ochii din care ţîşnesc flăcări. L-a tras afară pe Pelle dintr-un ungher şi-i şopteşte ceva — roşie toată. Poate că e făgăduiala cea nepreţuită pe care nimeni n-a izbutit să i-o smulgă. Pelle are întotdeauna noroc!

— De ce nu vrei, Pelle, să mai dansezi cu mine? De ce stai îmbufnat într-un colţ? Eşti supărat pe mine, ca pe-atunci? De ce eşti aşa de aspru şi de rece? Pînă şi hainele parcă au înţepenit pe tine!

— Vin de-afară, Hanne, unde-i iarnă cumplită. Copiii plîng după o coajă de pîine şi femeile se sting de foame. Bărbaţii umblă cu mîinile în sîn şi cu ochii în pămînt — le este ruşine de trîndăvia lor.

— Cum aşa? Doar e vară. Nu vezi cît sînt de veseli toţi? Ia-mă, Pelle, zău aşa!

Hanne roşeşte, e mai roşie decît sîngele şi îşi lasă capul pe umărul lui Pelle. Ia priviţi cum i se dă fără ruşine, ameţită de fericire! Deodată îi cade moale în braţe, cu capul pe spate — din gura deschisă îi ţîşneşte o floare mare de sînge, care se revarsă peste rochia albastră ca cerul de vară!

Pelle a încremenit, ţintuit locului de groaznica lui povară şi nu poate mişca un deget. Priveşte ţintă la Hanne, pînă cînd cerberul o apucă cu braţele lui vînjoase şi o duce afară. E aşa de uşoară în rochia de vară — nu cîntăreşte aproape nimic!

— Mazurca! urlă el cînd se întoarce şi trece poruncind printre rînduri.

26

Cam pe la sfîrşitul lui ianuarie, Pelle fu angajat ca muncitor necalificat la fabrica de maşini „Dänemark". Salariul era mic, totuşi Ellen se bucura. Cîtă vreme n-ai nimic, nu-ţi rămîne decît să plîngi — cu puţin prinzi inimă. Mai era încă slăbită de la naştere, dar se arăta curajoasă. Cum auzi că Pelle avea de lucru, începură să-i mişune o mulţime de planuri îndrăzneţe prin cap. Scoase numaidecît de la amanet o parte din lucruri şi plăti datorii mărunte — întocmise un sistem după care se conducea fără şovăire.

Surioara cea nouă venise anume pentru Lasse cel mic şi el înţelesese numaidecît că-i fusese dată ca să aibă cu cine se distra în singurătatea lui. Cît ţinu chestiunea, stătuse la bunici ca nu cumva să-l ia barza care adusese surioara — că doar era foarte drăguţ! Cînd se întoarse acasă, o găsi în leagăn, dormind. Îi şi pipăi pleoapele, ca să vadă dacă are şi ea ochi ca el. Se alese numaidecît cu una peste degete, aşa că nu putu dezlega chiar atunci problema aceasta atît de arzătoare.

Ochi avea ea, surioara, nişte ochi mari, întunecaţi, care umblau după el prin toată odaia cu multă se-

riozitate, pe cînd obrajii bucălaţi i se umflau şi i se lăsau ca la cei ce sug. Lasse cel mic simţea prea bine că aveai anumite obligaţii cînd te privea cineva atît de stăruitor. Era un pui de om şi ardea de dorinţa să se facă băgat în seamă. Şi aşa, se aşeza în faţa leagănului, se umfla, se dădea peste cap ca clovnii la circ şi făcea pe atletul, ridicînd un scăunel de lemn — pe cînd soră-sa îl urmărea din ochi fără să clipească. Băieţelul găsea însă că, faţă de osteneala pe care şi-o dădea, ar fi putut să-şi arate măcar cît de cît admiraţia.

Într-o zi, băieţelul umflă o pungă de hîrtie şi o pocni drept sub nasul ei. Asta avu un efect fulgerător. Surioara îşi părăsi deodată neclintirea, tresări şi începu să urle. Lasse cel mic se alese cu o bătaie bună, dar cel puţin izbutise. De cum se apropia să-i arate ceva, fetiţei şi începea să-i tresară feţişoara; adesea i se întîmpla să înceapă a urla chiar înainte de a se apuca Lasse de scamatoriile lui.

— Lasse-Frederik, pleacă de lîngă soră-ta! Nu vezi c-o sperii? spunea maică-sa.

Nu trecu o lună de zile, că lucrurile se şi schimbară; nu era nimeni care să înţeleagă mai bine decît soră-sa toate cîte le făcea Lasse cel mic. De cum îşi mişca trupuşorul zdravăn sau scotea un sunet, ea se şi pornea la ciripit ca un graur.

Ellen avea acum iarăşi de ce să se ocupe şi expresia de împietrire i se şterse de pe faţă. Gerul o dezbărase de multe din pretenţiile ei, iar altele îşi găsiră compensaţia în copii. Cei doi copilaşi îi dădeau mult de lucru, aşa încît nu-i mai ducea lipsa lui Pelle. Se obişnuise să-l ştie tot timpul plecat de-acasă şi se gîndea la el în felul ei — cît avea treabă, umbla prin odăi şi vorbea cu el în gînd; iar în scurtul timp pe care îl petrecea acasă, îşi dădea osteneala să-i facă odihna cît mai plăcută.

Pentru Pelle căminul era un fel de lume mică şi plăcută, unde îşi găsea refugiu cînd era ostenit. Astîmpărase focul din ochii întunecaţi ai lui Ellen prin cele două făpturi mici şi drăgălaşe, care îi dădeau de lucru pînă peste cap. Acum îl întîmpina firea ei

adevărată ; în inima lui Ellen sălăşluia o credinţă, care îl impresiona ; nu era bosumflată din pricina salariului mic şi nici nu-i scotea ochii că e muncitor necalificat.

Fusese nevoit să părăsească funcţia de preşedinte al sindicatului, pentru ca activitatea lui politică să aibă mai mare efect şi nici nu existau deocamdată perspective să-şi reia în curînd meseria — de altfel munca fizică îi era pe plac.

Ca să-şi completeze cîştigul, se îndeletnicea seara cu cîrpitul. Ellen îi ajuta şi, pe cînd lucrau, stăteau de vorbă. Nu intrau în discuţii cu privire la mişcare ; pe Ellen n-o interesa, iar el nu avea nimic împotrivă să mai aibă şi puţin răgaz. Lasse cel mic şedea la masă, desena şi se amesteca şi el în vorbă. Adesea, cînd scotea lucrul, Pelle descoperea că Ellen făcuse singură aproape tot şi că nu lăsase decît ceea ce nu ştiuse să facă. Ca să nu rămînă mai prejos, născocea şi el tot felul de fleacuri cu care să-i facă plăcere.

La începutul anului celui nou, iarna nu mai fu atît de aspră şi februarie aduse cu el cele dintîi semne de primăvară. Asta se simţea şi la Ellen.

— N-ai vrea să punem duminica de-ale mîncării într-un coş şi să ieşim undeva, afară din oraş ? Le-ar face bine copiilor să mai iasă puţin la aer, i se întîmpla ei să spună.

Pelle ar fi mers cu plăcere, dar duminică avea şedinţă de partid şi mai era şi o adunare cu privire la chestiuni în legătură cu fabrica ; trebuia neapărat să ia parte la amîndouă. Seara făgăduise să vorbească la o asociaţie.

— Atunci ne ducem singuri, copiii şi cu mine, răspundea Ellen liniştită. Se întorceau seara acasă, după ce petrecuseră de minune ; se puteau foarte bine lipsi de el.

In sfîrşit, trecu şi iarna cea aspră. Tot mai îngheţa — mai ales noaptea — dar oamenii ştiau bine că a trecut. O ştia şi gheaţa de pe canale, căci începu să crape şi s-o pornească în larg. Şi casele simţeau că vine primăvara ; nu mai erau aşa de posomorîte, iar pe cer prinse a se arăta soarele — cînd te uitai în

sus, îi vedeai sclipirea peste acoperişuri. Pe străzi şi prin curţile adînci şi înguste ca fîntînile, se bălăceau copiii în zăpada pe jumătate topită şi cîntau cu capul ridicat către soarele pe care nu-l puteau vedea.

Oamenii începeau să se îndrepte de spate după gheboşeala din timpul iernii. În orice clipă putea foarte bine să se întoarcă frigul, dar parcă s-ar fi înţeles cu toţii să creadă în primăvară. Graurii începuseră şi ei să sosească ; sucurile pămîntului se urcau iarăşi la suprafaţă şi păreau nişte pete întunecate pe sub pojghiţa de ghiaţă. Schimbările începeau să se arate una cîte una, ca şi cum aceeaşi voinţă ar fi stăpînit totul. Pămîntul, cu tot gerul şi zăpada, mustea, iar mugurii scoteau capul de parcă i-ar fi născut frigul însuşi ; şi în cei care degeraseră din pricina iernii înfloreau nădejdile, deşi trecuseră prin atîtea. Cartierele muncitoreşti prindeau din nou viaţă. Acum aveai rost să cauţi de lucru. Îţi făcea bine să ieşi din casă şi să te mai mişti puţin la lumină. Tot aşa trebuia să fie bine să-ţi umpli din nou pîntecele în fiecare zi şi să scoţi lucruşoarele de la amanet, să le aduci acasă şi să le mai aeriseşti pînă le va veni iarăşi rîndul.

Dar nu merse chiar aşa după cum s-ar fi cuvenit. Se părea că frigul înţepenise cu desăvîrşire pe cei din capul întreprinderilor. Primăvara se apropia, soarele se urca tot mai sus pe cer şi începea să prindă putere, afacerile, însă, nu voiau să se urnească şi să satisfacă cerinţele zilei. Nu se simţea îmboldul de altădată. În sezonul acesta se lucra de obicei mai mult pentru stoc, ca să se poată acoperi nevoile din timpul verii ; toţi căutau să reciştige ceea ce pierduseră iarna, toţi îşi încordau puterile şi lucrau ore suplimentare.

Lumea se întreba îngrijorată ce se întîmplase oare în acest an ? De ce nu se mişca nimic ? *Muncitorul* nu dădea deocamdată nici o lămurire ; conţinea numai oarecari avertismente voalate la adresa anumitor persoane, pe care le prevenea să nu cumva să se alieze cu nevoia.

Treptat, bănuielile căpătară forme precise : patronii pregăteau ceva, devreme ce nu reluau lucrul din plin.

Cu toată mizeria din timpul iernii, muncitorii băgaseră iarăşi în parlament pe cîţiva de-ai lor şi acum se pregăteau să dea lupta şi în alegerile pentru consiliile municipale. Aşadar, asta era! Şi apoi, poate chiar în primul rînd, din pricina organizaţiei care creştea fără încetare, ajungînd să cuprindă toate breslele şi ţara întreagă — şi mai cerea să ia parte la hotărîrile asupra situaţiei! Să simtă săracul cît de neputincios este fără de cei ce pun totul în mişcare!

Deodată prinseră să se răspîndească zvonuri că se pregăteşte paralizarea întregii activităţi, în scopul de a se dobori organizaţia dintr-o singură lovitură, ceea ce era cu totul de neînţeles. Se mai întîmplaseră scurte întreruperi ale lucrului, în cazul cînd părţile nu erau de acord asupra unei anumite chestiuni, dar că cineva se putea gîndi să prelungească mizeria din timpul iernii împotriva voinţii naturii, într-un moment cînd fiecare era dornic să lucreze pe temeiurile ordinii existente — asta era ceva cu adevărat diabolic.

Şi totuşi, începea să se desluşească o linie. Celor care activaseră în chip deosebit pentru mişcare le venea din ce în ce mai greu decît celorlalţi să capete de lucru. Erau retrogradaţi sau găseau postul ocupat, cînd se prezentau la lucru după lungul şomaj din cursul iernii. Nesiguranţa cea mai mare domnea în ramurile de activitate în care organizaţiile erau cel mai bine dezvoltate, aşa încît nu aveai încotro şi trebuia să iei aceasta drept o prigoană îndreptată împotriva uniunii. Asta făcu să crească şi mai mult această nesiguranţă. Fiecare simţea că nu mai era de răbdat şi că trebuia să izbucnească ceva. Situaţia cea mai încordată era în industria fierului. Patronii din această ramură procedau cu mînă forte şi de aceea tot aci se văzu cel dintîi ce aveau de gînd să facă.

Pelle privea cu îngrijorare ce se pregătea. Dacă lupta se dezlănţuia acum, s-ar fi soldat cu înfrîngerea muncitorilor, căci nu erau aprovizionaţi şi erau şi goi pînă la piele. Iarna făcuse una cu pămîntul slabele lor redute; un atac împotriva lor le-ar fi distrus unitatea. Pelle se ferea să-şi arate îngrijorarea pe faţă. La drept vorbind, erau ca copiii şi n-ar fi aju-

tat la nimic să fie ţinuţi sub presiunea unei spaime prea mari ; dar insistă pe lîngă conducerea partidului să se facă tot posibilul pentru a se evita lupta, chiar dacă asta ar fi cerut concesii. Pentru întîiaşi dată propunea Pelle o retragere.

Săptămînile treceau una după alta, încordarea creştea, dar nu se întîmpla nimic. Patronii şovăiau din pricina opiniei publice. Iarna săpase răni adînci şi nu îndrăzneau să ia asupra lor răspunderea unei declaraţii de război făţişă.

La fabrica de maşini „Dänemark" încordarea era de dată mai veche. Pe vremea cînd agricultura, silită de condiţiile existente pe piaţa mondială, trecuse de la cultura cerealelor la producţia laptelui, conducătorul fabricii prevăzuse viitorul şi începuse să construiască maşini pentru industria laptelui. Fabrica izbuti să construiască un separator centrifugal, care fu repede introdus şi noua secţie a fabricii lucra cu un număr tot mai mare de oameni. Pentru această ramură se alegeau lucrătorii cei mai pricepuţi ; produsele se perfecţionau într-una şi desfacerea lor creştea necontenit, atît în ţară cît şi în străinătate. Lucrătorii ajunseseră atît de pricepuţi în specialitatea aceasta, încît fabrica se văzu nevoită să scadă plata în acord — altfel prea ar fi cîştigat mult muncitorii. Aceasta se întîmplase de două ori în decursul anilor şi invocaseră motivul că aveau de făcut faţă concurenţei de pe piaţa mondială. Pe de altă parte, însă, datorită cererii mari, preţul separatoarelor creştea neîncetat. Lucrătorii acceptară reducerea ca pe ceva inevitabil şi se străduiră să capete o îndemînare încă şi mai mare, aşa încît izbutiră să ajungă iarăşi la un cîştig satisfăcător.

Îndată după stagnarea din cursul iernii începură să circule zvonuri că direcţia fabricii intenţiona să coboare din nou plata pentru lucrul în acord. De data aceasta, însă, lucrătorii nu mai aveau de gînd să accepte. În faţa unei asemenea nedreptăţi, se înfuriară de-a binelea ; fură gata să manifesteze chiar numai pe temeiul unor zvonuri. Pelle izbuti, totuşi, să-i

facă să înțeleagă că fiind vorba de zvonuri, nu puteai trage pe nimeni la răspundere. După ce trecu panica și lucrurile intrară pe făgașul obișnuit, lucrătorii veniră să-i mulțumească.

Dar la plata următoare apăru o înștiințare a direcției cum că salarizarea în curs nu corespundea momentului și trebuia pusă la punct. În aparență, lucrurile erau cu totul nevinovate, dar știau ei bine ce se ascunde în dosul acestei înștiințări.

Era în una din primele zile ale primăverii. Soarele intra în sala cea mare a mașinilor și trăgea în aer dungi uriașe de lumină, în timp ce curelele și roțile se învîrteau în ceața albăstruie care plutea prin aer. Lucrătorii fluierau în ritm cu roțile și cu cîntecul metalului. Zgomotul mașinilor acoperea orice alt sunet, dar îi vedeai după față că fluieră și cîntă. Păreau niște stoluri de păsări care tocmai sosiseră la limanul dorit și salutau primăvara.

Pelle tocmai intra cu materialul brut, cînd sosi vestea stingînd orice bucurie. Trecea din om în om pe un petic de hîrtie, scurtă și neînduplecată — conducerea nu voia să aibă de-a face cu sindicatul și-l ocolea pe tăcute. Se dădea fiecărui lucrător în parte un termen de paisprezece zile pentru a semna aderiunea la noul tarif. Nici un fel de tratative; semnătura, vă rog, sau dacă nu, adio! Cînd ajunse hîrtia la Pelle, toți ochii se îndreptară spre el, ca și cum ar fi așteptat un semn; uneltele se opriră, mașinile se învîrtiră un timp în gol. Pelle citi biletul, apoi se plecă din nou peste lucru.

În pauza de prînz, muncitorii se adunară în jurul lui.

— Ei, acum ce facem? întrebară ei, cu ochii la el; pumnii li se încleștau. Să ne strîngem lucrurile și s-o luăm din loc? Prea își fac de cap cei ce țin foarfeca în mînă; cum ne crește puțină lînă, ne și tund!

— Așteptați! le răspunse Pelle. Aveți răbdare! Lăsați-i să facă ce vor; să vedem pînă unde merg. Făceți-vă că nu băgați de seamă și vedeți-vă de treabă! Aveți răspundere față de soție și de copii.

Muncitorii îi urmară sfatul bombănind şi se întoarseră la lucru. Pelle nu se miră, pentru că fusese o vreme cînd ar fi aruncat şi el lucrul cît colo dacă l-ar fi călcat careva pe coadă — chiar dacă s-ar fi dus toate dracului! Acum, însă, purta răspunderea celor mulţi şi pentru asta era nevoie de mai multă chibzuinţă.

— Aşteptaţi! le repeta el mereu. Mîine vom şti mai mult decît azi. Trebuie să-ţi dai mai întîi seama lămurit de situaţie, înainte de a te hotărî să întreprinzi ceva!

Aşadar, lăsară salarizarea cea nouă deoparte şi se apucară iarăşi de treabă, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Conducerea fabricii păru să considere chestiunea ca rezolvată. Directorii se învîrteau foarte mulţumiţi prin fabrică. Pelle admira atitudinea liniştită a tovarăşilor lui; peste cîteva zile le reveni şi umorul şi în pauza de prînz făceau iarăşi tot felul de ghiduşii.

Cum suna ora prînzului, maşinile se opreau şi toată lumea lăsă sculele din mînă. Unii îşi aruncau la iuţeală haina pe spate şi se repezeau acasă, să apuce o lingură de mîncare caldă, alţii se duceau la un birt dintr-un subsol din apropiere şi mîncau acolo; cei care locuiau departe, se aşezau pe cîte un strung şi mîncau ce-şi aduseseră de-acasă. După ce isprăveau de mîncat, se strîngeau grupuri-grupuri, stăteau de vorbă, glumeau şi făceau haz pe seama cîte unuia dintre ei. Pelle folosea adesea pauzele de prînz ca să se ducă pînă la Arcă să-l vadă pe tata Lasse, care găsise de lucru la nişte hambare şi se descurca destul de bine. Într-o zi Pelle stătea în timpul pauzei în mijlocul unui grup şi desena cu cretă pe o placă de fier un contramaistru burtos. Caricatura stîrni veselia oamenilor. Între timp, cîţiva tovarăşi începură să discute cu aprindere cu privire la partea superioară a maşinii unui submarin. Pelle şterse repede caricatura şi schiţă tăcut scheletul maşinii — o văzuse adesea cînd se afla vasul ancorat acasă, în port. Ceilalţi recunoscură că era aşa cum îl desenase el.

Deodată se făcu tăcere, căci tocmai trecea prin hală unul dintre ingineri. Acesta zări desenul şi întrebă cine l-a făcut.

Pelle trebui să-l însoţească la birou, unde inginerul îi puse cîteva întrebări, mirîndu-se că nu luase niciodată lecţii de desen.

— Poate că te-am putea folosi sus, spuse el. N-ai vrea să încerci?

Pelle tresări. Iată şi norocul — adevăratul şi marele noroc peste care trecuse, ca să-şi facă mai repede o situaţie — norocul care-l apucă pe cel ales şi îl înalţă pe neaşteptate pe ţărmuri însorite!

— Da, înghină el. Vă mulţumesc foarte mult. Emoţia îl sugrumă.

— Atunci vino mîine dimineaţă, la ora şapte, în sala de desen, îi spuse inginerul. Nu mîine. Ce zi e azi? Simbătă — atunci vino luni de dimineaţă.

Şi aşa, lucrurile fură stabilite fără multă vorbă. Inginerul era un om pe gustul lui Pelle.

Cum se întoarse jos, lucrătorii se adunară în jurul lui, să afle ce se întîmplase.

— De-acum încolo te-a găsit norocul, spuseră ei. Ai să fii angajat la desen şi, dacă te pricepi, ajungi să ţi se dea lucrări independente şi te faci constructor. Calea asta a urmat-o şi directorul Jeppesen, care şi-a început cariera aici, la formele de nisip, şi a ajuns sus de tot!

Oamenilor le strălucea faţa de bucurie din pricina norocului care dăduse peste el; Pelle vedea bine că îl socoteau în stare să realizeze orice.

Restul zilei şi-l petrecu ca în vis şi seara o porni în grabă spre casă, să-i spună şi lui Ellen vestea cea bună. Era uluit şi urechile îi ţiuiau ca în copilărie, cînd îi dezvăluia viaţa pe neaşteptate cîte o minune de-a ei. Ellen îl cuprinse în braţe de bucurie şi nu mai voi să-i dea drumul. Îl ţinea strîns şi nu se mai sătura să-l privească, admirîndu-l ca odinioară.

— Ştiam eu că eşti sortit la ceva mare, spuse ea, uitîndu-se în ochii lui, plină de mîndrie. Să mai spui că n-am dreptate! Trebuie neapărat s-o afle şi copiii. O smulse numaidecît pe fetiţă din leagănul unde dor-

mea și se porni să-i spună toată povestea. Fetița începu să plîngă.

— O sperii cu atîta bucurie, îi spuse Pelle, rîzînd cu gura pînă la urechi.

— Ei, și acum... va trebui să avem de-a face numai cu lume bună ? spuse Ellen deodată pe cînd punea masa. Numai de-aș fi bună de așa ceva. Și băiatul are să meargă la liceu.

După ce mîncă, Pelle voi să se apuce de cîrpit la niște ghete.

— Nu, spuse Ellen cu hotărîre, luîndu-i lucrul din mîini. Asta nu mai e treabă pentru tine !

— Dar trebuie terminată, răspunse Pelle. Că nu putem da lucrul făcut pe jumătate.

— Las' că-l isprăvesc eu. Tu pune-ți hainele bune, arăți ca un...

— Salahor, nu-i așa ? completă Pelle rîzînd.

Apoi își puse hainele cele bune și se duse la Arcă, să-i spună și lui tata Lasse vestea. Avea de gînd să se ducă apoi la părinții lui Ellen. Lasse era acasă și mînca. Își prăjise un ou și pe masă era bere și rachiu. Închiriase o cămăruță pe gangul cel lung de jos, alături de a lui Vinzlev-Tontul ; nu avea fereastră, ci numai un ochi de geam deasupra ușii, care dădea în coridorul întunecos. Varul de pe pereți căzuse, așa că pe suprafețe mari se vedea tencuiala de lut.

— Ia te uită !... făcu tata Lasse încîntat. Tot a ajutat la ceva ! Stam adesea și mă minunam la ce-ai fi căpătat tu oare darul ăsta de prisos, de-a zugrăvi pereții și hîrtia, tu un biet muncitor ! Trebuie să aibă un tîlc, mi-am spus eu în sinea mea ; poate că ăsta e un dar de la Dumnezeu, ca să ajungă departe cu el. Și acum, iată, poate că tot o să-ți fie de folos !

— Tată, aici la tine nu e de loc plăcut ! zise Pelle, Să știi că te iau în curînd de aici cu sau fără voia ta. Cum scăpăm puțin de datoriile de astă-iarnă, ne mutăm într-o locuință de trei camere și-ți dăm una ție, să fie numai a ta. Dar să știi că atunci nici nu te mai las să te duci la lucru ! La asta trebuie să te aștepți !

— N-am nimic împotrivă să stau la voi, dacă nu vă iau pîinea de la gură. N-are să-mi vină greu să mă las de muncă, că m-am tot spetit de cum am început să mă tîrîi pe brînci! De aproape şaptezeci de ani de cînd mă zbat pentru o bucată de pîine — am ostenit şi eu! Îţi mulţumesc pentru gîndul cel bun. Am să-mi trec timpul cu copiii. Dă-mi de veste cînd o fi să fie!

Noutatea se şi răspîndise în Arcă şi cînd Pelle dădu să plece, veniră să-i ureze noroc.

— De-acum încolo, cu slujba ta cea nouă nu mai vii tu aici să stai de vorbă cu noi, spuseră ei. Că doar nu se potriveşte! Dar vezi, nu ne da cu totul uitării, numai pentru că sîntem nişte pîrliţi!

— Nici gînd! Pelle a tras de atîtea ori mîţa de coadă cu noi... nu-i el omul să-şi uite vechii prieteni! răspundeau tot ei.

Abia acum, cînd părăsea Arca pentru totdeauna, îi veni în minte că trebuia să-şi ia rămas bun de la ea. Trăise aici la un loc cu toţi, cu inima deschisă; se bucurase de încrederea lor deplină şi tot aici se născuse şi propria lui credinţă în menirea pe care o avea. Viaţa lor nepăsătoare şi totuşi plină de griji, oamenii aceştia şi lupta pe care o dădeau cu viaţa avuseseră farmecul lor. Nu era el un fel de prinţ al sărăciei, la care îşi ridicau cu toţii ochii şi de la care se aşteptau să-i ducă în lumea minunăţiilor? Îşi putea lua el răspunderea să-i părăsească pe cei mulţi numai de dragul fericirii lui personale? Poate că era într-adevăr cel ales să ducă mişcarea mai departe — ca fiind singurul în stare să o facă!

Gîndul acesta mocnise tot timpul în mintea lui Pelle, alimentase rezistenţa lui îndîrjită în luptă şi stătuse îndărătul voioşiei cu care îndurase toate lipsurile. Acum, cînd lua forme conştiente, Pelle îl respingea ca pe un rod al îngîmfării — nu, chiar atît de vanitos nu putuse el fi! Erau destui afară de el în stare să ducă treaba la bun sfîrşit, numai că norocul îi bătuse lui în geam. „Înainte, Pelle", îi suflă un glas interior. „Ce mai stai la gînduri? Nu ai dreptul să dai norocului cu piciorul! Vrei pieirea ta, fără să le fii celorlalţi de folos? Ai fost din totdeauna bun tovarăş; de-aci încolo,

însă, drumurile voastre se despart. Dumnezeu ţi-a dat talentul ; de cînd erai mic, îţi plăcea să desenezi ; nimeni nu va trage vreun folos dacă rămîi mai departe în mizerie. Acuma alege-ţi calea pe care trebuie să apuci !"

Pelle şi alesese ! Ştia foarte bine că orice ar fi spus lumea, el tot avea să-şi urmeze norocul. Ceea ce îl făcea să sufere era că trebuie să-i părăsească pe ceilalţi. Prea era legat sufleteşte de sărăcime ; se simţea atît de solidar cu ea, încît îl durea ruptura. Grijile comune făcuseră bărbat din el, iar lupta îi dăduse o putere de care se bucura. De-acum încolo nu avea să se mai ducă pe la întruniri. I se părea ciudat că nu mai avea ce căuta acolo şi că trecuse de partea cealaltă, el, Pelle, care fusese torţa vie a mişcării. Ei, ştia el bine că nu-i va părăsi niciodată, oricît de sus ar fi să urce — în privinţa aceasta nu avea nici o îndoială — tot alături de vechii lui tovarăşi avea să rămînă, ca să le arate calea pe care să izbutească a stabili raporturi bune cu patronii.

Ellen băgă de seamă îngîndurarea lui — poate că bănuia şi remuşcări — căci vru să-l ajute să treacă peste ele.

— N-ar fi bine să-l luăm pe tatăl tău la noi chiar de mîine ? Pînă luăm o locuinţă nouă, poate foarte bine dormi pe canapeaua din odaia de toate zilele. Nu-i drept să-l lăsăm să se tăvălească aşa — şi apoi nici nu ne stă bine în slujba asta nouă a ta.

27

Neliniştea creştea mereu în toate întreprinderile ; nici unul din cei care avea vreo legătură cu organizaţia nu se mai simţea în siguranţă. Patronii aveau probabil intenţia de a-i face pe muncitori să-şi piardă răbdarea, pentru a-i sili apoi să rupă liniştea. „Vor să nimicească sindicatele, ca să ne poată lua iarăşi sosul de pe pîine, spuneau muncitorii. Şi cred că acum le va veni mai

uşor, pentru că îşi închipuie că iarna ne-a făcut să fim recunoscători şi pentru o coajă de pîine. Dar asta e o minciună sfruntată !“

Furia clocotea tot mai îndîrjită în mase, prelutindeni erau gata de luptă şi nu doreau decît să-i dea drumul o dată. Femeile plîngeau îngrijorate ; cele mai multe nu înţelegeau decît că nevoile iernii aveau să înceapă de la început. Făceau demersuri deznădăjduite pentru a preîntîmpina lupta ; îşi aruncau o broboadă pe umeri şi alergau pe la birourile fabricilor, implorînd pe patroni să înlăture nenorocirea. Conducerea mişcării îi sfătuia într-una pe muncitori să fie calmi şi prudenţi. Totul depindea de faptul dacă, faţă de opinia publică, dreptatea rămînea de partea lor.

Lui Pelle nu-i venea greu să urmărească cele ce se întîmplau, de altfel el nu mai era acum în joc. Mergea la slujbă în hainele cele bune, cu ghete cu elastic şi începea lucrul abia la şapte, pe cînd ceilalţi trebuiau să fie acolo încă de la şase — aceasta schimba pe loc punctul de vedere.

Pelle se deprinse repede cu compasul şi cu rigla : deocamdată copia desene uzate sau le completa. Era foarte bine dispus — parcă s-ar fi cherchelit puţin. Pentru prima oară în viaţa lui făcea o muncă curată, care îi îngăduia să poarte hainele cele bune. In tot cazul era ciudat să priveşti viaţa din această poziţie, care îţi deschidea o perspectivă nouă. Pe cînd vechea perspectivă te făcea să prevezi o bătrîneţe împovărată de griji, aceasta ducea tot mai sus. De aici putea ajunge oriunde voia, chiar şi pînă la cea mai înaltă slujbă ! Ce-ar fi dacă ar ajunge în capul întreprinderii şi ar introduce ziua de lucru de opt ore şi o salarizare bună ? Le-ar arăta el atunci că cineva putea foarte bine să urce de jos fără să-şi uite trecutul şi fără să devină exploatator. Ba chiar vor avea de ce să-l aclame pe bunul lor tovarăş, cu toate să părăsise rîndurile !

Acasă erau multe de făcut ; de cum trecea pragul, era prins în mrejele sutelor de planuri ale lui Ellen. Avea neapărat nevoie de un rînd de haine noi — un costum gri pentru birou — şi de ceva rufărie. Cel

puţin de două ori pe săptămînă trebuia să se ducă la bărbier ; nu mai mergea să-şi scarpine singur faţa cu răzătoarea lui de brici ! Pelle trebuia să simtă pe pielea lui, că nu era chiar aşa de uşor să fii — cum zicea el — dintre cei de sus.

Şi pentru toate era nevoie de bani. Era aceeaşi vînătoare după bani, aceeaşi necontenită spargere de cap cum să facă rost de cîteva coroane, ca şi pe timpul de mizerie de astă-iarnă. Numai că de data aceasta era foarte plăcut ; o făcea pentru un scop bine definit şi nu avea să dureze decît pînă ce chestiunea avea să-şi ia mersul normal. Lasse părea foarte mulţumit ; purta rîndul al doilea de haine al lui Pelle, pe care Ellen le făcuse ca noi, cu gulerul cel negru vătuit şi cu manşete de celuloid alb ; în picioare avea ghete vărsate de lună. Cizmele cele vechi cu care plecase Pelle de la Steinhof, şi care mai existau încă, fură tăiate şi slujeau drept papuci de casă. De altfel, se găsise întrebuinţare şi pentru turetci, care fuseseră bătute la nişte saboţi.

Bătrînul, cu faţa veştedă şi cu ochii blînzi, a căror privire se cam stinsese, avea aerul unui adevărat bunic şi prefera să stea cu copiii. Cînd se ascundea Lasse cel mic în colţul celălalt al camerei, tata Lasse nu-l putea vedea, lucru de care strengarul se folosea. Nu înţelegea de ce nu vedeau aceşti ochi dincolo de masă şi întreba mereu de ce ?

— Asta îmi vine de-acolo că am văzut prea multă mizerie, îi răspundea bătrînul.

De altminteri era foarte fericit ; trupul lui bătrîn şi tăbăcit îşi arăta recunoştinţa, prinzînd carne pe el ; ba începuseră să i se rotunjească şi obrajii. Avea felul lui îndemînatic de a umbla cu copiii ; Pelle şi Ellen îşi puteau vedea de treburile lor fără nici o grijă. Erau sute de lucruri de care trebuiau să se îngrijească pentru a face faţă situaţiei celei noi. Se mai gîndeau chiar să facă un împrumut de cîteva sute de coroane.

— Tata are să garanteze pentru noi, spuse Ellen.

— Atunci voi avea şi eu cu ce să iau lecţii de desen,

cu un profesor bun, spuse Pelle. Am neapărată nevoie să-mi creez un fond de cunoştinţe temeinice.

Sîmbătă expira valabilitatea vechii salarizări pentru munca în acord. Starea de spirit a lucrătorilor era foarte încordată ; toţi îşi vedeau însă de treabă şi aşteptau. Către prînz, supraveghetorii trecură printre rînduri şi cerură fiecăruia în parte răspunsul. Conform înţelegerii, nu li se dădu nici un răspuns, însă după-amiază se prezentă la birou o delegaţie de trei lucrători şi ceru să vorbească cu directorul. Cînd veni aceasta, maistrul de maşini Munk, care era purtătorul de cuvînt al lucrătorilor, îi ieşi înainte şi-i spuse :

— Venim în numele camarazilor...

Mai mult nu izbuti să rostească ; directorul se repezi la el şi-i arătă uşa, zbierînd :

— Nu duc tratative cu oamenii mei !

Delegaţia se întoarse. Lucrătorii făcură ochi mari — repede mai mersese treaba ! Grăsanul de Munk mişca din buze de parc-ar fi vorbit, însă nimeni nu-l putea auzi din pricina zgomotului asurzitor al maşinilor. Atunci trecu prin sală cu pas sigur, puse mîna pe un ciocan şi bătu de trei ori în tamburul cel mare de oţel. Loviturile răsunară ca tunetele judecăţii de apoi ; aerul vibra prelung prin toată fabrica. În aceeaşi clipă se ridicară braţe goale şi înnegrite şi curelele de transmisie săriră de pe roţi. Maşinile mai merseră un timp, apoi zgomotul încetă deodată şi se făcu o linişte atît de adîncă, de parcă ar fi trecut moartea prin hală. Reţeaua deasă a curelelor de transmisie care împînzea sala maşinilor cruciş şi curmeziş deasupra capetelor mai tremura uşor ; tăcerea se holba înspăimîntată în spaţiul imens.

Supraveghetorii îşi pierdură capul şi alergară strigînd de la un strung la altul. Trimiseră după contramaistru. Muncitorii se îndreptară spre găleţi şi începură să se spele tăcuţi şi cu inima grea, ca şi cum ar fi petrecut pe unul de-ai lor la groapă. Feţele le erau întunecate. Să fi presimţit ei oare că cele trei lovituri

de ciocan fuseseră semnalul unei lupte crîncene ? Ori se lăsaseră în voia primului imbold al furiei ? În tot cazul, știau destule. Obrazul lor arăta că soarta le fusese pecetluită — neînduplecata soartă ! Chemaseră înapoi iarna, pentru că fuseseră siliți s-o facă, și iarna avea să se întoarcă să-și mai jefuiască o dată victima.

Muncitorii se ivîră, spălați și cu legăturica subsuoară ; stăteau tăcuți și așteptau să le vină rîndul la socoteală. Supraveghetorii alergau de colo-colo, măsurau nervoși, comparau fișele de lucru și socoteau ce se cuvine fiecăruia. De sus din birou apăru contramaistrul, coborî țeapăn și îngîmfat scara și trecu prin hală. Muncitorii i se ferîră din cale. Privi tăios în jurul lui de parcă ar fi vrut să-și întipărească în minte pe fiecare în parte, puse mîna pe umărul unuia dintre maiștri și îi spuse tare, ca să-l audă toți :

— Iacobsen, grăbește-te, te rog, să scăpăm mai repede de ei.

Muncitorii ridicară încet fața către el și cîte un pumn care atîrna în jos zvîcni și se strînse. Rînd pe rînd, pe măsură ce li se făcea socoteala, părăseau fabrica.

Ajunși afară, muncitorii se adunară în grupe mici și-și vărsară focul, exclamînd mirați :

— Ai văzut șeful ? Aprig om, mai trece o bucată de vreme pînă ne vor primi iar aici !

Pelle nu se simțea în apele lui ; știa că se declarase războiul și că lucrurile se vor precipita. Lasse cel mic, care îi recunoscu pașii încă de pe scară, îi ieși înainte alergînd, cu brațele deschise, dar Pelle nici nu-l luă în seamă.

— Ce ai de ești așa de încruntat ? întrebă Ellen. Ce s-a întîmplat ?

Pelle îi spuse liniștit ce se întîmplase.

— Doamne Dumnezeule ! strigă ea cutremurîndu-se. Iar începe șomajul ! Dar slavă Domnului că pe noi nu ne atinge.

Pelle nu-i răspunse. Se așeză tăcut la masă, cu capul în piept, parcă s-ar fi rușinat de ceva.

Perioada care urmă fu plină de frămîntări. Lupta se pregătise de la sine — ca să zicem așa — de un șir de ani încoace. Muncitorii se înarmaseră, o doriseră, ba încercaseră chiar s-o facă să izbucnească, ca să se hotărască o dată dacă erau sortiți să rămînă robi în vecii vecilor fără să crîcnească, sau dacă exista și pentru ei un viitor. Și acum că lupta izbucnise, toți erau surprinși și ar fi vrut bucuroși să încheie pace.

Dar nu se vedeau perspective de rezolvare pașnică a conflictului. Patronii socoteau momentul prielnic să facă rînduială după capul lor; lupta nu avea decît să meargă înainte. În anii din urmă, organizațiile izbutiseră să le stoarcă tot felul de concesii. Se făcu mult caz asupra acestui lucru și li se scoase muncitorilor ochii cu el, așa încît era ca și cum li s-ar fi spus să-și ia tălpășița. Fiecare dimineață aducea cu sine vestea că încă un rînd de muncitori fuseseră dați afară sau că plecaseră singuri.

Lucrurile se înlănțuiau, unul trăgînd după sine pe celălalt. Industria fierului făcu cauză comună cu fabrica „Dänemark" și închise uzina de mașini. Apoi lăsară lucrul și turnătorii și tîmplarii modeliști, și cum industriile țineau unele de altele, mai intrară în grevă și alte ramuri.

Pelle putea cuprinde dintr-o privire întreaga situație. Se trezeau în mintea lui amintiri din luptele pe care le purtase; sîngele i se înfierbînta și se pomenea întocmind planuri, colo sus, în sala de desen, pentru campania muncitorilor — ba așa, ba așa. Avea sîngele iute al celor care știu să ia ofensive și văzu numaidecît greșelile pe care le făceau; acum, de pildă, nu atacau destul de viguros. Mai erau încă molatici și nu se puteau împăca cu gîndul că aveau să bată iarăși străzile. Afară de asta, nu treceau nici la contraatacuri care să-i bată pe patroni la pungă. Patronii, în cap cu industria fierului, atacaseră cu energie și își asiguraseră chiar de la început superioritatea.

Fabrica „Dänemark" se menținea în funcțiune, dar activitatea trăgea să moară. Lucrau cu ajutorul cîtorva spărgători de grevă și acei dintre funcționari care se pricepeau cît de puțin erau trimiși în fabrică. Pînă și directorul secției de mașini își pusese pe el un halat și lucra la un strung. Trebuia mai întîi de toate să li se ia șomerilor piuitul, arătîndu-le că lucrurile puteau merge foarte bine și fără ei.

În sala de desen și în birouri era zăpăceală mare. Trebuiau dibuiți spărgători de grevă tocmai de prin străinătate, dar mulți din cei veniți de acolo își luau repede tălpășița și era nevoie să fie înlocuiți cu alții. În asemenea împrejurări, Pelle trebui să-și poarte singur de grijă și să învețe pe apucate. Asta nu-i era pe plac. Pînă în vîrful piramidei mai era mult și nu erai în stare să înveți niciodată destul de repede.

Într-o zi, primi ordin să vină jos la secția centrifugelor și să pună și el mîna — ajutoarele făcuseră cauză comună cu turnătorii. Ordinul îl pocni tocmai pe cînd își făurea unul din mărețele lui visuri de viitor. Se trezi brusc.

— Nu sînt spărgător de grevă, răspunse jignit.

Atunci veni la el chiar inginerul :

— Știi că asta înseamnă că refuzi să-ți faci datoria ? îl întrebă acesta.

— Nu pot prelua lucrul tovarășilor mei, îi răspunse Pelle cu glas înăbușit.

— Foarte frumos din partea dumitale că gîndești așa, numai că nu-ți mai sînt tovarăși ! Dumneata ești acum funcționar și, ca atare, trebuie să servești firma acolo unde ți se cere.

— Nu pot face una ca asta ! Nu le pot lua oamenilor pîinea de la gură.

— Gîndește-te omule ! E în joc viitorul dumitale. Păcat de dumneata, ai posibilitatea să ajungi departe. Nu te pot apăra împotriva propriei dumitale încăpățînări ; aici se cere supunere oarbă.

Inginerul tăcu un timp și așteptă răspunsul lui Pelle, dar acesta nu avea nimic de adăugat.

— Uite, cu toate că e împotriva principiilor fabricii, voi merge atît de departe, încît îți voi da răgaz pînă

mîine. Gîndeşte-te bine şi nu te agăţa de un sentimentalism prostesc. În primul rînd, trebuie să treci prin foc şi sabie cu cei de care ţii.

Pelle plecă. Nu voia să sosească acasă înaintea orei obişnuite, pentru a nu da loc la întrebări. Era destulă vreme pentru aşa ceva. O luă încet pe cheiuri şi privi la vapoare. Aşadar, visul lui de fericire se şi spulberase! Scurt mai fusese! Vedea înaintea ochilor faţa dezamăgită a lui Ellen şi se întristă. Îi părea rău mai cu seamă de dînsa, căci în ceea ce-l privea, nu avea nimic de spus; aşa îi era soarta şi pace! Nu îi trecu nici o clipă prin minte să şovăie între viitorul lui şi spiritul de camaraderie; uitase cu desăvîrşire că inginerul îi dăduse timp de gîndire pînă a doua zi.

Cînd veni ora, porni spre casă. Ellen îl primi voioasă şi cu inima uşoară. Umbla de colo-colo fericită şi fredona. Te înduioşa s-o vezi cum se străduia să se deprindă cu clasa de oameni în care se pregătea să intre. Avea gesturi graţioase şi în jurul gurii i se ivise o trăsătură, care trebuia să însemne distincţie. Asta o prindea minunat şi Pelle se simţea întotdeauna ispitit să o sărute şi să-i strice ţinuta. Azi, însă, se aşeză tăcut la masă. Ellen îi păstra partea lui de mîncare, pe care i-o încălzea cînd venea seara acasă; la amiază mînca pîine cu unt la birou.

— După ce se vor statornici lucrurile, vom lua cu toţii prînzul la şase; e mult mai plăcut.

— Aşa mi s-a spus că fac boierii, vorbi Lasse. Mi-ar plăcea să încerc şi eu o dată să văd cum merge.

Lasse ţinea pe Lasse cel mic pe genunchi şi-i spunea nişte poveşti hazlii. Băieţelul rîdea şi de fiecare dată cînd izbucnea în rîs, ţipa de bucurie şi surioara din leagăn, ca şi cum ar fi înţeles totul.

— Ei, care să ţi-o mai spun — ceea cu baba? Trebuie să ascultaţi cu luare aminte, că de nu, nu vă mai cresc urechile! A fost odată o babă...

— O babăăă, repetă Lasse cel mic, maimuţărindu-l pe bunic.

— Da, babă! repetă Lasse şi rîseră toţi trei.

— Acum, de ce să mă apuc mai întîi? spuse baba cînd veni la lucru — să mănînc întîi, ori să dorm în-

tîi ? Eu aş zice să mănînc întîi. După ce mîncă, baba se întrebă iarăşi : Da' acuma ce să fac mai întîi ? Să trag un pui de somn, sau să mă apuc de lucru ? Eu aş zice că mai de grabă să trag un pui de somn. Şi femeia se culcă şi dormi dusă, pînă se făcu seară, iar cînd se făcu seară se duse acasă şi se culcă în pat ca să doarmă ca lumea...

Ellen se apropie de Pelle şi îi petrecu braţul de după umeri.

— Am trecut pe la fosta mea stăpînă ; are să-mi ajute să-mi prefac o rochie de seară din rochia de mireasă, îi spuse ea. Atunci n-am mai avea de cumpărat decît fracul pentru tine.

Pelle ridică încet ochii la dînsa şi un tremur uşor îi trecu peste faţă. „Sărăcuţa ! gîndi el. E cu gîndul la serate !" Apoi îi spuse cu glasul scăzut :

— Nu-ţi mai bate capul ! Am isprăvit cu iroul. Mi-au cerut să mă fac spărgător de grevă şi am plecat.

— Vai ! făcu Lasse şi mîinile lui veştede începură să tremure, de era cît pe ce să scape copilul din braţe. Ellen privi împietrită la Pelle. Se făcea tot mai albă şi mai albă şi nu scotea nici un sunet. Era gata să se năruie.

29

Pelle se afla din nou printre ai lui, nu-i părea rău că norocul îşi luase înapoi cuvîntul, ba, la drept vorbind, îi părea poate chiar bine. Aici era de fapt locul lui. Se putea ca tocmai el, căruia i se datora în bună parte dezlănţuirea aceasta uriaşă, să fie scos din luptă ?

Printre conducători era binevenit, pentru că la nevoie nu era nimeni să pună umărul ca el ; apariţia lui insufla încredere oarbă, îi făcea pe oameni să ţină pînă la capăt şi să dea iureş fără teamă. Afară de asta, se pricepea să organizeze.

Dis-de-dimineaţă, se ducea la cartierul general al grevei, de unde se conducea lupta. Situaţia fusese deo-

camdată lămurită. Oamenii care cunoşteau poziţiile cele mai tari ale duşmanului fură convocaţi să dea informaţii şi se întocmi un plan cuprinzător de luptă. Mai fură convocaţi la adunări secrete de control tovarăşi de încredere din diferite întreprinderi de la care culeseră material informativ folositor pentru atacurile lor de orice natură împotriva întreprinderilor, precum şi în campaniile de presă. Trebuiau loviţi cei setoşi de sînge, ca şi cei care nu se ţineau bine în şa. Erau întreprinderi pe care patronii le menţineau în activitate din motive personale şi acestea trebuiau neapărat descoperite şi paralizate, chiar dacă în felul acesta creştea şomajul. Muncitorii se înarmau cu înfrigurare, nu era momentul să fie pretenţioşi în alegerea armelor. Pelle era în elementul lui. Asta era altceva decît să dobori un singur cizmar, chiar dacă era cel mai mare din oraş! Pelle avea capul plin de idei şi nu şovăia niciodată cînd era vorba să le pună în practică. La război, ca la război!

Aceasta din punctul de vedere al atacului. Pătruns cum era de spiritul colectivităţii, Pelle vedea însă limpede că adevăratul caracter al luptei era cel defensiv. Se cerea prevedere şi măsuri de apărare cuprinzătoare, dacă voiai ca masele să fie în stare să reziste, căci pînă la urmă totul se va reduce la o problemă de rezistenţă! Trebuia împiedicată aducerea de spărgători de grevă din străinătate prin comunicări urgente către ziarele partidului din ţările respective, precum şi prin stabilirea de posturi fixe la staţiile de cale ferată şi la debarcaderele vapoarelor. Muncitorii se foloseau pentru întîia oară de telegraf în lupta lor. Numărul spărgătorilor de grevă băştinaşi trebuia ţinut în frîu prin toate mijloacele şi, în primul rînd, trebuiau făcute rezerve de provizii, în aşa fel încît masele de şomeri să fie puse la adăpost de foamete.

Pelle avusese cîndva viziunea solidarităţii fireşti a muncitorilor din lumea întreagă şi asta îi fu acum de folos. Conducătorii mişcării lansară un manifest înflăcărat, adresat muncitorilor din Danemarca, în care le atrăgeau încă o dată luarea-aminte asupra prăpastiei din care se ridicaseră şi a culmilor lumi-

noase către care năzuiau, cerîndu-le în cuvinte mișcătoare să fie solidari cu ei. O dare de seamă a cauzelor locaut-ului și a intențiilor pe care le ascundea, fu tipărită și difuzată în toată țara o dată cu apelul ca mișcarea să fie sprijinită în numele libertății!

Se amintea organizațiilor muncitorești din toată țara, prin apeluri speciale, că făceau parte dintr-o mare colectivitate și că un aparat uriaș trebuia menținut în funcțiune. Ideea uniunii, pornită de la un mic sindicat cuprinzînd muncitorii cîtorva ateliere, crescuse într-atît, încît ajunsese să cuprindă tot regatul și acuma încercau să împînzească cu ea și muncitorimea lumii întregi, ca s-o cîștige de aliat în luptă. Bărbații din fruntea mișcării, ieșiți din mijlocul maselor și care mai trăiau încă în aceleași condiții de viață ca și ele, erau fără îndoială în stare să înfăptuiască și acest lucru. Ținuseră pasul cu creșterea tot mai năvalnică a mișcării și continuau să crească.

Simțămîntul de a fi bine pregătiți le insufla curaj și le dădea o vedere limpede asupra rezultatelor luptei. La biroul grevei soseau zilnic de la țară oferte de lucru pentru șomerii de pe urma locaut-ului. Se primeau bani și contribuții în alimente, iar unele familii de țărani se ofereau să ia la ele copii de-ai celor rămași fără lucru. Veneau sume de bani și din străinătate, cercurile liberale ale capitalei simpatizau cu muncitorii; iar în cartierele muncitorești, numeroși negustori și proprietari de birturi începură să facă colecte pentru șomeri.

Muncitorii arătau un spirit de sacrificiu nemaipomenit și în toate întreprinderile circulau carnete cu timbre de ajutor, mii de muncitori trimiteau săptămînal fondului grevei un sfert din cîștigul lor, și așa destul de slab. Șomerii, victime ale locaut-ului, dădeau dovadă de mult curaj și simțămîntul de solidaritate îi făcea eroici. Oricît de goi și de săraci rămăseseră după iarna grea prin care trecuseră, în primele două săptămîni nu acceptară nici un ajutor. Unii cruțau pînă și casa de ajutor a greviștilor și se descurcau cum puteau, căutînd de lucru pe la particulari, sau

ducîndu-se la ţară ; mulţi tineri necăsătoriţi plecară în străinătate.

Patronii făceau tot ce puteau să vină de hac şi acestor mijloace de care se serveau muncitorii ca să se descurce. Interziseră negustorilor şi furnizorilor să livreze materiale acelora dintre şomeri care se apucaseră să lucreze independent ; împănară ţara cu spioni, care întărîtau pe micii meşteşugari şi pe ţărani împotriva lucrătorilor rămaşi fără lucru ; pe cei plecaţi în străinătate îi urmăreau cu mandate de arestare.

Intenţia destul de limpede a patronilor era să încercuiască pe muncitori ca, o dată paralizaţi, să nu mai poată ţine piept foametei, să se moaie şi să cedeze. Muncitorii, conştienţi de această tactică, rezistau cu şi mai multă dîrzenie. Deşi vlăguiţi de îndelungata lor pribegie prin pustiu, aveau mare chef să se războiască. Nu pricepuseră ei mult pînă acum din toată chestia aceasta, tendinţele cele noi se manifestaseră fragmentar în sufletul lor, ca şi cum le-ar fi spus inima nelămurit că pămîntul făgăduinţei s-ar afla pe aproape. Adesea li se înrădăcina în minte cîte un cuvînt, care trebuia să le slujească pentru a exprima tot ce simţeau. Degeaba ar fi încercat cineva să li-l scoată din cap cu cele mai rezonabile argumente ; vorbele de care se agăţaseră se puteau destrăma, dar credinţa însăşi şi sensul adînc al lucrurilor rămîneau. In fundul sufletului lor dăinuia conştiinţa nelămurită, dar de nezdruncinat, că fuseseră aleşi să apuce era fericirii.

Şi iată că lucrurile se lămureau încet, încet. Focul luptei îşi arunca lumina înainte şi îndărăt, scoţînd în evidenţă întreaga lor viaţă în toată asprimea ei. Era de fapt lucrul pe care îl ştiuseră din totdeauna, numai că, înfăţişat în felul acesta, îl putea desluşi oricine. Toate biciuştile fuseseră împletite într-un bici mare — biciul foamei — cu care voiau să-i mîie înapoi, în braţele mizeriei. Nevoia, în forma ei cea mai crudă, fusese asmuţită împotriva lor ; aceasta era măsura extremă care le întărea credinţa că se aflau pe

calea cea bună, aproape de țintă. Noaptea e întotdeauna mai întunecoasă înainte de revărsatul zorilor!

Mai erau o sumedenie de alte lucruri, care abia acuma începeau să li se lămurească. Îngăduiseră să li se bage în cap că neamțul era dușmanul lor ereditar și că, în primul rînd, venea patria. Asta nu îi împiedica acum de loc pe patroni să cheme în țară mercenari nemți, cu ajutorul cărora să-și înfometeze pe propriii lor compatrioți. Iubirea de patrie — vorbe goale, căci nu existau decît două națiuni: asupritorii și asupriții.

Aceasta era starea de lucruri văzută la lumină! Nu trebuia să crezi chiar tot ce ți se spunea de acolo, de sus — și doar toată învățătura de sus venea! Preoții erau oameni așa de cumsecade — știau ei bine pe care Dumnezeu să-l slujească! Mai bine ar fi avut muncitorii școlile lor, unde copiii, în loc să învețe religie și patriotism, ar fi fost instruiți în spiritul cel nou. Atunci s-ar fi isprăvit și cu blestemul sărăciei! Muncitorii folosiră lupta și inactivitatea ca să gîndească, să cerceteze și să încerce să-și întărească ba una, ba alta dintre convingeri.

Nu trecu mult și spectrul foamei începu să colinde pe la casele muncitorilor, dar efectul nu fu cel așteptat, ci trezi în ei numai ura și îndîrjirea pentru că tocmai în această privință erau mai căliți! In decursul vremii învățaseră doar să rabde — la urma urmei nici nu învățaseră altceva — și asta le prindea foarte bine acum. Posedau comori nesecate de răbdare la care puteau recurge și de unde își scoteau puterea de rezistență, de aceea erau de nebiruit. Ce, tot nu aveau de gînd să se dea bătuți? Ei, atunci încă o mie pe drumuri. După toate aparențele, mizeria nu creștea nicidecum numai pentru atîta lucru; învățaseră ei să îndure lipsurile în mod civilizat — asta era contribuția lor la răspîndirea culturii. Nu vedeai nicăieri, ieșind la lumina zilei, mizeria; se înghesuiau cu ea prin unghere și păreau curajoși. Toate acestea slăbeau credința adversarului că mijloacele lui ar fi fost fără greș.

Muncitorii folosiră şi ei înfometarea drept mijloc de luptă ; boicotau pe patroni şi pe ai lor şi băteau în duşman unde găseau prilejul. Multe uşi fură însemnate cu cîte o cruce de către marea oaste a muncitorilor şi cei dindărătul lor sortiţi pieirii.

Părea că, cu cît nevoia îşi arăta mai mult colţii, cu atît creştea curajul maselor. Nimeni nu ştia cît vor mai dura toate acestea, însă atîta vreme cît mai aveau un fir de păr în cap, trebuiau să nu-şi piardă cumpătul. Hainele le mai erau încă întregi şi făceau excursii de primăvară. Plecau cîntînd, cu steagurile în fruntea coloanei şi tot cîntînd se întorceau.

Pentru întîia oară erau muncitorii liberi, cu toate că de lucru era destul — iată deci prima vacanţă în viaţa lor. Boicotau prăvăliile negustorilor din cartier care nu erau de partea lor, de parcă ei ar fi fost cumpărătorii cei mari. Una se trezise într-atîta în ei, încît fiecare trebuia să ia poziţie — cu ei, sau împotriva lor. Negustorii îşi ascundeau convingerile — dacă le aveau — şi se luau la întrecere în a-şi arăta prietenia faţă de muncitori. Pe tejghele se aflau cărticele cu timbre de ajutor pentru colecte, iar unii dădeau chiar un anumit procent din dever. Muncitorii aveau destul timp să nu scape pe nimeni din ochi, căci ura li se trezise de-a binelea şi se făcea din ce în ce mai amarnică şi mai amarnică.

Conducătorii ţineau muncitorii în frîu şi-i îndemnau la cumpătare. In lupta aceasta pentru existenţă şi pentru fericire era ceva îmbătător, care îi ispitea să pună totul la bătaie. Conducerea grevei îşi concentrase atenţia asupra nevoii de a menţine cît mai redus numărul celor ce stăteau cu braţele încrucişate — s-ar fi putut ca la un moment dat să ajungă foarte greu de procurat mijloace de trai suficiente. Dar muncitorii care mai aveau încă de lucru îl părăseau orbeşte, din spirit de solidaritate cu cei concediaţi, socotind, de bună seamă, că aşa se cuvine !

Intr-o zi, zidarii ridicară pe neaşteptate pretenţia ca ziua de muncă să fie scurtată cu o oră. Li se răspunse negativ şi totuşi, în aceeaşi seară, încetară lucrul la orele şase, în loc şapte, ca de obicei. Popu-

ţia oraşului îşi ieşi din ţîţîni ; în plin şomaj, după o iarnă aşa de grea, să ceară cineva scurtarea zilei de lucru !

Conducerea luptei rămase surprinsă de această acţiune ; se temea să nu piardă muncitorii simpatia generală de care se bucuraseră pînă acum. Se miraii mai cu seamă că Stolpe, membru de partid cumpătat, nu se împotrivise acestei hotărîri. Ca vechi preşedinte al sindicatului, Stolpe avea mare influenţă asupra oamenilor şi trebuia să-i convingă să reia lucrul. Pelle trată cu el.

— Asta nu e treaba mea, îi răspunse Stolpe. Nu eu am propus încetarea lucrului ; iar la adunarea generală, majoritatea a fost pentru — şi cu asta chestiunea e închisă. Nu mă ridic eu împotriva tovarăşilor !

— Dar nu aveţi dreptate, spuse Pelle. Dumneata porţi răspunderea... şi breasla voastră se bucură de cele mai bune condiţii de muncă. Trebuie să vă gîndiţi şi la lupta noastră, căci sîntem în toiul ei.

— Ei, lupta ! Firește că la ea ne-am şi gîndit. Ai dreptate, am un cămin bun şi plăcut, pentru că breasla noastră stă bine. Noi, zidarii, ne-am creat condiţii de muncă satisfăcătoare şi cîştigăm ca lumea. Dar nu vom huzuri, privind cum luptă ceilalţi pentru o coajă de pîine. Asta nu ! Locul nostru e alături de cei ce pornesc la luptă !

— Cum rămîne atunci cu ajutorul vostru ? Are să trebuiască să ne lipsim de acum încolo de cele zece mii de coroane pe săptămînă pe care ni le daţi. Afară de asta, atitudinea voastră poate avea urmări, de care nici nu ne putem încă da seama. Dumneata, tată socrule, trebuie să vezi ca hotărîrea să fie anulată. Fă aşa ca şi cum propunerea n-ar fi obţinut majoritatea.

— Asta mi se pare că se cheamă diplomaţie, nu-i aşa ? Atunci las-o mai bine pe seama adversarilor noştri. Noi respectăm votul şi o dată şi o dată tot el are să le reformeze pe toate. Dacă începi să te atingi de buletinele de vot...

— Nici nu-i nevoie de aşa ceva ! Oamenii nu prea ştiu ce fac, nici nu le poţi cere să vadă lucrurile în

ansamblul lor. Ai mai putea pune încă o dată chestiunea la vot — după ce le voi fi vorbit despre lupta noastră !

— Aşa ! Va să zică tu crezi că noi nu ne dăm seama de ceea ce facem ? îi răspunse Stolpe jignit. Dar să se spargă urmările în capul nostru, de asta sîntem buni ? Firește, vrei să te urci la tribună, să le sucești capul şi să-i faci să voteze tocmai pe dos de cum au votat. Nu ! La noi nu merge aşa ! Au votat conform convingerilor lor şi gata ! Bună sau rea, hotărîrea a fost luată şi nimeni nu se atinge de ea !

Pelle trebui să renunțe, bătrînul era de neînduplecat. Zidarii sporiră cu cîteva mii numărul celor ce se plimbau.

Patronii se folosiră de această pripire a muncitorilor, care îi punea pe ei într-o lumină bună în fața opiniei publice şi trecură la lupta decisivă, declarînd locaut-ul general.

30

Acasă la Pelle domnea sărăcia. Nici nu prinseseră bine cheag după iarna cea grea, că şi fuseseră tîrîți iar în luptă ; afară de asta, pregătirile în vederea noii lui situații îi înglodaseră în datorii. Pelle primea acelaşi ajutor ca şi ceilalți şomeri — vreo zece — douăsprezece coroane pe săptămînă, bani din care Ellen trebuia să procure hrană şi combustibil. Ea socotea că de vreme ce era conducător, i se cuvenea mai mult, dar Pelle nu voia să se bucure de alte condiții decît cele stabilite pentru toți.

Cînd, după o zi încordată, se întorcea acasă rupt de oboseală, Ellen îl întîmpina cu ochi întrebători. De spus nu-i spunea nimic, dar în ochii ei stăruia în permanență aceeaşi întrebare : „Ei, ai găsit în sfîrşit de lucru ?“ Asta îl sîcîia pe Pelle, căci Ellen ştia prea bine că el nu căuta de lucru şi că nici nu ar fi avut ce căuta. Cunoştea şi ea situația tot atît de bine ca şi el, dar se încăpățîna să pară că nu ştie nimic din cele

prin cîte treceau Pelle şi tovarăşii lui şi, cînd aducea vorba despre asta, tăcea cu îndărătnicie : n-o interesa de loc !

Pelle era cuprins de focul luptei ; nimănui mai mult decît lui Ellen nu ar fi dorit el să-i împărtăşească sentimentele şi planurile de luptă. Mai găsise la ea imbold şi în alte domenii, şi asta îl făcuse să simtă că-i sporesc puterile, că-i creşte încrederea în sine ; de data asta însă, Ellen tăcea. Il avea pe el, căminul şi copiii, şi de rest nu-i păsa. Impărţise doar cu el nevoile iernii şi nu-şi pierduse voioşia, căci cele ce se întîmplaseră atunci nu erau din vina lui. Acum, însă, putea găsi de lucru, numai dacă ar fi vrut. Ellen recurgea la împotrivirea ei de altădată şi asta îl frîna, răpindu-i o parte din bucuria de a se afla în focul luptei.

Cînd venea acasă şi povestea ce se întîmplase peste zi, i se adresa lui tata Lasse. Ellen îşi vedea de treburile ei, de parcă ar fi fost surdă ; deodată îl întrerupea ca să-i spună că le lipseşte cutare sau cutare lucru. Pelle se deprinse să nu-şi mai împărtăşească gîndurile acasă şi îşi mută toată activitatea în afară. Cînd avea ceva de scris sau de discutat cu oamenii se ducea la cîte o cîrciumă ca să scape de prezenţa ei apăsătoare. Evita să-i pomenească despre posturile lui de răspundere şi, cu toate că nu se putea ca ea să nu fi aflat de ele în oraş, se prefăcea că habar nu are. Pentru dînsa Pelle era tot muncitorul Pelle, care se eschiva dela îndatoririle lui faţă de nevastă şi de copii. Indărătnicia acestei concepţii îl sîcîia şi, cum era în tot cazul amărît, se aruncă în luptă cu şi mai multă îndîrjire, devenind din ce în ce mai neînduplecat.

Bătrînul umbla de colo-colo, se uita la ei şi se necăjea. Ar fi vrut să se amestece, dar nu se pricepea cum să facă ; afară de asta, începea să se cam simtă de prisos. Işi punea în fiecare zi hainele cele vechi şi ieşea în oraş să-şi ofere braţele pentru vreo treabă întîmplătoare ; braţe de lucru, însă, se găseau destule şi chiar mai tinere decît ale lui ; în afară de asta, se temea să nu se apuce de ceva care ar fi răpit altora munca. Nu se pricepea la luptă şi îi venea greu să

deosebească ce era de ce nu era voie să faci. De Pelle avea un respect fără margini ; dacă spunea băiatul că aşa e drept, apoi aşa era drept, chiar dacă ar fi să crapi de foame ; doar băiatul lui era sortit pentru ceva mare.

Într-una din zile bătrînul părăsi casa pe tăcute. Pelle, ocupat cum era, nici nu prea băgă de seamă şi îşi spuse că se dusese, se vede, la telăliţa de la Arcă, pentru că aici numai plăcut nu era.

Pelle conducea lupta pe teren ; la socoteli şi la administraţie nu se pricepea. Pe cîmpul de bătaie era la largul lui. Încă de pe vremea cînd avea opt ani, fusese pus în faţa nevoii de a se face stăpîn pe situaţie prin propriile lui mijloace, şi izbutise. Acum, aceasta îi prindea bine. Se bucura de încrederea maselor ; cuvintele lui li se păreau firesti şi, chiar cînd nu-l înţelegeau, tot credeau în el. Chiar dacă nu-i plăcea cuiva calea pe care îl ducea, n-avea încotro şi trebuia să-l urmeze — nu era acum momentul să stai la discuţie ; unde nu mergea cu binele, întorcea foaia.

Lupta se bizuia în primul rînd pe solidaritatea maselor şi Pelle era tot timpul pe stradă ; oriunde se întîmpla ceva, răsărea ca din pămînt. Introdusese o paradă impunătoare : în fiecare dimineaţă, şomerii trebuiau să se înfăţişeze în diferite puncte ale oraşului — pe sindicate — pentru a răspunde la apel. Cu ajutorul acestei reviste uriaşe, care cuprindea aproape patruzeci de mii de oameni, se putea stabili cine anume se făcuse spărgător de grevă. Se întîmpla întotdeauna să lipsească cîţiva, însă cei ce lipseau justificat trebuiau s-o dovedească, dacă voiau să li se dea ajutorul de grevă. Impulsiv cum era, Pelle apărea cînd într-un loc, cînd într-altul şi întotdeauna pe neaşteptate. Din pricina iuţelii lui firesti fusese poreclit „Fulgerul". Nu stătea mult pe gînduri, totuşi pătrundea destul de temeinic în adîncul lucrurilor ; fenomenele se succedau cu repeziciune şi totul creştea şi se desfăşura peste limitele pe care le-ar fi putut cuprinde o minte conştientă. Fireşte că Pelle ţinea pas cu această creştere şi, datorită impulsivităţii lui, le cuprindea pe toate dintr-o ochire.

Era destul de lucru ; la apel trebuiau însemnaţi cei care lipseau şi cei ce ştiau ceva despre ei trebuiau să raporteze. Unul plecase în străinătate, altul se dusese să caute de lucru în provincie — asta era în regulă. Dacă se întîmpla însă ca cineva să lipsească pentru că devenise spărgător de grevă, se luau măsuri pe dată ca să fie pedepsit. In felul acesta, Pelle izbutea să ţină strîns rîndurile. Printre muncitori erau şi destule elemente uşuratice, băieţi zăpăciţi şi neştiutori, care nu-şi dădeau seama de urmări, însă controlul sever şi sancţiunile le îngreunau ieşirea din rînduri.

In legătură cu aceasta, Pelle mai organiză, împreună cu Stolpe, un detaşament al pichetelor de grevă, alcătuit din cei mai buni oameni ; erau fanatici şi zeloşi, aleşi din toate breslele ; luaseră parte la organizarea sindicatului lor şi cunoşteau pe fiecare om în parte. Se postau dis-de-dimineaţă în faţa locurilor de muncă, însemnau pe cei care se duceau la lucru şi încercau să-i oprească. Se hărţuiau în permanenţă cu poliţia, care le punea tot felul de beţe în roate.

Pelle se întîlnea acum des cu Morten, pe care nevoia îl făcea să iasă din rezervă. Nu credea că lupta va aduce cu sine o situaţie mai fericită şi de aceea nu lua parte la ea. Cunoştea însă mizeria mai bine ca oricare altul ; era cu adevărat uimitor cîte ştia el în privinţa aceasta. Distribuirea alimentelor nu putea fi lăsată pe mîini mai bune. El conducea serviciul de distribuire ; ar fi preferat, însă, să stea tot timpul să taie porţii de carne de porc pentru familiile şomerilor. Porţiile erau cîntărite exact şi, cu toate acestea femeile se înghesuiau în jurul lui. Zîmbetul lui palid era blagoslovit, căci li se părea că el taie bucăţi mai mari.

Morten şi cu Pelle aveau păreri diferite aproape în toate chestiunile. Pînă şi acum, cînd totul depindea în primul rînd de o perfectă unitate de vederi, Morten era de altă părere, căci nu se putea împăca cu metodele de mînă tare ale lui Pelle. „Nu uita că muncitorilor le mai lipseşte încă maturitatea", spunea el într-una. Şi într-adevăr, nu se putea nega că printre muncitori erau mulţi cu totul străini de cele ce se petreceau şi, cu toate că erau oameni deştepţi şi cu scaun la cap,

nu pricepeau nici o iotă din cele ce se întîmplau în jurul lor. Aceştia erau în cea mai mare parte oameni care veniseră de la ţară după ce trecuseră de o oarecare vîrstă ; unii din ei fuseseră mici meşteşugari la ei acasă şi socoteau sindicatul ca pe un fel de instituţie de linşaj. În naivitatea lor, se foloseau de grevă tocmai ca să-şi asigure o muncă mai bună. Cînd li se spunea „oameni de onoare" sau „spărgători de grevă", zîmbeau ca copiii pe care îi ameninţi cu revolverul. Greoi la minte, cum erau, îşi puneau prigoana la inimă, fără să desluşească pricina ei. Dar de antrenat, trebuiau şi ei antrenaţi.

Industria fierului făcea tot ce putea ca să menţină în funcţiune cîteva fabrici unde să se execute comenzile pentru care existau obligaţii contractuale şi care ar fi riscat altfel să cadă în mîna firmelor concurente din străinătate. Tocmai aceste fabrici trebuiau paralizate cu orice preţ. Pichetele de grevă erau tot timpul în acţiune pe lîngă ele, iar *Muncitorul* publica numele şi adresa spărgătorilor de grevă. Cînd ieşeau de la lucru, erau luaţi în primire de mulţimea care îi aştepta, bătîndu-şi joc de ei, aşa că trebuiau să fie escortaţi acasă de poliţie. Furia mulţimii, stîrnită de necredinţa lor, îi urmărea pînă acasă, în cazărmile muncitoreşti pe unde locuiau. Soţiile şi copiii şomerilor preluau lupta, continuînd-o împotriva familiilor spărgătorilor de grevă, aşa încît aceştia erau siliţi să se mute. Îi vedeai noaptea, ştergînd-o cu avutul încărcat într-un cărucior, căutînd să-şi găsească altă locuinţă la adăpostul întunericului. Lumina zilei, însă, îi trăda şi trebuiau s-o pornească din nou în pribegie, pînă cînd i se făcea milă poliţiei de ei şi le găsea casă.

Într-o zi fu repusă în funcţiune o mare fabrică de maşini în nordul oraşului, cu ajutorul unui număr de muncitori aduşi din străinătate şi a cîtorva spărgători de grevă. Pelle se pregătea să-i întîmpine la ieşirea de la lucru, cînd primi în cursul zilei vestea — din partea unui gardist, care ţinea în taină cu muncitorii — că două sute de poliţişti fuseseră ascunşi într-o şcoală din apropiere, unde aşteptau gata să intervină.

După-masă începură să se adune în faţa fabricii şomeri, femei sărace şi copii. Oamenii veniseră devreme, deoarece, pentru a evita ciocniri, li se dădea adesea drumul lucrătorilor cu o oră înainte de timpul obişnuit; nici nu aveau ce pierde, dacă aşteptau. În sfîrşit se adunară în faţa porţii fabricii cîteva mii de oameni. Poliţia — în grupuri strînse — circula,croindu-şi cu greu drum prin mulţime, dar de la o vreme trebui să renunţe la gîndul de a o împrăştia. Puştimea începu să facă gălăgie şi molipsi şi pe cei mari, care simţeau nevoia să se mai încălzească, şi se apucară să ia poliţiştii peste picior.

— Oameni buni! se auzi deodată un glas tînăr şi puternic. Din dos, la şcoală, sînt cîteva sute de copoi, care atîta aşteaptă, să facem puţină gălăgie ca să tăbărască pe noi cu bastoanele de cauciuc. Ce-ar fi să-i lăsăm în pace să stea unde sînt? Cred că puţin.. şcoală le va prinde bine!

Ura! Ura! Trăiască Fulgerul! răsună din toate părţile şi mulţimea începu să se învioreze. Ăsta-i Pelle! trecu o şoaptă din gură în gură. Femeile se ridicau în vîrful picioarelor ca să-l vadă.

Pelle şi cu Stolpe stăteau peste drum, lîngă un zid, înconjuraţi de cîteva duzini de muncitori din pichetele de grevă. Gardiştii treceau pe dinaintea lor, trăgînd cu coada ochiului la ei. Aveau ordin să împiedice patrularea pichetelor de grevă, însă nu aveau nici un chef să se pună rău cu Pelle. Locuiau prin cartierele muncitoreşti, de unde se trăgeau, şi un cuvînt al lui putea să le facă viaţa amară în tot cartierul.

Ora la care înceta de obicei lucrul trecuse şi totuşi nu li se dădea drumul lucrătorilor din fabrică. Oamenii îşi menţineau vioiciunea, făcînd haz; prin aer zburau vorbe de batjocură la adresa spărgătorilor de grevă şi a capitaliştilor. Deodată trecu un freamăt prin mulţime. Puştimea, care mirosea cea dintîi cum stau lucrurile, prinse a fluiera printre degete, luînd-o la goană pe străzile laterale. Masa de oameni se puse în mişcare şi poliţia se luă pe urmele ei în pas alergător, prin mijlocul străzii. Fabrica dăduse drumul lu-

crătorilor printr-o poartă dosnică: păşeau hăt-departe, la vale, abătuţi, fără să se uite în lături şi însoţiţi de o escortă puternică de gardişti. Convoiul fu ajuns din urmă şi însoţit pînă acasă de un concert lugubru, întrerupt din cînd în cînd de strigăte ca: „Ura! Ura! Trăiască oamenii de onoare!"

Oamenii din pichetele de grevă umblau înşiraţi de-a lungul convoiului, ocupaţi cu înfrigurare să identifice şi să noteze pe fiecare în parte, iar Pelle mergea în mijlocul mulţimii şi încerca să o împiedice de la nesocotinţe. Erau motive puternice să bage bine de seamă, pentru că erau unii care mai stăteau şi acum în închisoare, din pricină că se încăieraseră cu spărgătorii de grevă în timpul grevei de astă-iarnă, iar poliţia avea în privinţa aceasta ordine stricte, venite de sus. Presa capitaliştilor cerea zilnic să se ia măsuri severe şi să împrăştie cu bastoanele orice aglomerare de pe străzi şi mai cu seamă din faţa fabricilor.

Din cînd în cînd, cîte unul dintre spărgătorii de grevă se desprindea din coloană şi o zbughea pe poarta unei case, urmărit de fluierături puternice.

In ceata aceasta se afla şi un om mai în vîrstă, dar încă viguros, care se ţinea cam la o parte de ceilalţi şi pe care Pelle îl recunoscu. Omul umbla pe lîngă margine, ca şi cum i-ar fi fost ruşine să se afle sub ocrotirea poliţiei; umbla adus de spate şi călca apăsat pe trotuar, pe lîngă zidurile caselor. Părul îi încărunţise mult şi mişcările îi erau ţepene. Acesta era zidarul Hansen, camaradul de muncă şi tovarăşul de breaslă al lui Stolpe, la care se dusese Pelle astă-iarnă, ca să-l facă să renunţe de a mai lucra ca spărgător de grevă. „Astuia nu-i merge bine", gîndi Pelle şi, fără să vrea, rămase cu ochii la el. Prigoana îl făcea să sufere.

In sfîrşit dădu colţul; făcu semn gardistului să nu-l însoţească şi, sfios şi cu capul în pămînt, o porni singur pe stradă fără să se uite nici la dreapta, nici la stînga. De fiecare dată cînd se auzea un glas de copil, omul se cutremura. Ajuns dinaintea casei, se opri

ţintuit locului. Pe caldarîm, în rigola de lîngă trotuarul din faţa uşii sale, zăcea un calabalîc sărăcăcios înconjurat de o ceată de copii, schimbă cîteva cuvinte cu femeia şi apoi strînse ameninţător din pumni, scuturîndu-i spre cazarma de unde fuseseră daţi afară.

Pelle se apropie de el.

— Nu-ţi merge bine, prietene, îi spuse, punîndu-i mîna pe umăr. Nu-i de dumneata ceea ce faci! Mai bine vino cu mine să reintri în organizaţie!

Omul întoarse încet capul.

— Aha! Tu erai? făcu el şi cu o mişcare scutură mîna lui Pelle de pe umăr. Tot aşa de voinic şi de obraznic! Pe tine nu văd să te fi atins mizeria. Nu-i chiar aşa de rău să te laşi îngrăşat cu banii muncitorilor. Aşa-i?

Pelle roşi de furie, dar se stăpîni.

— Grosolăniile tale nu mă ating cîtuşi de puţin, răspunse el. Eu flămînzesc pentru cauză, pe cînd tu ai şters-o. Dar sîntem gata să uităm, dacă vii cu mine.

Omul rîse cu amărăciune şi arătă în spre casă:

— Mai bine te-ai duce să ţii discursuri umflate celor de-acolo, de sus. De trei luni de zile mă hărţuiesc şi le fac viaţa amară nevesti-mi şi copiilor; ne afumă ca pe nişte şoareci, ca să ne mutăm. Şi cum n-au izbutit, au alergat la proprietar şi l-au silit să mă evacueze. Dar Hansen nu se lasă! Nu-l poţi da pe uşă afară chiar aşa de uşor! Ei, acuma l-au pus pe administrator să mă zvîrle în stradă. Aşa-i? Rîse cu glasul spart. Lucruşoarele astea le putem căra noi singuri înapoi — hai, mamă, să ne apucăm de treabă!

— Vorbesc eu cu administratorul. Gîndeşte-te că eşti un vechi membru de sindicat!

— Vechi...? Eu sînt în mişcare de la începutul începutului, şi omul se îndreptă semeţ de şale. Dar asta nu m-a putut face să-mi las nevasta şi copiii să moară de foame! Şi aşa, vrei să cerşeşti pentru mine? Ia-o mai bine chiar acum din loc! Hai, cară-te dracului, ori îţi crăp capul cu asta! zise el şi înşfăcă un picior de masă.

Ochii îi erau împînziţi de sînge. Nevastă-sa se apropie de el şi-l luă de mînă.

— Hansen, îi spuse încetişor.

Omului îi căzu piciorul mesei din mînă. Pelle simţi ochii rugători ai femeii îndreptaţi asupra lui şi plecă.

31

Cînd o lua seara, mai mult mort de oboseală, spre casă, Pelle pierdea încet-încet simţămîntul că ar fi de neînvins, pe măsură ce gîndurile i se îndreptau către Ellen.

In timpul zilei nu cunoştea nici şovăiala şi nici îndoiala. Cînd se arăta undeva şi intervenea, o făcea întotdeauna cu mii de oameni din mulţimi în spate; fie că lovea deschis, fie că stătea rezervat şi trata cu conducătorii inamicului, simţea îndărătul lui marea armată a muncitorilor. Dar cînd venea acasă la Ellen, nu avea alt sprijin decît pe sine însuşi. Şi nici s-o ocolească nu putea. Oricît de mult s-ar fi simţit el atras în afară, tot Ellen ţinea taina vieţii lui în mîini. Era tare şi nu se lăsa dată în lături. Trebuia neapărat să cugete asupra făpturii ei şi să găsească o soluţie.

Pelle avea de-a face cu nenumărate familii şi, ceea ce vedea, nu era de loc înălţător. Căminul era o noţiune care abia începea să se dezbare de concepţiile Evului Mediu. Chiar în perioadele obişnuite de muncă, numai foarte puţini cîştigau destul ca să-şi facă o viaţă de familie plăcută şi nici femeile nu se pricepeau la aşa ceva. Bărbaţii, cînd îi întîlneai afară din casă, se întîmpla să fie prezentabili şi bine îmbrăcaţi. Cum intrai însă în casele lor, vedeai pretutindeni acelaşi lucru: o chichineaţă murdară şi întunecoasă şi o femeie trecută, care se învîrtea bombănind cu o droaie de copii murdari după ea. Ceea ce se cîştiga nu ajungea decît unui singur membru al familiei ca să trăiască bine. Bărbatul reprezenta familia în afară, trebuia neapărat să ia cu el la lucru sandvişuri cu unt,

iar cînd se întorcea acasă, trebuia de asemenea să găsească ceva ca lumea de mîncare. Ceilalţi se descurcau cum puteau, cu cafea şi cu pîine. De o masă plăcută de familie, nici nu putea fi vorba. Tot el avea nevoie şi de haine, căci era faţada şi purta tot greul. Mai multă înţelegere nu era în capul acestor femei, care nu vedeau mai departe de lungul nasului — şomajul şi lipsurile de acasă — şi-şi goneau bărbaţii cu mutra lor îmbufnată, de cum intrau pe uşă.

— Te vîri în tot felul de treburi care n-au nici în clin nici în mînecă cu noi — în politică şi în vorbe umflate — în loc să-i laşi pe proşti să se certe între ei, îi cicăleau ele. Şi urmarea era că bărbaţii se vedeau siliţi să cutreiere cîrciumile cu munca lor pentru organizaţie. Mulţi erau oameni de încredere ai partidului şi Pelle se întîlnea cu ei prin localuri, unde soseau morocănoşi şi trebuiau mai întîi dezmorţiţi.

Şi pe aceştia îi întîmpina Pelle cu felul lui de a trezi nădejdea. Cînd îşi arătau neîncrederea, le zugrăvea viitorul în culori strălucite.

— Soţiile noastre ne vor da dreptate! Va veni şi ziua cînd vom aduce acasă o leafă ca lumea, care să ajungă pentru toţi.

— Aşa va fi — numai dacă avem răbdare! le răspundea el, bătînd cu pumnul în masă.

Da, lui îi venea uşor să le vadă pe toate în culori trandafirii. Avea nevastă dintr-o familie cu vază, care îi ţinea casa curată şi plăcută şi care ştia să facă mult din puţin; era fiica unui vechi sindicalist, crescută în sînul mişcării, o femeie care urmărea cu ochi înţelegători activitatea bărbatului ei. Da, ce grijă avea el? Şi Pelle trebuia să tacă.

În privinţa asta, Ellen nu moştenise şi nu învăţase nimic, ci era aşa cum era şi n-avea să se schimbe niciodată, oricîte s-ar fi abătut peste capul ei. În ochii ei, Pelle îşi jertfea nevasta şi copiii de dragul unei idei fixe, ca să nu-şi părăsească tovarăşii de care nu-l lega nimic. Chestia asta cu greva şi cu osîndirea nemiloasă a celor ce nu puteau ţine pasul erau pentru ea palavre de cîrciumă, gărgăuni pe care şi-i vîrîseră muncitorii în cap după ce se cam cherchelişeră.

Așa își închipuia ea lucrurile și sufletul ei se umplea de o durere în care se amesteca jignirea de a se vedea pe sine și pe ai ei dați deoparte de dragul unor oameni care nu-i priveau ; și durerea o făcea frumoasă, îndreptățindu-i părerile.

Nu se plîngea și avea întotdeauna grijă să-i pună dinainte ce se găsea în casă. Cînd se întorcea, găsea totul în cea mai bună rînduială și înțelegea eforturile de care era nevoie, ca să facă față cu puținele mijloace de care dispunea. Situația era cu atît mai apăsătoare, cu cît Ellen nu avea nici un punct vulnerabil ; nu era chip să declanșeze o izbucnire, ca să se mai răcorească ; nu avea cum se certa cu ea, ca să se poată apoi împăca.

Ar fi dorit adesea ca Ellen să devină neglijentă, cum erau atîtea altele. Ellen însă nu se lăsa. Cu cît preocupările lui luau asemenea întorsătură încît trebuia să-l condamne tot mai mult pe el, cu atît mai corectă devenea ea.

Dacă cel puțin și-ar fi putut lămuri lipsa ei de înțelegere prin faptul că avea un suflet sterp și egoist ! O socotise din totdeauna drept o femeie simplă și dintr-o bucată, și totuși firea ei rămăsese pentru el o enigmă. Nu era exagerat de miloasă și de compătimitoare cu alții, ce e drept, dar nici nu cerea niciodată nimic pentru sine ; toate gîndurile ei se concentrau în jurul lui și al copiilor. Trebuia să recunoască că jertfise, fără șovăire, totul pentru el, pentru cămin, pentru lumea întreagă, așa că avea dreptul să ceară și ea ceva în schimb.

Și apoi era întotdeauna aceeași, neschimbată. Era nepăsătoare în tot ce o privea pe ea și îi era suficient să aibă el și copiii cîte ceva ; ei îi trebuia foarte puțin și părea să se satură numai văzîndu-i pe ceilalți mîncînd. Pelle se mira adesea cum de își păstra înfățișarea sănătoasă, cu toate că se hrănea așa de prost. Poate că Ellen avea grijă de ea pe ascuns, dar se rușina numaidecît de acest gînd și-l alunga din minte. Lui Ellen îi fusese și altădată indiferent ce mînca ; adesea nici nu știa ce bagă în gură ; punea pe masă, pentru el și copii — și mai cu seamă pentru el — tot

ce avea mai bun, şi se îngrăşa numai de bucuria de a-i vedea mîncînd. Şi acum îi punea lui Pelle dinainte tot ce avea, ca şi cum ar fi respectat cine ştie ce lege nepătrunsă a firii, indiferent de relaţiile dintre ei! Nimic nu-i putea schimba felul de a fi în privinţa aceasta. Părea adesea o căţea mare şi frumoasă care urmăreşte cu luare-aminte pofta de mîncare a puilor, fără ca cineva să poată bănui din liniştea ei înţeleaptă că îi chiorăie maţele de foame. Cînd le rămînea ceva în farfurie, îi îndemna să mănînce tot: „Eu am mîncat înainte", spunea ea atît de liniştită, încît izbutea de obicei să-l înşele. Era groaznic să te gîndeşti la asta — cu atît mai îngrozitor cu cît pătrundeai mai adînc în miezul acestei chestiuni! Se jertfea pentru el, pe cînd se vedea silită, pe de altă parte, să-i condamne purtarea. Ştia să înfrunte foamea, chiar mai bine decît el, fără însă să înţeleagă de ce anume trebuia să flămînzească!

Din toate aceste consideraţii dureroase, Ellen se ridica tot mai puternică şi mai inaccesibilă şi, tot frumoasă, cu toată ciudăţenia ei. Seara, Pelle grăbea spre casă, cu inima deschisă şi plină de dor, nădăjduind că de data aceasta îl va întîmpina caldă de iubire şi-şi va ascunde ruşinoasă ochii la umărul lui. Dezamăgirea îl arunca şi mai vijelios în luptă — dorul după o mînă moale şi blîndă făcea mîna lui şi mai aspră.

Pelle se străduia într-una să găsească un mijloc ca să facă rost de bani. Cum însă orice efort era de prisos şi cum era şi foarte prins de luptă, încetă să-şi mai bată capul cu această problemă. Gîndul i se înfipsese în subconştient, ca o voluptate care dădea puţină culoare vieţii de toate zilele. Era ca şi cum ceva în sufletul lui pusese stăpînire pe talentul lui la desen; şedea şi desena bancnote frumoase care, în închipuire, şi le trecea tot lui.

Într-o zi, cînd se întoarse acasă, o găsi pe văduva Rasmussen păzind copiii şi cosînd papuci de cîrpe; beţivanul de Walde o ştersese iarăşi, căci venise primăvara. Ellen se dusese undeva la lucru. Vestea îi

străpunse inima, ca un cuțit. Felul în care procedase, fără să-i spună un cuvînt, îi făcu impresia unei palme drept în obraz, și în prima clipă se înfurie. Prefăcătoria era însă străină firii lui și trebui să recunoască că Ellen avusese dreptate. În aceeași clipă, îi pieri supărarea și-i rămase în suflet un simțămînt de deznădejde, care făcea să i se clatine totul înaintea ochilor. Se întorsese lumea pe dos. „Ar trebui mai degrabă să stau acasă și să păzesc copiii", gîndi el cu amărăciune.

— Rămîn cu copiii, doamnă Rasmussen, spuse el.

Femeia își strînse lucrul.

— Da. Aștia trebuie să-și fi pus multe în gînd, spuse ea, oprindu-se în ușă. Nu mă pricep eu la de-alde astea, dar un singur lucru vă spun, dați-i drumul cum se cuvine. Asta-i vorba mea, căci mai rău ca acuma, nici că se poate. „Văduva" — auzi vorbă! Ce să ne mai ascundem după deget? În lumea asta afurisită, un bărbat de-abia dacă poate să îngrijească de cele ce-i trebuie lui, da' încă de o familie! Ca să faci copii, nici nu e numaidecît nevoie să fii măritată. Eu am trăit din greu o viață întreagă, mi-am pierdut și fericirea și sănătatea și cu toată speteala am cîștigat eu măcar atîta cît costă zdrențele pe care le irosesc? Nici pomeneală! Trebuie să mă milogesc pe la boierii pentru care spăl, ca să le am. Te jupoaie și-ți mai pretind încă o piele pe deasupra! Asta a aflat-o madam Rasmussen pe spinarea ei! Și de aceea vă și spun: Dați-i drumul! Azi vine băiatul acasă și-mi spune: „Mamă, iar s-au scumpit lemnele de foc cu un öre la două duzini". „Și ce ne privește asta pe noi, băiatule, zic eu. Ce, noi putem cumpăra două duzini deodată?" „Bine, mamă, da' atunci costă cu un öre mai mult la duzină", zice el. Și ouăle costă o coroană și douăzeci de öre, două duzini, acolo unde cumpără cei bogați. Da' aici, la noi? „Nu, madam dragă, dacă luați două ouă, costă cincisprezece öre", ceea ce face opt öre oul, că noi trebuie să cumpărăm din toate cîte puțin, după cum ni-e și cîștigul. Greu e să fii sărac. Dacă lucrurile nu se îndreaptă, atunci lua-l-ar dracu' pe cel de le-a făcut așa! Iacă, asta e o înjurătură care iese la spălat!

Pelle se juca cu Lasse cel mic. Vorbele doamnei Rasmussen avură răsunet în sufletul lui. Veşnica tînguială, veşnica lor tînguială ! De fiecare dată cînd o auzea, lumea omului sărac i se arăta încă şi mai limpede pînă în adîncurile ei, deşi o cunoştea el de mult. Prăpastia în care privea era îngrozitoare şi se părea că nu i se va da niciodată de fund. Se încredinţa tot mai mult că avea dreptate, că avea de o mie de ori dreptate.

Desena ceva pentru băiat cu gîndul în altă parte. Fără să vrea, dădea desenului o formă.

— Ăştia-s bani ! Ăştia-s bani ! strigă Lasse cel mititel, bătînd din palme.

Pelle se trezi şi se uită la desen — ce-i drept reprezenta în linii largi un bilet de zece coroane. Inima lui de tată se simţea foarte măgulită că mititelul o recunoscuse. Îi veni gustul să vadă cît de asemănătoare izbutise să facă bancnota ; dar de unde dracu' să facă rost de un bilet albastru ? Pelle, care mînuia acum încasări şi distribuiri de milioane, n-avea nici măcar zece coroane în pungă ! Deodată îşi aduse aminte de pipă ! Da, pipa ! De-acolo îi rămăsese copilului în minte imaginea bancnotei. Pipa lui cea veche, pe care o primise ca dar de Crăciun, avea zugrăvită pe ea o bancnotă de zece coroane. Ce idee ! O scoase şi o compară ; nu mai fuma mult din ea, căci nu mai ajungea şi pentru asta. Completă desenul cu înfrigurare, pe cînd Lasse cel mic privea şi se amuza de săriturile pe care le făcea creionul.

— Tata e deştept ! Tata ştie toate ! nu mai înceta el să spună şi vru să o trezească şi pe surioara lui ca să se joace şi ea cu ei.

Nu, nu ieşea bine ! Trebuia cioplit cu cuţitaşul în lemn şi apoi imprimat cu cerneală colorată, ca să se poată vedea asemănarea. Dar Ellen se întoarse acasă şi Pelle ascunse desenul.

— N-ai vrea să nu te mai duci la lucru ? o întrebă el. Voi face eu rost de cele de trebuinţă în casă.

— Şi de ce să nu mă duc ? răspunse ea înţepată. Doar nu sînt cucoană să nu pot face şi eu ceva ! Din

glasul ei nu puteai deduce nimic şi Pelle plecă iarăşi, căci avea o întrunire.

De vreme ce Ellen lucra pe afară, Pelle alerga acasă de cum avea un moment liber, ca să vadă de copii. Îşi făcuse rost de o bucăţică de lemn tare şi de o bancnotă de zece coroane ; transpuse cu multă grijă desenul pe scîndurică şi tot vorbind cu copiii, începu să cioplească după desen. Îndeletnicirea aceasta puse stăpînire pe alte laturi ale firii lui ; îl preocupa ca problemă artistică, independent de celelalte probleme, chiar şi atunci cînd era plecat în oraş. Cît lucra, sufletul îi era cuprins de o mare mulţumire. Imaginea caldă a unei lumi sătule se ridica din chipul de lemn al acestei bancnote de zece coroane, care alunga tot mai mult lipsurile, pe măsură ce se contura. Cînd lucra la ea, sufletul se descătuşa de sub orice apăsare, de parcă ar fi fost cuprins de beţie şi Pelle uita de cele ce-l înconjurau. Ajungea chiar optimist şi îi făgăduia în gînd lui Ellen daruri de preţ.

La urma urmei, totul era nespus de simplu ; doar o neînţelegere — nimic altceva ! Nu avea decît să stea de vorbă cu ea şi ea ar înţelege numaidecît ce viitor îi aştepta, dacă aveau puţină răbdare. Tăcerea lui o îndîrjise. Vai, fericirea — fericirea era acuma mai aproape, mai mare, mai măreaţă decît oricînd. De ce era aşa, nu ştia nici el şi nici nu-şi bătea capul să afle !

Cînd auzea însă, pe scară, paşii lui Ellen, visele se spulberau. Se trezea şi ascundea cele cu care se îndeletnicea, ruşinat la gîndul că, întorcîndu-se de la lucru, l-ar putea surprinde jucîndu-se.

Uneori îl apăsa simţămîntul că prăpastia care se deschisese între el şi Ellen nu se va mai închide niciodată şi se întrista. Nu îşi putea lămuri nepotrivirea dintre necontenitul lui elan spre o viaţă mai bună, pe baze mai solide, mergînd din victorie în victorie, pînă la triumf şi neputinţa care îl paraliza cînd era acasă, unde fericirea dădea înapoi ca racul. Frămîntarea îl obosea şi Pelle începu să se satureze şi să încerce să devină indiferent faţă de această stare de lucruri. Înclinaţie la beţie nu avea şi totuşi ceva se destrăma în el

— un fel de nepăsare față de propria lui situație începu să i se cuibărească în suflet, îndemnîndu-l să cuteze a merge și mai departe, cu riscul de a face prostii care îi puteau dăuna. Deodată simțea cum urlă ceva în el, mai cu seamă cînd se afla față în față cu mizeria amarnică. „Asta e boala mea cea veche", gîndea el cu luare-aminte. În copilărie fusese un fel de criză, acum însă, se prefăcuse într-un glas.

32

Într-o dimineață, Pelle plecă de acasă foarte devreme și o luă spre centrul orașului. Se scuipase înaintea lui Ellen ca să scape de corvoada mesei de dimineață. Ellen se folosea de tot felul de șiretlicuri ca să-l facă să mănînce ca lumea, și stomacul nu era greu de convins ; pe urmă, însă, îi era rușine că se lasă îndopat pe seama celorlalți. Nu era destul de abil să i se poată împotrivi lui Ellen și de aceea o ștergea de-acasă, pe cînd ea mai dormea.

Halul de înfometare în care se afla dădea orașului și întregii vieți o lucire ciudată, fantastică. Avea înaintea lui o zi de muncă grea, pe cînd la spate se afla izbînda încă proaspătă din ajun. Patronilor industriei fierului le venise ideea ingenioasă de a înființa o anexă a organizației forjorilor și mașiniștilor, căreia îi dădură un nume asemănător cu acel al adevăratului sindicat. Apoi trimiseră muncitorilor o circulară prin care îi înștiințau că lucrul va fi reluat chiar a doua zi. Unii dintre muncitori, care nu prea aveau deprinderea cititului, luară circulara drept o comunicare a sindicatului lor ; alții socotiră că era totuna cine îi chema, căci sindicatul era sindicat, iar alții se lăsară ademeniți de avantajele mai mari pe care le oferea sindicatul cel nou. Printre membrii breslei cu pricina domnea mare zăpăceală. De cum se descoperi șiretlicul, omenii cinstiți se retraseră ;

socotiră că se lăsaseră prinşi prosteşte în cursă şi le era mai mare ruşinea de tovarăşii lor.

Pelle era furios de această stratagemă, căci lovise în primul rînd într-însul, care conducea lupta deschis; suferise o înfrîngere şi se gîndea cum să se răzbune. Cu toate străduinţele pichetelor de grevă, nu fu posibil să se întocmească o listă completă a spărgătorilor de grevă. Pelle fierbea de necaz din pricina neputinţei lui; era doar ştiut că atunci cînd se apuca de o treabă, mergea pînă la capăt! Se hotărî deci să răspundă la şiretenie tot prin şiretenie şi îi întinse duşmanului o cursă, aşa ca să dea singur de gol numele spărgătorilor de grevă. Într-o dimineaţă, Pelle dădu publicităţii în *Muncitorul* lista lui, cu afirmaţia semeaţă: iată, acesta e tot activul de care dispune adversarul! Fie că patronii se lăsară prinşi, fie că le era indiferentă soarta spărgătorilor de grevă — a doua zi dimineaţa organul lor protestă, dezvăluind numele şi numărul celorlalţi.

Isprava aceasta spălă ruşinea palmei pe care o primise Pelle şi lumină puţin feţele supte şi împietrite ale muncitorilor. Bine mai răspunsese la viclenia patronilor! Pelle ăsta e dat dracului! Bravo, Fulger! Trăiască Fulger!

Pelle era dat dracului! Cît de vioi şi de cutezător înainta el, adunînd în sunetul paşilor lui viguroşi ecoul străzilor laterale şi al cazărmilor muncitoreşti! Străzile şi casele erau încă acoperite de promoroaca gerului de astă-noapte, pe cînd în aer se simţea scînteierea specifică a marilor oraşe, de parcă lumina ar fi venit din nu ştiu ce izvoare tainice. Pelle lăsase acasă toate grijile; pretutindeni îl salutau muncitorii şi răspunsul lui suna ca un imn de înviorare. El nu-i cunoştea, dar ei îl ştiau. Simţămîntul că munca lui le trezea conştiinţa îl înălţa în propriii lui ochi, cu toate urmele grele pe care i le lăsa.

Peste oraş nu plutea atmosfera obişnuită a dimineţii. Locautul îşi lăsase peste toate mîna grea şi apăsătoare. Vînzarea era slabă şi mica burghezie suspina. Nici nu era vreo perspectivă ca pacea să fie încheiată; beligeranţii păreau de neîmpăcat. Muncitorii nu pier-

duseră nimic prin greva necugetată a zidarilor, căci simpatia pentru clasele de jos avea origine politică. De la țară tot mai curgeau contribuțiile și mai soseau sume însemnate și din străinătate. Lupta îi costa acum pe muncitori jumătate de milion de coroane pe săptămînă ; ajutorul dinafară era ca o picătură de apă în mare, avea însă o însemnătate morală deosebită, fiind un imbold pentru autoimpunere, temeiul întregii rezistențe. Cele o sută de mii de gospodării ale sărăcimii se descotorosiseră de ultimele lor boarfe, ca să poată duce lupta pînă la capăt. Ceea ce voiau muncitorii acum era să smulgă o izbîndă hotărîtoare pentru viitor. Patronii încercară să stînjenească acțiunea de colectare, răspîndită în toată țara, atrăgînd atenția stăpînirii asupra unei ordonanțe străvechi cu privire la cerșit ; dar nu izbutiră decît să stîrnească r sul. Tot era bine că oamenii își mai puteau încă îngădui să rîdă !

Muncitorii se deprinseseră cu foamea. Nu se mai duceau la pădure, ci se plimbau îngînduraţi pe străzi, ca oamenii care au timp berechet, și dădeau orașului o înfățișare de melancolie sărăcăcioasă. Pașii lor erau prea șovăitori, ca să mai ridice vreun ecou și acasă aveau destulă liniște să poată gîndi. Copiii gălăgioși și veșnic hămesiți se răspîndiseră pe la țară — ei cel puțin aveau mîncare bună ; păcat numai că prea era pustiu fără ei !

Pelle întîlnea detașamente de muncitori, în drum spre diferitele puncte de apel. Cînd trecea, oamenii ridicau capul ; pașii lui stîrneau ecou pentru toți. Patruzeci de mii de oameni mergeau alături de el, care era expresia voinței și nădejdilor lor. Priveau cum călca neînfricat și se îndreptau și ei din șale. „E dat dracului ! își spuneau bucuroși. Ar fi în stare să calce totul în picioare ! Ia uitați-vă : aproape că nici nu se ferește de camioane. Să strigăm ura pentru el, prieteni !“

Circiumarii stăteau în gura subsolurilor, cu gîtul întins spre cer, în răcoarea dimineții și căscau. Și pentru ei erau timpuri grele. În ferestrele birturilor

atîrnau cartoane cu inscripția : „Aici se primesc ajutoare pentru șomeri".

Pe podul Regina Luiza, Pelle întîlni un om scund, gras și palid, cu fața puhavă ; avea nasul mare și roș și purta un surtuc jerpelit.

— Bună dimineața, domnule general ! îi strigă Pelle vesel.

Omul îi făcu un semn îngăduitor cu mîna ; era omul de paie al *Muncitorului*. Fost capitalist, făcea acum pe redactorul responsabil al gazetei față de autorități, pentru o mică retribuție săptămînală. Lua asupra lui delictele de presă săvîrșite de ziar, executînd pentru un supliment de cinci coroane pe săptămînă și condamnările la închisoare. Cînd nu stătea la răcoare, își ducea viața de azi pe mîine, cu băutura. Suferea de grandomanie și își închipuia că el conduce întreaga mișcare muncitorească ; de aceea nu-l putea suferi pe Pelle.

În curtea cea mare a redacției erau adunați la apel muncitorii din port. Președintele sindicatului îi ieși înainte lui Pelle, în poartă. Era chiar muncitorul acela căruia Pelle și cu Plîngărețul îi luaseră într-o seară apărarea în port — acum pricepea foarte bine cele ce se petreceau !

— Ei, cum merge ? îl întrebă Pelle, strîngîndu-i mîna.

— Minunat ! Dintr-o mie de oameni lipsesc numai șapte.

— Unde e Iakob cel vesel ? E bolnav ?

— Închis, răspunse președintele întunecat. Nu l-a răbdat inima să-și vadă părinții flămînzind și împreună cu frate-său au comis o spargere la un negustor. Acum sînt amîndoi închiși.

O clipă cutele de pe fruntea lui Pelle se adîncirăă îngrozitor și se făcură cenușii. Sta locului privind în gol, fără să vadă ; trăsăturile feței, pînă atunci atît de luminoase, se ascuțiră, pe cînd o durere adîncă se așternu peste ele. Muncitorii se uitau mirați la el, întrebîndu-se dacă nu cumva doarme de-a-n picioarelea. Dar Pelle izbuti să-și vină în fire.

— Ei, tovarăşi, n-aţi început încă să vă plictisiţi ? îi întrebă el vioi.

— Cît despre asta ! Pentru prima oară avem şi noi răgaz să ne cunoaştem ca lumea nevasta şi copiii, răspunseră ei. Totuşi n-ar fi rău să-i dăm drumul o dată !

Se vedea că trîndăvia începuse să-i apese. Pe feţele împietrite se citea frămîntarea şi în ochii îndreptaţi spre el stăruiau întrebări aspre. Îi cereau ca ceea ce întreprindea să fie hotărîtor într-un fel sau în altul. Nu se mulaseră şi erau tot timpul gata să voteze pentru continuarea luptei. Îşi dădeau seama că ceea ce căutau nu se putea obţine decît prin prelungirea luptei şi pîndeau pe faţa lui Pelle vreo trăsătură care să le întărească credinţa că vor avea noroc !

Pelle trebui să răspundă la multe întrebări crudate, căci mizeria făcea să se nască în capul lor tot felul de închipuiri fantastice, care trădau faptul că înfăţişarea lor liniştită şi stăpînită nu era decît rodul unor mari sforţări.

— Luăm de-acum încolo pe seama noastră puterea şi bogăţiile celor mari ? întrebă un muncitor, după ce privise un timp îndelungat la Pelle, dus pe gînduri. Lupta îi dăduse o înfăţişare firavă, dar îi aprinsese scîntei în ochi.

— Luptăm ca să ne cucerim drepturile noastre omeneşti şi cerem ca muncitorul să fie respectat ! răspunse Pelle. Atunci nu vor mai exista ceea ce se cheamă azi domni şi oameni mărunţi.

— Dar dacă vor voi să se ridice din nou ? Eu aş spune să le punem mai bine capăt, ca să nu se mai cţere iarăşi sus şi să ne încalece.

— Nu vrei cumva să-i goneşti pe toţi afară pe izlazul comunal şi să-i împuşti ? Nici nu-i nevoie de aşa ceva, spuse cel de lîngă el. Dacă izbutim să trecem cu bine toate acestea, nu mai îndrăzneşte nimeni să ne ia pîinea de la gură !

— Şi cum, nu va mai exista sărăcie ? întrebă iarăşi cel dintîi, întorcîndu-se către Pelle.

— Nu. Dacă ajungem să punem lucrurile pe roate, aşa cum se cuvine, atunci are să fie bine în toate casele. Tu nu citeşti ziarul?

Ziarul îl citea el, dar nu strica să audă nădejdea cea mare chiar din gura lui Pelle; iar Pelle o putea întări, pentru că nu avea nici o îndoială asupra ei. Le venise greu maselor să ajungă la punctul de vedere cel nou asupra lucrurilor, tot atît de greu ca şi cum li s-ar fi cerut să învîrtească ei globul pămîntesc. De aceea şi trebuia să se întîmple ceva mare!

Cîţiva muncitori scoaseră felii de pîine cu unt şi, pe cînd discutau, începură să mănînce.

— Poftă bună! le spuse Pelle plecînd şi le făcu semn prietenesc din cap. Îi lăsa gura apă şi îşi aminti că nu băuse şi nu mîncase nimic azi-dimineaţă. Dar nu avea vreme să se gîndească la asta; trebuia să se ducă la Stolpe să se înţeleagă în privinţa postării pichetelor de grevă.

Mai încolo, stătea Marie cu o bonetă albă pe cap şi cu coşul petrecut peste braţ; îl salută îmbujorată. Transplantarea în alt mediu îi pria; de la o dată la alta cînd o vedea, se ţinea mai dreaptă şi era mai frumoasă.

La socri, mîncarea era cam pe sponci şi multe din casa lor atît de plăcută altădată luaseră drumul pribegiei; dar voia bună nu lipsea. Stolpe se plimba încolo şi-ncoace prin cameră, aşteptînd prînzul; şi el ieşise azi dis-de-dimineaţă.

— Ce face fata? îl întrebă pe Pelle. N-o mai vedem de loc.

— Are o grămadă de treabă, o scuză el. Acum a mai început să meargă şi la lucru.

— M-da. Nu-i chiar aşa de mare cucoană ca în împrejurări ca cele de azi să nu pună şi ea mîna. Ştim noi bine ce-i lipseşte — are întotdeauna ceva împotrivă. Slavă Domnului că nu e bărbat, căci ar fi adus dezbinare în rîndurile noastre.

Prînzul era alcătuit dintr-o porţie de fulgi de ovăz şi cafea cu pîine cu unt. Doamna Stolpe nu putea găsi cu nici un chip serviciul de cafea argintat, atît

de frumos, pe care îl primise în dar de la copii, de nunta de argint.

— Trebuie să-l fi pus amanet, spuse ea.

— Lasă, mamă, ai să-l găsești altădată, spuse Stolpe. Vin în curînd vremuri bune! Ai să vezi tu cîte lucruri frumoase au să iasă atunci iarăși la iveală!

— Tată socrule, ai fost azi-dimineață pe la fabrica de mașini? întrebă Pelle.

— Da. Am fost, dar nu prea văd ce mai au de făcut pichetele pe-acolo. Patronii i-au încazarmat pe oameni în fabrică, unde au hrană și tot ce le trebuie. Se spune că ar fi o mulțime de spărgători de grevă aduși din străinătate și lucrul merge din plin.

Vestea era zdrobitoare — industria fierului cîștigase prima victorie! Cînd vor vedea muncitorii că întreprinderile merg și fără ei, se vor demoraliza cu totul.

— Trebuie să punem capăt acestei situații, spuse Pelle. Altfel continuă pe calea aceasta și se destramă totul de la sine. Trebuie să le găsim ac de cojoc celor dinăuntru.

— Ce le putem face dacă sînt ferecați și poliția patrulează ziua și noaptea pe dinaintea porților? Nici măcar nu putem vorbi cu ei, spuse Stolpe rîzînd deznădăjduit.

— Trebuie să se strecoare înăuntru unul de-ai noștri, prefăcîndu-se că vrea să lucreze.

Stolpe tresări.

— Ca spărgător de grevă? La una ca asta nu se învoiește nici un om cumsecade, nici chiar dacă ar fi numai în glumă! Eu unul n-aș face-o! Oricum ai întoarce-o, spărgătorul de grevă tot spărgător de grevă rămîne!

— Spărgător de grevă este numai cel ce dăunează tovarășilor. Cel ce își pune pielea în joc pentru ei, merită alt nume.

— Nu mă bag în asemenea lucruri, spuse Stolpe. Așa ceva nu-i de mine. Și mă voi păzi și de-acum încolo să discut despre asta cu tine! Eu atîta știu: la carte scrie că cine primește să lucreze într-o între-

prindere pusă sub boicot este spărgător de grevă. Şi eu de asta mă ţin!

Pelle putea să spună orice, bătrînul tot nu se lăsa urnit.

— Ar fi altceva dacă ai face chiar tu treaba asta, spuse Stolpe. Tu faci cum te taie capul, căci n-ai de dat socoteală nimănui.

— Ba am şi eu de dat socoteală mişcării, răspunse Pelle tăios. Şi tocmai de aceea o voi face chiar eu!

Stolpe şedea la masă şi ba îşi încorda braţele, ba le întindea. Deodată izbucni:

— Bine ar fi să fie iarăşi de lucru. Trîndăvia ţi se cuibăreşte în trup ca o otravă... şi bate şi chiria la uşă. De unde dracu' facem noi rost de bani, mamă? Mi-a spus administratorul că dacă nu-i punem bani pe masă simbătă, ne dă afară.

— Nu avea tu grijă de asta, tată! Nu-ţi pierde curajul, spuse doamna Stolpe. Las' că se va găsi ceva pînă atunci.

Stolpe îşi plimbă ochii prin casă:

— Cîte ceva tot mai e pe-aici de luat, cum a spus foamea cînd a început să tragă de maţe. Ascultă, Pelle, ştii ce? Iţi sînt eu socru, dar nevastă ca a mea n-ai! continuă Stolpe.

— Sînt mulţumit de Ellen aşa cum este, răspunse Pelle.

Sună cineva la uşă şi intră fratele lui Stolpe, dulgherul. Tras la faţă şi îmbrăcat sărăcăcios, părea foarte prăpădit. Avea pete roşii în jurul ochilor. Nu se uită la nimeni în faţă cînd le întinse mîna.

— Şezi, frate, îi spuse Stolpe şi-i împinse un scaun.

— Mulţumesc, dar mă şi duc. Am vrut numai să-ţi spun... ei... şi rămase cu ochii aţintiţi undeva pe fereastră.

— S-a întîmplat ceva la voi acasă?

— Nu, asta nu. Voiam numai să-ţi spun... ei, să-ţi spun că... Şi deodată îşi dădu drumul: că ies din sindicat.

Stolpe sări în sus, alb ca varul.

— Gîndeşte-te bine ce faci! îi spuse el ameninţător.

— Am avut timp să mă tot gîndesc. Cei de acasă

mor de foame — trebuie să-i pun o dată capăt. Voiam numai să ți-o spun întîi ție, ca să nu afli de la alții — îmi ești doar frate!

— Frate cu tine? Nu-ți mai sînt frate! Dacă faci una ca asta, între noi doi s-a isprăvit, răcni Stolpe și bătu cu pumnul în masă. Nu faci tu una ca asta, știu eu că n-o faci! Să mă bată Dumnezeu dacă ajung eu rușinea să văd tovarășii judecîndu-l în plină stradă chiar pe fratele meu! Să știi că am să dau și eu în tine! Eu am să fiu cel dintîi care să-ți dau un picior — tocmai pentru că ești fratele meu! Stolpe își ieșise de tot din fire.

— Ei, despre asta mai vorbim noi altă dată, spuse dulgherul încet. Nu am vrut s-o fac pe la spatele tău, acum o știi! Și dulgherul plecă.

Stolpe umbla în sus și în jos prin cameră cu gîndul în altă parte. Lua în mînă cîte un lucru și îl punea iarăși la loc. Mîinile-i tremurau. Apoi trecu în camera de alături și se închise cu cheia. După un timp veni nevastă-sa:

— Ar fi bine să pleci, Pelle! Nu cred să mai poată sta azi tata de vorbă cu cineva. S-a culcat și e pămîntiu la față. Măcar de-ar putea să plîngă! Vai! Și dacă ai ști cît de uniți au fost frații ăștia! Ce spunea unul, spunea și celălalt!

Pelle plecă foarte îngrijorat. Își dădea seama de mai înainte că Stolpe, cu spiritul lui de dreptate, avea să-l ponegrească pe frate-său, oricît l-ar fi iubit, și mai tare încă decît pe ceilalți; poate că avea să preia chiar el postul de gardă la pichetul de grevă din fața locului de lucru al lui frate-său!

La lacuri, Pelle întîlni un detașament al pichetelor de grevă, care se îndrepta spre oraș; îi însoți o bucată de drum ca să se înțeleagă cu ei într-o chestiune. Dintr-o poartă ieși tocmai un tînăr și se furișă după colț.

— Ei, tu de colo, stai! îi strigă unul dintre tovarăși și urmă către ceilalți: ia uitați-vă la onorabilul ăsta!

Cîțiva muncitori se luară după el și apoi se întoarseră, aducîndu-l între ei. Se strînse numaidecît o roată de femei și copii în jurul cetei.

— Să nu-i faceți nimic! spuse Pelle hotărît muncitorilor.

— Doamne ferește! Nu-l atinge nimeni! răspunseră ei.

Stătură un timp fără să scoată o vorbă, privindu-l ca și cum l-ar fi cîntărit din ochi cîte parale făcea, apoi îl scuipară cu toții, unul după altul, și plecară. Băiatul intră tăcut în gangul unei porți, unde începu să-și șteargă fața cu mîneca. Pelle se luă după el, cu gîndul să-i spună o vorbă bună și să încerce să-l facă să se întoarcă la organizația lui. Cînd îl văzu venind, băiatul se îndreptă din șale.

— Vii și tu să mă scuipi? îl întrebă el în batjocură. De ce nu m-ai scuipat mai înainte? Ai uitat se vede!

— Eu unul nu scuip pe nimeni, răspunse Pelle. Prietenii tăi au însă tot dreptul să te disprețuiască pentru că ai trădat. Haide, vino cu mine să te bag din nou în organizație. N-o să-ți facă nimeni nimic!

— Ca să fac pe pocăitul și să rabd batjocuri? Nu, mulțumesc!

— Preferi să le faci tovarășilor tăi un rău?

— Vreau să am voie să îngrijesc de maică-mea, care-i bătrînă. N-aveți decît să vă duceți dracului! Nu vreau să umble maică-mea și să cînte prin curțile oamenilor, scotocind prin grămezile de gunoi, pe cînd fecioru-său face pe grozavul — asta o las pe seama altora!

Pelle se făcu roșu ca focul căci simți că băiatul bătea în tata Lasse. Purtarea lui față de bătrîn îl rodea în fundul sufletului și izbucni deodată:

— Îndrăznești să mai spui o dată ce ai spus? mîrîi el îndesîndu-se în băiat.

— Și dacă aș fi însurat, n-aș răbda să trăiesc pe spinarea nevesti-mi, că eu nu sînt pește!

Asta mirosea cît de colo a bîrfeală și scopul era să-l terfelească în noroi pe la spate! Pe cînd el jertfea pentru ei tot ce avea, se vedea bine că ei erau pe cale să răspîndească tot felul de scorneli pe seama lui. Pelle își pierdu cumpătul! Dădu dracului demnitatea de conducător și îi arse băiatului cîteva palme zdravene,

întrebîndu-l dacă avea de gînd să-şi ţină gura, sau mai voia cîteva.

Morten ieşi în poartă — scena se petrecuse chiar în faţa casei unde lucra el.

— Ce faci, frate ?! îi şopti lui Pelle, trăgîndu-l după dînsul.

Pelle nu fu în stare să-i răspundă şi, o dată ajunşi sus, se trînti pe patul lui Morten. Mai clocotea de furie din pricina insultei şi răsufla adînc.

— Aspru te-ai mai făcut, spuse Morten cu un zîmbet ciudat.

— Ştiu că asprimea nu ţi-e pe plac, dar trebuie să fie solidari !

— Şi ce te faci dacă nu-i ajută capul să înţeleagă ?

— Atunci să sufere urmările ! Asta e oricum mai firesc decît să se ducă totul dracului !

— Acesta este, după tine, spiritul cel nou ? Asta au trebuit să o facă nevînstnicii de cînd lumea ! Şi nici nu au lipsit cei care să-i scuipe, spuse Morten tulburat.

— Ascultă ! strigă Pelle, sărind în sus. Doar nu vei fi vrînd să mă acuzi că aş fi scuipat pe cineva ? Asta au făcut-o ceilalţi, nu eu ! Era gata să-şi piardă din nou cumpătul, dar liniştea lui Morten îl ţinu în frîu.

— Ceilalţi ? Care ceilalţi ? Tu l-ai scuipat pe nenorocitul acela în obraz, de şapte ori la rînd. Te-am văzut din prăvălie.

Pelle îl privea mut de uimire. Se putea ca Morten, iubitorul de adevăr, să mintă ?

— Şi spui că ai văzut tu aşa ceva ? Ai văzut cum l-am scuipat eu ?

Morten întări din cap.

— Doar n-ăi fi vrînd, la urma urmei, ca tu să culegi numai uralele şi cinstea, şi să te speli pe mîini de toate josniciile şi de toate vieţile distruse ? Mare răspundere ai luat asupra ta, Pelle. Vezi cum se ţin orbeşte de tine — şi mai că îmi vine să spun, că te cred pe cuvînt, căci mă îndoiesc să fi pus tu şi ceva din sufletul tău în joc. Mîinile îţi sînt mînjite de sînge şi mă întreb dacă e şi sînge de-al tău pe ele ?

Pelle sta şi se gîndea cu încordare. Cuvintele lui

Morten îi siliseră întotdeauna mintea să ia drumuri neumblate. De data aceasta, însă, îl înțelegea. O umbră îi lunecă pe față, întipărind o urmă adîncă.

— Mi-am dat inima pentru cauză, rosti el încet. Ellen nu se mai sinchisește de mine; copiii sînt neglijați și îmi lunecă printre degete. Am dat cu piciorul unei cariere frumoase, flămînzesc în fiecare zi, iar pe taică-meu trebuie să-l văd zbătîndu-se în mizerie. Nimeni nu se simte mai singur și mai părăsit ca mine. Dacă mă silești să ți-o spun, apoi să știi că a trebuit să dau și eu de la mine cîte ceva, așa că e și sînge de-al meu amestecat aici.

Pelle îi zîmbi lui Morten, cu ochii scăldați în lacrimi.

— Iartă-mă, dragă prietene, spuse Morten. Mă temeam că, în fond, nu știi ce anume ți-ai pus de gînd să faci. Mulți au căzut pînă acum pe cîmpul de luptă și e greu să stai și să privești toate acestea cu nepăsare, mai cu seamă dacă ar fi să nu ducă la nici un rezultat.

— Atunci înseamnă că condamni lupta noastră? Nu înțeleg niciodată ce vrei să spui!

— Nu. N-o condamn dacă duce la țintă. Doar și eu am visat să duc oamenii spre fericire — în felul meu; numai că spiritul nu le este încă pregătit. Tu, însă, ai putere asupra lor și te urmează orbește, așa că du-i mai departe! Dar orice rană pe care o primesc ei în luptă să te doară și pe tine, pentru că altfel nu ești tu cel chemat să-i conduci. Și ești sigur de scopul tău?

Da, Pelle era sigur de scopul lui.

—Și îl și atingem! strigă el deodată cu înflăcărare. Privește cu cîtă bucurie se învoiesc la toate și cum îi dau înainte!

— Dar bine, Pelle, zîmbi Morten cu înțeles, punîndu-i mîna pe umăr; un conducător nu e și călău în același timp! Și afară de asta, partidul e împotriva bătăii.

— Te gîndești la cele întîmplate mai înainte? întrebă Pelle. Asta nu are nici o legătură cu mișcarea. A spus că tata umblă și cîntă prin curți și scotocește prin gunoaie — și atuncea i-am dat una peste bot. Am doar și eu dreptul, ca oricare altul, să ripostez cînd

mă insultă cineva ! Nu se putu hotărî să pomenească şi despre vorbele răutăcioase pe care le spusese băiatul despre Ellen.

— Dar e adevărat, spuse Morten liniştit.

— Şi de ce nu mi-ai spus-o şi mie ? întrebă Pelle, alb ca varul.

— Am crezut că ştii. De altfel, ai destule pe cap cu care te războieşti şi nu ai de ce să-ţi faci mustrări.

— Ştii cumva pe unde umblă ? întrebă Pelle încet.

— Umblă de obicei pe-aici, prin cartier.

Pelle plecă. Îi era greu pe suflet. Ziua îi pusese fără întrerupere în spinare tot felul de răspunderi, a căror povară era prea grea pentru un singur om. Oare trebuia să-şi ia asupră-şi răspunderea pentru toate cîte le distrugea mişcarea în marşul ei înainte, numai pentru că îi jertfise toată puterea şi toată fericirea ? Şi tata Lasse care umbla pe drumuri şi strîngea cîrpe... Pelle simţea că îi crapă obrazul de ruşine, deşi nu vedea cum i-ar fi fost cu putinţă să împiedice acest lucru. Trebuie oare să poarte el răspunderea întregii situaţii ? Şi, drept mulţumire, o terfeleau acum şi pe Ellen.

Nu ştia de unde să-şi înceapă cercetările şi intră prin curţi, întrebînd la întîmplare. Într-o curte se adunase lume multă şi intră şi el acolo. Dădu peste un misionar care predica în dialectul cam cîntat al celor din Bornholm. Avea o privire ciudată, care îi aminti lui Pelle de „sfinţii" din copilărie. Rînd pe rînd, misionarul cînta şi predica. Pelle îl privi cu ochii împăienjeniţi de amintiri, şi, în deznădejdea lui, era cît pe ce să dea toate dracului şi să înceapă să urle ca altădată, cînd îl lovea ceva drept în inimă. Acesta era băiatul care spusese vorbe urîte despre tata Lasse şi căruia el — aşa mic cum era — îi dăduse un picior în pîntece de îi provocase o hernie. Pe vremea aceea fusese în stare să şi-l apere pe taică-său !

Pelle se apropie de predicator şi îi întinse mîna.

— Peter Kure, eşti şi tu pe-aici ?

Omul se uită la el cu o privire ca venită din altă lume.

— Da, Pelle. A trebuit să viu încoace, îi spuse el cu înţeles. Am văzut săracii de pe la noi, de la ţară, ple-

cînd la oraș și de-acolo peste mare, încoace; m-am luat și eu după ei, ca nu cumva să li se întîmple vreo nenorocire. Căci voi, săracii, sînteți aleșii Domnului și trebuie să rătăciți, pînă ce veți da de țara făgăduinței. Acum marea v-a pus opreliști și nu mai puteți înainta. Și atunci credeți că împărăția Domnului e chiar aici. Dumnezeu m-a trimis să vă spun că vă înșelați. Tu, Pelle, vrei să vii la noi? Dumnezeu te așteaptă cu dor și îți va da de lucru, spre binele celor mărunți! Peter ținea mîna lui Pelle într-a lui, privindu-l cu insistență: își închipuia poate că Pelle venise să se pună sub scutul împărăției despre care propovăduia.

Iată încă unul care are planurile lui, cum să-i ducă pe cei săraci în țara făgăduinței! gîndi Pelle. Dar cum el îi avea pe cei săraci pe seama lui, îi răspunse sigur de sine:

— Am făcut pentru ei tot ce-am putut.

— Da, știu prea bine, însă ce-ai tu de gînd să faci nu e ce trebuie. Tu nu le dai pîinea vieții!

— Cred că au mai mare nevoie de pîine neagră! Ia te uită la ei — crezi cumva că mănîncă prea mult?

— Dar le poți tu oare da hrană? Eu le pot da bucuria dumnezeiască, care să-i facă să uite pentru un timp de foame. Pe cînd tu, ce alta poți decît să-i faci să se simtă și mai flămînzi?

— Poate că mai pot și altceva. Dar acum nu am timp să stăm de vorbă despre asta. Am ieșit să-l caut pe taică-meu.

— L-am văzut mai adineauri pe-aici, cu un sac în spinare. Nu părea să-i meargă prea bine. L-am întîlnit o dată la noi acasă, la cizmarul Sort. Zicea că are de gînd să vină aici, să-și petreacă bătrînețile lîngă fecioru-său.

Pelle nu-i mai răspunse, ci o luă la goană, strîngînd neputincios din pumni. Iată-i pe toți în jurul lui gata care mai de care să-l înțepe, pe cînd, în fond, deși tînăr, voinic și priceput în meseria lui, nici n-ar fi avut cu ce să poarte de grijă nevesti-si, copiilor și bătrînului, chiar de-ar fi fost în permanență de lucru! Așa erau de blestemate împrejurările, încît un om în floarea vîrstei nu putea da urmare imboldului firesc

de a-şi întemeia o familie, fără ca cei ce depindeau de el să nu se înece în nevoi şi mizerie. Ei, drăcia dracului! Intregul sistem trebuia dărîmat din temelii. Dacă avea influenţă asupra lor, apoi voia să aibă şi dreptul să o folosească spre binele lor!

Cotind pe o ulicioară, Pelle auzi pe cineva cîntînd cu glas răguşit şi tremurător dintr-o curte cu fîntînă. Era tata Lasse. Sacul cu cîrpe, în care era înfipt un cîrlig de purtat în spate, zăcea la picioarele lui. Bătrînul cînta ţinînd cu o mînă sacul, pe cînd cu cealaltă gesticula în sus, spre ferestre. Cîntecul stîrnea rîsul şi moşneagul căuta să-l facă şi mai hazliu prin tot soiul de giumbuşlucuri, care nu-l prindeau de loc.

Cînd dădu cu ochii de tragedia aceasta, Pelle simţi un junghi în inimă şi, ca să nu mai fie silit să o vadă, se ascunse în gangul porţii, aşteptînd să se isprăvească cîntecul. La unele versuri, Lasse îşi scotea şapca şi se bătea cu ea în cap, în timp ce ridica un picior în sus. Era gata-gata să-şi piardă echilibrul, căci puştii care îl înconjurau îl trăgeau de pulpanele zdrenţuite ale surtucului, îmbrîncindu-se unii pe alţii. Bătrînul se opri, le spuse ceva cu glasul lui tremurător şi cîntă apoi mai departe:

Oameni buni, să-mi ascultaţi necazul:
Fără tată în lume am venit,
Maică-mea sărind cîndva pîrleazul...
Lumea i-a uitat de mult păcatul.
Eu de jalea lui şi azi vă cînt,
Oameni buni grăbiţi-vă cu datul,
Miluiţi un muritor flămînd!

Om cinstit mi-am început eu viaţa,
Pentru asta în zdrenţe sînt şi-acum,
Am un frate, nu-mi întoarce faţa,
El bogat, eu vagabond pe drum...
Ale noastre lumi sînt depărtate,
Eu muncesc şi el culege bani,
Mari comori adună al meu frate,
Tot ce nu li-e dat la cei sărmani...

În palatu-i strălucit trăieşte,
Caii lui argint sînt şi brocart,
Cînd se-aşază în pat şi hodineşte,
Ploi de taleri din senin îi cad.
Are-atîta aur sunător
Cît gunoi din lume-aş aduna,
I-aş rămîne eu moştenitor
Numai de-ar muri-naintea mea.

Intr-o zi norocul mă ajunse,
De puteri sleit eram, v-o spun,
Ploaie de colaci din cer căzuse,
Dar n-avui putere să-i adun.
Domnul sfînt m-a ajutat cu mila,
Dar puterile mi-erau nătînge,
Frate-miu s-a repezit de-a sila
Şi-ncepu norocul a mi-l strînge.

Dacă-n lume punga ni-e secată,
Iar viaţa pe pămînt e grea,
Dumnezeu cu voia-i luminată
In ceru-i sfînt de toate-o să dea.
O para pentr-un sărman sicriu.
Lumea dreptilor să mă primească,
Mai degrabă, pînă nu-i tîrziu!

Dumnezeu un fiu mi-a dat răsplată,
Pruncii sînt săracilor poveri,
Se gîndeşte bietul l-al său tată,
Ştie că nu are alte-averi.
Nu-l văzui de mult căci umblu-n lume
Şi adun la cîrpe urduroase
Lăudînd al Domnului sfînt nume,
Aruncaţi un ban lui Tata Lasse!

Cînd isprăvi Lasse cîntecul, lumea aplaudă şi aruncă de sus gologani înveliţi în hîrtie; bătrînul alergă încolo şi-ncoace să-i adune. Apoi luă sacul la spinare şi porni gîrbovit şi impleticindu-se, prin gangul porţii.

— Tată, tată! strigă Pelle deznădăjduit după el.

Dintr-o smucitură, Lasse își îndreptă spatele și își plimbă ochii slabi prin gang.

— Aici erai, băiatule? Glasul îți sună ca pe vremuri, în copilărie, cînd voia cineva să-ți facă un rău și mă strigai să-ți vin în ajutor. Bătrînul tremura din tot trupul. Acum, cînd ai auzit tot, așa-i că ți-e rușine de tata? Nici nu cuteza să se uite la fecioru-său.

— Tată, vino cu mine acasă! Auzi? îi spuse Pelle, cînd ieșiră în stradă.

— Nu, asta n-o pot face! N-ai destul nici măcar pentru gurile voastre! Nu, pe mine lasă-mă să fac cum știu, îmi văd eu singur de nevoile mele — și îmi merge foarte bine!

— Vino acasă cu mine. Copiii îți duc lipsa și Ellen întreabă în fiecare zi de tine.

— Se prea poate. Dar îmi închipui eu ce ar gîndi ea, dacă le-aș lua copiilor mîncarea de la gură! Și pe deasupra — și peticar! Nu... nu. Nu mă ispiti, băiatule, zău așa!

— Vino acum cu mine, orice s-ar întîmpla! Nu mai pot îndura acest chin, tată!

— Ei, atunci n-am încotro; dacă nu mă lași altfel, trebuie să-mi dezvălui rușinea înaintea ta, băiatule. Vezi că eu stau cu una... cu o muiere. Am dat de ea la gropile de gunoi, unde adună zdrențe ca și mine. Îmi făcusem acolo afară un fel de cotlon pentru noapte, pînă să-mi găsesc o locuință ca lumea și mi-a spus să viu mai bine la ea... că în doi, tot nu e chiar așa de frig. Și de atunci, noi, bătrînii, trăim împreună. N-ai vrea să vii cu mine acasă... dacă tot ne-am întîlnit? Așa ai să vezi și tu cum stă treaba. Locuim pe-aproape.

Cotiră pe o stradă îngustă, apoi intrară în gangul unei porți și o luară printr-o curte de din dos. Într-un fel de șopron, care aducea cu dărîmăturile unei case de țară, era căminul lui Lasse. Șopronul părea să fi fost cîndva un depozit de combustibil — pe jos era pămînt bătătorit, iar tavanul era din scînduri neîncheiate. Pe sub tavan erau întinse frînghii pe care atîrnau, puse la uscat, tot soiul de zdrențe, de hîrtii și de alte rămășițe, culese de prin lăzile de gunoi. În-

tr-un colţ, de pe o sobă foarte joasă, se auzea zumzetul oalei de cafea, care îşi amesteca aroma plăcută cu putoarea înecăcioasă a zdrenţelor. Lasse tremura de plăcere.

— Am înţepenit de tot şi mi-e cam frig. Uite-o şi pe măicuţa asta a mea — ăsta e fecioru-meu, Pelle, băiatul meu.

Mulţumit, bătrînul o netezi pe obraz pe noua lui tovarăşă de viaţă.

Era o bătrînă şoldită, murdară şi zdrenţăroasă ; faţa îi era plină de-o erupţie roşie, pe care o luase, fără îndoială, de prin gropile de gunoi. Ochii blînzi îi acopereau însă toate cusururile.

— Va să zică, ăsta e Pelle ! spuse bătrîna privindu-l. Aşa arată ! Mda, am auzit noi de el ; îl ştie toată lumea cu toate că n-are părul roş !

Pelle nu avu încotro şi trebui să bea un gît de cafea cu ei.

— Nu-ţi putem da altceva decît pîine cu unt, pentru că nu ne dă mîna să mîncăm seara altceva, spuse Lasse. Ne culcăm devreme şi dormi prost cu stomacul plin... Da' de locuinţa noastră ce zici ? întrebă el apoi, rotindu-şi mîndru ochii împrejur. Chiria e numai patru coroane pe lună, iar mobila o avem pe degeaba. Măicuţa şi cu mine am cărat tot ce vezi aici, de la gropile de gunoi, bucată cu bucată, pînă şi soba. Ia te uită la mîndirul ăsta de paie care, zău, nu-i de loc stricat, şi totuşi cei subţiri l-au dat la gunoi. Şi patul de fier tot acolo l-am găsit, numai că i-am pus eu un picior. Ieri a sosit măicuţa cu nişte perdele şi le-a şi atîrnat. Bine că mai sînt şi oameni care au atîta, încît sînt siliţi să arunce la gunoi !

Lasse era foarte bine dispus : părea să-i meargă bine, căci bătrîna îl îngrijea ca şi cum ar fi fost prima ei iubire. Îl ajută să-şi scoată cizmele şi îi puse papuci de cîrpă în picioare. Pe urmă aduse de undeva o pipă lungă şi i-o vîrî în gură — bătrînul rîdea şi se simţea la largul lui.

— Vezi pipa asta, Pelle ? Mama a strîns bani fără ştirea mea şi mi-a luat una aşa de lungă, ca să n-o pot aprinde singur. Spune că parc-aş fi paşă ! Bătrî-

nul se lăsă pe spate în scaun, pe cînd bătrîna îi aprindea pipa.

La plecare, Lasse îl petrecu pe Pelle prin curte.

— Îţi place cum stau? întrebă el.

— Nu pot decît să mă bucur că-ţi merge aşa de bine, îi răspunse Pelle cu umilinţă.

Lasse îi strînse mîna:

— Îţi mulţumesc, băiatule, că mi-o spui! M-am temut că vei fi prea aspru cu mine. Cînd erai mic, nu glumeai cu asemenea lucruri. Vezi că noi ne-am putea şi însura — nu ne stă nimic în cale — dar costă bani şi sînt timpuri grele! Şi nu-i nici o primejdie să ne vină copii, care să ne ceară să-i aducem pe lume cum se cuvine!

Oricît de întristat era, Pelle nu-şi putu reţine un zîmbet.

— Mai vino pe la noi, cît de curînd, eşti întotdeauna bine-venit, spuse Lasse. Numai nu-i spune nimic despre asta lui Ellen, dînsa e cam pretenţioasă cînd e vorba de aşa ceva!

33

Nu, Pelle nu-i mai spunea acum nimic lui Ellen, căci izbutise să-l îngheţe de-a binelea. Ea era ca soarele de iarnă: partea cu care te întorceai de la ea nu se mai bucura de căldura ei. Pelle nu mai avea nici un fel de pretenţii în privinţa aceasta; se împăcase de mult cu gîndul că ea nu va putea niciodată suporta neînduplecarea lui şi se obişnuise să-şi ducă singur povara. Asta îl făcuse şi mai aprig, dar în acelaşi timp şi mai bărbat.

Acasă, băieţelul era bolnăvicios căci nu avea îngrijire bună, iar fetiţa cam agitată, mai cu seamă noaptea. Plînsul şi tusea copiilor făceau casa neplăcută. Ellen umbla fără o vorbă, ca o enigmă care cuprindea în ea soarta familiei, şi vedea de copii; ochii ei expresivi nu se încrucişau niciodată cu ai lui, dar

Pelle simţea adesea cum îl urmăreşte cu privirea. În ultima vreme slăbise; asta dădea frumuseţii ei un fel de dogoare fantastică, menită, gîndea el uneori, să-l otrăvească şi mai mult. Erau momente în care şi-ar fi dat bucuros viaţa pentru un semn de dragoste, sincer şi cald, din partea acestei femei.

Pelle o înţelegea din ce în ce mai puţin şi era adesea cuprins de o teamă nelămurită în ce o privea. Ellen suferea îngrozitor din pricina stării în care se aflau copiii. Cînd îi liniştea cu inima sîngerîndă, vorbele ei aveau adesea o rezonanţă care îl făcea să se cutremure. Citeodată i se părea că ar fi în stare să ucidă copiii şi să-şi pună capăt zilelor şi acest gînd îl făcea să se repeadă acasă într-un suflet.

Într-o zi, cînd dădu buzna în casă, împins de un asemenea gînd, ea îi ieşi zîmbitoare înainte şi îi puse pe masă o hîrtie de douăzeci şi cinci de coroane.

— Ce-i asta? întrebă Pelle uimit.

— Am cîştigat-o la loterie, răspunse ea.

De aceea fusese purtarea ei atît de misterioasă în ultimele zile — ca şi cum ar fi fost vorba de ceva despre care el nu trebuia să afle cu nici un preţ. Riscase ultimii bani şi se temuse ca nu cumva să prindă el de veste.

— De unde ai luat bani să joci? o întrebă Pelle.

— I-am împrumutat de la Anna, vechea mea prietenă, pe care o ştii — jucăm împreună. Acum putem chema doctorul şi cumpăra medicamente pentru copii; nu mai trebuie să ne lipsim de nimic, spuse Ellen.

Banii îi tranformară pe amîndoi şi îi apropiară. Ellen îi arăta mai multă duioşie ca oricînd şi îl răsfăţa într-una. Răsărise ceva nou în firea ei, un fel de umilinţă de a se şti vinovată, care o făcea docilă şi drăgăstoasă şi care îl lega pe Pelle tot mai strîns de cămin. Cum avea un moment liber, alerga acasă. Pelle interpreta purtarea ei ca un fel de pocăinţă pentru asprimea cu care-l judecase pînă acuma. Se schimbase şi în ce privea munca lui şi începu să se intereseze de mişcare, îndemnîndu-l prin tot felul de aluzii să-şi continue activitatea. Se dovedi, că, cu toată răceala aparentă, ţinuse pasul. Firea ei trecea printr-o

prefacere ciudată. Ellen cea neînduplecată şi sigură de sine, şovăia acum în judecata ei. Nu mai păstra distanţele, ci era chiar în stare să-şi plece capul cu blîndeţe şi să lase să treacă de la dînsa.

Într-o zi, spre seară, Pelle stătea în faţa oglinzii şi se bărbierea ; îşi tăiase mustaţa lui cea mare şi foarte frumoasă şi acuma îşi rădea şi ultimele urme. Ellen se amuza grozav, căci lipsa mustăţii îi schimba complet expresia feţii.

— Mai-mai să nu te recunosc, îi spuse ea. Pelle crezuse că Ellen se va împotrivi punînd mustaţa lui mai presus de cauză ; dar ea se arătă şi de data asta îngăduitoare ; nu înţelegea de loc ce se petrecea cu dînsa !

După ce isprăvi, Pelle se ridică şi se duse la Lasse cel mic, dar băiatul începu să urle înspăimîntat. Apoi îşi puse haina cea veche de lucru, se mînji cu negru pe faţă şi pe cap şi se duse la fabrica de maşini. Fabrica mergea acum în plin, cu echipe de zi şi de noapte, formate din spărgători de grevă încazarmaţi, pe care poporul îi poreclise cu haz „puşcăriaşii".

Patronii industriei fierului, încurajaţi de izbîndă, porniseră încă o fabrică. Dacă mergea tot aşa, într-o bună zi întreaga industrie a fierului îşi va fi reluat activitatea şi fără grevişti, cărora nu le-ar fi rămas alta de făcut decît să stea pe stradă şi să privească. Venise momentul adevăratei bătălii. Înviorat de bucuria şi de căldura de acasă, Pelle se îndrepta spre fabrică gata la orice.

Izbuti să se strecoare pe lîngă posturile de gardă ale greviştilor şi ajunse pînă-n gangul porţii. Dorm băieţii noştri ! gîndi el, gata să-şi piardă cumpătul şi să le facă o salată, stricînd tot. Bătu încetişor în poartă şi i se dădu drumul înăuntru. Portarul îl duse la un şef de altelier care, din fericire, era neamţ.

Pelle fu angajat cu un salariu mare la turnătorie ; i se mai făgădui şi un bacşiş de douăzeci de coroane dacă va izbuti să reziste cîtva timp.

— Aceştia sînt arginţii lui Iuda, făcu rînjind şeful de atelier. Şi de îndată ce se isprăveşte cu locaut-ul te voi prefera, firește, în primul rînd. Dar îţi dai

seama, nu e așa, că înainte de sfîrșitul locaut-ului nu mai poți ieși de aici? Dacă vrei să-i trimiți ceva soției dumitale, avem noi grijă! Apoi îi arătă lui Pelle un ungher, unde era un sac cu paie, care trebuia să-i slujească de locuință și de culcuș.

În fabrică lucrul mergea cum dădea Dumnezeu. Lucrătorii se repezeau deodată la treabă ca apucați; nu trecea însă mult, că o și lăsau mai moale; se adunau în grupuri prin atelier și își făceau de cap. Maiștrii nu îndrăzneau să le spună nimic; iar dacă se încumetau să le facă o observație blajină, li se răspundea cu grosolănii. Lucrătorii se foloseau de faptul că erau indispensabili și se purtau ca niște adevărați tirani, amenințînd într-una că pot să și plece, dacă vor. Și cu aceste vorbe erau ei stăpîni pe situație.

Li se plăteau salarii mari, iar mîncare și băutură era din belșug. Și timpul de lucru era mai scurt ca de obicei. Nu erau în stare să înțeleagă cum dăduse norocul ăsta peste ei și se învîrteau prin fabrică făcînd pe grozavii. Dacă îi priveai cu atenție, vedeai pe fețele lor un fel de șovăială, ca și cum s-ar fi bănuit unii pe alții. Lucrătorii localnici erau în minoritate și se țineau deoparte de ceilalți, de parcă ar fi simțit în adîncul sufletului un fel de dispreț pentru cei veniți de departe să pescuiască în apele tulburi ale mizeriei lor.

Fabrica lucra în trei schimburi de cîte opt ore.

— Ehei, se gîndi Pelle. Asta e, dragă Doamne, ziua de muncă de opt ore! Cum se vede, aici e regimul viitorului! Tocmai cînd sosi el, se schimba echipa. Oamenii începură numaidecît să facă un tărăboi îngrozitor, bătînd în piesele de metal și țipînd să li se aducă mîncare și rachiu. Li se aduse hrana în cazane mari — carne de vacă și cartofi. Pelle fu repartizat într-o echipă de zece oameni.

— Mănîncă, tovarășe, îi spuseră ceilalți. Ți-o fi foame! Cît ai stat fără lucru, pînă te-ai dat bătut?

— Trei luni, răspunse Pelle.

— Flămînd mai trebuie să fii! Ia adă carne încoace! strigară ei ajutorului de bucătar. Da' dă mai multă. Cartofii țineți-i pentru voi! Cartofi am mîncat

noi destui de cînd trăim. Aici e ca în sînul lui Avraam. Umblă cîinii cu colaci în coadă! Doar ni s-a tot spus că așa are să fie: salarii bune, treabă puțină și mîncare și băutură berechet! Vedeți ce bine că ne-am ținut dîrji, cînd a fost la o adică? Asta ne e acum răsplata! Noroc!... Și cum dracu' îți zice?

— Karlsen, răspune Pelle.

— Noroc, Karlsen! Ei, da' pe-afară cum stau lucrurile? N-ai văzut-o cumva pe nevastă-mea? Nu-i greu s-o recunoști; e una cu șapte copii, toți cu burta goală! Dar cu lupta pentru salarii ce se mai aude?

Pe urmă se așezară să joace cărți, bînd și fîțîindu-se de colo-colo; unii se luară la harță. N-aveau astîmpăr, de parcă i-ar fi împins ceva să caute ceartă cu lumînarea.

— Haide, prietene, vin' de joacă cu noi și trage o dușcă, îl pofteau ei pe Pelle. Cum dracu' să-ți pierzi vremea în gaura asta? Doar nu-i chip să tot dormi șaisprezece ore pe zi.

Era o gălăgie de-ți spărgea urechile, parc-ar fi fost într-o cîrciumă enormă; unul țipa și înjura mai tare ca altul și toți făceau ce puteau să mărească hărmălaia, ca și cum ar fi vrut să ascundă ceva de urechile celorlalți. Se putea cumpăra băutură chiar în fabrică și tot cîștigul se ducea pe ea. „Trebuie să-și adoarmă conștiința, pentru că, în fond, sînt tovarăși buni", se gîndi Pelle. Planul lui îndrăzneț părea să aibă sorți de izbîndă.

Un grup de nemți, care își organizaseră o casă de economie în cel mai îndepărtat colț al sălii, se țineau deoparte de orgie. Doar veniseră aici să facă bani!

Într-unul din grupuri se iscă o ceartă de la cărți; oamenii își aruncau vorbe grele, dintre care cea mai tare era spărgător de grevă. Acest cuvînt îi scotea din sărite. Parcă le plesnea o bubă, așa izbucnea toată ciuda și tot sentimentul de rușine care se îngrămădise în inima lor din pricina situației rușinoase în care se aflau. Se repezeau unul la altul cu ce apucau, cu cuțitele și cu sculele; chemară poliția, care făcea de pază în fabrică, ziua și noaptea. Liniștea se restabili. Un forjor rănit fu bandajat la administra-

ţia fabricii, dar nu se făcură arestări. După păruială, îi cuprinse pe toţi moleşeala.

Lucrătorii se adunau într-una în jurul lui Pelle, care era nou şi venea de-afară.

— Cum merg lucrurile pe-afară? era întrebarea pe care i-o puneau mereu.

— Celor de-afară le merge destul de bine. Mai prost stau lucrurile cu noi, cei de aici, le răspundea Pelle.

— Spui că le merge bine? Nouă ni s-a spus că sînt gata să se predea.

— Cine v-a spus aşa ceva?

— Direcţia fabricii.

— V-au păcălit, ca să vă ţină legaţi aici.

— Minţi! Şi ce înseamnă că noi stăm mai rău? Vorbeşte pe şleau!

— Noi cei de-aici nu mai vedem cît om trăi un loc ca lumea. În curînd învingem tovarăşii, şi atunci vor pune condiţia să fim mai întîi daţi noi afară.

— Dracu' să-i ştie. Nouă ne-au făgăduit cei de-aici lucrurile cele mai bune, strigă un forjor voinic. Vezi că minţi? Dacă ştii că vor birui cei de-afară, de ce ai mai venit aici? Răspunde o dată, firea-i al dracului! Doar nimeni nu se bagă de bună-voie în iadul ăsta!

— Am venit ca să-mi trădez tovarăşii, atîta mai pricepi şi tu! îi răspunse Pelle dîrz. Am vrut să văd şi eu cum e cînd iei pîinea de la gura celor ce crapă de foame!

— Minciuni! Aşa de ticălos nu e nimeni! Dracu' să te ia, că mi se pare că ne cam iei peste picior!

— Ia trageţi-i o mamă de bătaie! strigă altul. Nu e lucru curat la mijloc! Ce eşti tu, iscoadă? Ori ce cauţi aici? Ori eşti cu idioţii cei de-afară?

Planul lui Pelle fusese să nu se dea repede pe faţă, ci să vadă mai întîi cum stau lucrurile, dar iată că, deodată, îşi ieşi din sărite.

— Ai face bine să-ţi măsori cuvintele şi să nu le spui idioţi unor oameni cinstiţi, răspunse el furios. Ştiţi ce sînteţi? Porci! Porci! Asta sînteţi! Staţi aici, vă ghiftuiţi, vă îngrăşaţi şi huzuriţi, pe seama nevoii

tovarăşilor voştri. Da, sînteţi nişte porci — trădători, care vindeţi o cauză dreaptă pe cîţiva gologani păcătoşi. Şi cît vi s-a dat, aş vrea să ştiu? Douăzeci şi cinci de coroane, aşa-i? Iar cei de-afară umblă cu mîinile în buzunare şi crapă de foame, dar rămîn credincioşi pentru ca noi toţi, chiar şi voi, să o ducem odată şi odată ceva mai omeneşte!

— Isprăveşte! Ţine-ţi gura! strigă namila de forjor. N-ai nevastă şi copii şi de aceea ţi-i uşor să vorbeşti.

— Nu eşti tu cumva cel din Jögersborggade? se năpusti Pelle la el. Ai trimis poate pînă acum ceva nevestei şi copiilor din ce cîştigi? De ce rabdă de foame? Ieri i-au dat afară din casă, dar sindicatul le-a luat apărarea şi le-a făcut rost de-un adăpost cu toate că era vorba de familia unui spărgător le greve! Chiar Pelle avusese grijă de ei.

— Dracu' s-o ia de treabă! De cînd tot vreau să le trimit... cînd trăieşti în iadul ăsta, dai pe gît bruma de bani pe care îi cîştigi! Dar acuma îţi muiem oasele!

Forjorul îşi sumese mînecile de i se văzură muşchii puternici ai braţelor. Era cherchelit şi privea furios ca un taur stîrnit.

— Ia stai un pic! spuse un om mai în vîrstă, apropiindu-se de Pelle. Parcă te-am mai văzut eu pe dumneata. Şi, cum te cheamă, dacă nu ţi-e cu supărare?

— Cum mă cheamă?... O s-o aflaţi voi şi pe asta! Sînt Pelle!

Numele căzu ca o bombă şi aprinse scîntei în ochii oamenilor. Braţele forjorului căzură moi de-a lungul trupului; ruşinat, întoarse capul. Pelle se afla în mijlocul lor. Îl părăsiseră şi-i întorseseră spatele şi totuşi el stătea acum în faţa lor, zîmbind fără urmă de supărare. Ba le mai şi spunea prieteni, căci nu-i dispreţuia.

— Pelle e aici! şopteau unii altora şi vestea se răspîndea tot mai departe şi mai departe printre oameni, care se simţeau cuprinşi de şovăială cînd îi rosteau numele. Prin sală se auzea un murmur: „A venit Pelle! Chiar aici, în gura lupului!" dădeau de veste oamenii şi se ridicau clătinîndu-se pe picioare.

Pelle sărise pe o nicovală mare.

— Liniște! Liniște! tună el.

În hală se așternu o tăcere adîncă — se putea auzi respirația oamenilor.

Supraveghetorii răsăriră ca din pămînt și încercară să-l dea jos de pe nicovală.

— Aici nu e voie să se țină discursuri, urlau ei.

— Să vorbească! tună amenințător forjorul. Prea sînteți voi mărunței ca să-i astupați lui gura! Puse mîna pe un ciocan și se postă lîngă nicovală.

— Prieteni! începu Pelle cu glas înaripat. Am fost trimis la voi cu salutări din partea celor de afară, care au muncit cot la cot cu voi pe șantiere, de la prietenii și colegii voștri din sindicate! Ei se întreabă: „Unde ne sînt vechii tovarăși?" Am luptat doar împreună pînă la capăt de atîtea ori și au împărțit cu noi și binele și răul. Acum să intrăm în era cea nouă fără ei? Și nevestele și copiii întreabă de voi. A venit primăvara și nu le intră în cap de ce nu se umple iarăși coșul de merinde să iasă cu tatăl lor la pădure!

— De ce? făcu un glas apăsat. Pentru că nu-s merinde!

— Cincizeci de mii de oameni iau totuși lucrurile așa cum sînt, fără să murmure, răspunse Pelle serios. Și acești oameni întreabă de voi și nu înțeleg de ce aveți pretenții mai mari decît ei. Ați făcut oare mai mult pentru mișcare? Ori sînteți conți, de nu vă dă mîna să mergeți cot la cot cu ei? Acum e primăvară afară! urmă el plin de vioiciune. S-a dus iarna, pacostea săracului, și vin zilele cu soare pentru noi. Și tocmai acuma să cîrmiți voi anapoda și să intrați la pușcărie? Știți cum v-au poreclit oamenii? Ocnașii!

Cîțiva rîseră înfundat. „Bună glumă!" își spuneau între ei. „Asta a născocit-o chiar el!"

— Mai au ei și alte porecle pentru noi! strigă un glas înciudat.

— Cum să nu aibă? răspunse Pelle pe loc. Dar asta e din pricină că sînt flămînzi! Își mai pierd și ei cumpătul, căci îi pizmuiesc pe cei ce mănîncă.

Oamenii veneau tot mai aproape şi se înghesuiau în jurul lui Pelle. Cuvintele lui îi frigeau şi le făceau bine în acelaşi timp. Nimeni nu-i putea certa cum îi certa el, lăsîndu-le totuşi senzaţia că, la urma urmei, sînt şi ei oameni cumsecade.

În jurul lor stăteau lucrătorii străini şi ascultau cu încordare, încercînd să prindă cîte un cuvînt.

Deodată Pelle se avîntă în inima mizeriei şi descrise nesfîrşita desperare în care trăiau de ani de zile familiile lor, evocîndu-le toate suferinţele, pe care abia acum le vedeau limpede înaintea ochilor. Se mirau şi ei cum de putuseră îndura atîtea, dar ştiau prea bine că aşa era, precum spunea el; încăpăţînarea cu care dădeau din cap însemna că tot ce spunea era adevărat, cuvînt cu cuvînt. Pomelnicul luptelor deznădăjduite care răsuna acum din gura lui era povestea propriilor lui lupte — numai refrenul suferinţei care le însoţea era al tuturor. Luminos ca o făclie şi sigur de victorie, Pelle se ridica neînfricat deasupra tuturor!

Treptat, vorbele lui se făceau tot mai tari şi mai aspre. Îi învinui de necredinţă, le aminti cît de scump fusese cucerită solidaritatea pe care amarul o prefăcuse în lege şi, în cuvinte scurte, dar care îşi atingeau ţinta, trezi ritmul viu al mişcării care le mai mocnea încă în urechi. Era melodia binecunoscută a căminului şi a muncii, pe care Pelle o cînta pe o coardă nouă. Uitaseră glasul mamei, ca cei ce îşi părăsesc pămîntul şi de aceea nu mai nimereau acasă. Acuma îi readucea Pelle la vechiul lor vis, de a ajunge cîndva în ţara fericirii! Pelle le citi gîndul pe faţă şi, dintr-un salt, fu alături de ei.

— Aţi pomenit vreodată lucru mai ruşinos decît să-ţi vinzi ţara? Tocmai asta aţi făcut voi; înainte chiar de a fi pus piciorul într-însa, aţi vîndut-o cu totul, cu fraţi, cu neveste şi cu copii cu tot! V-aţi lepădat de credinţă — de credinţa în mişcarea noastră cea mare. I-aţi tăgăduit poruncile şi v-aţi vîndut pentru cîţiva arginţi şi un gît de rachiu.

Pelle sta în faţa lor cu stînga pe umărul zdrahonului de forjor şi cu dreapta întinsă către ei, cu pum-

nul strîns. Simţea că îi ţine în mîna aceasta pe toţi — şi simţea atît de tare acest lucru, încît nu îndrăznea să o coboare, ci o ţinea mereu întinsă. Un val de şoapte trecea printre rînduri pînă la lucrătorii cei străini. Se molipsiseră şi ei de emoţia celorlalţi; cu toate că nu înţelegeau mare lucru din cele ce se vorbea, urmăreau totul cu încordare. La fiecare izbucnire înouviinţau din cap şi îşi dădeau cu cotul; acum stăteau nemişcaţi sub vraja cuvîntului lui. Aceasta era solidaritatea, forţa uriaşă care îmbrăţişa lumea întreagă. Pelle îşi dădu seama de minunata ei realitate şi se cutremură. Îi ţinea pe toţi în mînă; acum era momentul să se dea lupta, înainte de a avea ei răgaz să se răzgîndească. Acum!

— Prieteni! strigă el din răsputeri. Celor de afară le-am spus că sînteţi oameni cinstiţi pe care, într-o clipă de nesocotinţă, dracul a izbutit să-i ducă în ispită. Şi le-am mai spus că vin încoace să le aduc înapoi tovarăşii şi prietenii cărora le e dor să se întoarcă la ei, în aerul primăvăratic de afară. Să-i fi minţit eu oare cînd le-am vorbit în numele vostru?

— Nu, nu i-ai minţit! răspunseră ei într-un glas. Trăiască Pelle! Trăiască Fulgerul!

— Haideţi, aşadar, cu mine! Dintr-o săritură fu jos şi o luă înainte prin hală, cîntînd marşul socialiştilor. Se luară după el, fără să mai stea la gînduri şi fără remuşcări, purtaţi de ritmul marşului, ca şi cum vîntul de primăvară i-ar fi dus pe aripile lui, în mijlocul naturii libere. Porţile se dădură în lături, slujbaşii fabricii fură împinşi deoparte şi cîntînd în ritm clocotitor, oamenii, bucuroşi de a fi eliberaţi din îndelungata lor detenţiune, ieşiră în stradă cu Pelle în frunte, îndreptîndu-se spre Casa Poporului.

34

Grozavă lovitură! Patronii nu mai încercară să pună în funcţiune fabricile peste capul comitetului de grevă al mişcării. Sindicatele desăvîrşiră izbînda, dînd

lucrătorilor străini bani de drum şi expediindu-i acasă, nelăsîndu-le timp să se răzgîndească. Îi petrecură la vapor cu alai şi ei plecară însoţiţi de uralele tovarăşilor.

Pelle era eroul zilei! Toate ziarele îi descriau pe larg isprava şi pînă şi adversarii îşi scoteau pălăria în faţa lui.

El le lua pe toate ca pe ceva de la sine înţeles şi lucra acum din răsputeri la înfăptuirea unui nou plan. Nu era cazul să te crezi în al nouălea cer; locaut-ul mai era încă o realitate care apăsa greu pe umerii muncitorilor — abia acum îi simţea el întreaga povară. Muncitorii tot se mai învîrteau pe străzi, naţiunea se măcina şi nu se zărea putinţa unei rezolvări grabnice a conflictului. Într-o bună zi, izvoarele aveau să sece — ei, şi atunci?

Prea îl atingea pe Pelle adînc această luptă, ca să se lase ameţit de un pic de tămîiere — uralele îi puneau în spate o răspundere şi mai grea. Dacă groaznica luptă ar fi dus la înfrîngere, vina ar fi fost a lui! De aceea îşi încorda creierul să găsească mijlocul de a înfrînge rezistenţa duşmanului. Masele îndurau situaţia cu răbdare, dar cîtă vreme aveau să mai ţină? Începeau să circule tot felul de zvonuri răuvoitoare; aşa, se răspîndi vestea că unul dintre conducători, care se ocupa de colete, fugise, luînd cu el banii greviştilor; după alt zvon, întreaga armată a muncitorilor s-ar fi vîndut duşmanului. Sosise momentul să se întîmple ceva — dar ce?

Într-o zi, pe la amiază, Pelle trecu pe acasă în drum spre o şedinţă, ca să mai vadă de copii. Îi găsi singuri.

— Unde e mama? îl întrebă el pe Lasse cel mic, luîndu-l pe genunchi. Fetiţa şedea în leagăn şi se juca.

— Mama s-a făcut gigea; a plecat în oraş, îi răspunse băiatul. Mama tare, tare gigea!

— Aşa? S-a făcut gigea?

Pelle se duse în camera de culcare şi deschise dulapul de haine. Lipsea rochia de muntă.

Ciudat, gîndi el şi începu să se joace din nou cu copiii. Fetiţa întindea mînuţele spre el şi trebui s-o

ia în braţe; şedea acum cu cîte un copil pe fiecare genunchi. Fetiţa îl trăgea tot timpul de buza de sus, parcă voia să spună ceva.

— Tata a pierdut mustaţa, o lămuri Lasse cel mic.

— Da, s-a dus mustaţa, le spuse Pelle. A bătut vîntul şi, fîş! a zburat mustaţa!

Se uită în oglindă şi se strîmbă. Mustaţa fusese mîndria lui. Apoi le zîmbi copiilor.

Ellen sosi cu sufletul la gură, de parcă ar fi alergat — faţa şi gîtul îi erau îmbujorate. Fără să-şi scoată paltonul, trecu de-a dreptul în odaia de culcare; Pelle se duse după ea.

— Ţi-ai pus rochia de mireasă? o întrebă el mirat.

— Da. Aş vrea s-o dau la prefăcut şi am fost la croitoreasă ca să vadă cum îmi vine. Dar acum, ieşi te rog puţin de-aici ca să mă schimb. Vin şi eu îndată.

Pelle ar fi vrut să rămînă, dar ea îl împinse spre uşă.

— Ieşi te rog, îi spuse ea, acoperindu-şi pieptul cu rochia. Roşeaţa delicată de pe faţă i se întinsese şi peste piept şi pudoarea asta o făcea frumoasă.

Ellen se întoarse şi-i puse dinainte, pe masă, cîteva hîrtii de zece coroane.

— Ce s-a mai întîmplat iar? strigă Pelle uluit de atîta bănet.

— Nu-i aşa că am avut un noroc nemaipomenit? Iar am cîştigat cu lozul meu! Vezi ce nevastă vrednică ai?

Stătea la spatele lui rezemată cu un braţ de el. Pelle rămase o clipă aplecat înainte, de parcă l-ar fi lovit ceva în cap; apoi îi dădu braţul la o parte şi se întoarse către ea:

— Iar ai cîştigat la loterie? De două ori? în aceeaşi serie? Vorbea încet, fără să ridice glasul, apăsînd pe fiecare cuvînt, ca şi cum ar fi vrut să şi-l întipărească bine în minte.

— Vezi cît sînt de vrednică! repetă ea, privindu-l cam şovăitoare şi încercînd să zîmbească.

— Aşa ceva nicr nu e posibil ! rosti el tărăgănat. Nici nu se poate aşa ceva ! Deodată, sări în sus şi o apucă de git : Minciuni ! Minţi ! urlă el ca turbat. Spune-mi ce-i cu ăştia ! Să-mi spui adevărul ! O apăsă cu spatele de masă, de parc-ar fi vrut s-o ucidă. Lasse cel mic ţipa cît îl ţinea gura.

Ellen îl privea ţintă cu ochi plini de mirare, în care începea să se ivească groaza. Pelle îi dădu drumul şi-şi întoarse capul ca să nu mai vadă ochii aceştia, în care se citea moartea. Dar ea tot nu se ridica, ci se uita într-una la el, ca o vită care aşteaptă să fie tăiată şi nu pricepe de ce. Pelle o ajută să se ridice, apoi, fără o vorbă, se duse la copil să-l liniştească. Simţea o scîrbă în mîini, ca aceea pe care o simţise odată în copilărie, cînd strînsese de git un puişor. Nu simţea nimic alta decît o scîrbă imensă şi atita tot. De vină erau împrejurările în care trăiau — şi acum voia să plece.

Pe cînd îşi strîngea lucrurile, Pelle băgă de seamă că Ellen mai stătea lîngă masă şi plîngea încetişor. Îi auzi deodată plînsul, dar ca pe ceva care nu-l privea. Cînd fu gata şi îşi sărută copiii, Ellen tresări toată şi i se puse în cale cu energia ei obişnuită.

— Nu pleca — nu trebuie să pleci ! îi spuse ea printre hohote de plîns. Ah ! Ţie nu-ţi pasă de nimic şi eu am vrut să fac să vă fie bine ! Nu-ţi fac vreo mustrare, Pelle, dar de unde pîinea de toate zilele — a copiilor şi a ta ? N-am mai putut răbda să văd cum vă lipsiţi de toate, mai cu seamă tu, Pelle ! Am făcut-o pentru că te iubesc aşa de mult ! Numai din dragoste pentru tine am făcut-o !

Cuvintele ei răsunau în urechile lui Pelle ca un cîntec venit din depărtare şi nici nu le înţelegea. O dădu la o parte cu blîndeţe, mai sărută o dată băiatul şi îl mîngîie pe cap. Ellen stătea ca moartă şi îi urmărea mişcările cu ochi mari, cu priviri năuce. Cînd se îndreptă Pelle spre uşă, ea se prăbuşi la pămînt.

Pelle îşi lăsă lucrurile în păstrare la călcătoreasa de jos şi o luă în neştire spre centrul oraşului. Umbla

ca prin somn ; orice sunet şi orice ecou se stinsese în sufletul lui. Picioarele îl duseră la Casa Poporului şi, mai departe, sus pe scări, pînă în camera de unde se conducea lupta. Şi, tot fără să-şi dea seama, se aşeză la locul lui, printre ceilalţi şi rămase cu ochii aţintiţi la postavul verde de pe masă.

Atmosfera era mohorîtă. Începuse să se vadă fundul casei de bani a ajutorului ; cu cît se înmulţeau cei daţi afară, cu atît mai puţin aducea autoimpunerea. Şi spiritul de sacrificiu al celor din străinătate începuse să slăbească. Opinia publică se săturase şi ea de toată treaba asta. Lucrul se învechise şi trebuia neapărat să se ajungă la o înţelegere ! Vreo cincizeci de mii de muncitori umblau acum cu mîinile în sîn, şi foametea îşi arăta colţii. Clipa pe care se bizuiau capitaliştii, cînd plînsetul copiilor avea să-i demoralizeze pe muncitori, făcîndu-i să-şi jertfească onoarea şi libertatea, numai ca să poată astîmpăra foamea micuţilor, se apropia. Duşmanul nu dădea de loc semn că ar dori pacea !

Toate acestea îşi puseseră pecetea pe feţele membrilor sfatului de război, care şedeau aici copleşiţi de răspundere ; răspundeau pentru bunăstarea sau mizeria a sute de mii de suflete. Nici unul nu cuteza să propună cu tărie ceva, luîndu-şi astfel răspunderea îndreptării lucrurilor pe-o cale sau pe alta. Dar dacă muncitorii erau siliţi să renunţe la luptă peste vreo săptămînă sau două ? Atunci, aproape un sfert de milion de fiinţe au răbdat degeaba atîtea chinuri. O asemenea renunţare, precum şi urmările înfrîngerii, i-ar fi uluit cu totul, dîndu-i îndărăt cu mulţi ani. Pe de altă parte, dacă patronii n-ar mai putea ţine multă vreme piept presiunii pe care începuse s-o exercite asupra lor lumea finanţelor, faptul de a se da bătuţi tocmai acum ar însemna să scape victoria din mînă.

Nici o socoteală, cît de înţeleaptă, nu folosea la nimic. Aci domnea destinul implacabil şi orb. Cine s-ar fi putut încumeta să spună că ridicase cîtuşi de puţin vălul care ascundea viitorul şi că era în stare să arate drumul ce trebuie apucat ? Nimeni ! Şi Pelle, făclia

lor vie, care le arătase neînfricat calea pînă acum, şedea şi moţăia, ca şi cum nu-l mai interesa nimic. Poate că îl doborîse munca uriaşă din ultima vreme!

Secretarul aduse un ziar, în care subliniase cu roşu o informaţie, şi i-l întinse preşedintelui. Acesta privi mai întîi lung la anunţ, apoi se ridică şi, în timp ce foaia îi tremura în mînă, citi:

„Vreo treizeci de soţii de muncitori — tinere şi frumoase — găsesc ocupaţie în timpul locaut-ului la diverşi domni necăsătoriţi. Se garantează tratament bun. Amănunte la redacţia ziarului."

Pelle, care moţăia, sări ca fript. Nenorocirea îngrozitoare ce se abătuse peste capul lui îi răsărea orbitor de limpede în faţa ochilor.

— Asta trebuie să fie! izbucni el. Capitalul şi-a întins ghearele şi după nevestele noastre — să le facă prostituate! A venit momentul să lovim din plin! O ultimă lovitură — neîndurătoare!

— Dar cum să lovim? întrebară ceilalţi.

Pelle devenise alb ca varul din pricina efortului pe care-l făcea pentru a se stăpîni. Capul, însă, nu-i fusese niciodată aşa de lucid. Avea s-o răzbune pe Ellen împotriva celor care îi răpeau omului sărac pînă şi ultima oaie.

— In primul rînd, trebuie să publicăm un comunicat optimist, şi asta chiar azi, spuse el zîmbind. Casa e aproape goală. Ei şi? Asta nu ne împiedică să facem cunoscut că muncitorimea are destule mijloace să ducă lupta mai departe, la nevoie chiar şi un an de zile! Şi apoi trecem la atac!

O veche inspiraţie a lui, de mult uitată, îi răsări deodată în minte şi, născută din mînie, văzu lumina zilei sub chipul unui plan bine stabilit.

— Pînă acum am dus o luptă pasivă, urmă el. Şi arma noastră de căpetenie a fost răbdarea! Luxului celorlalţi noi i-am opus cerinţele noastre neapărat trebuincioase; şi cînd ne loveau în plin, ne înfometau şi ne sileau să vindem şi cele din urmă boarfe din casă, noi le răspundeam cu refuzul de a executa

munca de care e nevoie pentru asigurarea confortului lor. Să-ncercăm de data aceasta să lovim noi în nevoile lor de trai! Să-i lovim și noi acolo unde ne-au lovit ei pe noi de la-nceput — de-a dreptul în inimă. Atunci poate că se dau pe brazdă. Pînă acum, am ținut departe de luptă pe muncitorii celor mai însemnate servicii de care atîrnă sănătatea și binele public — numai că asta nu ne-a prea folosit nouă. De ce să le coacem, pîinea, noi, care nu avem nici măcar putința să ne-o cumpărăm și s-o mîncăm? De ce ne-am îngriji de curățenia lor, noi, care nu avem mijloace să ne ținem curați? A venit vremea să-i băgăm în foc și pe vidanjori și pe măturătorii de stradă. Și dacă asta nu ajunge, le tăiem apa și gazul! Să aruncăm cu îndrăzneală în luptă ultimele noastre rezerve și să le dăm lovitura hotăritoare!

Propunerea lui Pelle fu primită în unanimitate și el porni numaidecît spre vestul orașului, la președintele sindicatului vidanjorilor. Acesta se sculase tocmai atunci și se așezase să mănînce. Era un om scund, tacticos și căruia îi sticleau ochii de hazliu ce era. Se trăgea din regiunea carboniferă. Pelle îl ajutase la un moment dat să-și organizeze sindicatul, așa că se putea bizui pe el și pe oamenii lui.

— Îți mai aduci aminte, Lars Hansen, cînd v-am dovedit că sînteți cei mai însemnați muncitori ai orașului?

Președintele dădu afirmativ din cap.

— Ar trebui să fiu măgar să fi uitat una ca asta. Nu voi uita în viața mea efectul pe care l-au avut cuvintele tale asupra noastră, a vidanjorilor, care sîntem cei mai disprețuiți dintre muncitori! Tu ne-ai făcut să avem încredere în noi și ne-ai înjghebat și sindicatul! Chiar dacă nu sîntem noi cei mai de bază dintre muncitori, da' oricum...

— Ba, tocmai asta sînteți — și acum v-a venit rîndul s-o dovediți! Puteți opri lucrul încă în noaptea asta?

Lars Hansen ședea și mesteca, privind gînditor lampa. În sfîrșit, spuse fără grabă:

— Noi avem un fel de contract cu orașul. Ne pot

amenda şi sili să reluăm lucrul. Însă, dacă ţii neapărat, atunci firește că o facem ; toţi tovarăşii mei vor fi de acord. La ce are să-ţi folosească, îi fi ştiind tu mai bine !

— Îţi mulţumesc, îi spuse Pelle, strîngîndu-i mîna. Aşadar, ne-am înţeles — nu mai iese nici o saca. Mai rămîne să-i convingem şi pe măturătorii de stradă să oprească lucrul.

— Căruţaşii pot angaja alţi muncitori. Pentru treaba asta se găsesc braţe destule !

— Nu fac ei aşa ceva, căci declarăm boicot împotriva lor !

— Ei, aşa mai înţeleg ! N-o să le prea fie pe plac celor subţiri treaba asta ! Da' pentru sărăcime e totuna ! Ce te faci dacă aduc armata ? Pentru că de curăţat, trebuie curăţat oraşul, că altfel îl vor declara în carantină.

Ochii lui Pelle scînteiară.

— Ascultă, prietene. Dacă opriţi lucrul, predaţi numaidecît cheile la primărie ca să nu vă poată trage la răspundere. Băgaţi-le în saci şi scuturaţi-i bine ca să se amestece cheile !

Lars Hansen izbucni într-un hohot grozav.

— A dracului comedie ! Îşi trase el sufletul, bătîndu-se cu palmele peste genunchi. N-au să aibă încotro şi au să vină după noi, căci nimeni n-are să le poată alege cu una cu două. Mă duc chiar eu să duc cheile ; şi o să fac o mutră foarte nevinovată.

Pelle îi mulţumi din nou.

— Voi sînteţi salvarea noastră ! îi spuse el liniştit. Ţineţi în mîinile voastre pîinea şi fericirea a multor mii de oameni !

Îşi luă rămas bun cu faţa luminată de bucurie. Cum rămase singur, îi pieri zîmbetul şi în locul lui se aşternu o oboseală de moarte.

Pelle cutreiera necontenit străzile dintr-un loc într-altul. Toate erau puse la punct. Nu mai era nimic pentru care să trebuiască să-şi scoată sufletul. Se năruise totul într-însul şi nu mai avea nici măcar atîta putere, încît să ia o hotărîre ce anume să facă

în ceea ce-l privea. Mergea toată vremea în neştire, dădea pe-o stradă principală, apoi o cotea iar pe străzi lăturalnice. Într-un magazin îl zări pe Karl la tejghea, servind zîmbitor clienţii. Pelle se gîndi că s-ar fi cuvenit să intre şi să se intereseze cum îi merge, însă trecu mai departe. Deodată se opri în faţa unei cazărmi muncitoreşti şi, fără să vrea, ridică ochii. Doar abia fusese aci să stabilească cele plănuite, căci aci locuia preşedintele sindicatului vidanjorilor ! Treaba pe ziua de azi era gata, se putea duce acasă la Ellen şi la copii !

Acasă ? Nu mai avea casă ! Era singur şi părăsit ! Şi totuşi o luă înspre nordul oraşului. Pe ce drum apucase, nu mai ştia nici el, dar se pomeni deodată în faţa uşii, privind la cutia cea mică şi ruginită de scrisori. Din casă se auzea plînset şi paşii lui Ellen, care umbla încoace şi încolo, pregătind cele trebuincioase pentru noapte. Coborî scara, o luă la fugă şi nu răsuflă uşurat decît cînd coti după colţ.

Pelle cotea într-una dintr-o stradelă în alta. Îi vîjîia capul la fiecare pas, parcă se rupea ceva în el. Deodată i se păru că aude paşi cunoscuţi şi grăbiţi, ajungîndu-l din urmă. — Ellen. Se întoarse — nimeni! Nu fusese decît o nălucire ! De cum pornea, auzea iar paşii în urma lui. Paşii aceştia sunau aşa, de parcă ar fi vrut să-i spună ceva ; simţea lămurit într-însii voinţa de a-l atrage. Se opri dintr-o smucitură. Pe stradă nu era nimeni, şi nici nu se ivi nimeni din întunericul străzii laterale.

Oare aceşti paşi ciudaţi nu zăceau chiar în capul lui ? Pelle fu covîrşit de mister şi inima începu să-i bată. O oboseală înspăimîntătoare îl paraliza. Dar Ellen — ce i se întîmplase ? Tînguielile ei pline de mustrări îi răsunau în urechi. Să înţeleagă — ce anume să înţeleagă ? A făcut-o din dragoste, spunea ea ? Ei aş !... Prea era ostenit, ca să-i mai ia şi apărarea pentru păcatele ei.

Dar de ce rătăcea aşa pe străzi ? Paşii ceilalţi mergeau acuma în pas cu ai lui, aşa că ecoul era dublu. Iar cînd gîndea, altă fiinţă, din străfundul lui, se amesteca în vorbă. Şi glasul acesta era tot atît de stă-

ruitor ca înrîurirea pe care o avea Morten asupra lui — un punct de vedere care îşi făcea pretutindeni drum, chiar cînd izbutea să-l facă să tacă. Ce voiau de la el? Nu muncise oare cu destulă credinţă? Nu era el, Pelle, acela care condusese lupta cea mare, Pelle, pe care îl admirau toţi? Aceasta nu-i mai dădea nici o satisfacţie, şi nu ritmul paşilor celor cincizeci de mii de tovarăşi răsunau în paşii lui. Îl părăsiseră pe străzile pustii, lăsîndu-l singur cu năluca aceasta blestemată — şi singurătatea îl învăluia. „Ţi-e teamă de tine însuţi", gîndi el, şi zîmbi cu amărăciune.

Pelle nu voia să rămînă singur; trăgea încordat cu urechea în jurul lui. Pierduse tot ce posedase — lupta înghiţise tot. Iată înrudirea dintre el şi mizeria din jurul lui — oricît de tristă ar fi fost această înrudire. Şi atunci de ce să se plîngă?

În jur se întindea înspăimîntător oraşul săracilor, pustiit de lupta cu şomajul, de plîns, de frigul nopţii şi de nevoi. Din curţile de din dos răzbătea plînset de copii — Pelle ştia bine că plîngeau după pîine; bărbaţi ameţiţi de băutură dădeau colţul clătinîndu-se; din odăile de din dos şi din curţi răsunau ţipete de femei. Vai! iad, nu altceva! Slavă Domnului, că biruinţa era aproape!

De undeva se auzeau lămurit voci în care se amestecau plînsete de copii, glasul unei femei şi paşi care mergeau în sus şi-n jos, prin cameră. Îşi liniştea probabil copiii şi cînta ca să-l adoarmă pe cel mic, pe care îl ţinea în braţe. Şi aşa de limpede se auzeau, încît ridică ochii. Lipseau ferestrele! „Vor să-i dea afară, făcînd să-i tragă curentul", gîndi el revoltat şi se repezi pe scări în sus, obişnuit cum era să sară în ajutorul celor nenorociţi.

În locuinţă dădu de o femeie care se învîrtea fără astîmpăr încolo şi-ncoace, cu un copil mic în braţe. Reflexul luminilor oraşului o luminau pe jumătate. Femeia îşi dăduse fusta peste cap, ca să-şi învelească copilul — pe dedesubt era goală de tot; în cameră nici urmă de mobilă. Copiii ceilalţi zăceau într-un colţ, înveliţi cu zdrenţele care le mai rămăseseră din haine.

— Proprietarul a scos uşile şi ferestrele şi a vrut să ne zvîrle în stradă, dar noi nu plecăm. Unde să ne ducem? Crede că o să ne gonească cu curentul — ca pe nişte ploşniţe. Pe bărbatu-meu l-au făcut să-şi ia zilele. Deodată îl recunoscu pe Pelle: Aha! Tu eşti, firea-i al dracului de diavol! urlă ea. Chiar tu ai început cu hărţuielile. Mai ţii minte cum a băut atunci din sticlă? Înainte se purta aşa de cuviincios! Ai văzut şi tu cum ne-au dat afară din locuinţă — cum ne-au dat afară ceilalţi chiriaşi. Sau poate că n-ai fost de faţă? Oof, călăilor! L-aţi urmărit pretutindeni, l-aţi încolţit ca pe o fiară, l-aţi împuns şi l-aţi canonit de moarte! Cum intra într-o cîrciumă, se ridicau ceilalţi să plece, iar cîrciumarul era silit să-l roage s-o şteargă. El, însă, a fost mai cinstit decît voi. Îmi spunea într-una: „Sînt un ciumat", pînă cînd într-o zi s-a spînzurat. Oof! De te-ar trăsni Dumnezeu şi pe tine!

Femeia nu vărsa o lacrimă; glasul îi era răguşit şi aspru.

— Nu e nevoie să te rogi, îi spuse Pelle cu amărăciune. M-a lovit şi aşa! Bărbatului tău nu i-am vrut răul. De cele două ori cînd l-am întîlnit, am vrut să-l ajut. Trebuie să suferim pentru binele tuturor. Şi fericirea mea s-a spulberat. Pelle izbucni într-un plîns alinător.

— Asta ar trebui s-o vadă muncitorii — cum plînge Pelle! N-ar mai răcni ei „ura" cînd te-ar vedea venind, strigă ea batjocoritoare.

— Mai am zece coroane. Vrei să le primeşti? întrebă Pelle întinzîndu-i banii.

Femeia îi luă cu şovăială.

— Mai bine ţine-i pentru nevastă şi copii. Asta e doar ajutorul tău de grevă!

— Nu mai am nici nevastă, nici copii. Ia-i tu!

— Doamne, Dumnezeule, şi casa ta s-a dus dracului? Nici Pelle nu şi-a putut-o feri pe-a lui? Era şi firesc, ca cel ce seamănă să şi culeagă!

Pelle plecă fără să-i răspundă. Judecata nedreaptă a acestei femei îl tulbura mult mai mult decît îl bu-

curaseră aplauzele miilor de oameni ; în acelaşi timp, însă, îi dădea puteri noi de luptă. Acolo unde ţintise ea să-l lovească, nu-l putea nimeni atinge ; nu-şi văzuse de micile lui treburi personale, ci slujise cu cinste şi credinţă cauza cea mare şi o dusese la izbîndă. Morţii şi răniţii nu aveau dreptul să-l învinovăţească. El pierduse mai mult decît oricare altul — pierduse tot !

Cu sufletul împovărat de griji, dar cuprins de o linişte minunată, o luă spre nordul oraşului, unde închirie o cameră într-o pensiune ieftină.

35

Oraşul fu teribil de indignat de ultimele măsuri luate de muncitori. Dintr-o lovitură ridicaseră întreaga opinie publică împotriva lor ; presa spumega şi ameninţa. Pînă şi ziarele liberale subliniau faptul că muncitorii călcaseră legile datoriei şi ale umanităţii. *Muncitorul* îşi păstră însă sîngele rece şi atrase atenţia că pentru clasele de jos era o chestie de viaţă şi moarte şi că erau gata să meargă pînă-n pînzele albe. Mai aveau şi alte mijloace la îndemînă, ca de pildă să oprească apa şi gazul, comunicaţiile şi aprovizionarea cu alimente a capitalei.

Cursul presiunii se schimbă, îndreptîndu-se împotriva patronilor — trebuia doar să-ţi verşi focul pe cineva ! La urma urmei, pentru ce luptau ei ? Numai ca să arate că deţin puterea ? Voiau că conducă numai ei şi să aibă drept de viaţă şi de moarte asupra muncitorimii ? Şi marea finanţă, care se afla la spatele marilor întreprinderi, se săturase ; chestiunea se arătase a fi foarte costisitoare, iar cît despre foloasele pe care le-ar fi tras de pe urma înfrîngerii solidarităţii muncitorilor, ele n-ar fi fost mari, dacă se nimicea şi industria în acelaşi timp.

Pe cînd colinda străzile lăturalnice în căutarea lui tata Lasse, Pelle vedea înaintea ochilor cum creştea

acțiunea cea mare. Lucrurile își urmau cursul de la sine, așa că el putea să se odihnească. O grea povară îi fusese luată de pe umeri și acum dorea să i se îngăduie să-și adune cioburile fericirii și să poată face și el în sfîrșit ceva pentru cel ce se jertfise din totdeauna pentru dînsul. Aveau să ia locuință împreună și să reînceapă viața în doi, de altădată; se bucura la acest gînd, căci firea lui tata Lasse era singura care nu se ciocnea niciodată cu a lui și, ca și dragostea unei mame, rezistase la toate încercările.

Bătrînul nu mai locuia în chichineața din fundul curții. Bătrîna cu care trăise, murise de curînd și el dispăruse de acolo.

Pelle nu avu să întrebe mult; cunoscut cum era, prin sărăcime, nu-i fu greu să dea de urma bătrînului, urmă care îl duse la Christianshavn. În timpul cercetărilor, întîlni multă mizerie, ceea ce îl făcu să întîrzie. Acum, cînd lupta se desfășura de la sine, nevoia îi sărea în ochi mai mult ca oricînd și vechea lui milă de oameni aproape că îl înăbușea. Dădu o mînă de ajutor pe unde putu și, cu energia care îi era caracteristică, scoase soluții din pămînt.

Lasse nu mai trecuse de mult pe la Arcă, dar cineva îl văzuse pe stradă, într-o stare jalnică. Unde se aciuase, nu știa nimeni.

— Pe la beciurile „Comptuarului de comerț“ ai fost? îl întrebă paznicul de noapte cel bătrîn. Pe vremea asta, s-au cuibărit în hrubele celea o mulțime de oameni. În fiecare dimineață, pe la șase, descui pivnița și îi strig. Trebuie să fie cu băgare de seamă, ca nu cumva să dea cineva de ei. Cînd izbutesc să plec fără să fi prins nimeni de veste, încep să se strecoare și ei afară. Mi se pare că am auzit ceva de-un bătrîn care ar fi zăcînd acolo jos, dar sigur nu sînt, că doar fac pe surdul — cu cît aud mai puțin, cu atita e mai bine! Paznicul îl însoți pe Pelle într-acolo.

„Comptuarul de comerț“, care în veacul al optsprezecelea fusese palatul uneia din marile familii negustorești din Christianshavn, era folosit acum ca magazie și se afla la capătul unuia din canale. Beciurile

adînci, care se întindeau sub nivelul canalului, erau goale. Jos era întuneric beznă şi anevoie de umblat, iar aerul greu te înăbuşea.

Pelle şi cu paznicul cutreierară pivniţele, luminînd ungherele dintre stîlpi. Din loc în loc, dădeau de cîte un culcuş de paie părăsit.

— Nu-i nimeni pe-aici, spuse paznicul.

Pelle începu să strige. Drept răspuns se auzi o tuse slabă. Într-un cotlon din zid dădură de tata Lasse, care zăcea pe o saltea de paie.

— Zac aici şi-mi aştept moartea, şopti el. Nu mai am mult; şobolanii au şi început să-mi dea tîrcoale.

Aerul jilav şi rece îi stinsese glasul.

Era într-o stare jalnică; prezenţa lui Pelle îl învioră într-atît, încît se putu ţine pe picioare. Îl duseră amîndoi peste drum la Arcă; paznicul cel bătrîn îi ceda odăiţa, iar el se mută sus, la madam Johnsen. Cu toate că n-avea acolo decît un pat, treaba se putu aranja foarte bine, pentru că paznicul dormea ziua şi lucra noaptea.

Cînd îl băgară în patul cald, Lasse începu să tremure; nu mai era limpede de tot la minte. Pelle încălzi bere, ca să-l facă să transpire; din cînd în cînd, se aşeza pe marginea patului şi se uita îngrijorat la el. Lasse zăcea cu ochii închişi şi clănţănea din dinţi; încerca mereu să vorbească, dar nu putea scoate nici un sunet.

Băutura caldă îl mai învioră şi sîngele îi năvăli iarăşi în mîinile moarte şi reci ca de gheaţă, iar glasul izbuti să-şi facă drum.

— Crezi că ne aşteaptă o iarnă grea? îl întrebă el deodată pe Pelle şi se întoarse pe-o coastă către dînsul.

— Tată dragă, acuma mergem spre vară, îi răspunse Pelle. Te rog, nu te dezveli!

— Grozav mi-e de frig — aproape tot aşa de frig ca astă-iarnă; n-aş mai vrea să trec încă o dată prin ce-am trecut! Mă pătrunde frigul pînă-n măduva oaselor — Doamne sfinte ce-o fi cu bieţii oameni care sînt acuma în larg!...

— Nu le purta tu de grijă! Vezi mai bine de te fă tu bine. Azi e senin şi vreme bună pe mare.

— Atunci lasă să intre şi aici puţin soarele, răspunse bătrînul cam răstit.

— Tată, în faţa ferestrei este un calcan înalt şi nu pătrunde soarele, spuse Pelle aplecîndu-se peste el.

— Ei, m-oi descurca eu şi fără el — puţinul care mi-a mai rămas! Iar paznicului de noapte îi e totuna, pentru că veghează numai noaptea şi tot nu vede soarele. Ciudată meserie! Ce bine că ne păzeşte cineva cînd dormim! Lasse zăcea şi clătina din cap cu nerăbdare.

— Sigur că e bine, pentru că altfel te pomeneşti că vine careva noaptea, pe întuneric, şi ne mai ia banii, glumi Pelle.

— Da, da, chiar aşa, răspunse Lasse şi încercă să rîdă. Dar treburile tale, băiatule, cum mai merg?

— Au început tratativele. Ieri am avut întîia şedinţă.

Lasse rîse de-i clocoti în gîtlej.

— Va să zică s-au săturat boierii! Chiar şi cînd am zăcut colo jos, în întuneric, tot am ştiut eu ce se întîmplă. Noaptea, cînd se furişau ceilalţi înăuntru, îmi spuneau noutăţile. Ce-am mai rîs de trăsnaia ta! Da' nu trebuie să fii şi tu de faţă la tratative?

— Nu. I-am rugat să mă ierte. N-am chef să stau acolo şi să mă tocmesc pentru articole. Acum vreau să stau cu tine şi pe urmă ne vom instala noi foarte plăcut.

— Tare mă tem, băiatule, că mare bucurie n-o să mai avem unul de altul.

— Acum te-ai şi înviorat. Mîine ai să...

— Ba nu. Moartea nu înşală. Nu mi-a priit pivniţa de loc!

— Şi de ce ai făcut aşa, tată? Ştiai doar că acasă era oricînd loc pentru tine.

— Trebuie să-mi ierţi şi tu încăpăţînarea, Pelle. Ca să-ţi ajut la luptă, sînt prea bătrîn, aşa că m-am gîndit ca cel puţin să nu-ţi cad sarcină cît o mai ţine

treaba asta. Am ajutat și eu cum am putut. Și ce crezi, iese ceva ?

— Acum i-am învins și încep și pentru cei săraci timpuri noi !

— De cele bune n-o să mai am eu parte. Parcă aș fi slujit la ducă-se-pe-pustii, care a scris pe ușă : azi muncești — mîine mîncați ! Și mîine nu vine niciodată ! Binele de care am avut parte mi-a venit de la ai mei : săracul își dă și cămașa de pe el, ca să-l acopere pe altul. Eu unul, n-am de ce mă plînge. Am avut și zile grele în viața mea, dar sînt unii care au dus-o și mai greu. Femeile au fost întotdeauna bune cu mine. Bengta era tare cicălitoare, dar rea nu era ea, iar Karna și-a jertfit pentru mine și bani, și sănătate. Slavă Domnului că n-a mai apucat să vadă cum mi s-a luat ferma, că doar am fost și proprietar — cu necazurile, era cît pe ce să uit le asta ! Ce să mai zic de baba Liese — cerșetoarea, cum au poreclit-o — a împărțit cu mine culcușul și bucățica de pîine. Să nu-ți vină a crede cum s-a jertfit și s-a lăsat să moară de foame ! „Mănîncă — îmi spunea — că mîncare avem destulă !“ Și eu, al dracului să fiu, am mîncat tot, pînă la ultima bucățică, fără să-mi treacă ceva prin minte, pînă cînd, într-o bună dimineață, am găsit-o rece și țeapănă lîngă mine. Era numai piele și oase, fără un pic de carne pe dînsa. Ingerul lui Dumnezeu, nu alta ! Cîntecul acela pe care l-ai auzit, l-am făcut împreună cu ea — săracii își mănîncă unii altora bucățica de la gură.

Lasse rămase un timp cufundat în amintiri și apoi începu să cînte cu gesturile cîntărețului de prin curți. Pelle încerca să-l oprească și să-l facă să-și vină în fire, dar bătrînul credea că are de-a face cu găinarii de pe stradă ; cînd ajunse la strofele unde era vorba de fecioru-său, începu să plîngă.

— Nu plînge, tată ! îi spuse Pelle deznădăjduit și-și lipi fruntea grea de fruntea bătrînului. Sînt cu tine, tată !

Lasse rămase tăcut un timp ; clipea repede, pe cînd mîna îi umbla pipăind încolo și-ncoace pe capul lui fecioru-său.

— Da, acum eşti lîngă mine, spuse el cu glas ostenit. Şi eu care am crezut că te-ai dus. Ştii ce, Pelle? De cînd ai venit pe lume, ai fost lumina vieţii mele! Cînd te-ai născut, îmi trecuse floarea tinereţii — dar iată că ai venit tu şi parcă iar a răsărit soarele pentru mine. Ce-mi va aduce oare? mi-am spus eu şi te-am ridicat în sus. Nu erai mai mare decît o sticlă de trei sferturi de litru. Poate că are să pună mîna pe noroc şi atunci ţi-o cădea şi ţie o fărîmă. Da, aşa m-am gîndit şi aşa am crezut tot timpul — acum trebuie să mă las păgubaş. Dar măcar am mai apucat să te văd om cu vază. Bogat m-ai ajuns... ce-are a face: sărăcimea vorbeşte bine de tine. Ai luptat pentru ei fără să-ţi faci parte. Acuma am început să înţeleg şi eu, şi inima mea bătrînă se bucură că eşti fecioru-meu.

Cînd aţipea Lasse, Pelle se întindea puţin pe canapea. De odihnit, nu se putea odihni, căci bătrînul dormea iepureşte şi deschidea ochii în toată clipa. Cum nu-şi vedea feciorul lîngă pat, începea să se zvîrcolească şi să geamă, pe jumătate adormit cum era. În mijlocul nopţii, ridică capul de pe pernă şi şezu aşa, trăgînd cu urechea.

— Vrei ceva, tată? îl întrebă Pelle, sculîndu-se anevoie în picioare.

— Aud parcă un zgomot care se pierde în depărtare, în larg, colo unde se isprăveşte marea; e ca şi cum ar cădea apele într-o prăpastie... N-ar fi vremea să te duci acasă, la Ellen? Trec eu şi singur ce-a mai rămas din noapte; poate stă şi se frămîntă că nu ştie unde eşti.

— I-am trimis vorbă că nu vin la noapte acasă, îi răspunse Pelle.

Bătrînul zăcea şi se uita la fecioru-său dus pe gînduri.

— Ia spune, eşti fericit cu adevărat? îl întrebă el. Mi se pare că în căsnicia ta nu sînt chiar toate aşa cum s-ar cuveni să fie.

— Ba merg toate bine, tată, răspunse Pelle cu glas înăbuşit.

— Ei, slavă Domnului! Ai avut parte de-o nevastă bună şi ţi-a dăruit şi copii minunaţi. Ce mai face mititelul de Lasse? Tare aş mai vrea să-l văd o dată, înainte de a mă duce — doar şi el e tot un Lasse!

— Am să ţi-l aduc mîine dimineaţă, îi răspunse Pelle. Vezi, tată, de mai dormi puţin! Afară e încă beznă! Ascultător, bătrînul se întoarse cu faţa la perete. O clipă după aceea, întoarse iarăşi capul cu băgare de seamă, ca să vadă dacă Pelle doarme. Şi cum ochii lui slabi nu erau în stare să vadă de-a curmezişul odăii, încercă să se dea jos din pat, dar căzu gemînd înapoi în aşternut.

— Ce-i cu tine, tată? îl întrebă Pelle îngrijorat şi sări numaidecît lîngă el.

— Voiam numai să văd dacă eşti bine învelit, pe frigul ăsta! Dar vezi că picioarele nu mă mai ţin, spuse ruşinat bătrînul.

Spre dimineaţă, căzu într-un somn liniştit şi Pelle o rugă pe madam Johnsen să rămînă lîngă el, ca să se poată duce acasă să-l aducă pe Lasse cel mic. Nu-i venea de loc uşor să facă drumul acesta; dar n-avea încotro, trebuia să-i îndeplinească bătrînului ultima dorinţă şi ştia că Ellen nu va da copilul pe mîini străine.

Cînd intră, faţa împietrită a lui Ellen se lumină, dar ţipătul de bucurie care îi venise pe buze, se stinse cînd îi văzu faţa.

— Tata trage să moară şi vrea să vadă băiatul, spuse el întunecat.

Ea încuviinţă din cap şi se apucă să-l îmbrace pe Lasse cel mic în tăcere. Cît dură pregătirea, Pelle stătu la fereastră privind afară.

Îi venea ciudat că se afla iarăşi acasă şi amintiri legate de micul lor cămin începură să-i umfle pieptul şi să-i moaie inima. Vru să vadă neapărat şi pe fetiţă şi Ellen îl duse tăcută în odaia de culcare. Mititica dormea în leagăn şi o linişte adîncă plutea peste capul ei lătuţ. Ellen se apropie de el; Pelle îi simţi privirea pătrunzătoare. Se încordă, silindu-se să se stăpînească şi trecu în cealaltă cameră — nu mai avea ce căuta aci. În căminul acesta era străin. Deodată se întrebă:

mai avea oare de-a face nevastă-sa cu acela ? Deşi nu-l privea, nu putea scăpa de obsesia acestui gînd şi căuta din ochi în jurul lui vreun semn care să-l lămurească. În casă era foarte mare sărăcie ; tot ce fusese de prisos, dispăruse. În schimb, se afla o maşină de cusut cizmărească, pe care era ceva de lucru. Muncă de spărgător de grevă, îi veni în minte lui Pelle în mod mecanic, dar nu ca acuzare — pentru prima oară era chiar bucuros să constate că nu se respecta greva ! Aşadar, începuse să tragă la maşină ; de altfel părea frîntă de oboseală, ceea ce îi făcu mare plăcere.

— Băiatul e gata, spuse ea.

Pelle îşi luă rămas bun din ochi de la cameră.

— Ai nevoie de ceva ? o întrebă el.

— Mulţumesc. Mă descurc eu şi singură, răspunse ea cu mîndrie.

— N-ai vrut să primeşti banii pe care ţi i-am trimis sîmbătă.

— Fac eu faţă — numai dacă îmi laşi băiatul. Nu uita că mi-ai spus odată că are să rămînă întotdeauna la mine.

— Trebuie să aibă o mamă, căreia să i se poată uita deschis în ochi — gîndeşte-te la asta, Ellen.

— Nu e nevoie să mi-o aminteşti, spuse ea cu amărăciune.

Cînd sosiră, Lasse era treaz.

— Asta e un adevărat Karlsson, exclamă el. Ia te uită, Pelle băiatule, cum seamănă cu familia noastră. Are urechile clăpăuge, cum le-ai avut şi tu cînd erai mic — mai are şi cîrlionţul tău aducător de noroc, pe frunte. Asta o să se descurce bine în lume ! Vreau să-i sărut mînuţele — ele sînt binecuvîntarea noastră ; singurul bun pe care l-am primit în dar ! Se spune că lumea e ţinută de mîinile celor săraci şi tare aş vrea să ştiu dacă e chiar aşa. Şi aş vrea să mai ştiu dacă vin chiar acum timpurile noi. Păcat că nu mi-e dat să le apuc !

— Ba poate că le mai apuci, tată, îi spuse Pelle, care cumpărase pe drum *Muncitorul* şi îl citea acum cu atenţie. Tratativele sînt duse cu toată graba şi azi-

mîine s-a isprăvit lupta! Atunci să vezi viaţă tihnită ce vom mai duce noi doi!

— Nu, dragul meu, asta n-o mai apuc eu! M-a încolţit moartea, şi simt cum a şi început să tragă din mine. Dacă însă, pe lumea cealaltă e chiar aşa cum se spune, atunci tare mi-ar place să stau sus şi să privesc de-acolo cum a dat fericirea peste voi. Tu să nu crezi, Pelle, că sînt prost şi că n-am văzut tot greul pe care l-ai tras. Dar poate că dac-o fi să preluaţi voi cîrma, ai să primeşti drept răsplată un post de vază. Vezi numai, de nu-i uita pe cei săraci!

— Pînă atunci mai este, tată! Şi-apoi nici n-au să mai fie săraci!

— O spui cu atîta hotărîre, dar să ştii de la mine că nu-i chiar aşa de uşor să-i vii sărăciei de hac, că prea s-a cuibărit în lume! Poate chiar se face şi mititelul ăsta de Lasse om în toată firea, pînă s-o înfăptui minunea. Acum ia băiatul de-aici; nu-i face bine să vadă cum moare omul la bătrîneţe. Ştii că e cam tras la faţă! De ce nu-l lăsaţi să stea ca lumea la soare?

— Soarele l-au împrumutat de la noi cei bogaţi şi au uitat să ni-l mai dea înapoi, spuse Pelle cu amărăciune.

Lasse zăcea cu fruntea încreţită, de parcă îl muncea un gînd.

— Da, da! Trebuie să ai ochi ageri, ca să priveşti în viitor; ai mei nu mai vor să mă slujească. Ei, ia-ţi băiatul şi te du. Şi vezi-ţi de treburi, căci oricît ai fi de deştept, moartea tot n-o poţi înşela. Lasse puse mîna ofilită pe creştetul copilului şi apoi se întoarse cu faţa la perete.

Pelle trimise băiatul acasă cu madam Johnsen, iar el rămase lîngă bătrîn. În ultimii ani, drumurile li se încrucişaseră arareori; acum aveau să se despartă pentru totdeauna şi vor apuca care încotro; simţea nevoia să mai prelungească despărţirea. În timp ce gospodărea, aprinzînd focul şi încălzind mîncarea, pe care căută s-o facă cît mai pe gustul lui tata Lasse, asculta vorba bătrînului, care o luase razna şi se lăsa dus cu gîndul înapoi, în anii lipsiţi de griji ai copilăriei. Vorba monotonă a lui Lasse îi umpluse copi-

lăria, asemenea unui zvon cu tîlc adînc şi plin de bunătate, venit din largul lumii, iar de cînd plecase în lume, murmurul acesta se prefăcuse în vorbele fără de sfîrşit ale mulţimii despre greutăţile vieţii. Gîndul i se întorcea încet, încet de la sutele de mii de oameni, la tata Lasse şi îşi dădea seama cît de mare era lumea pe care o purtase într-însul moşneagul acesta blajin. De cînd îl ţinea Pelle minte, tot bătrîn şi ostenit de muncă fusese. Munca îi răpise repede bietului om tinereţea, lungindu-i bătrîneţele! Dar tocmai şubrezenia îi împrumutase trăsăturile acelea supraomeneşti de tată! Indurase mizeria cu demnitate, nu se înrăise de loc şi nu devenise nici egoist, nici mic la suflet. Inima îi era întotdeauna plină de spirit de jertfă şi de duioşie şi rămăsese tare pînă şi în neputinţa lui! Învăluise întreaga viaţă a lui Pelle în inima lui caldă, ca şi cum ar fi fost întruchiparea însăşi a dragostei, şi Pelle se gîndi cît de înspăimîntător avea să fie să nu mai audă niciodată răsunînd trăncăneala lui blajină îndărătul fiecărui lucru.

Sufletul lui Lasse plutea şi se rotea în cercuri tot mai largi şi mai largi deasupra căii pe care o străbătuse Pelle, ca porumbeii cînd îşi iau zborul. De cum îşi aduna puţin puterile, bătrînul începea viaţa de la început.

— Se mai găsea şi cîte ceva de care să te bucuri, însă cele mai multe n-au fost decît o luptă fără rost. Pe vremuri, cînd încă nu mă ducea capul, mergeau toate destul de bine, dar din clipa în care te-ai născut tu, mintea mea, care începuse să îmbătrînească, s-a ridicat împotriva stărilor care domnesc şi nu mi-am mai găsit linişte. Aduseseşi cu tine ca un fel de prevestire şi de atunci am tot rumegat în cugetul meu şi frămîntarea mi-a fost tot pe atîta de necurmată, ca şi a cizmarului din Ierusalim. Era ca şi cum mi s-ar fi dat din senin tocmai mie, unui biet păduche, făgăduinţa unei vieţi mai bune, şi gîndul acesta îmi umbla mereu prin cap. N-o fi oare ăsta dorul după raiul din care am fost alungaţi, mă întrebam adesea. Zău, crede-mă, prostul de mine îmi făuream vise despre o bătrîneţe frumoasă şi lipsită de griji, în care fecioru-meu

avea să vină cu nevasta şi copiii să mă vadă în cămăruţa mea plăcută, unde le voi putea pune cîte ceva bun dinainte. N-am părăsit nădejdea asta pînă chiar nu de mult. Umblam şi visam să dau de-o comoară în gropile de gunoi. Tare aş fi vrut să vă las ceva. Mi se rupe inima cînd mă gîndesc cît de puţin am fost în stare să fac pentru tine!

— Şi asta o spui tu, care ai fost pentru mine şi tată şi mamă? În tot timpul copilăriei mele ai stat de strajă lîngă mine. Cînd mi se întîmpla ceva, mă gîndeam „las' că are tata Lasse grijă!" Iar apoi, cînd am mai crescut, mi-am dat seama că în toate cîte le făceam tot în tine îmi găseam adevăratul sprijin. Şi nici acum nu s-ar fi ales nimic din cele ce aveam de făcut, dacă nu mi-ai fi lăsat tu o moştenire atît de bună!

— Nu zău! exclamă bătrînul cu mîndrie. Să fi avut şi eu oare partea mea în ceea ce aţi făcut pentru cel sărac? Da, da! Oricum, e tare plăcut să auzi aşa ceva! Ei, dar tu ai fost viaţa mea, băiatule. Slab şi sărac cum eram, m-am minunat adesea de puterea pe care ţi-o dădusem. Toate, la cîte abia mă încumetam să mă gîndesc, ai avut tu din plin putere să le înfăptuieşti. Şi acuma zac aici, cu mîinile goale, şi n-am nici măcar cu ce să mă-ngroape. Trebuie să-mi făgăduieşti că n-ai să-ţi mai iei şi povara asta asupra ta, căci întrece puterile tale şi că ai să o laşi în seama asistenţei publice. Pînă azi nu m-am adresat, slavă Domnului, asistenţei publice, dar văd acum că a fost o mîndrie prostească din partea mea. Omul sărac şi asistenţa publică sînt doar făcuţi unul pentru altul. În ultima vreme am învăţat să privesc multe lucruri cu alţi ochi ca pînă acum. Bine că mor, pentru că te pomeneşti că aş mai face vreo trăsnaie! De mi-ar fi venit asemenea gînduri pe cînd eram în floarea tinereţii, cine ştie ce aş mai fi făcut! Nu aş fi avut mintea ta chibzuită, să potrivesc lucrurile aşa de bine...

În dimineaţa celei de a treia zile, Lasse se schimbase cu totul, deşi nu ai fi putut spune cum anume se

schimbase. Pelle ședea lîngă pat și citea ultimul număr al *Muncitorului,* cînd își dădu seama că taică-său se uita la el.

— Ce mai e nou? îl întrebă cu glasul stins.

— Tratativele își urmează cursul, spuse Pelle. E cam greu însă să găsim o bază de discuție. Pînă acum erau cît pe ce să se întrerupă de cîteva ori.

— Prea se tărăgănează, spuse Lasse descurajat. Și azi mor, Pelle! Simt ca o neliniște în mine, cu toate că tare aș mai vrea să mă pot odihni puțin. Ciudată mai e goana asta veșnică a omului să dobîndească altceva decît ceea ce are. Cînd eram mic, acolo acasă, la Tommelilla, alergam adesea ca un nebun în jurul unei gropi cu apă, crezînd că dacă voi merge destul de repede, voi ajunge să mă calc pe călcîie! Acum însă, am izbutit să o fac, căci tot timpul este cineva înaintea mea, care îmi închide calea: chiar și bătrînul Lasse îmi stă în drum. Tot timpul mi se pare că îl ajung din urmă. Da' nu-mi pot regăsi vechile mele păreri despre lume, atît de mult s-au schimbat. In seara zilei în care domnii cei mari au hotărît locautul, mă aflam pe stradă, printre săraci; stam și eu și ascultam. Domnii au scăldat hotărîrea în șampanie și au botezat-o în urale și atunci părerile mi s-au schimbat. Ciudate lucruri se mai întîmplă pe lumea asta! In hrubele antrepozitului se afla și un zidar, care lucrase la cele mai frumoase palate ale orașului — și el nu avea nici măcar un acoperiș sub care să-și pună capul!

In jurul gurii i se ivise o cută adîncă, pe care nu o mai avusese niciodată. Cu toate că îi venea greu să vorbească, nu se îndura să tacă.

— Orice ți-ai pune de gînd să faci, nu te încrede niciodată în popi, urmă el după ce mai prinse putere. Nenorocirea mea a fost că am început să cuget prea tîrziu. Popii spun să nu cîrtim, căci toate sînt statornicite așa cum trebuie să fie și din mic se face mare din voia Domnului. Atunci ar fi trebuit să crească din păduchii noștri armăsari de soi pentru cei de sus! Mai știi? Eu unul socot că s-ar putea să fie și așa. Intîi

ne-au supt sîngele şi acuma nu-i vezi cum joacă în ham la caleaşcă ? Ei, tu ce crezi ? Cum vor fi timpurile cele noi ? Ia spune !

— Are să ne fie bine la toţi, răspunse Pelle amărît. Numai că eu am să fiu tare mîhnit că n-ai să mai fii tu să le vezi. Dar am să-ţi pun o piatră mare de granit de Bornholm, cu o inscripţie frumoasă.

— Şi pe piatră să-mi scrii : Azi munciţi — mîine mîncaţi, făcu Lasse cu amărăciune.

Bătrînul zăcu toată ziua într-o stare de somnolenţă. Pe seară, deschise ochii.

— Aştia pe care îi aud cîntînd sînt îngerii ? întrebă el în şoaptă. Glasul i se stingea tot mai mult.

— Nu. Sînt pruncii lucrătoarelor de fabrică. Acuşi vin mamele acasă, le dau să sugă şi atunci se liniştesc.

Lasse oftă.

— Subţire lapte or fi avînd, dacă muncesc toată ziua ! Se spune că cei bogaţi beau vin de cîte douăsprezece şi cincisprezece coroane sticla ; adică le iau copilaşilor laptele şi-l prefac în spirt de cel scump.

Bătrînul zăcea şi vorbea în şoaptă, aşa că Pelle trebui să-şi plece urechea la gura lui, ca să audă ce spune.

— Am mers amîndoi mînă în mînă, băiatule, şi fiecare şi-a urmat calea, tu cu tinereţea, iar Lasse... Da' tot m-am bucurat eu de tine !

Apoi se stinse flacăra plină de dragoste, care arsese pentru el, luminoasă şi liniştită prin toate frămîntările vieţii. Era ca şi cum providenţa şi-ar fi întors faţa de la dînsul ; totul se sfărîmă, prăbuşindu-se în spaţiu, pe cînd Pelle rămase singur pe scaunul lui de lemn. Pelle nu se mişcă toată noaptea de lîngă cadavru. Privea în golul de nepătruns, spunînd mortului, în gînd, cu grijă, tot ce însemnase pentru el. Şi Pelle rămase aşa, nemişcat, şi el ca mort, pînă dimineaţa, cînd veni madam Johnsen.

Atunci se trezi, şi plecă să îngrijească de cele de trebuinţă.

Sîmbătă pe la prînz, se auzi prin oraş că pacea ar fi fost, în fine, semnată. Marea stagnare se sfîrşise. Vestea se răspîndi prin oraş cu o iuţeală de neînchipuit, pătrunzînd pretutindeni. „Aţi auzit? Aţi auzit? S-a încheiat pacea!" Săracii aveau iarăşi atîtea de făcut pe-acasă! Nu mai zăcură ghemuiţi prin unghere, ci ieşiră la lumina zilei — feţele străvezii păreau luminate de soare. Femeile scoteau coşurile la iveală şi trimiteau copiii să tîrguiască cîte ceva pentru duminică — acum puteau şi negustorii să le dea pe datorie! Rîdeau şi vorbeau, şi îşi luau un aconto asupra fericirii. Vara sosise, de lucru era cît voiai, munţi întregi de lucru, şi ei abia aşteptau să se pună pe treabă. Noutatea trecea dintr-o uşă în alta a bucătăriilor; femeile zvîrleau cît colo ce aveau în mînă şi alergau să ducă noutatea mai departe. Nimeni nu şovăia şi nu se îndoia, pentru că fiecare voia să creadă ştirea.

Mai tîrziu, în cursul după-amiezii, apăru o ediţie specială a *Muncitorului,* care confirma zvonul. Deci, era adevărat? Şi mai era şi o victorie: le fusese recunoscut dreptul de asociaţie şi capitalul căpătase, în sfîrşit, „respect de muncitori, ca de un factor care nu mai putea fi nesocotit". În celelalte privinţe, toate rămăseseră statu quo.

— Gîndeşte-te că au mai şi căpătat respect de noi, şi nici statului quo nu i-au putut face nimic! Rîdeau de bucurie că fusese păstrat statu quo, cu toate că nimeni nu-l cunoştea personal.

Bărbaţii ieşiră pe stradă. Se îndreptau în cete, fiecare spre organizaţia lui, ca să primească cuvîntul de ordine şi să afle amănunte în privinţa victoriei. Nu prea se vedea pe faţa lor că ar fi cîştigat, într-atîta se obişnuiseră cu răul, încît le venea greu să se scuture de el.

În curţi şi pe scări răsuna ciripit voios. Munca avea să-şi reia cursul — munca cea frumoasă şi dragă, aducătoare de mîncare şi de băutură şi, pe deasupra,

şi de ceva veşminte — ah, şi de pace în casă! De-acum încolo nu aveau să se mai muşte peste ieslele goale; vor avea iarăşi cu ce trînti la supărare şi vor izbuti să înnoade capetele pentru ca, cu străduinţe şi cu lacrimi, să o scoată la capăt. Tata o să aibă deseară o felie de pîine cu unt, cu ceva bun de tot pe deasupra, şi, mai ştii, poate că se va putea ieşi mîine la pădure, cu coşul de provizii! Da, da, numaidecît după ce vom fi scos hainele cele bune de la muntele de pietate, că tot trebuie să le mai aerisim puţin înainte de a veni iarăşi iarna şi a le pune din nou amanet. Erau atît de încîntaţi de pace în sine, încît deocamdată nici nu se gîndeau să ceară ceva nou.

Pelle luase parte la ultimele tratative înainte de încheierea păcii, căci după înmormîntarea lui Lasse îşi revenise. Către seară, umblă prin cartierele sărace ale oraşului de se bucură de voia bună care domnea pe acolo. Prea trăise adînc alături de sărăcime în lupta aceasta amarnică a lor, ca să nu simtă acuma nevoia să se bucure şi el de bucuria lor. Din nord, o luă către vestul oraşului, de-a lungul lacurilor. Pretutindeni, pe străzi, era îmbulzeală mare. În străzile lăturalnice din vest, familii întregi ieşiseră din case şi se aşezaseră pe scări şi pe trotuare; stăteau cu capul gol în amurgul care se lăsa, vorbind, fumînd şi mîncînd. Era cea dintîi seară caldă; cerul era de un albastru închis, iar din fundul străzii se ridica purpurie înserarea. Toţi îşi dăduseră drumul; bucuria le descătuşase mişcările, care le depăşeau acum pe cele de toate zilele, ceea ce îi făcea să se împleticească, de parc-ar fi fost ameţiţi de băutură.

Puteau să se arate din nou toate aceste familii care se ghemuiseră prin unghere cît ţinuse nevoia; zdrenţele erau aceleaşi, dar acum nu le mai păsa. Radiau de bucurie că ţinuseră piept luptei, fără să fi apelat la nimeni. Luptele purtate pe întuneric erau date uitării.

Pelle ajunse pe locul viran de lîngă uzina de gaz, căci voia să treacă podul, ca să-şi vadă prietenii din Arcă. Hardughia se ridica pe fondul cerului nocturn, de un albastru închis, încinsă de roşeaţa apusului, care

o prefăcea într-o masă incandescentă. În vîrful craterului, sus de tot, plutea coroana de aburi, de un albastru mai închis ca cerul. Pe cînd mergea, Pelle privea la dunga aceasta ; era răsuflarea grea a nenumăratelor făpturi din inima clădirii uriaşe, erau exalaţiile a tot felul de putregaiuri şi de arderi incomplete. Printre altele, izbînda va trebui să fie folosită şi pentru a curăţi radical aceste iaduri de sărăcie. Vedea în faţa ochilor căsuţe frumuşele de muncitori, fiecare cu grădiniţa ei, străbătută de cărărui presărate cu pietriş. Aşa cel puţin ar fi meritat să vii acasă seara, ostenit de munca de peste zi.

I se părea că smocul de fum de sus se îngroşa. Nu cumva ceea ce îl preocupa făcea ochii să exagereze ? Se opri şi privi cu atenţie — deodată o luă la goană ! O licărire roşie izbucnise sub norul de aburi, îl pipăise parcă o clipă şi se mistuise. Se ridică apoi alt nor de fum şi rămase sus, atîrnînd greu peste Arcă.

Pelle fugea pe cheiurile antrepozitelor, spre podul cel lung, care ducea la Christianshavn. Cunoştea el bine înspăimîntătoarea hardughie a Arcei ! Nu avea altă ieşire decît gangul boltit şi singurul mijloc de comunicaţie cu etajele de sus era scheläria scării. Vai, dar coridoarele cele lungi ! Pe cînd fugea, vedea totul limpede înaintea ochilor şi creierul îi lucra cu înfrigurare să găsească o ieşire. Nu se îndoia că pompierii fuseseră vestiţi pe dată, dar pînă să sosească ei trecea vremea şi aici era vorba de minute. Dacă se prăbuşeşte lemnăria şi astupă gangul de la intrare, toţi locatarii sînt pierduţi. Arca nu poseda nici măcar o scară de incendiu !

În faţa Arcei se adunase o mulţime de oameni, care nu ştiau ce să facă, şi strigau care mai de care.

— Vine Pelle ! exclamă cineva şi pe loc amuţiră cu toţii şi-şi îndreptară faţa spre el.

— Aduceţi scara de incendiu de la închisoare ! strigă Pelle în treacăt şi se repezi spre boltă.

Din coridoarele lungi de la parter, locatarii ieşeau în goană, cu copii mici în braţe. Tîrau după ei tot felul de boarfe fără preţ, fiecare pe ce apucase să pună mîna. Tot ce mai rămăsese din lemnărie, după pus-

tiirea din timpul iernii, era în flăcări. Pelle încercă să o ia în sus pe scara care ardea, dar treptele i se sfărîmau sub picioare. Locatarii stăteau la ferestre, spînzurați pe jumătate în gol și se holbau în jos, înnebuniți de groază. Se repezeau mereu afară pe platforme, ca să coboare, se întorceau însă numaidecît, urlînd, înapoi în camere.

La fereastra de la etajul al treilea, se văicărea madam Johnsen, ținînd în brațe pe nepoată-sa și pe Paul, băiețelul lucrătoarei de fabrică. Fetița Hannei privea țintă, cu ochi adînci și mirați ca ai maică-si.

— Nu vă temeți ! Venim să vă salvăm ! strigă Pelle bătrînei.

Cînd îl zări mititelul de Paul pe Pelle, se rupse din brațele lui madam Johnsen și fugi pe balcon de unde se repezi de-a dreptul în jos ; se tăvăli o clipă zăpăcit pe caldarîm, apoi țîșni ca fulgerul pe lîngă Pelle și o zbughi în stradă.

Pelle trimise cîțiva oameni în gangul cel lung, să vadă dacă ieșiseră toți de-acolo.

— Spargeți ușile pe care le găsiți încuiate ! Poate că se mai află înăuntru copii mici sau bolnavi, le strigă el.

Locatarii de la etajele întîi și al doilea se salvaseră chiar înainte ca focul să fi cuprins lemnăria.

Pelle urcă în goană scara principală pînă în pod și pătrunse pe sub acoperiș pînă la locatarii din clădirea de din dos, ca să-i ajute să iasă prin pod. Dar, ajuns sus, îi ieșiră înainte locatarii de pe coridorul cel lung de la mansardă.

— Nu mai poți trece, îi spuse peticarul cel bătrîn. Mansarda lui Pichelmeier arde toată ! Altă intrare nu e aici sus. Doamne, Dumnezeule, primește-i pe toți sărmanii de-acolo în sînul tău !

Pelle încercă totuși să-și croiască drum prin poduri, dar fu nevoit să se întoarcă.

Oamenii veniseră cu scara de incendiu. O trecură cu multă greutate prin gang și o desfășurară. Din lemnărie cădeau bucăți ; de jur împrejur zăceau capete de grinzi aprinse ; șandramaua stătea să se prăbușească în orice clipă. Nu era timp de stat pe gînduri.

Din gangul lui Vinzlev răbufnea fumul şi umplea toată curtea. Trebuia dat zor.

— Nebunul a dat foc, spuneau oamenii care ţineau scara.

Scara ajungea numai pînă la etajul al doilea. Pelle aruncă lui madam Johnsen o frînghie, pe care ea o prinse de scîndura ferestrei, şi aşa, el se putu căţăra pînă sus. Apoi, tot pe frînghie, dădu întîi drumul fetiţei şi pe urmă bătrînei, pînă la tovarăşii care stăteau pe scară şi le luau în primire. Fumul îi ardea ochii şi gîtul şi era gata să-l înăbuşe ; nu vedea nimic în jurul lui, dar auzea ţipete de groază.

Drept peste capul lui se văicărea o femeie.

— Vai, Pelle ! Ajută-mă ! scîncea ea înăbuşită.

Pelle recunoscu glasul ei cald. Era croitoreasa cea sfioasă, care se mutase dincoace. „Asta mă iubeşte, doar !“ îi fulgeră prin minte.

— Prinde frînghia şi înţepeneşte-o bine de scîndura ferestrei, ca să pot veni să te ajut, îi strigă el, aruncînd un capăt al frînghiei în sus, pînă la catul al patrulea. În aceeaşi clipă răsună un strigăt sălbatic. Un trup întunecos zbură pe lîngă capul lui şi se plesni cu zgomot înăbuşit de caldarîm. Flăcările ieşiră pe fereastră, pufnind ca şi cum s-ar fi întins s-o apuce — apoi se traseră îndărăt.

O clipă Pelle rămase ca năuc, spînzurat peste prichiciul ferestrei ; înspăimîntătoare lovitură ; glasul ei dulce îi mai răsuna încă în urechi. Apoi se prăbuşi şi lemnăria cu un trosnet prelung ; un nor de cenuşă fierbinte se ridică în aer, aşternîndu-i-se ca jăratecul peste plămîni.

— Arde scara ! Dă-te jos ! îi strigau oamenii.

Un sunet prelung şi asurzitor de clopot vesti apropierea pompierilor.

Dar urechea lui Pelle prinse un sunet slab, care se pierdea în mijlocul larmei. Dintr-o săritură fu în camera lui madam Johnsen şi rămase cu urechea aţintită. De cealaltă parte a peretelui, unde erau odăile care dădeau în coridorul interior, plîngea un copil. Stătea neputincios în faţa zidului despărţitor, fără nici o trecere dincolo şi asculta îngrozit. Cei din curte îi stri-

gau într-una numele. Ei, la dracu'! De venit avea el să vină, cînd o avea chef! Rămase ţintuit în loc, cu o îndărătnicie surdă, de glasul acesta de copil care se văieta. Fu apucat de o furie oarbă şi prinse a izbi în neştire cu umărul în blestematul de perete, numai ca să-şi pricinuiască o durere, şi iată că acesta începu să cedeze. Se mai opinti o dată din răsputeri; o bucată din peretele despărţitor se desprinse şi căzu.

O căldură înăbuşitoare şi fumul îl izbiră drept în obraz; pe cînd înainta, fu nevoit să-şi ţină răsuflarea şi să-şi acopere faţa cu mîinile. Se împletici peste un leagăn în care era un copil, dar o luă numaidecît bîjbîind înapoi, de-a lungul zidului. Focul, înteţit de aer, răbufni deodată cu un bubuit, trîntindu-l în genunchi. I se păru că o fiară însetată îi linge obrazul. La spatele lui, flăcările urlau ca furtuna, dar le cum trînti uşa, amuţiră. Aproape înăbuşit, izbuti sa ajungă la fereastră şi voi să strige în jos, dar nu mai avea glas şi nu putu scoate decît şoapte răguşite.

Iată-l acum, cu un copil în braţe, aşteptînd moartea! Nu face nimic, de vreme ce izbutise să treacă prin perete! La spatele lui, focul înainta; îşi rosese o gaură mică în uşă, făcîndu-şi singur rost de curentul de care avea nevoie. Gaura se lărgea, scînteile săreau ca de sub foale şi incendiul sufla prin deschizătură aer fierbinte, care aprindea totul. Limbi mici de foc, aproape nevăzute, jucau pe suprafeţele netede; nu avea să treacă mult şi odaia va fi cuprinsă de flăcări. Hainele de pe el începură să miroasă a pîrlit; mîinile îi erau uscate ca iasca şi simţea cum i se încreţeşte părul la ceafă. Şi de jos îl strigau într-una! Ce-are a face! Atîta doar că îi era capul greu din pricina fumului şi a căldurii. Simţea că e gata să cadă. Mai trăia oare copilul? se întrebă el; nu îndrăznea să se uite sub surtucul pe care i-l pusese peste faţă, ca să-l apere de flăcări.

Pelle se încleştă de prichiciul ferestrei şi îşi trimise gîndurile în văzduh, la Ellen şi la copii. De ce nu se află lîngă cei trei ai lui? Ce nebunie îl făcuse să-i părăsească? Nu-şi mai aducea aminte şi nici nu pricepea ce i se năzărise. Dacă ar fi fost să nu moară aici,

ar fugi acasă să se joace cu Lasse cel mic. Dar trebuia să moară. Peste o clipă avea să se prăbuşească înăbuşit — chiar înainte să fi ajuns flăcările pînă la el. Gîndul acesta îi dădu un fel de satisfacţie, ca şi cum i-ar fi jucat cuiva o festă.

Deodată ţişni ceva pe dinaintea ochilor lui aproape stinşi şi îl rechemă la viaţă. Era capătul unei scări de salvare. Un pompier ieşi din fum chiar în faţa lui, îi luă din mîini copilul şi îl trecu cuiva în jos. Pelle stătea locului, luptînd cu gîndul că trebuie neapărat să se mişte, dar înainte ca acesta să-i pătrundă în minte, pompierul îl şi apucase de ceafă şi cobora scara cu el.

Aerul proaspăt îl trezi ; sări numaidecît de pe targa pe care îl întinseseră pompierii şi privi furios în jurul lui. În aceeaşi clipă oamenii începură să strige ca apucaţi şi să bată din palme. Madam Johnsen se vîrî prin cordonul de pază şi se aruncă asupra lui.

— Pelle ! strigă ea plîngînd. Trăieşti, Pelle ?

— Fireşte că trăiesc ! Doar asta nu e de plîns !

— Vai, am crezut că ai rămas acolo ! Bietul de tine, ce mutră ai !

Madam Johnsen îl duse la o familie de muncitori, unde îl ajută să se cureţe puţin. Abia cînd se văzu în oglindă, înţelese. Fumul şi cenuşa îi pătrunseseră sub piele, înnegrindu-l de nu mai era de recunoscut. Pe un obraz, sub negreala care nu ieşea la spălat, avea o arsură. Se duse la sanitar să-i pună un plasture ; acesta îi spuse :

— Ai avea nevoie şi de o pereche de sprîncene. Ai fost chiar în foc ?

— De ce a durat atîta pînă să înceapă pompele să lucreze ? întrebă Pelle.

— Cum atîta ? Pompierii au sosit zece minute după ce-au fost anunţaţi. Am primit înştiinţarea la opt, şi acum e opt şi jumătate !

Pelle tăcu uimit ; i se părea că trecuse toată noaptea, atît de multe se întîmplaseră. O jumătate de ceas — şi în acest timp ajutase să se smulgă cîţiva oameni de la moarte şi văzuse pe alţii aruncîndu-se în braţele ei. Şi pe el îl pîrlise atingerea morţii ! Era conştient în mod vag de acest fapt care i se cuibărise în

fundul cugetului. Cînd strîngea pumnul, se vedea pielea plesnită, iar hainele de pe el miroseau a copită arsă. În curte, pompierii munceau de zor. Unii stropeau din vîrful scărilor în marea de flăcări, alţii pătrundeau în casă şi cercetau locuinţele. Din cînd în cînd, se ivea cîte un pompier cu un cadavru carbonizat în braţe şi locatarii Arcei erau chemaţi în interiorul cordonului de pază ca să-l identifice. Bieţii oameni alergau plîngînd prin mulţimea adunată să privească şi se căutau unii pe alţii. Poliţia nu era în stare să-i ţină pe loc ca să stabilească cîţi rămăseseră înăuntru.

Deodată ochii tuturor priviră spre acoperişul aripii dinspre stradă, pe care flăcările nu izbutiseră încă să-l cuprindă cu totul. Colo sus, stătea Vinzlev-Tontul şi cînta din flaut. Cînd pîrîiturile focului încetau o clipă, se auzea melodia lui trăsnită.

— Ascultaţi ! Ascultaţi ! Cîntă marşul ! strigau oamenii. Da. Cînta marşul, dar îl cînta încîlcit cum îi umbla lui prin cap. Melodia cea cunoscută suna curat nebunește din flautul lui Vinzlev !

Pompierii îndreptară scara într-acolo şi se urcară pe acoperiş ca să-l salveze ; nebunul fugi de ei şi cînd nu mai avu unde înainta, se aruncă în mijlocul vîlvătăii.

Piaţa şi cheiurile canalului erau înţesate de lume. Mulţimea stătea şi privea la uriaşul incendiu al Arcei. Murdăria, sărăcia şi duhorile îngrămădite de veacuri dispăreau în flăcări. Cum mai pîrîia, pocnea şi trosnea ! Oamenii erau foarte veseli din pricina izbînzii pe care o cîştigaseră ; nimeni nu avea chef să doarmă în noaptea asta şi iată şi un foc de artificii, care va ţine mult, o iluminaţie grandioasă în cinstea victoriei sărăcimii ! Cînd ţîşneau flăcările sau se prăbuşea cîte un acoperiş, toţi făceau ah ! şi fluierau prelung pentru a imita zgomotul rachetelor ; strigau de admiraţie şi băteau din palme !

Pelle umbla prin mulţime, aduna pe locatarii Arcei, care se zăpăciseră de tot şi îi posta lîngă poarta închisorii, pentru ca familiile să se poată regăsi. Plîngeau şi nu era chip să-i mîngîi. Ardea Arca, scumpul refugiu al atîtor naufragiaţi.

— Cum de puteți să vă puneți așa la inimă? le spunea Pelle ca să-i mîngîie. Peste noapte are să vă adăpostească primăria și pe urmă vă veți muta în case bune, unde totul e nou și curat. Nici după boarfe nu trebuie să vă pară rău; am să organizez o colectă și o să căpătați lucruri mai bune decît ați avut.

Oamenii plîngeau mai departe, așa cum se tînguiesc fiarele care și-au pierdut culcușul și dau neliniștite tîrcoale desișului — ardea pădurea, ascunzătoarea lor minunată. Ce le păsa lor de restul orașului? Pentru ei nici nu exista; li se părea că nu se mai află alt refugiu pe lumea asta. Din cînd în cînd, se desprindeau cîțiva din grup și se îndreptau spre locul incendiului, ca și caii care încearcă să se întoarcă în grajdul cuprins de flăcări. Pelle ar fi putut să nu se mai ostenească să-i consoleze; formau un trib unic în felul lui, un alt soi de oameni. În mohorîtul pîntece fără de fund al Arcei se aciuase o lume întreagă de sărăcie și mizerie cumplită, care, în nepăsarea ei, se orînduise tot atît de fantezist ca cei bogați și fericiți. Și acum totul se prefăcuse în scrum.

Focul era necruțător și nu multe putură rezista flăcărilor lui purificatoare. Răbufnelile ridicau vrafuri întregi de tapete vechi și le azvîrleau pe jumătate arse în stradă. Erau lipite straturi, straturi, unele peste altele și nenumăratele lor culori și desene se zăreau nelămurit, alcătuind figuri fantastice. Vrafurile păreau căptușite cu o pojghiță de sînge închegat — resturile carbonizate ale vieții tainice de alcov, gîngăniile de foc ce umplu somnul copiilor de vise, pe cînd în minusculul lor trup în formă de scoică reținu duhoarea mistuitoare a întunericului în care trăiește omul sărac. Arca trebuia să se fi încins pînă-n temelii, căci pînă și șobolanii începură să o părăsească. Ieșeau în șiruri lungi, șerpuitoare, din gangul boltit și de jos, de prin subsolurile negustorului de fier vechi și ale telălîței, în frunte cu masculii bătrîni și plini de rîie, care scotocesc ziua în amiaza mare prin lăzile de gunoi. Lumea care privea, îi gonea cu chiote înapoi în foc.

Pe la orele zece, incendiul se potoli văzînd cu ochii și începură lucrările de curățire. Dezamăgită că ilumi-

naţia se isprăvise aşa de repede, mulţimea se împrăştie încet, încet. Arca fusese un moft! În toată şandramaua asta nu se aflase nici măcar un braţ de lemne ca lumea.

Pelle duse pe madam Johnsen şi pe nepoţică la gazda lui. Bătrînica se văicărea tot timpul, de teamă să nu fie dată pe seama asistenţei publice. Cînd auzi însă, că se duce la Pelle, se linişti.

În Hojbroplats întîlniră întîia căruţă a serviciului de salubritate, care ieşea din nou la lucru; era împodobită cu ghirlande verzi şi cu steguleţe.

37

În dimineaţa următoare fu o adevărată vreme de duminică, frumoasă şi însorită, care amintea de Paşte — de acel Paşte cu imnuri bisericeşti şi cu aer limpede de înviere! *Muncitorul* salută această zi printr-un articol de fond festiv — un salut către aurora trandafirie — şi chemă clasele de jos ale societăţii să vină după-amiază la o întrunire uriaşă pe păşunea comunală. Toată dimineaţa domni o frămîntare neobişnuită — garderoba trebuia revizuită, coşul de merinde împachetat şi sticlele umplute cu băutură. Era o activitate intensă peste parmaclîcurile balcoanelor, cu împrumutatul şi cu restituitul. Nu avea să fie numai o sărbătorire a victoriei ci, bineînţeles, şi o demonstraţie; să vadă lumea cît de bine se ţinea muncitorimea, cu toate săptămînile de locaut. Principalul era să vină toţi şi să se prezinte cît mai bine.

După-amiază, lumea prinse a se scurge din toate părţile spre Casa Poporului; parcă pornise tot oraşul într-acolo. În curtea cea mare şi pe strada largă, pînă în punctul unde dădea în artera principală, se strîngeau breslele în jurul steagurilor. Ordinea fusese stabilită de mai înainte cu de-amănuntul şi toate mergeau strună; se deprinseseră doar să dirijeze mase mari de oameni! Nu se vedea nici o alergătură de

colo-colo, căci fiecare își găsea cu ușurință locul. Pelle și Stolpe, care întocmiseră planul, treceau de-a lungul rîndurilor, dînd instrucțiuni.

Cu bărbații nu era greu s-o scoți la capăt, femeile însă, și copiii, înțeleseseră firește dispozițiile pe dos. Fusese vorba ca familiile să vină de-a dreptul la pășunea comunală, cînd colo, se instalaseră aici cu pachete cu tot, îmbulzindu-se pe amîndouă trotuarele. Cînd se puse coloana în mișcare, o luară și ei din loc, încolonîndu-se pe de lături ; luptaseră doar și ei laolaltă cu ceilalți și locul lor era aici, lîngă tata ! Cortegiul acesta cu steaguri semăna a lampă cu două fitiluri — cine a mai văzut așa ceva ?

Nu ! Cortegiu popular ca acesta nu mai văzuse orașul vreodată. Coloana prinse a se desfășura ca un șarpe uriaș. Cînd ajunse capul la sfîrșitul străzii, cea mai mare parte a trupului mai era încă ghem. Dar ce se întîmplase în față ? Capul coloanei cotea tocmai pe dos — spre oraș, în loc s-o apuce de-a dreptul spre pășunea comunală, adică pe traseul indicat de poliție. Asta nu merge ! Asta duce la o ciocnire cu poliția ! Căutați-l pe Pelle, să schimbe cursul coloanei, pînă nu se întîmplă o nenorocire ! Pelle ! Chiar el e în capul coloanei ! Chiar el a greșit direcția ! Nu mai e nimic de făcut. Ce i s-a năzărit oare ?

Pelle merge în rîndul dintîi, lîngă stegar. Nu vede și nu aude nimic ; privirea lui senină e îndreptată înainte, peste capetele mulțimii. Pielea îi e încă înnegrită de fumul incendiului, și mîinile i se cojesc. Mustățile și părul sînt ciuntite caraghios și arsura de pe obraz îi încrețește pielea. Dar el nu simte decît un singur lucru : pasul în tact a cincizeci de mii de oameni. În copilărie trăise această senzație, cînd, punînd capul pe pernă, auzea sunîndu-i pașii în urechi. Iată exodul cel mare și el ducea ceata în țara fericirii ! Și pe unde să le fie calea, dacă nu prin capitală ?

Inspre Norderwall stătea masată poliția călare, închizînd drumul către centru. Se postase de-a curmezișul șoselei, cu crupele cailor întoarse în direcția de unde venea cortegiul, ca să-l silească să ia altă di-

recție. Dar călăreții fură împinși la o parte și torentul înainta — nimic nu-l putea reține.

Se revarsă pe străzile principale, ca o masă vîscoasă, care își croiește anevoie drum și nu poate fi oprită. O forță pașnică o învăluie. Cine se încumetă să-și ia răspunderea de a o lovi? Polițiștii urmează coloana ca niște ciini de pază, pe cînd pe trotuare stau oamenii lipiți de ziduri; salută sau zeflemisesc procesiunea, după cum sînt, prieteni sau dușmani. Pe la ferestre, îndărătul geamurilor de sticlă șlefuită, stau domni și doamne în haine de sărbătoare și privesc mulțimea cu lornionul, zîmbind pe jumătate în batjocură, pe jumătate neliniștiți. Ce fel de lume ciudată mai e și asta, flămîndă și neîngrijită, care a răsărit deodată din străfunduri și a pus stăpînire pe străzile principale? Fabricanții stau colo sus, după perdelele străvezii și bodogănesc; ce rost mai are această demonstrație? După ce că li s-a îngăduit că ceară iertare, în loc să le fie de învățătură și să-și vadă cuminți de muncă, se apucă să facă o paradă ca să ne arate cît sînt de numeroși! Rău i-a mai supt foamea!

Din toate punctele de vedere, parada e ciudată. Dacă ar fi vrut să dovedească cît de neîndurat s-au purtat cu ei, n-ar fi găsit mijloc mai bun. Pe toți i-a însemnat lupta — ofiliți, cu fețele supte, prost îmbrăcați; hainele cele bune sînt atîrnate în garderoba comună, cele de pe ei sînt peticite. Foamea le-a purificat fețele; seamănă mai degrabă cu o procesiune de suflete, scuturate de cele pămîntești, de apăsarea lor. Au pornit să pună stăpînire pe lumea spirituală, ca niște oameni care vor să cucerească ținuturi noi pentru ei și pentru urmașii lor. Ce mai paradă de cuceritori! Toți șchioapătă! Un stol cu aripile frînte, care încearcă totuși să zboare. Ei, și încotro au pornit-o?

— Am pornit-o spre țara fericirii, începu să cînte unul din coruri.

Și unde se află această țară? A văzut-o careva din voi, treaz, ori a fost o nălucire zămislită în mințile voastre de foame? Mîncați și voi o dată pe săturate, oameni buni, și apoi să stăm de vorbă! Dar de partea cealaltă ce o fi oare? Hăul din care ați ieșit și care

mai clocoteşte încă în sîngele vostru hămesit? Ori poate ţara vieţii? Începe oare acum o lume nouă pentru voi? Sau poate că blestemul care v-a hărăzit să fiţi robi e veşnic?

În pasul lor răsună un răpăit sigur şi care acoperă totul: noi sîntem matadori, aşa zdrenţăroşi cum ne vedeţi! Patru milioane de coroane ne-au trebuit ca să purtăm lupta şi încă douăzeci de milioane s-au irosit din pricină că aţi oprit mîinile noastre să muncească! Ieşim din beznă şi ne îndreptăm spre lumină; nimeni nu ne poate opri! Îndărătul nostru sînt foamea şi mizeria, ignoranţa şi robia — înaintea noastră e viaţa fericită, luminată de soarele libertăţii, care răsare! De azi încep timpurile noi; sîntem tinerele lor forţe şi cerem puterea pentru nenumăratele noastre familii! Destul au domnit cei puţini la număr!

Mărşăluiesc fără şovăire, cu toate că rănile îi mai dor, căci vezi doar că şchioapătă! Şi de ce ar şovăi?

Ascultaţi — cîntă! Răsună răguşit din cele cincizeci de mii de gîtlejuri, ca şi cum cîntecul s-ar fi înţepenit de rugină şi ar trebui smuls cu sila de-acolo. Instrumentul e nou şi nu a fost încă acordat de meşter — primele tonuri sînt false! Dar cîntecul prinde a şerpui în unde ritmice prin coloană; totul s-a închegat parcă într-un singur corp, care se mişcă mereu înainte. În ochii închişi arde sentimentul puterii mereu crescînde, căci fiecare simte că el e mulţimea, şi aceasta face ca şi tonul cîntecului să devină cît mai viguros; o adevărată furtună înaltă cît casele. „Fraţi, curînd se face ziuă..."

Nu îl atingeţi acum nici pe cel mai nevolnic dintre ei! Puterea cea mare şi ameţitoare l-a cuprins — a crescut mai presus decît ceea ce era şi se crede în stare să înfăptuiască minuni! Nu sînt bucăţele separate, ci o lavină uriaşă. Stîrneşte-l pe unul din ei şi toată forţa masei năvăleşte într-însul — va uita urmările şi va acţiona ca mînat de ursită; marea cauză căreia îi aparţine îşi va lua răspunderea, căci ea e legea!

Ameţitor mai e să mărşăluieşti în rînd şi să-ţi fie îngăduit să porţi steagul sindicatului; chiar şi nu-

mai să iei parte și tot te umple de bucurie și îți dă putere. Mamele și copiii se țin destul de bine de coloană, cu toate că sînt nevoiți să meargă mai tot timpul pe lîngă bordura trotuarului. Nostim lucru să ieși din rînd, să lași să treacă toată coloana pe dinaintea ta, și apoi să tai drumul și să te vezi din nou în fruntea cortegiului. Dacă te oprești la vreun colț de stradă, trebuie să stai ceasuri întregi pînă să-ți treacă întreaga coloană prin fața ochilor. Ropotul pașilor îți intră în sînge și cadența aceasta îți rămîne în vecii vecilor în minte.

Cum trece un sindicat, se și ivește altul; constructorii de mașini cu Munk cel gras ca stegar, cel ce bătuse în tamburul de oțel cele trei lovituri de ciocan ale judecății de apoi, care aveau să cheme treizeci și cinci de mii de oameni la lupta pentru dreptul de asociație. Ura! Trăiască! Zugravii, tipografii și mănușarii, tinichigiii, muncitorii care făceau dopuri, arămășitorii și un grup de marinari cu picioarele crăcănate. În fruntea lor pășește Plîngărețul, mielul în blană de lup! Căldărarii, cărbunarii, tîmplarii de binale, calfele de brutar și caretașii. Dar ce procesiune ciudată mai e și asta? Aha! Ăștia sînt curelarii! Și iată și ipsosarii, și tencuitorii, și făurarii; nu lipsesc nici salahorii. Pe croitori și pe cizmari îi recunoști ușor. Vai, uite și ciubotarii, Doamne sfinte, cum se țin și ei scai! Vin poleitorii, tăbăcarii, țesătorii și muncitorii de la fabricile de țigarete, apoi cioplitorii de piatră, tîmplarii modelari, salahorii de bina, dogarii, legătorii de cărți, dulgherii de corăbii și cei de binale. Nu se mai isprăvește o dată? Faceți loc sticlarilor! Lor le dă mîna să rîdă, căci toți sînt meșteri! Uite că vin muncitorii de la gaz și cei de la apă, apoi tîmplarii de mobilă, care calcă cu vîrfurile picioarelor înăuntru, întocmai ca fierarii, ba mai și merg înaintea lor, ca și cum ăștia ar trebui să învețe de la ei! Iată și pe strungarii cei îndemînatici și perierii cu ochelari pe nas și cu smocuri de păr ieșindu-le din nări — asta firește, dacă sînt bătrîni. Ei, acum în sfîrșit, au trecut toți. Parada se încheie cu puștimea, care își face de cap.

Dar iată că vin și vagabonzii aceia de lăptari! După ei vin lucrătoarele de fabrică, și apoi o iau de la început: constructorii de piane, morarii, șelarii și tapițerii — steaguri și iarăși steaguri cît vezi cu ochii. Mare și pestriță mai e lumea! Și multe meserii i-au mai fost date omului, ca să aibă întotdeauna de lucru! Iată și zidarii cu bătrînii lor veterani în cap, oamenii aceia care sînt în mișcare încă de la începuturile ei. Ia priviți cît de bine se ține pe picioare și cît de înfipt pășește bătrînul Stolpe! Și învelitorii de case, în cap cu Albert Bildibîc, care parcă nici nu țin să calce negreșit pe caldarîmul ca-n palmă! Muncitorii de la fabricile de cherestea, cei de la fabricile de bere, strungarii în lemn. An după an li s-au tăiat salariile pînă cînd, în ajunul luptei, ajunseseră să cîștige abia jumătate din ce cîștigau înainte cu zece ani. Ia priviți-i cît sînt de bucuroși — vor avea iarăși provizii în cămară! Femeile acelea cu fețele supte sînt țesătoarele. Steag n-au, căci cu opt ore pe ceas, cît cîștigă ele, nu mai au cu ce să-și cumpere și steag. Și apoi vin și cîteva vînzătoare de ziare, de la *Muncitorul* — Doamne, cît de ostenite mai sînt; treptele pe care le tot urcă li s-au lăsat ca plumbul în picioare. Ca semn de recunoaștere poartă fiecare un teanc de ziare pe braț.

Trap, trap, înaintează marșul tacticos și cuminte. Incotro? Unde vrea Pelle! „Frați, în curînd se face ziuă...“ Tot mereu și mereu de la început răsună cîntecul; cînd îl termină un grup, îl începe celălalt. Ulițele laterale își varsă în cortegiu puhoaiele de lume măruntă, biete fărțuri închircite, pîrlite fără voia lor de focul luptei, fără să-și mai poată veni vreodată iarăși în fire; se iau după cortegiu făcînd ochi mari și dînd tot felul de lămuriri fanatice.

Pe trotuar, pitit după femei, — s-a oprit un băiat și își lungește gîtul, să-și vadă trecînd breasla, pe care a trădat-o în luptă. Căința l-a mînat încoace. Tactul pașilor îl ia pe sus, îl face să uite de toate și începe să meargă și el pe margine. Se vede în rînd cu ceilalți, cîntînd mîndru de izbîndă. Deodată, cîțiva tovarăși întind mîna, îl înșfacă și-l trag în cortegiu,

apoi îl iau pe sus şi-l duc cu ei. Halal emblemă ! Ura ! Păcat numai că nu poate fi prins în vîrful unei prăjini şi purtat pe sus, prin văzduh.

Pelle tot mai păşeşte în capul coloanei, alături de grăsanul de Munk. Umblă liniştit şi zîmbitor, în suflet însă i s-au dezlănţuit puteri de nestăpînit şi tare ca acum nu s-a simţit el niciodată. Poliţia ţine pasul cu el de pe trotuar, rumegînd gînduri sinistre. Conduce coloana de-a curmezişul Pieţii Regale şi deodată trece un fior prin mulţime : Pelle se duce să-şi prezinte armata la palatul Amalienborg ! Cum de nu i-a dat nimănui în gînd ? De data aceasta poliţia a fost mai deşteaptă. Străzile care duc la palat sînt barate de armată.

Cortegiul cu steaguri se revarsă treptat şi umple toată piaţa. Sînt de faţă o sută cincizeci de bres[illegible], care îşi flutură emblema în vînt. Priveliştea este mareaţă. Fiecare steag îşi are istoria lui. Roşii sînt steagurile sindicatelor ce s-au născut în perioada socialismului, iar printre ele se văd drapele naţionale daneze precum şi steaguri de breaslă şi asociaţii, albastre, roşii şi albe, aparţinînd unor uniuni străvechi care s-au alăturat treptat mişcării. Deasupra tuturor se vede steagul morarilor, care are o vechime de numai cîteva sute de ani. Pe el e cusută o mîzgălitură ciudată : e semnătura celui dintîi rege absolut al ţării.

Dar adevăratul steag al mişcării, steagul roşu al Internaţionalei, care a condus mişcarea în cei dintîi ani grei şi plini de restrişte, nu se află aici. Bătrînii l-ar recunoaşte de bună seamă, iar cei tineri au auzit doar atîtea legende despre el ! Dacă mai există, trebuie să fie bine ascuns pe undeva ; prea ar zgîndări stăpînirea dacă ar ieşi la iveală — întocmai ca pînza roşie pe taur.

Şi cum stau aşa şi privesc, se ridică deodată în aer steagul sfîşiat şi zdrenţuit, dar de un roşu nepieritor. Urcat pe capra unei trăsuri, Pelle îl ţine solemn în sus. O clipă rămîn cu toţii uimiţi ; apoi încep să strige şi glasurile lor cresc treptat, pînă se prefac într-un uragan. Salută steagul înfrăţirii, semnul de sînge al Internaţionalei — şi în acelaşi timp îl salută pe Pelle

care îl ridică cu mîinile lui arse, pe bunul lor tovarăș care a salvat copilul din foc și a adus mișcarea la victorie.

Pelle stă în fața lor și le zîmbește deschis, ca un copil. Ar fi locul să le spună o vorbă bună, dar glasul lui puternic nu i-a revenit încă și atunci, cu o mișcare înceată, învîrtește steagul de jur împrejur, peste capetele lor, ca și cum le-ar lua un jurămînt. Se simte cuprins de liniște. Vechiul lui vis s-a împlinit!

O ceată de polițiști călări se repede în mulțime, dar steagul s-a și făcut nevăzut. Munk ține prăjina goală în mîini și e pe cale să prindă de ea steagul sindicatului.

— Aveți grijă să se împrăștie lumea, căci altfel vă facem răspunzători de urmări, spune inspectorul de poliție, cu o privire răuprevestitoare.

Pelle i se uită drept în ochi. „Mare chef ar avea să mă bage la pușcărie, numai dacă ar îndrăzni", se gîndește el și pune convoiul în mișcare.

Afară, pe pășunea comunală, valurile mulțimii fremătau într-o necontenită neliniște. Văzută dinafară, părea o mare întunecată, care se înfuriase. În jurul numeroaselor tribune oamenii stăteau înghesuiți și-i ascultau pe conducători, care lămureau marea însemnătate a zilei. Cei mai mulți, însă, nu aveau chef să stea în jurul tribunelor și să asculte discursuri. Simțeau nevoia să se lase în voia bucuriei, după tot greul pe care îl îndură seră, să se zbenguie cu capul în jos pe iarbă și să facă tot felul de giumbușlucuri. Pe pajiștea cea mare, lumea ședea grupuri-grupuri, mîncînd și jucîndu-se. Bărbații își scoseseră surtucele și se luau la trîntă, sau își aduceau aminte de exercițiile de gimnastică din copilărie. Mai mult rîdeau decît vorbeau, iar dacă se întîmpla să spună cineva și un lucru serios, vorba îi era numaidecît răstălmăcită în glumă. Azi nu le ardea oamenilor de lucruri serioase!

Pelle se învîrtea pe-acolo, bucurîndu-se de acest furnicar și căutînd-o pe madam Johnsen și fetița, cu care trebuia să se întîlnească. În adîncul sufletului, îndărătul tuturor celorlalte griji, îl rodea tristețea, amu-

ţindu-l. Ce plăcut i-ar fi fost să stea lungit pe burtă, în mijlocul familiei, să mănînce ouă tari şi unt cu pîine, sau să alerge cu Lasse cel mic pe umeri! Ce folos să te mai amărăşti pentru cele ce au fost? Cu Ellen nu o mai putea lua de la început; între ei se ridica imposibilul! Mai greu îi era să şi-l scoată pe Lasse cel mic din minte; trebuia să încerce să i-l ia lui Ellen cu binele — nu voia să recurgă la sprijinul legii în chestiunea aceasta.

Întreaga familie Stolpe era adunată într-un cerc mare şi se ospăta pe iarbă. Feciorii veniseră cu nevestele şi copiii; numai Pelle şi cu ai lui lipseau.

— Haide, şi mănîncă cu noi, că altfel nu mai isprăvim ce-am adus, îi spuse Stolpe.

— Ehei, strigă doamna Stolpe. De mult n-am mai fost împreună! De ce să suferim noi, dacă tu şi cu Ellen nu vă împăcaţi?

Nu cunoşteau pricina ruperii — în tot cazul nu de la el — totuşi erau prietenoşi cu dînsul.

— Tocmai îmi căutam propriul meu coş cu merinde, spuse Pelle, lăsîndu-se pe iarbă lîngă ei.

— Ascultă Pelle, al dracului mai eşti, îi spuse deodată Stolpe rîzînd. Mai adineauri voiseşi parcă să te duci să-l saluţi pe fratele Christian[1]. N-a fost prea deştept din partea ta, da' la urma urmei, ce-are a face! Ce-ai izbutit tu azi nu-i în stare s-o facă nimeni altul. Totul s-a petrecut ca un dans, fără urmă de şovăială printre rînduri. Ştii că au de gînd să te pună în fruntea Comitetului Central? Aşa, ai să ai prilejul să te ţii de gărgăunii tăi cu uniunea mondială. De altfel, o să fie destul de lucru şi aici în ţară. La alegerile care vin, trebuie să cucerim oraşul şi o parte din ţară pe deasupra. Ai să laşi să ţi se pună şi ţie candidatura, nu?

— Numai să-mi recapăt glasul, căci nu mai pot vorbi tare!

— Încearcă de bea în fiecare seară un gălbenuş crud, spuse doamna Stolpe îngrijorată. Şi cînd te culci,

[1] E vorba de rege

leagă-te la gît cu ciorapul stîng. Leacul e bun, numai că trebuie să fie neapărat cel stîng!

— Mama e roşie, mă-nţelegi, spuse Stolpe. Cum merg în dreapta ei, nici nu mă mai cunoaşte!

Soarele trebuia să fi apus, pentru că începuse să se întunece. Cerul se acoperea de nori groşi. Pelle îşi făcea mustrări că nu găsise încă pe bătrînă şi pe nepoţica ei şi se despărţi de familia Stolpe.

Umbla încolo şi-ncoace, căutîndu-le. Oriunde se apropia, oamenii îl salutau cu bucurie. Deodată băgă de seamă că îl urmărea un poliţist la oarecare distanţă; era membru secret al partidului şi Pelle se gîndi că poate avea să-i comunice ceva. Se trînti în iarbă şi aşteptă. Poliţistul se opri, se uită cu băgare de seamă în jurul lui, apoi se apropie. Se plecă ca şi cum ar fi vrut să ridice ceva de jos, şi-i spuse cu glas scăzut:

— Te caută. Azi după amiază au făcut o percheziţie la tine acasă; cum pleci de aici, te arestează. Apoi trecu mai departe.

Pelle mai rămase un timp lungit pe iarbă, pînă să priceapă despre ce era vorba. Percheziţie domiciliară — dar ce avea el acasă care să nu poată fi cunoscut de toată lumea? Dintr-o dată îşi aminti de clişeul şi de copia bancnotei de zece coroane! Căutaseră ceva cu care să-i poată veni de hac — şi dăduseră peste jucăria aceea a lui.

Se ridică greoi şi se depărtă de mulţime. Cînd ajunse la Oster Fälled, în celălalt capăt al cîmpiei, se opri o clipă şi aruncă o privire nehotărîtă asupra mulţimii agitate, care începuse să o ia din loc; pînă să se însereze, avea să se mistuie cu totul. De îndată ce victoria, aveau să pună stăpînire pe ţară, şi el trebuia să intre la închisoare. Şi numai pentru o nălucire a lui născută din foame. Nu răspîndise bani falşi şi nici nu avusese de gînd să o facă. Dar ce folos? Trebuiau să-l lovească cu orice chip. O citise doar şi în ochii inspectorului de poliţie. Temniţă sau, în cel mai bun caz, închisoare!

Pelle simţea nevoia să mai amîne puţin iremediabilul, ca să-şi pună rînduială în suflet. Şi aşa, se în-

toarse în oraș pe căi ocolite. Trecu pe străzi dosnice ca să nu fie văzut, și o luă înspre Cimitirul Mîntuitorului. Din fericire, cea mai mare parte din gardiști erau la pășunea comunală.

Corăbiile din port treziră în el, pentru o clipă, gîndul de fugă. Dar încotro să fugă? Și apoi să rătăcească cu sufletul frămîntat prin țări străine, pe cînd datoria și soarta lui erau aici — cum putea face una ca asta? Trebuia să lase lucrurile în voia lor.

Poarta cimitirului era încuiată și fu nevoit să se cațere peste zid ca să poată intra. Cineva pusese flori proaspete pe mormîntul lui tata Lasse. Marie — se gîndi Pelle. Da, ea trebuie să fi fost! Aici era bine; nu-l mai apăsa singurătatea aceea groaznică, ci se simțea ocrotit de neobosita grijă a lui tata Lasse.

Dar trebuia să plece mai departe; avea să fie arestat și nu știa ce să facă. Hoinărea prin oraș, trecînd prin ulicioarele cele înguste, la adăpostul întunericului. Acesta fusese cîmpul lui de bătaie, peste care se lăsase acum liniștea. Slavă domnului, că nu aveau de ce să-l blesteme, căci o luaseră pe calea fericirii... pe cînd el...

Se apropie cu băgare de seamă de locuința lui — în fața ei patrulau în sus și-n jos doi polițiști în civil. Atunci se retrase din nou în stradelele întunecoase. Rătăci în neștire, luptînd cu cele de neînlăturat — apoi se dădu bătut.

Ar fi vrut să se ducă la Ellen să-i spună o vorbă bună și să sărute copiii, dar și acolo se afla o santinelă. Se văzu gonit de pretutindeni în singurătatea pentru care nu era făcut. Acesta era lucrul cel mai înspăimîntător. Cum să o scoată la capăt singur, el, care respirase numai cînd era cu alții împreună? Oricît nu ar fi vrut s-o recunoască, Ellen era totuși viața lui, și orice ar fi vrut să facă, simțea că ochii ei îl urmăresc în permanență, cu privirea lor enigmatică, din cîte un ungher ascuns al existenței. Simțea cu intensitate că stătuse și îl așteptase tot timpul să se întoarcă, gata să-l întîmpine oricînd ar fi venit. Cum avea să primească ea acum vestea aceasta?

De pe Slotsgaade văzu lumină la Morten; se furişă în curte şi, de acolo, sus la el. Morten citea.

— Mare minune că te mai vede cineva, pompierule, îi spuse Morten cu un zîmbet plin de bunătate.

— Am venit să-mi iau rămas bun, îi spuse Pelle încetişor.

Morten îl privi mirat:

— Cum aşa? Vrei să pleci?

— Am... vrut doar... spuse el aşezîndu-se. Rămase un timp cu ochii în podele, apoi îl întrebă deodată:

— Ce-ai face dacă stăpînirea te-ar pîndi să pună mîna pe tine?

Morten făcu ochi mari şi îl privi un timp, apoi trase un sertar şi scoase un revolver.

— Nu aş îngădui vreo violenţă împotriva mea, spuse el întunecat şi adăugă: De ce mă întrebi?

— Uite, aşa!... Vrei să-mi faci un serviciu, Morten? Am făgăduit să iniţiez o colectă pentru nenorociţii din Arcă, dar nu mai am vreme. Şi-au pierdut bieţii oameni în foc tot ce-au avut. N-ai vrea să preiei tu grija asta?

— Cu plăcere. Dar nu pricep...

— Trebuie să plec pentru o vreme, spuse Pelle cu un zîmbet amar. Ştii doar, că de mult doresc să cutreier lumea. Acum a sosit prilejul.

— Atunci, noroc! îi spuse Morten, strîngîndu-i mîna şi privindu-l ciudat. Cît va fi ghicit el din toate acestea, nu-şi putu Pelle da seama. În vinele lui Morten curgea sînge de-al celor din Bornholm, care nu-şi băgau nasul în treburile altora.

Apoi se văzu din nou pe stradă. Nu, ieşirea din încurcătură pe care i-o sugerase Morten, nu era pentru dînsul — se hotărî să se ducă şi să se predea stăpînirii! Cum nu mai avea nici un motiv să se mai ascundă, o luă de-a lungul bulevardului.

În Nörregaade cineva stătea lîngă uşa unei prăvălii, făcîndu-şi cam suspect de lucru. Cînd trecu Pelle, se lipi de uşă. Pelle se opri pe trotuar; celălalt rămase nemişcat, afundîndu-se tot mai mult în întuneric, apoi sări în sus cu un mîrîit furios, gata să-l

doboare. În aceeaşi clipă se recunoscură — era Ferdinand.

— Ce, mai eşti liber ? îl întrebă el mirat. Credeam c-au şi pus mîna pe tine.

— De unde ştii ? îl întrebă Pelle.

— Ei, aşa ceva se află repede; asta ţine de meseria noastră. Te alegi cu cinci-şase ani şi ieşi de-acolo ţeapăn. Bineînţeles, dacă-ţi dă închisoare şi nu temniţă grea !

Pelle simţi cum îl trec fiori.

— Stai şi te cutremuri, făcu Ferdinand cu milă. Te înţeleg foarte bine. Da' ascultă, Pelle. Ai fost bun cu mine şi ai vrut să mă scapi. După maică-mea eşti singurul om de care mă mai sinchisesc. Dacă vrei s-o ştergi, te ascund şi îţi fac rost şi de bani de drum.

— Şi de unde ai să iei banii ? îl întrebă Pelle cu şovăială.

— Eu am şi pus în practică împărţirea bunurilor, spuse Ferdinand rîzînd cu gura pînă la urechi. Directorul poliţiei are în sertarul lui exact cinci sute de coroane. Am să încerc să le iau pentru tine... dacă vrei.

— Nu, spuse Pelle cu glas scăzut. Vreau mai degrabă să-mi primesc pedeapsa. Oricum, îţi mulţumesc pentru bunăvoinţă... şi salutări mamei tale din partea mea. Dacă ai vreodată un ban de prisos, dă-l lui madam Johnsen. De cînd a murit Hanne, ea şi cu fetiţa sînt muritoare de foame.

Nu mai avură ce să-şi spună. Pelle o luă de-a dreptul prin piaţă, spre primăria de peste drum, care se ridica întunecată în noapte. Dar se răzgîndi. Trecu mai departe şi o luă încet la vale spre canal, ca să se mai reculeagă, înainte de a intra. Mergea de-a lungul zidului de piatră al canalului şi privea pierdut peste apă, unde abia se mai puteau desluşi în întuneric bărcile şi lăzile mari de peşte. Ajuns la Holmenskirke îşi adună toată energia şi se întoarse — s-a isprăvit ! Hotărît, ridică capul plin de îndrăzneală şi se trezi faţă în faţă cu Marie. Cînd îl văzu, obrajii începură să-i dogorească.

— Pelle, strigă ea fericită. Umbli liber pe-aici? Atunci nu-i adevărat ce se zvonește? Am fost la sala de întrunire și am auzit spunîndu-se pe acolo că ai și fost arestat! De-ai ști ce necăjiți am fost!

— Am să și fiu arestat. Mă duc chiar acuma acolo!

— Pelle! Dragă Pelle!

Marie îl privea cu ochii înecați în lacrimi. Pentru ea Pelle tot mai era copilul găsit, care mai avea nevoie de îngrijirile ei. Lui Pelle îi dădură lacrimile și i se muie inima. Iată un om a cărui inimă bate pentru el!... Și ce frumoasă era în durerea pe care i-o pricinuia nenorocirea lui!

Fata stătea în fața lui, zveltă și cu forme pline; părul, care fusese odinioară atît de rar și de neîngrijit, îi cădea acum bogat pe frunte. Minunat mai crescuse ea din coaja ceea închircită.

— Pelle! spuse cu ochii plecați și apucîndu-l de amîndouă mîinile. Nu te du acolo, în noaptea asta. Așteaptă pînă mîine dimineață. În noaptea asta toți se bucură de izbîndă și tocmai tu... Vai, ești atît de amărît. Haide la mine acasă, în cămăruța mea!

Fața i se schimonosea, luptînd cu plînsul și arăta atît de copilăroasă cum nu o mai văzuse el niciodată.

— De ce mai stai la îndoială? Haide cu mine. Ce, nu sînt frumoasă? Și toată frumusețea am păstrat-o pentru tine! Te-am iubit, Pelle, de cînd te-am văzut întîia oară! Și am început să cresc, tot pentru că am vrut să fiu frumoasă pentru tine. Nu datorez nimănui nimic decît ție și dacă tu nu te sinchisești de mine, nici nu mai vreau să trăiesc!

Nu, nu datora nimănui nimic această copilă, crescută în vînt și care era opera ei însăși. Frumoasă și neprihănită, venea la el în singurătatea lui, ca și cum sărăcia ar fi avut gîndul bun să i-o trimită, ca să-i aline sufletul. Frumoasă și cu inima curată se ridicase din mizerie, cum tot din mizerie se ridica însăși epoca fericită. Și unde în altă parte, în lumea asta, să-și odihnească capul ostenit de moarte, dacă nu lîngă inima asta caldă, care era pentru el și copil, și mamă, și iubită.

— Știi, Pelle, azi după mitingul de pe pășunea comunală, a fost dans la Casa Poporului ; noi, fetele, am împletit o cunună de verdeață și de flori de mai. Eu trebuia să ți-o pun pe cap în momentul cînd intrai în sală. Ce-am mai plîns toate, cînd a venit cineva și a spus că te-au arestat. Dar cununa, tot ai căpătat-o tu ! Nu-i așa ? Ei, și acuma, dormi fără grijă și nu te mai gîndi la ziua de mîine !

Și Pelle adormi cu capul pe sînul ei de fecioară. Pe cînd Marie, întinsă alături de el, îl privea cum doarme, ca o mamă care și-a adormit copilul, Pelle visa că cei o sută de mii de muncitori ai Danemarcei zideau un castel măreț și că el era constructorul. Cînd castelul fu gata, intră în el, în capul armatei de muncitori, și trecu cîntînd prin cordioarele lungi, ca să umple sălile luminoase. Dar nu erau săli, căci castelul se prefăcuse în închisoare. Mergeau, mergeau și nu găseau nici o ieșire.

CARTEA
A PATRA

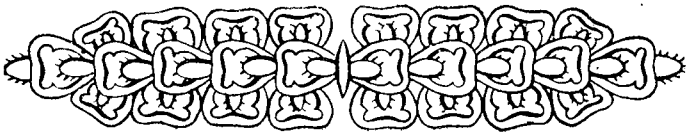

I

In mijlocul cîmpiei mănoase, unde plugul răscolea pămîntul negru de pe lîngă puzderia de căsuţe vesele, se afla o cetăţuie întunecată, cu ziduri mohorîte, ridicîndu-se înspre cele patru zări ale lumii strălucitoare din jurul ei. Nu avea geamuri care să prindă zorile trandafirii şi roşeaţa apusului, pentru a le răsfrînge apoi cu înduioşare — nu avea decît trei rînduri de firide zăbrelite, ce înghiţeau nesăţioase lumina zilei. Aşa, căscate lacom spre cerul albastru, păreau nişte guri răspunzînd în bezna veşniciei. Colosul de piatră se ridica ameninţător deasupra mulţimii de locuinţe zîmbitoare, dar populaţia paşnică nu părea de loc înfricoşată. Oamenii arau pînă chiar la picioarele zidurilor pustii şi, de hăt-departe, de unde abia se mai zărea fortăreaţa, tot îşi mai îndreptau ochii spre ea, ca şi cum tocmai aici, în umbra zidurilor celor puternice, se simţeau ei mai ocrotiţi.

Cetăţuia se înălţa masivă deasupra tuturor, ca un simbol, şi era atît de impunătoare, încît ai fi putut să o iei drept un templu ridicat în cinstea lui Dumnezeu de către omenirea recunoscătoare. Aceasta trebuie însă să se fi petrecut în vremuri îndepărtate — în ziua de azi nu se mai clădesc atît de sălbatic nici chiar casele sortite bunului Dumnezeu — şi singura grijă părea să fi fost să nu se lase să pătrundă nici aerul, nici lumina. Zidăria greoaie era îmbîcsită de întunericul

jilav şi rece dinăuntru; veacurile o măcinaseră pe dinafară, cuibărind într-însa un adevărat belşug de mucegai şi de licheni; şi totuşi, părea în stare să rămînă neclintită încă o veşnicie de aci înainte.

Clădirea nu era însă nici cetate, şi nici un templu, în bezna căruia sălăşluia Dumnezeul cel necunoscut. De te apropiai de poarta grea, veşnic zăvorîtă, puteai citi deasupra bolţii un singur cuvînt: „Închisoare", scris cu litere mari de fier, înfipte în zid. Dedesubt, un vers nerod, latinesc, încredinţa pompos că:

Virtutea, înţelepciunea la noi sălăşluieşte
Şi doar pe locu-acesta dreptatea înfloreşte.

Într-o zi, în toiul primăverii, se deschise o uşiţă din poarta cea mare a închisorii şi un om de statură înaltă ieşi şi începu să privească, clipind din ochi, în jurul lui. Lumina îl lovi drept în faţa plumburie, de se clătină pe picioare şi, ca să nu cadă pe spate, se sprijini de zid, de parcă ar fi vrut să fugă înapoi. Trase adînc aerul în piept şi o porni peste cîmp.

Vîntul de primăvară îl învălui prietenos, încercînd să-i zbîrlească părul încărunţit, tăiat scurt, ca la puşcărie, şi care fusese blond şi cîrlionţat cînd se jucase ultima dată prin el; i se strecură apoi binefăcător pînă la piele, ca mîngîierea unei mîini moi şi răcoroase. „Bine-ai venit afară, la noi, Pelle", spuse soarele, privindu-l drept în pupilele mărite, în care mai pîndea întunericul celulei. Dar faţa omului rămase neclintită, ca cioplită în piatră. Numai corneea se contracta dureros sub influenţa luminii. Omul privea cercetător în jur. De cîte ori zărea pe cineva, se oprea şi se uita cu încordare — poate în nădejdea că vine în întîmpinarea lui.

Cînd coti în şosea, auzi strigînd. Se întoarse repede, cuprins de bucurie, dar îşi lăsă îndată capul în piept fără să răspundă şi îşi văzu de drum — era un vagabond care stătea pitit într-un şanţ şi îi făcea semne cu mîna. Omul o luă la fugă spre el peste arătură, zbierind răguşit:

— Da' stai o dată, dracului! Cînd vezi că aşteaptă cineva aici, după ce a pîndit toată ziulica, doar o veni

careva să-i ție de urît, ai putea catadicsi să te oprești un moment!

Era un găligan lat în spate, dar cam puhav, cu spinarea turtită și cu ceafa groasă și țeapănă, care îi intra de-a dreptul în șapcă; partea din dos a capului nu era bombată, ci dreaptă ca în palmă și te făcea să te gîndești, fără să vrei, la spînzurătoare. Osul nasului, înfundat în fața vînătă, bătînd în roșietic, îi dădea o înfățișare de buldog, pe care se citea un amestec de brutalitate și de curiozitate neroadă.

— Și cît ai stat? întrebă el gîfîind, oprindu-se locului. Avea privirea arțăgoasă.

— Am intrat pe vremea cînd mai era încă Dumnezeu în față — socotește și tu cît am stat! se cam răsti Pelle.

— A dracului treabă; ai stat, nu glumă! Și de ce te-au băgat la răcoare?

— S-a întîmplat să fie un loc liber, așa că m-au înhățat și m-au băgat pe mine, ca să nu se răcească.

Vagabondul se uită chiorîș la el.

— Prea e de oaie — nu te crede nimeni, spuse cam nedumerit. Deodată se înfipse în fața lui Pelle și își vîrî fruntea de taur drept în obrazul lui:

— Ia ascultă, iubitule, n-am chef să altoiesc pe careva chiar în ziua întîi în care am ieșit, da' ai face bine să-ți vîri mințile în cap și să-ți ții fumurile pentru alții, că eu aștept de azi-dimineață să vină careva să-mi țină de urît!

— Nici prin gînd nu mi-a trecut să te jignesc, spuse Pelle, cu gîndul în altă parte. Avea aerul că nu se întorsese încă bine pe lumea asta și nu părea de loc dispus să se ia la harță.

— Ei, atuncea-i bine... norocul tău! Căci altfel, s-ar putea să-ți lipesc una de să te fac afiș. Nu doar c-aș avea chef de-așa ceva, că zău, jalnică mutră mai ai! Da' să știi că și mama îți trimite salutări!

— Tu ești, Ferdinand? întrebă Pelle ridicînd capul.

— Ia nu mai face pe prostul! răspunse Ferdinand și scuipă în drum. Zi, de mult ce-ai stat acolo te-ai boierit așa?

— Nu te-am recunoscut, stărui Pelle, înviorîndu-se.

— Ei, dac-o spui, fie şi aşa ! Poate din pricina nasului ; mi l-au turtit în seara cînd am îngropat-o pe mama. De altfel, ţi-a trimis salutări.

— Îţi mulţumesc, spuse Pelle cu căldură. Îl năpădiră amintirile de pe vremea Arcei, punîndu-i sîngele în mişcare. De mult a murit maică-ta ?

Ferdinand întări din cap.

— Şi-i mai bine aşa ; acum nu mai am pe nimeni din pricina căruia să mă căiesc. Îmi băgasem în cap că i s-ar cuveni să trăiască mai omeneşte la bătrineţe şi eram al dracului de prevăzător. Da' tot au pus mîna pe mine la o păcătoasă de spargere şi m-am ales cu opt luni. Asta s-a întîmplat îndată după ce te-au băgat pe tine la răcoare... da' asta o ştii şi tu.

— Ba nu ştiu. De unde vrei s-o ştiu ?

— Doar ţi-am telegrafiat ! Mă aflam chiar peste drum de tine, în aripa A ; am socotit cam pe unde trebuie să fie celula ta şi într-o seară am mobilizat toată linia şi ţi-am trimis salutări. Vezi că în colţul aripii tale şedea un mironosit de pastor — unul din cei cu atentatele la pudoare... Vra să zică nici n-ai ştiut că ţi-am telegrafiat ? Pe pastorul ăsta l-am bănuit eu că n-ar fi ţăcănit mai departe ! Şi cît amar de învăţătură stricată pe degeaba pe-un dobitoc ca dînsul ! Ei, cînd am ieşit de acolo, mi-am spus că trebuie să-i pun o dată capăt, căci tare mai suferea mama din pricina asta. Şi aşa, am încercat să ajung şi eu să lucrez într-una din străzile unde locuiesc tîlharii cei de treabă şi m-am făcut negustor ambulant. Lucrurile au mers destul de bine, că mare ticăloşie ar fi fost s-o las pe mama să moară de foame ! Timp de jumătate de an am huzurit, nu alta ! Pe urmă, mama a murit. Şi zău că mai amărît decît în ziua cînd am îngropat-o la cimitirul de vest, eu, Ferdinand, n-am fost de cînd sînt ! Ce mi-am zis, acum că maică-ta zace colo şi miroase buruienile de dedesubt, mai bine le-ai pune cruce la toate, că tot nu mai ai ce căuta pe-aici ! Şi aşa, m-am dus la prăvălie şi am cerut să-mi facă socoteala pe loc. Şi pungaşii mi-au ciupit cincisprezece abonaţi. M-am dus de-a dreptul la poliţie — pe vremea aceea mai eram încă

destul de nerod să fac așa ceva. Toți sînt o bandă, din cap și pînă-n coadă! Au fost, firește, de părere că pe Ferdinand nu trebuie să-l crezi și tare ar fi vrut să mă bage iar la răcoare. Da' oricît au adulmecat ei, n-au avut de ce se agăța! Al dracului golan, bine s-a mai priceput să nu se lase prins în laț, și-au zis ei, și mi-au dat drumul. Lasă că li se face lor voia în curînd, pentru că acuma am luat chiar eu afacerea în mînă și zău că de pe urma asta nu eu eram să fiu acela care să pierd! Fiindcă, să vezi, sînt două feluri de oameni: oamenii mărunți, care-s cinstiți atîta vreme cît se lasă jumuliți — și apoi ceilalți. La ce dracu' să te lași mereu tuns ca o oaie și să nu jumulești și tu pe alții? Ei, da' o dată și o dată tot cazi în capcană și atunci poftim, mă rog, te alegi cu trei ani! Data viitoare pap temniță!

— Asta nu depinde decît de tine, rosti Pelle domol.

— Sigur că te poți păzi! Da' vezi tu, poliția se face pe zi ce trece tot mai șireată și nu s-a născut încă omul care, mai curînd sau mai tîrziu, să nu-i cadă în palmă.

— Ar trebui să încerci să te apuci din nou de vreo treabă cinstită. Ai văzut doar că merge.

Ferdinand fluieră:

— Fiuu! Așa, caliceşte? Foarte mulțumesc! Frumos din partea ta că-mi dai asemenea sfaturi! Adică, să le pasc boierilor gîștele cele grase? Pe urmă, să șed pe scară, să mănînc piine goală și să trag pe nas miros de friptură? Ba, zău, îți mulțumesc! Și chiar dacă aș vrea, crezi că merge? N-avea tu grijă că deschid ei bine ochii; cum te apuci de ceva cinstit, îți și descoperă trecutul. „Cum, Ferdinand? Am auzit că are ceva pe cuget. Păcat, că mi-ar fi prins bine! Dar și mai bine ar fi să-și vadă de drum!" Așa fac cei de treabă. Ceilalți așteaptă binișor, pînă ceri ce ți se cuvine, și atunci te ciupesc la socoteală, pentru că doar ai fost închis cîndva. Ce știu ei, poate că ai spărlit și de la ei. Așa-i? Și atunci nu-i mai bine să te asiguri la vreme?! Dacă nu te lași, îți

aruncă în față cuvîntul „hoț". Zău că Ferdinand le-a gustat pe toate! Și acuma ai să ai prilejul să vezi și tu cum stau lucrurile! Dac-ai trecut o dată pe acolo, nu se poate să nu te întorci iar. Data viitoare mă așteaptă temnița! Porcăria e că pedeapsa se face tot mai aspră. Unul ca mine se poate alege cu cinci ani de pe urma unei spargeri care i-a adus cinci coroane — mare ticăloșie! Dacă-i așa, mai bine să vezi de la început de ceva care să facă să riști! Nici că mi-ar păsa dacă aș putea pune mîna pe o pleașcă bună. Vezi că, de cînd a crăpat maică-mea, mi-e totuna! Nimănui nu-i pasă de mine. Sau poate crezi că are să plîngă careva dacă ar fi să-și pună Ferdinand capul pe tăietoare? Ar da buzna toți să se boldească — asta da, ar face-o! Măcar așa or să scrie pe larg la gazetă despre mine! Oi fi eu rău, nu zic! Cîteodată ți se pare că ești un buboi care roade tot și atunci te-apucă așa, să-i împroști cu puroi drept în față. Mînă prietenească? Minciună sfruntată! Prin urmare, nu datorezi, slavă Domnului, nimănui nimic! Cît am stat la zdup mi-am pus de cîteva ori în gînd să-i fac paznicului de petrecanie, numai așa, ca să-mi vărs năduful, pentru că doar nu-mi făcuse omul nimic. Apoi m-am gîndit c-ar fi o prostie. Dacă e să pun capul pe tăietoare — din partea mea, fie și așa! Schimbarea asta tot ar fi mai distractivă decît să stai o viață întreagă la închisoare! Dar dac-o fi să fie, atunci aș vrea măcar să fac o trăsnaie, care să zgîlțîie șandramaua din temelie. Acum cel puțin, știi și tu ce-i cu mine!

Călcau amîndoi grăbiți, cu fața spre ceața fumurie care învăluia orașul în depărtare. Ferdinand mesteca tutun și zvîrlea la tot pasul o țîșnitură de scuipat printre dinți. Acum că tăcea, pe fața lui împietrită de buldog și în ochii învinețiți nu se mai citea nimic.

Un băiat de țăran de vreo doisprezece, paisprezece ani, venea spre ei, cîntînd cît îl ținea gura.

— Da' ce-a dat peste tine, piciule, de ești așa de bucuros? îl întrebă Ferdinand.

— Am mînat o vacă la tîrg și mi-au dat două coroane, răspunse băiatul rîzînd cu gura pînă la urechi.

— Înseamnă că te-ai sculat cu noaptea-n cap, băiatule, spuse Pelle.

— Să fi fost ceasurile trei cînd am pornit de-acasă. Da' mi-am şi cîştigat ziua şi acum pot să fac ce vreau, răspunse băiatul, tot aruncînd în aer moneda de două coroane şi prinzînd-o iar.

— Bagă de seamă să nu te pomeneşti fără ea, mormăi Ferdinand, urmărind moneda cu ochi lacomi.

— Vorbă să fie! spuse băiatul rizînd.

— Ia să vedem dacă-i bună! Prin iarmaroacele de vite umblă tot felul de pungaşi, daţi dracului.

Băiatul îi întinse moneda.

— Vezi, asta-i de cele din care se fac două, spuse Ferdinand şi începu să facă tot felul de scamatorii. Zi, aşa-i că una mi-o dai mie? Faţa i se înviorase, clipea din ochi şiret către Pelle şi se juca cu moneda de ţi se părea că sînt două. Iată, îţi dau înapoi cele două coroane ale tale! îi spuse băiatului, apăsîndu-i moneda în palmă. Numai bagă bine de seamă să n-o pierzi, că altfel ai s-o păţeşti cu maică-ta!

Băiatul desfăcu mirat palma goală.

— Dă-mi banii înapoi, spuse el zîmbind nesigur.

— Ce dracu' să-ţi mai dau, că doar ţi-am dat, răspunse Ferdinand şi, împingîndu-l în lături cu brutalitate, o porni din nou la drum.

Băiatul se luă după el, cerîndu-şi banii cu încăpăţînare. Apoi începu să plîngă.

— Istoria asta n-are nici un haz. Haide, dă-i o dată banii! se amestecă Pelle, întunecîndu-se la faţă.

— N-are haz? se miră Ferdinand şi, oprindu-se locului, se uită la Pelle, parcă ar fi căzut din cer. Ce, crezi cumva că joc pe gologani? Ce-mi pasă mie de puştiul ăsta? S-o şteargă de-aici, că nu i-s tată!

Pelle îi privi un timp nedumerit, apoi scoase dintr-un buzunar al jiletcei o hîrtie în care erau înfăşuraţi cîţiva bani de argint şi îi dădu băiatului două coroane. Băiatul stătu o clipă fără să-şi creadă ochilor; smuci banii din mîna lui Pelle şi o rupse la fugă.

Ferdinand bodogănea furios şi clipea din ochi.

— Atîta vreau să-ţi spun, ca s-o ştii! strigă el deodată, oprindu-se în loc. Dacă nu-ţi sparg capul e nu-

mai pentru că eşti tu şi pentru că nu vreau să-mi stric tocmai ziua de azi. Martor mi-e Dumnezeu că nu mi-a mai făcut nimeni una ca asta pînă acum. M-ai înţeles?

Se opri din nou, clătină din cap şi îşi vîrî fruntea butucănoasă drept sub nasul lui Pelle.

Pelle îl înşfăcă cu iuţeala fulgerului de guler şi de turul pantalonilor şi îl trînti ca pe un sac pe o movilă de pietre de pe marginea şoselei.

— Pentru a doua oară mă ameninţi azi că-mi spargi capul, spuse el cu amărăciune, pe cînd îi apăsa capul pe pietre.

Îl ţinu aşa, zdravăn, un timp, apoi îl ajută să se ridice. Ferdinand se împleticea, vînăt la faţă, gata să sară la Pelle, pe cînd ochii îi rătăceau neliniştiţi în căutarea unei arme. Apoi scoase în silă piesa de două coroane din buzunar şi i-o întinse, ca semn c i se dădea bătut.

— Ţine-ţi-o! îi spuse Pelle de sus.

Ferdinand o vîrî repede înapoi în buzunar şi începu să se scuture de praf.

— Se vede că ciorba de arpacaş cu care te-ai îndopat, nu ţi-a sleit puterile! făcu el, scuturîndu-se pe îndelete, pe cînd mergeau mai departe. Văd că-ţi mai sînt încă zdraveni pumnii. Numai că nu înţeleg de ce te pui pentru un ogar ca ăsta, căruia nici nu i-au dat încă tuleiele — las' că se descurcă el în lume şi fără noi.

— Şi tu te-ai pus odată pentru un băieţaş căruia au vrut să-i ia banii! Nu-i aşa?

— Aha! Vorbeşti de băiatul cela din Arcă, pe care îl trimisese maică-sa după doctorii? Ehei, e mult de-atunci!

— Din pricina lui te-ai ciocnit tu cu poliţia. După cîte ştiu, ăsta a fost primul tău contact cu stăpînirea.

— Ei, băiatul nu făcuse nimic... asta am văzut-o cu ochii mei. Copoiului care voia să-l ia la secţie i-am dat una zdravănă cu capul. Mama băiatului zăcea... şi mai trăia şi maică-mea pe atunci! Mare bou mai eram pe vremea aceea! Las' c-ai să vezi tu că n-ajungi departe cu milostenia! Ce, sîntem oare datori cuiva ceva?

— Da, eu unul sînt dator, spuse Pelle şi ridică deo-

dată fața către lumină. Tu, însă, nu cred că ai de ce să fii recunoscător cuiva pe lumea asta!

— Auzi tîmpenie! strigă Ferdinand, holbîndu-se la el. Ce, cu tine au fost buni? Și chiar felul cum te-au băgat la închisoare? Prea faci pe domnișoara! Las-o încurcată, că nu se prinde! Va să zică, tu ai stat pe bună dreptate la gherlă, pe cînd de-alde noi n-am făcut nimic și am fost pedepsiți pe nedrept, hai? Pe dracu'! Știu ei foarte bine ce fac, cînd îl tund pe Ferdinand pînă la piele! Da' pe tine ar fi putut să te lase în pace! Ai sculat în picioare cincizeci de mii de oameni, și ce-ați făcut cu asta? N-ați stîrnit nici măcar atîta praf cît un șoarece într-o pereche de pantaloni de damă. Tot se teme marea burghezie mai mult de Ferdinand decît de tine și de toți vitejii tăi la un loc! Nedreptate, zici tu? Ei, aș, ce-s eu, țîngău? Nu iert pe nimeni, da' nici nu cer iertare nimănui — asta-i chestia! Fă mai bine bunătatea de-ți ia înapoi cele două coroane! Ferdinand nu vrea să rămîie nimănui nimic dator.

— Dacă-i așa, ți le împrumut, îi răspunse Pelle. Nu poți ajunge în oraș fără o lățcaie.

— Ba ia-le înapoi, haide, ia-le, te rog, înapoi, se milogea Ferdinand. Tu ai să găsești mai greu de lucru decît unul de-alde noi și apoi nici felul în care le-am căpătat n-a fost tocmai frumos. Nu te-ai îndurat să-ți iei și tu un pachet de tutun pentru mestecat și-ai tot adunat cît ai stat acolo, cele patru ore pe zi, ca să vin eu acuma și să te jumulesc? Ptiu, drace! Unde mai pui că i-ai dat și mamei mereu cîte ceva — aproape să uit de asta! N-am nevoie de mărunțiș! Las' că știu eu un loc unde-i de dat o lovitură grasă!

Ceva mai încolo de malul mării, o luară pe un drum care ducea spre nordul orașului. În vale, la dreapta, se vedea în depărtare, plutind în aer, un fum gros ca o ceață; asta însemna că acolo se afla orașul. Vîntul de răsărit sfîșia ceața, măturînd zdrențele pînă aici. Ferdinand ridică nasul cîrn de buldog, adulmecă și spuse:

— Halal de cine stă acum la „Peștera Portului" la un biftec cu ceapă prăjită!

Era cam pe înserat. Își rupseră cîte un băț dintr-un tufiș, și grăbiră pasul, pășind voinicește de-a lungul stăvilarelor și pe marginea șanțurilor. Pe cîmp, plugul își croia drum peste ogoare, înainte și înapoi, răsturnînd brazdele negre și roditoare, pe cînd ciorile și pescărușii luptau zgomotoși printre bulgării de pămînt. Plugarii își petrecuseră hățurile pe după mijloc și, cînd ajungeau la capătul arăturii, opreau caii să mai răsufle înainte de a întoarce plugul ca să tragă o brazdă nouă. Priveau lung după cei doi drumeți neobișnuiți. Aveau înfățișarea străină, dacă te luai după haine și erau de bună seamă de cei care bat drumurile din țară în țară, gîndeau plugarii și, ca să nu rămînă mai prejos, le aruncau cîte o frîntură de cuvînt străin. Ehei, unora le e dat să vadă lumea! Mîine, ăștia doi aveau să fie poate cine știe unde, pe cînd ei se învîrteau încoace și încolo, fără să se urnească din loc.

Drumeții ajunseră în fața unui conac alb, retras cu eleganță printre copaci bătrîni; un gard înalt de mărăcini masca grădina. Ferdinand aruncă o privire grăbită peste poartă — la toate ferestrele erau trase perdelele. Începu să dea semne de neliniște; cînd se depărtară puțin, se aruncă deodată la pămînt, în dosul unui gard și nu mai voi să se miște de-acolo.

— N-am chef să mă arăt în oraș cu miinile goale, spuse el. De altfel, tot seara-i cea mai bună vreme să ajungi acolo. Să așteptăm să se întunece; miroase a argintărie pe aici!

— Lasă prostiile și haide cu mine, stărui Pelle. De azi încolo începe o viață nouă! Vreau să te ajut să te apuci de muncă cinstită.

Ferdinand izbucni într-un hohot grozav.

— Doamne, Dumnezeule! Tu, și să mai ajuți și pe alții! Nici nu știi încă ce înseamnă să ieși de la gherlă... ai să vezi tu pe dracu' pînă ai să găsești ceva pentru tine, drăguțule! O viață nouă... el de colo! Ba zău, rămîi mai bine aici cu mine și, cum se lasă întunericul, facem noi treabă pe cinste! Vila asta e mișto! Pe urmă, ne dă mîna să ne ducem la „Peștera Portului" să tragem un chef ca lumea, de bine ce ne-am întors, chipurile, din America. Nici nu-i frumos

să vii acasă, la familie, cu mîna goală. Haide, stai aici cu mine. S-o vezi tu pe Laura dansînd! Asta-i gagica mea! E în stare să danseze cu ochii legaţi, pe-o masă plină de sticle de bere, fără să verse o picătură! Găsim noi şi pentru tine o fetiţă! Ce dracu'! Nu ţi-oi fi închipuind, la urma urmei, că te aşteaptă careva cu braţele deschise? Nu, scumpule, nu stă nimeni să te aştepte, n-ai grijă! Ce, nu vrei? Atunci du-te dracului şi nu uita să-i dai complimente din partea mea bunică-ti! Şi cînd ţi s-o urî să sugi la ţîţa familiei, întreabă de mine la „Peştera Portului".

Ultimele cuvinte i le strigă cu mîna pîlnie la gură, şi glasul lui răguşit şi dogit nu se potrivea de loc cu aerul curat, mirosind a primăvară.

Pelle o luă repede la picior, ca şi cum ar fi vrut să fugă de ceva. Nutrise în sinea lui nădejdea nesăbuită că va fi întîmpinat la ieşire de un cor de prieteni, sau de o femeie cu doi copii, care îl vor aştepta în drum, pe şoseaua albă. Cînd colo, îl luase în primire Ferdinand! Ei, asta fusese un duş rece şi acum căuta să-şi învingă dezamăgirea mergînd cît putea de repede. Pasul accelerat îi puse sîngele în mişcare, înviorîndu-l. Niciodată nu mai strălucise cerul ca acum; iar soarele îl încălzea drept la inimă. Toate îl salutau zîmbind — vîntul care i se arunca de-a dreptul în braţe, pămîntul negru şi proaspăt, apa care se prelingea prin şanţuri; toate îi strigau: „Bine-ai venit, Pelle, în mijlocul naturii!"

Cît e de largă şi de plăcută lumea, după ce ai stat ani de zile între patru pereţi! Inspre sud, norii aminteau pieptul albicios al unei păsări uriaşe, din cele ce vin de departe în fiecare an, să aducă vara pe aripile lor viguroase. Şosele însorite se îndreptau în toate direcţiile, arătînd calea plină de nădejde a ieşirii din robie.

Pentru a patra oară pornea Pelle să cucerească lumea; de data aceasta şi-o pusese de gînd cu tot dinadinsul. Mereu intervenise cîte ceva, dar azi simţea că aşa îi era scris şi că drumul acesta era hotărîtor; de cîştiga, cucerea veşnicia! Acum, ori învingea, ori îşi frîngea gîtul! Punea totul pe o carte — şi niciodată

nu se simţise atît de bine înarmat! Departe, în urma lui, mai zărea cupola închisorii, care se ridica asemenea unei mori uriaşe la intrarea în iad, unde, în numele omeniei, se macină mizeria pentru a se preface în crimă. Moara aceasta îi înghiţea pe toţi cei ce şovăiau pe calea vieţii; şi Pelle stătuse agăţat în coşul morii, deasupra pietrelor şi simţise cum încerca vîrtejul să-l sugă.

Dar el era bine înzestrat şi izbutise pînă acum să-şi prefacă însuşirile într-un avînt care să-l poarte înainte. Părul nu-i mai era blond, în schimb, însă, mintea i se umpluse ca prin farmec de tainica ştiinţă a firii. Zăcuse la temelia tuturor lucrurilor şi le pătrunsese misterul, mulţumită singurătăţii. Cufundat în întunecimea muntelui, visase întocmai ca prinţul cel fericit, pe cînd veşnicia îi îngînase cîntecul marii taine. Puterile răului îl atraseseră în mrejele lor şi acum îi dădeau drumul la lumina zilei, crezînd de bunăseamă că devenise şi el un spiriduş ca toţi cei dinaintea lui. Dar Pelle nu-şi pierduse capul! Trecuse prin multe ca să poată creşte şi o îndurase şi pe asta, căci ce înseamnă să stai închis cîtva timp, faţă de nesfîrşitul picur înăbuşit al veacurilor? Venise doar pe lume cu cămaşa de zale a învingătorului, şi pe ea nu o atinge nici oţelul, nici otrava!

Se lăsă pe un dîmb şi îşi scoase şapca pentru ca borea să-i mîngîie fruntea. Vîntul era încărcat de făgăduinţe bogate, căci în primăvăratica lui rătăcire peste pămînt strînsese tot ce era înălţător şi tare si i-l scutura acum în poală.

Priveşte în jurul tău, Pelle!

Peste tot se ară ogoarele; caii înhămaţi la plug dau încetişor din cap şi trec peste şirul de colnice cu panta lină, mistuindu-se de cealaltă parte. Din brazdele revene se ridică un suflu uşor —ultima rămăşiţă de răceală aburind în amurgul de primăvară. La o bună bucată de drum, într-o parte, cîteva căsuţe roşii rîd către soarele care apune, iar mai departe se vede oraşul peste care pluteşte veşnica lui ceaţă fumurie.

Ce întorsătură avea să ia viaţa lui acolo? Şi cum stăteau lucrurile — cele noi merseseră înainte, ori

avea să fie nevoit să se bage din nou la o lipitoare, pentru a stoarce din munca lui, cu greutate, doar atît cît să nu moară de foame şi să privească cum intră restul în buzunarul altuia? Răsăriseră o mulţime de fabrici, care alcătuiau o centură de protecţie în jurul oraşului, întinzîndu-şi către cer sutele de coşuri uriaşe. Dar ce se întîmplase oare de nu ieşea fum din ele? Vreo luptă pentru salarii?

Aşadar, trebuia să întocmească din nou un plan de viaţă, ca să şi-o poată reface pe temelia adîncă, pe care o pusese în singurătate. Şi iată-l aici, fără cea mai vagă idee de situaţia din oraş! Avea doar acolo prieteni cu zecile de mii şi tot oraşul sta şi îl aştepta cu braţele deschise — cu şi mai mult drag ca înainte, din pricina suferinţelor pe care le îndurase! Cu toată neştiinţa lui, izbutise să-i ducă o bună bucată de drum înainte; evoluţia îl alesese să-i fie unealtă oarbă şi treaba mersese bine. De data aceasta însă, voia să-i ducă chiar pînă în inima ţării făgăduinţei, căci acum purta într-însul însăşi asprimea vieţii.

Vai, iată că o ia din nou razna ca odinioară, uitînd tot ce-l învăţase cu atîta amar, celula! Prosperitatea celorlalţi — se zbătuse îngrijorat de soarta miilor de familii, fără să se învrednicească să-şi construiască sieşi un cămin! Moft! Ce folos că se ascundea în spatele prosperităţii celor mulţi, cînd în oraşul de colo se aflau trei fiinţe părăsite, care îl acuzau? La ce bun osanalele zecilor de mii de oameni şi faptul că toată lumea îl numea binefăcătorul ei, cînd cei trei a căror soartă, şi la bine, şi la rău, îi fusese încredinţată, îl învinuiau că îi părăsise? Încercase adesea să le acopere glasul, dar singurătatea nu-ţi îngăduie să înăbuşi nimic prin larmă.

Pelle tot mai era convins că fusese ales să înfăptuiască ceva pentru cei mulţi, dar aceasta i se părea acum pe planul al doilea, faţă de importanţa faptului că neglijase o parte din îndatoririle care reveneau fiecărui om. Confundase noţiunile de important şi neimportant şi crezuse că dacă înfăptuieşte ceea ce nu poate înfăptui nimeni altul îi este îngăduit să treacă cu uşurinţă peste îndatoririle de toate zilele. Viaţa, însă, pune

în mod fatal accentul tocmai pe acele lucruri la care toți sînt părtași. Și iată-l întorcîndu-se ca un biet cerșetor, care cucerise tot, afară de ceea ce era mai de seamă — din care pricină nici nu poseda nimic și era silit să implore îndurare și milă. Înfierat cu pecetea crimei, trebuia să o ia de la început, ca să înfăptuiască ceea ce nu izbutise să facă pe vremea puterii lui. Nu încăpea îndoială că avea să-i vină greu să-și clădească un cămin în asemenea împrejurări. Și cine ar fi putut să-i vină în ajutor ? Cei trei, care ar fi trebuit să depună mărturie în favoarea lui fuseseră părăsiți de dînsul drept pedeapsă pentru o vină care, cercetată la lumină, se arăta a fi chiar a lui.

Nu. Cu mîinile atît de goale ca acum nu se mai avîntase el niciodată. Nici măcar nu venea ca cineva care are ceva de iertat — celula îi răpise totul. Avusese destulă vreme acolo să cîntărească lucrurile. Purtarea lui Ellen pe care fusese prea ocupat s-o ia în seamă, sau pe care o considerase ca pe o răzvrătire tăcută împotriva a tot ce întreprindea el, ieșea acum la iveală. Arăta, împotriva voinței lui, că Ellen era o femeie pe care nu o preocupa persoana ei și a cărei grijă era îndreptată numai către mica lume din juru-i, căci ea nu știa alta decît să se jertfească. El nu era în măsură să renunțe la nici unul din drepturile lui și de aceea punea pe tapet toate învinuirile pe care i le aducea, servindu-se de tradiție și de morală. Dar toate acestea nu izbuteau să-i știrbească imaginea, ci, dimpotrivă, subliniau și mai mult tăria ei de caracter. Ellen jertfise totul pentru el și pentru copii, stăpînită de un singur gînd — să le fie bine. Fiecare din atacurile lui nu făcea decît să spele încă un strat de murdărie care nu-și avea locul aici, scoțînd și mai mult în evidență și victima și purtarea acesteia. Tocmai pentru că era atît de castă și atît de puțin senzuală, putuse ea să facă ceea ce făcuse. Fusese silită să pătimească sîngeros pentru nepăsarea lui ! Era ca mama care, la aman, își hrănește puii cu propriul ei trup.

Pelle nu voia să se dea bătut în ruptul capului, ci lupta ca turbat. Fusese jefuit de libertate și de dreptul de a fi un om ca oricare altul, și acum singurătatea

voia să-i răpească şi ultimul lucru care-l mai ţinea în picioare. Chiar dacă toate s-ar înhăita împotriva lui, tot el avea dreptate — nu admitea că nu are dreptate! Izbutise să ducă lupta cea mare la bun sfîrşit cu jertfe dureroase şi o prinsese pe Ellen că îl înşeală! Gîndurile i se agăţau de acest cuvînt, strigîndu-l fără oprire, cu glas răguşit: înşeală, înşeală, înşeală! Nu stabilea nici o legătură de idei, ci voia doar să înăbuşe toate cîte loveau într-însul din toate părţile, pentru a-i zdrenţui şi mai mult sufletul, făcîndu-l şi mai nenorocit.

La început, îi veneau din cînd în cînd scrisori — poate că de la vechi tovarăşi de luptă, sau poate chiar şi de la Ellen. Nu ştia de la cine erau, căci refuza să le primească. O ura pe Ellen pentru că era mai tare decît el, iar pe ceilalţi dintr-un fel de ciudă neputincioasă. Nici ea şi nici nimeni altul să nu aibă satisfacţia de a fi ajuns să-l consoleze. De vreme ce l-au închis ca pe un ticălos, mai bine să se ţină el însuşi deoparte. Voia să-şi înăsprească şi mai tare pedeapsa şi, cu o voinţă neînduplecată, adîncea încă şi mai mult părăsirea în care se afla, îndepărtînd cu gîndul toate cîte îi erau aproape şi străduindu-se să pună răul în frunte. Ellen îl uitase, firește, pentru altul şi poate că îi înstrăinase şi gîndul copiilor — îi oprise cu siguranţă pînă să şi spună cuvîntul „tată". Îi vedea lămurit cum şedeau toţi trei în jurul lămpii şi cînd, prin cine ştie ce întîmplare, convorbirea ameninţa să aducă vorba despre dînsul, se lăsa deodată o linişte de moarte în odaie. Îşi umplea cugetul, fără milă, de o neîndurare faţă de sine însuşi care îl îngheţa, şi credea că se răzbună, trăgînd în piept, din plin, răceala aducătoare de moarte.

Din pricina aceasta era cuprins adesea de accese de furie, pînă ce ajungea să se dea cu capul de pereţi şi să zbiere că vrea să iasă. Ca să-l liniştească, îl puneau în cămaşă de forţă şi îl băgau într-o celulă unde era întuneric beznă. Îl socoteau, în general, ca făcînd parte din categoria acelor deţinuţi dîrji, care îşi fac un punct de onoare din a se împotrivi pedepselor — şi se purtau cu el în consecinţă.

Într-o noapte, pe cînd zăcea și scîncea în urma unei pedepse, zări prin întuneric fața plină de mînie a lui Dumnezeu și se liniști deodată. „Ești om — îi spunea Dumnezeu — și nici să rabzi puțin nu ești în stare?" Pelle fu foarte surprins — nu știuse că suferința era ceva atît de specific omenesc. Din noaptea aceea începu să se miște fără zgomot, ca și cum ar fi tras cu urechea să audă ceva de dincolo de ziduri.

— S-a liniștit, spuse temnicerul care îl supraveghea prin vizetă. Începe să se tîmpească.

Pelle însă, ieșise la mal de partea cealaltă; pășea privind neînfricat prin întuneric și nădăjduia să mai vadă o dată chipul lui Dumnezeu, dar de data aceasta îmblînzit. Și totuși, cel dintîi lucru de care dădu cu ochii fu iarăși Ellen; ieșise reabilitată din toate învinuirile lui, mai frumoasă și mai ispititoare ca oricînd. Cît de mari și de nefaste apăreau aici toate fleacurile! La ce bun să se împotrivească, de vreme ce ea îi era sortită — mai bine să se dea bătut! Nici acum nu o înțelegea, simțea însă că viața își avea legile ei, care pe dînsa o înălțau, pe cînd pe el îl coborau. Ea trecuse, se vede, curată prin întîmplarea aceea, pe cînd el se împotmolise în noroiul de la suprafață.

În închisoare, Ellen crescu în ochii lui și îi îndrumă gîndurile astfel, încît ocolind înfățișarea exterioară a lucrurilor, să ajungă la un punct pe care nu-l atinseseră niciodată. Sentimentul matern nu o părăsea în nevoie, ci era viu ca un puls care se ridică din adîncuri, mărturie a unor forțe mistice ascunse și a ritmului palpabil al unei inimi puternice, care bate îndărătul tuturor acțiunilor. Firea ei grijulie amintea de Dumnezeu-tatăl; ea era mai aproape de izvoarele vieții decît era el.

Izvoarele vieții — prin Ellen i se lămuri această expresie pentru întîia oară. Era ca și cum Ellen l-ar fi creat din nou. Reflectînd mereu la firea ei enigmatică, gîndurile lui pătrundeau tot mai adînc și mai adînc. Începu să bănuiască că există curente puternice care tîrăsc totul cu ele și adesea i se părea că aude prin liniștea celulei cum curge existența fără încetare, ca un rîu larg, care își varsă apele colo departe, pînă

unde gîndurile lui nu cutezaseră niciodată să se avînte. Unde erau acum zilele şi anii, cu tot conţinutul lor? Ellen, care nu dăruise niciodată vreun gînd celor ce nu se văd, era acuma veşnic alături de el, şi îl punea faţă în faţă cu veşnicia.

Pe cînd îl frămîntau toate acestea, se întîmpla ca deţinuţii să cînte într-o duminică la slujbă, cîntecul religios al lui Grundtvig: „S-au dus zilele de altădată". Cîntecul cuprindea tot ce gîndise el nebulos, în singurătatea celulei, şi Pelle fu foarte mişcat. Aşa cum şedea în strana cea îngustă, cuvintele se revărsau asupra lui ca valurile unui ocean care rostogoleşte veacurile spre mal, mereu cu aceeaşi vigoare. Şi Pelle simţi deodată, cu putere, succesiunea generaţiilor pe pămînt şi se încumetă să constate ceea ce presimţise doar pînă acum în fundul sufletului şi anume, strînsa legătură dintre ei şi totul de pe lumea asta — cei care trăiau azi şi cei mulţi care trăiseră înaintea lui. Cît de meschină fusese concepţia lui asupra solidarităţii faţă de această imensă comunitate a sufletelor — şi ce mare era răspunderea pe care o purta fiecare om de a contribui la năzuinţele de progres ale lumii. Abia acuma înţelegea el cît de nefast era să te porţi fără scrupule, să tai punţile şi să-ţi vezi de drum. De altfel, nici nu te poţi rupe vreodată cu totul de ceva; chiar şi cel mai neînsemnat lucru de care încerci să scapi te aşteaptă la prima cotitură, căci de ce ţi-e scris nu scapi! Şi nici nu se află vreun om în stare să nu ia faptele în seamă. Trebuie să fii întotdeauna îngăduitor, căci pînă la urmă, se va dovedi că ai fost îngăduitor cu tine însuţi!

Pelle devenea tot mai înţelept şi înţelepciunea aceasta era întărită şi de inima lui. Ellen îi umplea din ce în ce mai mult sufletul; o pierduse din prostie, dar îi era cu neputinţă să o şteargă din viaţa lui. Oare îl mai iubea? Întrebarea aceasta devenea tot mai arzătoare şi îl urmărea zi şi noapte; însăşi viaţa lui atîrna de ea. Simţea că dacă nu izbutea să o recîştige pe Ellen, nu ar mai fi fost decît o zdreanţă şi îşi aţintea întrebători ochii în singurătatea din care se ridicau lumi noi pentru el. Ghicea marea legătură dintre toate

şi i se părea că vede cum pătrund rădăcinile vieţii în adîncuri şi cum îşi trag seva din bezna în care orbecăia el. Dar răspuns nu primea.

Să-i scrie lui Ellen nici nu-i trecea prin minte. Căile Domnului erau necunoscute şi nu aveai ce să te amesteci. Lucrurile trebuiau să vină de la sine, ca toate celelalte, şi el se mîngîia cu nădejdea nebunească că Ellen va veni să-l vadă ; acum era pregătit sufleteşte să o primească. Duminica pîndea cu încordare zăngănitul greoi al porţii. Era zi de vizită pentru deţinuţi şi pe măsură ce înainta paznicul prin coridor, zornăind din chei, inima începea să-i bată de să-i spargă pieptul. Aceasta se repetă cîteva duminici la rînd ; apoi Pelle se nărui şi se lăsă în voia soartei.

Dar în sfîrşit, întîmplarea se îndură, căci îi parveni o salutare.

Pelle nu lua parte personal la ţăcănitul care răsuna prin clădirea uriaşă, de cum se stingeau luminile, ca şi cum mii de viermi şi-ar fi început opera asupra cadavrelor, căci prea era absorbit de propriile lui preocupări ; se mulţumea să retransmită mecanic telegramele care treceau pe linia celulei lui. Într-o zi, sosi în celula vecină un deţinut nou şi îl trezi ; era un vechi client al închisorii, care se şi apucă să-şi vestească sosirea în toate direcţiile. Era beţivanul de Walde, drăguţul de pierde-vară al văduvei Rasmussen ; cel care cît ţinea iarna stătea rezemat în poarta casei de pe Kapelvej şi scuipa dincolo de vîrfurile saboţilor lustruiţi lună.

Da, Walde cunoştea foarte bine familia, pentru că drăguţa lui păzise copiii, cînd, în timpul luptei celei mari, se ducea Ellen la lucru. Ellen se descurca vitejeşte şi tot mai ţinea nasul sus. Trăgea la maşină căpute şi avea şi cîţiva ucenici, aşa că nu-i mergea de loc rău. Nu era în relaţii cu nimeni, nici chiar cu rudele ei, ci şedea tot timpul cu copiii.

De acum încolo, Walde trebuia să vină în fiecare seară la perete ; cel mai neînsemnat amănunt avea o importanţă capitală. Pelle o vedea pe Ellen dinaintea ochilor, palidă, îmbrăcată în negru şi întotdeauna serioasă. Rupsese orice relaţii, pînă şi cu părinţii, căci îi

jertfise lui tot! Ba chiar vorbeau de dînsul, ca să nu-l uite copiii pînă avea să se întoarcă.

— Prostuţii ceia de copii ai tăi te cred plecat undeva, îi spuse Walde.

Aşadar, acasă lucrurile mergeau bine! I se încălzea inima la gîndul că îl aştepta cu credinţă, cu toate că o părăsise. Răceala care i se cuibărise în suflet trebuia să se topească şi să iasă de-acolo, căci, cu toate cîte se întîmplaseră, era bogat.

„Oare îi mai purta numele?" întrebă el nerăbdător. Nu s-ar fi mirat de loc, aşa neînfricată cum o ştia, să fi pus numele Pelle cu litere mari, pe tăbliţa de la uşă.

Firește — căci în purtarea ei nu exista nici urmă de prefăcătorie. Şi ce frumos se dezvoltau copiii! Lasse Frederik şi surioara erau mărişori, iar cel mai mic, Svend Trost, era un omuleţ zdravăn şi dolofan pentru vîrsta lui. Să-l fi văzut cînd ieşeau duminica la plimbare, cum se umfla în pene în cărucior, să-l mănînci nu alta!

Pelle încremeni în întuneric, de parcă i-ar fi dat cineva cu măciuca în cap. Svend Trost, un băieţel în cărucior? Şi nu era un copil luat de suflet; prea mergea Walde la sigur că era al lui. Ellen! Ellen!

Nu se mai apropie niciodată de perete. Walde bătea într-una fără folos, şi cele şase luni ale lui trecură fără ca Pelle să bage de seamă. De data aceasta nu se mai răzvrăti, ci plecă capul ca sub un blestem; providenţa trebuie să-i fi fost potrivnică de vreme ce îl lovise de două ori cu aceeaşi armă! Ziua căuta uitarea muncind din greu şi citind, iar noaptea zăcea plîngînd pe mîndirul murdar, care mirosea a mucegai şi a tot felul de duhori iuţi şi leşietice, rămase de la cei dinaintea lui. Nu mai încerca să dărîme chipul lui Ellen, care i se ridica în faţa ochilor, pentru că îşi dădea seama că zadarnic ar face-o; din nefericire, ea punea totul în umbră! Ea îi era sortită şi îi stăpînea gîndurile, numai că pierduse orice strălucire, căci strălucire nu mai exista pentru el, nu exista decît o nevoie căreia nu i se putea împotrivi!

Apoi mai era şi munca! Un bărbat se putea oricînd refugia în muncă, atunci cînd îl părăsea norocul. Pelle

se încleștă de această scăpare ; funcționarul, care conducea cizmăria închisorii, era foarte mulțumit de el, căci făcea mai mult decît i se cerea. În timpul liber, citea cu sîrguință și urma cu ardoare cursurile pentru deținuți, învățînd mai cu seamă istoria și limbile străine. Predicatorul închisorii și profesorii se ocupară de el și îi procurară cărți, care altfel nu erau puse la îndemîna deținuților.

Cînd se simțea, în sfîrșit, frînt de oboseală, își îngăduia odihna de a se gîndi acasă. Oboseala dădea lucrurilor un aspect împăciuitor și așa, întins pe laviță de lemn, își putea foarte bine închipui viața împreună cu copiii, ba chiar și cu puiul acela de cuc, care îl privea cu ironie. Numai de Ellen nu izbutea să se apropie. Nu fusese niciodată așa de frumoasă ca acum, cînd se arăta atît de inaccesibilă. Umbla de col -colo, tăcînd enigmatic la toate asigurările lui și în luindu-l în privirea ei de nepătruns. O părăsise pe ea și căminul — aceasta o știa el foarte bine ; dar nu își cerea el oare acum iertare ? Copilul pe care îl ținea el pe genunchi era doar al ei și se întorsese acasă cu gîndul să reclădească totul. Se săturase de pribegie și îi era dor de o inimă pe care să-și poată odihni capul ostenit.

Toate acestea fuseseră vise, acum însă se întorcea acasă, pentru a o lua de la început. Nu prea avea curaj și de nesiguranța în care se afla puteau fi legate atîtea surprize. Cum le mergea lui Ellen și copiilor... Îl mai așteptau oare ? Dar vechii lui tovarăși... și viitorul cum i se va înfățișa ?

Aerul liber, cu care nu mai era obișnuit, îl obosi ; Pelle adormi, fără să vrea, rezemat de taluzul dîmbului. Dorul de a ajunge acasă îl făcu să viseze că o pornise din nou la drum și că intra în oraș, pe care însă nu-l mai recunoștea, atît de mult se schimbase. Lumea se plimba pe străzi în hainele cele bune ; se duceau la pădure, sau la cîte o conferință.

— Și atunci, cine lucrează ? întrebă Pelle pe un trecător.

— Cum, cine lucrează ? strigă omul mirat. Mașinile, firește ! Noi nu avem alta de făcut decît să le

supraveghem trei ore pe zi, dar în curînd şi acest timp va fi redus la două ore, căci maşinile se fac tot mai deştepte pe zi ce trece. Minunat lucru să trăieşti şi să ştii că nu mai sînt alţi robi decît maşinile cele neînsufleţite. Şi asta, datorită unuia pe care îl cheamă Pelle.

— Asta sînt eu, strigă el, rîzînd foarte mulţumit.

— Tu? Ce, eşti nebun? Tu eşti tînăr, pe cînd lucrurile s-au întîmplat cine ştie cînd!

— Şi totuşi eu sînt Pelle! Nu vezi că am albit şi că mi s-a încreţit fruntea? Cu asta m-am ales din lupta pe care am dus-o pentru voi. Cum de nu mă mai recunoaşteţi?

Lumea rîdea de el, aşa încît trebui să plece mai departe.

„Mă duc la Ellen, gîndi el amărît. Ea trebuie să intervină pentru mine!"

In aceeaşi clipă se şi afla în camera ei.

— Şedeţi, vă rog, îl pofti Ellen. Soţul meu vine îndată.

— Dar eu sînt soţul tău! strigă el gata să plîngă.

Ellen îl privi cu răceală, ca pe un străin, şi se îndreptă spre uşă.

— Eu sînt Pelle, spuse el întinzînd mîinile. Nu mă mai cunoşti?

Ellen deschise gura să ţipe, dar în aceeaşi clipă apăru în uşă, ameninţător, soţul. De dindărătul lui priveau cu teamă, Lasse-Frederik şi cu surioara. Pelle se încredinţă cu oarecare satisfacţie că nu erau decît ei doi. Dar se înspăimîntă, cînd văzu că omul care intrase era chiar el, Pelle cel adevărat, cu mustaţa lui frumoasă, blondă, cu cîrlionţul aducător de noroc pe frunte şi cu expresia omului neînfricat, pe faţă. Cum descoperi aceasta, toate se năruiră în jurul lui şi începu să se scufunde, fără nădejde de scăpare.

Se trezi cu o smucitură, lac de sudoare. Văzu în jurul lui cîmpul şi aerul luminos — cel puţin mai era încă în viaţă! Se ridică şi o porni cu paşi greoi la vale, pe cînd adierea de primăvară îi răcorea fruntea îmbrobonată.

Intră în oraș pe la nord. In spatele lui asfințea soarele; trebuie să fi fost cam pe la ora cînd se termină lucrul; dar numeroasele sirene nu fluierau și nici nu se revărsa vreun torent de oameni cu fața înnegrită de fum, de prin străzile laterale. In grădinițele cîrciumilor, ședeau familii de muncitori, cu cărucioare de copii și coșuri cu mîncare; erau în hainele cele bune și profitau de frumusețea serii de primăvară. Visul fusese oare real? Atunci întoarcerea lui era o adevărată sărbătoare! Întrebă pe cineva ce se petrecea și află că se țineau alegeri.

— Azi cucerim capitala, spuneau oamenii rîzînd, siguri de victorie.

La Rondell coti spre cimitir și merse de-a lungul aleii posomorîte de plopi, pînă la Kapelvej. Din capătul aleii se vedeau cele două ferestruici de la etajul al treilea. Dorul aprins din suflet îl făcu să-și închipuie că Ellen stătea la fereastră și îi făcea semne. O luă la fugă și se repezi pe scări în sus.

Cînd dădu să sune, auzi glasuri străine în casă și înlemni. Ușa stătea rece și nepăsătoare în fața lui; nici urmă de tăbliță cu numele locatarului pe ea. Coborî încet scara, întrebă dacă nu locuia la etajul al treilea, la stînga, o richtuitoare, una pe care o părăsise bărbatul, lăsînd-o cu doi copii — ba nu, cu trei, se corectă el umil. Nu știau cumva unde se mutase?

Portarul era nou și nu-i putu da nici o lămurire. Pelle urcă iar și întrebă din etaj în etaj, fără însă să afle ceva. Săracii nu locuiesc multă vreme în același loc!

O porni pe stradă la întîmplare. Nu-și mai bătu capul să dea de adresa lui Ellen, ci căzu într-un fel de toropeală. Prăpădit cum arăta, i se părea că lumea se ferește din calea lui și asta îl făcu să se năruie de tot. Sufletul lui bolnav tînjea după o vorbă bună sau după o mîngîiere și, cînd colo, nimeni nu-i ieșea înainte! Nimănui nu-i luceau ochii de bucurie pentru că era iarăși liber, pe cînd el bătea într-una scările în sus și-n jos, în căutarea unei ființe care să se îndure de el. Deodată se răzvrăti și îl cuprinse pofta să dărîme tot și să-și ia lumea în cap.

Se lăsa întunericul. De-a lungul zidului cimitirului, cîţiva băieţi, distribuitori de lapte, se jucau de-a prinselea pe biciclete. Voltijau pe ele ca pe cai de circ, ca nişte adevăraţi gauchos; se aruncau din mers de-a-ndaratelea, mergeau numai pe roata de dinapoi şi săreau peste obstacole. Ţineau genţile în spate, iar pangliciile albastre de la berete le fîlfîiau pe lîngă urechi ca nişte steguleţe.

Pelle se aşeză pe o bancă, urmărind fără prea mare luare-aminte joaca nepăsătoare a băieţilor, pe cînd gîndurile i se întorceau la propria lui copilărie. Căpetenia lor părea să fie un băiat cam de zece, unsprezece ani, care striga şi comanda, executînd în acelaşi timp tot felul de figuri primejdioase; îşi păstra cu energie situaţia, ţinînd ceata din scurt. Faţa, cu nasul cîrn, strălucea de o nerușinare plină de vioiciune, pe cînd bereta călărea pe urechile grozav de clăpăuge.

Băieţii începură să-l ia pe străin drept ţintă a zburdălniciei lor. Zburau pe lîngă el, prefăcîndu-se că pierd stăpînirea asupra ghidonului, aşa încît roţile se loveau de picioarele lui; deodată căpetenia lor se încumetă chiar să-i smulgă şapca din cap. Pelle şi-o ridică liniştit de jos, iar cînd se întoarse băiatul, ocolindu-l cu băgare de seamă la o oarecare depărtare şi clocind în capul lui altă năzbîtie, sări în sus şi îl apucă de ceafă.

— Ei, acuma ai dat de bucluc ştrengarule, îi spuse el, ridicîndu-l de pe bicicletă. Dar asta o las mai bine pe seama părinţilor tăi. Cum îi zice lui tată-tău?

— N-are tată, strigară ceilalţi, strîngîndu-se ameninţători în jurul celor doi. Dă-i drumul!

Băiatul deschise gura, pregătindu-se să sloboadă un şuvoi de înjurături, cînd, deodată, se opri şi se zgîi înspăimîntat la Pelle. In ochi i se citea spaima şi se zbătea ca apucat, să se rupă din mîinile lui. Pelle îi dădu drumul mirat şi băiatul se aruncă, împleticindu-se, pe bicicletă şi zbură de-acolo urlînd. Camarazii lui o luară la goană după el ca un stol de rîndunele înspăimîntate, strigîndu-i din urmă:

— Stai, Lasse-Frederik, stai!

Pelle rămase locului, privind țintă după ei; apoi lăsă capul în piept și o luă încet de-a lungul străzii principale.

I se părea ciudat să se vadă păşind din nou pe strada aceasta, care era atît de strîns legată de viața lui. Circulația era aici mai anevoioasă și caldarîmul de granit răsuna sub șinele de oțel ale vehiculelor. Strada aceasta, unde fiecare pas amintea de muncă, părea să poarte pecetea unei încrederi de sine de nezdruncinat.

Prăvăliile erau aceleași și Pelle recunoscu chiar și pe cîțiva dintre negustori. Încercă să se orienteze în mulțimea de oameni, pindind fețele celor ce treceau pe lîngă el, întrebîndu-se dacă îl va recunoaște cineva. O dorea, și în același timp se ferea de asta! Dar toți umblau grăbiți; cîte unul privea cu oarecare mirare la înfățișarea lui străină. El însă, îi recunoscu pe cei mai mulți dintre ei, ca și cum avusese abia în ajun de-a face cu zecile de mii de oameni — anii nu strecuraseră fețe noi între el și cele vechi! Pe trotuar îi ieșiră înainte cîțiva dintre tovarășii de altădată, cu nevestele alături; alții treceau în tramvaie, ca manipulanți sau taxatori. Oameni molatici, sau băieți îndrăzneți — asta fusese armata lui. Putea să spună cum îl chema pe fiecare în parte și cunoștea pînă și situația lor familiară. Numai că multă apă cursese de atunci în mare...

Intră într-un local mic, unde trăgeau de obicei calfele în trecere prin oraș, și reținu o cameră.

— Se vede că ai cam rătăcit prin țări străine, spuse hotelierul. Ai vînturat mult lumea, prietene?

Ei, Pelle văzuse ceva lume. Și pe-aici, pe acasă, păreau să se fi schimbat multe — cu mișcarea cum merge?

— Strașnic, prietene! Minunat! Partidul a făcut progrese uriașe — azi cucerim orașul!

— Și atunci se va schimba fața lucrurilor, cu totul?

— Ei, chiar așa ceva n-aș putea spune. Șomajul crește pe an ce trece și, la urma urmei, e totuna cine

şade în consiliul comunal sau în Ricksdag [1]. Dar progrese mari tot am făcut noi... ştii, cu tarifele.

— Spune-mi, te rog, acum cîţiva ani a activat la voi în mişcare un om căruia îi zicea Pelle. Ce s-a întîmplat cu el?

Hotelierul se scărpină în cap.

— Pelle, Pelle? Da, asta aşa-i. Şi ce s-a întîmplat cu el... Nu-i acela care a făcut bani falşi sau a spart o casă de bani? Cred că a sfîrşit undeva prin închisoare, sau la casa de corecţie. Ce să-i faci, elemente rele se găsesc în orice mişcare!

Cîţiva muncitori, care şedeau la o masă şi mîncau ficat prăjit, se amestecară în vorbă.

— Acum cinci-şase ani era foarte activ, spuse unul din ei, cu gura plină. Da' nu era mare lucru de capul lui, că prea credea că tot ce zboară se mănîncă!

— Straşnic mai vorbea, spuse altul. Îmi aduc foarte bine aminte de dînsul, încă de pe vremea locaut-ului celui mare. Îţi putea vîrî în cap orice şi chiar să te facă să crezi că eşti dat dracului! Da, aşa era el peatunci. Ei, noroc prieteni, şi să ne fie de bine!

Pelle se ridică tăcut şi ieşi. Îl uitaseră. Nu lăsase nici o urmă, cu toate cîte făcuse, cu toată lupta şi cu toate suferinţele. Trecuseră, se vede, multe de atunci peste capul lor, aşa că le ieşise din minte.

Mergea înainte, neştiind ce să facă şi simţindu-se mai străin pe strada aceasta care ar fi trebuit să fie a lui, mai mult decît pe oricare alta. Era neagră de lume, dar curentul nu-l tîra cu el. Se simţea ca un obiect pe care apa îl aruncă la mal şi îl lasă să zacă acolo.

Toată lumea era gătită de sărbătoare. Muncitorii umblau grupuri-grupuri, fie venind de la localurile de vot, fie îndreptîndu-se într-acolo. Unii erau opriţi pe stradă de tovarăşi zeloşi şi îndrumaţi spre urne. Oamenii îşi strigau de pe un trotuar pe altul, cu mîna pîlnie la gură: „Ei, Petersen! Ai votat?" Pretutindeni domnea încordarea şi entuziasmul — doar trebuiau să cucerească oraşul!

[1] Parlament (n.t.).

Pelle se lăsă împins de mulțime, peste podul Regina Luiza și intră în inima orașului; aici domnea altă atmosferă; părerile erau împărțite, iar lumea schimba vorbe grosolane. Oamenii se înghesuiau în fața redacțiilor, oprind circulația, de nu mai puteau trece trăsurile și așteptau cu răbdare rezultatele, care se afișau la fereastră. De fiecare dată cînd apărea rezultatul vreunei circumscripții electorale mulțimea fremăta și, cînd se întîmpla să fie o victorie, freamătul se prefăcea într-un adevărat clocot. Treaba mergea destul de pașnic, căci oamenii se strîngeau în special în fața redacțiilor gazetelor care erau de aceeași culoare politică ca și partidul lor. La adversari se postau numai cei ce căutau ceartă cu lumînarea, ca să se aleagă cu una la scăfîrlie! În redacție forfoteau colaboratorii, afișau rezultatele și modificau cifrele.

Cafenelele și restaurantele erau pline; telefoanele zbîrnîiau într-una; soseau mereu curieri cu liste de la agențiile telegrafice. Lumea se îmbulzea în fața afișierelor, să afle mai repede rezultatele, discutau șansele pe la mese și făceau pronosticuri, care mai de care.

Pelle nu mai văzuse niciodată orașul în asemenea fierbere, nici chiar pe vremea marelui locaut. Adversarii parcă stăteau față în față cu pumnii strînși — muncitorii încă și mai aprigi decît clasele de sus; li se deșteptase pasiunea pentru politică, de ți-era mai mare dragul să-i privești. Pelle înțelese că mișcarea își mutase aci centrul de gravitate și că totul era să cucerească mandate cît mai multe. Pentru ziua de azi, așteptau să dobîndească izbînda în oraș și să se înfigă temeinic la țară. Cîțiva dintre vechii conducători fuseseră aleși la cameră și aruncau în cumpănă, la dezbateri, experiența lor practică; acum era vorba de cucerit nici mai mult nici mai puțin decît puterea politică. Aceasta era mare îndrăzneală din partea lor — trebuie să fi avut ei destule succese! Pelle mai avea încă sensibilitatea de altădată pentru ca să simtă forța colectivă care se înalță din mulțime și intui pe dată schimbarea survenită, din însuși tonul cu care se exprima opinia publică; acesta devenise mai sigur,

mai democratic. Pînă şi clasa stăpînitoare se pleca acum în faţa urnei, înjosindu-se să lupte pentru a obţine majoritatea.

Numai el nu-şi găsea locul în această luptă!

— Ascultă! Ai votat? i se strigă şi lui în treacăt. Cum să voteze, cînd nici măcar drept de vot nu avea! La lupta care se dădea azi, conducătorul de altădată nu avea voie să ia parte nici ca simplu soldat.

— Dă-te la o parte! Treceau în grupuri mici, cu pas sigur, în drum spre localurile de vot sau spre sălile de întrunire şi umpleau trotuarul; Pelle le făcea loc. De data aceasta, nu sosea ca un fecior de rege în întîmpinarea căruia se aduna tot norodul pe ţărm.

Era nici mai mult nici mai puţin decît un izgonit, cineva dat deoparte şi uitat. Şi dacă încerca să-i aducă cuiva aminte de el, nu izbutea decît să dezgroape povestea unui răufăcător. Trecu pe lîngă casa unde locuise familia Stolpe. Poate că ştiau ei adresa lui Ellen? Dar, la urma urmei, ce-l privea pe el această adresă? Văzuse doar limpede dinaintea ochilor faţa îngrozită a lui Lasse-Frederik. Şi în casa ceea din colţ conducea Morten prăvălia — trecuse multă vreme de cînd drumurile lor se despărţiseră. La drept vorbind, Morten îl invidiase din totdeauna şi nu putuse răbda să vadă nemaipomenitul lui noroc. Acum putea să se bucure în voie!

Îi pierise tot cheful, era zăpăcit, amărît. Îşi simţea creierul învăluit ca într-o ceaţă, gîndurile i se furişau duşmănoase în minte; păreau nişte descreieraţi care caută ceartă. Nevoia aprigă care i se îngrămădise în suflet ani de-a rîndul, de a fi în contact cu oamenii, se năruise dintr-o dată. Ar fi fost în stare să sară la oricine şi să se ia la harţă cu el, numai să nu mai bată străzile atît de nepăsător faţă de toţi. Şi de ce nu s-ar duce la „Peştera Portului"? Cel puţin acolo îl aştepta cineva.

In Griffenfeldgaade văzu oameni adunaţi în jurul unui cărbunar, care dădea cu vîrful saboţilor într-un stîlp, îndrugînd ceva fără încetare. Se lovise cu capul de stîlp şi îşi făcuse o rană în frunte. Lumea făcea haz pe socoteala lui.

Lumina felinarului căzu pe fața murdară de cărbune a beţivului şi Pelle îl recunoscu : era Iakob cel vesel. Furios, se vîrî printre oameni şi îl înşfăcă de umăr.

— Ce-i cu tine, Iakob ? Ce, ai înnebunit ? întrebă el indignat. Ce înseamnă asta ?

— Să nu se pună nimeni în calea unui muncitor organizat, bîlbîia Iakob, dînd cu piciorul în gol, spre marele haz al spectatorilor, care îl încurajau să nu se lase, ci să dea vîrtos. Sînt membru al organizaţiei mele şi mi-am plătit cotizaţiile la zi — uite aici, vedeţi şi voi !

Scotoci în buzunarul de la piept şi scoase o cărţulie dintr-un toc negru, apoi începu să răsfoiască printr-însa.

— Vedeţi şi voi, prieteni ! Cotizaţia de membru... plătită, hai ? Contribuţia de grevă, plătită, hai ? Am prezentat-o la intrare, nu ? Nu-mi veniţi voi mie cu de-alde astea ! Luaţi-o şi arătaţi-o la toţi, de jur împrejur, că doar hîrtiile trebuie să fie în regulă ! Şi voi susţineţi fondul de alegeri, nu ? Cu toţii la urnă şi votaţi ! Ce dracu' ! Care nu-şi dă obolul, nu-i tovarăş ! Cine vorbeşte de hoţi ? Aicea nu-i nici unul care fură ! Înţeles ? Iakob cel vesel e un muncitor cinstit, organizat... Deodată, începu să plîngă cu hohote ; îi curgeau balele pînă peste surtuc, iar faţa înceţoşată de băutură i se strîmba de te-apuca groaza.

Pelle îl duse într-o curte şi îi spălă rana la canal. Apa rece făcu să-l treacă fiorii şi capul i se lăsă greu într-o parte.

— Ce mai spărgător de grevă ! Se mai şi făleşte ! mormăia el. Las' că te spun eu preşedintelui ! Te dă el la gazetă de-o să-ţi fie mai mare dragul !

Deodată îl recunoscu pe Pelle. Se cutremură şi în trăsăturile lui puhave se citi efortul pe care-l făcea să-şi vină în fire.

— Nu eşti tu cumva maistrul cel mare ? îngînă el ruşinat, apucîndu-l de mînă pe Pelle. Va să zică te-ai întors ? Poate crezi că-s un porc, dar ce dracu' să...

— Lasă asta şi vino cu mine ! se răsti Pelle, căruia nu-i plăcea să se strîngă lumea în jurul lui.

O porniră amîndoi de-a lungul străzii. Iakob mergea tăcut, împleticindu-se; trăgea cu coada ochiului la fostul lui comandant. Abia își tîra picioarele, dar mai mult din pricina oboselii; întîlnirea cu Pelle îl trezise aproape de tot.

— Știu bine că mă crezi un porc, repetă el amărît. Da' ce să-i faci, dacă nu se găsește nimeni care să-ți dea curaj!

— Mare porcărie și cu rachiul ăsta! i-o tăie Pelle scurt.

— Firește, e ușor a spune, da' mai are omul nevoie și de o vorbă bună din cînd în cînd și atunci o ia și el de unde poate. Atît îți spun, tovarășii se uită de sus la unul ca mine și nu mă rabdă printre ei.

— Și de ce, mă rog? întrebă Pelle.

— De ce? Din pricina celor cinci ori șase zile, cînd nu l-am lăsat pe tata să moară de foame, pe vremea locaut-ului! Atunci a fost în regulă — ce fiu bun și Iakob ăsta! Cui îi păsa pe vremea aceea de punga bogatului, sau de un pic de apă și de-o bucată de pîine, sau de dracu' și de tată-său la un loc! Azi însă, se schimbă treaba: cică ăsta a stat la gherlă pentru furt. Și cu asta, basta! Da' de ce-a stat? Asta nu întreabă nimeni! Că, mă-nțelegi, ne-am boierit! Pe vremuri îmi ziceau Iakob cel vesel și tovarășii erau bucuroși să lucreze alături de mine. Și-acum știi cum îmi spun? Iakob-hoțul. De la obraz nu mi-o spun ei, că se tem să nu se aleagă cu capul spart, da' așa mi-e porecla. Și atunci ce-mi zic: te pomenești că tu le-ai văzut pe toate anapoda și, la urma urmei, ești un hoț ca toți hoții și gata! Și așa, am băut, ca să mi se pară că sînt iar om cinstit.

— Și ca să-ți verși focul pe stîlpii de telinar! De ce nu te-ai răfui mai degrabă cu cei ce dau în tine?

Iakob lăsă capul în piept și tăcu; flăcăul cel voinic și neînfricat ajunsese un cîine în care putea orlcine da cu piciorul. Dacă cele cinci ori șase zile erau socotite ca un lucru atît de grav de către cei din jurul tău, atunci ce să mai zică Pelle?

— Ce mai face frate-tău? îl întrebă Pelle ca să-i abată gîndul la ceva mai plăcut. Bun băiat!

— S-a spînzurat, răspunse Iakob întunecîndu-se la faţă. N-a mai putut răbda. Am făcut spargerea împreună, pentru ca nici unul să nu poată scoate ochii celuilalt. La urma urmei, negustorul era dator bătrînului bani. Lucrase pentru el, dar negustorul îşi pusese în gînd să-l înşele. Amîndoi bătrînii flămînzeau — ba mai şi îngheţau. Dac-am văzut aşa, le-am făcut dreptate. Şi frumos am mai făcut-o! Pe urmă însă, cînd se punea cîte ceva la cale acolo unde lucram, de pildă agitaţie, sau tămbălău pentru alegeri, sau cam aşa ceva, aveau grijă să ne ocolească frumuşel pe amîndoi! Noi doi, mă-nţelegi, nu aveam ce căuta, pentru că nu aveam drept de vot. El n-a găsit alt chip de scăpare decît să-şi vîre gîtul într-un streang prins de cîrligul lămpii! Eu m-am tot gîndit în fel şi chip, dar nu mă pot de loc dumeri! Şi Iakob se uită lung la Pelle, apoi adăugă: Şi ai de gînd să pui iar lucrurile pe roate cum se cuvine? Mare nevoie mai e pe-aici de-o vorbă bună.

Pelle nu răspunse; i se tăiase orice elan. Nici nu auzi întrebarea.

— Vorbele tale ne-au făcut să credem că se schimbă timpurile, spuse Iakob neînduplecat mai departe. Frate-meu şi cu mine ne-am fi purtat altfel şi ne-ar fi mers de bună seamă mai bine. La urma urmei, parcă n-ai crezut şi tu că are să fie aşa? Acum ce mai spui? Tot mai crezi într-o viaţă nouă? Că tare aş vrea să fiu iar om cinstit!

Firește că Pelle tot mai credea.

— Ehei, nu găseşti tu mulţi care să dea un ban pe istoria asta! Dar dacă spui tu... în tine tot mai am eu încredere! Pe noi nu ne duce capul să născocim aşa ceva şi cînd n-ai mai fost tu, ce să-ţi spun, parcă ni s-a dus pămîntul de sub picioare, nouă ăstora mărunţeii. Au rămas toate baltă şi n-au mai avut nici un Dumnezeu. Acum nu mai înţelege nici un pîrlit de-ai noştri ce se întîmplă şi cum începem să ne văicărim, ni se şi vîră un buletin de vot în mînă. Du-te prietene şi votează — ne zic — şi ai să vezi că se schimbă lucrurile! Cum dracu' să aprinzi cu asta pe cineva care n-a învăţat niciodată nimic. Acum au grozav grijă de

mine, cică să-mi reabiliteze onoarea, ca să am iarăşi drept de vot — da' ca să facă aşa să fiu în rînd cu lumea şi să nu se mai uite nimeni chiorîş la mine, nu sînt în stare, aşa că le foarte mulţumesc! Dacă tu, însă, tot mai crezi, apoi o iau şi eu de la început, pentru că eu numai în tine am încredere! Iacă, îţi dau si mîna că-i aşa.

Iakob rămăsese acelaşi băiat cam mărginit, dar blajin ca pe vremuri, cînd locuia în podul Arcei. Poate că n-ar fi stricat să fi fost niţel mai al dracului. Vorbele lui îi încălziră inima lui Pelle — tot se mai găsea un om care să aibă nevoie de el şi care mai credea într-însul, cu toate că ieşise schilodit din luptă. Acesta era primul invalid; Pelle se aştepta să mai dea şi de alţii şi era gata să le asculte învinuirile. Multe aveau să se îndrepte împotriva lui, tocmai acum, cînd era neputincios, dar nu avea încotro! Se simţea totuşi destul de tare să facă faţă.

Pelle cutreiera iarăşi străzile; se lăsa în seama picioarelor să-l ducă unde voiau, pe cînd gîndurile lui rătăceau în trecut sau scrutau viitorul. Cît de siguri fuseseră oamenii că vor veni alte timpuri! Adevărul cel nou şi mare li se păruse atît de luminos, încît crezuseră că tot ce era vechi avea să se năruie în faţa lui, ca la auzul unui cuvînt magic — şi cînd colo, viaţa de toate zilele îi întunecase şi lui strălucirea. Pe cît vedea el, nu se întîmplase nimic esenţial — şi, la urma urmei, ce s-ar fi putut întîmpla? Nu mergea aşa, cu una cu două, să dobori sistemele. Din felul cum îl judecau pe Iakob cel vesel, îşi putea da seama ce aveau să creadă şi despre el, totuşi nu se mai simţea descurajat! Fie ce-o fi! Nu se va sfii de loc să-i provoace de îndată pe vechii lui tovarăşi să-şi spună deschis părerea, ca să-şi lămurească poziţia.

Merse cîtva timp pe străzi laterale, pînă se trezi deodată în faţa unei clădiri mari, luminată scînteietor. Mulţimea urca scara largă. Era o casă de întrunire a muncitorilor şi tocmai se dădea o serbare cu prilejul zilei alegerilor. Pelle se lăsă luat de curent, dintr-o veche obişnuinţă.

Se aşeză în fundul sălii şi privi în toate părţile, de

parc-ar fi picat din lună ; ciudat îi mai venea să se vadă din nou în mijlocul mulțimii. O clipă se simți cuprins de dorința furtunoasă de a întinde brațele și de a striga : „Iată-mă, sînt iarăși aci !“ Se stăpîni însă repede și pe față i se așternu aceeași liniște împietrită de pînă acum.

Așadar, aceasta e armata cu care luptase. Erau mult mai bine îmbrăcați decît în ziua cînd îi purtase în triumf prin oraș — ca pe niște adevărați cetățeni ; purtau capul mai sus și nu se mai piteau unii în spatele celorlalți, ci își pretindea fiecare locul ce i se cuvenea. Se vedea bine că mîncau din belșug, căci fața li se împlinise. Ochii le erau mai blajini ; nu mai scormoneau hămesiți necunoscutul ; se mișcau în voie, trecînd liniștiți dintr-un loc în altul. Se pregăteau propabil, din nou, în vederea unui marș lung, : poate că era mai bine așa — lucrurile mari nu s. fac cît ai bate din palme !

Se trezi din visare, căci vecinii se întorceau și îl priveau. Tot mai multe fețe se întorceau spre el. Un murmur trecu prin mulțime : Pelle e aici ! Sute de ochi, întrebătorii și cercetători, erau îndreptați spre el ; unii nu se sfiau să arate că așteaptă să se întîmple ceva neobișnuit chiar aci, pe loc.

Deodată, totul se puse în mișcare, prefăcîndu-se într-un val care îl luă pe sus, fără putință de împotrivire și îl duse pînă în primele rînduri ale sălii, ridicîndu-l la tribună. Un freamăt puternic se iscă în jurul lui, asemenea talazurilor mării, care se sparg de stînci și îi ului creierul sensibilizat, în care se cuibărise tăcerea, ticluind fără încetare bucățică cu bucățică, o lume nouă și firavă de care nimeni nu avea cunoștință. Deodată se făcu liniște, atît de liniște încît începu să audă din nou cum îi clocotește singurătatea în urechi.

Pelle vorbi liniștit și simplu. Vorbele lui se prefăcură într-un fel de salut din altă lume, pe care nu o cunoșteau încă, din marea singurătate unde fiecare trebuie să-și vadă singur de drum, fără tovarăși gălăgioși, care să-i dea curaj, nevoit să se strecoare trăgînd într-una cu urechea, pînă își aude inima bătînd

în piept. Se vede stînd într-o celulă, singur şi părăsit, ca şi embrionul din care se trage viaţa, şi peste capul lui un păianjen îşi ţese pînza meşteşugită. La început îi e necaz pe harnica gînganie şi îi sfîşie pînza, dar gîngania o reia neobosită de la capăt. Şi aceasta se preface deodată într-o învăţătură plină de nădejde pentru el şi anume că nu trebuie să renunţi niciodată la cauza ta ; pînă la urmă, ajunge să îndrăgească făptura aceea mică şi sîrguitoare, care îşi ţese plasa cu atîta meşteşug, de parc-ar purta cine ştie ce mare răspundere — şi se întreabă dacă o fi ştiind păianjenul că mai e şi el pe lume. Poate că îi e milă că e atît de părăsit şi de aceea nu se duce în altă parte, ci îşi reia îngăduitor ţesătura de la capăt ; tot mai subţire şi mai subţire, ca şi cum îi fusese doborîtă numai pentru că nu era destul de bine executată. Se căieşte amarnic de purtarea lui şi ar dori ca vietatea asta mică să-i dea a înţelege măcar printr-un semn că nu-i poartă pică, pentru că, la urma urmei, nimeni nu poate spune că se află în situaţia de a-şi îngădui să-i alunge pe ceilalţi din jurul lui ; pînă şi cel mai neînsemnat vierme poate avea o însemnătate fatală pentru tine. Abia singurătatea celulei te învaţă ce e solidaritatea ! Şi într-o zi, pe cînd citea, iar păianjenul era foarte ocupat să tragă un fir chiar pe lîngă dînsul, iată-l că se lasă încrezător în jos şi se slujeşte de umărul lui ca de un punct de sprijin vremelnic. Nimeni nu-i arătase atîta încredere pînă atunci : gîngania cea mică ştia cum trebuie tratat un prizonier înrăit ! În felul acesta, îl învăţa că are şi el o inimă şi un suflet, de care trebuia să poarte grijă !... Un salut tovarăşilor din partea tăcerii celei mari, care aşteaptă să stea de vorbă cu fiecare în parte dintre ei !

Pelle le vorbea din fundul sufletului şi vedea cum li se zugrăveşte mirarea pe faţă. Ce dracu' ? Voia să-i vadă pe toţi la închisoare, numai pentru că fusese el acolo ? Asta era tot ce rămăsese din Pelle cel de altădată, din „Fulgerul", cum i se spunea pe vremuri ? Tare se mai pleoştise ! Bine i-au mai tăiat moţul ! Se plictisiră repede şi începură să vorbească tare între

ei; doar de prin colțuri mai răsunară cîteva aplauze izolate.

Pelle simți dezamăgirea și nepăsarea ascultătorilor și zîmbi; nu mai avea nevoie de aplauze furtunoase — acum trăgea cu urechea la cele ce i se ridicau din fundul sufletului. Atîta înțelesese el cît stătuse la tribună, și anume, că nu isprăvise încă cu cei care stăteau colo jos și că abia de-acum începe treaba. Opera lui fusese măturată și dată deoparte — bine, atunci se va apuca să construiască alta nouă, și mai bună. Stătuse doar în celulă și învățase să aibă răbdare!

Pelle ședea lîngă tribună, în prezidiul adunării, dar simțea că, la drept vorbind, nu se potrivea aci. Îl chemaseră de milă să ia parte. Le citea pe față că treaba pe care o făcuseră azi, fusese dusă la bun sfîrșit fără dînsul și că nu era binevenit. Iar să aibă de-a face cu el — un aiurit — sau poate că intenționa să emigreze? Nu avea de loc de gînd să dea brînci mișcării; voia doar să le arate cum stătuse el acolo, și cum se maturizase.

Nu vorbea, ci sta cu gîndul dus, încercînd să prindă din larma de glasuri din jurul lui un ton care să nu se fi schimbat. Rîdeau, ciocneau paharul între ei, țineau cuvîntări chiar și despre el, ceea ce nici măcar nu era necesar! Deveniseră siguri de dînșii, vorbeau deschis, dîndu-și drumul fără să țină seamă de nimic; în tot felul lor de a fi se simțea descătușarea; ca masă de oameni, se prezentau bine! Dar unde era minunea? Dar insezisabilul? Le lipsea picul acela de teamă care însoțește belșugul, precum și ceva din îngîndurarea adîncă și mută, care să arate că își aruncaseră privirea îndelung spre lumea cea nouă. Oare pentru că erau atît de zgomotoși nu puteau prinde tonul, acel ritm domol și necurmat, care lui îi suna tot timpul în urechi, învăluindu-le pe toate? Tăcerea celulei îl făcuse să aibă urechi sensibile; rîsul sănătos, prin care își exprimau bucuria de a trăi, îl făcea să sufere.

La o masă mare, stătea unul dintre conducători și înșira, în strigătele de bucurie ale adunării, izbînzile zilei. Pelle se strecură nevăzut din sală. Se opri pe

scări şi trase adînc în piept aerul liniştit al nopţii, cînd se apropie de el un tînăr şi îi întinse mîna. Era cumnatu-său, Frederik Stolpe.

— Vreau să-ţi urez bun sosit şi să-ţi mulţumesc pentru cuvintele tale, spuse el.

— Cum o duce Ellen? întrebă Pelle cu glas înăbuşit.

— Aşa şi aşa. Locuieşte în Viktoriagaade, la numărul douăzeci, şi spală; cred că s-ar bucura să te vadă. Îl cercetă pe Pelle din ochi un timp şi urmă: Dacă vrei, fac eu aşa să vă întîlniţi la mine.

— Mulţumesc, răspunse Pelle. Mă duc eu mîine dimineaţă la dînsa. Nu mai avea nevoie de ocoluri.

2

Pelle fu trezit din somn de un huruit ca de tunet, care creştea strident în noapte, năpustindu-se de-a dreptul asupra închisorii. Rămase nemişcat, pîndind îngrozit, cu nădejdea că va auzi paşii pazncului trecînd prin faţa uşii. În capul lui buimăcit goneau închipuirile ca nişte cai ce luaseră vînt. Zgomotul înfundat şi ameninţător se apropia din ce în ce, crescînd sinistru, pînă ce liniştea adîncă a nopţii se prefăcu deodată într-un trăsnet nimicitor; părea că se deschisese o prăpastie uriaşă, care înghiţea dărîmăturile.

Îngrozit, Pelle sări la fereastră. Inima bătea să-i spargă pieptul. Rămase ţintuit locului, profund ruşinat. Retrăise acelaşi apocalips, care îi ridica părul măciucă odinioară, în copilărie, cînd trecea fulgerul, trăsnind printre stînci şi cînd colo, zgomotul nu fusese altceva decît huruitul celor dintîi căruţe ţărăneşti, care treceau de pe şosea, pe caldarîmul oraşului! Singurătatea clocea în închipuirea lui, făcîndu-l să tresară înspăimîntat la orice zgomot. Cu timpul, avea să-i treacă şi asta.

Pelle se întinse, gonind visul cel rău. Liber! Nici un temnicer nu va mai veni să-i năruie cu răutate diabolică visul fericit despre libertate — era liber! Nu mai era nevoie să prindă laviţa în chingi, de perete, la un anumit semnal al clopotului. Putea să stea în pat cît poftea, chiar şi toată ziua! Numai că acum avea lucruri importante de făcut — îl aştepta viaţa! Începu să se îmbrace în grabă.

Pe stradă, lampagiul stingea felinarele din două în două, şi de la ţară venea un şir nesfîrşit de căruţe să aprovizioneze oraşul. Pelle deschise fereastra. Pe cînd se îmbrăca, trăgea în piept aerul oraşului, care se deştepta. Era deprins să doarmă într-o tăcere întreruptă doar de chiţcăitul domol al şoarecilor de sub grătarul caloriferului; zgomotele nocturne ale oraşului — tramvaiele şi strigătele noctambulilor — toate aceste sunete neobişnuite, pe care întunericul le scoate şi mai mult la iveală, îi umpluseră somnul de înfrigurare, perindîndu-i prin creier o procesiune de arătări şi de pocitanii.

Totuşi, se simţea odihnit şi salută oraşul cu multă bucurie. Dormise destul; îl chema zgomotul străzii şi trebuia să coboare, să pună şi el umărul ca să le ţină pe toate în mişcare! Ani de-a rîndul nu făcuse altceva decît să adune şi să înmagazineze, acum trebuia să pună şi el umărul cu toată puterea şi bucuria! Îndată ce fu îmbrăcat, coborî în stradă; era prea devreme să se ducă la Ellen, dar nici în cameră nu mai avea răbdare să stea.

Era dis-de-dimineaţă. Tocmai sosea cel dintîi tramvai din împrejurimile oraşului, aşa de ticsit de muncitori, încît atîrnau de scări; iată şi cel dintîi ţăran care aducea lapte! Din sfert în sfert de oră, venea cîte un tramvai plin de muncitori. Căruţele încărcate cu zarzavat, grîne sau porci tăiaţi se scurgeau necontenit de la ţară. Strada părea o pompă, care trăgea fără încetare hrana de care avea nevoie oraşul.

În vîrful carelor încărcate cu paie moţăiau ţăranii; veneau tocmai din regiunea din jurul lui Frederikssund şi călătoriseră toată noaptea. Din cînd în cînd, trecea cîte un văcar mînînd un cîrd spre tîrgul de vite.

Vitele nu se simțeau la largul lor în oraș; se împiedicau la tot pasul, se încurcau cu funia de stîlpii felinarelor și se trezeau deodată de-a curmezișul tramvaiului. Femeile cu gazete alergau din ușă în ușă; broboadele le erau pline cu teancuri grele de ziare; Pelle le auzea tîrîndu-se anevoie în sus, pe scări, cu picioarele grele ca de plumb. Și printre toate aceste zgomote, răsunau neîncetat pașii lucrătorilor care zoreau la lucru.

Ritmul lor atît de cunoscut îi aminti deodată lui Pelle că nu mai ținea de ei și că trebuia să-și vadă singur de drum, cum îl tăia capul. De ce nu mai era ca altădată, o fărîmă anonimă a acestui curent, care trecea mecanic în fiecare zi, peste aceeași roată a morii? Singurătatea îi schimbase cu totul felul de a privi oamenii; acum încerca fără să vrea să prindă la fiecare față străină acel amănunt care făcea din individ o lume în sine. Găsea însă că toți seamănă între ei; zoreau din întunericul ulicioarelor lăturalnice și nu se trezeau de-a binelea, simțindu-se siguri pe picioare, numai cînd mergeau în pas cu mulțimea. Dar după ce se încolonau, călcau strașnic! Pelle recunoștea ritmul sigur al pasului — doar el îi învățase să calce!

Ziua se ridica încet dinspre răsărit, îngreunată de umezeala cenușie a primăverii și de oboseala capitalei. Se vede că acest cartier nu se deșteptase încă de-a binelea, căci cei ce se culcaseră tîrziu nu-și scuturaseră încă tălpile de ritmul hoinărelii. Coti în Viktoriagaade și privi mirat în jurul lui — pe-aici nu mai fusese niciodată. Citi firmele: Agenția teatrală — Cămin de artiști — Pensiune pentru artiști — Masaj și Pedicură — Închirieri de costume. Cele mai multe firme erau în limbi străine. Mai era și o „Sală de antrenament pentru echilibriști" și un „Conservator de canto, muzică, dans și ritmică". Nici de cămătari și de negustori de haine vechi nu părea să fie lipsă pe-aici. Cum de nimerise Ellen în atmosfera aceasta ciudată, îmbibată de parfum, de haine vchi și de țări străine? Prin ferestrele joase de la parter se vedeau tot felul de veșminte bizare, burnuzuri și fesuri roșii, trîntite pe scaune. Cînd dădu să intre pe ușa ca de

palat de modă veche a casei de la numărul douăzeci, se strecură pe dinaintea lui, cu paşi înăbuşiţi, o arătare mititică şi negricioasă cu o coadă lungă şi cu picioarele goale vîrîte în papuci galbeni.

Pelle urcă scara cu sufletul la gură. Treptele erau roase şi gemeau suspect cînd le apăsai cu piciorul. Uşa locuinţei ei era întredeschisă şi auzi pe cineva măturînd în camera din faţă. Înăuntru vorbea un copil cu sine însuşi, sau poate cu păpuşa. Fu nevoit să se oprească puţin, să-şi tragă sufletul, ca să-şi astîmpere emoţia.

Ellen mătura cu mişcări sigure sub canapea. Se ridică şi privi ţintă la el, uluită. Mătura îi scăpă din mînă ; se clătină pe picioare. Pelle o prinse şi ea căzu înspre el ca moartă ; rămase îndelung aşa, în picioare, fără voinţă, albă ca varul şi cu ochii închişi. Cînd Pelle îi întoarse în sfîrşit faţa spre el şi începu s-o sărute, Ellen izbucni în plîns. Îi vorbea încet şi blînd ca unui copil. Ea tot mai ţinea ochii închişi, ca întotdeauna cînd se simţea copleşită ; sufletele lor erau ca apa limpede şi adîncă a lacului. Stătea plecată pe spate peste braţul lui şi Pelle simţea cum o treceau fiorii, cînd îi auzea vocea. Plînsul se retrăgea încet-încet într-însa, descătuşînd-o ; se lăsă uşor şi moale la pieptul lui. Din felul cum se cuibărea, el înţelese cît se ţinuse de dîrză şi fu nespus de fericit. Toate se întîmplaseră deci numai de dragul lui ; cu o imensă încordare a voinţei, ţinuse piept soartei pînă la întoarcerea lui. Acum îi punea totul la picioare, depunînd armele. Cît de ostenită mai trebuia să fie ! Dar de-acum încolo, le va merge bine — ei şi copiilor ; avea să trăiască numai pentru ei !

O întinse încet pe canapea, se aşeză alături şi, plecat peste dînsa, îi povesti liniştit cît de rău îi păruse şi cît de dor îi fusese. Ea nu-i răspundea ; îi ţinea mîna încleştată într-a ei şi, din cînd în cînd, deschidea ochii şi îl privea pe furiş. Deodată descoperi cît de răvăşită şi de brăzdată era faţa lui ; îşi trecu mîna peste ea, ca şi cum ar fi vrut să-i netezească trăsăturile ; apoi izbucni într-un hohot de plîns.

— Ce greu ai dus-o, Pelle! spuse ea cu patimă și își trecu degetele tremurătoare prin părul lui încărunțit. Simt după biata ta față cît de rău s-au purtat cu tine acolo. Și eu care n-am fost nici măcar o dată la tine! Doamne, ce bucurie aș putea oare să-ți fac?

Își deschise rochia dintr-o smucitură și îi trase capul la sîn, legănîndu-l ca o mamă care își alăptează copilul. Și fața lui Pelle se transfigură încet-încet, ca fața copilului care e pus la sîn. Simțea parcă cum se revărsa într-însul însăși izvorul vieții; asprimea i se șterse de pe față — viața și căldura i se întoarseră iarăși în obraji.

— Nici n-am cutezat să sper că ai să te-ntorci la noi, spuse Ellen, lipindu-și pieptul cu putere de gura lui. De ieri, de cînd te-a văzut Lasse-Frederik, te-am tot așteptat!

Pelle văzu deodată că era nedormită.

— Nici nu te-ai culcat astă-noapte! spuse el.

Ea dădu din cap zîmbind.

— A trebuit să bag de seamă să nu se încuie poarta; de cîte ori se întorcea cineva acasă, alergam să o descui. Să nu fii supărat pe băiat că s-a speriat de tine. I-a părut rău pe urmă și a alergat toată seara prin oraș să te caute.

Din camera de culcare striga tot mai stăruitor un glas limpede de copil.

— Omule! Bună ziua, omule!

In cameră, în patul lui Ellen, ședea în capul oaselor surioara și se juca cu o pană, pe care o scosese dintr-un colț al pilotei. Se lăsă sărutată cu cea mai mare bunăvoință și rămase cu gurița îmbufnată, strîmbînd din nas de toată nostimada asta. Apoi spuse iar, alintîndu-se:

— Omule!...

— Bine, bine — spuse Pelle — dar ce fel de om?

— Om! repetă fetița și dădu din cap foarte serioasă.

Surioara dormea, probabil, în pat cu Ellen. La picioru patului celui mare era pătucul ei, care fusese pe vremuri al lui Lasse-Frederik, și în care acum...

Pelle se întoarse spre celălalt perete, unde dormea Lasse-Frederik, în patul de o singură persoană. Zvîrlise plapuma de pe el şi dormea foarte liniştit pe burtă, cu picioarele întinse. Era voinic şi foarte bine făcut băiatul!

— Ei, leneşule, ce-ar fi să te scoli! Haide, sus! strigă Pelle, trăgîndu-l de-un picior.

Băiatul se întoarse încet. Cînd dădu cu ochii de tatăl său, se deşteptă dintr-o dată de-a binelea şi ridică cotul deasupra capului, ca şi cum ar fi vrut să pareze o lovitură.

— Nu te aşteaptă nici o bătaie, băiatule! făcu Pelle rîzînd. Jocul începe de azi!

Lasse-Frederik se apăra îndărătnic cu braţul. Zăcea lungit şi privea nepăsător în gol, ca şi cum habar n-ar fi avut la ce făcea tată-său aluzie. Era roşu ca focul.

— Nici nu-i spui bună ziua ca lumea lui taică-tu? întrebă Ellen.

Băiatul îi întinse şovăitor mîna şi se-ntoarse cu faţa la perete. Îi era ruşine de vitejiile lui din ajun şi poate că se aştepta şi la o papară. Într-un cui, deasupra patului, atîrnau halatul şi şapca.

— Şi Lasse-Frederik e distribuitor de lapte? întrebă Pelle.

— Da, răspunse Ellen. Şi e foarte priceput — vizitiii îl laudă.

— Şi nu trebuie să se scoale şi să plece la lucru? Venind încoace, am întîlnit o mulţime de faietoane.

— Nu, pentru că sîntem în grevă, mormăi băiatul, tot cu faţa la perete.

Pelle se aprinse numaidecît:

— Auzi puştii! Aşa, sînteţi în grevă! Dar ce s-a întîmplat, e vorba de salarii?

Băiatul nu avu încotro şi trebui să-i spună toată povestea. Încetul cu încetul, se întoarse cu faţa, însă tot se mai ferea să privească la tată-său.

Ellen stătea în uşă şi asculta zîmbind la cele ce vorbeau. Era foarte slabă.

— Lasse-Frederik e conducătorul, spuse ea încetişor.

— Şi stă aici tolănit, în loc să fie pe stradă şi să aibă grijă de spărgătorii de grevă, strigă Pelle agitat. Halal conducător, n-am ce zice!

— Crezi că e vreunul din băieţi atît de mizerabil încît să se facă spărgător de grevă? spuse Lasse-Frederik. Îşi ia lumea singură laptele de la căruţă!

— Atunci trebuie să-i convingeţi pe vizitii să facă cauză comună cu voi!

— Asta n-o putem face, pentru că nu sîntem încă organizaţi în sindicat. De aceea, nici nu vor să ne sprijine.

— Ce dracu' aşteptaţi? Organizaţi-vă! Acuma, băiatule, scoală-te de colo! Nu lenevi în pat, cînd ai asemenea treabă de făcut! Crezi că se face pe lumea asta ceva de la sine, în timp ce tu dormi?

Băiatul nu se mişcă. Nu găsea, de bună seamă, că ar avea de ce să-l ia pe taică-său în serios. Întîlni, însă, privirea mustrătoare a lui Ellen şi într-o clipă fu jos din pat şi gata îmbrăcat. Pe cînd şedeau la cafea, Pelle îi dădu tot felul de sfaturi cu privire la cele ce avea de făcut. Chestiunea îl interesa foarte mult şi se aruncă de îndată cu trup şi suflet într-însa, ca şi cum abia ieri se ocupase încă de mase. Îl năpădiră amintiri plăcute din luptele de altădată. Acum ştia, aşadar, orice copil că cel mai josnic lucru pe lume e să fii spărgător de grevă. Şi cît trebuise să lupte el ca să facă chiar şi pe unii dintre cei mai buni tovarăşi să înţeleagă acest lucru! Îţi venea aproape să rîzi cînd te gîndeai, că greva care îi făcuse pe muncitori să se cutremure de spaimă cînd fusese aplicată pentru prima oară, ajunsese acuma ceva cu care se îndeletniceau pînă şi copiii. Timpul părea s-o fi luat cu paşi repezi înainte! Dacă voia să aibă şi el o parte, trebuia să se grăbească.

Cînd plecă băiatul, Ellen se apropie de Pelle şi îl netezi pe păr.

— Bine-ai venit acasă, spuse ea încetişor şi îi sărută fruntea brăzdată.

Pelle îi strînse mîna.

— Îţi mulţumesc că mi-ai păstrat un loc unde să

pot pune capul, îi răspunse el privind-o în ochi. Altfel, cred că s-ar fi ales praf de mine.

— Băiatul m-a ajutat foarte mult. E foarte destoinic şi nu se sfieşte să pună mîna la orice treabă — altminteri ar fi fost de multe ori rău de mine. Să nu te superi dacă se va întîmpla vreodată să fie cam arţăgos cu tine. Nu uita că a avut atît de îndurat de la băieţi. Cîteodată venea acasă bătut măr.

— Din pricina mea ? întrebă Pelle cu glas înăbuşit.

— Doar nu putea răbda să-i audă vorbind rău de tine. O vreme nu era zi să nu se bată cu băieţii ; acum cred că s-au liniştit lucrurile, căci ştiu ei bine că nu cedează. Dar poate că tot i-a lăsat urme în suflet !

Ellen stătea lîngă el nehotărîtă, parc-ar fi vrut să-i spună ceva, şi nu ştia cum să înceapă.

— Ce-i cu tine ? o întrebă el ca să-i uşureze spovedania şi simţi deodată că începe să-i bată inima. Ar fi preferat s-o vadă trecînd fără vorbe peste asta.

Ellen însă, îl trase încetişor după dînsa în camera de culcare, lîngă pătucul de la piciorul patului.

— Nici nu l-ai văzut încă pe Svend Trost, spuse ea.

Pelle se plecă încurcat peste copil, care îl privea ţintă cu ochii lui mari şi serioşi.

— Te rog să-mi dai răgaz să-mi vin în fire, spuse Pelle.

— E băiatul Mariei, vorbi Ellen cu înţeles.

Pelle se ridică repede şi o privi tulburat. Trecu un timp pînă să priceapă.

— Dar Marie unde e ? îngînă el cu greutate.

— A murit, răspunse Ellen şi-i întinse mîna, ca să-l îmbărbăteze. A murit la naştere.

Pelle se întunecă la faţă.

3

Casa în care locuia Pelle şi cu ai lui, „Palatul", cum îi zicea lumea de pe strada aceea — era o dărîmătură cu trei caturi şi cu mansardă. În mijlocul

fatadei se ridicau, de-a lungul celor două caturi superioare, cîțiva pilaștri canelați, care încadrau ferestrele înguste, dînd clădirii un aer pretențios. Numele care i se dăduse casei în cartier nu era luat chiar din vînt. Bătrîna negustorească de fier vechi, din clădirea din fund, își amintea, că în copilăria ei casa aparținuse unui general și stătea izolată în parcul din jurul ei. Pe vremea aceea, țărmul ajungea pînă colo sus, unde era azi Istadgaade, iar tufele de agrișe creșteau chiar pînă lîngă piața primăriei. Mai puteai vedea și azi, îngrămădiți în spatele clădirilor, doi meri străvechi și găunoși, ca mîncați de cancer, de pe vremea aceea.

De atunci, orașul împinsese livezile cu jumătate de milă mai încolo; în cartierul atît de vesel vara, dinspre apus, se înmulțiseră cu vremea ulicioarele înguste în care locuia sărăcimea; apăruseră printre vilele răsfirate, întunecînd lumina. Oameni săraci, artiști și prostituate goniseră boierimea și prefăcuseră luxosul cartier de vară într-un colț pestriț, unde își dădeau întîlnire sărăcimea încălțată și intelectualitatea fără tălpi la ghete.

„Palatul" era ultimul vestigiu al unei vremi apuse. Se mai vedeau încă urmele distincției de altădată în rămășițele afumate ale ornamentației de stuc a plafonului și în adîncimea firidelor ferestrelor; camerele cele mari, însă, fuseseră fărîmițate în locuințe mici de cîte o odaie sau două și o parte din palierele largi fuseseră despărțite cu scînduri în cămări pentru combustibil și boarfe.

Din locuința de două cămărițe a lui Pelle, duceau o ușă și cîteva trepte în jos, spre o încăpere mare, care cuprindea tot etajul întîi al aripei laterale și care avea aerul să fi fost sala de bal a palatului. Tavanul încărcat și înnegrit de fum se înălța pînă sub acoperiș. Fusese cîndva frumos împodobit, dar vopseaua căzuse și grinzile amenințau să o ajungă din urmă.

Sala uriașă slujise în decursul vremii drept fabrică de bere și depozit, totuși mai păstra încă urmele splendorii trecute. În tot cazul, copiii găseau că aci

era grozav de bine, smulgeau ultimele resturi ale panelului de pe pereți ca să facă surcele pentru foc și ședeau ceasuri întregi, strigîndu-se unii pe alții, cățărați pe soclurile de deasupra pilaștrilor, unde stătuseră cîndva, busturi de oameni celebri.

Din cînd în cînd, închiria sala cîte un grup de emigranți ruși sau polonezi în trecere și petreceau acolo cîteva nopți. Dormeau claie peste grămadă, pe podeaua goală, fiecare pe bocceaua lui, iar dimineața băteau în ușă la Ellen și-i cereau prin semne să le dea voie să se spele la chiuveta ei. La început, îi fusese frică și trăsese dulapul de haine în fața ușii, dar gîndul la Pelle, care era închis, îi muiase inima și o făcuse mai serviabilă. Erau niște bieți oameni scăpătați, pe care mizeria și nenorocirea îi gonise din patrie. Nu știau altă limbă decît pe a lor și hal ar nu aveau de lume, dar se lăsau duși de instinct ca păsările călătoare și, în dorul lor să ajungă undeva, departe, nimereau în acest palat, ca să-și mai odihnească oasele.

Altfel, sala cea mare stătea nefolosită. Așa cum se întindea peste amîndouă etajele, ar fi putut fi împărțită într-o mulțime de locuințe mici, dar proprietarul, un chiabur bătrîn din Glostrup, era atît de zgîrcit, încît nu-și putea călca pe inimă să desfacă baierile pungii, nici chiar cînd era evident, că putea trage foloase. Ellen nu avea nimic împotrivă ca sala să rămînă și mai departe așa cum era, căci punea la uscat rufele mari, care aci erau ferite de murdărie și de praf de cărbune.

Întîmplarea, care la cel sărac ține loc de providență, îi aruncase în casa aceasta pe ea și pe copii, cînd naufragiaseră de pe Kapelvej. După o muncă dîrză, Ellen izbutise să pună pe picioare atelierul casnic; avea chiar două ucenice, cînd izbucni o grevă îndelungată și dădu totul peste cap. Se împotrivi cît putu, totuși, într-o zi îi aruncară calabalîcul în stradă — vechea poveste pe care o auzise Pelle destul de des! Și așa stătu cu copiii de pază lîngă bietele lor lucrușoare pînă se lăsă întunericul. Ploua cu găleata și nu știau încotro s-o apuce. Trecătorii încetineau pasul,

întrebau cîte ceva şi o porneau din nou grăbiţi ; din cînd în cînd, îi mai sfătuia cîte unul să se adreseze oficiului pentru cei fără de adăpost. Dar Ellen şi Lasse-Frederik erau prea mîndri pentru asta ; duseră pe cei doi mititei la călcătoreasa din subsol şi rămaseră amîndoi de strajă lîngă lucruri, cu nădejdea aceea nelămurită că tot se va întîmpla ceva, nădejde pe care nici chiar experienţa n-a izbutit vreodată să o zdruncine din sufletul săracilor.

Şi după ce stătură aşa vreme îndelungată, se întîmplă într-adevăr ceva. Din strada principală veneau în goană doi vlăjgani, trăgînd o platformă cu patru roţi, din cele de care se servesc săracii la Copenhaga — de obicei noaptea — ca să se mute dintr-o locuinţă într-alta. Unul trăgea de oişte, iar celălalt împingea din spate ; cînd lua vînt, se arunca cu burta pe platformă, frînînd cu saboţii de lemn pînă nimerea în bordura trotuarului. Pe platformă şedea, cîntînd şi bălăbănind picioarele în gol, o femeie cam trecută, corpolentă, cu o pălărie enormă pe cap, garnisită cu flori mari care tremurau — o pălărie ademenitoare, gen „ocheadă". Platforma huruia de mama focului, izbindu-se dintr-un trotuar într-altul şi de fiecare dată dama scotea un ţipăt ascuţit.

— Uite că avem şi camion, spuse Lasse-Frederik ; în aceeaşi clipă, platforma frînă în dreptul lor, nimerind în bordura trotuarului.

— Hei, ce s-a întîmplat Thorvald ? întrebă unul din cei doi vlăjgani, zgîindu-se la Ellen. Ce, ţi-ai frînt gîtul ?

Femeia sări de pe platformă.

— Du-te dracului, boule, spuse ea, împingîndu-l cît colo. Ce, nu vezi că i-au dat afară din casă ? Şi, plecîndu-se cu milă spre Ellen, o întrebă : Bărbatu-tău te-a dat afară ?

— Ba administratorul, răspunse Lasse-Frederik.

— Ce şnapan ! Şi n-aveţi unde trage la noapte, nu-i aşa ? Ascultă Christian, ia încarcă boarfele astea pe platformă. Peste noapte pot rămîne la noi, în gangul porţii. Altfel le strică ploaia de tot !

— Da. Picioarele scaunelor au şi început să prindă

rădăcini, făcu Christian. Amîndoi tinerii erau foarte bine dispuşi.

— Cît despre voi, veniţi cu mine, spuse femeia de îndată ce fură încărcate lucrurile. Noaptea asta dormiţi la mine ; mîine dimineaţă are el grijă Dumnezeu de voi !

— Asta e una de pe stradă, îi tot şoptea Lasse-Frederik lui Ellen, trăgînd-o de fustă. Dar ei puţin îi păsa, numai să nu ajungă la azil. Nu mai ţinea ea acum nasul sus !

Femeia era chiar măria sa regina Therese în persoană, ceea ce fu, în mare măsură, norocul lor. O ajută pe Ellen să găsească locuinţă şi îi procură de spălat rufăria delicată a prostituatelor din cartier. Mult nu cîştiga, pentru că fetele de aici, din partea de apus a oraşului, purtau rufele cît puteau mai mult, dar tot îşi scotea pîinea de toate zilele.

Pelle nu voia ca Ellen să mai aibă de-a face şi de-aci înainte cu toată murdăria asta ; ar fi dorit să poarte el de grijă familiei. Şi apoi, socotea că Ellen îşi făcuse datoria ; arăta foarte rău şi avea nevoie de odihnă. Acum, că se întorsese el şi luase răspunderea, Ellen parcă se muiase. Totuşi, nu voia să renunţe la spălat.

— Nu-i bine să verşi apa murdară, pînă nu o ai pe cea curată în loc, spunea ea.

În fiecare dimineaţă, Pelle pornea înarmat cu un carnet de sindicat nou-nouţ, să colinde din atelier în atelier. Nu erau vremuri bune pentru branşă ; mulţi dintre foştii lui camarazi fuseseră nevoiţi să se apuce de alte treburi : făceau pe conducătorii de tramvai, pe lampagiii şi aşa mai departe, spunînd că maşinile cele noi făcuseră munca lor de prisos. Erau urmările dureroase ale locaut-ului celui mare, care dăduse la cap meşterilor cu unul sau doi lucrători, aducînd apă la moara marei industrii. Cei cîţiva meşteri, care izbutiră să rămînă în picioare, îşi procurară maşini, devenind astfel şi ei fabricanţi ; ceilalţi fură daţi la o parte şi, ghemuiţi prin subsoluri, la mama dracului, se hrăneau cum puteau, din cîrpit.

Pelle nu-şi închipuise vreodată că ar putea fi nevoit să se bage la stăpîn în vechile condiţii de muncă. Cu toate acestea, îşi oferea serviciile, gata să-şi reînceapă ucenicia, slujind maşinile noului său patron şi să se lase exploatat crunt. Dar, chiar şi aşa, fabricile nu aveau nevoie de el, căci îl ţineau foarte bine minte!

— Prea ai lipsit dumneata mult din branşă, îi spuneau ei cu înţeles.

Iată deci binevoitoarea răsplată pentru cîte făcuse — simţea la tot pasul, cum se ridică trecutul împotriva lui! Luptase şi jertfise tot ca să îmbunătăţească viaţa muncitorilor şi, cînd colo, maşinile erau răspunsul zdrobitor al evoluţiei, pentru el şi pentru cei de-o seamă cu el.

Nu era singurul care bătea drumurile pe vremea asta frumoasă de primăvară, în căutare zadarnică de lucru; o mulţime de alte meserii avuseseră aceeaşi soartă ca şi meseria lui. In fiecare dimineaţă se încolona din nou printre cei ce păreau sortiţi să bată degeaba drumurile: oameni care fuseseră scoşi din circuit şi nu mai erau în stare să reintre în el.

— E ceva cu ei! îşi spunea Pelle pe cînd asculta mereu aceeaşi poveste; parcă ar fi fost desprinşi pe neaşteptate, ca nişte vagoane şi nevoiţi să privească cum pleacă garnitura fără ei. Trebuie să fi fost vina lor că nu venea alt tren să-i ataşeze — poate că erau leneşi sau beţivi. Cu vremea, însă, văzu oameni serioşi şi experimentaţi stînd la coadă în fiecare dimineaţă şi oferindu-şi puterea de muncă, fără nici un rezultat. Il treceau fiorii, căci simţea că nu oamenii erau de vină, ci timpurile, care erau pe cale să se schimbe.

Numai de-ar găsi de lucru, că s-ar descurca el! Tariful era destul de bun; avea un singur cusur şi anume că nu-l puteai mînca. In general, se părea că situaţia meşteşugarului se înrăutăţise şi, pentru a face situaţia şi mai critică, marile întreprinderi îi luaseră orice posibilitate de a se stabili pe cont propriu şi să devină astfel independent. Nu mai exista nici o portiţă de scăpare. Pelle putea să-şi scoată asta din cap şi, cu cît mai repede cu atît mai bine. Ca să devii maistru acum, aveai nevoie de capital şi de cre-

dit. Cel mai bun lucru pe care ţi-l rezerva viitorul, era o nesfîrşită şi fără de nădejde colindare spre şi de la fabrică.

Iată-l aruncat din nou în braţele vechii probleme; situaţia generală se desfăşura de la sine în faţa lui şi nu folosea la nimic să închidă ochii. Avea toată bunăvoinţa să-şi vadă numai de treburile lui şi să nu-i pese de alţii. Dar elementele se înlănţuiau şi, de voie de nevoie, trebuia să-şi formeze o părere asupra situaţiei în general. Solidaritatea dăduse dovadă de rezistenţă faţă de cele din afară, lucrătorii erau bine organizaţi, impuseseră dreptul de asociaţie şi nu se putea să nu se ţină seamă de sindicate. Salariile se urcaseră considerabil şi sentimentul pentru cămin prinsese rădăcini. Mulţi ieşiseră din vizuinile în care trăiau şi se mutaseră în locuinţe de cîte două şi trei camere, frumos mobilate. Cerinţele de trai crescuseră, dar şi preţurile erau acum mai mari, aşa că viaţa rămăsese în fond aceeaşi — de la mînă pînă la gură. Pelle vedea bine că evoluţia socială nu ţinuse pas cu progresul mecanic; maşinile se strecurau pe tăcute, dar neîndurătoare, printre muncitori, aruncînd tot mai mulţi în stradă. Numărul orelor de lucru nu fusese redus mult, căci statul nu părea să aibă vreun interes deosebit să apere pe cei ce lucrau. De accidentaţii de muncă se îngrijea mai mult decît în trecut şi tot aşa şi grija pentru cei săraci luase un nou avînt. Pelle nu putu descoperi o lege care să reglementeze aceste lucruri; exista însă în schimb o întreagă serie de legi care căutau să oblojească situaţia existentă. Se acordau tot felul de subvenţii — toate la limită, şi care nu te lăsau nici să mori, nici să trăieşti. Tot mai mulţi se vedeau siliţi să recurgă la ele. Asta nu-i făcea să-şi piardă drepturile cetăţeneşti, îi reducea însă, din punct de vedere politic, la un fel de proletariat întreţinut.

Aceasta era înfăţişarea lumii de basm, la a cărei cucerire luase şi el parte; aşa o vedea acum, cînd întors acasă, o privea cu alţi ochi. Lumea nu fusese creată din nou, şi mişcarea nu părea să fi produs vreo forţă, pe care să se sprijine oamenii. Îţi făcea impre-

sia, mai degrabă, că muncitorii erau gata să se lase scoşi din joc fără să protesteze, dacă li se dădea cu ce să meargă la plimbare. Unde era mîndria lor de altădată ? Adoptaseră, pesemne, morala burgheză, de vreme ce se vindeau de bunăvoie, pe un blid de linte. Putere aveau destulă şi ar fi putut face să se ofilească şi să moară lumea întreagă, fără să verse o singură picătură de sînge, numai prin solidaritate. Le lipsea, însă, conştiinţa răspunderii. Ideea conducătoare a mişcării trecuse, se vede, pe lîngă ei, fără să lase urmă !

Pelle medita în fel şi chip, dar în zadar. O perspectivă generală a situaţiei i se impunea de la sine şi forţe dinăuntru şi dinafară căutau să-l împingă în sînul mişcării şi de acolo, pînă la conducerea ei. Pelle însă, lupta împotriva lor, căci voia să se îngrijească numai de familia lui.

Aduna de pe la vecini cîte ceva de cîrpit, îi ajuta lui Ellen să întindă rufele şi învîrtea la maşina de spălat. Trebuia să laşi mîndria la o parte şi să te bucuri că aveai ceva de lucru. Ei îi părea bine că o ajută, dar nu putea suferi să-l vadă careva că se îndeletniceşte cu treburi femeieşti.

— Asta nu-i treabă de bărbat, protesta Ellen, privindu-l cu ochi care spuneau cît de fericită era să-l simtă pe aproape.

Le plăcea să fie împreună şi gustau aceasta, în felul lor, tăcut şi fără multă vorbă. Multe se întîmplaseră, dar şi Pelle, şi Ellen, lăsau ca timpul să aranjeze lucrurile. Nici unul din ei nu era vorbăreţ ; tăceau şi orbecăiau, căutîndu-şi calea, iar tăcerea şi înţelegerea îi apropiau tot mai mult unul de altul. Fiecare ştia ce îndurase celălalt fără să fie nevoie să i se spună ; timpul le deschisese ochii.

Peste noua lor convieţuire nu băteau furtuni ; zilele lunecau lin, încărcate de anii care trecuseră peste ei ; în sufletul lui Ellen nu era nici exuberanţă şi nici încriminare. Se purta faţă de dînsul cu băgare de seamă, aproape cu sfiicIunea celei dintîi întîlniri. Îndărătul bunătăţii şi îngrijorării ei se ascundea aceeaşi nuanţă de inaccesibilitate feciorelnică, ca şi atunci.

Primea blajină mîngîierile lui, dar ceea ce dădea, era mai cu seamă prezenţa ei. Pelle băgă de seamă că în orice lucru cît de mic pe care-l făcea, punea ca un fel de mîngîiere maternă. Îi era recunoscător, dar nu de aşa ceva avea el mai mult nevoie acum.

Cînd stăteau unul lîngă altul, în amurg, iar copiii se foiau şi se jucau în jurul lor, Ellen tăcea şi privea pe furiş la dînsul. Cum vedea însă că el bagă de seamă, gîndurile i se ascundeau în adîncul ochilor. Căuta oare iarăşi să-i descopere tainele firii ca la început? Era ca şi cum ar fi vrut să trezească ceva într-însul — fără însă să se descopere pe ea. Numai o mamă putea sta aşa, cu ochii duşi la viitorul copilului ei. Oare nu-l iubea? Îi dăduse tot ce avea, îi născuse copii şi îl aşteptase cu credinţă, pe cînd toată lumea îşi întorsese faţa de la el. Şi cu toate acestea, nu era sigur că îl iubise vreodată.

Pelle nu cunoscuse dragostea tumultuoasă — mişcarea îi înghiţise focul tinereţii. Acum, însă, se simţea renăscut o dată cu sosirea primăverii, care îi dădea forţe noi. El şi cu Ellen aveau s-o ia de la început, căci acum ea era totul pentru el! Viaţa îl făcuse să fie serios, şi era bine aşa. Se cutremura cînd se gîndea cu cîtă uşurinţă o luase pe Ellen şi o făcuse mamă, fără să-i fi trezit mai întîi simţurile. Inima de femeie trebuie să fie nesecată, dacă nu ieşise zdrobită din această încercare, ci mai stătea încă tot atît de neîntinată în faţa lui, aşteptînd să fie cucerită. Trecuse prin toate nevătămată, pentru că era mamă.

O va putea el oare cuceri vreodată? Dar oare mai aştepta ea, ori se liniştise?

O iubea cu atîta pasiune, încît toate cîte veneau în atingere cu dînsa căpătau o înfăţişare nouă şi era fericit să simtă că ea e cea sortită lui. O panglică sau un şorţ de bumbac în carouri, subţiat ca o strecurătoare de atîta spălat, ca şi oricare fleac ce îi aparţinea, căpăta în ochii lui culori vii şi îi încălzea simţurile. O privire, o atingere cît de mică din partea ei, îl făceau să ameţească de fericire şi din sufletul lui ţîşneau spre ea valuri puternice şi calde. Ea zîmbea liniştită şi îi strîngea mîna cu prietenie, căci nu se în-

flăcăra. Îl iubea și nu-i refuza nimic și, totuși, el avea senzația că îi ascunde cele ce se petrec într-însa. Cînd voia să-i privească în suflet, simțea cum se închide — o făcea însă neostentativ.

4

Pelle era ca cineva care se întoarce acasă după o îndelungată expatriere și trebuie să încerce să stabilească raporturi personale cu cele înconjurătoare. Amnistia era valabilă numai pînă în pragul ușii; adevărul este că trebuia să-și poarte singur de grijă! Ogorul pe care îl cultivase intrase pe alte mîini și nu mai avea nici un drept asupra lui. Dar el îl semănase și trebuia doar să știe cum crescuseră și fuseseră îngrijite toate.

Marea mișcare de înaintare se transformase în politică. Mișcarea abandonase deocamdată pretențiile sărăcimii în ceea ce privea pîinea de toate zilele, sacrificînd-o, așa cum arunci un balast peste bord, ca să te poți ridica mai ușor. Voiau să cucerească mai întîi instituțiile și apoi să se întoarcă, firește, de unde plecaseră și să prefacă totul de la început. Poate că era mai comod să debarci pe cei ce îngreunaseră înaintarea, dar era oare cu putință să cîștigi victoria pe asemenea temei? Doar totul se învîrtea în jurul sărăcimii. Pelle învățase bine lecția și anume, că cine sapă groapa altuia cade singur într-însa. Nu avea încredere în cei ce încearcă să sară gardul pe unde e mai puțin înalt.

Tactica cea nouă își avea obîrșia în sfîrșitul victorios al luptei celei mari; el însuși condusese masele în marșul lor triumfal spre inima orașului. Și dacă nu ar fi fost închis, ar fi fost acum unul dintre reprezentanții muncitorimii în parlament și simbolul înaintării lor în straturile burgheziei. Așa, însă, se afla în afara mișcării și trebuia să hotărască ce atitudine să ia față de situația actuală. Făcuse parte

din lumea celor izgoniţi şi privise intransigenţa în faţă ; nu era de loc încredinţat că ridicarea celui sărac consta în prelungirea moralei societăţii existente. El însuşi era un proscris, fără nici o şansă să ajungă altceva. Era greu să te întorci cu capul plecat pe uşa pe care ai fost dat o dată afară.. şi tot atît de greu să te strecori înăuntru ! Nici nu avea intenţia să facă ceva, ca să fie reprimit în rîndul bărbaţilor respectaţi ; se simţea destul de tare ca să se bizuie numai pe sine.

Poate că şi Ellen aştepta de la el să facă ceva în direcţia aceasta, drept satisfacţie pentru toate nenorocirile cîte îndurase. Să aibă răbdare ! Pelle îşi făgăduise să-i facă fericiţi, pe ea şi pe copii, şi se mîngîia cu gîndul că cel mai bun mijloc de a izbuti era să se ia numai după capul lui.

Cu adevărat fericit nu era Pelle. Cu banii stăteau prost ; cu toate că îşi bătea capul în permanenţă, viitorul nu părea de loc sigur. Simţea nevoia ca el să fie bărbatul, purtătorul de grijă al familiei, aşa încît Ellen să găsească într-însul siguranţă şi apărare, să-i mănînce fără nici o grijă şi netulburată din mînă, ca să i se poată da cu totul şi fără împotrivire.

Nu era o providenţă pentru ea — asta era buba, după părerea lui. În tot cazul, lucrul se citea limpede în atitudinea lui Lasse-Frederik. Băiatul era înfipt, chiar dacă asta mirosea un pic a golănie ; era stăruitor, vedea limpede şi neînfricat şi avea un interes viu pentru tot ce aducea a eroism. Pelle se recunoştea leit într-însul şi era mîndru de el ; băiatul, însă, nu punea mare preţ pe tată-său. Era destoinic şi ascultător, dar nimic mai mult, şi se cam ţinea în expectativă, ca şi cum ar fi vrut să vadă mai întîi cum aveau să se desfăşoare lucrurile, înainte de a-i recunoaşte paternitatea.

Pelle suferea din pricina acestei neîncrederi tacite, care îl punea pe aceeaşi treaptă cu aşa-zişii „taţi noi" ai anumitor copii ; avea senzaţia caraghioasă că e numai de probă. Odinioară asta s-ar fi lichidat cu o palmă zdravănă, acum însă, lucrurile trebuiau făcute te-

meinic, căci Pelle nu mai căuta să scape ieftin. Cînd îl ajutase la organizarea distribuitorilor de lapte, se umilise şi strecurase amănunte din experienţa bătăliei celei mari, ca să arate că se pricepea şi el la ceva ; văzuse însă pe faţa băiatului că nu pune mare preţ pe cele ce îi povesteşte şi că îşi propune să cerceteze lucrurile mai îndeaproape. Asta răni sensibilitatea lui Pelle şi îl făcu mai reţinut.

Dar într-o zi, pe cînd stătea aplecat peste lucru, Lasse-Frederik năvăli pe uşă ca o furtună.

— Povesteşte-mi, tată, cum ai făcut să-i scoţi din fabrică pe cei închişi acolo ! strigă el cu sufletul la gură.

— Ce să-ţi mai spun, că tu tot nu crezi, îi răspunse Pelle cu dojană în glas.

— Ba cred, cred ! Şi te-au poreclit „Fulgerul", strigă băiatul cu admiraţie. Şi te-au vîrît în închisoare ca să scape de tine ! Vizitiul camionului cu lapte mi-a spus tot !

Din ziua aceea deveniră prieteni. Pelle ajunse dintr-o dată eroul băiatului. Aşadar, îşi răsese mustaţa, se mînjise cu negru pe faţă şi intrase de-a dreptul în cuşca leului — nici că se putea mai grozav ! Pelle trebui să se apere din răsputeri să nu ajungă căpetenie de bandiţi, cu pălărie cu boruri largi şi cu cizme cu turetcile pînă peste genunchi — Lasse-Frederik avea fantezie bogată.

Lui Pelle îi era necesară asemenea izbîndă, în primul rînd pentru că trebuia să se bizuie pe ai lui, înainte de a porni să se răfuiască definitiv cu trecutul. Asta, însă, nu-i venea uşor. Mititelul de Svend Trost se împletica peste tot, venea spre el ţinîndu-se de mobile şi privindu-l ţintă cu ochii lui serioşi. Ultima bucată de drum se tîra de-a buşilea. De cum era lăsat în voie, băiatul se îndrepta spre el ori de unde ar fi fost, chiar de afară, din bucătărie ; sosea tîrîş şi nu avea astîmpăr pînă nu stătea copăcel lîngă piciorul lui tată-său, privindu-l drept în ochi.

— Vezi cum te iubeşte, spunea Ellen cu duioşie, punînd cu grijă copilul jos, pe podea. Ia-l, dragă, pe genunchi !

Pelle se supunea mecanic. Nu simțea nimic pentru acest copil ; i se părea că cel ce vine de-a buşilea spre el nu e un copil, ci acuzarea unei femei, pe cînd Ellen stătea şi îl privea cu atîta drag, de parc-ar fi fost al ei ! Pelle nu putea înțelege cum de nu-l dispreţuia. Se ruşina de fiecare dată cînd îşi amintea de lupta lui sufletească pentru a se împăca cu gîndul la puiul de cuc ; ce noroc că fusese îngăduitor !

Suferea că nu putea fi tot atît de firesc de bun faţă de copil ca Ellen. Sîmbăta, după ce îi făcea baie, ea îl ţinea în poală ca să-i pună rufe curate şi lui Pelle i se făcea negru dinaintea ochilor de vinovat ce se simţea. O călcase în picioare fără nici un scrupul pe Marie cea mică, din Arcă, iar aceasta de aici, pe care o dăduse la o parte tocmai cînd avusese mai mult nevoie de dînsul, îi ştersese vina cu un gest de binecuvîntare. Ca şi cum i-ar fi citit gîndurile cele negre, Ellen se apropie de el şi-i puse în braţe copilul gol şi călduţ.

— Ce zici cît e de dulce ? spuse ea cu un zîmbet plin de bunătate. Era atît de mărinimoasă, încît aproape îl înspăimînta ; se ocupa de acest copil mai mult decît de ai ei.

— Doar sînt mama lui, adăugă ea ca şi cum aceasta ar fi fost ceva de la sine înţeles. Cum aşa, el să nu aibă o mamă adevărată ?

Soarta Mariei îi apăsa sufletul ca o fatalitate ; simţea că trebuie să vorbească despre ea cu Ellen ca să încerce să lămurească lucrurile. Ea, însă, nu vedea nici o coincidenţă fatală în chestiunea aceasta, ci o lua ca pe ceva care trebuia să fie aşa.

— Erai atît de prigonit şi de hăituit şi nu aveai pe nimeni de cine să te agăţi, spuse ea foarte liniştită. Aşa a fost să fie, Marie mi-a povestit tot. Şi de faptul că nu era destul de voinică să poată naşte, nu e nimeni de vină. Doctorul a spus că avea un defect de constituţie ; nu era destul de bine dezvoltată intern.

Ellen nu avea idee de cîte lucruri se putea face vinovat un om şi îşi lua asupră-şi mult mai mult decît era obligată să care !

Cu toate că nu vorbiseră de loc cu privire la faptul în sine, punctul ei de vedere sănătos îi ușura oarecum răspunderea. De altfel, nici nu ești în stare să porți în veci povara unei vini ce nu mai poate fi îndreptată, așa că Pelle se bucură că Ellen vorbea așa de simplu și de la sine înțeles despre soarta Mariei. Asta îl făcu și pe el să privească lucrurile ca pe ceva obișnuit. Marie se refugiase la Ellen cînd nu-și mai pututse ascunde starea, și Ellen o primise și o ținuse pînă se dusese la maternitate. Marie știa prea bine că avea să moară — era ca și cum ar fi simțit-o în fiecare clipă — stătea de vorbă cu Ellen despre asta, pe cînd îi ajuta la treabă. Pregătise totul cu priceperea unei mame încercate.

— Era atît de matură și atît de copilăroasă în același timp ! exclama Ellen mișcată, vorbind despre Marie.

Pelle se întoarse cu gîndul la viața lui din Arcă, pe vremea cînd Marie îl îngrijea pe el și pe cei doi frați, ca o mică gospodină împovărată — de numai unsprezece ani ! Așa închircită cum era, purta atîtea comori ascunse într-însa ; era o adevărată icoană a sărăciei ! Molipsindu-se de vigoarea tinereții lui, țîșnise deodată și se prefăcuse într-o fecioară încîntătoare, după care întorceau capul chefliii, cînd o întîlneau pe stradă ducîndu-se la cumpărături. Fusese îngrijorat de ea, știind-o singură și neînarmată — și apoi o jefuise chiar el pe biata fată fără de apărare ! De ce nu-și dusese atunci singur crucea, ci acceptase dragostea unei ființe, care i se dădea drept recunoștință pentru că îi dăruise dragostea de viață ? De ce își luase înapoi darul, într-o clipă ? In naiva ei bunătate, dăduse copilului numele de Svend Trost [1], pentru ca Pelle să se bucure de el cu adevărat. Dar era o mîngîiere scump plătită, cumpărată cu viața unui om ! Pentru Pelle copilul însemna, înainte de toate, o acuzare.

Cu multe avea el o răfuială și multe socoteli nu mai puteau fi lichidate. Pelle găsea cîteodată că era prea grea povara să ia răspunderea asupra lui.

---

[1] Trost — mîngîiere (n.t.).

Pe vremea aceea, Morten îi venea adesea în minte. „În tot cazul, Morten m-a părăsit, gîndea el. N-a putut suporta succesele mele!" Iată cel puţin un punct în care credea că dreptatea era de partea lui! Dacă erau sortiţi să mai aibă vreodată de-a face împreună, atunci trebuia să vină Morten la el. Pelle nu-i purta nici o pică, dar era firesc şi drept ca cel ce era sus să întindă cel dintîi mîna.

Pelle crezuse că îşi găsise liniştea în această chestiune — dar ea îi răsărea mereu în minte. Acum, cînd luase asupra lui toată răspunderea, voia oare să înceapă prin a-şi jertfi pe cel mai bun prieten pentru o chestie de etichetă? Era de datoria lui să se ducă la el şi să-i întindă o mînă împăciuitoare.

Iată, în sfîrşit, un gînd generos!

Nici în această chestiune nu-i fu dat lui Pelle să fie mulţumit de sine. Suferea de aceeaşi neliniştea chinuitoare ca şi în celulă, cînd fura cîte o clipă din timpul de lucru, ca să citească pe ascuns; i se părea că un ochi se uita tot timpul la el prin vizetă, să vadă ce face. Îşi spuse că trebuie să mai analizeze o dată chestiunea.

Îl pizmuise oare Morten, cel întotdeauna dezinteresat? Da, căci nu aplaudase o dată cu ceilalţi, cînd Pelle izbîndise, ci preferase să-i fie conştiinţa care îl mustra. Oare nu ieşea acuma la iveală adevărata pricină? Pelle îşi pierduse capul, ameţit de zgomotul din jurul lui şi trebuia neapărat să găsească ceva cu care să acopere glasul liniştit şi prevenitor al lui Morten şi, atunci, neavînd altceva la îndemînă, găsise foarte simplu că pricina era invidia prietenului său. Însemna deci că el şi nu Morten fusese necredincios.

Într-o zi, Pelle se duse la Morten. Nu-i fu greu să-i afle adresa, căci îşi făcuse faimă ca scriitor şi numele lui era adesea amintit în gazete, în legătură cu clasa de jos. Locuia la periferie, pe Bulevardul de Sud, hăt sus, sub acoperiş, ca întotdeauna, cu vederea spre Kalvebodstrand şi spre insula Amager.

— Tu eşti, frate? exclamă Morten apucîndu-i amîndouă mîinile. Privi lung la faţa severă, bráz-

dată de cute adînci, pînă îi dădură lacrimile. Ce mult te-ai schimbat, Pelle! şopti el înfine, cu glasul înăbuşit şi, aproape înspăimîntat, îl duse în cameră.

— Sigur că m-am schimbat, răspunse Pelle întunecat. În tot cazul am avut de ce. Dar ţie cum îţi merge? Te-ai căsătorit?

— Nu. Sînt tot atît de singur cum am fost întotdeauna! Aceea pe care aş vrea-o eu tot nu se sinchiseşte de mine, iar cu celelalte nu pot eu. Crezusem că nici tu nu mai vrei să ştii de mine. Totuşi, uite —ai venit!

— Am avut mult succes şi cînd ai succes, crezi că numai tu ai dreptate.

— Mda!... Dar de ce mi-ai înapoiat scrisorile pe care ţi le-am trimis la închisoare? Asta a fost prea neîndurător din partea ta!

Pelle îl privi mirat.

— Unui puşcăriaş nici nu-i trece prin gînd că ar putea jigni pe cineva... aşa că eşti nedrept cu mine. Nu voiam decît să mă pedepsesc pe mine însumi.

— Atunci trebuie să fi fost bolnav.

— Da, am fost bolnav. Să ştii şi tu cum ajunge cineva cînd i se înăbuşă într-însul sentimentul că e om şi este închis între patru pereţi. O vreme am fost într-o stare care mă făcea să urăsc orbeşte pe toată lumea; mi se învîrteau creirii în cap şi voiam să născocesc o răzbunare infernală; cum însă nu-i puteam atinge pe ceilalţi, m-am descurcat cum am putut, pedepsindu-mă pe mine însumi. Asta tot era o satisfacţie, pentru că, cu cît suferam mai mult, cu atît mi se păreau ceilalţi mai bestiali — şi, la drept vorbind, tot i-am atins, pentru că un timp m-au şi urît din tot sufletul!

— Nu era nimeni pe acolo care să-ţi spună o vorbă bună, să te liniştească? Pastorul, învăţătorii...

Pelle zîmbi cu amărăciune:

— Ba, bătaia. Temnicerul n-a izbutit să mă supună disciplinei. Eram ceea ce se cheamă un deţinut dificil. Nu că n-aş fi vrut să mă supun, dar îmi pierdusem cu desăvîrşire cumpătul; era ca şi cum ai cere cuiva să umble liniştit, cînd toate în jurul lui se învîrtesc într-un vîrtej nebun. Pînă la urmă, s-au încredinţat că

n-o puteam nici eu scoate singur la capăt cu mine; atunci m-au legat de un stîlp, mi-au dat cămaşa peste cap şi m-au snopit în bătaie. E ciudat că trebuie s-o mărturisesc, dar mi-a fost de folos. Procedeul a fost atît de brutal, încît a amuţit totul în mine. Dacă se putea întîmpla una ca asta, atunci nu mai era nimic împotriva căruia să protestezi! M-au înfăşurat într-un cerceaf ud şi m-au trîntit pe laviţă; cu asta s-a isprăvit treaba. Timp de opt zile am stat culcat pe burtă şi nu m-am putut mişca de durere. La cea mai mică mişcare mîrîiam ca o fiară! Loviturile brăzdaseră cruci pe mine, de le puteai număra pe piept. Am zăcut ca de plumb, îndobitocit, mirîndu-mă cum de mă doborîseră aşa la pămînt. Iată cum se poartă cu oamenii! gemeam în gînd. Iată cum se poartă cu oamenii! Şi nu mai înţelegeam nimic.

Pelle se făcuse plumburiu la faţă. Tot sîngele îi fugise din obraz şi oasele îi străpungeau pielea. Înghiţea în sec, ca să-şi stăpînească glasul.

— Înţelegi ce înseamnă să fii bătut? întrebă el cu glas răguşit. Focul nu-i nimic pe lîngă asta! Aş prefera să fiu ars de viu, decît să mai trec o dată prin cele ce-am trecut. Temnicerul care bate parcă nici nu te-ar atinge — doar nu-i supărat pe tine! Nimeni nu are cu nimeni nimic, ci toţi sînt îndureraţi şi tristeţea lor e foarte demnă. Temnicerul înşiră loviturile pe spate una lîngă alta, grijuliu, de parcă ar împărţi mîncarea, sau ca şi cum te-ar mîngîia. Dar plămînii scuipă sînge sub lovituri şi inima ţi se zgîrceşte nebună; ţi se pare că mii de cleşti îţi sfîşie, în acelaşi timp, fibrele şi nervii. Tot ce era în mine mi se strîngea în gît de groază şi dădea să zboare pe beregată afară de cîte ori cădea o lovitură. Îmi mai ard şi acum plămînii cînd mă gîndesc la asta şi aşa de tare mi se strînge inima, încît mă tem să nu-mi ţîşnească sîngele pe gît! Ştii tu ce e mai bestial la pedepsele corporale? Nu durerea trupească vor ei să-l facă pe om s-o simtă, ci biciuiesc ceea ce are el înăuntru — sufletul. Pe cînd zăceam, lăsat să-mi ling rănile ca o fiară singuratică, am înţeles că aveam de-a face cu remuş-

cările societății, cu ura ei împotriva celor care stau acolo și suferă.

— Îți mai amintești care era pricina pentru care te-au pedepsit? întrebă Morten, pe cînd își ștergea fruntea brobonită de sudoare.

— Ceva fără nici o însemnătate — probabil că am țipat. Singurătatea și tăcerea groaznică mă copleșiseră într-atît, încît am strigat, ca să mai aduc un pic de viață în hăul groaznic din jurul meu. Nu-mi mai aduc aminte prea bine, dar cred că asta era crima!

— Ți-ar fi prins bine, poate, o vorbă bună de la un prieten, spuse Morten, care se mai gîndea la scrisorile pe care Pelle refuzase să le primească.

— Atmosfera celulei nu e prielnică raporturilor prietenești cu lumea dinafară. Te apucă ura împotriva tuturor celor care sînt liberi, chiar și împotriva celor care îți vor binele și atunci îți tai singur bucățica de cracă de sub picioare. Poate că nici n-aș fi ajuns vreodată să restabilesc legăturile mele cu viața, dacă nu erau șoarecii din celulă. Le fărămițam pîinea sub grătarul caloriferului și pe cînd zăceam mai mult mort și mă gîndeam, au venit la mine și au început să-mi alerge peste mîini, chițcăind. Era și asta o mîngîiere, cu toate că nu din partea unui semen al meu.

Morten locuia în două cămăruțe, la mansardă. Pe cînd ședeau de vorbă se auzeau din cînd în cînd zgomote nelămurite din cealaltă odaie. Atunci fața lui Morten tresărea nervos și îl vedeai aruncînd priviri enervate spre ușa închisă. Devenea tot mai neliniștit și trăgea mereu cu urechea într-acolo. Pelle se cam mira, dar nu vru să întrebe nimic.

Deodată se auzi un zgomot de parcă ar fi răsturnat cineva un scaun. Morten se ridică repede, se duse în camera cealaltă și închise cu grijă ușa după el. Pelle auzi șoapte: glasul lui Morten, care se ruga, și altul, subțire și îndărătnic, de femeie.

„A ascuns se vede dincolo o fată, gîndi Pelle. Ar trebui s-o șterg mai repede."

Se ridică și dădu să plece. Deodată își aruncă ochii pe fereastra cea mare a mansardei. Cît se schimbaseră toate de cînd, abia sosit în capitală, urcase pentru în-

tiia oară în vechea cameră a lui Morten şi privise de acolo oraşul. Pe vremea aceea visa să-l cucerească şi îşi şi realizase visul ; acum nu avea decît să o ia de la capăt ! In faţa ochilor lui se întindea un oraş cu totul nou. In locul unde, printre grămezile de cărbuni de pe chei îi căzuse plîngăreţul în braţe, se ridica un şir de case ca nişte palate, de-a lungul unui bulevard frumos. Totul era nou şi aici, la periferie ; răsărise un mare cartier muncitoresc pe locul unde, pe vremea aceea, erau numai depozite de cherestea sau apă. La picioarele lui, treceau locomotive, trăgînd după ele, peste terenul gării celei noi de mărfuri, garnituri de vagoane basculante, încărcate cu moloz, pe cînd de cealaltă parte a portului, peste podul Island, se ridica un cartier nou de locuinţe luxoase şi birouri. Indărătul tuturor, se întindea apa şi cîmpia verde a insulei Amager. Morten se pricepea să-şi aleagă cîte o ramură înaltă — ca privighetorile !

Strînsese iarăşi o mulţime de cărţi ; pe masa lui de lucru se aflau tot felul de fotografii de oamenii de seamă, cu autografe. Părea să fi răzbit destul de bine în lumea cărţilor. Pelle căută în raft operele lui Morten şi frunzări prin ele cu mult interes ; i se părea că aude îndărătul cuvintelor glasul convingător al prietenului său. Acum avea de gînd să-l citească.

Morten se întoarse.

— Doar nu vrei să şi pleci ? îl întrebă el trecîndu-şi mîna peste frunte. Mai stai să mai vorbim puţin. Crede-mă că tare mi-ai mai lipsit !

Morten avea aerul obosit.

— Mă bucur grozav că am să-ţi citesc cărţile, spuse Pelle cu entuziasm. Multe ai mai scris... n-ai lenevit de loc !

— Singurătatea te-a învăţat şi pe tine să îndrăgeşti cărţile ? întrebă Morten, privindu-l. Să ştii că ţi-ai găsit tovarăşi buni, Pelle. Ce vezi aici nu-i mare lucru, nu sînt decît lucrări pregătitoare. Nu uita că lumea noastră e o lume nouă !

— Mi se pare că *Muncitorul* nu se prea dă în vînt după tine.

— Nu, nu prea, spuse Morten încet.

— Se spune că colaborezi numai la ziare burgheze.

— Altfel aş muri de foame... ăstora cel puţin, nu le pare rău să cîştig şi eu o pîine. Presa noastră tot nu vrea încă să-i folosească pe soldaţii de care nu e sigură, ci numai pe acei care respectă parola!

— Şi ţie îţi vine greu să te supui, spuse Pelle zîmbind.

— Răspunderea mea este pe alt plan, mai înalt, răspunse Morten cu mîndrie. Dacă sînt ochiul orbului, care vede în viitor, atunci de bună seamă că nu mă pot lăsa călăuzit chiar de orb. Ici şi colo şterpeleşte *Muncitorul* cîte-un articol de-al meu din presa burgheză — asta e toată legătura pe care o au ai mei cu mine. Hrana trebuie să mi-o agonisesc de partea cealaltă a baricadei şi tot acolo trebuie să şi semăn — acestea sînt condiţii de viaţă aspre. Crede-mă că mă doare adesea destul de rău că sînt silit să le vorbesc alor mei pe ocolite. Dar, mai e vreme! Feciorul „Puterii" e de neclintit! Deocamdată îmi văd de treabă pe lîngă cei din clasa de sus: le trec celor fericiţi mizeria pe la nas şi le tulbur huzurul. Revoluţia trebuie pregătită şi de sus în jos.

— Şi se împacă cei de-acolo cu ce scrii tu? întrebă Pelle mirat.

— Clasa de sus e tot atît de tolerantă cum e şi poporul înainte de a se răscula — asta e o dovadă de civilizaţie. Adesea e chiar prea tolerantă, aşa încît nici nu-ţi dă prilejul să-ţi iei răspunderea celor pe care le spui. Cînd nu le e ceva pe plac, tot le mai rămîne o portiţă de scăpare: privesc chestiunea din punct de vedere artistic.

— Cum aşa?

— Ca operă de artă. Ca şi cum n-ai avea alt scop decît să-i distrezi. „Minunat! spun ei, cînd dezvălui o părticică a mizeriei nesfîrşite care domneşte în lumea asta. Parcă ar fi scris de un rus!" Firește că nu are nici în clin nici în mînecă cu realitatea — şi în nici un caz cu aceea de la noi. Dar pe cîte unul tot îl atingi şi, pînă la urmă, li se acreşte. Poate că într-o zi voi izbuti să scriu despre cei umili în aşa fel în-

cît nimeni să nu se mai poată face că nu pricepe... Dar tu cum vezi lucrurile? Eşti dezamăgit?

— Cît am fost închis, mi-am închipuit în nenorocirea mea că cel puţin vouă v-a fost dat să vi se împlinească visul de a trăi vremuri fericite. Oricum, găsesc că au survenit schimbări mari.

— Şi te bucuri de asta?

— Toate s-au scumpit, spuse Pelle cu glas scăzut. Şi lipsa de lucru e pe cale să se statornicească de-a binelea.

Morten întări din cap.

— Acesta este răspunsul capitalului: înmulţeşte sporurile de salar cu doi şi le pune apoi din nou în sarcina muncitorului. Omul mărunt nu poate suporta multe asemenea izbînzi.

— Mai rău decît toate este înflorirea spiritului micburghez. Găsesc că buna noastră clasă de jos este pe cale să se despartă în două; pe de o parte meseriile de elită, care tind să se imburghezească, iar de alta proletariatul, care este trădat şi lăsat în urmă. Eşafodajul e prea slab ca să poată ţine.

— Tu, Pelle, ai fost în afara lucrurilor şi de aceea le-ai văzut în linii mari, spuse Morten semnificativ. Ar trebui să ne arăţi acum şi nouă cum stau.

— Nu m-am lămurit încă nici eu însumi suficient, răspunse Pelle pe ocolite. Şi, afară de asta, nu sînt decît un condamnat. Tu poţi s-o faci.

— Eu nu sînt bun de stegar; ai văzut doar şi tu că nu prea mă bagă în seamă. Şi apoi, am cam luat-o înaintea trupei, aşa că nici legături nu am. In fond, sînt groaznic de singur! Dar, poate că am fost predestinat să ajung pe culme înaintea voastră, a celorlalţi, şi atunci voi încerca să aprind colo sus un foc care să vă arate calea.

Morten tăcu o vreme, apoi ridică deodată capul:

— Tu Pelle, tu trebuie s-o faci! Spui că nu eşti indicat pentru aşa ceva, dar nu-i nimeni altul afară de tine. Ai uitat că ai fost flacăra vie a mişcării, credinţa lor naivă în mai bine! Toţi credeau orbeşte în tine, toţi ca unul, aşa cum cred copiii şi, cum ai dispărut tu, n-au mai fost nici ei în stare de nimic! Nu

tu ai stat la închisoare, ci ceilalți — toată mișcarea a stat la închisoare. De-ai ști cît mă bucur că te-ai întors de-acolo atît de tare! Ești mai mare acum, Pelle, decît ai fost altădată și chiar pe-atunci ai făcut atîtea... acum trebuie să izbuteşti esențialul!

Pelle trăgea cu urechea în amurgul care se lăsa, mirat și emoționat în același timp. Morten, severul și incoruptibilul Morten, care îl urmărise întotdeauna ca o mustrare de cuget, pronunța acum investitura lui.

— Nu, căci vreau să deschid bine ochii, spuse el. Și să știi, Morten, că numai din pricina ta. Tu mi-ai zgîndărit sufletul și acum mi-e treaz — nu mă mai arunc orbește înainte. Simt că lucrul de care ne-am apucat amîndoi este cel mai de seamă din cîte a văzut omenirea vreodată și va avea repercusiuni în viitor, mult mai îndepărtate decît sînt eu în stare să văd. Și de aceea mă și ocup de mine însumi și studiez. Am început încă din închisoare; trebuie să încerc să capăt o vedere generală asupra lumii. S-a și întîmplat ceva ciudat cu mine — acum înțeleg ce-ai vrut să spui cînd ai susținut că omul este sfînt! Nu mai sînt mulțumit să fiu o părticică din tot, ci găsesc că trebuie să încerc să fiu eu însumi o lume întreagă. Pare o nebunie, dar am senzația că șed pe una din tipsiile balanței, iar că pe cealaltă se află tot restul lumii. Atîta vreme cît nu o pot ridica pe cealaltă în sus, nici gînd să mă pun în capul mulțimii.

Seara se lăsase pe nesimțite. Lumina electrică din preajma gării, își arunca reflexul în sus, pe tavanul mansardei, de unde cădea peste cei doi bărbați care stăteau aplecați în semiîntuneric și vorbeau în tihnă. Nici unul din ei nu băgase de seamă că se deschisese ușa care dădea în cealaltă cameră. O fată înaltă și slabă ca un schelet stătea în prag, privind țintă la ei cu pupilele mărite. Fata era desculță și numai cu cămașa pe ea; o bretea îi lunecase de pe umărul slab. Cămașa abia îi ajungea pînă la genunchi, lăsînd să se vadă picioarele înspăimîntător de subțiri. Răsuflarea ei șuierătoare umplea odăița.

Pelle ridicase capul să spună ceva, dar tăcu la ve-

derea arătării scheletice şi albe, care îl privea cu ochi mari, lacomi ; întunericul părea să se afunde vijelios în ei. Intîlnirea cu Morten îi dăduse o senzaţie ciudată de aşteptare ; în urechi îi mai răsuna limpede chemarea prietenului său, aşa încît surpriza acestei arătări îl înspăimîntă şi rămase cu ochii aţintiţi la ea. Trăsăturile subţiate ale feţei răvăşite de mizerie, expresia ochilor plini de groaznicele lucruri pe care le ştiu copiii despre întuneric, această dublă imagine — a palorii pe care îşi pusese moartea pecetea şi a frumuseţii care nu-şi împlinise încă făgăduiala — nu era oare stafia sărăciei, cu tot alaiul de nedreptăţi şi de impilări care venea amărîtă să-i amintească de dînsa ? Sau poate că înnebunise iarăşi ? Ingrozitoarele vedenii din amurgul celulei începeau oare din nou să-l chinuiască ?

— Morten ! şopti el atingîndu-i braţul.

Morten sări în sus.

— Johanne, nu ţi-e ruşine ! strigă el cu dojană în glas şi dădu s-o împingă înapoi în cealaltă odaie. Fata se strecură pe lîngă dînsul şi intră în cameră.

— Vreau să-l văd ! spuse ea foarte agitată. Dacă nu mă laşi să-l văd, să ştii că fug.

— Mi-a ascuns hainele, spuse ea, privind ţintă la Pelle cu ochii duşi în fundul capului. Dar fug eu şi în cămaşă. Că mult îmi pasă.

Glasul îi era răguşit şi grosolan din pricina aerului rece şi jilav al curţilor de din dos, în care crescuse.

— Du-te înapoi în pat, Johanne, spuse Morten mai blînd. Gîndeşte-te la ce ţi-a spus doctorul. Ai să răceşti şi atunci păcat de tot ce-am făcut pînă acum !

— Şi ce-mi pasă ! răspunse ea cu un hohot grosolan. N-ai de ce să cheltuieşti pentru mine, că doar n-am copii cu tine !

Tremura de frig, dar stătea locului cu îndărătnicie ; la stăruinţele lui Morten, răspunse cu o ploaie de înjurături. In sfîrşit, lui Morten i se făcu lehamite şi se lăsă ostenit pe-un scaun. Şedeau amîndoi şi priveau tăcuţi la ea.

Fata, care suferea, se vede, că nu o mai contrazice nimeni, se zăpăci din pricina tăcerii lor. Dădu

capul pe spate şi se uită provocatoare de la unul la altul. Ochii îi ardeau nefiresc. Deodată se aruncă pe jos şi începu să ţipe strident.

— Aşa nu merge! spuse Pelle, foarte serios.

— N-o pot scoate la capăt cu dinsa, spuse Morten, deznădăjduit. Încearcă tu, că eşti mai tare ca mine.

Pelle se plecă şi o luă în braţe. Fata dădea din picioare şi muşca.

— Are o criză, spuse Pelle către Morten. Trebuie s-o punem sub robinet.

Fata se linişti ca prin farmec şi se lăsă dusă în pat. O scuturau frigurile. Pelle simţea cum se zbate viaţa în trupul ei bolnav şi cînd respira, se auzea un zgomot ca de pompă ruginită.

Cînd Morten o înveli, spunîndu-i cîteva cuvinte drăguţe, fata izbucni într-un hohot spasmodic; se întoarse cu faţa la perete şi rămase aşa, muşcînd plapuma ca să-şi ascundă plînsul. Se linişti încet-încet şi, în sfîrşit, adormi. Bărbaţii se strecurară tiptil în cealaltă cameră şi traseră uşa după ei.

Morten părea istovit; se vedea bine că tot nu era încă pe deplin sănătos.

— M-am apucat de-o treabă pe care n-o pot scoate la capăt, făcu el descurajat.

— Cine e copilul acesta nenorocit? întrebă Pelle încet.

— Nu ştiu nici eu. Astă-primăvară a venit într-o zi la mine, beată moartă şi într-un hal fără de hal. A doua zi i-a şi părut rău şi a fugit, dar am prins-o iar. E una din acele biete făpturi care n-au alt cămin decît depozitele de lemne de pe chei. Acolo şi-a petrecut viaţa şi şi-a cîştigat existenţa, trecînd băieţilor mai mari din mînă în mînă. De la ea nu poţi scoate nici un cuvînt, dar am aflat pe altă cale că locuieşte de cîţiva ani printre stivele de scînduri şi prin pivniţe. Băieţii atrăgeau acolo tot felul de stricaţi şi traficau fata, oprindu-şi cea mai mare parte din bani. Ca s-o învioreze, îi dădeau să bea. După cîte am înţeles, există bande organizate care procură băieţi şi fete amatorilor perverşi. Te-apucă ameţeala cînd te

gîndești la asta ! Copila pare să fie orfană, dar, cum ți-am spus, nu vrea să dea nici o lămurire. De cîteva ori am auzit-o vorbind în somn despre o bunică, dar cum încerc să fac aluzie la asta, se supără și se îndîrjește.

— Bea ? întrebă Pelle.

Morten dădu din cap afirmativ.

— Am avut destul de furcă în privința asta. E de necrezut cîte născocește cînd e vorba să-și facă rost de băutură. La început, nu putea digera mîncarea gătită, atît de zdruncinată îi era sănătatea. E într-un hal fără de hal și trupește și sufletește și am mari greutăți cu dînsa.

— Și de ce nu te adresezi oficiului de ocrotire a copiilor ?

— Ocrotirea noastră publică a copiilor nu e de loc indicată să ridice o plantă călcată în picioare. Johanne nu poate fi tratată de mîntuială și cu pedepse. Cîteodată este neînchipuit de îndărătnică și nu mă înțeleg de loc cu ea, de-mi vine să-mi iau lumea-n cap ; iar cînd crede că nu văd, zace și își plînge zilele. Are multe calități, care ar putea face din ea un copil bun, numai că nu pot fi scoase oricînd la iveală. Am încercat s-o internez la o familie, unde știam că are să-i meargă bine, dar n-a stat decît cîteva zile, și oamenii au venit să-mi spună că a fugit. A vagabondat cîteva săptămîni, dar pe urmă a venit iarăși la mine. Într-o seară, cînd m-am întors acasă tîrziu, am găsit-o șezînd afară la ușă, pe întuneric, udă și tremurînd. Am fost foarte mișcat. Ea, însă, s-a înfuriat pentru că am văzut-o și a început să muște și să dea cu picioarele, ca adineauri ; a trebuit s-o duc în casă cu de-a sila. Viața infernală pe care a dus-o a dezechilibrat-o cu desăvîrșire ; în tot cazul, nu mă pot dumeri în ruptul capului ce-i cu dînsa. Așa stau lucrurile. Dorm aici, pe divan, dar înțelegi și tu că nu-mi vine ușor. O casă de burlac nu-i tocmai potrivită pentru așa ceva — în casă umblă tot felul de bîrfeli pe socoteala mea !

— Și-ți pasă de asta ? întrebă Pelle mirat.

— Pentru mine nu, dar pentru copilă nu e bine.

Din nenorocire, știe prea multe! Și nici nu pricepe de loc relațiile dintre noi. Are vreo zece-doisprezece ani și e deprinsă să plătească cu trupul orice bunătate pe care i-o arăți. Înțelegi ce groaznic e pentru mine să mă uit în ochii ei mirați? Doctorul spune că e bolnavă intern și probabil că e și tuberculoasă — nu crede să se mai facă bine vreodată! Și sufletul — ce prăpastie e în sufletul ei de copil! Cînd te gîndești ce povară e nevoit acest copil să tîrască toată viața cu el! Chiar și un singur caz ca acesta și încă ar fi prea mult; și cînd te gîndești cîte sînt în iadul în care trăim!

Prietenii rămaseră un timp tăcuți.

— Ei, acum să mă ierți, dar te rog să pleci, spuse Morten în sfîrșit, ridicîndu-se. Trebuie să mă apuc numaidecît de lucru. Am ceva de isprăvit încă astă-seară. Nu te superi, nu-i așa? Mai vino pe la mine de îndată ce poți... și îți mulțumesc că ai venit! adăugă el strîngîndu-i mîna.

Apoi, pe cînd îl conducea, îi spuse:

— Fă-mi te rog un bine și interesează-te și tu. Poate că mă vei ajuta să lămuresc povestea acestei nenorocite. Cunoști o mulțime de oameni săraci și nu se poate să nu fie careva dintre ei amestecat într-un fel sau altul în viața Johannei. Am impresia că te știe. N-ai băgat de seamă cum se îndîrjise să te vadă? Încearcă, te rog, Pelle, să afli ceva despre dînsa.

Pelle îi făgădui. Numai că era mai ușor de promis decît de ținut. Cînd își trecea prin minte mulțimea de lume sărmană cu care avusese de-a face în tot timpul cît durase locautul cel mare, își dădea seama că puteau fi sute de copii cu aceeași soartă ca a Johannei.

5

Pelle își scoase vechile lui scule și se instală ca mic meșteșugar pentru locuitorii de pe strada lui. Nu mai alerga în căutare de lucru și lui Ellen i se părea că

pierduse orice nădejde. El, însă, aştepta şi se pregătea ; sîngele îi clocotea în vine ca şi odinioară. Tot mai era preocupat de ideea că cele de nepătruns nu-şi îndepliniseră făgăduinţa faţă de el.

In locuinţa cea mică, unde Ellen era ocupată tot timpul cu spălatul rufelor, nu era loc şi pentru el, aşa că Pelle închirie o încăpere la subsol şi atîrnă o firmă mare în geam, pe care, ca să economisească cheltuiala, o zugrăvi singur cu negreală cizmărească pe o bucată de carton. Pe firmă scria : „Dacă îmi aduceţi încălţămintea la reparat, ne ajutăm unul pe altul să ne ţinem pe picioare!"

Cînd Lasse-Frederick nu se ducea la lucru sau la şcoală, stătea mai întotdeauna jos, la taică-său ; era foarte îndemînatic şi în stare să-i dea o mînă de ajutor la orice. In timpul lucrului vorbeau despre tot felul de chestiuni şi băiatul îi povestea lui tată-său tot ce i se întîmpla.

Lasse-Frederick se schimbase mult şi vorbea foarte aşezat. Pelle era îngrijorat de faptul că băiatul nu-şi trăieşte copilăria cum se cuvine.

— Nu vrei să te duci şi tu pe-afară să te joci cu ceilalţi copii ? îl întreba el, cînd îi vedea pe copiii din cartier trecînd prin dreptul ferestrei subsolului.

Lasse-Frederick clătina din cap. La joc fusese de toate, de la tîlhar pînă la rege ; mai sus nu putea ajunge. Acum voia să facă ceva adevărat şi visa să plece pe mare.

Cu toate că lucrau toţi trei, abia le ajungea să înnoade capetele ; nu aveau nici un ban de prisos, cu care să-şi poată face viaţa mai plăcută. Ellen se necăjea din pricina asta, dar Pelle nici nu băga de seamă! Era mulţumit să i se pună dinainte ceva de mîncare, indiferent ce.

Visul lui Ellen era ca, trudind nebuneşte din zori şi pînă-n noapte, să ajungă o dată şi o dată să se ridice şi ei pînă la o pătură socială mai înaltă ; Pelle, însă, se supăra grozav cînd o vedea muncind şi seara, după ce lăsau lucrul. „Mai degrabă să trăim ceva mai sărăcăcios, dar să fim şi noi oameni", avea el obiceiul să spună. Ellen nu înţelegea punctul lui de vedere,

dar își dădea seama că el mai avea și alte interese. El, care altădată adormea cum lua o carte în mînă, se cufunda acum atît de tare în cărți, încît nici nu auzea larma pe care o făceau copiii în jurul lui. Ellen trebuia să-l deștepte ca din somn cînd voia să-i spună cîte ceva și începu să-i fie teamă de forța cea nouă, care luase locul celei vechi. Parcă era un blestem, întotdeauna intervenea cîte ceva care i-l răpea ; dar nu cuteza să se revolte, după experiența amară din trecut.

Se așeza lîngă dînsul și-l întreba :

— Ce tot cauți în cărțile acelea ?

Pelle ridica absent ochii de pe carte. Gîndurile lui se întorceau din regiuni îndepărtate, unde ea nu fusese alături de el. Ce căuta ? Dibuia calea, dar nu izbutea să se lămurească.

— Mă caut pe mine, spuse el o dată pe neașteptate, dînd astfel la o parte, cu îndrăzneală, tot ce-i sta în cale. Ellen îl privi lung, mirată și dezamăgită.

Totuși, nu-l slăbea, ci revenea mereu — nu va mai îngădui să se vîre nimic între ei, să le distrugă viața. Nu i se mai punea de-a curmezișul drumului, voia doar să se țină după el, să-l urmeze în tot locul.

— Spune-mi și mie ce ai de gînd să faci și ia-mă cu tine, spunea ea.

Pelle, care se deprinsese cu gîndul să fie în permanență singur, se bucură să descopere că și ea avea imboldul să se cultive. Deocamdată, lumea spirituală mai era pentru el un haos și îi părea bine că are tovarăș.

O familiariză cu gîndurile care îl preocupau și le dezbătu cu ea ; Ellen văzu cu mirare că toate acestea nu aveau nici în clin, nici în mînecă, cu fericirea lor personală. Își dădu toată osteneala să înțeleagă evadarea din ceea ce, la urma urmei, era mai important; i se părea că Pelle seamănă cu copiii, care vor întotdeauna tocmai ce n-ar trebui să vrea.

Seara, după ce-i culcau pe Svend Trost și pe surioară, Pelle lua o carte și citea cu glas tare. Ellen se apuca de cîrpit, iar Lasse-Frederick asculta aplecat peste spătarul unui scaun, cu ochii ațintiți la tată-său și cu urechile clăpăuge. Cu toate că nu pricepea nici

pe jumătate din cele ce auzea, băiatul urmărea cu încordare, pînă cînd învingea natura şi adormea.

Ellen îl înţelegea foarte bine, căci şi ea lupta din răsputeri să ţină ochii deschişi. Cărţile pe care le citea Pelle nu erau de loc distractive. Din cînd în cînd, Pelle se oprea să-şi noteze ceva sau să dezbată cîte-o chestie. Îi dădeau cîteodată în gînd cele mai năstruşnice idei şi vedea legătura între lucruri care, după Ellen, se găseau departe unele de altele, ca de la cer la pămînt. Se gîndea în sinea ei, că ar fi trebuit să înveţe şi să devină pastor, căci îl prindea foarte bine. Cînd se înflăcăra aşa să lămurească un lucru, ochii i se întunecau şi în jurul gurii îi juca o trăsătură ciudată, de îi venea să se ducă la el să-l sărute. Îşi spunea că cel puţin această îndeletnicire cu care îşi petrecea serile după lucru nu era primejdioasă şi se bucura că îl lega de casă.

Într-o zi, Pelle îşi dădu seama limpede că tot nu o avea alături. Nici măcar nu credea în cele ce gîndea el — nu crezuse niciodată orbeşte în el! „Şi nici nu m-a iubit vreodată cu adevărat — asta e pricina", îşi spuse el descurajat. Poate că tot asta era şi explicaţia că îl accepta pe Svend Trost cu atîta linişte de parcă ar fi fost propriul ei copil — nu era de loc geloasă. Pelle ar fi preferat să-l copleşească cu dojeni, numai să-l sărute apoi cu înfocare şi să-i ude faţa cu lacrimile ei fierbinţi. Dar Ellen nu-şi pierdea cumpătul!

Deşi se înţelegeau foarte bine, Pelle îşi dădea seama că, pînă la un punct, Ellen îşi făcea socotelile fără dînsul; credea desigur că e mai cuminte să ţină seama şi de vreo slăbiciune, pe care fără îndoială că trebuia el s-o aibă. Experienţa trecutului era adînc înrădăcinată într-însa.

Ellen făcea tot felul de planuri în legătură cu sala cea mare şi cu cele două oficii legate de ea; se săturase pînă peste cap de spălatul rufelor — munceai mult, cîştigai puţin şi nici vază nu aveai. Intenţiona să organizeze o pensiune pentru artişti.

— Dacă aş avea numai cîteva sute de coroane ca

s-o pun pe roate, treaba ar merge bine, îi spunea ea lui Pelle şi adăuga ca să-l convingă : Atunci ai avea şi tu mai mult timp şi mai multă linişte să-ţi vezi de citit.

Pelle o sfătui să nu se apuce de aşa ceva. Artiştii buni locuiau la hotel, iar cei pe care se vor bizui ei nu prea aveau cu ce plăti. Pelle avusese prilejul să facă tot felul de observaţii de la fereastra lui de la subsol asupra artiştilor şi le mai şi cîrpise ghetele unora dintre ei — era un soi de oameni care cam umblau fără pingele ! Ellen nu mai aduse vorba despre asta, dar Pelle vedea bine că nu era de loc convinsă ; lăsase lucrurile baltă numai pentru că era el împotrivă şi, la urma urmei, doar el era cel ce trebuia să facă rost de bani !

Gîndul acesta îl durea — devenise foarte prevăzător cînd era vorba să hotărască în chestiuni care priveau pe alţii. Banii trebuiau numaidecît găsiţi, dacă nu pe altă cale, atunci punînd amanet mobila şi sculele. Dacă mergea treaba prost, apoi se ruinau de-a binelea. Dar să nu creadă Ellen că-i stă în cale.

Într-o seară îşi scoase şorţul de piele şi ieşi să caute bani. Se întoarse acasă tîrziu. Ellen îl aştepta nedumerită de plecarea lui.

— Uite, draga mea, ţi-am adus bani — ce-mi dai pentru asta ? îi spuse el cu mărinimie şi numără pe masă o sută optzeci de coroane în bilete.

Ellen deschise ochii mari ; atîţia bani nu avusese încă niciodată în mînă.

— De unde ai luat atîta bănet ? întrebă ea în cele din urmă.

— Am alergat ceasuri întregi de la unul la altul — spuse Pelle foarte mulţumit — pînă m-a îndreptat cineva la un om de pe Blaagaardgaade, care mi-a dat două sute de coroane... am pus mobila amanet.

— Dar aici sînt numai o sută optzeci.

— Da, douăzeci şi-a reţinut omul pe loc. Împrumutul urmează să fie plătit în cincisprezece rate lunare de cîte douăzeci de coroane. A trebuit să iscălesc că am împrumutat trei sute. În schimb, nu mai plătim dobînzi, o lămuri Pelle.

Ellen se uită la el ca trăsnită.

— Trei sute de coroane, Pelle! Şi n-am primit în mînă decît o sută optzeci... Deodată, se aruncă de gîtul lui şi îl sărută furtunos. Îţi mulţumesc! şopti ea.

Pelle era uluit — nu era felul ei să se exprime cu atîta ardoare.

Ellen se apucă cu multă rîvnă de treabă, închirie sala şi începu s-o repare; grinzile desfăcute trebuiau întărite şi pereţii reparaţi şi zugrăviţi. Ţăranul cel bătrîn închiria bucuros, dar de cheltuieli nu voia să audă. Ellen izbuti pînă la urmă, să-l facă să suporte jumătate din costul reparaţiilor; în schimb luă sala pentru un an, plătindu-i chiria înainte.

— L-am putea ruga pe fratele meu Frederik să vină duminică şi să facă puţină rînduială, îi spuse ea lui Pelle. Te pomeneşti că scăpăm pe gratis! I ra pornită să profite.

Dar nici nu s-ar fi putut altfel, pentru că numai chiria înghiţise o sută de coroane şi mai rămîneau atîtea lucruri de făcut. Ellen cumpără o mare cantitate de stambă ieftină şi o montă aşa, încît aclătui un şir de cabine mici de-a lungul unuia din pereţii sălii; în fiecare cabină puse un pat vechi cu mindir de paie şi un spălător.

— Artiştii nu sînt pretenţioşi, spuse ea. Şi cu siguranţă că sala are să le fie de mare folos pentru antrenament.

Mai rămîneau cele două încăperi mici, care urmau să fie aranjate mai frumuşel, pentru cazuri speciale. Banii nu le ajunseseră nici pe departe şi se văzură nevoiţi să ia o mulţime de lucruri pe datorie.

În sfîrşit, toate fură gata să primească păsările călătoare — şi erau destul de elegante faţă de mijloacele pe care le avuseseră la îndemînă. Pelle admiră îndemînarea lui Ellen de a face mult din puţin. Mai rămînea acum numai să momească păsările. În chestiunea aceasta, însă, simţul practic al lui Ellen se arătă neputincios, căci nu-i venea nici o idee.

— Trebuie să dăm un anunţ în ziare, spuse ea şi începu să-şi numere banii.

Pelle rîse de ea. Cum să atragi cu anunţuri în ga-

zete niște oameni care se află dracu' știe pe unde, prin trenuri sau pe vapoare? Mare scofală! fi!

— Atunci, ce ne facem? spuse ea, așteptînd cam înspăimîntată să-i vină în ajutor. Doar el era bărbatul, care trebuia să facă față la toate!

Ei, mai întîi trebuie pusă la ușa casei o firmă în limba germană, și, în al doilea rînd, trebuie să afle lumea de existența acestei case. Pelle învățase în închisoare atît nemțește, cît și englezește și compuse singur textul firmei. Apoi comandă invitații și le trimise la tavernele de artiști din cartier; se mai duse și singur de cîteva ori pe acolo, după miezul nopții, cînd se adună artiștii după lucru, și se mai postă și la intrările de din dos ale varieteurilor. Aceasta deveni pentru el o îndeletnicire ca oricare alta, căci trebuia doar s-o scoată la capăt!

Ellen se uita mirată la el, neștiind cum ar putea să-i ajute. Își pierduse orice siguranță și urmărea încordată fiecare pas al lui.

Nu trecu mult și lucrurile prinseră viață. Fetele pentru care spălase Ellen începură să se intereseze de întreprinderea ei și îi trimiseră chiriași; iar Lasse-Frederik, care era nelipsit din grajdurile circurilor, sosea adesea cu cîte un grăjdar rus, care se producea cu dansuri țărănești, sau călărind căzăcește. Se întîmpla să locuiască la Ellen oameni de cine știe unde, tocmai de la antipozi, unde umblau cu capul în jos — fachiri și vrăjitori din India și din Japonia, îmblînzitori de șerpi din Tetuan, oameni cu scăfîrlia rasă, sau cu cozi lungi, negre, cu ochii piezișă și plini de melancolie, cu șolduri scoase din încheieturi și cu fața ca pielea verzuie pe care o întrebuința Pelle la ghetele de damă. Surioara se temea de ei, pentru Lasse-Frederik, însă, era raiul pe pămînt! Mai veneau și tiroleze grase — întotdeauna în grupuri de cîte trei — care cîntau chiuind prin varieteuri și care peste zi arătau ca dracul. Astea o aduceau pe Ellen la desperare. Din cînd în cînd, veneau și trupe întregi. Atunci scîrțîiau trapezele și inelele în sala cea mare; dansatorii spanioli repetau și jonglerul trupei studia numere noi.

In general, erau oameni pe care era mai bine să nu-i vezi în altă parte decît pe scenă. Ellen mergea acum adesea pe la circuri, pe la varieteuri şi nu putea de loc înţelege cum oamenii pe care îi vedea acolo erau aceiaşi care umblau acasă dezmăţaţi şi murdari, arătînd înspăimîntător. Cei mai mulţi nu aveau nici o pretenţie, ci voiau numai să fie cît mai ieftin. De mîncare îngrijeau singuri şi trăiau uneori Dumnezeu ştie din ce. Unii făceau pur şi simplu focul pe o placă de fier, pusă de-a dreptul pe podele, şi bucătăreau la repezeală — orez sau aşa ceva. Pelle era de părere că nu le priau bucatele daneze.

Se mai întîmpla ca unii să o şteargă fără să plătească, ba chiar să mai şi şterpelească vreun obiect; iar la stricăciuni erau neîntrecuţi. Avere nu puteai face de pe urma lor, Ellen însă, era deocamdată mulţumită să-şi scoată chiria şi ratele, precum şi ceva pentru osteneala ei. Făcea planul îndrăzneţ să se descotorosească de elementele neplăcute şi, de îndată ce afacerea avea să fie lansată, să-i dea o turnură mai elegantă.

— Ai putea să nu mai primeşti lucru grosolan la reparat şi să te mai cruţi şi tu, îi spunea ea lui Pelle, cînd îl vedea scoţîndu-şi sufletul cu încălţăminte de fabrică, atît de uzată încît nu mai avea nici pingele, nici căpute. Cea mai mare parte din încălţăminte care nimerea la el slujise la mai mulţi stăpîni şi, pînă să ajungă pe mîna lui, nu mai rămăsese mare lucru dintr-însa.

— Refuz-o, îl sfătuia Ellen. Prea te osteneşti pentru o bucăţică de pîine! Acum o scoatem la capăt şi fără să ai nevoie de aşa ceva.

In bunătatea ei, Ellen găsea că de vreme ce cărţile erau slăbiciunea lui, ar fi trebuit să aibă vreme şi pentru ele.

Ea avea cele mai bune intenţii, Pelle, însă, nici nu voia să audă; nu voia să fie un trîndav rafinat, care se lasă întreţinut de nevastă, făcînd pe savantul. De-alde ăştia erau destui prin partea locului. Locuitorii cartierului îi ţineau în mare cinste, dar nu şi el!

Asemenea oameni nu erau, la urma urmei, decît tot un gen de beţivani.

Pentru el, cărţile însemnau o forţă nouă, care crescuse în sufletul lui cu trudă în timpul cît stătuse la închisoare. Lucra singur în celula lui, silit să se ocupe numai de sine, şi aşa avusese răgaz să se analizeze cu de-amănuntul. Cînd scotea la lumina zilei tot ce era nou şi străin într-însul, i se părea că are cu cine sta de vorbă. Într-o zi, dădu de partea nebuloasă a propriei lui firi şi descoperi că era alcătuită din experienţele făcute de înaintaşii lui. Biblia, care se afla tot timpul pe masa condamnatului, îi veni în ajutor. Cuvîntul ei suna ca un glas adînc şi cunoscut, amintindu-i în multe privinţe de glasul lui tata Lasse, din copilărie. Pornind de la Biblie, descoperi că toate cărţile serioase erau asemenea oamenilor care şedeau singuri ca şi el — şi vorbeau cui voia să le asculte.

Era oare singurătatea atît de rea, cînd aveai asemenea tovarăşi? Pelle nu mai pricepea de loc teama lui de singurătate. În copilărie fusese o făptură în cel mai larg înţeles al cuvîntului şi găsise tovărăşie în orice — putea sta de vorbă cu copacii, cu animalele şi cu pietrele! Cu timpul, firele care îl legau de natură se veştejiseră şi nu-i mai aduceau sevă; mai tîrziu, se identificase cu masele şi ajunsese să simtă şi să gîndească întocmai ca şi ele. Acum, însă, şi această legătură era pe cale să sfărîme. Vedea limpede că încetul cu încetul se izola de toate şi se bucura la gîndul că lucrul acesta nu se făcea la întîmplare, ci după un plan bine stabilit. Ca copil, subjugase natura, iar mai tîrziu cucerise masele! Şi acum venise şi rîndul singurătăţii — în mijlocul ei se mişca masiv şi ciudat. Singurătatea era pe cale să-i lase în suflet urme de neşters, cu toate că nu stătuse niciodată faţă în faţă cu ea. Simţea o încordare neînţeleasă ca în momentul cînd, în copilărie, sosise cu tată-său pe insula Bornholm; nu putea vedea nimic, însă auzea după perdeaua de ceaţă mişcînd furnicarul vieţii. Presimţea că e o lume nouă, necunoscută şi plină de minuni, care se pregăteşte să-l ia în primire.

Pelle nu acționase conștient și nu hotărîse că trebuie să devină un om de sine stătător — ar fi putut tot așa de bine să încerce să se ridice trăgîndu-se în sus de păr — ci i se treziseră la viață însușiri noi. Nu mai trăia la voia întîmplării — se înfăptuise minunea, i se deschiseseră ochii, așa încît putea să privească mirat la toate cîte treceau altădată zi după zi pe lîngă dînsul, nebăgate în seamă, și să le vadă într-o lumină nouă și strălucitoare. Simțea nevoia să cerceteze totul din temelie și să cîntărească fiecare amănunt. Nu era oare minunat cum se înlănțuiseră durerea și bucuria și o mulțime de lucruri mărunte, pînă cînd din toate se închegase el, Pelle, care stăpînise mulțimea de sute de mii de oameni și care, pentru a deveni conștient de comorile sale, fusese nevoit să intre în închisoare? Se aprinsese într-însul ceva care nu avea să se mai stingă vreodată, un foc sacru, întreținut — de voie, de nevoie — de tot ce se afla în jurul lui. Nu mai putea fi învins, căci își trăgea forța chiar din veșnicie.

Cîte nu conținuse celula aceea de șase pași în lung și trei în lat, cu pereții goi, cu supapă de ventilație, cu duhoarea dulceagă de latrină și cu vizeta misterioasă în ușă, care veghea veșnic ca un ochi asupra bietului om! Fusese doar din toate timpurile soarta celui sărac să-și făurească năluciri în neant, miraje care să se destrame și să-l lase apoi și mai sărac, și mai singur! Numai un lucru rămînea mereu în picioare; în celula goală păreau să se întîlnească firele vieții, tot așa cum în edificiile cele mari se găsește cîte o încăpere întunecoasă subpămînteană unde se află mașinăria care întreține instalațiile de lumină și de căldură ale întregului bloc. În celulă descoperi abia cît de bogată și de variată era viața.

Pelle se simțea însuflețit de o dispoziție specială. Avea impresia că ceva, mai mare și mai presus decît el însuși, i se cuibărise în suflet, pentru a-i împlini desăvîrșirea. Înăuntrul lui creștea făptura cea nouă, care nu era alta decît tot el; făptura aceasta sălășluia într-însul, trăgîndu-și hrana din tot ce întreprindea el. Pelle se mișca încet și cu băgare de seamă,

cu gîndul spre cele ce se petreceau în sufletul lui, ca şi cum şi-ar fi chibzuit orice gest ; multe nu trebuiau făcute ca nu cumva să dăuneze celui ce se afla acolo. Acum erau în permanenţă doi — el şi acest minunat şi nevăzut eu, care se înfipsese adînc într-însul, ca un rod al trupului, cu rădăcinile în întuneric.

Poziţia lui Pelle faţă de cărţi era adînc justificată — simţea nevoia să ajungă la o cunoaştere limpede a lumii. În operele poeţilor nu avea încredere ; prea era uşor să le pătrunzi conţinutul, deci nu se putea să reprezinte faţa adevărată a lucrurilor. Şi apoi, se vedea bine că erau artificiale! Simţea nevoia unui conţinut real, nevoia de fapte! În creierul lui se aflau încăperi imense, care se cereau umplute cu cunoştinţa limpede, palpabilă a lucrurilor. Prefera cărţile de istorie, şi anume pe cele social-istorice. Deocamdată citea tot ce-i cădea în mînă, îngrămădind fără alegere, materialul brut şi arid ; avea el să vadă mai tîrziu ce se va alege dintr-însul. Simţea o foame care nu fusese niciodată astîmpărată şi care părea acum de nesăturat.

De muncă îşi vedea foarte conştiincios. Stabilise principiul să nu pună niciodată mîna pe o carte, atîta vreme cît mai aştepta ceva de lucru lîngă el. În închisoare visase la o zi de muncă raţională, de pildă de opt ore, aşa ca să rămînă celui ce munceşte destul timp şi putere să se mai ocupe de spirit. Acum, însă, îşi tăia cît putea din somn. Voia să guste şi el din ştiinţa timpurilor. Cel puţin din acest domeniu nu i-ar fi dat nimănui în gînd să-l excludă! Simţea că aci putea descoperi arme de luptă ; destul se pitise cel sărac, blajin, într-un ungher, fiindcă nu era lămurit. De cîte ori încerca să scoată capul, dădeau repede într-însul. De ce nu şi-ar cuceri bietul nătîng, pur şi simplu, privilegiul claselor de sus? Doar nu costa decît trudă, şi cu moneda asta era el deprins să plătească şi nici însuşirile nu-i lipseau — pe cît văzuse Pelle pînă acuma, aproape toţi deschizătorii de drumuri se ridicaseră de jos.

Spre marea lui bucurie, Pelle descoperi că dibuirea dintr-însul nu-l depărta de lume; colo, în adîncuri, el ieşea iarăşi la lumină. Ei da, la lumină! Urmă calea tainicelor legi ale propriului său suflet şi se trezi iarăşi în mijlocul problemei prosperităţii celor mulţi. Spiritul lui practic simţea nevoia să găsească înlăunţuirea dintre fapte şi constată imediat rezultatele în lumea înconjurătoare: de pildă istoria nu mai putea fi utilizată ca să-l deruteze pe el, arătîndu-i că ideile lui nu sînt juste, căci prea ştia multe acum. Pe zi ce trecea, ochiul devenea tot mai pătrunzător şi cuprindea un orizont tot mai larg. Într-o bună zi avea să le şterpelească spiriduşilor formula magică şi să dezlănţuie lupta.

Era neobosit, nu se dădea uşor bătut şi, în general, nu-şi pierdea încrederea în sine. Cînd se întorceau cei din urmă artişti de la cafenea, lampa lui cizmărească mai ardea încă, iar el lucra de zor. Artiştii se opreau în faţa ferestrei deschise a subsolului şi stăteau cu el la taifas în daneza lor stîlcită.

În casă toate erau pe sponci. Ratele împrumutului şi datoriile făcute cu instalarea înghiţeau tot ce izbuteau să încropească, şi Pelle nu avea perspective mai bune de lucru. Dar munca poartă într-însa credinţa, iar Pelle credea orbeşte că dacă stăruie cu răbdare să-şi facă datoria, pînă la urmă tot se va găsi o soluţie.

Suporta foarte liniştit neîncrederea tăcută pe care o arăta Ellen faţă de atitudinea lui. I se simţea superior din acest punct de vedere, căci mintea ei nu putea ajunge pînă acolo unde se înălţa el!

6

Pelle se trezi pe la orele patru, deşi se culcase tîrziu. În anotimpul acesta dormea iepureşte; noaptea de vară îi zgîndărea pleoapele ca o chemare luminoasă. Se strecură în bucătărie, se spălă şi coborî în subsol, la lucru. Respiraţia alburie a nopţii mai stăruia încă

vizibilă pe străzi, pe cînd peste acoperişuri se întindea un luciu roşietic. „La ţară se ridică acum soarele peste cîmpuri", gîndi el, amintindu-şi de dimineţile copilăriei, de ogoarele peste care se întindea roua, reţea argintie, şi de soarele care o preschimba deodată, în milioane de diamante sclipitoare. Ce n-ar fi dat să mai poată alerga desculţ, înfiorîndu-se uşor, prin iarba înrourată şi să strige neînfricat zilei care abia mijea : „Scoală-te, soare, căci Pelle a sosit".

Paznicul de noapte se strecura grăbit spre casă, pe dinaintea ferestrei deschise.

— Te-ai şi sculat ? îi strigă el, răguşit de răcoarea nopţii, dînd din cap, în semn de prietenie.

— Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge ; ai să te mai îmbogăţeşti, cizmarule !

Pelle rîse ; bogat era el doar !

Pe cînd lucra, se gîndea la soţie şi la copii. Ideea că trudea aci, iar ei dormeau duşi, îi făcu plăcere ; cea mai bună dovadă că el le purta de grijă ! Fiecare lovitură de ciocan făcea căminul să înflorească şi de aceea bătea el atît de voios. Erau ei săraci, dar asta nu însemna nimic faţă de faptul că, dacă îl arestau acum, multe s-ar fi dus draculùi. Pentru copii ajunsese să fie providenţa. Spuneau la orice prilej : las' că vine tata ! sau : şi tata a spus aşa ! In ochii lor, el nu putea greşi. Ellen se deprinsese să-i împărtăşească toate grijile şi nu mai rătăcea mută cu gîndul la greutăţile ei, ca altădată, ci recunoştea că Pelle era mai tare.

Toate veniseră de la sine, fără nici un merit din partea lui, ca şi cum forţe nevăzute ar fi acţionat pentru el. Îi era ruşine că soţia lui mai trebuia să muncească alături de dînsul pentru întreţinerea familiei — nu izbutise pînă acum s-o scutească de acest lucru. Şi ce însemnase el pînă acum pentru copii ? Nu era uşor să clădeşti totul dintr-o dată, pe pămînt gol, pe cînd te mai încerca şi ispita să laşi să-ţi scape cîte ceva, ca s-o scoţi mai repede la capăt. Ceea ce era el acum nu însemna, la urma urmei, nimic. Nu era nici Pelle cel vechi şi nici cel nou, ci ceva nebulos, abia pe cale să se înfiripe şi care avea mare nevoie de îngă-

duință — un vraf de boarfe pe un camion, în drum spre o locuință nouă, și atîta tot!

Cei dinafară îl făcuseră să o simtă cu prisosință; prieteni vechi, ca și dușmani vechi, îl priveau ca pe cineva care decăzuse cu totul. Asta e ce-a rămas din voinicul de altădată? spunea privirea lor. Ai lui, însă, erau îngăduitori.

— Tata n-are timp, își explica surioara, vorbind singură, pe cînd se învîrtea în jurul lui tată-său, jos în atelier. Dar acuși are să aibă... Pe urmă își povestea sieși toate minunățiile care aveau să se întîmple cînd va avea tata vreme. Pelle era atît de mișcat, încît se gîndea că trebuie să dea zor, să facă ceva!

Domeniul în care se încumetase era întunecos și fără cărări bătute; începuse totuși să se orienteze. Urcușurile pieptișe se țineau lanț și, de cîte ori ieșea din ceață, se trezea pe cîte un pisc singurati. Dar era o regiune bogată — poate chiar țara pe care o căutaseră și el și ceilalți. După ce o va fi explorat, le va arăta-o și lor.

Pelle avea memorie bună și reținea tot ce citea. Era în stare să citeze multe, cuvînt cu cuvînt, și dimineața, înainte de a se fi deșteptat strada, avea obiceiul, pe cînd lucra, să-și rememoreze cele citite. Se mira cît de puțin se ocupa istoria universală de tovarășii lui de clasă, de care începuse să pomenească abia de foarte curînd. Nu-i părea rău, căci însemna că mișcarea era ceva cu adevărat nou și nu una din veșnicele repetări ale istoriei. Avea însă dorința să vadă negru pe alb ce credea istoria despre asta. Și într-o zi, se duse la bibliotecă și stătu acolo ceremonios cu Marx și cu Henry George [1] în fața lui. Nici în domeniul acesta nu era Pelle neștiutor, totuși i se părea că trăsese din adîncuri un năvod imens, care ridica la suprafață o lume fermecată. Dovezile logice, de nestrămutat, pe

[1] Henry George (1839—1897) — economist utopist american; susținea că cel mai sigur leac împotriva mizeriei sociale este proprietatea colectivă asupra pămîntului, considerînd însă că trecerea pămîntului în proprietatea obștească s-ar putea realiza printr-o donație făcută statului de către marii proprietari de pămînt.

care le găsea aici arătau că, cu toate că pătrunsese acest domeniu la întîmplare, înțelesese foarte bine cum stăteau lucrurile. Țara fericirii era destul de mare ca să-i cuprindă pe toți; cu cît intrau mai mulți în ea, cu atît se făcea mai încăpătoare. Și cum lucra așa, cu gîndul la cele ce citise, îi veni gustul să-și ia avînt și să dea o nouă bătălie pentru fericire!

Deodată se cutremură toată casa de sus și pînă jos, ca zguduită de o lavină; o furtună scurtă, dar asurzitoare, îl readuse pe Pelle la realitate, în propriul lui cămin: Lasse-Frederik își începea ziua. Coborî scara sărind cîteva trepte dintr-o dată, îi strigă lui tată-său bună dimineața, se repezi în stradă și de acolo la lucru. Haina și-o încheie în fugă. Apoi veni și Ellen jos, cu cafeaua.

— De ce nu m-ai trezit cînd te-ai sculat? îl întrebă ea îmbufnată. Nu-i bine să lucrezi pe stomacul gol.

Pelle rîse și o sărută.

— O femeie de lume se scoală mult mai tîrziu decît soțul ei, o tachină el.

Ellen însă nu se lăsă.

— O femeie ca lumea se scoală înaintea bărbatului și îi pregătește ceva de mîncare. De azi înainte vreau să mă trezești, spuse ea hotărîtă, cu obrajii aprinși. O prindea bine să se mai și supere cîteodată.

Pe cînd își bea Pelle cafeaua, Ellen șezu lîngă el, povestindu-i despre treburile ei, apoi discutară împreună planul zilei. Pe urmă se duse să le ajute copiilor să se îmbrace.

In cursul dimineții, Pelle isprăvi lucrul și se duse să-l predea. Voia să treacă cu ocazia aceasta și pe la bibliotecă, să caute ceva în lexicon.

Aici, la doi pași de marile artere de circulație, strada își trăia propria ei viață tihnită și monotonă. Evreul cel gras stătea în pragul prăvăliei lui de vechituri și pufăia din luleaua de lemn: „Bună-dimineața, cizmarule!“ îl salută el. Un oriental galben la față și cu ochii piezișî, în halat negru și în papuci, cu o strachină pentru smîntînă într-o mînă și cu o pîine în cealaltă, urca tocmai scara lăptăriei, balansîndu-se

din obişnuinţă. Pe trotuarul de peste drum, drept sub felinarul cel mare şi roşu, care lumina strada cît era noaptea de lungă prin bunăvoinţa operatorului de bătături ce îşi făcea în felul acesta reclamă, cîţiva băieţi jucau rişca. Două prostituate în costum de bicicliste ieşeau cu bicicletele din gangul unei porţi, ca să se ducă la pădure.

— Bună dimineaţa, Pelle! Cum merg treburile lui Ellen? îl întrebară prietenoase. O cunoşteau pe Ellen, căci le spălase şi lor rufele.

Lui Pelle îi era drag cartierul acesta pestriţ, unde magazine noi, cu vitrine mari, stăteau cot la cot cu prăvălioare scunde în care, în dosul ferestrelor obişnuite, cu glastre de mixandre şi gherghine, serveau mici negustori ca acasă, în provincie, făcîndu-şi reclamă printr-o sfoară întinsă deasupra glastrelor şi de care atîrna un carton cu ace de siguranţă şi o legăturică de şireturi de ghete. Şi pe aci locuiau nevoiaşi, totuşi viaţa nu era chiar atît de grea ca în partea de nord a oraşului. Oamenii de pe aici luau viaţa mai uşor, dar şi calea pe care apucau era mai puţin dreaptă; nici în ceea ce-i privea pe alţii nu erau prea exigenţi. Fuseseră, se vede, înzestraţi din născare cu o fire mai uşuratică. Nici cînd porneau la lucru, nici cînd se întorceau nu călcau cu pas prea sigur, în schimb găseau întotdeauna modalitatea de a-şi face rost de pîinea de toate zilele.

Plutea o atmosferă de provizorat, care se potrivea foarte bine cu propria lui stare de spirit de acum. Nesiguranţa vieţii îşi punea pe toate pecetea ei specifică de încordare. Sărăcia nu se prezenta sub chipul a lungi coloane de muncitori în marş, ci dispunea de o garderobă bogată şi împestriţată; era în stare să apară, fie cu cele din urmă ghete cu ghetre de antilopă — provenite din casele nobilimii din Copenhaga de alădată — în picioare, fie chiar şi cu ochelari cu ramă de aur pe nas şi cu joben pe cap. Pelle crezuse că ştie cîte meserii există, şi iată că află că sînt şi sute de alte ramuri, care nu pot fi organizate; nu era zi să nu descopere altele şi altele, tot mai ciudate. Îşi aducea aminte cît fusese de greu să-i organizeze pe cei

de aci, căci viaţa lua forme pe care nu erai în stare să le sezizezi.

În acest cartier era loc pentru orice: uşă în uşă locuiau unii pe care mişcarea nu-i strînsese încă la un loc şi alţii care săriseră, din încăpăţînare, dincolo de ea. Chiar şi pentru el era loc aici. Umbra de care îi fusese groază nu-l urma. Prea văzuseră multe aceşti oameni, ca să-şi mai vîre nasul şi în treburile altora; iar marea burghezie nu avea vreme să se ocupe de cei mărunţi. Regăseai în acest cartier ceva din atmosfera Arcei, dar nu şi lipsa ei de orizont. Dimpotrivă, aici sălăşluiau toate posibilităţile. Sărăcimea cucerise terenul de la tîrgoveţii cei bogaţi şi se părea că şi în ce privea evoluţia se molipsise de la dînşii. Proletariatul formase fermentul şi compoziţia lui pestriţă făcea să crească aluatul. Pe lungile străzi lăturalnice, în care prăvăliile telalilor şi ale cămătarilor care dădeau bani pe amanet se ţineau lanţ, existenţa nu se desfăcea în diferitele ei părţi componente. Prostituate şi trişori locuiau uşă în uşă cu burghezi paşnici, care trăiau onorabil din rente şi se duceau duminica la biserică, cu cartea de rugăciune în mînă. Negustorul de fier vechi avea printre boarfele lui ceasornice de aur şi obiecte de artă.

Pelle se îndrepta spre oraş. Vacanţa de vară se terminase şi trotuarele erau pline de oameni arşi de soare: negustori, studenţi, fete tinere păreau să lumineze prin voioşia lor ciudată mulţimea care mişuna în jurul lor. De-abia se întorseseră la oraş şi mai miroseau încă a vînt şi a plajă, de ţi se părea aproape că ieşiseşi tu însuţi să te plimbi la cîmp. De-ar fi vrut să-şi închipuie că a pornit-o în lumea largă, Pelle ar fi putut-o face şi pe asta. Apusul avea destui soli pe aci, care să-i trezească fantezia, dîndu-i impresia că porneşte val-vîrtej într-acolo. Parcă ar fi fost un chei unde şi-a dat întîlnire toată lumea — artişti, marinari şi agenţi internaţionali. Femei neobişnuite, înalte, exotice şi încărcate de sevă, ca fructele de seră, înaintau prin mulţime, asemenea unor corăbii plutind pe valuri cu pînzele întinse. Pelle le recunoştea datorită fotografiilor fetei telăliţei din Arcă şi

ştia că fac parte din corul internaţional al distribuitoarelor de plăceri. Erau îmbrăcate orăşeneşte, cu toalete bălţate ca pieile de tigru ; frizurile lor mari, de culoarea şampaniei, aveau izul meleagurilor străine, al porturilor, al mărilor nenumărate şi al calelor de vapor ; feţele încremenite, cu fălci puternice, plesnind de-atîtea masaje, aminteau dosuri trandafirii şi bine îngrijite de copii. Navigau maiestuoase, luate de curentul mulţimii, ca nişte vase cu pînzele umflate, pe cînd în dîra lor se bălăbăneau făpturi micuţe şi robuste, care, fără îndoială, aparţineau şi ele convoiului, şi se dichisiseră aşa fel, încît să pară copilaşi — cu mîneci bufante, cu rochiţe scurte şi cu părul scurt ca la sugari. Bătrîni cărora le tremurau mădularele şi pe care soarele îi momise afară, urmăreau cu ochi pierduţi aceşti copii frumoşi.

Lui Pelle îi plăcea să se lase purtat de şuvoiul de oameni, care se scurgea tihnit ca însăşi viaţa. Lumea era mai mare decît îşi închipuise vreodată şi el nu condamna pe nimeni şi nu lua partea nimănui, ci se minuna doar de diversitatea vieţii.

Către orele două se întoarse acasă de la bibliotecă cu o carte mare de statistică la subsuoară. Ellen îi luă în primire cu ochii roşii.

— Iar ţi-au scos chiriaşii sufletul ? o întrebă privind-o în faţă.

Ellen întoarse capul.

— Ai încasat banii pentru lucru ? întrebă ea în loc să răspundă.

— Nu. Omul nu era la prăvălie. A rămas să mi-i trimită.

— Atunci să ştii că n-avem nici un ban în casă şi n-am ce să-ţi dau de mîncare.

Încercă să zîmbească, dar genele îi tremurau.

— Ei, te superi pentru atîta lucru, spuse Pelle, petrecîndu-i braţul pe după mijloc. De ce nu mi-ai fiert fulgi de ovăz ? Mă bucuram la gîndul că-mi vei da o porţie grozavă.

— Fulgi de ovăz am, dar aproape că nici nu mai mănînci altceva — şi asta numai mîncare de bărbat nu e.

Pelle o apucă cu amîndouă mîinile de şolduri, o ridică în sus şi o puse apoi binişor pe masa de bucătărie.

— Puterea asta îmi vine de la supa de ovăz, iubita mea, glumi el. Îmi vine să zburd de-atîta putere!

Dar oricît se străduia, tot nu o putea face să zîmbească; se întîmplase ceva, nu voia însă să-i spună ce. În sfîrşit, Pelle izbuti să-i smulgă secretul. Cei doi clovni muzicali o şterseseră fără să plătească, ba mai şi făcuseră praf bunătate de aşternut, căci se trîntiseră în pat îmbrăcaţi şi încălţaţi — îl băgaseră în boală de nu se mai putea alege nimic din el. Ellen nu avea chef să admită că Pelle o sfătuise cu insistenţă să nu se apuce de treaba asta; deodată se nărui şi începu să plîngă cu hohote:

— Nu rîde de mine, spuse ea, ascunzîndu-şi faţa la pieptul lui.

Pelle încercă s-o mîngîie, dar nu-i fu de loc uşor. Nu numai nenorocirea aceasta din urmă o făcuse să se prăbuşească, ci falimentul întregului plan, în care îşi pusese atîta nădejde.

— Afacerea mai poate fi salvată. Nici nu încape îndoială că se poate, spuse el ca s-o consoleze. Ne punem serios pe treabă... şi ai să vezi!

Dar Ellen nu se lăsa păcălită.

— Nici tu nu crezi ce spui, se enervă ea. Vorbeşti aşa numai de dragul meu. Negustorul de vechituri a trimis azi să ne anunţe că dacă nu-i plătim cît mai repede ce-i mai datorăm, ridică tot calabalîcul.

— De-ar face-o o dată! Am scăpa de bucluc.

— Da, dar pierdem tot ce-am plătit pînă acum! se aprinse ea, ştergîndu-şi ochii.

Pelle ridică din umeri.

— N-avem încotro!

— N-ar fi mai bine să încercăm să vindem încet-încet lucrurile? Doar nu mai datorăm pe ele decît o treime.

— Nu se poate. Ar fi o chestiune penală. Mobila am luat-o cu act de gaj şi, atîta vreme cît mai datorăm un öre asupra ei, nu ne aparţine. La urma urmei, sîntem noi cu toţii sănătoşi şi voioşi ? De ce să ne necăjim ?

— Ţie ţi-e uşor s-o spui, încercă ea să zîmbească. Dar cu cît sîntem mai sănătoşi, cu atît avem mai multă poftă de mîncare !

In clipa aceea intră ca o furtună o fată ; aducea o pereche de ghete, care trebuiau pingelite la iuţeală. Erau ale reginei Therese şi avea neapărat nevoie de ele astă seară.

— Aşa, o să avem cel puţin cîteva öre, se învioră Ellen. Iţi ajut şi le facem repede.

Se aşezară fiecare în cîte un capăt al mesei şi se puseră pe lucru. Asta le aminti de vremurile de la începutul căsniciei lor. De cîte ori constata Ellen că uitase cum se face ceva, se opreau din lucru şi rîdeau. Peste un ceas şi jumătate ghetele fură gata şi, ca să fie siguri de bani, Pelle le duse chiar el.

— E cu siguranţă la bodegă, îi spuse Ellen. E vremea la care iau masa artiştii şi trebuie să fie şi ea pe-acolo.

In bodega artiştilor domnea mare animaţie. Pe la măsuţe şedeau bărbaţi uscăţivi, roşcovani la faţă, cu părul tuns scurt ; invitaseră şi cîte o fată din cartier. Erau acrobaţi, clovni sau luptători, avînd toţi cam aceeaşi mutră. Purtau haine cu carouri mari, manşete largi care le cădeau pînă peste degete şi ghete de croială americană. Mestecau cu poftă, holbînd ochii nepăsători şi absenţi, la hărmălaia fetelor. Faţa le era împietrită de parcă ar fi purtat mască, iar degetele le erau încărcate de inele cu diamante cît bobul. Unii aveau falca de jos neobişnuit de puternică, ca făcută anume să primească loviturile de box. In sala de alături se învîrteau în jurul biliardului cîţiva băieţandri graţioşi. Pe cînd jucau, trăgeau cu coada ochiului să vadă ce se petrece pe la mese. Purtau breton şi ghete de lac.

Regina Therese nu se afla pe-aici. Pelle se duse în Danebroggaade unde locuia, dar n-o găsi acasă ; trebui

să lase ghetele la un vecin şi să se întoarcă cu mîinile goale.

Nici nu s-ar fi putut altfel! Cînd e nevoia mai mare, atunci ai mai mult ghinion! Pelle nu se simţea nici pe departe atît de sigur de sine cum îşi dăduse aere faţă de Ellen. Realitatea începea să-l îngrijoreze. Porni afară din oraş, la Morten, fără multă nădejde: Morten avea prea multe găuri de astupat faţă de ce cîştiga.

— Vii tocmai la ţanc, spuse Morten, făcîndu-şi vînt cu două bilete de cîte zece coroane. Am primit chiar acum douăzeci de coroane de la *Muncitorul* şi le putem împărţi. Sînt primii bani pe care mi-i dă, aşa că am scuipat de trei ori să nu-i deochi!

— Aşadar, au început să te aprecieze! strigă Pelle, bucuros.

Morten rise:

— M-am săturat să-mi tot văd articolele reproduse în ziarul nostru, deşi nu vor să mă recunoască; m-am dus la redacţie şi le-am atras atenţia asupra paragrafelor de lege în care e vorba de dreptul de autor. Păcat că nu le-ai văzut mutra. Dracu' s-o ia de treabă, dar nu-i nici o plăcere să-ţi cîştigi pîinea, ca să zic aşa, pe spinarea mizeriei. Şi te doare şi mai mult cînd mai trebuie să te duci apoi să cerşeşti banii pe care i-ai cîştigat cu sudoarea frunţii. Crede-mă că în alte împrejurări n-aş face-o; mai degrabă aş muri de foame. Dar n-am chef să mă las exploatat chiar de tovarăşii mei de partid! Ia spune, de ce n-ai mai dat pe-aici?

— Am avut foarte mult de lucru. Ce face Johanne? întrebă Pelle în şoaptă.

— În acest moment nu prea bine. Stă în pat. Întreabă tot timpul de ce nu vii.

— Am fost foarte ocupat în ultima vreme. Păcat că n-am izbutit încă să aflu ceva în legătură cu dînsa. Tot aşa de nesupusă este?

— Cînd o apucă îndărătnicia, dă a înţelege că dacă ar vrea, ne-ar putea ajuta să-i dăm de urmă. Îmi vine să cred că-i face plăcere să ne ducă de nas.

— Un copil nu poate fi atît de rafinat!

— Nu spune asta. Nu uita că nu e copil — prea a făcut multe experienţe! Am impresia că mă urăşte şi nu ştie cum să mă sîcîie mai rău. Nu-ţi poţi închipui de cîtă duşmănie e în stare! Parcă toate duhorile canalelor pe care le-a respirat s-au prefăcut în otravă în sufletul ei. Cînd vine la mine cineva la care ştie că ţin, începe să spună lucruri veninoase de cum îl vede plecat, numai ca să mă facă să sufăr. Singurul pe care îl cruţă eşti tu şi asta mă face să cred că trebuie să fie vreo legătură între voi, de care nu ştii. Ce-ar fi să mai încerci o dată s-o descoşi.

Se duseră la Johanne. Cînd deschiseră uşa, o văzură strecurîndu-se iute sub plapumă — ascultase la uşă. Acum se prefăcea că doarme dusă. Morten se întoarse la el în cameră să lucreze şi închise uşa. Pelle se aşeză pe marginea patului:

— Ei, Johanne! o strigă. Iţi aduc salutări. Ia ghiceşte de la cine?

— De la bunica! strigă ea şi se ridică repede în capul oaselor.

Apoi se ruşină că se lăsase prinsă şi se vîri din nou sub plapumă, de unde trăgea cu coada ochiului, bănuitoare şi cu buzele strînse. In privire şi în felul cum ţinea capul era ceva care trezi, într-însul, pentru o clipă, amintiri de mult uitate. Dar nu izbutea să facă nici o legătură.

— Nu, nu de la bunica. Dar pe unde se află ea acum? Mi-ar face plăcere să mai stau de vorbă cu dînsa. N-ai vrea să ne ducem la ea, cînd te vei face iarăşi bine?

Fetiţa stătea culcată şi privea batjocoritoare la el. Ochii îi sticleau de răutate.

— Ştiu c-ai vrea, drăguţule... îi răspunse ea cu refrenul unui cîntec, la modă.

— Spune-mi unde stă bunica ta, continuă Pelle luîndu-i mîna scheletică în mîinile lui. Haide, fii fetiţă bună!

— Da, la noapte!

Pelle se încruntă.

— Rea mai trebuie să fii dacă o poţi lăsa singură pe bunica ta, şi nici pe alţii nu-i laşi s-o ajute! Sînt convins că zace pe undeva şi o duce foarte greu!

Johanne privea amărită.

— Ba am şi bătut-o! strigă ea cu duşmănie.

Cînd văzu expresia de pe faţa lui Pelle, izbucni într-un hohot de rîs:

— Nu, aşa ceva n-am făcut, îl linişti ea. I-am luat numai bastonul şi i-am ascuns ochelarii, ca să nu poată coborî în stradă să ia smîntînă. A trebuit să mă trimită pe mine şi eu am mîncat-o toată şi am turnat apă în locul ei. Iar ea, care nu vede, a înjurat lăptăreasa că vinde apă chioară!

— Bine de mai potriveşti! spuse Pelle într-o doară.

— Şi am scobit şi tot miezul de pîine şi i-am lăsat babei numai coaja, urmă Johanne întărînd din cap.

— Ascultă, isprăveşte o dată! spuse Pelle trecîndu-i mîna pe fruntea asudată. Ştiu că te-am jignit.

Ea îi împinse mîna, furioasă, la o parte.

— Ştii ce? spuse ea deodată. Aş vrea să fii tatăl meu!

— Ţi-ar place?

— Da. Pentru că dacă ai fi bolnav şi sărac, m-aş purta cu tine cum m-am purtat cu bunica.

Johanne rîse înfundat.

— Ba eu sînt sigur că te-ai purtat foarte bine cu bunica, spuse Pelle serios.

Fetiţa îl privi ţintă să vadă dacă crede într-adevăr ceea ce spune, apoi se întoarse cu faţa la perete. Se vedea din felul cum se ghemuise, că lupta cu plînsul. Pelle încercă s-o întoarcă, dar ea se înţepeni.

— Nu vreau să mă duc la bunica! şopti ea înrăită. Nu vreau!

— Dar de iubit, o iubeşti!

— Nu, n-o iubesc. Nu pot s-o sufăr! A spus vecinei că-i stau în cale! Am auzit-o cu urechile mele spunînd că blestemata asta de fată e de vină că nu poate intra la azil... Şi doar alergam tot timpul şi cerşeam de mîncare pentru dînsa. Şi atunci am fugit!

Fetiţa vorbea cu greutate şi mototolea convulsiv plapuma; răguşise de tot.

— Totuşi, trebuie să-mi spui unde e, stărui Pelle. Iţi făgăduiesc să nu te duc la ea, dacă nu vrei.

Copila tăcea cu încăpăţînare, nu mai credea ea în făgăduieli.

— Dacă e aşa, nu-mi rămîne decît să mă duc la poliţie, căci vreau să dau de urma ei. Asta nu-i de loc plăcut!

— Bineînţeles. Că doar ai stat la închisoare! strigă ea cu un hohot scurt.

Pelle se întunecă la faţă.

— Găseşti că-i de rîs? o întrebă el, clipind din ochi. Sînt sigur că bunica n-a rîs de asta!

Johanne se întoarse pe jumătate.

— Nu. Bunica a plîns. A plîns că nu mai avea cine să ne dea de mîncare... de asta a plîns!

Pelle înţelese.

— Unde v-aţi rătăcit atunci, pe păşunea comunală? Fusese vorba să mîncăm împreună, spuse el.

— Aha! Atunci cînd te-au închis? Nu te-am găsit şi, dac-am văzut aşa, ne-am dus acasă.

Se întorsese de tot spre el şi sta întinsă, privindu-l atentă, cu ochii ei mari, cenuşii. Era privirea Hannei, îndărătul căreia mocnea aceeaşi uimire în faţa vieţii; numai că aici se adăugase şi o înspăimîntătoare cunoaştere a lucrurilor. Deodată îi trecu un spasm pe faţă; descoperise că fusese păcălită şi îl fulgeră cu privirea.

— E adevărat că tu şi cu mama aţi făcut amor? întrebă ea deodată, cu răutate.

Pelle roşi. Întrebarea îi tăiase respiraţia.

— Îţi spun bucuros tot ce-a fost cu mama ta, dacă îmi spui şi tu tot ce ştii, îi răspunse privind-o deschis în ochi.

— Şi ce vrei să-ţi spun? întrebă ea pe un ton de interogator. Ai de gînd să scrii despre mine la gazete?

— Fetiţo dragă, trebuie să dăm de bunica ta. Poate că moare de foame!

— Cred că e la azilul de bătrîne, spuse fetiţa încet. Înainte mă duceam pe-acolo în fiecare joi; bătrînii au voie atunci să iasă şi să cerşească de-o cafea; o dată am văzut-o şi pe dînsa.

— Şi nu te-ai apropiat de ea?

— Nu. Pentru că n-am vrut să-i aud văicăreala.

Johanne nu mai era nici dîrză, nici îndărătnică; zăcea trasă la faţă şi, pe cînd îi răspundea în silă la întrebări, se juca încurcată cu degetele lui. Răspunsurile ei scurte se înlănţuiau în mintea lui, alcătuind o poveste tristă.

Încă de pe vremea cînd arsese Arca, bătrîna văduvă nu mai era bună de nimic; se simţea sfîrşită şi neputincioasă şi cînd îl închiseseră pe Pelle, se năruise de tot.

O duceau foarte greu şi cînd Johanne băgă de seamă că era o piedică pentru bătrînă, fugi — acolo unde putea să-i fie mai bine. Şi ei îi stătuse bătrîna în cale; avea aceeaşi fire visătoare şi uşuratică, ca şi maică-sa. Şi aşa, rupsese lanţurile şi se aruncase în braţele minunăţiilor. Un tovarăş de joc mai mărişor o silui şi o duse apoi băieţandrilor de pe la depozitele dinafara oraşului. Acolo duse o viaţă vagabondă. Dormea adesea sub cerul liber şi, din cînd în cînd, mai şterpelea cîte ceva, dar nu trecu mult şi învăţă să cîştige bani pe cont propriu. Cînd venea frigul intra ca spălătoare de vase pe la bodegi, sau făcea drumuri pentru prostituatele din cartier; ca prin minune, nu căzuse niciodată în mîinile poliţiei. La început o pornise de cîteva ori înapoi spre bunică-sa, dar nu trecu niciodată dincolo de prima treaptă. Pe de o parte se temea să n-o pedepsească, iar pe de alta ştia că nu va putea îndura s-o asculte pe bătrînă scîncind şi văicărindu-se într-una. Încet-încet se obişnui cu noul ei fel de viaţă şi nu mai simţi nevoia să iasă din situaţia aceasta, probabil pentru că se obişnuise cu băutura. Din cînd în cînd se strecura la azil, s-o vadă pe bunică-sa. Nu ştia nici ea de ce o face şi susţinea morţiş că nu o poate suferi. Învinuirea nedreaptă a bătrînei, cum că i-ar fi fost povară, i se înfipsese adînc în suflet. În ultimul an lucrase cîtva timp într-o tavernă de marinari, în port, a unui hangiu anume Elleby, acelaşi ademenitor de ţărani peste care dăduse şi Pelle cînd sosise la Copenhaga şi care îl jumulise de bani. Elleby avea obiceiul să adopte

minore. În felul acesta ocolea legea şi ţinea personal de serviciu feminin pentru marinari. De obicei, după un an-doi fetele mureau, aşa încît Elleby umbla în permanenţă cu o brasardă de crep negru. Şi Johanne urma să fie adoptată, dar fugise la vreme.

Încet —, încet destăinui totul — aşa brutal şi înfiorător cum era, cu încrederea instinctivă pe care i-o arătaseră lui Pelle toate făpturile din Arcă şi pe care ea o moştenise de la maică-sa şi de la bunică-sa. Ce abis înspăimîntător! El îşi văzuse de drum, crezînd că nu era nici o grabă şi că viaţa e mai bogată decît îşi închipuie oamenii. Dar copiii, bieţii de ei! Şi ei să aştepte pînă îşi va fi format el o opinie asupra diversităţii vieţii? Să aştepte şi să piară? Era oare nevoie, la urma urmei, să ai cunoştinţe speciale şi un ochi ascuţit care să privească departe în viitor, ca să lupţi pentru condiţii de viaţă mai drepte? Mai era nevoie şi de altceva, decît să fii bun? Pe cînd el citea, poate că copiii erau călcaţi în picioare cu miile; şi aceasta ţinea de viaţă şi cerea luare-aminte! Pentru întîia dată Pelle se îndoi de dînsul!

— Ei, acuma trebuie să te culci şi să dormi, îi spuse el blînd mîngîind-o pe frunte; fetiţa ardea şi tîmplele îi zvîcneau. Speriat, Pelle îi pipăi pulsul. Mîna, numai piele şi oase, arsă de febră, se lăsă moale într-a lui. Pulsul o luase razna. O mistuiau frigurile Hannei.

Cînd vru să se ridice, mîna ei se încleştă.

— Mama a făcut dragoste cu tine? întrebă ea în şoaptă, privind plină de nerăbdare în ochii lui. Deodată Pelle înţelese tîlcul acestei întrebări stăruitoare precum şi purtarea blajină a fetiţei faţă de el.

O clipă privi şovăitor în ochii ei plini de aşteptare, apoi dădu încet din cap:

— Da, Johanne, eşti fetiţa mea, şi se plecă asupra ei.

Ea îşi schimonosi faţa palidă într-un zîmbet slab şi, stingherită, îi atinse bărbia ţepoasă. Apoi se întoarse şi adormi.

În cîteva cuvinte, Pelle îi spuse lui Morten povestea copilei; îi vorbi despre doamna Johnsen şi despre

bărbatul ei, despre cum luptaseră amîndoi zadarnic să se ridice; despre moartea lui groaznică în canal și despre Hanne, care crescuse pe grătarul de peste hazna, în chip de prințesă sărbătorită a Arcei; îi vorbi de felul cum voise să prindă fericirea și cum se alesese în locul ei cu acest copil nenorocit.

— Nu mi-ai spus niciodată despre Hanne, spuse Morten ridicînd ochii la el.

— Nu, nu ți-am spus, răspunse Pelle încet. Era și pentru mine ca un fel de nălucire minunată, un vis frumos. A dansat pînă a căzut și a murit. Ar fi bine să-i faci copilului pe plac și s-o faci să creadă că eu sînt tatăl ei.

Morten aprobă din cap.

— Du-te, te rog, din partea mea la azilul de bătrîne și vezi ce e cu bunica. Nu-i drept să-și petreacă acolo bătrînețile! spuse el privind în jurul lui prin cameră.

— Dar nici aci n-o poți adăposti, spuse Pelle.

— Poate că s-ar găsi totuși o modalitate. Ea și cu fetița trebuie să stea împreună.

Pelle plecă. Se duse mai întîi acasă să-i ducă lui Ellen banii, apoi o luă repede spre azil.

O găsi pe madam Johnsen la infirmerie. Bătrîna nu mai avea multe zile. Dură un timp pînă să-l recunoască; trecutul, însă, îl uitase de tot. Rămase nepăsătoare chiar și atunci cînd îi spuse că nepoată-sa a fost găsită. Zăcea și se văicărea, fără să înțelegi bine ce spune. Plîngea că n-are ce mînca, pentru că tot mai credea că trebuie să facă rost de bani de chirie și de mîncare pentru ea și fetiță. Grijile bătrîneții îi intraseră în sînge.

— Nu se bucură că stă aici și că o duce bine, spuse o bătrînă dintr-un pat de alături. Tot timpul se zbate să facă rost de cele de trebuință. Cum se liniștește puțin, pleacă în Jutlanda.

La auzul acestui cuvînt, doamna Johnsen își îndreptă ochii spre Pelle.

— Tare aș vrea să mai văd o dată Jutlanda înainte de a muri, spuse ea. De cînd am venit încoace în tinerețe, mi-am tot spus că cu cei dintîi bani pe care îi voi avea de prisos, am să mă duc acasă. Dar n-am

ajuns niciodată s-o fac. Fetița Hannei vrea și ea să trăiască și la vîrsta asta mănîncă zdravăn. Și o luă iar de la început.

Infirmiera veni și-i spuse lui Pelle că trebuie să plece. El se ridică și se aplecă spre bătrînă să-și ia rămas bun. Gîndul că femeia aceasta, care fusese atît de bună cu el, abia îl mai recunoștea, îl mișca foarte mult. Bătrîna bîjbîi cu amîndouă mîinile și-i apucă mîna dreaptă, întocmai cum fac orbii cînd recunosc pe cineva ; apoi îl privi fără expresie, cu ochi, pe care moartea parcă își pusese pecetea.

— Tot mai ai o mînă bună, îi spuse ea încetișor, cu glasul specific bătrînilor, care pare că vine din depărtare. Hanne ar fi trebuit să te ia pe tine. Multe ar fi fost azi altfel...

7

Cei de la bibliotecă se mirau de lucrătorul serios și tăcut, care mînuia cărțile de parcă ar fi fost cărămizi. Îl simpatizau și îl ajutau să găsească ce-i trebuia.

Printre funcționari se afla și un bibliotecar bătrîn, care se apropia de obicei de Pelle să-l întrebe dacă îi poate fi de folos. Era un domn mititel și stafidit, cu ochelari de aur, cu părul și cu mustața cărunte și rare, ceea ce dădea feței lui palide o expresie zîmbitoare. Petrecuse o viață de om printre vrafurile de cărți ; praful din ele îi intrase în plămîni și în sală răsuna mereu tusea lui uscată ca un lătrat.

Bibliotecarul Brun era holtei și se spunea că ar fi foarte bogat. Elegant și îngrijit nu prea era și totuși se vedea din toată înfățișarea lui că nu stătuse niciodată în bătaia urgiilor vieții. În scrieri susținea cu un fanatism brutal cultul eului și considera conștiința drept singura lege în fața căreia trebuia să se plece omul. Deși necomunicativ și mizantrop din fire, se simțea totuși atras de Pelle, despre care știa că fusese odinioară sufletul mișcării de ridicare a maselor. Urmărea mirat și curios evoluția muncitorului modern ;

din cînd în cînd, venea la Pelle cu cîte unul din eseurile lui şi îl ruga să-l citească. De obicei aceste lucrări tratau despre natura personalităţii, porneau de la concepţia eului şi duceau la un filozof oarecare, sau la vreuna din religii, încercînd să pătrundă pe această cale problemele la ordinea zilei. Discutau apoi în şoaptă cele cuprinse în eseu. Bătrînul filozof, ale cărui idei erau anevoie accesibile şi care era citit de foarte puţini, nutrea o dragoste nenorocită pentru marele public şi pîndea încordat să vadă cam ce-ar putea înţelege un muncitor din ideile lui. Pe cît de blajin şi de sfios era el din fire, pe atît era de tăios în concepţii şi nu se da în lături de la nici o violenţă. In privinţa înălţării clasei de jos, se arăta, însă, neîncrezător. „Oamenii nici nu ştiu să citească ca lumea. Omul mărunt nu ia niciodată în mînă o carte serioasă", spunea el. Trăise atît de mult printre cărţi, încît credea că în ele se află adevărata viaţă.

Incetul cu încetul, ajunseră să se cunoască bine. Brun era ultimul vlăstar al unei vechi familii care se stingea şi care fusese foarte bogată de-a lungul multor generaţii. Dispreţuia banul şi nu-l socotea printre bunurile vieţii ; cum nu îndurase niciodată lipsuri, avea puţine pretenţii şi se lipsea cu uşurinţă de orice, ca să ajute pe alţii. Se spunea că trăieşte cumpătat ca un spartan şi că îşi cheltuia rentele ca să ajute pe săraci. Avea multe puncte comune cu cei de jos, nu numai în teorie, ci chiar şi organic. Pelle văzu, spre surprinderea lui, că desfiinţarea ordinii sociale existente poate porni şi de la straturile de sus ale societăţii. Poate că viitorul se ridică din cele două flancuri opuse ale societăţii în acelaşi timp.

Intr-o zi, Brun aduse vorba, pe departe, despre situaţia lui Pelle ; părea să fie bine informat.

— N-ai vrea să te apuci de ceva care să-ţi pună puţin trebile pe roate ? Mi-ar face plăcere să-ţi fiu de folos.

Pelle nu-şi dădea încă bine seama cam ce ar trebui să facă în viitor.

— Deocamdată mai domneşte încă haosul în capul meu, răspunse el.

— Şi totuşi trebuie să trăieşti! Fă-mi plăcerea şi primeşte un împrumut pînă te vei descurca, spuse Brun. Cînd Pelle nu vru să primească, adăugă: Ca să fii bun de ceva şi să te liberezi, ai nevoie de bani. E o mare porcărie, dar n-ai încotro! Aşa stau lucrurile şi pace! Nu-ţi dăruieşte nimeni cele de care ai nevoie, aşa că ori primeşti banii pe calea pe care ţi-i ofer eu ori trebuie să înduri lipsuri.

— Mai degrabă îndur lipsuri, răspunse Pelle.

— Mi se pare că într-una tot asta faceţi, dumneata şi cu tovarăşii dumitale de partid — şi ce mare necaz îi căşunaţi societăţii? Nu faceţi decît să-i acordaţi banului o importanţă prea mare! Omul mărunt are prea mult respect faţă de avutul altora. Zău dacă nu-i aşa! Pe vremuri, cel sărac nu se îndura nici măcar să bage ceva în gură; ce era mai bun se cuvenea nevestei. De aceea îl şi considerăm noi pierdut — prea e uşor să strîngi averi pe spinarea lui! Urmaşii lui mai tîrîie încă şi azi după ei o bună parte din prejudecăţile moştenite.

— Banul te înrobeşte, îl întrerupse Pelle.

— Nu întotdeauna, răspuse Brun rîzînd. În lumea mea, toţi împrumută şi iau pe credit, fără măcar să clipească. Cu cît fac mai multe datorii, cu atît mai bine! Niciodată nu se poartă ei mai de sus cu cineva decît atunci cînd îi sînt datori! În privinţa aceasta gîndim mult mai liber decît voi. De altfel aci e punctul în care se observă mai uşor graniţa dintre clasa de sus şi popor. Teama de a nu datora nimănui nimic şi străduinţa de a răsplăti îndoit binele care ţi se face sînt poate foarte frumoase şi folositoare în lumea noastră, dar asta e pricina pentru care sînteţi călcaţi în picioare în raporturile cu noi. Noi nu avem asemenea scrupule şi, de altfel, cum le-ar merge celor care se lasă slujiţi din leagăn şi pînă la groapă şi care trăiesc tot timpul exclusiv din serviciile pe care le acceptă, dacă le-ar avea?

Pelle îl privea uluit.

— Săracii nu posedă altceva decît sentimentul onoarei şi de aceea şi veghează asupra lui cu atîta străşnicie, adăugă el. Şi cum se face că nu v-aţi gîn-

dit niciodată că din această concepție asupra onoarei tragem noi atîtea foloase? întrebă Brun, mirat. Dacă cercetezi morala actuală, vezi că trebuie să fi fost născocită de noi, cu scopul să fie pusă în practică de voi. Te miri că mă auzi vorbind așa? Ei, eu sînt doar un exemplar degenerat al clasei de sus, unul din cei care s-au depărtat de tulpină și nu mai seamănă cu ea. Am văzut adineauri cît de surprins ai fost că nu te-am bătut pe umăr, spunîndu-ți: „Sărac, dar mîndru! Așa să rămîi tinere!" Totuși, să nu tragi cine știe ce concluzii — cum ți-am spus, nu sînt ca ei. Ce zici, poate că tot ți-aș putea da o mînă de ajutor?

Abia acum nu mai voia Pelle să primească; parcă se prăbușise ceva într-însul și conștiința acestei prăbușiri îl făcea să se încăpățîneze și mai mult.

— Ești încăpățînat ca toți oamenii din popor, îi spuse Brun, cam supărat.

In drum spre casă, Pelle se gîndi la discuția cu Brun. Firește că simțise din totdeauna limpede că lumea era un echipaj de lux la care trăgeau el și cu ai lui; legile și ordinea socială alcătuiau hamurile și hățurile, care sileau caii să meargă cuminți, în trap, înaintea caleștii. Cei din caleașcă contestau adesea acest lucru, iar el se îndeletnicea acum cu istoria și cu statistica, tocmai ca să poată face la un moment dat dovada de nezdruncinat că totuși așa era. Și iată că vine unul din cei din caleașcă și declară că așa stau lucrurile; nu o spunea o carte, ci un om în carne și oase, care se afla chiar în fața lui, ceea ce nu putea decît să-i întărească credința.

Mare nevoie avea el acum de convingerea asta, pentru că acasă se alesese praf din toate. Se terminase cu pensiunea artiștilor: Ellen vindea tot ce putea.

— Dă-o dracului de lege! răspundea ea, cînd îi atrăgea el atenția că nu e just ce face. Doar nu-i vom dărui negustorului de mobile tot ce i-am plătit, numai pentru că are un petic de hîrtie de la noi! Cum vindem mobilele îi dăm și restul care i se mai cuvine!

Chiar tot ce i se cuvenea nu primi el, pentru că mai trebuiau să şi trăiască. Restul datoriei le atîrna ca sabia lui Damocles deasupra capului. Dacă descoperea negustorul că mobilele fuseseră vîndute, putea să iasă mare bucluc.

— Gîndeşte-te că am mai fost condamnat o dată!

— Doar nu te pot pedepsi pe tine pentru ce fac eu! se miră Ellen, privindu-l îngrozită. Vai, Pelle, ce-am făcut?! De ce nu te-am ascultat? Era gata să leşine; deodată se ridică plină de energie: Trebuie să facem tot posibilul ca să plătim restul cît mai repede. Nu se poate... facem noi rost de cele douăzeci de coroane!

Ellen se repezi sus pe scări, în casă, şi se întoarse numaidecît cu paltonul şi cu pălăria.

— Ce vrei să faci? o întrebă Pelle încremenit.

— Ce să vreau? Mă duc la regina Therese. Îmi face ea rost de bani! îi spuse ea sărutîndu-l. Nu-ţi fie teamă!

Nu trecu mult şi se întoarse cu banii.

— Acceptă să lucrez pentru ei, spuse Ellen bucuroasă.

Primejdia fu aşadar înlăturată — numai de ar fi izbutit tot aşa şi cu împrumutul! Treaba aceasta nu era chip să fie urnită din loc; ratele păreau să se înghită unele pe altele. Fuseseră nevoiţi de cîteva ori să ceară amînare şi de fiecare dată cămătarul adăugase la restul sumei îndoitul ratei neplătite, zicînd că erau amenzi de întîrziere.

Pelle citea numai arareori acum; îi pierise cheful. De dimineaţă şi pînă seara tîrziu era pe drumuri, să mai cîştige cîte ceva. Căra mobilă pentru negustorul de vechituri şi umbla pe străzi, cu un cărucior, primind să transporte orice se nimerea.

Într-o zi Ellen veni acasă cu o tăietură de gazetă, pe care i-o dăduse regina Therese. Se oferea unui cizmar de meserie şi om de încredere un loc bun şi bine plătit.

— Anunţul a apărut azi-dimineaţă, îi spuse Ellen, nerăbdătoare. Numai de n-ar fi prea tîrziu! Trebuie să te duci îndată acolo!

Scoase repede din dulap hainele cele bune şi îi ajută să se îmbrace.

Pelle luă tramvaiul ca să ajungă mai repede la fabrica de ghete, deşi nu prea avea nădejde că va obţine slujba. Fabricantul se nimerise să fie unul dintre cei mai înverşunaţi duşmani ai lui, de pe vremea cînd, ca patron, avusese de furcă cu Pelle care organiza breasla. Tînărul maistru se pricepuse să ţină pas cu dezvoltarea luată de industrie şi ajunsese fabricant.

— A, dumneata eşti ! spuse fabricantul. Diferendul pe care l-am avut noi pe vremuri nu trebuie să fie o piedică, dacă ne putem înţelege asupra condiţiilor. Aş avea nevoie de un om care să vadă de toate cîte puţin şi să fie un fel de mînă dreaptă a mea ; să-mi preia greul şi să supravegheze totul cînd sînt eu plecat. Cred că dumneata ai fi foarte potrivit pentru aşa ceva, căci eşti un om cu trecere în cercurile muncitoreşti ; aş dori ca lucrurile să decurgă în linişte şi fără ciocniri şi nici să nu mă coste prea mult. Înţelegi ce vreau să spun ? Poţi obţine multe cu binele, căci ce te costă vorba dulce ?... După experienţa mea, nimic ! Unde mai pui că acum sînt şi eu în partid.

— Dumneata, în partid ? întrebă Pelle surprins.

— Da. Şi de ce, mă rog, n-ar fi şi un patron membru de partid ? Ai putea să-mi spui ? După ce ai tras cu ochiul în culise, vezi că nu ai de ce te nelinişti — şi apoi mai sînt şi unele foloase. Peste zece ani, orice om cu scaun la cap va fi social-democrat !

— Se prea poate, spuse Pelle rîzînd.

— Firește, nu ? Într-o seară îi spui nevesti-mi : „Ştii ce, dragă, mai mare ruşinea că nu sînt şi eu în partid; în alte ţări au ajuns să fie membri de partid şi milionarii, şi conţii, şi baronii". La început, nu i-a prea fost pe plac, dar acum e foarte mulţumită. A recunoscut şi ea mai deunăzi, că dai numai de oameni simpatici acolo, ba chiar şi de persoane distinse. Ei, la început nu convingerea m-a împins să mă alătur, dar acum, zău aşa, că sînt de aceeaşi părere cu toate cîte spuneţi voi, căci aveţi dreptate ! Şi unde mai pui că e singurul partid care le vine anarhiştilor de hac, fir-ar ai dracului să fie ! Ce, nu-i aşa ? După părerea mea, ar

trebui să se unească toată lumea să le dea ăstora la cap, şi să vezi că pînă la urmă aşa are să se şi întîmple. M-am gîndit eu mult la politică şi am ajuns la concluzia că noi, patronii, ne-am purtat de la început al dracului de tîmpit; n-ar fi trebuit să combatem mişcarea; asta n-a făcut decît să-i îndîrjească şi mai mult pe muncitori şi i-a împins la tot felul de bădărănii! Vezi şi dumneata cum s-a schimbat mişcarea, de cînd am început să ne scoatem pălăria în faţa ei! S-o ştii de la mine, omul e aşa cum te porţi cu el! N-ar fi fost nici ei atît de grosolani, dacă ne-am fi purtat şi noi mai blînd — asta admiţi şi dumneata? Vreţi şi dumneavoastră mîncare bună, îmbrăcăminte curăţică şi mai vreţi să fiţi şi oameni în rînd cu lumea. De aceea bine aţi făcut că aţi tăiat capătul de jos, căci dacă ai prea multe boarfe ca balast, nu poţi urca — golanii care desfac caldarîmul şi sar la bătaie nu sînt de mine! Trebuie să avem răbdare pînă vine şi rîndul partidului nostru la caşcaval. Asta e punctul meu de vedere politic. Ei, şi dumneata ce zici?

— Eu nu mă pricep la maşini, răspunse Pelle.

— Lasă că te descurci dumneata, repede! Dar, la urma urmei, nici nu e vorba de asta; nu trebuie decît să te pricepi cum să-i iei pe muncitori, şi ai dat doar dovadă că ştii! Iţi plătesc treizeci şi cinci de coroane pe săptămînă, ceea ce e, după cîte cred eu, un salariu bun; în schimb, trebuie să ai, firește, grijă de interesele mele, căci n-am intrat în partid ca să pierd. Pricepi ce vreau să spun! Da, şi afară de asta mai ai şi locuinţă gratis, bineînţeles în corpul de casă din faţă; în schimb vei fi un fel de administrator al clădirii din dos — acolo sînt trei scări de intrare şi locuinţe de cîte o cameră. Nu-mi place să mă ocup singur de treaba asta, pentru că prea sînt multe bucluri cu adunătura care locuieşte acolo. Sînt foarte stricăcioşi şi plătesc numai cu sila. Cum îi iei mai repede, aleargă la redacţie la *Muncitorul* şi îţi fac mizerii. Nu prea vreau să risc aşa ceva; prefer să decurgă lucrurile în liniştе, căci sper să ajung membru în conducerea centrală. Deci, primeşti o mie opt sute de coroane pe an şi o locuinţă de patru sute de co-

roane, ceea ce face împreună două mii două sute de coroane, o leafă destul de frumușică, ce zici? Dar e și drept că pînă nu ungi, nu merge... Ei, batem palma?

Pelle ceru răgaz pînă a doua zi, ca să se mai gîndească.

— Și la ce te mai gîndești? Nu-i bine să se gîndească omul prea mult — în ziua de azi e nevoie de acțiune. Cum ți-am mai spus, lucrul principal nu e cunoașterea meseriei aici. Mie îmi trebuie cineva cu autoritate! Cu alte cuvinte, dumneata vei fi omul meu de încredere. Bine, atunci mîine îmi dai răspuns!

Pelle o luă încet spre casă. Nu știa nici el de ce mai ceruse timp de gîndire, căci era pe deplin lămurit. Dacă vrei să ai un cămin plăcut, trebuie să iei lucrurile cum sînt și să nu te dai în lături cînd se prezintă pentru prima oară posibilitatea ca nevasta și copiii să o ducă ceva mai bine. Iată-l, așadar, și tartor al tovarășilor lui!

O luă prin piață și prin partea cea mai animată a orașului. Pe aici era iluminat ca de sărbătoare. Lămpile cu arc atîrnau peste caldarîm asemenea unui cîrd lung de păsări de pradă. Din cînd în cînd, se clătinau, părînd că bat din aripi ca să se țină în aer; în mișcarea lor adunau sub ele întunericul nopții, care își flutura umbrele de-a lungul străzii, făcîndu-se apoi nevăzut. Din ulițele laterale, întunericul căsca ochii și gura către lumina strălucitoare; tot felul de zgomote neplăcute veneau dinspre ele; chicoteală de prostituate, plînset jalnic de copil părăsit, văicăreli înăbușite de femeie maltratată. Oamenii, însă, se plimbau pe stradă perechi-perechi, vorbind liniștit între ei; nu auzeau nimic din toate acestea. Își scoseseră de prin dulapuri paltoanele îmblănite și gustau plăcerea frigului, care începea să se facă simțit.

Din cafenelele cele mari, înțesate de lume, se auzea muzică; oamenii ședeau înghesuiți în grupuri strînse și păreau blajini și bine dispuși. Pe măsuțele din fața lor stăteau bateriile cu sticle de șampanie, cu gîturile îndreptate piezîș în sus, gata să doboare și cerul pentru ei, dintr-o împușcătură. Cît de siguri erau ei de ziua de mîine! Cum de nu-și dădeau seama că

stau pe o pojghiță subțire, cu iadul sărăciei de-a dreptul sub picioare? Sau poate tocmai din pricina asta erau atît de ușuratici? Azi ție, mîine mie! Se împăcaseră, se vede, cu gîndul acesta și luau ce le pica în palmă, fără să dea prea mult atenție protestelor răgușite ce se ridicau de prin curțile dosnice.

În Piața Primăriei, lîngă un felinar, stătea un om și vindea ziare.

— Cinci öre, dacă aveți de unde, dacă nu, pe gratis, spuse el virîndu-i lui Pelle în mînă o gazetă.

Omul era palid, avea cearcăne la ochi și purta o barbă mare, neagră. Părea să aibă în suflet o durere, care îl rodea fără încetare. Pelle se uită lung la el — era Peter Drejer, tovarășul lui de ucenicie, de-acasă!

— Ce-i cu tine, Peter? Te-ai făcut vînzător de ziare? îl întrebă el, întinzîndu-i mîna.

Peter Drejer îi răspunse la salut. Avea aceeași privire care-și scrutează durerea mistuitoare, ca și atunci cînd îl văzuse Pelle ultima dată; părea însă și mai dus pe gînduri.

— Da, după cum vezi, sînt vînzător de ziare, răspunse el. Însă numai după orele de lucru. Foița asta o scriu și o tipăresc chiar eu. Are să-ți facă bine s-o citești.

— Și despre ce scrii?

— Despre tine și despre mine.

— Este probabil anarhistă, nu? întrebă Pelle, citind titlul. Ciudat mi-ai mai părut cînd te-am întîlnit ultima dată.

— Citește-o și ai să vezi; apoi adresîndu-se trecătorilor: Poftiți, vă rog, cinci öre dacă aveți de unde, dacă nu, pe gratis, striga el, întinzînd foile.

Mai încolo stătea un gardist și-l pîndea; se tot apropia încet, încet de el.

— Se vede că ești pus sub observație, spuse Pelle, atrăgînd atenția lui Peter asupra polițistului.

— Cu asta sînt eu deprins. Mi-au confiscat biata gazetă de cîteva ori.

— Atunci n-o fi chiar atît de nevinovată, spuse Pelle zîmbind.

— Nu fac altceva decît să-i sfătuiesc pe oameni să gîndească independent!

— Sfatul acesta poate deveni foarte primejdios, dacă e urmat!

— Poate. Porcăria e că poliția mă lovește în profesie: cum găsesc de lucru la vre-un meșter, ise și înființează un gardist și-i pune în vedere să mă dea afară. Ei, asta e tactica obișnuită a claselor dominante; ne lovesc la stomac, care e inima noastră.

— Trebuie să-ți vină destul de greu să te descurci, îl căină Pelle.

— Ba merge. Din cînd în cînd, mă mai închid... fără temei legal; după ce trece o bucată de vreme, îmi dau drumul, tot fără temei, așa cum m-au închis. Și-au pierdut capul, dar asta nu e spre lauda unei mașinării, care e pusă în mișcare cu singurul scop să ne înrobească. Am impresia că tare-ar mai avea ei chef să mă mături din drum, dacă ar putea s-o facă! Numai că țara noastră nu e destul de mare, ca să poți face pe cineva să dispară fără urmă. Dar acum nu mai vreau să fiu ca o fiară hăituită. Cu toate că disprețuiesc legile, care nu sînt altceva decît masca sub care se ascunde puterea brutală, bag bine de seamă să le am de partea mea. Dacă se vor servi totuși de forță, n-o să mă las!

— Prea e mare disproporția, spuse Pelle, privindu-l cu seriozitate.

— Nimeni nu e obligat să-și bage nasul unde nu-i fierbe oala, dacă n-are chef! În țara asta ne lipsește ceva, și anume extrema consecvență față de noi înșine, respectul de sine. De aceea își și bat joc de noi după pofta inimii!

O luară spre periferie. În fața unei cafenele, stătea pe trotuar o femeie ofilită, cu un copil în brațe, și oferea trecătorilor cîteva tulpini jalnice, care trebuiau să însemne că sînt flori. Peter Drejer o arătă și apoi întinse mîna spre publicul din cafenea. Fața îi era schimonosită de durere.

— Eu n-am nimic împotrivă ca oamenii să guste plăcerile vieții, spuse Pelle. Ba chiar mă bucur să văd că mai sînt și fericiți pe lume. Urăsc sistemul, nu pe

om. Afară, bineînțeles, de cei cărora nu le tihnește să vadă că au și alții ceva, ci se bucură cînd îi știu că rabdă!

— Și crezi că e vreunul, colo înăuntru, căruia să-i pară bine că mai are și altul? Crezi că e măcar unul care să spună: „Uite, am norocul să cîștig douăzeci și cinci de mii de coroane pe an, dar mie îmi ajung cinci mii, restul să fie pentru săraci". Da' de unde! Șed aici și risipesc prisosul muncii celui sărac, în timp ce-l mai și batjocoresc: bărbații vorbesc de rău pe muncitori, iar femeile pe servitoare și, de bine ce-s ghiftuiți pînă-n gît, nu le mai tace gura. Intră și tu într-o zi și trage cu urechea printre mese la cele ce spun. Ai să auzi că săracii sînt murdari, necredincioși, nerecunoscători, cu toate cîte fac pentru ei, și că numai ei sînt de vină de propria lor mizerie! Unora le face asta praznicul mai gustos, altora le amorțește mustrarea de cuget. Și cînd te gîndești că toate de cîte se bucură sînt de fapt făcute numai de săraci! Pînă și obiectul cel mai rafinat, tot prin mîinile lor murdare a trecut și miroase picant a sudoare și a foame! Iau totul drept ceva de la sine înțeles. Li se pare firesc ca săracului să-i meargă așa și nici nu se mira că nu li se întîmplă nimic pentru purtarea lor — ceva piperat, ca de pildă un pic de otravă în mîncare! Gîndește-te și tu cîte milioane de săraci se îndeletnicesc zilnic să pregătească bogaților bucate alese. Săracii aceștia sînt atît de blajini, încît nici nu le trece prin minte să se răzbune! Capitalul doarme, literalmente, cu capul în poala noastră și ne mai și înjură în somn! Și totuși nu-i sucim gîtul!

Lîngă Viktoriagaade se opriră. Gardistul se luase după ei și se opri și el de cealaltă parte a străzii. Pelle îi atrase atenția însoțitorului său.

Peter se uită cu nepăsare peste drum.

— Seamănă cu un copoi englezesc, spuse el liniștit. Are dinți cu care să te sfîșie, dar nici urmă de minte! Ceea ce mă doare e că tot noi furnizăm cîinii cu care ne hăituiesc. Dar începem în curînd și propaganda în armată! Dădu bună seara și plecă.

Ellen îl luă în primire chiar de jos, din fața casei.

— Ei, cum a mers ? întrebă ea cu nerăbdare. Te-au angajat ?

Pelle îi povesti pe îndelete cum stăteau lucrurile.

Ea îi petrecu brațul pe după gît.

— Acum ești cineva ! spuse ea privindu-l fericită. De-ai ști ce mîndră sînt de tine ! Pelle, ne-am îmbogățit ! Auzi, treizeci și cinci de coroane pe săptămînă ! Nu te bucuri ?

— Ba mă bucur că tu și copiii aveți s-o duceți în sfîrșit ceva mai bine.

— Dar tu, Pelle, ce zici ? Mi se pare că nu ești chiar așa de încîntat ! Și totuși e un loc de vază !

— Prea ușor n-are să-mi vină, dar voi încerca să mă descurc cît mai bine, răspunse el.

— Nu te-nțeleg de loc ! Știu că trebuie să ai grijă de interesele fabricantului ; asta e urmarea firească a unei asemenea slujbe. Are și el de bună seamă dreptul să pună pe cineva care să-i supravegheze drepturile.

Ellen îi puse dinainte mîncarea, pe care i-o păstrase caldă la cuptor. Din cînd în cînd se uita la el, mirată. Avea el azi ceva ce nu putea să-nțeleagă. De cînd fusese la închisoare, judeca lucrurile într-un fel cam ciudat, dar asta nu era de mirare. Ellen se apropie de el și îl netezi pe păr.

— Ai să vezi că ai să fii foarte mulțumit, spuse ea. Norocul nostru că nu-i place să-și supravegheze singur treburile !

— Se ocupă de politică, răspunse Pelle absent. Deocamdată și-a vîrît în cap să intre în consiliul municipal, cu ajutorul voturilor muncitorești.

— Atunci e foarte inteligent din partea lui că vrea să te angajeze, se aprinse Ellen. Tu te pricepi la astea și poți să-l ajuți. Dacă sîntem economi, s-ar putea să strîngem destul, ca să-i cumpărăm afacerea !

Ellen părea grozav de fericită și își dădea osteneala să-l răsfețe ba într-un fel, ba într-altul. Bucuria o făcea și mai frumoasă și, cînd o vedea așa, Pelle nu mai era în stare să regrete nimic ; se jertfise pentru el și nu se putea să nu-i intre în voie. Trebuia cu orice

preț s-o vadă o dată și o dată dîndu-i-se în plinătatea fericirii, căci, doar ei îi datora totul. Frumoasă mai era în neîntinarea ei! Se mai îmbrăca și acum în negru și așa, cu părul negru care îi încadra fața palidă, părea o „soră" care a trecut prin multe și le făcuse pe toate numai din milostenie.

Își dădu seama că n-o mai văzuse niciodată rîzînd din toată inima, căci de obicei zîmbea numai, nu izbutise încă s-o facă să-și deschidă sufletul și să fie fericită. De aceea, cu toate că împărțise cu el casa și masa, păstrase totuși pentru sine ce era mai frumos într-însa — ca o fată mîndră de fecioria ei. I se îmbujorau obrajii, pe cînd îl privea cu încordare. Pelle nu mai însemna pentru ea monotonia mohorîtă, ci basmul care se înfăptuiește fără veste, cînd ți-e nevoia mai mare. Asemenea prefacere nu era cu nimic prea scump plătită! Femeile nu sînt făcute să trăiască în nenorocire și singurătate, ci sînt flori care se deschid din plin abia sub sărutul fericirii! Ellen avea tot dreptul să treacă răspunderea pe umerii lui!

A doua zi dimineața, Pelle se îmbrăcă cu hainele bune, gata să se ducă la fabrică și să perfecteze definitiv cu fabricantul. Ellen îl ajută să-și prindă butonul de la guler și se pregătea să-l perie, pe cînd vorbeau despre viitor. Ciripea voioasă ca o păsărică.

— Ei, ce ne facem? întrebă ea. Trebuie să scăpăm de locuința asta și să ne mutăm la celălalt capăt al orașului. Altfel are să-ți vină prea departe.

— Am uitat să-ți spun că vom locui la fabrică. Clădirea e mare, cu trei intrări și cu locuințe de cîte o cameră; eu voi fi administratorul, căci el n-o scoate la capăt cu locatarii.

Pelle nu uitase de loc, dar nu-și putuse călca pe inimă să-i spună că avea să facă și pe tartorul.

Ellen îl privi împietrită.

— Și asta tot de slujbă ține? întrebă ea cu respirația tăiată.

Pelle dădu din cap.

Ea sări ca friptă:

— Să nu faci asta pentru nimic în lume! strigă ea apucîndu-l de braț. Auzi, Pelle? Să n-o faci! Își pier-

duse cumpătul și îl privea înspăimîntată. Apoi adăugă : Nu te-nțeleg de loc !

Pelle se zăpăcise și bîiguia ceva, ca să se dezvinovățească.

— Nu vezi că vrea să se slujească de tine ? Locul pe care ți l-a oferit e o slujbă de trădător ? Nu ne cîștigăm noi pîinea zvîrlind oamenii în stradă ! Stiu ce înseamnă să te trezești cu boarfele în drum ! Frumos ne-ar mai sta să ne băgăm în asemenea porcărie !

Ellen se înfioră cu ochii ațintiți în gol.

— Nu înțeleg unde ți-a fost capul... tocmai ție, care ai atîta judecată ! spuse ea cu mustrare în glas, după ce se mai liniști.

Deodată, însă, înțelese și izbucni în plîns.

— Ah, Pelle, Pelle ! strigă ea, ascunzîndu-și fața în mîini.

8

Pelle nu mai citea și nici nu se mai ducea pe la bibliotecă ; avea și așa destulă bătaie de cap ca să facă față nevoilor. Nu mai putea fi vorba să caute slujbă ; iarna bătea la ușă și armata șomerilor creștea pe fiecare zi. Stătea acasă, lucra dacă avea ce și dacă nu, se ocupa de copii pe cînd Ellen spăla. Cu Lasse-Frederik vorbea acum de parc-ar fi fost prieteni, dar tot așa de mare plăcere îi făcea să vadă și de cei mici. Amîndoi se arătau bucuroși de prezența lui și Pelle descoperi că obținea foarte mult de la ei. Incepuse să-l iubească pe Svend Trost, era însă îngrijorat de faptul că mititelul nu vorbea încă. Pelle lua această muțenie drept o acuzare tăcută la adresa lui.

— De ce nu-ți mai aduci cărți de la bibliotecă ? îl întreba Ellen cînd urca din spălătorie, cu brațele goale și cu mărgele de apă în păr, din pricina aburului din subsol, ca să vadă cum stau lucrurile sus. Vreme ai destulă !

La ce folos să mai citească ? Cărţile îi lărgeau orizontul, însă în acelaşi timp creştea şi necuprinsul, pe cînd el însuşi parcă se făcea din ce în ce mai mic. În tot cazul, îşi dădea seama că nu izbuteşte să capete o privire generală satisfăcătoare asupra lucrurilor, căci lumea îşi urma cursul ei anapoda, împotriva oricărei înţelepciuni. Nu era nici o bucurie să aduni cunoştinţe în legătură cu stările de lucruri, de vreme ce tot nu le puteai îndrepta ; cel sărac e mai bine să fie mărginit !

Se dusese cu Morten la înmormîntarea bătrînei Johnsen, căreia nu-i mai fusese dat să revadă Jutlanda ! Într-o viaţă întreagă nu avusese nici măcar zece coroane de prisos pentru un bilet de tren pînă acasă, pe cînd trenurile circulau zilnic cu sute de locuri goale ! Porneau cu o punctualitate neînduplecată, cînd se dădea semnalul, şi alergau într-una de la o staţie la alta. Numai Dumnezeu ştie cîte mii de locuri goale se îndreptaseră spre Jutlanda de-a lungul anilor, în timp ce bătrîna rămînea pe loc, tînjind de dor după meleagurile ei. Şi dacă i-ar fi dat în gînd s-o ia şontic-şontîc spre gară şi să se urce într-un vagon, mîini tot atît de neînduplecate ar fi dat-o jos fără multă vorbă la cea dintîi staţie. Ce le pasă lor de Jutlanda ? I-o fi ei dor de-acasă, dar n-avea bani.

O făceau oare din răutate sau dintr-o totală indiferenţă ? În tot cazul, nici că s-ar fi putut născoci vreodată un sport mai bestial decît mersul acesta al trenurilor cu locuri goale. Era ceva atît de răscolitor, încît părea că însuşi diavolul se înhămase la capătul trenului şi îl trăgea, gîfîind, mîndru ca un păun, peste cîmpii, tocmai într-acolo încotro tînjeau oamenii de dor ! Amarnică soartă să fii conductor de tren şi să trebuie să strigi într-una numele staţiilor către locurile goale ale unor pasageri rămaşi pe peron !

Şi iat-o şi pe surioara, umblînd prin cameră, palidă şi subţirică. Nu era pic de vlagă în părul ei bălai, iar cînd se însufleţea, începea să-i şuiere în gîtlej hîrîitul acela chinuit, atît de specific copiilor din cartierul sărăcimii. Glăsciorul ei era însoţit într-una de umbra aerului viciat al curţilor dosnice, întristător ca tot ce

te făcea să cunoşti lucrurile îndeaproape. Fetiţei nu-i lipsea decît soarele şi doar toată vara soarele îşi risipise lumina şi căldura cu cea mai mare dărnicie, numai că trecuse peste capetele oamenilor săraci fără să-i bage în seamă, după cum trecea şi atîtea altele cu vederea. Anul acesta se făcuseră căpşune ca în nici un alt an, dar grădinarii cei mari se înţeleseseră să nu culeagă o parte din recoltă şi s-o lase să putrezească pe tulpine, ca să poată menţine preţurile şi să economisească costul culesului, în timp ce la oraş, copiii duceau dorul unui fruct. Şi de ce? Omeneşte nu se putea răspunde la asemenea întrebare.

Pretutindeni era la fel! De cîte ori îşi îndrepta gîndul la vreo instituţie socială, Pelle avea înaintea ochilor acelaşi tablou întunecat — un uriaş care circulă şi care, deşi este calculat numai pentru cei puţini, umblă mai mult gol; iar de pe locurile neocupate par să-l privească ochi trişti şi dojenitori, arzînd de foame, de dor şi de nădejdi spulberate. Era destul să-i vezi o singură dată ca să nu-i mai uiţi nici în somn.

I se întîmpla adesea ca închipuirea lui s-o ia razna şi se trezea construind împărăţii, în care oamenii se foloseau de drumul de fier după nevoi şi nu după banii pe care îi aveau în pungă, în care toţi cei cărora le era foame puteau să mănînce, şi singurii săraci erau cei ce nu se îndurau să-i vadă pe alţii îndestulaţi. Dar frîna îndată brusc — prea era absurd! Un glas din neant îl chemase pe el şi pe ai lui la lumină — şi tot nu se întîmplase nimic. Nu fusese decît o amăgire.

Brun îl vizita adesea în subsol şi îi propunea să-l ajute. Bibliotecarul simţea lipsa tînărului său prieten.

— De ce nu mai vii pe la noi? îl întreba el.

— Ce să caut acolo? răspundea Pelle scurt. Omul sărac n-are ce face cu învăţătura — el trebuie să-şi poarte blestemul.

Rupsese cu toate acestea şi nu-l mai interesau nici chiar vizitele bibliotecarului; mai bine să-şi vadă fiecare de treaba lui! Ce legături puteau fi între cei mari şi unul ca el? Nici măcar nu-şi dădea osteneala să ascundă cele ce gîndea. Brun, însă, se făcea că nu înţelege. Se mutase în toamnă în Frederikborgsalee şi,

în drumul de la bibliotecă acasă, intra aproape în fiecare după-masă pentru un moment la Pelle. Copiii aveau grijă să fie cam pe vremea aceea în subsol, pentru că bibliotecarul le aducea întotdeauna cîte ceva.

Nici Pelle, nici Ellen nu mai aveau cine ştie ce pretenţii la viaţă. Se liniştiseră şi mergeau acum alături, resemnaţi ca o pereche de cai de ham, deprinşi să împartă şi ieslea şi greutăţile. Cel mai bun lucru pentru ei ar fi fost să isprăvească o dată cu blestematul acela de împrumut, ca să nu le mai tremure pielea de frica lui ; dar chiar şi aceasta era o pretenţie prea mare ! Tot ce izbuteau să rupă de la gură lua în fiecare lună drumul cămătarului, şi nici gînd să mai poată face şi altceva. Din cele 180 de coroane pe care le primise Pelle în mînă, plătiseră 120 şi totuşi mai datorau încă 240 ; aceasta era din pricina amenzilor sub formă de dobînzi de întîrziere, care se adăugau de fiecare dată cînd întîrziau chiar numai o zi sau două plata ratelor — sau dracu' ştie ce alta mai era ! Părea un jgheab nesfîrşit, care, cît trăiau, avea să pompeze în buzunarul cămătarului tot ceea ce agoniseau ei.

Pelle se săturase pînă-n gît ! Nu respectase ultimele termene de plată şi nu mai voia să ştie de nimic. Întîmple-se ce s-o întîmpla !

— Roagă-l pe domnul Brun să-ţi împrumute cît ne trebuie ca să achităm o dată cămătarul, spunea Ellen. Altfel ne pomenim într-o zi că ne ia şi ultima boarfă.

Pelle, însă, se încăpăţîna şi nu voia să asculte de vorbele ei. Ideea că i se cuibărise în spinare un parazit şi că îl sugea, cu toată împotrivirea lui, îl scotea din sărite. Numai să încerce să se atingă de căminul lui !

Cînd sosi cămătarul să-şi încaseze rata, Pelle îl dădu afară. De obicei privea totul cu resemnare, dar cum venea vorba despre cămătar, sărea în sus şi nu mai ştia ce vorbeşte. Ellen trebuia să tacă şi să lase lucrurile să-şi urmeze cursul.

Într-o după-masă, Pelle şedea în subsol, la locul lui de sub fereastră şi lucra. Pe un scaun de lîngă uşă şedea bibliotecarul, cu cîte un copil pe fiecare genunchi şi îi îndopa cu curmale. Pelle lucra dus pe

gînduri, fără să scoată un cuvînt; părea un maniac, pe care îl înspăimînta ideea că s-ar putea să-i vorbească cineva. Nu era cu capul la lucru şi nici nu avea spor; se vedea că e necăjit. Cînd nu găsea pe dată vreo unealtă, se enerva şi trîntea cu ce-i cădea în mînă.

Brun îl urmărea din ochi îngrijorat, dar se făcea că se ocupă de copii; simţea că dacă ar fi observat Pelle că îl căinează şi-ar fi ieşit din sărite. Bătrînul bănuia că stăteau rău cu banii, dar nu mai cuteza să ofere ajutor. De cîte ori încercase să aducă pe departe vorba de asta, Pelle i-o tăiase scurt, cu o mutră care părea să spună: degeaba adulmeci tu pe-aici să găseşti un prilej să-mi vîri banii pe gît, că nu se prinde! Chiar dacă nu merge aşa cum trebuie, las' c-o să se îndrepte lucrurile în curînd.

Deodată se opri o căruţă dinaintea uşii; din ea coborîră trei oameni şi intrară în casă. Peste cîteva minute intră şi Ellen val-vîrtej în atelier!

— Pelle, au venit să ne ia lucrurile! strigă ea plîngînd, fără să ţină seama de Brun.

Cînd o văzură pe mama plîngînd, copiii începură să urle.

Pelle se ridică şi apucă ciocanul.

—Îi pun eu îndată pe goană! spuse el încet, cu glas răguşit. Nu se grăbi, ci se îndreptă spre uşă cu fruntea în piept, fără să privească în jurul lui.

Cînd trecu pe lîngă Brun, acesta îl lua de braţ şi îl trase înapoi.

— Uiţi că mai există şi temniţă pe lumea asta! spuse el apăsînd pe fiecare cuvînt.

Pelle îl privi surprins — o clipă avu aerul că e gata să-l ucidă pe bătrînul bibliotecar, apoi ciocanul îi lunecă din mînă şi el căzu grămadă.

9

Se întîmpla cîteodată ca vreun camarad de odinioară să treacă să-l ia pe Pelle la o întrunire. Vechi amintiri din luptele pe care le purtase se deşteptau

atunci într-însul, căci poate că scînteia mai mocnea în sufletul lui. Arunca șorțul de piele și pleca, urmărit pînă la ușă de ochii uimiți ai lui Ellen, care nu înțelegea cum de mai voia să se ocupe de asemenea lucruri după cîte pățise.

Dar nici acolo nu găsea Pelle ceea ce căuta. Își amintea de puternica fierbere care cuprinsese spiritele în perioada de luptă a mișcării și găsea că încordarea scăzuse. Doar înainte de alegeri dacă se mai frămîntau oamenii; altfel își vedea fiecare de treabă, ca și cum nici n-ar fi existat ideia solidarității. Organizați erau cu toții, dar aceasta nu însemna pentru ei ceva nou și puternic. Parcă tot organizați fuseseră de cînd lumea și acest lucru ajunsese să li se pară firesc; nu legau de organizație nici o idee înălțătoare. Vechii tovarăși erau surprinzător de reci, se vede că fericirea nu era nici așa de fabuloasă și nici așa de ușor de realizat. Nu era suficient să împingi poarta care ducea spre țara fericirii și să te repezi înăuntru, ci aveai de străbătut o cale lungă și obositoare. Și așa, preferau să-și organizeze viața cum îi tăia capul, schimbînd un viitor îndoielnic pe avantaje mărunte, pe care viața de toate zilele le înghițea numaidecît.

Mișcarea nu pătrunsese pînă în adîncuri — asta era vina lui — căci nu fusese pornită de la început pe un plan destul de cuprinzător; chiar de la început îi depășise pe locatarii Arcei, și iată că înșelase și așteptările unui proletariat destul de numeros. Bunul „popor" de altădată se despărțise în două: de o parte mica burghezie, care părea să fie numai cu gîndul la cum să se gospodărească mai bine, iar de alta, acest proletariat.

Dar nu era nimic nou în asta. O pătură socială se ridica, lăsînd să iasă la iveală pe cea de sub dînsa — doar așa a fost din totdeauna mersul istoriei! Era oare sortit ca în vecii vecilor să stea la temelia societății același număr de prigoniți, care să poarte greul în spinare — marea armată de rezervă a celor care să îndure foamea? Nu se putea oare să-i fie cuiva bine, decît dacă se pricepea să treacă poverile pe spatele celor de mai jos, așa cum împingi cutele unei stofe

tot într-o parte, pînă ajung să se îngrămădească într-un loc ? Deci, iată iarăşi vechea problemă ! Înainte vreme, Pelle răsturna toate îndoielile cu credinţa lui nestrămutată, acum însă, nu se mai putea mulţumi cu nădejdea oarbă ; cerea să i se arate o soluţie. Dacă mişcarea lîncezea numai pentru că fusese pornită greşit, aveai de-a face cu un temei palpabil şi lucrurile se puteau îndrepta.

Mai erau şi alţii care se străduiau să atace problema din temelie. Prin Peter Drejer, Pelle avu ocazia să cunoască tineri de un tip cu totul nou ; ieşiseră la iveală din adîncurile mişcării, ţîşnind prin surprindere din învîrtirea ei în gol. Tineretul acesta avea pretenţii noi şi mari la viaţă. Ajunseseră pe căi necunoscute în acelaşi punct ca şi dînsul şi cereau, în primul rînd, să fie oameni. Noţiunea eului era sfîntă pentru ei şi orice jug îi înfuria. Nu voiau să fie nici măcar sclavii unei deprinderi şi de aceea nici nu fumau, nici nu beau. Se ţineau departe de mişcare, şi îşi aveau localurile lor de întîlnire, undeva prin apropierea Bulevardului de Sud, unde citeau şi puneau la cale alcătuiri sociale noi. Erau lucrători luminaţi şi bine plătiţi, care se încăpăţînau să ducă aceeaşi viaţă ca şi a proletariatului ; erau fanatici care dacă întîlneau pe unul mai sărac decît ei, îi dădeau salariul pe-o săptămînă, nişte iluminaţi ce nu visau decît revoluţia. Mulţi stătuseră la închisoare pentru aţîţări la insurecţii împotriva ordinii de stat. Printre ei se aflau şi oameni de la ţară, feciori de-ai muncitorilor care se bălăceau prin şanţuri şi mlaştini la scos turba. „Progeniturile omului mărunt", cum le spunea Morten.

Iată pe urmaşii celor ce luaseră parte la mişcare — cum era şi firesc ! Datorită cumpătării, acesti tineri se menţineau neatîrnaţi faţă de mijloacele de momeală ale capitalului ; dispreţuiau slăbiciunea micburgheză pentru viata de huzur şi erau gata oricînd să intre în acţiune. Erau convinşi de nevoia de a începe lupta ! Ar fi fost bucuroşi să-l cîştige pe Pelle de partea lor.

— Treci la noi, îi spunea Peter Drejer adesea.

Pelle, însă, nu se lăsa ușor ademenit. Avea căminul său, în care se tupila ca un melc în căsuța lui. Purta răspunderea acestei mici lumi de cinci suflete, și nici pe ea nu fusese în stare să o pună la adăpost. Puterile și sîrguința nu-i ajungeau să-și țină familia să nu se ducă la fund; aveau nevoie de un binefăcător. Nu era momentul să-și cultive ambiția, cînd se aflau în joc nevasta și copiii. Și așa, de îndată ce se aranjară lucrurile, se simți foarte recunoscător bibliotecarului. Îi era rușine de incapacitatea lui și nu se simțea îndreptățit să se ocupe de treburile mulțimii.

De altfel, și cuvintele pline de violență ale tinerilor îl speriau. Purta și el revolta în suflet, ca și dînșii; dar avusese experiențe prin care ei nu trecuseră. De cum începuse să se tîrîie pe brînci, luptase cu sine ca să se adapteze ritmului general; nici chiar viața de închisoare nu izbutise să-l excludă, ci dimpotrivă, îl legase și mai strîns de acest ritm. Nu avea aptitudinile necesare să taie nodul, dar cerea cu încăpățînare ca acesta să fie desfăcut.

— Tu nu ești bun de nimic, pentru că nu ești în stare să urăști, îi spuneau Morten și ceilalți, cînd îl tachinau.

Răceala din sufletul lui era ca frigul nopții, care se moaie la cele dintîi raze ale soarelui. Cînd arunca o privire înapoi, vedea o mulțime de căi ale împăcării care, în ciuda tuturor relelor, îi uneau pe toți. Chiar acum, nu de mult, îi dăduse și bătrînul bibliotecar prilejul să vină în atingere cu binele ce se afla de partea cealaltă a prăpastiei. Pelle se așezase iarăși la odihnă pe scăunașul lui de cizmar și nu se lăsa tîrît de nerăbdarea celorlalți; părea că are înaintea lui întreaga veșnicie, în care să-și desfășoare activitatea.

De obicei, surioara se zbenguia în jurul lui, umplînd atelierul de ciripitul ei vioi. Pe la orele opt, cînd începea să mijească de ziuă, Pelle o și auzea împleticindu-se pe scară. Fetița rămînea jos pînă către seară, cînd venea Ellen să o ia cu de-a sila sus, ca s-o culce. Fetița aduna sculele și le îngrămădea pe masă, în fața lui Pelle, de nu se mai putea mișca; asta însemna

că-l ajută. Pe urmă se odihnea proptită cu mînuţele de marginea mesei şi vorbea.

— Tare e dulce surioara! se lăuda ea şi, foarte mulţumită de sine, îi arăta isprava pe care o făcuse. Surioara e mare!

Dacă Pelle nu răspundea, repeta atîta pînă o lăuda şi el.

— Dulce eşti tu — îi spunea Pelle — dar nu s-ar putea să pui lucrurile la locul lor?

Fetiţa clătina din cap.

— Surioara e obosită. Nu trecea mult şi iar venea cu cîte o sculă, o punea pe deasupra vrafului, privind cu coada ochiului la taică-său, să vadă dacă o mai îngăduie şi pe asta. Apoi lămurea: Surioara ajută. Da, să ştii că-ţi ajută!

Pelle se făcea că nu aude.

Un timp îl lăsa în pace, pe urmă sosea cu şorţuleţul plin de încălţăminte dată la reformă, pe care o scosese de după sobă. Pelle încerca să se arate fioros, însă era silit să se plece peste lucru ca să nu-l vadă că rîde. Asta o făcea pe mititica să cam şovăie; deşerta şorţul pe prichiciul ferestrei şi se lăsa în brînci, cu palmele pe genunchi, ca să-l poată vedea cum arată la faţă. Expresia lui nu o încuraja şi atunci îi punea mînuţele pe picioare.

— Tată, ştii că eşti mare meşter! spunea linguşindu-l. Tu poţi face orice! Eşti cel mai vrednic meşter din lume! Şi după un răstimp adăuga: Nu-i aşa că sîntem amîndoi vrednici?

— Aha! Aici ai vrut să ajungi! striga Pelle. Eu aş zice mai degrabă că unul din noi doi e un puişor încrezut.

— Eu nu-s, exclama fetiţa cu convingere, dînd din cap.

— Cum văd eu, petreceţi foarte bine, spunea Ellen cînd cobora cu Svend Trost în braţe, ca s-o ia pe Anna.

Fetiţa nu voia să plece în ruptul capului. Se înghesuia în ungherul de după scăunaşul lui Pelle şi se ascundea acolo, iar Svend Trost dădea din picioare, ca să-l pună jos, să se poată juca cu calapoadele.

— Dacă e așa, rămînem aici cu toții, spunea Ellen, așezîndu-se pe scaun.

Infrîngerea pe care o suferise lăsase urme în sufletul ei ; era tăcută și părea resemnată. Nu mai vorbea despre viitor, ci se bucura doar că scăpase din ghearele cămătarului. Gîndul aceasta o umplea de o fericire molcomă, în care se amesteca și puțină tristețe. Nu mai visa la o viață mai bună, ci umbla prin casă recunoscătoare pentru cele ce aveau ; lui Pelle i se părea că nemulțumirea stinsese ceva în sufletul ei. Era ca și cum dăduse în sfîrșit tot ce avusese de dat ; se resemnase să trăiască viața cenușie și banală de toate zilele, ceea ce o făcea și pe ea ștearsă și comună.

— Are nevoie de soare, își spunea Pelle.

Și apoi gîndurile lui o luau iarăși razna în căutarea unui drum care să ducă spre viitor și, ca împins de o idee fixă, călcau aceleași cărări pe care le bătu.. ră de sute de ori. Și nici măcar nu era conștient de acest lucru, nu simțea decît că se învîrtește mereu în jurul aceleiași probleme.

De la meserie nu te puteai aștepta la nimic, căci nu era loc într-însa decît pentru exploatatori și exploatați, iar el nu era bun nici de una nici de cealaltă ; de cum încerca să ia în considerație alte posibilități, gîndurile i se întorceau de la sine la scăunașul cu trei picioare, ca un ogar care se întoarce mereu să adulmece aceeași urmă. Era ceva într-însul care îl lega cu o îndărătnicie plină de fatalism de meserie, cu toate că nu mai aștepta nimic de la ea. La urma urmei, în meserie băgase el tot ce avea și de la dînsa trebuia să vină dezlegarea. Era fatalismul omului mărunt, care e convins că și viața lui are la bază un plan și o perspectivă și că lucrurile se desfășoară într-un fel sau altul, pentru că așa trebuie să fie. Și nici nu avea de ce să-și schimbe convingerea !

Amețea de mult ce i se învîrteau gîndurile în jurul aceluiași punct ; asta mergea așa, înainte, de parc-ar fi fost fermecat ; îl purtau prin tot felul de vise cînd dormea și, de cum se trezea, puneau din nou stăpînire pe el. Un vis vechi, un gînd de-al lui de pe vremea începutului participării la mișcare și la ridicarea

muncitorimii, îl urmărea cu îndărătnicie. Era proiectul atelierului cooperativă, care să-l înlăture pe cizmarul curții regale. Pe atunci, planul nu fusese adoptat, acum însă, Pelle se aruncă iarăși asupra lui și începu să-l analizeze punct cu punct. Ar fi putut fără îndoială găsi cîțiva tovarăși de breaslă destoinici și de încredere cu care să împartă munca, produsul muncii și riscurile; cît despre disciplină, nici ea nu avea să-i facă greutăți, deoarece muncitorii învățaseră între timp să se subordoneze tovarășilor de partid. Iată o cale pentru omul mărunt să se afirme înlăuntrul meseriei lui și să participe la evoluția ei. Ceea ce nu izbutea unul singur puteau să facă mai mulți la un loc, și anume să pună în aplicare tehnica modernă, folosindu-se de ea. Pelle întocmi un plan meticulos, pe care îl studia mereu de la început pînă la sfîrșit, ca să se încredințeze că corespunde din toate punctele de vedere. Și cînd dormea visa la cooperativă. Se vedea într-un atelier luminos, unde toți erau tovarăși; nu se aflau acolo nici stăpîni, nici slugi; mașinile huruiau, iar tovarășii le puneau în mișcare cîntînd și fluierînd. Aveau ore de muncă puține și pe fiecare îl aștepta un cămin fericit.

Îți venea greu să te trezești și să dai cu ochii de realitate. Vai, nici cele mai harnice și mai îndemînatice mîini nu erau în stare să înfăptuiască ceva în propria lor meserie! Nu făceau nici o împunsătură pînă nu venea capitalul să le pună în mișcare, de parcă erau paralizate!

Mașinile costau bani; Pelle ar fi putut să împrumute de la bătrînul Brun, căci îi propusese de atîtea ori să-i dea, ca să se apuce de vreo treabă. Dar îi datora și așa destul și se întreba ce s-ar fi întîmplat dacă îi doborau capitaliștii întreprinderea; stăteau doar de veghe la posturile lor și nu îngăduiau nimănui să le facă concurență. Pelle se simțea copleșit de o nesiguranță ciudată; nu cuteza să rişte miza și să intre în joc.

Bătrînul filozof venea acum aproape zilnic. Pelle ajunsese o parte din viața lui și el urmărea cu îngrijorare starea de spirit a tînărului său prieten. Oare

închisoarea — sau poate cărțile — prefăcuseră pe acest tînăr care o pornise altădată ca o furtună, fără să țină seamă de nimic, într-un om șovăitor și lipsit de inițiativă ? Ce valoare mai avea personalitatea dacă nu se putea dezvolta decît în dauna spiritului întreprinzător ? Bătrînul nădăjduia că personalitatea lui Pelle se va desfășura mai energic, abia după ce va fi transplantată pe un teren nou și neexploatat ; de aceea îl îmboldea mereu cu tot felul de înțepături ca să-l smulgă din toropeală.

Asta îl scotea pe Pelle din sărite. Îl împingeau din toate părțile, să-l facă să ia o hotărîre, pe cînd el nu era în stare să se lămurească pe ce drum să apuce. E drept că moțăia ; vedea și el foarte bine. Se simțea ca cineva care se dă la o parte și nu cere decît să fie lăsat în pace — lucra temperamentul pentru el, undeva, în adîncuri.

— N-am învățat nimic — spunea el cam arțăgos — și atunci la ce folos să mă agit ? Am crezut că îmi vor arăta cărțile calea spre locul de unde să pot cuprinde totul dintr-o privire — și cînd colo, n-au făcut decît să mă zăpăcească. Am ajuns prea deștept ca să mă mai pot arunca înainte orbește și sînt prea prost ca să găsesc sîmburele în jurul căruia se învîrtește totul ! Orice ating se desface pe loc într-o serie de argumente pro și contra, rîse Pelle cu amărăciune.

Într-o zi Brun îi aduse o carte.

— Opera aceasta a mulțumit pînă acum pe mulți din cei ce caută adevărul, îi spuse el cu un zîmbet ciudat. Să vedem, nu te va mulțumi și pe dumneata ?

Cartea era *Lupta pentru existență* a lui Darwin. În timp ce-o citea, Pelle se izola tot mai mult de lumea înconjurătoare. Aici se afla miezul, rezumat într-o singură frază. Simțea cum i se aprind creierii și nu putu lăsa cartea din mînă, ci continuă s-o citească și în timpul nopții, fermecat și îngrozit de nemiloasa înfățișare a lucrurilor. Dimineața, cînd Ellen coborî mirată cu cafeaua, tocmai isprăvea cartea ; nici nu răspunse la mustrările ei blajine, ci dădu cafeaua pe gît fără o vorbă. Apoi își luă pălăria și ieși. O porni pe

străzile pustii şi tulburi de ceaţa dimineţii, ca să-şi răcorească capul înfierbîntat.

Era foarte devreme şi muncitorii nu porniseră încă la lucru. În unele localuri, care contau pe clientela de dimineaţă, se deschideau tocmai obloanele. Vatmani şi conducători de tramvai, îmbrăcaţi călduros, tropăiau pe străzi în bocanci cu talpă de lemn ; femei murdare şi îngheţate goneau, împiedicîndu-se, spre îndeletnicirile lor de dimineaţă, scîncind de frig şi de mizerie. Erau obosite încă înainte de a se fi apucat de lucru. Ici şi colo se ivea cîte o femeie întîrziată, cu un coş de rufe în braţe, în care ducea copilul la creşă, în drum spre lucru.

Pelle se înfurie deodată, mai să se înăbuşe. Deci, învăţătura aceasta înfiorătoare şi rece a dreptului celui mai tare, care te punea să alegi una din două : să fii brutal sau să pieri, era cheia care îţi deschidea înţelegerea asupra vieţii ? Dar asta condamna din capul locului la moarte pe tovarăşii lui şi nesfîrşita lume a celor mărunţi ! Din acest punct de vedere, starea actuală a lucrurilor era singura cu putinţă, ba chiar şi ideală ; exploatatorul şi cămătarul, pe care el îi ura, erau în cel mai armonios acord cu legea fundamentală a vieţii ! Şi ce era încă şi mai îngrozitor, ordinea socială era incontestabil lămurită foarte limpede prin acest punct de vedere. Cel ce se pricepea mai bine să se adapteze la condiţiile existente acela învingea, indiferent cît de josnică ar fi fost realitatea !

Cartea arunca dintr-o dată o lumină orbitoare asupra ordinii sociale ; dar unde se aflau în această învăţătură tovarăşii lui de partid şi toţi cei mărunţi ? De ei nu se ţinea de loc seama ! Deci, societatea era alcătuită de fapt numai din proprietari ; şi iată şi religia ei, suportul ei moral : exploatarea lipsită de scrupul ! Fusese din totdeauna greu să pricepi cum de îi lăsa inima pe unii să abuzeze de ceilalţi ; dar iată că după cartea asta era chiar o datorie sfîntă să arunci în oameni cu pietre, în loc să le dai pîine ! Cel ce lupta mai dîrz era, aşadar, şi cel mai aproape de sfînta inimă de mamă a vieţii, de vreme ce el era alesul care să ducă evoluţia mai departe.

Săracii nu puneau în practică această învățătură; cînd un lucrător dintr-o echipă lucra prost, ceilalți nu-l asupreau ca să-l facă să piară, nici chiar atunci cînd era singur de vină și o făcea din nerozie. Îl îndrumau și îl ajutau să țină pasul cu ei. Săracii nu-l lăsau pe cel slab să cadă, ci îl luau sub oblăduirea lor, punîndu-se astfel în afara legii naturale și renunțînd la orice șansă de avansare, căci cu un tovarăș rănit în cîrcă nu poți cîștiga cursa vieții. Din toate acestea se desprindea ideea că sărăcimea nu făcea parte din orînduirea socială existentă și că avea deci dreptul să-și pretindă propria ei fericire. Trebuia să vină o vreme nouă, în care să ajungă la cîrmă bunătatea și solidaritatea, adică acele însușiri necesare pentru a putea dobîndi și ei bunurile vieții. Marea solidaritate, însă, construită pe temeiul legii mutualității, la înfăptuirea căreia colaborase și el, era așadar calea cea adevărată, deci contrară principiului „unul contra toți".

Omul sărac nu era, deci, un biet nenorocit, sortit pieirii de către evoluție, asemenea unui fantast care visează utopii din pricina foamei. Pelle își petrecuse copilăria în aer liber, în sînul naturii, și se zbănțuise cu celelalte viețuitoare pe orice vreme. Văzuse păsările cîntătoare aruncîndu-se în stoluri împotriva unui hultan care răpise pe una dintre ele și urmărindu-l pînă cînd, buimăcit, lăsa să-i scape prada din gheare. Cînd se prindea cîte o furnică într-un pai despicat, celelalte furnici se năpusteau peste firul de pai și nu le puteai alunga cu nici un chip, pînă nu îl rodeau și nu-și eliberau tovarășa. Dacă le loveai, te stropeau cu venin pe mînă și își vedeau mai departe de treabă. Vitejia lor îl făcea să rîdă; picăturile de venin erau așa de mici, încît nici nu le vedeai, dacă însă duceai mîna la nas, simțeai un miros acru și înțepător. De ce nu-și părăseau tovarășa, de vreme ce erau atît de multe și de grăbite? Nici nu mîncau pînă nu o știau eliberată.

Cel sărac trebuia să țină morțiș la solidaritate, căci numai așa putea să-i meargă bine. Și deodată, Pelle înțelese care era calea. Dacă săracii erau scoși din

orînduirea socială existentă şi se aflau în afara legilor ei, de ce să nu-şi creeze o lume a lor, după legi care să fie ale lor ? Organizarea îi învăţase doar să se guverneze singuri şi iată că venise şi momentul să-şi ia soarta în propriile lor mîini !

Tinerii revoluţionari îşi păstrau neatîrnarea faţă de bani, prin aceea că se lipseau de multe ; dar nu aceasta era calea ; capitalul predică întotdeauna celor săraci cumpătarea. Pelle voia să apuce altă cale şi să cucerească producţia printr-o mişcare mare, cuprinzătoare.

Acum nu mai şovăia dacă să primească sau nu banii bibliotecarului. Nu mai avea nici o îndoială, vedea limpede înaintea ochilor, în linii mari, o revoluţie paşnică, care să răstoarne valorile existente. Pelle ştia bine că sărăcia nu era închisă între graniţele unei ţări. Mai pusese el şi altă dată în valoare o idee de neînvins. Activitatea lui cooperatistă trebuia să devină punctul de pornire al unei lupte mondiale între muncă şi capital.

10

Două zile mai tîrziu, Pelle şi cu bibliotecarul se duseră la Frederiksborg, să vadă un local pe care proprietarul voia să-l cedeze. Era o mică întreprindere cu vreo duzină de lucrători ; avea un atelier cu maşini electrice instalat la subsol ; magazinul se afla deasupra lui. Atelierul se preda cu condiţia să se ia şi stocul de mărfuri şi maşinile la un preţ care urma să fie stabilit prin bună înţelegere. Chiria era cam mare, dar celelalte condiţii erau acceptabile.

— Cred că se poate aranja aşa, ca investiţiile şi capitalul de rulment să producă şi să se amortizeze ca un împrumut dat cu patru la sută pe an, spuse Brun.

— Ieftin. Dacă afacerea dă roade, nu va fi meritul nostru atîta vreme cît nu lucrăm în aceleaşi condiţii ca alte întreprinderi, făcu Pelle.

— Nu e chiar atît de ieftin. Cu garanții bune, găsești la procentul acesta oricîți bani vrei și, într-o întreprindere bazată pe muncă, muncitorii trebuie doar considerați drept cea mai bună garanție, spuse bătrînul zîmbind. Să vezi, Pelle, cînd vei ajunge la putere, cu ce procent mic vei căpăta tu bani! De altfel chiar și azi, dacă obții capitalul direct și nu sînt prea mulți paraziți care să ciupească fiecare cîte ceva, nu te costă scump. Și noi tocmai paraziților vrem să le venim de hac.

Asta era așa. Pelle nu avea nimic împotriva banului ieftin, căci lupta va fi și așa destul de grea. În momentul cînd întreprinderea avea să ia avînt, speculanții îi vor declara război pe loc!

Căzură de acord să nu aibă de-a face cu agenți sau cu vînzare prin magazine. Activitatea întreprinderii urma să se bizuie numai pe producția proprie și pe legătura directă dintre producător și consumator. Din ceea ce se realiza, o parte avea să acopere cheltuielile întreprinderii, iar excedentul urma să se împartă între lucrători.

— După ce criteriu? întrebă Brun, privindu-l cercetător pe Pelle.

— În părți egale, răspunse acesta fără șovăire. Și în special, nu vreau să avem de-a face cu lucrul în acord. A fost o mare greșeală din partea noastră atunci cînd am izbutit să înălțăm mișcarea, că am dat frîu liber sistemului muncii în acord; firesc ar fi fost să luptăm pentru desființarea lui. Asta a favorizat inegalitatea. Oricine muncește are drept la viață!

— Și crezi dumneata că muncitorul destoinic se va învoi să primească parte egală cu unul mai puțin capabil? întrebă neîncrezător Brun.

— Are să se deprindă, răspunse Pelle hotărît. Cum s-ar putea proclama altfel principiul că toate muncile sînt la fel de prețioase?

— Și dumneata ești convins de asta?

— Absolut. Nu văd de ce s-ar face vreo deosebire între un medic și un vidanjor. Nu s-ar putea spune care din doi este mai folositor sănătății; hotărîtor în chestia aceasta este să facă fiecare ce poate.

— Perfect ! strigă Brun. Perfect !

Bătrînul filozof era foarte bine dispus. Pelle îl crezuse nepriceput şi cu capul în nori şi se minuna de spiritul lui practic.

— Vezi dumneata, asta e ceva nou, spuse bătrînul frecîndu-şi voios mîinile. Cu cele vechi am isprăvit-o de cum am venit pe lume ; nu se mai găsea nimic care să-mi facă plăcere, căci nu sînt decît un degenerat — aşa se spunea şi aşa va fi fost ! Acum, însă, bătrînul şoarece de bibliotecă vrea să le dovedească strămoşilor lui că îi mai curge încă destulă energie în vine. Cred că noi doi am găsit punctul de sprijin din care poate fi răsturnată lumea ! Da, dragă Pelle, l-am găsit ! Şi acum să-i dăm drumul !

Treabă era destulă. Dar de data aceasta avea de-a face cu fapte şi Pelle simţea din nou cu plăcere pămîntul sub picioare. Era altceva decît să pluteşti singur prin spaţiu, călare pe propriile tale gînduri, mereu în primejdie să te prăbuşeşti. Acum îşi croia calea cu propriile lui mîini. Potrivit aranjamentului stabilit, vechiul proprietar urma să mai rămînă un timp, pînă ce Pelle avea să se familiarizeze cu întreprinderea şi să cunoască funcţionarea maşinilor şi contabilitatea. Pelle se agita tot timpul ; întrebuinţa cu folos fiecare clipă a zilei, iar noaptea dormea buştean. Creierul nu-i mai bolborosea ca un cazan care clocoteşte într-una ; somnul stingea şi focul de dedesubt !

Principalul era să se formeze un grup de oameni care să aibă încredere unii în alţii. Pelle concedia fără şovăire pe oricine nu era apt să lucreze în noile condiţii şi primea alţi oameni în loc.

Primul căruia i se adresă fu Peter Drejer. Ellen îl sfătui să renunţe la el.

— Ştii doar că nu se are bine cu poliţia, iar tu te aştepţi să ai şi aşa destule greutăţi, spuse ea.

Pelle, însă, simţea nevoia să ştie alături de el pe unul în stare să privească lucrurile dintr-un punct de vedere nou şi să aibă înţelegere deplină pentru cele ce se petrec în jurul lui. Egoiştii nu erau buni de aşa ceva. Aici era locul potrivit pentru cineva care se lua de piept cu ordinea socială existentă.

Pelle fusese la cursul de contabilitate şi se întorsese acasă să mănînce. Ellen era dusă în oraş cu Svend Trost; îi lăsase însă mîncarea-n cuptor. Mînca în bucătărie, căci era mai simplu, şi în timpul mesei citea o carte de contabilitate.

În cameră, Lasse-Frederik îşi făcea lecţiile. Îşi apăsa pe urechi amîndouă mîinile ca să se izoleze cu desăvîrşire de lumea înconjurătoare; totuşi, nu era lucru uşor, pentru că surioarei i se clătina un dinte şi pe el îl mîncau palmele să-l tragă afară. Întrerupea mereu învăţatul şi îi făgăduia soră-si cîte ceva, dacă îl lasă să i-l scoată. Dădea tot timpul nerăbdător din picioare; fetiţa, însă, îi răspundea hotărîtă:

— Nu vreau! Lasă că mi-l scoate tata!

Cînd văzu Lasse-Frederik că nu face treabă pe cale cinstită, se gîndi să încerce un vicleşug. Îşi bubuti în fine s-o păcălească atît de bine încît îl lăsă să-i lege o aţă în jurul dintelui şi să prindă capătul de clanţa uşii.

— Aşa — a! Şi acum dăm foc aţei la mijloc şi atîta tot, spuse el şi aprinse un muc de lumînare. Altfel, nici tata nu ţi-l poate scoate — aşa se desface foarte uşor!

Lasse-Frederik vorbea într-una ca să-i distragă atenţia, cum fac scamatorii, apoi deodată îi trecu flacăra pe sub nas, silind-o astfel să-şi tragă repede capul îndărăt.

— Na, uite-ţi dintele! strigă el triumfător, arătîndu-i-l soră-si. Ea urla cît o ţinea gura.

Pelle auzea din bucătărie tot ce se petrecea în cameră, îşi vedea însă liniştit de mîncare; să se descurce singuri! La un moment dat, Lasse-Frederik începu să se ostenească să dreagă lucrurile; încercă s-o încînte pe Anna cu vorba, ca s-o împace şi s-o înveselească, ba îi mai dădu şi nişte jucării. Cînd intră Pelle în cameră, îi găsi pe amîndoi pe jos, întinşi pe burtă, cu capul sub pat. Aruncaseră dinţele pînă la perete şi cîntau în cor:

Şoarec, şoricel,
Dă-mi un dinte de oţel.
Şoarec somnoros,
Eu ţi-oi da unul de os!

— Tată, ce faci acum ? întrebă fetița apropiindu-se de Pelle.

Acesta răspunse că avea o mulțime de treburi.

— Numai treabă și iar treabă, făcu Anna îmbufnată. Toată viața are să fie așa ?

Pelle simți un junghi în inimă.

— Ba n-am chiar așa de multă treabă, se grăbi el să-i răspundă. Pot să stau puțin și cu voi. Ei, de ce să ne apucăm ?

Anna aduse păpușa cea mare de cîrpe și începu să așeze scaunele unul lîngă altul.

— Nu așa ! interveni Lasse-Frederik. Povestește-ne mai bine, tată, cum pășteai vitele și cum a fost cu taurul cel mare !

Și Pelle începu să le povestească frînturi din copilărie, despre taur și tata Lasse, despre boierul cel mare de la Steinhof și despre năstrușnicul de unchiu Kalle, cel cu treisprezece copii. Moșia cea întinsă, viața la țară, cariera de piatră și marea, toate erau o carte de basme pentru cei doi copii care crescuseră pe caldarîmul orașului ; lupta pentru supremație dintre Pelle cel mic și boul cel mare, povestea minunată a celor douăzeci și cinci de ore — una mai captivantă decît alta ! Dar cea mai palpitantă dintre toate era povestea cu uriașul de Erik, care fusese lovit în cap pînă se tîmpise.

— Da, da, așa era pe-atunci, spuse Pelle. Azi nu mai merge așa !

— Prin multe ai mai trecut, se amestecă în vorbă Ellen, care se întorsese acasă între timp și se apucase să împletească. Nici nu-ți vine a crede cum de-ai fost în stare să o scoți la capăt, așa mititel cum erai. Tare-aș fi vrut să te văd !

— Tata e mare ! strigă surioara cu admirație.

Lasse-Frederik era ceva mai rezervat. Prea era plictisitor să fii nevoit să taci, mai cu seamă cînd tare ai mai fi vrut să vîri și tu cîte un cuvințel despre propriile tale vitejii.

— Știi ? Jos în gangul cărăușului este o căruță încărcată cu paie de grîu, spuse el ca să arate că nu îi e străină viața de țară.

— Ba, nu-s paie de grîu, ci fîn — fîn de trifoi, spuse Pelle. Ce, nici măcar paiul de grîu nu-l cunoşti ?

— Noi le zicem paie de grîu, răspunse înfipt băiatul. Şi e chiar grîu, pentru că paiele au moţ în vîrf.

— Spice, vrei să spui ! Dar spic are şi iarba obişnuită, şi grîul e rudă cu iarba ! N-ai fost încă niciodată cu adevărat la ţară ?

— Nu. Am vrut noi să plecăm o dată la ţară pentru o săptămînă întreagă ; a venit însă ghinionul cu lucrul mamei şi nu ne-am mai putut duce. Dar la grădina zoologică am fost !

Pelle înţelese deodată cît pierdeau copiii din viaţă din pricină că erau siliţi să-şi petreacă vremea pe caldarîmul oraşului.

— N-ar fi bine să ne mutăm afară din oraş ? o întrebă pe Ellen seara, cînd rămaseră singuri

— Cum crezi, răspunse ea.

In ce o privea, nu simţea de loc nevoia să se ducă la ţară, ba se temea chiar instinctiv să locuiască în permanenţă acolo. Nici nu înţelegea ce voia el să spună în legătură cu copiii ; erau atîţia copii cărora le pria foarte bine la oraş ; doar n-o fi vrînd să iasă din copiii lor nişte tîmpiţi de ţărani ! Dar dacă Pelle credea că aşa trebuie să fie, atunci se vede că aşa era drept — el avea întotdeauna dreptate !

In acest caz ar fi bine să înştiinţeze proprietarul, căci pînă la termenul din aprilie nu mai rămăsese decît o lună.

Duminică umpleau cu provizii căruţul copilului şi plecau în excursie prin împrejurimile oraşului, ca pe vremea cînd nu-l aveau decît pe Lasse-Frederik care şedea atunci în căruţ de parcă ar fi fost moştenitorul tronului. Acuma ajuta şi el din răsputeri la împinsul căruţului în care se lăfăia Svend Trost ; cînd ostenea surioara, o aşezau pe burduful de piele, cu picioarele atîrnînd afară. Se duceau de fiecare dată în altă parte şi treceau prin locuri necunoscute chiar şi pentru Lasse-Frederik. La marginea oraşului dădeai pe alocuri peste livezi străvechi, ascunse printre clădiri. In mijlocul lor se afla cîte o casă scundă cu acoperiş de paie, care trebuie să fi fost, de bună seamă, vechea casă a

țăranului. Cotind într-o uliță lăturalnică, se întîmpla să te pomenești în mijlocul unui asemenea peisaj idilic și să descoperi că orașul era pe cale să-l încercuiască printr-un cordon de cazărmi de locuit. Dacă era soare, se așezau pe cîte un tăpșan să mănînce. Pelle și cu Lasse-Frederik se întreceau în tot felul de acrobații pe iarba veștedă, pe cînd Ellen culegea crengi de vîsc ca să le pună în vaze.

Într-o zi, cînd făceau o asemenea excursie, trecură pe lîngă o întindere de pămînt mlăștinos și plin de mărăcini, dincolo de care se întindeau ogoarele. O luară înainte la întîmplare și ajunseră la o casă nelocuită, cam dărăpănată; stătea în mijlocul cîmpiei povîrnite, cu vederea peste Copenhaga și era înconjurată de o grădină mare, sălbatică ca o pădure. Pe o bucată de scîndură veche și putredă scria: „De închiriat". Dar nu se indica și cui să te adresezi.

— Întocmai așa o casă îți dorești! îi spuse Ellen lui Pelle, care se oprise.

— M-ar interesa s-o văd și pe dinăuntru, răspunse el. Cheia o găsim probabil la ferma de colo.

Lasse-Frederik trase o fugă pînă la ferma care se afla la oarecare depărtare, pe vîrful unui dîmb. Peste puțin se întoarse întovărășit de însuși proprietarul fermei, un tînăr palid, care părea nedormit; purta guler tare și fuma o țigară de foi.

Casa ținea de ferma de pe dîmb și fusese clădită ca să locuiască în ea, la bătrînețe, părinții proprietarului actual. Bătrînii avuseseră inspirația năstrușnică s-o boteze „Zorile", nume care era de altfel zugrăvit cu litere mari pe creasta zidului dinspre răsărit. Casa stătea goală de cînd muriseră bătrînii, cu cîțiva ani în urmă, și părea și ea moartă. Geamurile erau sparte și îți făceau impresia unor ochi scoși, iar dușumelele erau acoperite de un strat gros de murdărie.

— Nu-mi place de loc! exclamă Ellen.

Pelle îi arătă însă că era în stare destul de bună, ușile și ferestrele se închideau bine și nu era nevoie decît de o reparație temeinică. Parterul era format din patru camere și bucătărie, iar sus se aflau cîteva odăi, dintre care una mare, la mansardă, cu feres-

trele spre sud. Grădina avea cam un sfert de hectar; în curte se afla un coteț pentru păsări și iepuri de casă. Chiria era de patru sute de coroane pe an.

Pelle și Lasse-Frederik îndrăgiseră pe loc această casă; nu se săturau să se tot plimbe dintr-o odaie într-alta și făceau mereu descoperiri noi. Cum auzi însă prețul, Pelle se dezmetici.

— Dacă e așa, ne lăsăm păgubași, spuse el.

Ellen tăcu, însă la înapoiere făcu tot felul de socoteli în gînd — vedea ea bine cît îi părea de rău lui Pelle după casă.

— Ar fi numai cu cincisprezece coroane pe lună mai mult decît plătim acum, spuse ea deodată. Dar poate că și grădina ne-ar produce ceva... De altfel, am putea ține găini și închiria camerele de sus, mobilate...

Pelle se uită la ea cu recunoștință.

— Eu m-aș prinde să scot din grădină cîteva sute de coroane pe an, spuse el.

Ellen se temea să nu fie derbedei prin împrejurimi care să le amărască viața:

— Las'că le dăm noi cîteva de se duc de-a berbeleacul pe coasta dealului, se amestecă și Lasse-Frederik voinicos. Ori o rugăm pe regina Therese să le spună să-și vadă de treabă; pe ea o respectă!

Cînd sosiră acasă, erau rupți de osteneală, căci drumul fusese cam lung.

— E departe de atelier, așa că va trebui să-ți cumperi o bicicletă de ocazie, spuse Ellen.

Lui Pelle i se păru, din glasul ei, că o să se simtă cam prea singură acolo afară și răspunse:

— Cel mai bine ar fi să ne scoatem istoria asta din cap, căci nu-i de loc practică; să încercăm să găsim aici în oraș o locuință de trei camere.

Cînd se întoarse a doua zi de la atelier, îl aștepta o surpriză.

— Știi că am închiriat casa! îi ieși ea înainte. Nu-i departe de tramvai și în primul an ne-o dă cu trei sute de coroane. Proprietarul mi-a făgăduit să pună totul la punct pînă în ziua mutării. Ei, nu te bucuri?

— Cum nu, firește că mă bucur! Numai să te simți tu la largul tău, spuse Pelle îmbrățișînd-o.

Copiii erau fericiți. De-acuma încolo aveau să locuiască în lumea aceea minunată, în care le era altfel îngăduit să-și arunce ochii numai la zile mari; se vor putea zbengui în voie și își vor mînca pîinea cu unt afară, la iarbă verde.

Peste opt zile se și mutară. Pelle fu de părere că mijloacele nu le îngăduiau să angajeze oameni care să-i ajute la mutat; împrumută o platformă de mînă pe patru roți — aceeași care mutase și calabalîcul lui Ellen de la Kapevej încoace, și sîmbătă seara și duminică pînă la prînz, el și cu Lasse-Frederik cărară lucrurile la locuința cea nouă. Regina Therese îi ajută lui Ellen la împachetat. Ultimul transport îl făcură la repezeală, ca să isprăvească înainte să vină vremea de mers la biserică. Pelle și Lasse-Frederik dădeau un zor nebun. Pe Svend Trost îl băgară într-un ciubăr, sus peste calabalîc; Ellen și cu fetița veneau în urma lor, iar regina Therese cea grasă încheia cortegiul cu cîteva vaze mai delicate de flori în brațe — era o adevărată procesiune!

Ziua le trecu cu o curățenie temeinică. Proprietarul rînduise ca vai de lume; Ellen și regina Therese trebuiră să ia totul de la început. La asta se și așteptaseră de altfel; cînd te muți, ai două locuințe de curățat: pe aceea din care pleci și pe aceea în care intri. Nici cu reparațiile nu stăteau lucrurile mai bine, dar și asta o știuseră dinainte, pentru că proprietarii erau peste tot aceiași. Ce să mai reclame, că tot n-ar fi folosit la nimic, de vreme ce se mutaseră și semnaseră contractul. Nu rămînea altceva de făcut decît ca Pelle să caute să pună singur lucrurile la punct, încetul cu încetul.

Către seară, casa era aranjată cel puțin atît cît să se poată dormi în ea.

— Azi nu mai facem nimic, hotărî Ellen. Să simțim și noi că e duminică!

Scoaseră scaunele în fața ușii care dădea în grădină și cinară în aer liber. Pelle puse o ușă veche pe un butoi, și asta le sluji drept masă. De cîte ori se rezema regina Therese cu coatele de ea, tot praznicul

ameninţa să-i pice în poală şi ea dădea un ţipăt. Era fată de pastor şi, cum şedea aşa, o cuprinsese jalea.

— N-am mai stat la masă, în faţa uşii care dă în grădină, de pe vremea cînd eram puştancă de cincisprezece ani şi am fugit de-acasă, spuse ea ştergîndu-şi ochii.

— Vai de ea! spuse Ellen după ce o conduse pînă la drumul care ducea la tramvai. De grea viaţă a mai avut parte. Nimeni nu se sinchiseşte de ea, afară de noi!

— Şi e chiar fată de pastor? întrebă Pelle. Femeilor de teapa ei le place să treacă drept oameni suferinţi, peste care a dat nenorocirea.

— Ba cu dînsa s-a întîmplat chiar aşa cum spune. A fugit pentru că n-a mai putut răbda atmosfera de acasă. Nu avea voie să rîdă; trebuia să se roage tot timpul şi să se gîndească numai la Dumnezeu. Părinţii au blestemat-o.

Ellen şi cu Pelle se duseră să facă o mică plimbare prin curtea din spatele casei, să vadă apusul. Lui Ellen nu-i mai tăcea gura. Făcea mii de planuri; se gîndea să sădească o mulţime de pomi şi să cultive zarzavat. Mai voia să crească găini şi chiar şi iepuri de casă, iar în vara următoare să scoată legume proaspete pe care să le vîndă la piaţă.

Pelle umbla alături de ea, fără să audă ce spune şi privea ţintă la cerul de seară atît de încins, încît părea să reflecte un incendiu de stepă, de undeva, de departe. În jurul lui şi într-însul domnea o liniştе binefăcătoare. Îi cînta inima, ca şi cum s-ar fi întors pe meleagurile copilăriei pentru întîia oară după o absenţă îndelungată. Pămîntul negru de sub picioarele lui era atît de moale şi atît de cunoscut! Era ca o mîngîiere care făcea să se nască puteri noi în sufletul lui, împrospătîndu-i trupul. În mijlocul naturii — cu picioarele pe pămîntul negru — se simţea de neînvins.

— Ce tăcut eşti! spuse Ellen luîndu-l de braţ ca să urce împreună tăpşanul din faţă.

— Parcă ne-am fi logodit abia azi! îi răspunse el şi o cuprinse în braţe.

În drum spre bibliotecă, Brun trecea în fiecare dimineaţă pe la cooperativă să vadă cum merge treaba. Întreprinderea îl preocupa foarte mult şi îl făcea să întinerească. Venea într-una cu propuneri noi şi insista pe lîngă Pelle:

— Dacă îţi trebuie bani, spune-mi! Bătrînul era nerăbdător să vadă efectul acestei idei noi şi îl întreba mereu pe Pelle dacă a început să observe roadele. Cînd auzi că fabricanţii de încălţăminte ţinuseră o întrunire pentru a lua poziţie împotriva cooperativei, se prăpădi de rîs şi spuse că ar trebui să i se dea şi mai mare avînt — şi cu orice preţ! Bătrînul filozof devenise nerăbdător ca un copil. Căpătase şi viaţa lui un rost la bătrîneţe şi începea să-i fie teamă că nu va apuca să vadă înfăptuirile.

— Ţie îţi convine să nu te grăbeşti, pe cînd eu, nu numai că sînt bătrîn, dar mai sînt şi şubred, spunea el.

Bătrînul se purta cu Pelle ca şi cum i-ar fi fost fiu şi de obicei îl tutuia.

Pelle era prevăzător. Depindeau atît de multe de reuşita întreprinderii, încît trebuia să deschidă bine ochii — i se părea că e cel ales să scruteze viitorul. Cei din mişcare urmăreau întreprinderea cu mult interes, iar gazetele muncitoreşti scriau despre ea; se ţineau însă în expectativă, căci părerile erau împărţite.

Pelle dorea din inimă să dovedească dreptatea ideilor lui şi de aceea cîntărea cu multă grijă orice făcea. Muncitorii care nu se puteau adapta erau concediaţi, ceea ce pricinuia sînge rău, dar nu avea încotro. Pelle supraveghea totul, iar ce nu izbutea să cuprindă, lăsa pe seama lui Lasse-Frederik. Băiatul părăsise celelalte îndeletniciri ca să poată ajuta în magazin; tot el făcea şi cursele. Ellen ar fi fost bucuroasă să ajute şi ea.

— Dacă am lua o fată pentru gospodărie, aş avea vreme să învăţ contabilitatea; atunci aş face lucrările de birou şi aş vedea şi de prăvălie, propuse ea.

Pelle, însă, nu admitea în ruptul capului. Nu mai voia să participe Ellen la agonisirea existenței. Locul femeii e în cămin, să-și vadă de copii!

— Dar în ziua de azi femeile iau parte la toate muncile, ripostă Ellen.

Puțin îi păsa lui Pelle de ceea ce făceau femeile; în chestiunea aceasta își avea părerile lui personale. Era suficient să producă numai bărbații. Ori, te pomenești că femeile ar vrea ca bărbați să stea înșirați de-a lungul trotuarului și să privească la ele cum se duc la muncă? Se prea poate ca părerea asta a lui să fie cam înapoiată, dar nu-i păsa. Femeile erau adevărate flori pline de grație, oricît s-ar strădui lumea să le socotească egale cu bărbații! Cînd erau nevoite să lucreze pentru pîinea de toate zilele, pierea orice bucurie din casă; asta o știa el prea bine!

Lui Ellen îi venea tot mai greu să stea cu mîinile în sîn și să privească cum se spetesc cei doi bărbați, așa că se apucă cu ardoare de grădinărit. Semănă legume și răsădi varză; straturile se înșirau la rînd, ca niște perne. Dacă se întîmpla să și izbutească, era fericită. Își cumpărase o carte și își spărgea capul să dibuiască felul cum trebuiau cultivate diferitele specii de plante. Seara, după lucru, o mai ajuta și Pelle; unde punea el mîna, creștea văzînd cu ochii. Ellen era cam îmbufnată din pricina asta; se străduia să facă întocmai cum făcea el, dar plantele parcă simțeau că era altcineva.

— Am mînă de țăran, spuse el rizînd.

Duminica era zor mare. Toată lumea ieșea în grădină, la lucru. Lasse-Frederik săpa, Pelle tundea spalierul care mărginea cărările, iar Ellen îl lega. Copiii se vîrau peste tot și voiau să ajute, dar mai mult stricau. Nu era clipă în care să nu facă vreunul din ei o poznă; ba călcau pe straturi, ba smulgeau cîte-o plantă. Tare mai erau proști, adevărați copii de oraș! Nu pricepeau nici chiar cînd le explicai cum să facă ceva. Lui Pelle nu-i intra asta în cap și adesea era gata să-și iasă din fire.

Intr-o zi, cînd fetiţa veni foarte senină să-i arate o crenguţă de măr înflorită, pe care tocmai o rupsese, îl cuprinse furia şi o apucă brutal de braţ. Cînd îi văzu feţişoara schimonosită de spaimă, Pelle îşi aminti de omul cu ochii aceia ciudaţi, care îl învăţase, în copilărie, să păzească vitele cu mîinile goale, şi se ruşină. Atunci îi luă de mînă pe cei doi mititei şi porni cu ei prin grădină, istorisindu-le despre copaci şi despre tufe, care trăiau şi erau tot aşa de vii ca şi oamenii. Nu se gîndea decît cum să le uşureze copiilor înţelegerea. Le spuse că ramurile erau braţele şi picioarele copacilor şi cît de groaznic trebuie să fie pentru bieţii de ei cînd le rupe cineva o creangă.

Surioara îngălbenise de frică şi nu scotea o vorbă. Svend Trost însă, care se hotărîse în sfîrşit să deschidă gura şi acum nu-i mai stătea o clipă, se băgă şi el în vorbă ; umbla cu pîntecele înainte, de parcă era un toboşar. Se făcuse un prichindel zdravăn şi Ellen îl urmărea mîndră din ochi, prin toată grădina.

Copiii fură foarte impresionaţi cînd aflară că toate erau vii. De-acum încolo umblau numai de mînă, ferindu-se să calce în alt loc decît pe cărări. În jurul lor, pămîntul se desfăcea şi ieşeau la iveală tot felul de făpturi ciudate : fasolea, în cap cu o găleată care să o apere, pe cînd salata ridica mîinile în sus ca şi cum s-ar fi rugat să fie vreme bună. În fiecare dimineaţă, cînd dădeau o raită prin grădină, zăreau fiinţe noi, care se iviseră peste noapte. „Uite, uite !“ striga Svend Trost, cu glasul încă răguşit de somn, întinzîndu-şi pîntecele înspre straturi, pentru că nu cuteza să arate cu degetul. Se ţineau amîndoi la oarecare distanţă, aplecaţi înainte şi cu mîinile la spate, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i muşte de degete noile minunăţii răsărite peste noapte şi îşi istoriseau unul altuia despre ele. Se mai întîmpla cîteodată ca Svend Trost să se încumete să-şi întindă mîna grăsuţă, gata să apuce ceva, dar îndată şi-o trăgea speriat înapoi, ca şi cum s-ar fi fript şi striga : „Au !“ Amîndoi copiii o rupeau atunci de fugă, îngroziţi, spre casă.

Grădina era pentru copii o lume fermecată, plină de minuni, dar și de spaime. În curînd se deprinseră în legea lor cu plantele, stabilind cu ele legături tainice; le arătau prietenie și schimbau păreri, ca și cum ar fi fost făpturi din lumi diferite, care se întîlnesc pe pragul ce le desparte. Noii lor prieteni erau învăluiți în mister; se țineau la distanță și nu le prea dădeau lămuriri în ce îi privea. Cînd îi întrebai: „Cine v-a chemat?" răspundeau fără șovăială: „Mama Ellen ne-a poftit". Dacă însă îi întrebai cum e colo jos, în lumea din pămînt, tăceau chitic. Oricît ar fi cutreierat-o, pentru copii grădina rămînea o lume nesecată. În fiecare zi porneau în noi călătorii de explorare, pe sub tufele de ienupăr și de mărăcini; se mai aflau locuri prin care nu trecuseră încă și altele în care nu se încumetau să se vîre. De nenumărate ori pe zi se apropiau de tufele de agriș și se uitau în întunecimea înfiorătoare care se cuibărise acolo, asemenea unui duh rău fără nume. Stăteau amîndoi pe cărare, în grădina însorită, și asmuțeau duhul, poftindu-l să iasă la lumină dacă îi dădea mîna. Surioara îl scuipa, de-i curgeau balele pe șorțuleț, iar Svend Trost aduna cu trudă pietre ca să le arunce în tufe. De gras ce era, nu se putea apleca, așa că trebuia să se lase pe vine de cîte ori avea de ridicat ceva. Apoi, cuprinși deodată de panică, o luau la goană spre casă.

Nu era nevoie să fii copil ca să urmărești viața care se desfășura în grădină. Totul se pusese în mișcare; noaptea se auzeau pe afară trosnituri și șoapte; ramurile se întindeau și creșteau în lumina lunii; seva urca izbucnind prin coaja îmbătrînită, în chip de muguri și flori. Era ca și cum totul s-ar fi molipsit de avîntul lui Pelle și al lui Ellen. Pomii aproape înăbușiți, care de ani de zile nu mai dăduseră rod, înviară și, drept răspuns la glasurile zglobii care-i îmbiau, înfloriră cu o bogăție nemaipomenită. Oameni și plante se luau parcă la întrecere care de care să se împodobească mai frumos.

— Primăvara ne copleșește cu flori și cu verdeață, spunea Pelle.

Nu mai văzuse cuib mai frumos decît al lui — iată că tot izbutise pînă la urmă să-şi facă un cămin!

Plăcut mai era aici! Faţada era acoperită de viţă sălbatică şi clematitele albastre atîrnau ca o perdea deasupra uşii dinspre grădină. Aici şedea Ellen de obicei cu lucrul de mînă şi supraveghea copiii care se zbenguiau pe pajişte şi tot aici îi plăcea să şadă duminica cu Pelle, în timp ce prin faţa lor se perindau familiile din Copenhaga care făceau excursii prin împrejurimile oraşului.

Toată lumea se oprea în faţa tufelor de ienupăr exclamînd: „Ce casă drăguţă!"

În atelier, lucrul începea dimineaţa la orele şase, în schimb se termina la patru; în felul acesta, lucrătorii se mai puteau bucura de o bună bucată din zi. Pelle redusese orele de muncă la nouă — dincolo de limita asta nu se încumeta să treacă pentru moment.

O parte din muncitori se bucurau de noul program şi foloseau după-masa ca să iasă în oraş cu familia; alţii ar fi preferat să doarmă o oră în plus dimineaţa. Într-o zi, aceştia se prezentară la Pelle şi îi spuseră că, întrucît formau majoritatea, cereau să se schimbe orarul de lucru.

— Nu sînt de acord, le răspunse Pelle. Este privilegiul muncitorilor să se scoale devreme şi nu renunţ la el.

— Am pus chestia la vot, răspunseră ei. Ce dracu'? Doar sîntem o instituţie democrată!

— Nu mi-am luat obligaţia să mă supun majorităţii, răspunse Pelle liniştit. Deocamdată conduc eu şi cine nu se poate adapta condiţiilor de aici, să-şi caute de lucru în altă parte.

Se întîmplau destul de des asemenea lucruri; Pelle, însă, nu le dădea mai multă importanţă decît meritau. Muncitorii deveniseră conştienţi de puterea lor, dar majoritatea nu-şi dădeau seama de scopul spre care tindea această putere. Se slujeau orbeşte de ea, bucurîndu-se s-o vadă cum se desfăşoară, aşa cum se bucură băieţii cînd flutură un steag. Le plăcea să mai şi tiranizeze cîte puţin; se răzbunau

pentru jugul de altădată, cerînd adesea contrariul a ceea ce aveau. Şovăiau, căci miracolul buletinului de vot li se cam urcase la cap. Era o stare de trecere uşor de înţeles ; dar se va trezi şi în ei la un moment dat simţul răspunderii !

Intr-o zi, veniră la Pelle doi dintre cei mai buni lucrători şi cerură să se reintroducă munca în acord.

— Nu vrem să ne spetim pentru alţii, spuseră ei.

— Ceilalţi îşi pierd vremea degeaba ? îi întrebă Pelle.

— Ba nu. Dar noi lucrăm mai repede !

— Ei lucrează mai temeinic în schimb. Asta se cam compensează, în general.

— Poate, dar ce ne foloseşte nouă ?

— Foloseşte consumatorului ! In noile condiţii în care lucrăm, este acelaşi lucru. Trebuie să ne ţinem de principiul că oricine îşi face datoria e la fel de destoinic şi este în interesul nostru să gîndim aşa !

Cei doi se liniştiră deocamdată ; erau destoinici, numai că nu pricepeau încă bine noua rînduială.

Se iveau multe necazuri din pricină că muncitorii nu aveau vederi largi şi nu pricepeau decît de la mînă pînă la gură ; şi nici răbdare nu aveau. Erau mai puţine ore de muncă, salariul era mai bun, dar nu ştiau să compare avantajele de aici cu situaţia de prin alte întreprinderi ; fiind o situaţie nouă, credeau că trebuie să corespundă întocmai viselor lor, pe cînd felul în care conducea Pelle lucrurile nu le aducea marea şi sarea — fir-ar al dracului ! Prea era conştiincios, dacă te gîndeşti cît erau de gîtuiţi de concurenţa neleală care îi înconjura.

Aşa, de pildă, erau oameni care mai ţineau încă la încălţămintea de modă veche, cusută de mînă, pentru care plăteau cu dragă inimă un preţ mai mare. Unii maiştri mai mici profitau de asta, îşi făceau reclamă că execută încălţăminte cusută cu mîna şi apoi dădeau comenzile unei fabrici. Era o afacere bună şi pentru fabricant, şi pentru meşter ; Pelle, însă, nu voia să audă de aşa ceva ; punea ştampila pe tot ce ieşea din atelierul lui.

Pelle lua lucrurile foarte liniștit. Ce pretenție putea el să aibă de la acești oameni ca să vadă mai departe de lungul nasului? Era de datoria lui să le deschidă ochii; numai să se lase! Într-o zi vor ajunge atît de departe, încît îi va face să preia atelierul în comun, ori îl va transforma într-o societate pe acțiuni; pînă atunci, însă, trebuiau să se supună directivelor lui.

Modestă cum era deocamdată întreprinderea, tot părea pe cale să înfăptuiască la un moment dat o parte dintr-un vechi și măreț vis al său; dacă izbutea, calea spre alte timpuri era trasată pentru omul mărunt. Și încă și mai important era faptul că din activitatea aceasta se ridica propriul lui cămin! Descoperise punctul din care fericirea celor mulți decurgea din propria lui fericire — de data aceasta văzuse just cum stăteau lucrurile. Citeodată se simțea seara cam obosit după o zi în care trudise, dar dis-de-dimineață, cînd o lua cu bicicleta spre oraș, în timp ce aburii nopții se ridicau de pe cîmpii și ciocîrlia cînta deasupra capului său, Pelle era întotdeauna voios. Atunci urmărea cu gîndul rezultatele muncii lui pînă hăt-departe, în viitor; principiile sănătoase își urmau biruitoare calea și activitatea se lărgea într-una. Întreprinderi similare răsăreau și în alte cartiere, ba chiar și în alte orașe. Întrezărea vremea cînd tot ce avea să se producă va fi ajuns pe mîinile muncitorilor.

Peter Drejer îl sprijinea ca un tovarăș bun și lua asupră-și urmările a tot soiul de încurcături. Își încorda puterile, fără însă să împărtășească credința lui Pelle în rezultatele uriașe la care se aștepta acesta. „E tot o întreprindere capitalistă, spunea el. Asta nu e decît un capitalism socialist! Ia te uită colo, pe stradă, îl vezi pe ăla care n-are tălpi la ghete? I-au înghețat picioarele și totuși nu vine la noi să-și ia încălțăminte, căci și noi cerem bani pentru marfă; cel care are mai mare nevoie de munca noastră este tocmai ăla care n-are bani! Uite-o, o vezi? Asta zvîrle zece oameni pe drumuri... așa stau lucrurile!" adăuga el dînd cu piciorul într-una din mașini.

Pelle luă apărarea mașinilor, Peter, însă, ținea morțiș la părerile lui. „Ar fi trebuit să se reorganizeze mai întîi totul, din temelie, căci așa cum stau lucrurile, ele nu sînt decît o născocire diabolică ! spunea Peter cu aprindere. Mașinile au venit prea devreme și stau întoarse cu gurile spre noi, ca și tunurile cucerite de la dușman !"

— Mașinile fac de zece ori mai multă încălțăminte decît am putea face noi, cu mîna, ceea ce nu e o nenorocire, răspundea Pelle. Numai că distribuirea bunurilor nu se face cum trebuie.

Peter Drejer ridica din umeri — nu avea chef să se mai gîndească și la distribuire. Dacă voia careva să încerce s-o organizeze în alt chip, era gata să pună și el mîna. Prea se vorbise mult pînă acum în această privință. Cine avea bani putea acapara tot ce se producea, pe cînd cel desculț nici nu se urnea din loc — fapt de nătăgăduit. Oare s-ar răsturna lumea, dacă s-ar da fiecărui om produsul integral al muncii lui ? Și doar nu ar însemna altceva decît dreptate în limitele celor existente azi, cînd diamantele aveau mai multă valoare decît pîinea !

— Nu sînt de părere că cei care au din întîmplare de lucru au mai mult drept să trăiască decît ceilalți care nu găsesc slujbă, spuse o dată Peter, tremurînd de indignare. Ori poate nu cunoști grozăvia de a nu găsi de lucru ? N-ai decît să-i privești cum pășesc : vara și iarna șomerii îți trec pe dinaintea ochilor ca o armată de fantome. Statul le dă tocmai atît cît să nu moară de foame — asta nu e, Doamne ferește, asistență publică ! Muncitorul are drept la toată considerația, zău așa, ba are chiar și drept de vot, dacă-i face plăcere, căci la urma urmei, nu e decît o plăcere nevinovată ! Dar gîndește-te ce s-ar întîmpla dacă i-ar veni deodată în gînd să ceară, în locul acestui drept, mîncare ca lumea ?

Da, Pelle cunoștea foarte bine existența marii armate de rezervă a foamei, căci fusese și el pe punctul de a trece în rîndurile ei. Aci, însă, se simțea pe teren tare ; în cele ce avea el de gînd, sălășluia o forță

pașnică, în stare să ducă lucrurile foarte departe. Și Peter Drejer recunoștea aceasta, de vreme ce lucra alături de dînsul cu atîta credință.

La început se certau destul de des, dar Pelle se obișnui să-l ocolească. Peter, care era de felul lui foarte bun și docil, cum venea vorba de stările sociale răspundea pe un ton arțăgos, ca și cum și-ar fi pierdut răbdarea. Deși cîștiga bine, umbla prost îmbrăcat și avea aerul că nu se hrănește suficient. Prînzul, pe care îl lua în atelier împreună cu ceilalți, era alcătuit de obicei din pîine cu margarină, iar setea și-o stingea la cișmea. La început, îl cam luau peste picior din pricina regimului lui de pușcăriaș ; îi deprinse însă repede să-și vadă de treabă — nu era plăcut să te iei la harță cu el. O parte din cîștig o dădea pe propagandă ; camarazii mai spuneau că locuiește împreună cu o femeie gheboasă și cu mama ei. In ce-l privea, nu făcea nimănui confidențe și, pe zi ce trecea, devenea tot mai închis. Pelle știa că locuiește undeva, pe o ulicioară din vestul orașului, dar nu-i cunoștea adresa. Cînd stătea mut, aplecat asupra lucrului, părea încruntat și cîteodată îngrozitor de trist, ca și cum l-ar fi ros o durere lăuntrică.

Poliția îl urmărea în permanență cu tot felul de șicane. De multe ori i se dăduse a înțelege lui Pelle să nu-l mai țină, el însă respinsese cu hotărîre orice amestec în treburile lui ; atunci le veni ideea, absolut arbitrară, să-i ceară lui Peter Drejer să se prezinte în fiecare săptămînă la control.

— Nu fac asta pentru nimic în lume, spuse el. E cu desăvîrșire ilegal. Am fost condamnat numai pentru delicte politice. M-am ferit ca de foc să nu-mi găsească vreun chițibuș de procedură și iată-i acum că vor să triumfe pe calea asta ! Pentru nimic în lume ! Vorbea cu glas înăbușit ; se stăpînea, dar mîinile îi tremurau.

Pelle încerca să-l înduplece, apelînd la inima lui cea bună.

— Dacă nu de alta, fă-o măcar pentru mine, îi spuse el. Altfel te pomenești că te închid — și știi bine că nu mă pot lipsi de tine !

— Tu te-ai duce la control, dacă s-ar întîmpla să primeşti citaţie ? îl întrebă Peter.

— Nu-i strică nimănui să se plece în faţa forţei brutale.

Peter se duse. Avea însă nevoie de o putere de stăpînire de sine neobişnuită pentru asta, şi în acea zi era mai bine să i te fereşti din cale.

12

Soarta Mariei nu-i mai apăsa lui Pelle cugetul. Timpul şterse amărăciunea şi se putea gîndi fără remuşcare la convieţuirea cu cei trei copii din Arcă. Se întreba adesea cum le-o fi mergînd celor doi fraţi, dar nu izbutea să afle nimic în privinţa lor.

Într-o zi, în timpul pauzei de prînz, se duse cu bicicleta la Morten, să-i comunice ceva din partea lui Ellen. În camera lui Morten şedea un om năruit pe scaun, cu spatele la fereastră şi cu ochii aţintiţi în pămînt. Părea să înoate în haine, iar părul rar îşi pierduse culoarea ; ridică încet faţa îngrozitor de răvăşită şi privi spre uşă. Pele îl recunoscu pe dată, după mîna dreaptă schilodită, din care mai rămăsese doar degetul cel mare şi un ciot din arătător. Nu o mai ascundea, ci o sprijinea de picioru-i subţire.

— Bună ziua, Peter ! îi strigă Pelle surprins şi întinse mîna după mîna stîngă a băiatului.

Peter o scoase din buzunar. Ceea ce apucă Pelle era un boţ mort, stîlcit, cu cîteva ieşituri ca nişte ghemuleţe. Peter îl privi drept în faţă ; obrazul îi era împietrit, numai ochii îi scăpărară, cînd îl simţi pe Pelle tresărind.

— Ce dracu' ai sfleclit-o aşa ? îl întrebă Peter arţăgos. Doar e la mintea omului că nu merge cît lumea să lucrezi numai cu o mînă la maşina de tăiat. O ştiam şi eu, tot aşa de bine ca şi oricare altul din fabrică şi aşteptam în fiecare zi să se întîmple nenorocirea — pînă cînd n-am avut încotro şi am în-

chis ochii. Ce dracu', mi-am spus, n-o să se isprăvească o dată ? Şi într-o bună zi, s-a isprăvit !

Pelle se cutremură.

— Nu ai primit despăgubiri de la asigurarea împotriva accidentelor ? întrebă Pelle, ca să spună ceva.

— Ba firește că am primit ! Intreg Consiliul s-a strîns în cinstea persoanei mele. Au recunoscut cu toţii că mi se cuvin trei mii de coroane pentru invaliditatea totală. Vezi însă că maistrul, care numai grija noastră n-o avea, a uitat să mă asigure, aşa că despăgubirea a rămas pe hîrtie. Totuşi e un mare progres faţă de prima oară cînd mi s-a întîmplat accidentul, nu-i aşa, prietene ? Tot a făcut partidul ceva, spuse el privind batjocoritor la Pelle. Ai face bine să strigi „ura" pentru reformele care rămîn pe hîrtie !

Peter era curier şi în acelaşi timp şi un fel de secretar al unei societăţi revoluţionare de tineret. Învăţase singur să citească şi studia împreună cu ceilalţi tineri literatura anarhistă. Ei îi purtau tovărăşeşte de grijă şi era mare minune că nu se prăpădise de mizerie. Rămăsese numai piele şi oase şi părea un fanatic înverşunat, mistuit de un foc lăuntric. Prea deştept nu fusese el niciodată, dar nici nu avea cine ştie ce probleme complicate de viaţă de rezolvat. Ura cu o logică atotpustietoare. Ordinea socială instituise de formă o lege, dar nici nu se sinchisea să-şi îndeplinească îndatoririle pe care recunoştea făţiş că le luase faţă de el. De aceea, rupsese orice legătură cu această ordine şi se înrolase printre cei ce urmăreau să o răstoarne !

Venise la Morten să-l poftească să ţină o conferinţă la clubul lor.

— Nu pentru că i-am aprecia pe scriitori ; să nu-ţi închipui aşa ceva, spuse el, întunecat. Scriitorii trăiesc de pe urma noastră şi se bucură din pricina asta de o vază nejustificată. Numai munca fizică e vrednică de cinste — toţi ceilalţi sînt paraziţi. Ţi-o spun, pentru ca venind la noi, să nu-ţi bagi în cap cine ştie ce !

— Foarte mulţumesc, spuse Morten zîmbind. E bine să ştii cît preţuieşti în ochii cuiva. Şi credeţi totuşi că v-aş putea fi de folos ?

— Tu faci parte dintre cei oarecum cinstiţi, dintre cei care se îndeletnicesc să-i distreze pe capitalişti. La noi, la club, sîntem cu toţii de părere că nu eşti un poet cu adevărat proletar. Prea eşti spilcuit şi, afară de asta, nici n-au existat poeţi proletari pînă acum. De altfel nu are importanţă, pentru că mizeria nu trebuie să slujească drept distracţie. Se prea poate să ţi se spună şi la club tot aşa.

— Bine, bine ! Las' că vin, îi răspunse Morten.

— Iar dacă scrii o cantată pentru clubul nostru, de ziua marelui masacru rus, voi avea eu grijă să ţi se primească. Numai să nu fie dulcegăria obişnuită. Apoi, întorcîndu-se către Pelle, spuse cu aceeaşi expresie întunecată : Imi pare bine că te-am intîlnit. Pe Karl l-ai văzut ?

— Nu, nu l-am văzut. Dar unde se află ? întrebă Pelle cu interes.

— A ajuns mare burghez. Mi se pare că are chiar o prăvălie pe Adelgaade. Numai că n-o să ţină mult bucuria lui.

— Şi de ce nu ? Nu-i merge bine ?

— Ba îi merge bine. Dar într-o bună zi, dăm noi foc întregii şandramale, căci în curînd vom fi foarte numeroşi. Ai putea să vii şi tu o dată pe la noi la club şi să ne vorbeşti despre timpul cît ai stat la închisoare ! Cred că i-ar interesa pe toţi. In general, nu chemăm vorbitori dinafară, ci vorbeşte întotdeauna unul dintre noi. Pe tine nu-mi va fi însă greu să te introduc.

Pelle făgădui să vină.

— Ce zici ce închipuit e ? întrebă Morten, cînd închise uşa în urma lui Peter. Prost, însă, nu-i. Ai băgat de seamă că n-a cerut nimic ? Nu pretinde niciodată nimic. Cînd flămînzesc, se apropie de cel dintîi om care le iese în cale şi-i cer de mîncare. Le e indiferent ce bagă într-înşii, numai să se satur̆e. Şi nici nu mulţumesc ! Nimic nu-i surprinde şi pun hoţul mai

presus decît pe cerşetor. La urma urmei, drept să-ţi spun, îmi place cum se poartă. E ceva nou în atitudinea lor. Te pomeneşti că burtăverzimea noastră de rumegătoare e pe cale să-şi transforme unul din stomacuri în colţi şi gheare.

— Numai dacă ar veni încoace, să pună şi ei umărul alături de noi, spuse Pelle. Vorbele mari nu fac doi bani.

— Ei, şi cum merge cu revoluţia ta paşnică ? întrebă Morten cu o fulgerare vagă de ironie în ochi. Mişcă cooperativa ?

— Mişcă. Încet, dar sigur. Nici lumea n-a fost făcută într-o singură zi ! N-am ştiut că te interesează activitatea noastră.

— Cred, Pelle, că ai atacat bine problema, îi răspunse Morten serios. Lasă tineretul să se înflăcăreze în voie — treaba va merge cu atît mai repede ! Nu strică să răsară în ţara noastră şi alte posibilităţi. Să simtă cei ce conduc azi treburile că fotoliile lor ministeriale stau pe praf de puşcă. Poate li se va trezi simţul răspunderii ! Dar ia spune, n-ai vrea să-i dai bună ziua Johannei ? I-a fost foarte dor de tine. Păcat numai că e tot aşa de bolnavă.

— M-a trimis Ellen să-ţi propun să vină Johanne la noi, la ţară. Crede că copila trebuie să-ţi fie o mare povară şi, afară de asta, nici nu poate avea aici îngrijirea necesară.

— Foarte drăguţ din partea soţiei tale ; are doar şi aşa destule pe cap !

— Multe mai poate duce Ellen în spinare ! spuse Pelle cu căldură. Ai să-i faci mare plăcere dacă primeşti !

— Dacă-i aşa, primesc cu recunoştinţă, răspunse Morten. Va fi o mare uşurare pentru mine ! Numai să suporte drumul ! Nu-mi mai dă de furcă şi trăim în cea mai bună înţelegere. Johanne e bună şi ascultătoare şi, cu toate cîte a tras, e un copil minunat. Nu veţi avea greutăţi cu ea. Cred că are să fie bine pentru dînsa să plece de aici şi să intre pe mîna unei gospodine într-o casă cu copii. La mine cam şchioapătă cu îngrijirea.

Intrară amîndoi la Johanne. Fetiţa dormea ; faţa palidă îi era brobonită de sudoare.

— E sleită de puteri, şopti Morten, Nu s-a întremat de loc.

Prezenţa celor doi bărbaţi tulbură somnul fetiţei şi ea începu să se zvîrcolească ; apoi deschise ochii şi privi în jurul ei, înnebunită de spaimă. Cînd îi recunoscu, zîmbi. Se ridică puţin şi cu un gest încîntător de cochetărie copilărească îi întinse lui Pelle amîndouă mîinile.

— Povesteşte-mi ceva despre casa de la ţară şi despre Svend Trost, îi spuse ea, făcîndu-i loc pe marginea patului. Zac aici şi mă plictisesc. şi domnul Morten e aşa de serios, spuse ea privind provocător spre Morten.

— Cum, chiar aşa e de serios ? întrebă Pelle. Poate pentru că scrie cărţi.

— Nu de asta, dar trebuie să-mi ţin demnitatea, spuse Morten, făcînd nostim pe profesorul. Domnişoara începe să-şi ia nasul la purtare.

Johanne se bucura din inimă de prezenţa lor şi îşi plimba ochii de la unul la altul.

— Nu-i lipsesc decît ochelarii pe nas şi ai jura că e profesor.

Fetiţa vorbea aproape în şoaptă — n-o ajutau puterile — dar în glas avea o licărire de voioşie.

— Dacă e aşa de rău aici, vino la noi, îi spuse Pelle. Te vei juca cu copiii şi vei sta culcată în grădină, la soare. Tare-i frumos acum acolo. Şi cum ea tot mai zîmbea, adăugă : Să ştii că vorbesc serios, Ellen m-a trimis anume aici să vă spun !

Johanne deveni deodată serioasă şi o clipă se uită cînd la Pelle cînd la Morten. Apoi coborî ochii întunecaţi.

— Vine şi Morten ? întrebă ea întorcîndu-şi faţa la perete.

— Nu, Johanne, eu trebuie să rămîn aici, dar voi veni mereu să te văd.

— În fiecare zi ? întrebă ea, tot cu faţa la perete, zgîriind tapetul cu unghiile.

— Voi veni să-mi văd fetița cît voi putea mai deș, spuse Morten, mîngîind-o pe păr.

Johanne roși pînă-n vîrful urechilor ; sîngele îi țîșnise dintr-o dată în față și apoi fu supt încetișor de paloarea pielei, ca o arșiță care se stinge. Tot așa ajungea un cuvînt bun, ca să-i pună și Hannei sîngele în mișcare. Johanne moștenise de la maică-sa și sfiiciunea și nespusa ei drăgălășenie, dar mai moștenise și încăpățînarea ei plină de toane.

Fetița stătea culcată, cu spatele la ei ; nu scotea un cuvînt cu toate încercările lor de a o convinge. Nu-și puteau da seama dacă asculta sau nu ce spun. Deodată se întoarse către Morten cu fața plină de ură:

— Nu trebuie să-ți dai atîta osteneală ; las' că scapi tu și așa de mine ! Ochii îi ardeau.

Morten o privi cu tristețe, pe cînd Pelle se supără de-a binelea.

— Să-ți fie rușine, dacă o iei așa, îi spuse el. Asta e, așadar, mulțumirea pe care ne-o arăți ? Să știi că ești foarte nerecunoscătoare !

Johanne stătea nemișcată și se lăsa certată de Pelle, fără să clipească. Cînd acesta tăcu, ea îi luă mîna și, fără să spună o vorbă, își acoperi cu ea fața fină și colțuroasă. Trăgea cu ochiul cînd la unul, cînd la altul, printre degetele lui mari, pe cînd pe față îi flutura o expresie ciudată de resemnare, pe care ar fi vrut-o șăgalnică.

— Știu foarte bine că nu-i frumos, spuse ea cu glas monoton, mișcînd degetul cel mare al lui Pelle pe dinaintea ochilor, așa fel încît fu silită să privească cruciș. Fac cum spuneți voi, Pe — Pelle, Mo — Porten ; știu și păsărește, și rîse deznădăjduită.

— Ai să vezi că o să-ți meargă mai bine și o să fii mai veselă la țară, la Pelle, spuse Morten.

— Pot să mă scol și să deretic eu prin cameră ca să nu mai fii nevoit să ții o femeie, șopti ea privindu-l țintă. Mă simt foarte bine acum.

— Fetițo dragă, nici nu m-am gîndit la așa ceva. O facem numai pentru tine. Se poate să nu înțelegi ? stărui Morten, plecîndu-se spre ea.

Johanne își plimbă ochii deznădăjduită prin cameră, ca și cum pierduse orice nădejde de a se face înțeleasă vreodată.

— Socot că n-ar trebui să o transplantăm împotriva voinței ei, îi spuse Morten lui Pelle, pe cînd îl petrecea la ușă. E atît de capricioasă, încît nu știu ce mai e în stare să facă. Și apoi cred că are să-mi lipsească, pentru că e bună la suflet. Cînd e în picioare, lunecă prin casă ca o umbră și e mișcător s-o vezi cum își dă osteneala să-mi facă viața plăcută. Apoi, deodată, i se trezesc cine știe ce amintiri din viața ei de odinioară și îi întunecă mintea; mai este încă foarte bănuitoare și se teme să nu cadă cuiva în sarcină. Ar avea nevoie să fie în preajma unei femei, față de care să-și poată deschide inima. Pentru un copil, prea îi e sufletul plin!

— Nu s-ar putea să veniți amîndoi? V-am da cele două camere de sus.

— Asta ar fi o idee! Poți să-mi dai un răgaz de gîndire de cîteva zile? Salutări lui Ellen și copiilor din partea mea.

13

După ce se închidea atelierul, Pelle mai lucra de obicei o oră-două în magazin, punea condicile la punct, pregătea lucrul pentru a doua zi și în același timp servea clienții. Cu cîteva minute înainte de șase închidea magazinul, încăleca pe bicicletă și o lua la goană, căci îi era dor de casă — de cuibul lui.

Se vede că toți cei ce ieșeau de la lucru simțeau la fel ca el, căci întreaga circulație părea însuflețită de aceeași năzuință de a ajunge cît mai repede acasă. Stoluri dese de bicicliști treceau pe lîngă dînsul, zburînd înaintea tramvaielor. Acestea își croiau anevoie loc printre ei, alungîndu-i de pe șine cu un neîntrerupt sunet de clopoțel care-ți spărgea urechile și clătinîndu-se sub povara platformelor încărcate.

Pîlcuri de bărbaţi şi de femei, în drum spre casă, întîlneau alte pîlcuri de oameni, ale căror locuinţe se aflau la capătul opus al oraşului. Sirenele fabricilor de la periferie formau un cor de cocoşi uriaşi — mai întîi începea una, apoi intrau deodată toate în joc. Muncitorii cu faţa neagră de fum, cu sticla de bere în buzunarul surtucului şi cu legăturica de mîncare bălăbănindu-se de un deget, se revărsau din gangurile porţilor. Femei, care fuseseră şi ele la lucru sau la tîrguieli, stăteau pe la colţuri de stradă cu coşul petrecut peste braţ şi îşi aşteptau bărbaţii. Mucoşi de-o şchioapă tropăiau pe trotuar, ţinîndu-se de mînă şi cum dădeau cu ochii, în mijlocul furnicarului, de omul pe care îl căutau, o rupeau de fugă şi se aruncau asupra lui, apucîndu-l de picioare.

De obicei, surioara alerga peste cîmp să-i iasă lui taică-său înainte; iar în portiţa „Zorilor" aştepta Ellen.

— Bună seara, domnule fabricant, îi striga ea de departe.

O răzbunase viaţa pentru atîtea şi atîtea — strălucea de sănătate şi de fericire! Oricît protesta Pelle, încercînd să o convingă că în lumea lui nu există decît lucrători, ea ţinea morţiş la titulatura aceasta. Nu conducea el întreprinderea? Ce-i păsa ei de cooperativă! Era mîndră de el; din partea ei nu avea decît să-şi spună şi trepăduş, dacă îi făcea plăcere! Bărbaţii trebuiau, se vede, să aibă cîte o idee fixă în ceea ce privea munca lor, căci altfel nu le făcea plăcere. Nu pricepea orînduirea cu părţi egale la beneficiu şi era încredinţată că bărbatul ei cel mare şi destoinic se cuvenea să cîştige de două ori atît cît oricare altul. Dar nu-şi spărgea ea capul cu aşa ceva! Îşi trăia viaţa şi era mulţumită şi fericită.

Lui Pelle îi fusese teamă ca Ellen să nu se plictisească la ţară şi se părea într-adevăr că sufletul ei nu se simţea legat de această viaţă. Plivea, se ocupa de grădină şi, vrednică cum era, devenise cu timpul îndemînatică, dar munca nu părea să-i dea satisfacţie. Nu-i făcea plăcere să-şi vîre mîinile în pămîntul ne-

gru, de vreme ce însă lui Pelle şi copiilor le prea alci, lua lucrurile aşa cum erau; personal nu prindea rădăcini. S-ar fi simţit bine oriunde pe lume, numai să fie şi ei cu dînsa; bucuriile şi durerile lor erau şi ale ei. Îşi trăgea viaţa dintr-a lor şi îi creştea inima de bucurie privindu-i.

În sufletul ei sălăşluiau puteri minunate, care nu se încurcau cu principii şi sisteme, ci împrăştiau căldură dătătoare de viaţă. Pelle nu mai năzuia să pătrundă în sufletul ei şi să o stăpînească — ce-i mai păsa lui dacă îl înţelegea soţia sau nu; tot ce dorea, era ca inima ei să-l încălzească! Înţelegere cerea de la prieteni; mulţumirea adîncă pe care o găsea, de pildă, în întîlnirile cu Morten, consta în aceea că stăteau de vorbă, pînă la un punct oarecare în cea mai perfectă înţelegere, iar de-aci încolo, chiar dacă tăceau, gîndurile lor alergau de la sine pe acelaşi făgaş şi, cînd voiau să le reia, se trezeau iarăşi alături unul de altul. Cu Ellen, însă, se întîmpla altfel; chiar dacă porneau de la acelaşi punct, era suficient să intervină cea mai neînsemnată pauză în convorbirea lor pentru ca gîndurile să o şi ia razna care încotro, fără să se ştie unde aveau să ajungă. Oricît de bine credea el că o cunoaşte, se trezea mereu că i-o ia înainte în mod surprinzător. Şi nu era aceasta tocmai ce dorea? Deci, la ce bun să o combată pe temeiul unor pretenţii de logică searbădă?

Deşi i se părea lui Pelle că se adaptaseră foarte bine, ea rămînea mai departe de nepătruns pentru dînsul. Şi faptul acesta o făcea să crească tot mai mult în ochii lui, căci îi aducea o lume nouă şi străină. Necunoscutul cu care avusese din totdeauna de luptat venea spre el şi se lăsa cu drag cuprins în braţe. Nu mai avea pretenţia să o posede cu totul — în fundul sufletului, fiecare om doar tot singur este. Pelle simţea că ea îşi urma în adîncul ei propria-i evoluţie şi aştepta cu nerăbdare să vadă unde avea să iasă cîndva la suprafaţă.

Odinioară era amărît că nu lua şi ea parte la mişcare, că nu o interesau politica şi dreptul de vot.

Acum, însă, avea senzația nelămurită că tocmai aceasta era tăria ei — și, în tot cazul, nu dorea ca ea să fie altfel. Ellen se amesteca arareori cu hotărîre în planurile lui, căci de ce ar fi făcut-o? Se mărginea să-și exercite influența pe tăcute asupra oricărui lucru pe care îl întreprindea el, punîndu-și pecetea pe fiecare din gîndurile lui, chiar din clipa cînd începea să se înfiripe. Cum nu se pricepea să discute, nu putea fi nici combătută; cele ce în ochii lui erau argumente logice, nu aveau asupra ei nici cea mai mică înrîurire. Pelle nu o auzea repetînd propriile lui idei și nici nu ar fi dorit așa ceva. Influența surprinzătoare pe care o exercita asupra lui se bizuia tocmai pe faptul că era foarte sigură de sine, ceea ce o făcea să răspundă printr-un zîmbet la cele mai zdrobitoare argumente ale lui. Pelle începea să se îndoiască de importanța superiorității inteligenței. Inteligența părea să aibă supremația în epoca actuală, deși nu avea aerul să realizeze prea mult. În comparație cu sufletul lui Ellen, pierdea însă orice strălucire. Un sărut o convingea mai repede decît o mie de raționamente și totuși i se întîmpla arareori să greșească.

Ellen radia căldură — și el și copiii căutau refugiu la dînsa cînd dădeau de vreun bucluc. Nu făcea vorbă multă, ci pur și simplu încălzea. Pentru Pelle ea tot mai era un fel de puls care zvîcnea viu și palpabil din nevăzut, exprimînd o liniște minunată. Cînd era ostenit și cu mintea înfierbîntată din pricina a tot felul de necazuri, nimic nu era mai plăcut pentru el decît să-și odihnească capul la sînul ei moale și să asculte, pe jumătate adormit, murmurul surd și liniștitor ce se ridica din adîncuri ca din izvoarele pămîntului, care îi sunau în urechi cînd își lipea, în copilărie, obrazul de iarbă.

Primăvara era nespus de frumoasă și stăteau foarte mult pe afară. Cînd nu-i vedea nimeni, umblau pe lîngă dîmburi, mînă în mînă ca doi îndrăgostiți. Pelle vorbea arătînd cu mîna: „Uite, asta crește aici într-un fel, și dincolo într-alt fel. Nu ți se pare ciudat?“ Retrăia încordarea care îl cuprindea primăvara în

copilărie. Ellen asculta zîmbind. Nu se mira de lucruri atît de firești ca creșterea, care nu era altceva decît o transformare ; doar și ea se hrănea tot cu seva pămîntului. Aerul curat și munca în grădină îi pîrleau brațele goale, îi întăreau trupul și i-l făceau mai zvelt; viața bună pe care o ducea îi șterse orice grijă. Într-o zi, în ochii ei se ivi o făptură nouă, care îl privea curioasă ca un ied, îmbiindu-l la joacă. Primăvara aținse focul într-însa, sau poate el ? În tot cazul, desfătarea era a lui. Soarele îi pătrundea pînă în cele mai tainice unghere ale sufletului, acolo unde mai dăinuia mucegaiul de pe vremea cînd trăise în întunericul celulei, întremîndu-l de tot. Se molipsise și el de nepăsare și se simțea foarte fericit. Toate erau opera ei ; luase în sfîrșit asupră-și rolul de a face legătura între el și bucuriile vieții.

Pe zi ce trecea, Ellen devenea tot mai docilă și mai planturoasă. Soarele, vîntul și cîmpul deschis treziseră într-însa ceva cu totul nou ; se bucura cu naivitate de propriul ei trup și avea o senzualitate care îi albea dinții, făcîndu-i să lucească. Îi făcea plăcere ca unui copil cînd îi aducea Pelle tot soiul de nimicuri ; acum nu le mai dădea copiilor, ci se gătea cu ele.

— Ia privește, îi spunea lui Pelle, ținînd o bucată de catifea de culoare închisă lîngă pielea care seara părea să radieze căldura soarelui, asemenea fînului încins de raze. Așa o rochie să-mi dăruiești cînd ne va merge mai bine.

Ochii ei îl priveau strălucind de făgăduința unei răsplătiri îmbelșugate. Pelle își închipuise că ținea și el de pămînt ; cînd colo, începea să-l simtă cu adevărat abia prin Ellen. Chiar și numai din lăcomia cu care își înfigea ea dinții în primele ridichi de lună, delectîndu-se cu sucul lor proaspăt, se vedea o adevărată adorație pentru natură. Seara, cînd sărea de pe bicicletă și o cuprindea în brațe, se desprindeau din ea toate miresmele primăverii — ale vîntului și ale pămîntului negru, plin de seva puternică, ce făcea să crească totul. În respirația ei, care îl lovea

drept în față, se amestecau întocmai ca și în aroma mierei de albine sălbatice mirosurile tari de polen și de nectar de flori de cîmp. Ellen închidea ochii ca ametită și ea de propria ei răsuflare.

Dragostea care se deștepta într-însa se prefăcea aici la țară, în cea dintîi iubire puternică a ei. In fiecare seară, Ellen îl aștepta la portița grădinii.

De cum isprăvea Pelle de mîncat, copiii îl trăgeau în grădină și îi arătau tot ce se întîmplase în timpul zilei. Ellen umbla după ei — și ea și Pelle simțeau nevoia nepotolită de a fi în permanență alături unul de celălalt, dar copiii nu se lăsau dați deoparte.

— E tăticuțul nostru, spuneau ei.

Și așa, Ellen și cu Pelle păreau doi adolescenți pe care îi despărțise soarta nemiloasă și se căutau din ochi plini de dor.

După ce culcau copiii, lăsau casa în seama lui Lasse-Frederik și se furișau afară, departe de toate. Băiatul văzuse dincolo de gard un pictor care picta capitala în lumina primăverii, sub o cupolă de fum. Își făcuse rost de o cutie de vopsele și stătea în fiecare seară în grădină, mîzgălind de zor. Nu mai visa să se facă marinar!

Mînă în mînă, tăcuți, Pelle și Ellen porneau să se plimbe și treceau pe lîngă fermă, cu ochii pierduți în depărtare; o luau drept înainte, prin iarba jilavă de rouă, în lumina soarelui care scăpăta. Amurgul le împurpura fața și le punea jeratic în ochi. Buzele pline și întunecate ale lui Ellen ardeau de dor. O bucată de drum mai departe, printre lanuri, se afla o pădurice, unde le plăcea să se ascundă de lume. Strînși unul lîngă altul, rătăceau prin amurg și vorbeau în șoaptă. Pelle își trecea brațul pe după gîtul lui Ellen, iar ea își ascundea mîna la pieptul lui. Din cînd în cînd, dădea capul pe spate ca să o poată săruta, și atunci cîte o rază de soare rătăcită îi atingea ochiul, apoi se ridica în întuneric în chip de stea, strălucind în culorile curcubeului.

De-a lungul pădurii trecea un tăpșan acoperit cu iarbă, peste care atîrnau mesteceni tineri și tufe de

aluni. Sub acest frunziș aflaseră ei grote mici de verdeață, în care se ascundeau. Frunzele veștede pe care le adunase vîntul la poalele tăpșanului, ca un adevărat meterez, alcătuiau un culcuș moale. Păsările adormite ciripeau în somn peste capetele lor, se răsuceau pe ramuri și gungureau molcom, ca și cum ar fi repetat în vis melodiile pe care le cîntaseră ziua. Cîteodată trecea și luna pe acolo și privea la ei cu un zîmbet larg. Amețitoarea mireasmă nocturnă a frunzișului îi adormea și se întîmpla să-i trezească abia fiorul care străbate firea cînd răsare soarele. Pelle tremura, trupul lui Ellen însă era întotdeauna cald, cu toate că-și scosese o parte din haine, ca să și le pună amîndoi sub cap. O forță ascunsă părea să-i curgă prin vine ca un val de căldură și, cînd Pelle își lipea gura de sînul ei, i se părea că suge de-a dreptul la sînul pămîntului.

Ellen era maternă ca întotdeauna ; faptul că i se dăruia nu făcea decît să trezească într-însa noi laturi ale nevoii ei de a se jertfi. Grija pe care i-o purta era nemăsurată ! Ea se mulțumea cu pămîntul vîrtos, nu știa însă cum să-i facă lui culcușul cît mai moale — totul i se cuvenea lui ! Și cît de neînchipuit de moale știa ea să se facă pentru el ! Providența îi aruncase în poală toate bogățiile și toată căldura, și Pelle nu se mira că și viața și fericirea își aleseseră sălașul acolo.

Dragostea ei se lua la întrecere cu soarele, în putere și căldură, făcîndu-i traiul mai bun și mai ușor, de nu rămînea nici un loc cît de mic pentru întuneric. Pelle accepta orice plăcere cu un zîmbet larg. Umbla ca amețit și nici cele mai serioase treburi nu izbuteau să-i alunge chipul lui Ellen din fața ochilor. Răsuflarea ei fierbinte ținea aerul din jurul lui încins cît era ziua de lungă, făcîndu-l să alerge spre casă. Chiar și acasă, la masă, își aveau semnele lor tainice, cu privire la lumea știută numai de ei. Trăiau întîia iubire a tinereții lor, cu belșugul ei de taine dulci și își zîmbeau pe ascuns, tinerește și plin de înțeles, ca și cum i-ar fi supravegheat lumea întreagă, care însă nu trebuia să afle nimic ! Cînd li se atin-

geau picioarele pe sub masă, ochii li se întîlneau şi Ellen se îmbujora ca o fetiţă. I se dăruia atît de fără rezerve, încît nu admitea nici o confidentă, nici măcar pe sine însăşi. Faţa îi era încinsă şi ochii împăienjeniţi, de parcă păstra de la o dată la alta nespusa dulceaţă a ultimei lor întîlniri. Nu-i prea plăcea să vorbească şi prefera să răspundă printr-un zîmbet. Umbla fredonînd şi purta noua fericire cu ea pretutindeni.

Intr-o după-amiază, cînd sosi acasă pe bicicletă, Pelle nu o găsi pe Ellen la portiţă, aşteptîndu-l ca de obicei. Il cuprinse teama şi se repezi în casă. Canapeaua era transformată în pat şi lîngă ea stătea Ellen aplecată peste Johanne, pe care o scuturau frigurile. Ellen nu se ridică, ci îi făcu numai semn să umble încet. Copiii se ghemuiseră într-un ungher şi priveau cu ochi mari la bolnava care zăcea şi scîncea încetişor.

— A sosit în goană aici, azi după-masă, îi şopti Ellen lui Pelle, privindu-l ciudat. Nu ştiu ce a făcut-o să vină încoace, ştiu numai că e foarte bolnavă. L-am trimis pe Lasse-Frederik la Morten, să-l anunţe că e la noi.

— Ai trimis după doctor? întrebă Pelle, privind-o pe Johanne.

— Lasse-Frederik îi va spune lui Morten să-l aducă cu el pe doctorul lui, care o cunoaşte. Trebuie să pice dintr-un moment într-altul.

Johanne era scuturată într-una de puternice accese de friguri. Sta culcată şi îşi frămînta limba de cerul gurii ars; se arunca de pe o parte pe alta, vorbind fără şir. Deodată se ridică înspăimîntată într-un cot şi privi cu ochii larg deschişi la Pelle, fără să-l recunoască. Apoi începu să ţipe: „Nu vreau, nu vreau! Pleacă de aici!" şi-l lovi cu pumnul în piept. Glasul lui adînc izbuti s-o liniştească. Se lăsă culcată la loc şi rămase întinsă, nemişcată şi cu ochii închişi. Dar nu trecu mult şi o luă iar de la capăt.

— Poate că a urmărit-o cineva, spuse Ellen plîngînd. Ce crezi că i s-o fi întîmplat?

— O urmăreşte trecutul, îi şopti Pelle foarte mişcat. Morten spune că are asemenea accese din cînd în cînd. Du copiii afară, în grădină ; rămîn eu lîngă ea.

Ellen ieşi cu copiii, pe care abia îi putu scoate din colţul în care se ascunseseră. Peste o clipă, însă, glasurile lor ciripeau afară, pe pajişte.

Pelle şedea lîngă Johanne ; ţinea mîna pe fruntea ei şi ochii aţintiţi înainte. Întîmplarea aceasta îl readusese brusc cu picioarele pe pămînt. Îndărătul frunţii ei de copil lupta ceva, zbătîndu-se convulsiv. Lui Pelle i se părea că ţine în palmă un biet suflet care bate din aripi şi care a fost călcat în noroi de călcîie grosolane. O biată păsărică zdrobită ce nu putea nici să zboare, nici să moară.

O trăsură opri din goană în faţa portiţei ; se trezi din gînduri şi ieşi în întîmpinarea celor doi bărbaţi.

Medicul era foarte îngrijorat de starea Johannei.

— Văd că în loc să se rărească, crizele se înteţesc, spuse el în şoaptă. Cel mai bun lucru ar fi să o internăm la spital de îndată ce va fi transportabilă.

— I-ar merge mai bine acolo ? întrebă Ellen.

— Ba nu tocmai, dar e o bolnavă care dă multă bătaie de cap !

— Dacă-i aşa, lăsaţi-o aici, spuse Ellen. Ne vom strădui s-o îngrijim cît mai bine.

Îl trimiseră pe Lasse-Frederik la farmacie, cu bicicleta. Apoi plecă şi doctorul.

Se aşezară afară, în faţa uşii care dădea în grădină, ca s-o poată auzi în tot momentul pe bolnavă şi începură să vorbească în şoapte. Era o jale să-l vezi pe Morten. Fuga Johannei de acasă îl lovise cumplit.

— Şi de ce a făcut-o ? întrebă Pelle.

— Din ziua cînd ai fost la mine şi i-ai propus să se mute la voi, a devenit foarte ciudată, răspunse Morten tulburat. Şi-a băgat în cap că e o povară pentru mine şi că mi-ar părea bine să mă descotorosesc de dînsa. Acum cîteva zile, pe cînd eram plecat de acasă, s-a sculat din pat şi a început să deretice, probabil ca o compensaţie pentru că o ţin. Trebuie să ştiţi că e bolnav de conştiincioasă. Am oprit-o cu desăvîrşire să mai facă aşa ceva şi atunci mi-a de-

clarat că nu vrea să-mi datoreze nimic şi că pleacă în lumea largă. Ştiam că deşi bolnavă, era în stare s-o facă şi, aşa, am rămas acasă. Azi la amiază, am coborît doar să iau lapte şi, cînd m-am întors, Johanne dispăruse. Noroc că a fugit încoace, pentru că dacă şi-a vîrît în cap că e o povară, cine ştie ce i se mai putea năzări!

— Mult mai trebuie să te iubească, spuse Ellen, privindu-l în ochi.

— Nu-mi prea vine a crede, răspunse Morten cu un zîmbet deznădăjduit. Dar chiar de-i aşa, apoi ştie foarte bine să o ascundă, căci mi se pare mai degrabă că mă urăşte — şi asta chiar din ziua în care s-a vorbit că ar fi bine să vină la voi. Nu s-ar putea să rămîn şi eu peste noapte aici?

— Firește, dacă te mulţumeşti cu ce avem, răspunse Ellen. Pat de lux nu-ţi putem oferi, dar un culcuş îţi facem noi.

Morten, însă, nu voia să se culce.

— Nu vreau să mă culc, spuse el. Vreau s-o veghez pe Johanne.

14

Şi aşa, casa fu prefăcută în sanatoriu. Asta le cam dădea peste cap nepăsarea în care trăiau, dar se împăcară cu ideea, căci nu cereau de la viaţă mai mult decît le putea da.

Cît ţinu primejdia, Ellen stătu zi şi noapte la căpătîiul bolnavei. Nu mai vedea cum se cuvine nici de Pelle, nici de copii, numai ca să-i poarte Johannei de grijă.

— Prea munceşti mult, îi spuse într-o zi Pelle, îngrijorat. Ai să mi te îmbolnăveşti! Să luăm pe cineva să te ajute!

Cum Ellen nu voia să audă de asta, luă el însuşi iniţiativa şi o convinse pe regina Therese să vină să stea în timpul zilei la ei.

Peste cîtva timp, Morten își rîndui în așa fel treburile, încît putu să părăsească locuința din oraș și să se mute și el la țară.

— Nu fugi tu așa de ușor de mine, îi spuse Johannei, care ședea în pat, în capul oaselor și trăgea cu urechea la căratul lucrurilor lui sus. Cum te vei simți mai bine, te muți și tu sus, în camera cea mare de la mansardă și atunci vom locui iarăși împreună. Nu-i așa ?

Johanne nu răspunse, dar se îmbujoră de bucurie.

Morten îi dădea lui Ellen suma pe care obișnuia să o cheltuiască cu gospodăria. Ea era uluită de atîția bani și nu știa ce să facă cu ei. Acum nu mai aveau grijă de chirie !

Johanne se întremă în curînd într-atît, încît se putu scula cîte puțin din pat. Aerul de aici pria nervilor ei zdruncinați, iar pe de altă parte, Ellen se pricepea să o distreze. Bătrînul Brun îi dărui un fotoliu cu fundul și speteaza de paie împletite, roșii și galbene, și cînd era soare o scoteau pe pajiște. Fetița stătea întinsă și privea la copii cum se joacă ; se juca adesea cu ei, din fotoliu, poruncindu-le să facă tot felul de lucruri și trimițîndu-i prin cele mai îndepărtate colțuri ale grădinii. Svend Trost, bun cum era, se lăsa gonit în toate părțile, surioara, însă, era mai puțin docilă. Nu putea suferi că fata cea străină îi spunea lui Pelle tată ; cînd era mai arțăgoasă, se oprea la oarecare depărtare de Johanne și îi striga :

— Ba nu-i tatăl tău ! E tatăl meu ! Atunci trebuia să se amestece Ellen și să o pună la locul ei.

De obicei, însă, Johanne stătea întinsă cu ochii pierduți și cu o silă îngrozitoare întipărită pe față. O clipă se lăsa prinsă de vreo noutate, dar privirea îi luneca pe dată iarăși în gol. Nu se simțea niciodată destul de bine să se plimbe prin grădină și, chiar dacă îi era mai binișor, nu o țineau picioarele. Brun venea în toate după mesele la „Zorile", ca s-o vadă ce face. Adînc mișcat de trista soartă a copilei, bătrînul renunțase la obișnuita lui călătorie de vară, numai ca să poată urmări starea sănătății ei.

— Trebuie să facem ceva pentru fetiță, spunea el medicului care, în urma stăruințelor lui, venea zilnic s-o vadă. Ce-am putea face ?

Medicul, însă, clătina din cap.

— Mai bine decît aici nu-i poate merge nicăieri, răspundea el.

Toți o iubeau pe Johanne și făceau ce puteau ca să-i îndulcească viața. Brun îi aducea întotdeauna cîte ceva. Cumpăra pentru dînsa lucruri scumpe, cuverturi frumoase de mătase cu care o învelea cînd stătea în grădină și îi dărui un colier de mărgean minunat. Îi aducea tot ce-și închipuia că și-ar putea dori. Cînd căpăta ceva, ochii fetiței străluceau de bucurie.

— Acum sînt ca o prințesă care și-a pus toate podoabele, șoptea ea zîmbindu-i. Dar în clipa următoare uita tot. Bătrînul îi era foarte drag. Îi plăcea să-l vadă șezînd lîngă ea și, cu o șăgălnicie plină de tristețe, îi spunea bunicul. Dar nu prea asculta cele ce-i istorisea. Cînd veneau copiii tiptil și îl trăgeau la joacă pe cîmp, putea să plece fără grijă, pentru că ea tot nu băga de seamă.

Din nefericire, nimic nu putea împăca sufletul ei de copil cu bietul ei trup pîngărit — nici afecțiunea și nici podoabele. Parcă îi era silă de învelișul ei pămîntesc, pe cînd stătea așa și privea în gol, legată de viață printr-un singur fir, gata să se rupă și el. Pe zi ce trecea, fetița se făcea tot mai firavă, ceea ce se vedea și mai bine cînd se aflau ceilalți copii pe lîngă ea. Aceștia mîncau și înfloreau și pentru dînsa! Cînd nu băga Ellen de seamă, Svend Trost se apropia tiptil și șterpelea mîncarea de dietă a Johannei, cu toate că, Dumnezeu știe, numai flămînd nu era. Johanne îl privea liniștită și nepăsătoare.

Era o vară neobișnuit de uscată și de însorită, așa că se putea sta aproape tot timpul în grădină. După-masă, se strîngeau acolo cu toții ; Ellen și regina Therese se așezau cu lucrul de mînă lîngă Johanne după ce isprăveau treaba în casă ; Brun le ținea de urît cu tot felul de snoave bătrînești, pe cînd Johanne

stătea întinsă pe canapeluța ei și moțăia cu fața întoarsă spre portița grădinii.

Glumeau cu ea ca s-o înveselească. Brun îi făgăduise o călătorie în sud, dacă se grăbea să se pună mai repede pe picioare; îi vorbea despre soarele de acolo și despre strugurii și portocalele minunate, pe care îi va fi îngăduit să și le culeagă singură. Ea răspundea la toate cu un zîmbet trist, ca și cum știa prea bine ce o așteaptă. Părul negru și greu arunca din ce în ce mai multă umbră în jurul feței palide, care se mistuia. Părea tot mai învăluită în noapte. Pe jumătate adormită și cu ochii negri ațintiți veșnic la portița grădinii, copila părea să se strecoare încetișor din viață, prin somn.

Morten care pleca adesea în călătorii de cîte ca zile ca să țină conferințe, intra în sfîrșit pe portiță. Atunci flacăra vieții pîlpîia viu pe fața Johannei. Numai el era în stare să-i recheme sufletul la viață și avea aerul că numai de dragul lui întîrzia pe pămînt. Nu se mai purta cu toane față de el și, cînd o ajutau puterile, se ridica și i se arunca de gît. Atunci i se prelingeau lacrimi tăcute pe fețișoara slăbită și părea să-și dea drumul dorului. Ellen înțelegea ce se petrece în sufletul copilei și le făcea semn celorlalți să-i lase singuri. Morten era în stare să șadă ceasuri de-a rîndul aplecat spre ea și să-i istorisească toate cîte i se întîmplaseră; iar ea, întinsă și cu mîna străvezie pe brațul lui, îl asculta, cu ochi strălucitori, fără să obosească. Fiecare pas al lui o interesa; cîteodată se ivea o expresie ciudată în ochii ei, căci se poticnea bănuitoare de vreun amănunt. Simțurile îi erau bolnăvicios de ascuțite și, cînd adulmeca la el miros de om străin, se întrista și se punea la pîndă.

— Biata copilă îl iubește, sărmana de ea! îi spuse Ellen într-o zi lui Pelle, izbucnind pe neașteptate în plîns. Și iat-o că zace și trebuie să moară...

Propria ei fericire o făcea să fie și mai îndurerată de starea fetiței.

— Cum poți vorbi așa, Ellen, răspunse Pelle neîncrezător.

— Crezi că nu văd ? De aceea s-a şi purtat întotdeauna atît de ciudat cu el. Tristă poveste !

Jalnica soartă a copilei le întuneca viaţa, dar soarele tot mai urca pe cer, încălzind şi mai tare.

— Pelle ! îi spuse Ellen într-o zi, trecîndu-şi degetele prin părul lui încărunţit. În curînd vor trece nopţile luminoase...

Morten se încăpăţîna să creadă că Johanne se va întrema, pe cînd ceilalţi îşi dădeau prea bine seama de starea fetiţei. O dată cu vara care se sfîrşea, se topea şi viaţa ei, picătură cu picătură ; se făcea pe fiecare zi tot mai blajină şi mai docilă. Ura din sufletul ei se stinsese şi primea cu un zîmbet slab bunătatea pe care i-o arătau cei din jur. Din făptura ei pîngărită izvora o graţie pe care îşi pusese moartea pecetea şi care creştea pe măsură ce biata copilă se apropia de mormînt.

Cu venirea toamnei, firea i se schimbă. Cînd se apropiau Pelle sau Morten de ea, se înspăimînta deodată, ochii i se umpleau de groază şi deschidea gura să ţipe ; cînd îi recunoştea, îşi ascundea capul la pieptul lor şi plîngea de nu mai putea fi consolată. N-o mai scoteau în grădină ; stătea tot timpul în pat. Nu suporta zgomotul copiilor ; o enerva, pentru că îi amintea de curţile dosnice şi cei doi mititei trebuiau ţinuţi toată ziua pe afară, în grădină. Frigurile o scuturau tot mai des, făcînd-o să aiureze, pe cînd glasul ei aproape stins devenise iarăşi răguşit şi hîrîit. Zăcea în pat şi lupta cu tot felul de vagabonzi şi crai cu joben ; se apăra cu porecle de batjocură şi cu sudălmi şi dădea cu furie din mîini şi din picioare pînă cînd în cele din urmă, obosea, cerea rachiu şi începea să plîngă încetişor, răguşit şi cu hohote înăbuşite. Bătrînul Brun nu mai cuteza să se apropie de pat, căci îl lua drept un lacheu bătrîn, pe care golanii îl asmuţiseră asupra ei, şi îl primea cu propuneri nerușinate.

Ideea pe care avură astfel prilejul să şi-o facă despre viaţa îngrozitoare dusă de biata copilă printre stivele de scînduri, îi zgudui pe toţi. Se părea că brutalitatea vieţii nu voia să lase să-i scape această

victimă nevinovată, urmărind-o cu ură pînă la moarte, nimicind tot ce încerca să facă dragostea. Cît timp ţinu agonia, Morten rămase lîngă ea, ghemuit într-un colţ, cu ochii aţintiţi în gol; nu se încumeta să se arate, decît cînd bolnava aţipea cîte puţin. Ellen era singura care avea putere să facă faţă acestei grozăvii. Albă ca varul, dar calmă, se străduia zi şi noapte din răsputeri să-i uşureze Johannei moartea. De cîte ori se abătea groaznica vijelie asupra copilei, Ellen o cuprindea cu braţe ocrotitoare de mamă încercînd s-o liniştească.

Ellen nu se mai aflase niciodată în aceeaşi încăpere cu moartea, totuşi o privea cu hotărîre în ochi. La sînul ei, zbuciumul copilei se curmă.

Moartea Johannei îl paraliză pe Morten cu desăvîrşire. Cît mai fusese posibil, se încleştase de credinţa că va fi salvată — căci altfel prea n-ar fi avut lucrurile nici un sens! Cînd se văzu limpede că nu mai era nici o nădejde, se prăbuşi. Nu era în stare să se apuce de nimic, umbla ca prin vis, nu vorbea cu nimeni şi abia dacă mai lua ceva în gură. Părea că o mînă grea îl lovise în creştet.

După înmormîntare, Pelle şi cu Morten porniră pe jos spre casă, pe cînd ceilalţi se urcară în trăsură. Pelle o luase liniştit înainte şi vorbea despre lucruri indiferente, ca să distragă atenţia lui Morten de la fetiţă, dar acesta nici nu auzea ce spune.

— Prietene, nu mai merge aşa, îi spuse Pelle pe neaşteptate, luîndu-l de braţ. Ai înseţit-o pe biata copilă pînă unde s-a putut, dar şi cei vii au pretenţii la tine!

Morten ridică capul.

— Ce importanţă are dacă mai scriu cîteva rînduri? răspunse cu glas obosit.

— Ai căpătat darul pe care îl ai ca să-i poţi apăra pe cei slabi şi n-ai dreptul să te lepezi de el, răspunse Pelle.

Morten rîse cu amărăciune.

— N-am luptat oare cît am putut în problema copiilor ? Şi n-am fost destul de naiv să cred că, cel puţin în privinţa aceasta, ajunge să le deschizi oamenilor ochii, să le mişti inima ? Şi ce am obţinut ? Nu faci decît să măreşti cu încă una numărul cărţilor care alcătuiesc aşa-zisa literatură bună ! Asta în cel mai bun caz ! Oamenii sînt fiinţe practice. Îi poţi face uşor să verse lacrimi de ochii lumii ; le place să şadă în fotolii de orchestră şi să plîngă laolaltă cu nenorocitul de pe scenă. Dar vai de nenorocitul acela, dacă le-ar ieşi apoi din nou în cale pe stradă. Cele mai călduroase cuvinte despre mişcătoarele mele povestiri cu copii le-am auzit din gura unui domn bătrîn care, pînă la urmă, s-a dovedit că se leagă de copii pe stradă !

— Şi atunci ce ai de gînd să faci ? întrebă Pelle privindu-l îngrozit.

— Ei, da, ce am de gînd ? Poate mi-ai putea-o spune tu ! Ai dreptate cînd spui că nu-mi pasă ; dar cum poţi lua parte la o luptă în care nu sînt cruţaţi nici măcar copiii ? Îţi mai aminteşti de Karen, surioara mea, care n-a avut încotro şi a trebuit să se arunce în apă ? Cîte mii şi mii de copii n-au fost pînă la ea şi la Johanne ? Se spune că vremurile noastre sînt epoca copilului, şi cînd colo, sîngele copiilor se ridică din morminte cerînd răzbunare. Şi încă ferice de cei ce-şi pot lua tălpăşiţa la vreme ! Închipuieşte-ţi ce s-ar fi întîmplat dacă Johanne şi-ar fi trăit soarta pînă la capăt ! Umbra copilăriei se întinde asupra întregii vieţi.

— Ca şi soarele copilăriei ! rosti Pelle cu căldură. Tocmai de aceea nu trebuie să-i lăsăm în părăsire pe copiii celor săraci ! Mai e destulă treabă pentru încă o generaţie de oameni cu inima caldă.

— Aşa gîndeam şi eu, spuse Morten cu amărăciune. Ştii tu, Pelle, cît am iubit-o eu pe această copilă care a venit la mine din fundul prăpastiei ? Ea reprezenta pentru mine noţiunea atîtor lucruri ! Niciodată nu mi-a apărut mizeria mai înfiorător de limpede. Visul meu, că totuşi avea să trăiască, a fost un vis frumos, nebunesc. Voiam s-o trezesc la viaţă şi la fericire prin bunătate şi dragoste şi să scriu apoi o carte despre

puterea care învinge. Nu știu dacă pricepi — voiam să descriu cum oamenii trăiți în mizerie se pot întrema și ajunge fericiți la căldura soarelui bunătății. Ea era simbolul acestei vieți de mizerie, pentru că mai jos nu cred să fi coborît pe cineva viața. Ai băgat tu de seamă cît suflet și cîtă finețe sălășluia în ea, îngropate sub stratul de mîzgă luat din cloacă? Mă bucurasem să le scot la lumină, curățate de mizeria și urîțenia de care erau legate, ca să arăt apoi lumii cît putem fi noi de frumoși dacă scuturăm murdăria de pe noi. Poate că tot i-ar fi tentat să mai facă și dreptate! Așa am visat eu! Grea e însă viața celui căruia îi e sortită nenorocirea drept mireasă. Singura mea dragoste a murit o dată pentru totdeauna și iată că nu mai sînt în stare să scriu despre ceea ce învinge. Și atunci ce să mai caut?

— Mi se pare că Victor Hugo spune undeva că inima este unica pasăre care își poartă singură colivia, spuse Pelle. Inima ta, însă, ezită să sară în ajutor unde se simte mai mult nevoia.

— Nu, spuse Morten oarecum înviorat. Dumnezeu știe că n-am depus armele. Dar prea a fost grea lovitura pentru mine! De ce n-am și eu credința luminoasă din inima ta! Trebuie să mă socot fericit că te am cel puțin pe tine! și îi întinse mîna lui Pelle zîmbind cu bunătate.

Bibliotecarul le ieși înainte pe cîmp.

— Mult ați mai zăbovit, Dioscurilor,[1] le spuse el, privindu-i cu luare-aminte. Ellen așteaptă cu masa.

Cei trei bărbați o luară peste miriște, îndreptîndu-se spre casă.

— Aproape a trecut vara, oftă Brun. S-a mai învîrtit roata cu încă o spiță.

— Moartea nu e cel mai rău lucru care se poate întîmpla cuiva, spuse Morten, care era încă pradă amărăciunii lui bolnăvicioase.

— Asta o crezi cît mai ești încă tînăr și bogat. Și nici atunci n-o crezi cu adevărat! Mîine te pune din

[1] Dioscurii erau frații gemeni Castor, îmblînzitor de cai, și Pollux, luptător cu pumnii, fii ai lui Jupiter.

nou viața în slujba ei, cu durere cu tot. Eu unul, n-am fost niciodată tînăr, pînă nu v-am cunoscut pe voi doi și de aceea și număr cu atîta zgîrcenie fiecare ceas fugar, spuse bătrînul și adăugă zîmbind : Și apoi vă mai și invidiez că puteți merge atît de repede !

Încetiniră pasul pe drumeagul care urca spre casă, de-a lungul gardului viu. Din grădină se auzea un scîncet ușor. În mijlocul unui strat gol, Svend Trost stătea într-o groapă pe care o săpaseră copiii ; surioara umplea groapa de zor cu pămînt ; pămîntul îi ajunsese mititelului aproape pînă la gît, dar el nu se împotrivea ; începu doar să scîncească abia cînd îi ajunse țărîna aproape de gură.

Pelle țipă la el și sări peste tufiș. În aceeași clipă sosi și Ellen în goană.

— Cît pe ce să-ți înăbuși frățiorul, strigă ea surioarei, luîndu-l pe Svend Trost în brațe.

— Numai cît l-am răsădit, făcu Anna jignită că i se stricase opera. El a vrut ! Și pe urmă, parcă nu răsare la primăvară ?

Aflară atunci, că copiii doreau foarte mult să aibă un frățior și se înțeleseră ca Svend Trost să se jertfească.

— Să nu vă mai prind că faceți asemenea trăsnăi, le spuse Ellen liniștită. Frățiorul îl căpătați voi oricum la primăvară ; și îi aruncă lui Pelle o privire caldă și plină de înțeles.

15

La cooperativă, treaba își urma liniștit cursul. Nu făcea ea mare vîlvă, iar cei din mișcare uitaseră aproape de existența ei. Pelle știa că drumul pe care îl apucase era lung și anevoios, nu se îndoia însă că ducea la țintă — și asta îl făcea să-și vadă de treabă cu chibzuință. Nu fusese niciodată atît de stăruitor ca acum.

Deocamdată Pelle culegea experiențe. El și cu Peter Drejer instruiseră un stat-major de muncitori se-

rioşi, care ştiau prea bine despre ce este vorba şi care nu se lăsau clintiţi din drumul lor, chiar dacă se întîmpla să se strecoare printre ei şi cîte un element străin. Întreprinderea se dezvolta într-una, făcînd necesară mărirea numărului de lucrători, dar recrutarea de forţe noi nu constituia o greutate; cooperativa ajunsese atît de tare, încît îi înghiţea şi îi transforma.

Numai fabricanţii nu uitau de existenţa lui Pelle şi îi dăunau cît puteau mai mult. Asta îl bucura, căci era o dovadă că îl socoteau primejdios. Prin legăturile pe care le aveau, obţinuseră să i se taie creditul, iar cînd văzură că asta nu însemna nimic, pentru că Pelle avea la spatele lui averea lui Brun, încercară să-l lipsească de materie primă, obligînd pe pielari să nu lucreze cu el. Pelle se văzu silit să-şi acopere nevoile prin import. Treaba aceasta mai era legată şi de alte greutăţi şi de aceea se gîndi să facă în aşa fel, încît să nu se trezească într-o bună zi fără cele trebuincioase.

O dată lipsi un articol dintr-un transport nou şi întreg atelierul era cît pe ce să înceteze lucrul. Pelle izbuti să-şi procure printr-o stratagemă ceea ce îi lipsea, dar trase o spaimă bună.

— Tare aş avea chef să le dau pielarilor o lovitură zdravănă, îi spuse el lui Brun. Cînd ne lipseşte ceva, trebuie să ne facem rost pe sub mînă. Ce-ar fi dacă am închiria prăvălia de alături şi am deschide un magazin de pielărie. Ar fi o palmă pentru ceilalţi şi am avea întotdeauna ce ne trebuie. Cum nu intenţionăm să facem avere din afacerea asta, cred că o sumedenie de meşteri din cei mici, care îşi au atelierele în jurul nostru, au să se bucure grozav de această idee!

Brun nu avea nimic împotrivă ca lupta să se mai înteţească un pic, căci tot i se părea că nu se mai întîmplă nimic nou!

In octombrie, deschiseră pielăria. Pelle voia s-o pună sub conducerea lui Peter Drejer, dar acesta nu primi.

— Nu sînt bun de negustor, spuse el întunecat.

Atunci Pelle scoase un tînăr lucrător din atelier şi-l puse în prăvălie, pe care o supraveghea chiar el îndeaproape.

Pielăria dădu un mare avînt afacerii. De lucru era destul. Atelierul furniza acum mai multă marfă decît putea desface magazinul, iar pielăria lui Pelle elibera pe micii meşteri de robia capitalului particular. Mulţi dintre ei, pe lîngă atelierele de reparaţii, mai ţineau şi încălţăminte de gata, pe care o cumpărau acum de la el. Încălţămintea cooperativei se introdusese foarte bine şi în unele localităţi din provincie. Lucrurile se desfăşurau în mod firesc, căci una aducea după sine pe alta. Bineînţeles că fabricanţii luptau împotriva lui pe cît posibil şi în provincie. Rezultatul fu că lucrătorii luară treburile în mînă şi obligară magazinele a căror clientelă o formau să introducă produsele lui Pelle. Şi aşa începu o adevărată luptă în jurul „Încălţămintei Pelle".

Pelle îşi dădea seama că acesta era numai începutul. Într-o zi avea să aibă loc o ciocnire puternică — era oare destul de bine înarmat ca să-i facă faţă? Fabricanţii se pregăteau să deschidă o prăvălie în faţa magazinului lui de desfacere, în care să vîndă aşa de ieftin, încît să-i distrugă întreprinderea, iar într-o bună zi vor scădea fără îndoială atît de mult preţurile pe toată linia, încît îl vor trînti din şa.

— Să facă ce vor, spunea Brun. Cu atît mai bine dacă îşi vor putea cumpăra oamenii încălţăminte ieftină!

Pelle, însă, vedea cu îngrijorare noul atac care se pregătea împotriva lui — chiar dacă ar fi izbutit să-i ţină piept, tot ieşeau istoviţi economiceşte.

Din nenorocire, prea erau singuri — ca naufragiaţii aruncaţi pe plaja bătută de valuri — şi fără nici un sprijin. Patronii descoperiseră de mult că şi ei erau tot atît de internaţionali ca şi muncitorii şi adoptară vechile idei organizatorice ale lui Pelle; deoarece nici procurarea materiei prime din străinătate nu mergea chiar aşa de simplu, Pelle simţi pe dată legătura! Atîta vreme cît nu izbutea să atragă de partea lui pe tăbăcari şi să-i convingă să constituie o întreprindere

unică, trebuia să se aştepte în orice moment să vadă pămîntul fugindu-i de sub picioare. Şi mai înainte de toate, trebuia să cîştige marea armată a lucrătorilor, căci aceasta era doar ţinta!

Într-o zi, după trecere de foarte mulţi ani, se văzu iarăşi la tribună, unde ţinu prima conferinţă despre cooperaţie. I se părea ciudat să se afle din nou în faţa propriului său partid şi să simtă feţele ascultătorilor îndreptate spre el. Deocamdată îl priveau ca pe cineva care se întoarce din străinătate cu idei noi — sau poate mai degrabă cu fantezii noi; dar pînă la urmă, tot îi va cîştiga el! Tocmai nepăsarea lor era plină de făgăduinţe; numai să izbutească s-o învingă! Îi ştia el, erau greu de pornit, dar nici să-i opreşti nu mai puteai. Ideea lui, o dată intrată în capul acestor oameni, care aveau organizaţii puternice şi o disciplină de nezdruncinat, ar fi fost de neînvins. Şi Pelle se aruncă din răsputeri în lupta de agitaţie. Nu era săptămînă să nu ţină cîte o conferinţă, fie într-o organizaţie politică, fie la cîte o breaslă.

— Ce mult lucrezi tu acum, Pelle! îi spunea Ellen cînd se întorcea acasă. Starea lui Ellen îl umplea de bucurie, pentru că era pecetluirea noii lor legături. Ellen devenise şi mai tăcută; întreaga ei făptură părea învăluită într-o umbră de moliciune visătoare. Cînd venea Pelle acasă, îl primea la portiţă, cam încurcată şi cam absentă, ca o tînără mamă cu care trebuie să umbli binişor. Pelle o vedea de la o zi la alta împlinindu-se şi purtîndu-şi rodul cu generozitate, aşa cum îşi purta şi grădina cele din urmă flori; se simţea fericit că toate creşteau pentru el.

Pe Morten nu-l prea vedeau; trecea printr-o criză sufletească şi prefera să fie lăsat în voia lui. Se plîngea mereu că nu i se urneşte lucrul din loc şi că se împotmoleşte pînă şi în cele mai neînsemnate amănunte.

— Asta e din pricină că nu mai crezi în ceea ce faci, îi spunea Pelle. Cel ce se îndoieşte de activitatea lui, îşi taie craca de sub picioare!

Morten îl asculta cu privirea obosită.

— Lucrurile stau și mai rău decît îți închipui, căci am ajuns să mă îndoiesc chiar și de om. Umblam simțind cum mă trec fiorii și nu știam din care pricină. Acum, însă, știu : pentru că oamenii nu au inimă. Orice creștere are nevoie de căldură, pe cînd cultura noastră e construită pe răceală. De aceea e atît de frig pe la noi !

— Oamenii mărunți au totuși inimă, răspunse Pelle. Ea și nu mintea îi ține pe picioare, căci altfel se alegea de mult praful de ei — ar fi devenit cu desăvîrșire animale. De ce, cu toată mizeria în care trăiesc, nu s-a întîmplat așa ceva ? De ce pînă și din haznaua de scursori se mai ridică făpturi luminoase ?

— Da, săracii își țin unii altora de cald, și totuși tot vineți de frig sînt. N-ar fi poate mai bine să le dorim să nu aibă inimă, cu care să se chinuiască în mijlocul acestei societăți înghețate pînă în măduva oaselor ? Îi invidiez pe cei care privesc mizeria din punct de vedere istoric și se consolează cu gîndul la viitor. Și eu cred că o dată și o dată va învinge binele, dar gîndul că milioane de oameni vor trebui să cadă mai întîi în lupta împotriva prostiei, fără să fi cunoscut fericirea, îmi pare o nedreptate care mă face să mă înăbuș. Sînt un om neîmpăcat, asta e tot ! Mintea mi-e făcută pentru alte stări de lucruri și de aceea sufăr din pricina celei actuale. Chiar și ceva de la sine înțeles, cum ar fi să primesc bani, e un chin pentru mine. Deși am dreptul la acești bani, nu pot să nu-i urmăresc cu gîndul îndărăt pînă la locul de unde vin ; cîte lipsuri au fost îndurate pentru ca ei să ajungă în mîinile mele ? De cîte nevoi și de cîte lacrimi nu sînt legați acești bani ? Și cînd îi cheltuiesc, mă roade gîndul că cei ce m-au ajutat primesc prea puțin — de pildă spălătoreasa mea și ceilalți. Abia își pot ține zilele cu ceea ce cîștigă. Vina este a mea și gîndul acesta nu-mi dă pace. De fiecare dată cînd pun ceva în gură, sau cînd văd vitrinele pline ale magazinelor, nu pot să nu mă gîndesc la cei flămînzi. Sufăr groaznic că nu sînt în stare să schimb cu nimic situația aceasta, a cărei lipsă de sens îți sare în ochi. Degeaba încerc să-mi scot din cap gîndurile

astea, spunîndu-mi că sînt gînduri bolnăvicioase. Şi nici nu sînt altceva decît viziunea unei stări la care tot vom ajunge odată, dacă asupriţii nu se vor răscula ei mai înainte, într-o bună zi, să dea peste cap rînduiala existentă! Cum vezi, sînt osîndit să port în suflet mizeria vieţii celorlalţi, pe cînd nici propria mea viaţă n-a fost tocmai însorită. Aminteşte-ţi cît de lipsită de bucurii mi-a fost copilăria. Nu am rezervele tale, Pelle, din care să trag mereu puteri noi!

Aşa era. Soarele nu prea îi încălzise lui Morten calea; se zgribulea şi tremura de frig.

Intr-o seară, intră ca o furtună la ei în cameră, fluturînd o hîrtie.

— Am primit o moştenire! Plec mîine dimineaţă în sud.

— Nu-ţi aranjezi mai întîi treburile? întrebă Pelle.

— Care treburi? rîse Morten. Nu, Pelle, omul trebuie să fie gata de plecare în orice clipă. Toată viaţa am aşteptat s-o pornesc în jurul lumii, fără o clipă de zăbavă! Apoi începu să se plimbe în sus şi-n jos prin cameră, frecîndu-şi mîinile şi urmă: Şi aşa, Pelle, acum mă duc în sud, să mă scald în soare! Vreau să mă prăjesc la soare, pe îndelete, cum se cuvine! Cred că are să-mi facă bine şi la piept, să mai sar o iarnă!

— Şi unde vrei să te duci? îl întrebă Ellen, cu ochi strălucitori.

— În sudul Italiei şi prin Spania. Vreau să mă duc undeva unde frigul nu dezbracă mii de oameni ca să facă şubă pentru unul singur! Şi-apoi aş vrea să văd şi eu oameni care nu se bucură de binefacerile culturii mecanizate, dar pe care îi scaldă în schimb soarele! Oameni făcuţi să trăiască la soare, ca Johanne, şi maică-sa, şi bunică-sa, dar care au în acelaşi timp şi dreptul să trăiască. Grozav lucru să văd o dată oameni săraci care nu dîrdîie de frig!

— Vezi să plece cît mai repede, îi spuse Ellen lui Pelle, cînd se urcă Morten în camera lui să-şi facă bagajul. Dacă începe să se gîndească la săraci, să ştii că rămîne călătoria baltă! Să-i pun pe furiş în

cufăr cîteva perechi de ciorapi de-ai tăi şi ceva din rufele tale, căci nici nu are cu ce să se primenească. Numai să aibă grijă să-şi dea rufele la spălat! De nu i le-ar tăia cu clor!

— N-ar fi mai bine să vezi şi tu cum îşi face bagajele? o întrebă Pelle. Altfel mă tem că n-are să-şi ia ce-i trebuie; se poate întîmpla să-şi uite şi capul acasă!

Ellen urcă cu lucrurile pe care le alesese pentru el — noroc că venise la vreme. Morten îşi umpluse cufărul doldora cu cărţi dînd la o parte lucrurile strict necesare. Cînd scoase Ellen totul din cufăr şi o luă de la capăt, Morten începu să se învîrtească nenorocit în jurul ei; le pusese doar pe toate aşa de bine în cufăr, de o parte poeziile şi de alta scrierile referitoare la proletariat; nu avea decît să întindă mîna şi să scoată ce-i trebuia. Ellen nu cunoştea cruţare; goli cufărul şi puse totul pe jos. Morten fu nevoit să scoată din dulap şi să aşeze pe scaune pînă şi cele din urmă zdrenţe pe care le avea. Aleseră însă numai hainele de care avea neapărată nevoie. La fiecare lucru pe care Ellen îl punea în cufăr, Morten se împotrivea blajin. Face, zău aşa, să cari ciorapi sau schimburi? Aşa ceva cumpără omul oricînd are nevoie de ele!

— Aşa-a! Nu face? Da' să care omul cu dînsul un cufăr plin de hîrţoage, ca un negustor ambulant, asta face?

În genunchi, în faţa cufărului deschis, Ellen îşi croia anevoie drum printre cărţi. Pelle, pe care îl atrăsese zelul ei, venise sus şi stătea rezemat în uşă, privindu-i.

— Bine faci! Săpunește-l ca lumea; să-i ajungă pînă se-ntoarce, că are mare nevoie de aşa ceva, spuse el rîzînd.

Morten se lăsase pe un scaun, prefăcîndu-se îmbufnat.

— Noroc că nu sînt căsătorit, spuse el. Pelle, începe să-mi fie milă de tine, zău aşa!

Se citea pe faţa lui cît de mare plăcere îi făcea că se ocupau de el.

— Acum vezi şi tu cît sînt de tiranizat în casa mea, răspunse Pelle serios.

Ellen îi lăsă să spună ce voiau. Cufărul se umpluse aproape pînă sus ; cel puţin ştia că Morten nu avea să plece la drum ca un vagabond. Mai rămăseseră doar obiectele de toaletă ; nici măcar la ele nu se gîndise Morten. Ellen scoase din buzunarul interior al cufărului o carte enormă şi făcu astfel loc pentru pieptene, perii şi săpun. Morten se repezi la ea.

— Orice s-ar întîmpla, cartea asta o iau neapărat cu mine, spuse el cu hotărîre.

Era *Mizerabilii* lui Victor Hugo, biblia lui Morten.

Ellen deschise cartea să vadă coperta dinăuntru cu titlul, ca să-şi dea seama dacă era chiar atît de mare nevoie ca Morten să o care cu dînsul ; cartea era cît o pîine dublă.

— Nu-i loc pentru ea aici, declară Ellen şi dădu liniştită cartea deoparte. Firește, dacă ţii să te speli ! Cît despre mizerabili, ai să găseşti destui şi pe unde te duci, pentru că, din păcate, nenorociţi sînt berechet pretutindeni !

— Atunci poate că nu-mi daţi voie, stimată doamnă, nici să-mi iau rechizitele de scris ? o întrebă Morten milogindu-se.

— Ba asta da, îi răspunse Ellen rîzînd. Le puteţi chiar folosi într-un scop nobil — în cazul cînd veţi binevoi să scrieţi şi pentru noi, cei mărunţi. Jale şi mizerie cred că e destulă pe lume !

— Dacă voi avea parte de soare cum se cuvine, mă întorc acasă şi scriu o carte despre el, spuse Morten serios.

A doua zi era duminică. Morten se sculă devreme şi se duse la cimitir. Vizita se prelungi, dar ei îl aşteptară cu micul dejun.

— Vine, l-am văzut pe cîmp ! strigă Lasse-Frederik care se întorcea de la fermă, unde fusese după lapte.

— Atunci putem pune ouăle la fiert, îi spuse Ellen Annei, care-i ajuta cîte puţin la bucătărie.

Morten părea foarte solemn.

— Iar au rupt trandafirii de pe mormîntul Johannei, spuse el. Nu pricep cum îl lasă pe cineva inima

să jefuiască morții, care sînt doar mai săraci decît oricine.

— Imi pare bine că te aud vorbind așa, spuse Pelle. Acum o lună ai fi fost în stare să spui că numai morții sînt bogați.

— Ești o stîncă, rîse Morten apucîndu-l cu amîndouă mîinile de umeri. Toate se schimbă, numai tu rămîi același!

— La masă! La masă! strigă Ellen. Repede, căci se răcește surpriza! Ii așteptă ținînd în mîini o farfurie acoperită.

— Cum așa? Ouă proaspete! strigă Pelle surprins.

— Găinile s-au îndurat să ouă iarăși în ultimele zile — în cinstea lui Morten!

— Ba în cinstea vremii bune și pentru că pot umbla în voie prin grădină, se amestecă în vorbă Lasse-Frederik.

Morten rîse.

— Lasse-Frederik este un realist incorigibil — pentru el nu e nevoie să înfrumusețezi viața!

Ellen era plină de atenții pentru Morten.

— Acuma vezi de mănîncă bine, îi spuse ea. Cine știe dacă ți se va da ceva ca lumea de mîncare printre străini. Se gîndea cu groază la mîncărurile pe care le meșteriseră chiriașii ei din palat.

Apoi se opri o trăsură în fața ușii și cufărul fu suit la picioarele birjarului. Pelle și cu Morten se urcară și ei — nu mai era mult pînă la plecarea trenului. Lasse-Frederik și surioara se postară fiecare pe cîte-o scară a trăsurii, pînă dădură în șosea, apoi săriră din mers și o luară la fugă înapoi. Sus, pe dîmb, stătea Ellen cu Svend Trost de mînă și le făcea semne.

— Trebuie să-ți vină cam ciudat să te desparți de toate și să pleci, spuse Pelle.

— Ție ți s-o fi părînd ciudat, răspunse Morten, aruncîndu-și pentru ultima oară ochii înapoi spre casa lui Pelle. Eu nu mă despart de nimic, ci dimpotrivă, plec în întîmpinarea întregii lumi!

— Are să ne vină cam curios să nu te mai auzim tropăind peste capul nostru, mai cu seamă lui Ellen și copiilor. Dar ai să ne scrii, sper, cum îți merge?

— Firește, și tu să mă ții în curent cu progresele întreprinderii.

Trenul porni. Pe cînd privea după el, Pelle simți un gol în inimă, ca și cum s-ar fi rupt ceva dintr-însul. Visase întotdeauna să plece în lumea largă. Din clipa cînd se ivise Garibaldi în atelierul cel strîmt de acasă, din orășelul de provincie, se bucurase la gîndul că o dată și o dată avea s-o pornească și el. Iată că acum o luase Morten din loc, pe cînd el, sigur că nu avea să plece nicăieri niciodată, mulțumindu-se doar cu călătoria aceea, „în străinătate", pe care o făcuse.

Pelle rămase o clipă dus pe gînduri privind în neștire, de-a lungul șinelor pe care lunecase trenul mistuindu-se. Se trezi deodată și descoperi că își simțise, fără să vrea, căminul ca pe o povară care îi răpea libertatea, pe cînd acasă Ellen și copiii îl așteptau cu dor și pîndeau să vadă dacă nu vine încă. Nu se apucau de nimic pînă nu se întorcea el, căci duminica era ziua lor, singura zi în care îl aveau cu adevărat acasă, în mijlocul lor. Și Pelle ieși repede din gară și sări pe platforma unui tramvai.

Cînd ajunse la capătul liniei și sări un șanț, ca s-o ia peste cîmp, îl zări la oarecare distanță pe Brun, urcînd cărărușa, care ducea spre casă. Bătrînul bibliotecar mergea anevoie la deal. Astma îl făcea să se oprească la fiecare pas.

„Vine la noi", gîndi Pelle mișcat. Nu-i trecuse niciodată prin minte pînă acum cît de greu îi venea acestui bătrîn să umble pe drumurile cele proaste și peste arături. Și totuși, bătrînul făcea drumul acesta de cîteva ori pe săptămînă, ca să-i vadă și să se intereseze de ei.

— Ei iată-mă, am sosit iarăși, spuse Brun. Numai să nu vă plictisiți de mine!

— Cît despre asta, nici o grijă! îi răspunse Pelle, luîndu-l de braț, ca să-l ajute să urce colina. Copiii nu mai pot după dumneata!

— De copii sînt sigur ; şi de tine, Pelle ! Numai nevastă-ta mă intimidează.

— Ellen e cam reţinută ; aşa e ea, din fire, ţine însă foarte mult la dumneata, spuse Pelle cu căldură. Cine ia copiii în braţe, a şi cîştigat inima lui Ellen.

— Adevărat ? Eu n-am preţuit niciodată femeile, pentru că nu au personalitate. Asta, însă, pînă am cunoscut-o pe a ta ! Ai o nevastă, Pelle, cum rar se găseşte ; are o voinţă de fier şi de aceea mă şi fîstîcesc oarecum în faţa ei. N-ai putea s-o convingi să nu-mi mai spună domnule Brun ?

— O să încerc, răspunse Pelle, zîmbind. Însă nu e sigur că voi obţine mare lucru.

— Drept să-ţi spun, m-am săturat pînă-n gît de acest nesuferit „domnule" Brun, şi aş vrea ca măcar aici, la voi, să mă descotorosesc de el. De-ai şti ce înseamnă să tîrîi toată viaţa după tine un asemenea domn, cu care nu ai sufleteşte nici în clin, nici în mînecă ! Altora li se mai zice tată, bunicule, în sfîrşit cumva, într-un fel ca lumea, pe cînd pe mine, toţi mi-o retează cu domnule Brun, în orice moment al vieţii. Mulţumesc, domnule Brun ! Multe mulţumiri, domnule Brun ! Bătrînul părea desperat şi pronunţa acest „domnule Brun" cu mult năduf.

— Prost mai e drumul pe-aici ! spuse el deodată, oprindu-se să-şi tragă sufletul.

— Cum de mai există cîmp atît de aproape de oraş şi nu-i ispiteşte pe speculanţi ?

— Cred că din pricina mlaştinii de colo. După cum văd, însă, au început s-o umple spre nord, spuse Pelle.

Brun privi cu interes într-acolo, dar clătină din cap deznădăjduit.

— Nu. Aşa de departe nu văd fără ochelari. Şi asta e una din binecuvîntările cititului. Ehei, aşa e ! Bătrînii care trăiesc la ţară pun mîna pe ochelari cînd vor să se mai uite într-o carte, pe cînd eu trebuie să mă folosesc de ei cînd vreau să mă descurc în lumea din jurul meu. Asta e o mare deosebire ! Străzile şi nătîngile cele de cărţi sînt de vină că am ajuns miop !

Dacă nu trăieşti în mijlocul naturii, nu vezi în depărtare. Oraşul ne toceşte simţurile, iar cărţile ne îndepărtează de viaţă. De aceea mă bat cu gîndul să mă mut aici.

— Este oare indicat, acum, iarna? Nu e tocmai nimerit pentru dumneata să circuli pe orice vreme!

— Ei, mă las de bibliotecă, răspunse Brun. N-are de ce să-mi pară rău de ea, căci destul mi-am petrecut viaţa acolo. Închipuieşte-ţi, Pelle, că de-abia astănoapte mi-am dat seama că am contribuit la catalogarea unei mari părţi a literaturii universale, dar că nu am văzut cum se înfaşă un copil! Ce drept au oameni ca mine să-şi spună cuvîntul?

— Nu pricep asta, spuse Pelle. Mie mi-au ajutat foarte mult cărţile.

— Da, pentru că sălăşluia în tine chemarea! Dacă aş fi tînăr, m-aş duce în lume şi m-aş apuca să muncesc cu braţele. Mai mult am pierdut eu — pentru că n-am muncit cu sudoarea frunţii — decît tine că nu cunoşti pe marii clasici. Şi acum, cînd mi-am descoperit sărăcia, aş da totul să fiu bunic şi să stau la căldură, într-un ungher lîngă sobă.

Copiii veneau în goană în întîmpinarea lor.

— Ce ne-ai adus? îi strigară ei de departe.

— V-am adus ceva, dar nu vă dau pînă nu intrăm în casă, la căldură. Nu mă încumet să mă deschei la palton din pricina tusei.

— De ce umbli aşa de încet? întrebă Svend Trost. Pentru că eşti bătrîn?

— Te pomeneşti că asta o fi pricina, răspunse Brun rîzînd. Aveţi şi voi puţină răbdare!

Răbdarea nu era, însă, virtutea lor. Cei doi copii îl apucară de palton şi o porniră înainte, trăgîndu-l după ei. Bătrînul abia îşi mai trăgea sufletul cînd ajunseră în faţa casei.

Ellen îi privi cu asprime pe copii, dar nu le spuse nimic. Îi ajută lui Brun să-şi scoată paltonul şi fularul, îl conduse în cameră şi îl pofti să şadă în fotoliu. Apoi se duse în bucătărie. Pelle înţelese că voia să-i spună ceva şi se duse după dînsa.

— Pelle, îi spuse ea serioasă. Copiii sînt prea obraznici cu domnul Brun. Nu înţeleg cum de stai şi te uiţi de parcă nici nu ţi-ar păsa!

— Dar lui îi face plăcere, Ellen! Aşa vrea el să se poarte cu dînsul, altfel i-aş mai domoli eu. Ştii ce l-ar bucura încă şi mai mult? Dacă i-ai propune să locuiască la noi.

— Nu. Asta nu fac în ruptul capului, răspunse Ellen cu hotărîre. Prea ar părea ciudat!

— Simte şi el nevoia unui cămin şi ţine la noi. Nu ne are decît pe noi pe lume.

Lucrul ăsta nu-i intra lui Ellen în cap. Ce-i puteau ei da; Brun, cu banii lui, avea posibilitate să-şi facă viaţă oricît de plăcută.

— Ne-ar trebui aşternut nou şi covoare pentru camera lui, şi cîte altele.

— N-ai decît să cumperi, răspunse Pelle. Fireşte că vreau să se simtă cît se poate de bine aici. Dar, să ştii că şi el e tot aşa de puţin pretenţios, ca şi noi.

Se prea putea, însă Ellen era gospodină şi nu trecea cu uşurinţă peste o seamă de lucruri.

— Dacă domnul Brun vrea să locuiască la noi, cel puţin să-i fie şi plăcut, spuse ea. Ce mi se pare ciudat, e că nu ne propune chiar el asta; s-ar cuveni ca propunerea să vină de la dînsul.

— Ba nu. Propunerea trebuie să vină de la noi, adică mai curînd de la tine, Ellen. Trebuie să ştii că îl cam intimidezi!

— Eu? întrebă Ellen, înspăimîntată. Eu, eu care... nu e om faţă de care aş vrea să fiu mai bună! Dacă e aşa, atunci am să-i propun, însă nu chiar acum.

Ellen îşi duse mîna la obraji, care îi ardeau ca focul de bucurie şi de tulburare, că micul ei cămin era atît de preţuit.

Pelle intră în cameră şi îl găsi pe Brun şezînd pe canapea, cu Svend Trost pe genunchi.

— Voinic flăcău mai ai! spuse el. Nu seamănă de loc cu mamă-sa. E bucăţică ruptă din tine.

— Ellen nici nu e mama lui, spuse Pelle în şoaptă.

— Aha, așa! Nostim cum a moștenit de la tine aceste trei cute de pe frunte. Întocmai cele trei linii de valuri de pe stema Danemarcei. Amîndoi parcă ați fi mînioși!

— Așa am și fost atunci, răspunse Pelle.

— Fiindcă veni vorba de mînie, urmă Brun. M-am adresat ieri direcției poliției și am obținut să înceteze cu persecuția împotriva lui Peter Drejer, cu condiția să înceteze și el propaganda printre soldați.

— Nu-l vom îndupleca niciodată să se lase de asta. Ar fi ca și cum i-am cere să se lepede de drepturile lui de om. Peter Drejer a învățat în mare silă să se servească de expresii parlamentare; mai mult, hotărît că nu obținem de la dînsul. În chestii de principiu nu cedează. Și aici, firește, sînt de partea lui. Dacă nu poți combate regimul actual nici măcar cu arme spirituale, atunci ce ne mai rămîne?

— Asta așa este, spuse Brun. Numai că-i păcat de dînsul. Poliția se va ține în permanență de capul lui, îndîrjindu-l pînă îi va pieri și pofta de viață!

16

Pelle tot mai trăgea nădejdea să-l facă pe Peter Drejer să adopte o concepție mai pașnică de viață. Aveau de gînd să înființeze chiar în cursul primăverii un atelier cooperativă, la Aarhus, și hotărîseră să-l trimită pe Peter pentru organizare. Tulburarea acestuia părea însă fără leac. De cîte ori se liniștea puțin, împrejurările îl scoteau iarăși din sărite. Acum îl frămînta problema creșterii șomajului.

Persecuția prostească a poliției îl ținea într-o veșnică enervare. Chiar dacă îl lăsau în pace un timp, cum era cazul în momentul de față, îl săcîia gîndul că nu urmăreau decît să-l vadă dîndu-și în petec, și că dacă păreau să închidă ochii, o făceau numai ca să-l ispitească și să lovească apoi cu atît mai tare

într-însul, pînă îl vor doborî. Peter nu știa niciodată exact care îi era situația.

Activitatea cooperativei crescuse foarte mult și se văzuseră siliți să mute fabrica propriu-zisă în clădirea de din dos, în timp ce în subsol rămase numai atelierul de reparații. Acest atelier era condus de Peter Drejer și nu se putea obiecta nimic împotriva felului în care își făcea datoria, căci era energic și conștiincios ; nu era însă indicat să dirijeze munca după un plan de activitate mai larg, deoarece era veșnic enervat. Cu toate că avea însușiri apreciabile, nu realiza mult căci ardea și se trecea fără nici un folos.

— Ar putea, zău așa, să se mai lase de politică și să se apuce de ceva mai folositor, îi spuse Brun într-o seară lui Pelle pe cînd discutau cazul lui Peter. Cu violență nu obții nimic ! Și el nu face decît să se dea cu capul de pereți.

— Altădată nu erai de părerea asta ! spuse Pelle.

Scrierile lui Brun asupra drepturilor individului îi deschiseseră lui Peter Drejer ochii și îl făcuseră să gîndească.

— Așa este, pe atunci credeam că trebuie să dărîmi întîi totul, ca să se poată naște din haos o lume nouă. Pe voi nu vă cunoscusem încă, iar pe ai mei nu-i socoteam atît de valoroși încît să fie păcat să-i dai la o parte ; nu făceau alta decît să stea în cale și să împiedice evoluția. Tu însuți m-ai convertit ! Eram cam pripit și de aceea n-am prețuit încetineala ta — tu pricepi mai bine înlănțuirea decît mine. Întreprinderea asta mică a noastră m-a încredințat că poporul face bine cînd se ia după cei de sus, în chestii de moșteniri și de datorii. Mă doare să-l văd pe Peter ieșind din făgaș, căci e una din forțele voastre înaintate. Nu s-ar putea să-l aducem aci, la noi ? I-aș da una din cele două camere ale mele. Am impresia că și el simte nevoia unui mediu plăcut.

— Cel mai bine ar fi să-i propui chiar dumneata acest lucru, răspunse Pelle.

A doua zi, Brun plecă cu Pelle la oraș și îi propuse lui Peter Drejer ceea ce hotărîseră în ajun : acesta îi mulțumi, dar refuză :

— N-am nici un drept să mă bucur de confortul dumitale, atîta vreme cît douăzeci de mii de oameni n-au ce duce la gură, îi răspunse el. Dumneata eşti anarhist şi, după cum se spune, şi milionar. Cum ai putea deci crede că şomerii rabdă de foame? adăugă el batjocoritor.

Fusese dezamăgit cînd îl cunoscuse personal pe bătrînul filozof şi nu se sfia de loc să-şi arate nemulţumirea.

— Ştii, poate, că mi-am pus averea la dispoziţia sărăcimii, îi răspunse Brun jignit. Mă mîngîi cu gîndul că felul în care am făcut-o va justifica o dată şi o dată de la sine acţiunea mea. De-ar fi să-mi împart azi şomerilor averea, s-ar topi ca roua, atît de nemărginit de mare e nevoia în clipa de faţă.

Peter Drejer ridică din umeri: cu atît mai mult este deci, nevoie să ajuţi.

— Ai fi de părere să sacrificăm marele nostru plan de a înlătura cu totul nevoia, numai ca să le dăm o singură dată de mîncare nevoiaşilor? întrebă Pelle.

Aşa era. Peter vedea numai nevoia zilei de azi, care era în ochii lui o realitate atît de îngrozitoare, încît nu se mai sinchisea de viitor. Se întîmplase ceva în capul lui, căci părea s-o fi rupt cu evoluţia.

— Prea vede multe, îi spuse Pelle lui Brun. Şi inima lui cea bună îl face s-o ia razna. Lasă-l mai bine în pace, căci nu faci decît să-l aţîţi. E cu neputinţă să te învîrteşti în lumea în care trăieşte el, fără să-ţi pierzi capul. Una din două: ori închizi ochii şi te faci că nu vezi, ori crăpi!

Inima lui Peter Drejer se resimţea. Adesea era silit să se oprească în mijlocul lucrului şi să respire adînc, spunînd:

— Simt că mă-nec!

Mulţi erau cei ca dînsul — lipsa de lucru mereu crescîndă începea să vîre spaima în suflete. Nu numai tineretul cu capul în nori pierduse răbdarea; din masa compactă a organizaţiilor, în care pînă atunci nu puteai deosebi indivizii, începură să rasară tot soiul de prostănaci şi să se facă de rîs, spunînd deschis adevărul. Oamenii mărunţi, care habar nu aveau

de legile vieții, se deșteptau totuși dezamăgiți din mîlul în care îi împotmolise ritmul mișcării și, cuprinși de nerăbdare, începeau să se miște. Dar nu se întîmpla nimic, afară doar că breslele de elită îi părăseau una cîte una și se burghezeau.

Pînă acum, mișcarea formase un punct de plecare fix: de la ea pornea tot ce era mai important, și tot de acolo venea și lumina. Iată însă că, pe neașteptate, începea să încolțească ceva și în mintea nerozilor, făcîndu-i să se îndoiască de soluția ce le oferea. La toate li se răspundea la fel: cînd va învinge mișcarea, lucrurile se vor petrece altfel. Dar cum să se petreacă altfel cînd, cu toate că erau tari, nu se întîmpla nici cea mai mică schimbare? Poate cîteva îmbunătățiri — dar nici o schimbare! Era mereu același cîntec, un adevărat refren. Orice s-ar fi întîmplat — că o fată năștea un copil din flori, că un bărbat fura sau își bătea nevasta, nu auzeai decît: „De vină este sistemul. La vot, tovarăși!" De la o vreme însă, cuvintele acestea prea sunau caraghios! Ce dracu'? Doar votau și așa din răsputeri, și totuși toate se scumpeau din ce în ce. Numai Dumnezeu știe cîtă grijă aveau, ca nu cumva să calce legea și asudau, nu alta, de atîta parlamentarism, cucerind mereu mandate — ei și? Se îndoia parcă cineva de faptul că săracii formau majoritatea, majoritatea zdrobitoare? Ce nerozie mai era și asta că trebuia să cucerești majoritatea? Cei ce dețin puterea știu ei cum s-o păstreze — indiferent de numărul de mandate pe care l-ai fi cucerit!

Prea avea omul mult respect de ordinea socială existentă și de aceea își băteau joc de dînsul! Se prea poate să fie bine să te supui legilor — numai că nu se trece chiar așa, deodată, de la o stare la alta! Căci altfel, cum de se putea să nu se întîmple și ceva nou? Chestia era că orînduirea existentă înghițea pe loc orice pas spre progres, prefăcîndu-l într-un strat de grăsime pe propriile ei coaste. Capitalul se ghiftuia într-una, indiferent ce s-ar fi întreprins împotriva lui, căci era ca pisica — de ori unde o zvîrli, tot în picioare cade. De cîte ori izbuteau muncitorii să stoarcă vreo mărire de salariu, patronii o și adăugau la prețul măr-

furilor, înmulțită cu doi. De aceea și răspundeau cu atîta grabă unor anumite cereri de mărire de salariu. Pe cei cărora le mergea oarecum mai bine, capitalul îi și momea de partea lui, așa încît ceilalți rămîneau ca și pînă acum, proletariatul în zdrențe. Se prea poate ca mișcarea să fi făcut și ceva treabă, numai că trebuia să ai ochi ai dracului de buni ca să descoperi ce anume.

Asemenea lucruri și altele, spuneau glasurile ce se ridicau mereu. La început, cei ce mormăiau erau numai pîrliții care se întindeau de foame și de care nu ținea nimeni seamă — stîlpi de cafenea, îndrugînd vrute și nevrute cînd se afumau. Încetul cu încetul, însă, vorbele începură să umble din gură în gură; strigoiul șomajului se cuibărise în toate casele, făcîndu-i pe oameni să mai gîndească și pe cont propriu, căci nimeni nu putea ști cînd îi va veni și lui rîndul.

Lui Pelle nu-i fu greu să prindă tonul care se desprindea din toate acestea; căci ceea ce ajunsese acum de domeniu public nu era altceva decît propria lui răfuială cu mișcarea, din momentul cînd ieșise de la închisoare. Dar și el se schimbase de atunci; nu mai era chiar așa de sigur că mișcarea își pierduse vremea degeaba. E adevărat că nu înfăptuise nimic care să fi lăsat urme, dar cel puțin întărise organizația și menținuse aparatul în funcțiune. Condusese masele în așa fel, încît să iasă dintr-o perioadă de stagnare, chiar dacă pentru asta le învîrtise în loc. Acum ideea era din nou gata să captiveze mulțimea. La urma urmei, poate că era mai bine că nu se obținuseră progrese prea mari, căci atunci ce i-ar mai fi ținut treji pe oameni? Mai bine să mai flămînzească puțin, pînă să se organizeze temeinic — sclavii cei grași uită de libertate!

În spatele flecărelii serbede, Pelle simțea lămurit cum se înfiripează timpurile noi, care se manifestau în chip neașteptat. O echipă de muncitori, cam o sută de oameni, ocupați la o mare lucrare de săpături, rămăseseră fără lucru din pricină că antreprenorul dăduse faliment. Alt antreprenor preluă lucrarea: însă,

înainte de a reîncepe lucrul, muncitorii puseră condiția să li se plătească salariile pe care le mai aveau de primit de la celălalt, precum și timpul cît umblaseră fără lucru. „De vreme ce nu avem parte la beneficii — spuneau ei — trebuie să suportați și riscurile." Trăgeau astfel la răspundere pe un antreprenor pentru datoriile celuilalt și își făceau gustul să refuze o muncă bine plătită, într-o vreme cînd mii de oameni căutau de lucru! Opinia publică era gata-gata să-și piardă capul și pînă și propria lor presă se ținea deoparte. Ei, însă, se încăpățînau să-și mențină punctul de vedere și se alăturară șuvoiului de șomeri, așteptînd ca ideea lor absurdă să triumfe.

Pelle înțelegea cele ce se petreceau. Clasa de jos trăgea pentru întîia oară la răspundere capitalul ca atare, pentru păcatele lui, fără să se încurce cu fleacuri, întrebînd, de pildă, cine era de vină, cutare sau cutare? Se vedea că sentimentul de solidaritate își lărgea perspectiva!

Ieșea din nou la suprafață repulsia de a rătăci printr-un pustiu spiritual. Pelle mai văzuse și altădată acest fenomen și anume pe vremea cînd se înfiripa mișcarea; atîta doar că, în mod surprinzător, acum pornise de jos în sus. Începuse prin atacuri orbești împotriva parlamentarismului, a dreptului de vot și a cuvintelor de ordine întrebuințate în alegeri. Clocea o furie inconștientă împotriva silniciei și a desconsiderării individului. Ca urmare a unui proces imperceptibil de înnoire, din mulțime se desprindeau indivizi care pretindeau — în toiul acestor vremuri grele — că trebuie să se intereseze de eul lor și de legile satisfacerii acestui eu. Se ridicau din străfunduri și cereau ca, așa păduchioși și zdrențăroși cum erau, să le fie respectată personalitatea.

De unde aceste pretenții? Mister! Nu părea o adevărată nebunie ca, după ce omul sărac dusese timp de decenii o viață de asuprire și de mizerie, care se isprăvise cu cea mai desăvîrșită dizolvare a lui în colectivitate, să-l vezi deodată că iese la lumină cu pretenții mari și cerînd să i se mai restituie și sufletul?

Pelle recunoscu în această mişcare nerăbdarea tineretului, căci nu degeaba fusese Peter Drejer sufletul întrunirilor celor fără de lucru. Peter dorise ca Pelle să vină să ia şi el cuvîntul, şi de cîteva ori se dusese cu el, căci voia să-şi lămurească poziţia acestor oameni faţă de vederile sale. Se ţinuse însă în umbră şi nu-l putură îndupleca să se urce la tribună; nu avea nici în clin nici în mînecă cu asemenea aiuriţi, care răsturnau noţiunile. Să-i hrănească nu era în stare şi pentru el trecuse vremea vorbelor goale.

— Suie-te şi spune-le o vorbă bună. Nu-i vezi cît sînt de lihniţi? îl îndemnă Peter Drejer într-una din aceste seri. Tot mai au încredere în tine, ca pe vremuri. Numai, pentru Dumnezeu, nu le bate capul cu cooperaţia! Pe cei lihniţi nu-i încîntă cu viitorul.

— Şi ce, tu le dai de mîncare? întrebă Pelle.

— Nu, pentru că n-am de unde; dar le canalizez suferinţele şi îi fac să se ridice şi să protesteze. Tot e ceva, căci cel puţin nu rabdă în tăcere.

— Şi cum au ceva de dus la gură, dau totul uitării şi nu se mai urnesc din loc. Faţă de întrebarea pe care ne-o punem, dacă lucrurile au să tot meargă aşa în vecii vecilor, e indiferent dacă suferă şi azi!

— Dacă eşti în stare să arunci răspunderea în spatele bieţilor săraci, apoi cîinos mai trebuie să fii, se înfurie Peter.

Pelle îi răspunse că tocmai acum trebuia să fie mai aspru, căci numai cu mila nu obţii nimic. Orbul nu-i bun de călăuză.

Era sezon mort şi trebuiau să se mulţumească să-şi menţină poziţiile cîştigate, căci pînă la primăvară nici nu se puteau gîndi să dea extindere afacerii. Pelle se străduia să cîştige aderenţi; pornise o discuţie în presa partidului şi ţinea conferinţe. Prefera să vorbească la asociaţiile profesionale mai moderate, se ferea de orice elocvenţă oratorică şi îşi expunea ideile obiectiv, invocînd propria lui experienţă şi scoţînd-o la iveală prin puterea faptelor. Pelle se bizuia tocmai pe cei mai greu de urnit, care formaseră ani de-a rîndul sîmburele de nezdruncinat al mişcării şi care mergeau şi acum înainte, călcînd netulburaţi pe acelaşi fă-

gaș, deși nu ducea nicăieri. Mai întîi trebuiau mobilizate trupele de elită, care luaseră parte la bătălia cea mare. Pe ele le cunoștea Pelle bine. Dacă izbutea să le înduplece să intre în foc și să lupte pentru ideea lui cu disciplina lor nesovăielnică, cîștiga foarte mult.

Venise momentul să răsară, în sfîrșit, o idee nouă, care să-i ducă mai departe, pentru că prea osteniseră să tot mărșăluiască pe loc. Cînd erau tocmai pe cale să piardă contactul cu mișcarea, se ivise Pelle cu ideea lui cea nouă, pe care vor putea-o urma fără să oslenească vreodată și care avea să-i facă să răzbească prin toate. Și nici nu s-ar fi putut spune că nu erau în stare să-o priceapă, căci ideea se întemeia pe simplul principiu al căminului — numai că atît de dezvoltat, încît devenise atotcuprinzător. El îl învățase de la Ellen, iar dacă tovarășii lui nu îl cunoșteau încă, n-aveau decît să se ducă acasă, la soțiile lor, și să învețe de la ele. Gospodinele nu se întrebau cine din familie muncește mai puțin și mănîncă mai mult, ci dădeau fiecăruia după nevoie, neluînd în considerație altceva decît dorința lui. Pelle voia ca lumea să fie asemenea unui cămin bun și plin de dragoste, în care nimeni nu-și face loc cu coatele, căci, în definitiv, lumea nu era mai complicată decît căminul!

Pelle muncea de dimineață pînă seara. Nu trecea zi să nu țină o conferință sau să nu scrie un articol despre cooperație. Adesea era invitat să vorbească în provincie, căci lumea dorea să-l vadă și să-l audă pe ciudatul fabricant, care nu cîștiga mai mult decît lucrătorii săi.

Pelle avu astfel prilejul să cunoască țara și să constate că multe gînduri pe care le nutrea el fuseseră înfăptuite. Pe de o parte, țăranul înlemnea de groază cînd auzea cuvîntul social-democrat, iar pe de alta și pusese în practică în stil mare, ideile mișcării; se organizase după sistemul cooperatist și împînzise țara cu asociații de producție.

— Îndată ce întreprinderea noastră va fi mai bine organizată, trebuie să ne punem în legătură cu ei, îi spuse Pelle lui Brun.

— Numai să vrea să lucreze cu noi, răspunse acesta. Țăranii sînt conservatori de felul lor.

Și totuși țăranii realizaseră ceva revoluționar. După cît își putea da Pelle seama, peste puțin nu va mai exista nici un petic de pămînt cît unghia care să poată fi exploatat de capitaliști. Țăranii lucrau pe tăcute!

Pelle, care se trăgea el însuși din neam de țărani, nu se îndoia că, la momentul oportun, va ști să stabilească contactul cu cei de la țară.

Evoluția se pregătea din mai multe puncte deodată și nu trebuia să o combați, dacă voiai să realizezi ceva. Ea era un fel de lege inerentă firii, o idee divină incontestabilă, care străbătea totul. Acum îi ducea pe el și pe ai lui în foc și, în ziua cînd vor porni la atac, nu trebuia să rămînă nici unul acasă. Nici o clasă socială nu mai pornise la luptă cu scopuri atît de luminoase și de mari; voia să pună capăt o lată pentru totdeauna rușinii de a vedea înțelepciunea omenească cîntărind planetele universului, dar uitînd în același timp să cîntărească drept bucata de pîine.

Nemulțumirea față de vechea orînduire începea să se trezească și aceasta era pe placul lui Pelle, pentru că strecura o dîră de lumină în mințile întunecate și deschidea calea timpurilor noi. Deocamdată, oamenii nu prea dădeau buzna la el. Tot felul de curente noi luptau să-și apropie spiritele, care, în șovăiala lor erau atrase cînd într-o parte, cînd într-alta. El avea însă sentimentul că slujește unei idei universale și de aceea nu-și pierdea curajul.

Lipsa de lucru și sentimentul eului, care se deștepta, îi hotărî pe mulți să se alăture lui Peter Drejer; se revoltau împotriva situației și nu vedeau altă ieșire decît să o rupă cu toate. Apăreau goi-goluți din neant și cereau să li se respecte personalitatea; nu erau în stare să-și ducă în spate fiecare greutățile, iar concepția lor deznădăjduită despre mizerie amenința să-i înăbușe. Făceau obstrucție la toate și propria lor fărîmițare lăuntrică îi împingea spre o atitudine negativă. Aceștia erau adversarii cei mai dificili ai lui Pelle.

Pînă acum avuseseră din nefericire dreptate, acum însă, Pelle nu mai înţelegea nerăbdarea lor desperată. El însuşi le dăduse doar ideea cum să cucerească lumea, şi anume prin păstrarea legăturii cu ea şi dacă nu o acceptau, de bună seamă că nu erau în toate minţile. Acest punct de vedere îl făcea să privească liniştit agitaţia cu care îşi fărămiţau forţele, încredinţat fiind că, pînă la urmă, numai ceea ce era sănătos avea să învingă.

Peter Drejer agita acum pentru o manifestaţie în masă a şomerilor. Voia ca toţi cei douăzeci de mii de bărbaţi cu neveste şi cu copii să se posteze în Piaţa Primăriei sau în piaţa palatului regal Amalienborg şi să nu se urnească din loc pînă ce statul nu va face ceva pentru ei.

— Stăpînirii nu-i va rămîne decît, fie să le asculte doleanţele, fie să scoată tulumbele şi tunurile, spuse el. Poate că aşa vor începe să se mişte lucrurile.

— Vezi să nu te înhaţe poliţia, îl preveni Pelle. Atunci vor rămîne oamenii de capul lor şi tu vei purta vina de a-i fi pus într-o situaţie caraghioasă, care nu poate duce decît la înfrîngere.

— Să bage de seamă, javrele dracului, răspunse Peter, furios. Numai să pună careva mîna pe mine, că îl nimicesc!

— Ei şi, ce mare lucru-i să dai într-un gardist? El nu e decît o unealtă din care se găsesc oricîte!

Peter rîse tăios.

— Nu, nu sînt de vină nici gardiştii, nici şefii, ba nici chiar prefectul de poliţie. Nimeni nu-i de vină, căci e foarte uşor să nu fie nimeni răspunzător. Aşa am fost noi întotdeauna duşi de nas şi cînd să punem mîna pe capul răutăţilor, se face nevăzut şi ia-l de unde nu-i! Ce, eu sînt de vină? De cînd a început şi muncitorul să se ridice şi să-şi ceară drepturile, patronul găseşte că e mai bine să se facă nevăzut, şi aşa, în locul lui, a răsărit impersonala societate pe acţiuni! Dracu' să-i ia, că bine mai ştiu să se dea la fund! Şi atunci cui să te adresezi? Nu mai există nici un vinovat, şi pace! Acum însă, trebuie neapărat să facem ceva! Dacă lovesc mîna, nimeresc şi pe

cel ce se ascunde îndărătul ei — la urma urmei loveşti în ceea ce vezi. Mi-am făcut rost de-un revolver — asta împotriva poliţiei ; să nu rămînă nepedepsit faptul că utilizarea armelor împotriva semenilor a fost prefăcută într-o meserie inocentă !

17

Într-o sîmbătă seara, Pelle se întorcea cu trenul din provincie, unde asistase la instalarea unei cooperative.

Cu toate că era tîrziu multe magazine mai erau încă deschise şi îşi aruncau luminile orbitoare peste norul de praf care învăluia neîntreruptul cu·:t de oameni ce se scurgea întunecat pe străzi. Abia acum ieşeau de la lucru femeile muncitoare — dactilografe ofilite, casierite cărora li se mai citea în ochi fascinaţia romanului de senzaţie, croitorese de pe la marile magazine. Unele alergau cu ochii ţintă înainte, fără să se lase stingherite de craii fluşturatici de pe stradă — le aştepta de bună seamă cineva acasă, poate că un copilaş. Altele nu aveau de ce să se grăbească ; umblau în neştire, aruncînd priviri ostenite în jurul lor. Deodată ochii prindeau viaţă la vederea vreunui tînăr din furnicarul de oameni.

Femeile cu ziua se întorceau acasă, cu coşul pe braţ ; ziua fusese grozav de lungă şi abia îşi mai tîrau picioarele. Strada era plină de muncitori-femei ; se întorsese lumea pe dos ! Timpurile grele momiseră femeile la lucru şi lăsaseră bărbaţii să şadă acasă. În drum spre casă, îşi făceau şi cumpărăturile pentru duminică. Stăteau la măcelării şi la magazinele de alimente, cu capul plecat, ca nişte mîrţoage ostenite şi aşteptau să le vină rîndul. Copii învineţiţi de frig şi cu bani în pumnul încleştat, îşi lungeau gîtul printre ele ; rezemau bărbia de tejghea şi se zgîiau hămesiţi la diferitele alimente, în timp ce lumina juca lin în ochii lor plini de jind.

Pelle se grăbea să ajungă mai repede în cîmp. Nu-i plăceau străzile pustii de la marginea oraşului, unde sărăcia se ridica de amîndouă laturile ca nişte pereţi abrupţi ai unei prăpăstii, în care întunericul ofta de atîta apăsare. Cînd nimerea în cîte o nesfîrşită strungă de piatră, în care locuinţele de o cameră sau două se suprapuneau în vreo şapte caturi, cît cuprindeai cu ochiul, mai-mai să-şi piardă curajul. I se părea că rătăceşte printr-un cimitir uriaş al nădejdilor spulberate; fiecare familie de aici însemna o soartă tristă — toţi porniseră în larg voioşi şi plini de speranţe şi acuma şedeau aici şi luptau cu morile de vînt.

Pelle ieşi repede din oraş şi o luă pe cărarea dintre ogoare. Era întuneric beznă şi ploua; cunoştea însă pe dinafară toate gropile şi toate dîmburile. In vîrful colinei, în depărtare, licărea o luminiţă ca o stea, la orizont. Era probabil lampa din camera de dormit a lui Brun. Se miră că bătrînul mai era treaz; acum că părăsise ocupaţia de-o viaţă întreagă, ostenea repede şi se culca devreme. Poate că uitase să stingă lampa.

Pelle îşi ridicase gulerul peste urechi şi se simţea foarte bine; îi plăcea să umble singur prin întuneric. Altădată hăul îl înspăimînta, dar închisoarea îl deprinsese cu el. Acum se bucura din suflet de aceste singuratice plimbări nocturne pe cîmp, în drumul său spre casă. Zgomotul oraşului se stingea cu încetul în urma lui, pe cînd el trăgea cu nesaţ în piept aerul curat care îi lovea faţa în valuri izbucnite din spaţiile cereşti. Toate cîte nu le poate împărtăşi omul nimănui i se ridicau în suflet din adîncuri în timpul acestor plimbări. In mijlocul luptei de toate zilele se întîmpla adesea să se trezească apăsat de sentimentul că succesul întreprinderii lui se datora întîmplării. Nu te puteai face uşor ascultat prin larma miilor de glasuri; era nevoie de ceva senzaţional, ca să atragi atenţia lumii, pe cînd el nu venea decît cu o idee banală şi susţinea că era în stare să schimbe faţa lumii, fără ca pentru asta să se oprească o singură roţiţă din mers. Nimeni nu-şi dădea osteneala să-l combată; pînă şi fabricanţii din breaslă priveau între-

prinderea cu liniște și păreau să fi abandonat războiul împotriva lui. Se așteptase la o împotrivire dîrză și se bucurase la gîndul că avea să o învingă ; nepăsarea cu care îl întîmpinau îl făcea adesea să se îndoiască de sine. Ideea lui de neînfrînt se cufunda pe nesimțite în vîltoarea pestriță a vieții !

La țară, însă, unde noaptea învăluia pămîntul în mantia ei de liniște, puterile îi reveneau. Tot ce era fără însemnătate cădea de la sine și își dădea seama că, întocmai ca și stîlpii de pod, cea mai mare parte a eului lui se afla în adîncuri. Chiar dacă ceea ce se ridica la suprafață părea neînsemnat, temelia era rezistentă ! Singurătatea din jur îi dezvăluia aceasta și îl făcea să se simtă tare. Întreprinderea lui nu era încă luată în seamă, dar o va face atît de puternică, încît toți se vor lovi cu fruntea de ea, cînd se vor trezi.

Pelle se simțea fericit că trăiește la țară și lorea să se mute și lucrătorii cîndva încoace. Orașul îi devenea tot mai nesuferit și nu izbutea să se deprindă pe deplin cu el. Tot îi mai părea ciudat să se învîrtească în stupul acela asurzitor, în care oamenii par că sînt fiecare de capul lui, pe cînd toți se pleacă în fața aceleiași voințe de fier — a foamei. Orașul exercita o influență surdă asupra spiritelor, momindu-i pe săraci printr-o imagine înșelătoare a fericirii și, o dată ce punea mîna pe ei, îi ținea diabolic în gheare. Aerul otrăvit al orașului avea efectul opiului ; pînă și cei mai săraci visau că își vor afla fericirea și de cum dădeau de gustul orașului, nu se mai puteau întoarce la viața simplă de toate zilele. Ți se părea tot timpul că ceva înspăimîntător stă pitit în dosul înfățișării orașului, pîndindu-i pe oameni ca să-i prindă-n laț și să le sugă sîngele. La lumina zilei, acest ceva mai era oarecum acoperit de zgomot, dar întunericul îl scotea la iveală.

În fiecare seară, înainte de a se culca, Pelle ieșea din casă și privea îndelung în noapte. Era o veche deprindere țărănească, pe care o moștenise de la tata Lasse, iar acesta de la tată-său. Își plimba privirea cercetătoare peste orașul din vale, în spre care-i alergau gîndurile necontenit. În zilele însorite,

plutea peste oraş numai ceaţă şi fum, pe cînd într-o noapte întunecoasă, ca aceasta, licărea deasupra lui o lumină de sărbătoare. Oraşul avea darul specific de a se învălui în întuneric şi de a aprinde într-însul o lumină albă, artificială. Stătea colo în vale şi părea o mlaştină înconjurată din toate părţile de povîrnişuri, în care se revărsau toate scursorile. Ceaţa luminoasă care plutea deasupra lui părea să ajungă pînă la marginea cîmpului. Toate se îndreptau înspre oraş. Muşte mari, aurii, atîrnau legănîndu-se peste această mlaştină, lucitoare în splendoarea lor metalică, iar ţînţarii dănţuiau deasupra ei, ca nişte umbre lipsite de griji. Un zumzet neîncetat se ridica în văzduh şi dedesubt zăcea adîncul în care se zămisleau toate cu un clocot care răzbătea pînă la urechile lui Pelle.

Din cînd în cînd, lumina răbufnea pe cer ca fulgerarea unei vetre gigantice. Părea că o inimă uriaşă bătea în întuneric cuprinsă de spaimă şi inima lui Pelle se molipsea, strîngîndu-se de o teamă nelămurită. Deodată se ridicau de-acolo strigăte pe care aproape că le doreai : o izbucnire puternică ar fi fost oarecum o uşurare după îndelungata încordare latentă. Între zidurile oraşului, întunericul era în permanenţă viu şi, asemenea unui rîu dătător de viaţă care îşi poartă încet apele grele, luneca leneş printre taverne, localurile de desfrîu şi cazărmi muncitoreşti, cu conţinutul lor fatal de nevoi şi de blesteme. Tainica lor frămîntare vîra groaza în Pelle — ura oraşul din pricina întunericului care ascundea atîtea.

Pelle se oprise în faţa „Zorilor" şi privea în vale. Deodată auzi din casă un zgomot care îl făcu să tresară. Deschise numaidecît uşa şi intră. Ellen îi ieşi înainte foarte tulburată.

— Slavă Domnului că ai venit ! spuse ea. Annei îi este foarte rău ! Uitase cu desăvîrşire să-i dea bună seara.

— Ceva grav ? întrebă Pelle, scoţîndu-şi repede pălăria şi paltonul.

— Vechea poveste! Am trimis trăsura de la fermă în oraș după doctor. A costat o grămadă de bani, însă Brun a ținut să-i dea el. Îi dau lapte cald cu sare de Ems și sifon. Încălzește-te puțin înainte de a intra la ea, dar te rog mai repede, pentru că întreabă mereu de tine.

În camera bolnavei era semiîntuneric. Ellen acoperise lampa cu un abajur roșu pentru ca lumina să nu-i bată fetiței în ochi. Brun ședea nemișcat pe un scaun, lîngă pat, cu ochii ațintiți la copilul care, toropit de fierbințeală, moțăia și vorbea încetișor în neștire. Îi făcu lui Pelle un semn cu mîna să umble încet.

— Doarme, îi șopti el.

Bătrînul părea foarte amărît.

Pelle se plecă fără zgomot peste fetiță, care ținea ochii închiși, dar nu dormea. Răsuflarea ei fierbinte îl lovea în față cu răbufneli scurte. Cînd dădu să se ridice, fetița deschise ochii și îi zîmbi.

— Ce-i cu tine, surioară? Nu cumva ai de gînd să te îmbolnăvești iarăși? întrebă el în șoaptă. Credeam că soarele te-a vindecat de bronșită!

Copilița clătina blajin din cap.

— Nu-l auzi pe omul din pivniță? șoptea ea.

I se vîrîse în gîtlej, de unde fluiera din răsputeri. Fetița ascultă o clipă cu mutrișoara serioasă, trăgînd cu urechea la zarva pe care o făcea în pieptul ei omul cu fluierul, apoi strecură mînuța de sub plapumă și îl netezi pe tată-său pe față, de parcă ar fi vrut să-l consoleze.

Brun, însă, îi vîrî repede mîna înapoi și o acoperi cu plapuma pînă sub bărbie.

— Era cît pe ce să-ți zboare păpușa, spuse el îngrijorat.

Bătrînul îi făgăduise o păpușă mare dacă stătea învelită.

— Și mi-o mai dai? întrebă fetița gîfîind și privindu-l speriată.

— Firește! Dacă ești cuminte și te faci repede bine, mai capeți și un cărucior de păpușă cu roți de cauciuc.

Ellen intră şi-i întrerupse:

— I-am făcut patul domnului Brun în camera lui, spuse ea şi puse mîna pe faţa crispată a fetiţei, ca s-o liniştească.

Bibliotecarul se ridică şovăind.

— Cu alte cuvinte, domnul Brun ar face bine să se ducă la culcare! spuse cam supărat. Dacă-i aşa, noapte bună. Am încredere în voi că mă veţi chema dacă îi va fi cumva mai rău.

— Tare e bun! şopti Ellen. Tot timpul a stat aici şi a păzit-o pe Anna să nu se dezvelească. Abia am îndrăznit să ne mişcăm, pentru că ne-a spus că are nevoie de linişte. Pe el nu-l răbda inima să nu flecărească cu ea de cum o vedea că deschide ochii.

Ellen făcuse patul lui Lasse-Frederik în odaia de culcare de jos şi îşi adusese aşternutul ei aci, ca să poată veghea copilul.

— Du-te de te culcă, îi spuse lui Pelle. Trebuie să fii frînt de oboseală după călătorie; cred că nici noaptea trecută n-ai închis ochii în tren.

Pelle părea foarte ostenit, dar argumentele ei nu folosiră la nimic.

— Oricum nu voi putea dormi, şopti el. Şi apoi, mîine e duminică.

— Atunci întinde-te pe patul meu. Cel puţin să te odihneşti.

Ca să-i facă pe plac, Pelle se întinse pe pat şi stătu aşa, cu ochii în tavan şi cu urechea aţintită la respiraţia grăbită şi la horcăiala fetiţei. Îşi dădea seama că nu doarme; stătea liniştită şi îşi căuta joacă cu horcăiala, punîndu-l pe omul din pivniţă să vorbească cînd cu glas gros, cînd fluierător. Părea să se fi deprins cu sporovăiala răutăcioasă care o chinuia în timpul crizelor, dar lui Pelle îi suna grozav de supărător în urechi. Fetiţa suporta cu o resemnare minunată boala aceasta, care se prinde mai cu seamă de făpturile crescute prin curţile dosnice. Nu-şi pierdea răbdarea şi nu făcea mofturi, ci sta cuminte, ţinîndu-şi singură de urît. Îi plăcea să stea în pat, căruia parcă îi era recunoscătoare. Soarele o bronzase, totuşi să mai fi rămas ceva într-însa de care încă nu izbu-

tise să se descotorească — nu scăpai atît de ușor din ghearele duhurilor rele de prin fundul ulițelor!

De cîte ori o apuca un acces, Pelle se ridica și îi ajuta să expectoreze. Copilița se învinețea de tuse și îl privea cu ochi care păreau gata să-i iasă din orbite din pricina efortului. Ellen sosea cu laptele cald amestecat cu sare de Ems; mititica îl bea resemnată și cădea înapoi în perne.

— Atît de rău nu i-a mai fost niciodată, șopti Ellen. Ce să fie? Poate că nu-i prieste aerul de țară!

— Ba dimpotrivă — răspunse Pelle — căci altfel s-ar fi otrăvit de tot pînă acum biata fetiță!

În glasul lui Ellen era ceva care dădea a înțelege că de dragul copilei ar fi fost poate mai bine să se întoarcă înapoi la oraș. Pentru ea, aerul de oraș nu era de loc viclean, ci dimpotrivă, mai blînd decît cel de la țară. În decursul a multor generații, ea și ai ei avuseseră timp să se deprindă cu el și biruiseră influența lui vătămătoare; Ellen îl socotea bun, așa cum poate fi numai aerul de pe meleagurile pe care te-ai născut. Cît despre ea, putea locui oriunde, dar nu îngăduia să se vorbească de rău de locul unde copilărise.

Copila, trezită de șoaptele părinților, sta cu ochii țintă la ei.

— Nu mor, nu-i așa? întrebă ea deodată.

Amîndoi se plecară asupra ei.

— Culcă-te cuminte înapoi și nu te gîndi la prostii, spuse Ellen înspăimîntată.

Copiliței, însă, nu-i ieșea gîndul morții din cap.

— Dacă mor, veți fi tot atît de triști după mine cum ați fost după Johanne? întrebă ea curioasă, fără să-și ia ochii de la părinți.

Pelle încuviință din cap, căci nu era în stare să răspundă.

— O să dai acoperișul cu catran, ca să arăți că ești în doliu după mine, nu-i așa, tată? urmă ea neîndurătoare, privindu-l țintă în ochi.

— Da, da! îi răspunse Ellen deznădăjduită și o sărută pe gură, ca să o facă să tacă.

Mulțumită, fetița se întoarse pe-o parte și peste o clipă adormi.

— Nu mai arde așa de tare, șopti Pelle. Cred că i-a scăzut temperatura.

Moartea își trecuse mîna rece peste fața lui, care arăta acum înspăimîntător de serioasă. Deși știa că nu fusese decît o încercare, îi era cu neputință să șteargă impresia pe care i-o lăsase.

Ședeau amîndoi tăcuți, trăgînd cu urechea la respirația copilului, care părea că se liniștise de tot. Ellen luă mîna lui Pelle într-a ei. Din cînd în cînd, o treceau fiorii. Stăteau nemișcați, cu urechea ațintită la vremea care se scurgea, susurînd în jurul lor. Apoi cîntă cocoșul și Pelle se trezi. Erau ceasurile trei. Fetița dormea liniștită de două ore. Lampa era pe cale să se stingă și Pelle de-abia deslușea profilul lui Ellen. Sarcina îi răpise o parte din împlinirea de astăvară a feței și îi subțiase trăsăturile. Părea obosită.

Pelle se ridică încetișor și o sărută pe frunte.

— Du-te jos și te culcă, îi șopti el, petrecînd-o pînă la ușă.

Afară se auzea un tîrșîit ușor de pași care se strecurau. Brun venise să asculte la ușă cum îi mai merge bolnavei. Nu se culcase de loc. În camera lui de lucru mai ardea lampa, iar masa era plină de hîrtii. Bătrînul scrisese toată noaptea.

Cînd află că criza trecuse cu bine, se lumină la față.

— După mine, doamna ar trebui să ne poftească la o cafea, îi răspunse lui Ellen, cînd începu să-l certe pentru că nu se culcase încă.

Ellen se duse jos și făcu cafeaua, pe care o băură în odaia lui Brun. Lăsară ușile întredeschise, ca să poată auzi copilul în orice moment.

— Rea noapte am mai avut, spuse Pelle, trecîndu-și mîna peste frunte.

— Dacă merge tot așa, va trebui să ne mutăm înapoi în oraș, interveni Ellen cu îndărătnicie.

— Mai degrabă să începem s-o spălăm cu apă rece, de cum se va face bine, ca s-o mai oțelim puțin, răspunse Pelle.

— Pelle crede că aerul rău şi cu cel bun se bat cap în cap în pieptul copilului, şi că de aceea se simte mai prost aici decît la oraş, îi spuse Ellen lui Brun.

— Aşa şi este! răspunse acesta serios. Un copil bolnav îţi dă întotdeauna de gîndit.

18

A doua zi reluară activitatea foarte tîrziu. Ellen se deşteptă abia pe la zece şi se îngrozi, dar cînd se sculă, găsi dereticat peste tot şi cald — avusese Lasse-Frederik grijă! Se apucă deci, numaidecît, să vadă de prînz.

Surioara îşi revenise complet. Ellen o duse în braţe jos, în sufragerie, şi o aşeză pe canapea, sprijinind-o din toate părţile în perne. Mînca şi ea la masă împreună cu ceilalţi.

— Nu-ţi pare rău, moşule, că surioara s-a făcut bine? îl întrebă Svend Trost pe Brun.

— Pe mine nu mă cheamă moşule! Mie îmi zice bunicule, sau dacă nu, domnule Brun! spuse bibliotecarul rîzînd şi se uită la Ellen, care şedea în faţa lui, de cealaltă parte a mesei.

Ellen roşi.

— Nu-ţi pare rău, bunicule, că surioara s-a făcut bine? mai întrebă o dată mititelul, exprimîndu-se cu atîta pedanterie, că te pufnea rîsul.

— Şi de ce să-mi pară rău, prostuţule?

— Pentru că trebuie să scoţi bani!

— Aha, păpuşa! Da, cam aşa e! Trebuie să ai răbdare pînă mîine, surioară, azi e duminică!

Anna mîncase un ou moale şi întorsese coaja în ceşcuţă, ca să pară oul neatins; acum îl împingea încet spre bătrîn.

— Ce-i cu tine, fetiţo? se miră el, ridicîndu-şi ochelarii pe frunte. De ce nu ţi-ai mîncat oul?

— Nu pot, răspunse fetiţa cu capul în piept.

— Atunci ţi-o mai fi rău, strigă bătrînul ca picat din lună. Vai ce ou mare şi frumos! Bine, dacă nu-l vrei tu, las' că-l mănînc eu!

Brun sparse grijuliu coaja. Anna şi cu Svend Trost îi urmăreau mişcările cu ochi scînteietori şi cu mîna la gură, ca să nu pufnească de rîs; abia cînd pătrunse linguriţa prin coajă şi intră pînă-n fundul ceşcuţei, iar Brun sări în sus şi vru să le arunce toate în cap de supărare, copiii izbucniră în hohote de rîs. Gluma asta o repetau într-una, fără ca vreunuia din cei trei să-i treacă măcar prin minte că s-ar fi învechit.

Pe cînd mîncau, veni proprietarul fermei din deal să le spună că vor trebui să se gîndească la mutare, deoarece avea intenţia să vîndă casa. Făcea şi el parte dintre ţăranii care aveau păşuni şi cărora oraşul le sucise capul. Stătea în vîrful dealului şi privea cum se întinde tot mai mult oraşul sub ochii lui, înghiţind cîte o fermă, pe al cărui proprietar îl îmbogăţea, momindu-i-o, şi aştepta să-i vină şi lui rîndul din moment în moment. Lăsase ogoarele în paragină, pentru că pînă şi cea mai bogată recoltă i se părea un fleac pe lîngă visurile lui de aur — cît despre ogoare, n-aveau decît să le năpădească buruienile!

Ellen se înspăimîntă întocmai ca şi Pelle la gîndul că vor fi siliţi să părăsească „Zorile". Casa aceasta era căminul ei, cuibul ei; toată fericirea şi propăşirea lor era legată de acest colţ.

— Aţi putea-o cumpăra dumneavoastră, spuse omul. Mi s-au oferit cincisprezece mii de coroane. La acest preţ aş da-o.

După ce plecă proprietarul se sfătuiră ce să facă.

— Casa e foarte ieftină, spuse Brun. În cîţiva ani, oraşul se va întinde pînă aici şi atunci are să facă cel puţin de două ori atît.

— Se prea poate, răspunse Pelle. Dar trebuie mai întîi să găsim bani şi apoi să plătim şi dobîndă!

— Asupra casei este o ipotecă de rangul întîi de opt mii de coroane; creditul ipotecar împrumută jumătate din această sumă, ceea ce ar face douăsprezece mii. Ar mai lipsi numai trei mii, pe care sînt

gata să-i vîr în casă pe o ipotecă de rangul al treilea, spuse Brun.

Pelle nici nu voia să audă.

— Mai avem încă destulă nevoie de banii dumitale pentru întreprindere, răspunse el.

— Dacă reparaţi casa şi o reevaluaţi, sînt convins că va da creditul ipotecar toate cele cincisprezece mii de coroane, spuse Brun. Cred că ar fi o afacere foarte bună!

Ellen adusese hîrtie şi creion şi se cufundase în socoteli.

— Ce procent calculează creditul pentru dobînzi şi amortizare? întrebă ea.

— Cinci la sută, răspunse bătrînul. Reparaţiile şi întreţinerea cad în sarcina voastră.

— Dacă-i aşa, mă încumet s-o fac, strigă ea privindu-i curajoasă. Minunat trebuie să mai fie să ştii că îţi ai casa ta! Nu-i aşa, Pelle?

— Ba găsesc mai degrabă că e curată nebunie, răspunse Pelle. Ne încărcăm cu o chirie de şapte sute cincizeci de coroane pe an.

Ellen nu se temea de loc de chirie. Casa şi grădina aveau s-o scoată!

— Peste cîţiva ani putem vinde terenul pentru construcţii şi cîştigăm o mulţime de bani, zise ea.

Obrajii îi ardeau.

Pelle rîse:

— Fireşte, să ne apucăm de speculă!... Nu tot ea îl desfiinţează şi pe fermierul din deal?

Pelle avea şi aşa destule pe cap şi nu simţea de loc nevoia să se mai încarce şi cu o proprietate.

Ellen, însă, dorea tot mai mult să aibă casa.

— Atunci cumpăr-o tu, spuse Pelle. Eu nu ţin să ajung milionar!

Ellen se învoi bucuroasă.

— Bine, dar să fie a mea! declară ea. Iar dacă voi cîştiga bani de pe urma ei, să am dreptul să fac ce vreau cu ei şi nu să intre în sacul fără fund al cooperativei voastre!

Bărbaţii rîseră.

— Brun şi cu mine ieşim puţin să ne plimbăm,

spuse Pelle. Aşa că putem trece pe la proprietar să încheiem afacerea în numele tău.

Pelle şi Brun o luară pe după gardul grădinii şi porniră de-a lungul poalei de sud a colinei. Era senin şi se lăsase un pui de ger. Cîmpiile erau albe de promoroacă. Pe unde bătea soarele, promoroaca se topea şi verdeaţa putrezită ieşea la iveală.

— E într-adevăr foarte frumos aici, spuse Brun. Ce decorativ se vede oraşul cu turnurile lui. Numai să nu fii silit să locuieşti într-însul. Astă-noapte, pe cînd lupta fetiţa cu tusea, m-am gîndit că muncitorii nu au parte să se bucure şi ei de soare! Nici măcar cei care ar avea cu ce. Mi-a venit un chef grozav să clădesc case pentru oamenii noştri aici, pe coama colinei, de-o parte şi de alta a „Zorilor". Se cuvine ca oamenii timpurilor noi să locuiască mai sus şi mai la lumină decît ceilalţi! M-am gîndit aşa: deocamdată garantez eu pentru teren şi construcţii, iar întreprinderea noastră să amortizeze sumele treptat, din excedente. Ar fi cred chiar mai practic decît să împărţim excedentul la muncitori. În felul acesta, facem investiţii pentru întreprindere. Şi pentru că veni vorba de excedent... ştii, Pelle, că ai lucrat frumos! Astă-noapte am cercetat conturile şi mi-am dat seama că am realizat chiar în anul acesta vreo zece mii de coroane! Dar să revenim la chestiune. Împrumuturile privilegiate acoperă în general costul construcţiei, iar cînd, după un şir de ani, vor fi amortizate, ne vor rămîne construcţii libere de orice sarcină.

— Şi cui să aparţină? întrebă Pelle; mesteca un fir de iarbă şi călca cu băgare de seamă, cum fac ţăranii cînd merg peste brazda proaspătă.

— Cooperativei. Lucrurile trebuie întocmite aşa fel, încît oasele să nu poată fi nici trecute în patrimoniul altcuiva şi nici grevate cu ipoteci noi. Întreprinderea noastră cooperatistă nu trebuie să se ocupe cu nici o formă de speculaţie, căci numai aşa vom delimita domeniul capitalului. Sistemul nostru trebuie să se bizuie pe el însuşi şi să poată ajunge la abolirea, în cadrul lui, a proprietăţii individuale. După cum vezi, eu continui ideea ta, de stat în stat! În momen-

tul de față nu e chiar atît de ușor să găsești formula juridică potrivit căreia toată construcția noastră să se reazeme pe sine însăși — deocamdată, însă, o dirijăm noi doi, tu și cu mine, și cu Morten, dacă va voi să ni se alăture. Sper să se întoarcă acasă cu puteri noi.

— Și cînd s-ar putea realiza planul dumitale ? Într-un viitor mai apropiat ?

— Chiar acum, adică încă în iarna aceasta. Și mai facem și ceva împotriva șomajului care crește. Treizeci de case de clădit sînt un început bun. Și îndărătul acestei acțiuni, Pelle, se află întreaga lume !

— Și vrei să-i obligăm pe lucrătorii noștri să locuiască aici ?

— Da, cooperația obligă. Nu poți umbla în două luntri. Ei, ce crezi tu de planul meu ?

— E un plan măreț ! răspunse Pelle. Înseamnă, așadar, că ridicăm un oraș al nostru aici pe deal !

Bătrînului îi strălucea fața de bucurie.

— Cum vezi, sînt și eu bun la ceva. Ce zici ? În vinele mele curge sînge de negustor. Strămoșii mei și-au construit o lume a lor ; de ce aș fi eu mai prejos decît ei ? Ehei, Pelle, dacă aș fi mai tînăr !

Brun și cu Pelle o luară pe după colină și ieșiră de cealaltă parte, la fermă.

— Terenul nici n-ar fi prea mare, dacă vrem să avem și loc unde să ne întindem, spuse Pelle care, cînd era vorba de planuri, nu se sfia să se întindă cît mai mult.

— Așa m-am gîndit și eu, răspunse Brun. Ce suprafață poate fi aici ? Vreo două sute de hectare ? Dacă fiecare casă și-ar avea și o bucată de pămînt în jur, apoi ar fi loc pentru aproximativ o mie de familii.

Intrară la fermier și cumpărară tot terenul pentru un sfert de milion de coroane.

— Și cu Ellen ce facem ? strigă Pelle, pe cînd se aflau din nou în drum spre casă.

— Asta așa-i. Am venit să tratăm afacerea în numele ei, și cînd colo, am încheiat-o pentru noi. Ei, socot că n-o să se supere, cînd va afla despre ce e vorba.

— Eu nu sînt chiar atît de sigur, răspunse Pelle rîzînd. Doar dacă ai să te înțelegi dumneata cu ea !

— Ei, aţi luat casa ? îi întrebă Ellen, care îi aştepta în uşă.

— Da. Am luat-o, ba chiar mult mai mult, răspunse Brun vesel. Am cumpărat tot terenul !

— Adevărat, Pele ? Vorbeşti serios ?

Pelle întări din cap.

— Ei şi cum rămîne cu casa mea ? întrebă ea încet.

— Am cumpărat-o împreună cu restul, spuse Brun. Dar, la urma urmei, se poate despărţi, cu toate că e cam prea devreme să ciuntim aşezarea noastră, care încă nici nu s-a întemeiat.

Brun aşteptă un timp să vadă ce va spune Ellen. Cum însă ea se îndărătnicea să tacă, urmă :

— Dacă-i aşa, nu mai avem ce discuta. Ce e drept, e drept ! Mîine voi face cele de trebuinţă pentru ca să se treacă casa pe numele dumitale. Nu avem încotro, Pelle. Trebuie să renunţăm la planul nostru, căci nu se poate admite ca tocmai omul care îşi ia toată răspunderea combinaţiei să locuiască într-o casă care e proprietatea lui ! Aşadar, planul nostru s-a spulberat !

— Dar Ellen şi cu mine am putea locui fiecare în casa lui, spuse Pelle şiret. Şi eu am dreptul să locuiesc într-una din casele ce se vor ridica de cealaltă parte a hotarului. In acest caz ne-am putea face bezele de la distanţă.

Ellen îl privi serioasă.

— Un singur lucru mi se pare ciudat, şi anume ca cineva să hotărască în privinţa treburilor mele, fără ca măcar să mă întrebe şi pe mine, spuse ea în sfîrşit.

— Da, am cam fost lipsiţi de consideraţie, admise Brun. Sperăm însă că renunţi la casă, nu ?

— N-am încotro, de vreme ce Pelle mă ameninţă că mă părăseşte, răspunse Ellen zîmbind. Totuşi, îmi pare rău, căci sînt încredinţată că cu timpul am fi cîştigat o mulţime de bani cu ea.

— Ar fi foarte nostim ca femeile să se apuce să facă afacerile de care ne-am săturat noi, spuse Brun pe jumătate în glumă.

— De cînd o ştiu, Ellen a fost o capitalistă incorigibilă, se amestecă Pelle în vorbă.

— N-am avut încă niciodată atîţia bani încît să nu le cunosc valoarea, răspunse Ellen prompt.

Bătrînul Brun rîse.

— Oare e o aluzie la domnul Brun ? întrebă el. De vreme ce ai însă atîta curaj să faci speculă cu terenuri, am să-ţi fac o propunere, doamnă Ellen : de suprafaţa pe care am cumpărat-o, ţine şi un petic de pajişte, care se află ceva mai încolo de oraş, lîngă mlaştină. Ţi-o dăm drept despăgubire. Deocamdată nu face multe parale şi mai trebuie şi umplută. Dar să ştii că nu durează mult pînă să ajungă oraşul acolo, şi atunci terenul va avea căutare.

Ellen nu avu nimic împotriva acestui tîrg.

— Numai că vreau să dispun eu de ceea ce are să iasă de-acolo, spuse ea într-un tîrziu.

19

In anul acela, soarele ţinu piept vitejeşte ; în mijlocul lui decembrie încă mai pluteau în aer rămăşiţe de vară. De cîte ori se strica vremea, Ellen spunea : „Să ştiţi că acum vine cu siguranţă iarna !“ Dar soarele izbutea să o mai alunge o dată ; asfinţea jos de tot spre sud-vest, de unde privea drept în geamuri, de parcă ar fi vrut să numere cadrele de pe pereţi.

Trandafirii mari galbeni, Gloire de Dijon, mai înfloreau încă şi nu era zi să nu aducă Ellen cîte-un buchet enorm şi un braţ de frunze sîngerii. Umbla din ce în ce mai greu, frigul o ciupea de nasul care se ascuţise şi îi rumenea obrajii. Intr-o zi, îl întîmpină pe Pelle cu un buchet mare în braţe şi îl întrebă :

— Cît îmi dai, ca să sărbătorim şi noi Crăciunul ca lumea ?

Intr-adevăr, iată că aproape trecuse anul !

După Anul Nou, iarna veni de-a binelea ; aduse multă zăpadă şi frig şi era din ce în ce mai greu să menţii legătura cu lumea dinafară ; de aceea se şi strîngeau tot mai mult între cei patru pereţi. Anna

avea acum vîrsta de şcoală, dar era foarte gingaşă la frig şi debilă. Pelle şi Ellen nu se încumetau s-o lase să facă drumuri lungi prin zăpadă şi o preparau acasă.

Ellen se mişca greu şi se ducea arareori în oraş. De cumpărături îngrijeau amîndoi bărbaţii seara, în drum spre casă, şi cum la ei se lucra numai pe lumină, se întorceau devreme. Ellen statornicise masa la orele cinci, aşa că mîncau toţi o dată. După-masă, domnul Brun se urca de obicei în camera lui, unde mai lucra cîteva ore. Se ocupa cu mult zel de întocmirea planurilor pentru clădirile de pe colina fermei; nu-l lăsa inima să-şi îngăduie o clipă de răgaz. Se molipsise şi el de bogăţia de idei şi de energia lui Pelle, aşa că planurile luau proporţii tot mai mari. Nu ţinea seama că sănătatea i se cam şubrezise; se scula dis-de-dimineaţă şi trudea cît era ziua de lungă, cu tot felul de treburi cooperatiste. Părea că voia să se ia la întrecere cu tinereţea lui Pelle şi că tremura de frică să nu se ivească ceva din senin, care să-i pună capăt activităţii.

Ceilalţi ai casei se adunau în jurul lămpii, fiecare cu îndeletnicirea lui. Măsuţa de joc a lui Svend Trost era deschisă şi copilul bătea de zor cu ciocănaşul de lemn pe o bucată de postav, pusă anume de Ellen ca să nu lase urme pe masă. Era un băieţel voinic, cu brăţări de grăsime la încheietura mîinilor; cutele de pe frunte ar fi fost nostime, dacă nu ţi-ar fi amintit că venirea lui pe lume o costase viaţa pe maică-sa. Avea o mutrişoară atît de serioasă, de parcă ar fi ştiut ce se întîmplase. Il mai lăsau să stea citva timp cu ei în jurul mesei, şi anume pînă la orele şase, cînd trebuia să se culce.

De cum isprăvea lecţiile, Lasse-Frederik începea să deseneze. Băiatul avea aptitudini pentru desen şi Pelle se minuna să-şi vadă propriul lui talent, care nu-i adusese decît închisoarea, renăscut într-o formă perfecţionată. Pelle îl învăţa meşteşugul şi cu acest prilej luă iar creionul în mînă după atîta amar de vreme, îndeletnicirea lui principală, însă, era să înveţe cu fetiţa şi să-i istorisească tot ce se întîmpla pe

lume. Surioarei îi plăcea să asculte poveşti din viaţa animalelor şi Pelle dispunea de o adevărată comoară de amintiri de pe vremea cînd păscuse vitele, aşa că avea ce povesti la nesfîrşit.

— E adevărat că animalele au minte? întrebă Ellen mirată. Crezi că gîndesc despre cele din jurul lor, cum fac oamenii?

Pentru surioară, aşa ceva nu era o noutate, căci ea vorbea în fiecare zi cu găinile şi cu iepurii de casă şi ştia foarte bine cît de deştepte erau aceste făpturi.

— Dar florile gîndesc? întrebă Lasse-Frederik; tocmai desena din memorie o floare, care lua tot mai mult înfăţişarea unei feţe omeneşti, de unde îi venise în minte întrebarea.

Pelle credea că se prea poate să fie aşa.

— Ce spui, Pelle! exclamă Ellen. Acum chiar că te întreci cu gluma! Numai oamenii sînt în stare să gîndească!

— In tot cazul, simt, şi ăsta e tot un fel de a gîndi, bineînţeles însă că numai cu inima! Florile îşi dau numaidecît seama dacă le iubeşti sau nu; cînd nu le îndrăgeşti, tînjesc.

— Te cred, că cine le iubeşte ştie şi cum să le îngrijească, urmă Ellen, care nu se lăsa.

— Asta nu-i chiar aşa, răspunse Pelle, ca s-o tachineze. De pildă, ţie îţi e foarte dragă primula noastră, un grădinar însă ţi-ar spune că o îngrijeşti ca pe-o varză. Şi, cu toate acestea, ia te uită ce frumos înfloreşte. Florile îţi întorc cu recunoştinţă gîndurile prieteneşti pe care le ai faţă de ele şi asta nu e decît tot un fel gingaş de a gîndi. Poate că inteligenţa nici nu valorează chiar atîta pe cît ne închipuim noi. Parcă tu, măicuţă, nu gîndeşti şi cu inima?

Măicuţa, aşa o alinta el, de cînd aştepta iarăşi un copil.

După asemenea întrerupere, reluau din nou învăţătura. Pelle trebuia să-i povestească surioarei despre fiecare din vieţuitoarele care se aflau în abecedar, de pildă despre vaca cea folositoare omului şi despre iepurele care bea roua de pe frunzele de trifoi şi-i fuge păstorăşului de sub nas. Iarna intră prin grădinile

oamenilor, roade coaja copacilor tineri și mănîncă varza țăranului.

— Asta să știți că așa e, întări Ellen și toți rîseră, pentru că Urechiatul îi mîncase ei toată salata.

Mititica luă deodată altă vorbă și întrebă dacă orașul Copenhaga a existat dintotdeauna, adică de cînd lumea. O clipă, Pelle nu știu cum s-o scoată la capăt, apoi, din fericire, îi dădu în gînd să-l dezgroape pe episcopul Absalom din amintire și să i-l citeze. Folosi prilejul să-i spună că în capitală trăiesc o jumătate de milion de oameni.

— I-ai numărat tu pe toți, tată? îl întrerupse copila, peste măsură de mirată, apucîndu-l de mînecă.

— Cum îți închipui că i-a numărat tata, gîscă ce ești! îi spuse Lasse-Frederik. Și apoi, pe cînd îi număra, se mai putea naște vreunul!

Și așa ajunseră din nou la cocoș, cu care se începea și se isprăvea cartea. Cocoșul stătea țanțoș și nu dormea niciodată. Era un îngîmfat și jumătate, dar cînd era surioara silitoare, oua cîte un bănuț printre filele cărții. Găinile, însă, ouau ouă, și se dovedi că și cu ele se întîmpla ca și cu florile. Dacă te arătai prietenos și le tratai ca și cum ar fi fost din familie, făceau o mulțime de ouă. Cum instalai însă o curte model, anume pentru ele, și le îngrijeai după toate regulile artei, nu-și cîștigau nici măcar grăunțele pe care le mîncau. La unchiul Kalle era o găină pe care o țineau în cameră cu copiii. Cît ținuse iarna ouase în fiecare zi cîte un ou sub pat, deși se știe că nu există găină care să ouă iarna. Proprietarul Steinhof-ului o cumpără de sămînță, ca să obțină o rasă de găini bune ouătoare. Dădu douăzeci de coroane pe ea, crezînd că pune mîna pe o mină de aur. Cum o aduseră însă la Steinhof, se și isprăvi cu ouatul de iarnă, căci acolo nu mai făcea parte din familie, ci era o găină de pe urma căreia voiau să tragă folos.

— Primula mamei înflorește toată iarna, spuse surioara, privind mișcată la floare.

— Da, pentru că vede cît de harnici sîntem cu toții, se băgă în vorbă Lasse-Frederik, cu o sclipire de șăgălnicie în ochi.

— Ai să te astîmperi o dată, puşlama? spuse Pelle, întinzînd mîna după dînsul.

Ellen împletea la nişte ciorăpei micuţi de tot. Privea cînd la unul, cînd la altul, zîmbind cu îngăduinţă la flecăreala lor. Pentru dînsa, toţi erau copii!

— Mamă, nu mi-i dai mie, pentru păpuşă? întrebă Anna, luînd în mînă ciorăpeii pe care tocmai îi terminase Ellen.

— Nu. Sînt pentru surioara cea mică, cînd va veni.

— Numai dacă va fi fată, observă Lasse-Frederik, realist.

— Şi cînd vine surioara cea mică? întrebă fetiţa.

— La primăvară. Cînd se întoarce barza la fermă, o aduce şi pe ea.

— Ei aş, barza! Nu mai spune! făcu Lasse-Frederik cu o mutră plină de dispreţ. Mai rar aşa nerozii!

Şi surioara era mai deşteaptă decît o credeau. Pe vreme bună se ducea la fermă după lapte, aşa că se amestecă şi ea în vorbă:

— Ah, mamă! Lasă că ştiu eu foarte bine că am stat în pîntece la tine! De aceea te şi iubesc aşa de tare! spuse ea, punîndu-şi capul în poala mamei.

— Acum trebuie să te duci la culcare, fetiţa mamei, îi spuse Ellen, ridicîndu-se. Văd eu bine că ţi-e somn!

După ce culcă fetiţa, Ellen se întoarse, se aşeză la locul ei şi începu iarăşi să împletească.

— Ar fi bine să laşi lucrul. Ajunge pentru azi, spuse Pelle.

— Aşa nu mai isprăvesc niciodată, răspunse Ellen dînd cu şi mai multă hărnicie din andrele.

— Trimite să ţi-i lucrez la maşină. Nu-ţi cîştigi cu asta nici măcar pîinea cea de toate zilele. Şi apoi, şi munca şi odihna îşi au fiecare timpul ei, altfel devii neom.

— Mama poate cîştiga cu împletitul trei ore pe ceas, se amestecă Lasse-Frederik, care calculase cu toată preciziunea.

— Şi nu e bine? Ellen era de părere că nu strica de loc.

— La urma urmei, ce prostie că nu ne creşte blană pe picioare! spuse Lasse-Frederik deodată. N-ar mai trebui să tundă oamenii lîna de pe oi, s-o dărăcească, s-o toarcă şi să împletească apoi ciorapi dintr-însa!

— Ce nerozie! rîse Ellen.

— Doar am fost odată şi odată şi noi păroşi, stărui Lasse-Frederik. Ce păcat că n-am rămas aşa!

Pelle fu de părere că nu era o prostie atît de mare, deoarece omul trebuie să se adapteze la mediu. Animalele se nasc înarmate cu cele necesare pentru a putea rezista. Pînă şi cele care se tem de apă, cum sînt găina şi pisica, înoată din instinct, pe cînd omul trebuie să înveţe cele de care are nevoie. Natura nu-i mai poartă de grijă pentru că şi-a luat el însuşi răspunderea în ceea ce-l priveşte — e doar stăpînul creaţiei!

— Săracilor ar trebui să le crească păr pe trup, zise Ellen. De ce nu are natura grijă de ei ca de animale? Nici ei nu sînt în stare să-şi poarte singuri de grijă!

— Ba tocmai că sînt foarte bine în stare să-şi poarte singuri de grijă — răspunse Pelle — căci cine produce totul? Doar nu vei fi crezînd poate că banul lucrează ogoarele, sau ţese postavul, sau scoate la lumină cărbunele din sînul pămîntului? Tot capitalul din lumea întreagă nu e în stare să ridice un ac de pe jos, dacă nu ar fi mîinile pe care le cumpără ca să-l slujească. Dacă săracul s-ar naşte cu păr pe el, ar fi înfierat drept o creatură inferioară, care nu e în stare să facă nimic. Nu-i de mirare că natura se încăpăţînează să aducă pe lume copiii săracului tot atît de goi ca şi pe cei ai regelui, cu toate nevoile şi loviturile care curg pe capul lui? Dacă ar schimba cineva pruncii prinţilor cu cei ai cerşetorilor, nu s-ar găsi om pe lume care să-i deosebească pe unii de cei-lalţi. Bunul Dumnezeu nu mai osteneşte să ne tot bage în ochi propria noastră noblete!

— Crezi cu adevărat că lumea s-ar lăsa vreodată transformată? îl întrebă Ellen, învăluindu-l într-o privire caldă. I se părea nespus de romantic că Pelle,

omul pe care îl putea ea strînge oricînd în braţe, era preocupat de lucruri atît de mari!

Şi Pelle îi întoarse privirea caldă şi mirată. Ellen era aceeaşi ca în ziua cînd o cunoscuse, şi poate chiar aceeaşi ca în ziua facerii lumii. Nu precupeţea nimic şi tot ce avea îi era înnăscut. S-ar putea ca lumea să se schimbe, dar Ellen va rămîne cu siguranţă aceeaşi.

Poştarul le aduse o scrisoare de la Morten. Se afla în Sicilia şi avea de gînd să plece în sudul Spaniei, luînd-o de-a lungul coastei de nord a Africii. „Poate să fac chiar o mică excursie pînă la marginea deşertului, să văd şi eu cum se călăresc cămilele", le scria el. Era sănătos şi bine dispus. Ce minune! El stătea şi scria cu uşile larg deschise, pe cînd ei luptau aici cu frigul. Bea vin la toate mesele, cum se bea aici berea slabă şi mai scria că tocmai se termina acolo culesul măslinelor şi al portocalelor.

— Frumos trebuie să fie să te poţi duce cîteodată în lume, oftă Ellen.

— Cînd vor veni timpurile noi, asta nu va mai fi imposibil pentru muncitori, răspunse Pelle. Apoi coborî şi Brun, care se hotărîse, în sfîrşit, să lase lucrul.

— Ce bine e să stai acasă! spuse el, înfiorîndu-se. Proastă vreme, astă-seară!

— Uite o scrisoare de la Morten, spuse Pelle întinzîndu-i scrisoarea.

Bătrînul îşi puse ochelarii.

20

Cînd se mai muia gerul, lucrările de săpături pentru temeliile noilor locuinţe muncitoreşti mergeau din plin. Brun era prins cu totul de munca ce se desfăşura acolo şi umbla pe şantier de dimineaţă pînă seara, tremurînd de frig. Purta o manta largă, care îi încăpea peste palton: peste mănuşile îmblănite,

trăgea mănuși groase cu un singur deget. Ellen îi împletise un fular mare ca să și-l lege peste gură. Îl urmărea de la fereastră și, din cînd în cînd, îl chema să se dezgheţe. Îi era cu neputinţă să-l ţină în casă, căci prea era nerăbdător să vadă cum merge treaba. Nu se dădea bătut, nici cînd gerul zăvora pămîntul și împiedica munca, ci tropăia de colo-colo pe-afară, nervos și îmbufnat.

In cursul săptămînii, Pelle nu venea niciodată acasă pe lumină. Duminica însă, trebuia să iasă cu el pe șantier de cum se crăpa de ziuă, ca să vadă ce se făcuse pînă atunci. Bătrînul se înfiinţa și îi bătea în uşă.

— Ei, Pelle, mult ai să mai stai în puf?

— Mai lasă-l cel puţin pînă își bea cafeaua, hotăra Ellen din bucătărie.

Brun mai făcea un tur în jurul casei ca să-și treacă vremea. Nu-și găsea însă liniște pînă nu-i arăta lui Pelle tot ce se făcuse și pînă ce acesta nu aproba schimbările survenite. Își închipuise, de pildă, că ar fi mai bine ca aleea principală să fie dincolo, iar la încrucișarea drumurilor s-ar potrivi un mic parc cu cîteva statui. Tot timpul îi veneau idei noi în legătură cu întreprinderea lor. Fantezia bibliotecarului făcea să răsară din cîmpurile goale un oraș cu școală în aer liber, cu teatru și cu locuri plăcute, unde să se odihnească bătrînii.

— O cooperativă de consum și o grădiniţă de copii instalăm imediat, iar pe măsură ce vom fi tot mai mulţi, vor veni treptat și celelalte. Numai de azil și de închisoare nu cred să avem vreodată nevoie!

Erau în stare să-și petreacă toată dimineaţa pe-afară, mergînd peste tot și făurind planuri. Ellen trebuia să-i aducă în casă cu de-a sila, cînd se făcea vremea mesei. De obicei îi găsea discutînd cu aprindere, aplecaţi peste vreo groapă ca toate gropile, dreptunghiulară, avînd pe fund noroi amestecat cu zăpadă sau gheaţă. Așa se săpa temelia pentru orice casă; cei doi, însă, discutau ca și cum ar fi fost vorba de începutul unei lumi noi.

Cît era ziua de mare, Brun îi ducea lipsa lui Pelle; îl aştepta cu aceeaşi nerăbdare ca şi Ellen, de cum se făcea timpul să se întoarcă de la lucru.

— Să ştii că încep să fiu geloasă pe el, spunea Ellen, trăgîndu-l pe Pelle pe uşa bucătăriei, ca să-l poată îmbrăţişa între patru ochi. Dacă ar putea, mi te-ar lua cu totul!

Pelle se întorcea acasă de la vreo conferinţă, după ce se culca Brun, iar dimineaţa, cînd pleca la lucru, bătrînul nu era încă sculat. Brun nu se mai ducea niciodată în oraş, sub cuvînt că vremea ar fi rea, de fapt, însă, pentru că nu avea ce face acolo. Cînd treceau cîteva zile fără să-l fi văzut pe Pelle, îl cuprindea neliniştea, pierdea orice interes pentru lucrările de săpături şi umbla agitat şi fără nici un rost. Deodată îşi trăgea şoşonii şi răzbea anevoie peste cîmp, pînă la tramvai. Cînd o pornea aşa, Ellen stătea la fereastră şi îl urmărea cu privirea, zîmbind, căci ştia bine ce-l trăgea într-acolo.

Ai fi putut crede că între cei doi bărbaţi erau cine ştie ce legături de sînge, aşa de mult ţineau unul la altul. „Ce face bătrînul?“ era cea dintîi întrebare pe care o punea Pelle cînd intra pe uşă; cît despre Brun, chiar dacă ar fi fost tatăl lui Pelle, tot nu l-ar fi urmărit cu mai multă admiraţie. Cînd lipsea Pelle, Brun umbla tot timpul de parcă ar fi căutat ceva.

Ellen nu era de loc mulţumită că bătrînul stă pe-afară, pe la săpături, pe orice vreme. Seara, căldura camerei îl apăsa pe piept, îngreunîndu-i respiraţia şi făcîndu-l să tuşească şi mai rău.

— Ai să te mai alegi cu vreo răceală, îi spunea ea atunci şi stăruia să stea cîteva zile în pat, ca să scape de răceală pînă nu i se cuibărea de tot în piept.

Aceasta era un veşnic prilej de ceartă între ei, şi Ellen nu se lăsă pînă nu-l convinse. Şi, ca şi cum n-ar fi aşteptat decît o concesie din partea lui Brun, răceala îl şi răzbi cu adevărat. Căldura patului dezgheţă frigul care îi intrase în oase şi nasul şi ochii începură să-i curgă.

— Noroc că am pus mîna pe dumneata la vreme, spuse Ellen. De acuma, să ştiu bine că îţi ascund hai-

nele, nu te mai dai jos pînă nu trece gerul cel mare şi nu se mai moaie vremea!

Ellen îl îngrijea ca pe un copil şi îi făcea ceaiuri din tot felul de flori pe care le culesese şi le uscase încă din vară.

Lui Brun nu-i făcu plăcere să stea în pat, decît cînd putu să şadă din nou în capul oaselor. Abia atunci trupul lui bătrîn se simţi bine în pat. Se bucura cînd îi aranja. Ellen pernele şi născocea mereu cîte ceva ca să fie îngrijit de mîinile ei.

— Acum te prefaci mai bolnav decît eşti! îi spunea ea rîzînd.

Brun rîdea şi el.

— Nu m-a rizgiiat nimeni niciodată! De cum m-am născut, părinţii mei au tocmit oameni care să-mi poarte de grijă; de aceea şi sînt atît de sfrijit. Toate am fost nevoit să le cumpăr cu bani. Tot mai e şi o anumită dreptate în faptul că banii ucid dragostea, pentru că altfel nu i-ar mai rămîne nimic de dorit celui bogat!

— Ce bine că nu tot ce e mai bun pe lume se poate cumpăra cu bani, spuse Ellen, petrecîndu-i capătul plăpumii pe sub picioare.

Îl proptiră pe Brun de un maldăr de perne ca să poată lucra. Lîngă patul lui se afla un plan al fermei din deal şi el schiţă proiecte pentru construirea treptată a locuinţelor. Mai avea la îndemînă şi un caiet, în care îşi însemna ideile în legătură cu planurile, caiet care trebuia să le servească drept anexă. Începea să lucreze dis-de-dimineaţă pînă cam pe la amiază. Ellen avea destulă bătaie de cap să ţină copiii jos. Svend Trost o zbughea în toată clipa sus, ca să intre la bătrîn.

După-masă, cînd isprăvea treaba la bucătărie, venea sus pentru o oră, aducînd copiii cu ea. Le dădea o carte mare, cu poze, şi îi aşeza la biroul lui Brun; ea se aşeza cu lucrul la fereastră şi îi ţinea bătrînului de urît. De la locul ei, vedea bine săpătorii de pe cîmp şi trebuia să-i descrie bătrînului pe larg cît de departe ajunseseră cu lucrul la fiecare casă în parte.

Tot timpul erau pe-afară cîteva sute de oameni care priveau la săpători — o ceată care dîrdîia de frig şi se întregea într-una, pe măsură ce unii plecau. Era alcătuită din şomeri care auziseră că se pornise o lucrare. Mult înainte de a se crăpa de ziuă se şi înfiinţau aci cu nădejdea că vor avea noroc; cît era ziua de lungă, şuvoiul celor care veneau sau plecau curgea ca un lanţ nesfîrşit de oameni amărîţi. Păreau blestemaţi să învîrtească în veci o roată uriaşă; peste cîmpie ducea în jos, spre oraş, o cărare largă bătătorită de paşii lor.

Brun zăcea chinuit de gîndul că mii de oameni se osteneau să vină tocmai pînă aici, afară din oraş, ca să găsească de lucru pentru o singură zi şi că erau nevoiţi să se întoarcă fără să fi obţinut ceva.

— Nu mai putem angaja oameni pentru ceea ce avem acum de făcut, căci ar încurca numai locul, îi spuse lui Pelle. Am putea începe de acum executarea unor planuri mai îndepărtate; de pildă, să trasăm drumurile sau cam aşa ceva, numai pentru ca bieţii oameni să aibă şi ei de lucru.

Pelle nu se încumeta.

— La primăvară vom avea nevoie de capital ca să punem în funcţiune cooperativa tăbăcarilor, spuse el. Proiectul urmează să fie adoptat de asociaţia lor peste cîteva zile, cu condiţia să le avansăm fondurile necesare, şi e foarte important pentru noi să dăm treburilor un impuls. Adversarii noştri se folosesc de situaţia în care ne aflăm, căci ne văd nevoiţi să importăm materia primă din străinătate, drept o armă împotriva noastră. Asemenea situaţie nu poate dura la infinit şi trebuie să-i punem capăt. Aşa cum stau azi lucrurile, fabrica noastră e în aer. Dacă ne taie sursele de aprovizionare cu materii prime, ne-au dat gata. Dacă o să avem însă tăbăcăria noastră proprie, atunci cuprindem întreg procesul de fabricaţie şi nu ne pot da peste cap! În acest caz, chiar că nu ne mai pasă de nici o coaliţie împotriva noastră!

— Dar pieile! sări Brun.

— În ce priveşte pieile, vom trata direct cu agricultorii care sînt organizaţi după sistemul cooperatist

şi cu siguranţă că nu se vor lăsa manevraţi împotriva noastră. Indată ce izbutim să punem organizaţia pe roate, trebuie să stabilim neapărat legături în această direcţie. Trebuie să cumpărăm vite şi să le tăiem singuri, pentru ca, în afară de piei, să ne putem aproviziona şi cu carne bună şi ieftină.

— Bine, bine, dar tăbăcăria nu va înghiţi doar tot ce avem! Cred că oricum ar fi, ne va rămîne destul să facem şi cîteva drumuri.

— Nu. Asta nu merge, declară Pelle hotărît. Nu uita că trebuie să avem în vedere şi cooperativele de consum; altfel tot ce s-a făcut pînă acum e clădit pe nisip! Aşa, una trage după dînsa pe cealaltă. Totul depinde de ce intenţionăm să facem. Nu trebuie să îngreunăm întreprinderea cu valori neproductive care s-o tragă la fund! Mai întîi oamenii şi apoi drumurile. Şomerii de azi trebuie să se descurce şi fără noi.

— Găsesc că eşti cam aspru, spuse Brun, bătînd darabana cu degetele pe plapumă — neînduplecarea lui Pelle îl durea adînc.

— Nu e întîia oară că sînt învinovăţit de asprime în legătură cu şomajul. Trebuie să mă deprind cu ideea şi pace! spuse Pelle serios.

Bătrînul îi întinse mîna.

— Iartă-mă! N-am avut de loc intenţia să te învinuiesc, numai pentru că lucrezi cu cap. Se înţelege că nu putem jertfi izbînda de mila celor care luptă! Nu a fost decît o slăbiciune trecătoare din partea mea, care, recunosc, ar putea duce totul de rîpă. Dar nici nu e uşor să stai şi să priveşti în linişte la asemenea situaţii nefireşti. Se spune că muncitorii preferă să primească ajutor de şomaj decît să muncească. Dacă ar fi să judeci după foloasele pe care le-au tras pînă acum din munca lor, nici nu ar fi de mirare să fie aşa. De o lună de zile de cînd au început aici săpăturile, se prezintă cel puţin o mie de muncitori pe zi, gata să pună şi ei mîna. Şi doar acestora li se plăteşte tocmai ca nu cumva să se apuce de vreo treabă! La nevoie li se dă ajutor, dar nu şi de lucru! Cum dracu' e posibil aşa ceva? Mai că îţi vine chef să-i

dai mașinăriei un bobîrnac, că s-o pui din nou în mișcare!

— Ar trebui o lovitură mai puternică decît un bobîrnac, spuse Pelle. Căci nu e vorba de un fleac!

— In tot cazul pare caraghios de meschin; muncitorii nu suferă numai pentru că nu există de lucru, așa cum vor să ne bage în cap social-democrații noștri, ci suferă, în primul rînd, din pricină că nu-și pot satisface nevoia de a lucra! Deci lucrurile sînt înțelese pe dos. Procesiunea de șomeri pe care o vedem este o josnicie și o rușine pentru societatea omenească. Ce mai risipă de avuții constituie o asemenea situație chiar și din punct de vedere curat negustoresc, pe cînd atît țara cît și națiunea sînt neglijate! Dacă o întreprindere particulară ar fi condusă după asemenea principii, s-ar alege praf și pulbere din'r-însa!

— Ehei, dacă mizeria și-ar avea rădăcinil numai în faptul că lucrurile se fac pe dos decît ar trebui făcute, treaba ar putea fi repede îndreptată, răspunse Pelle. Din nefericire, oamenii care hotărăsc totul pot fi învinuiți de orice, numai de lipsă de pricepere negustorească, nu. Măcar de ar poseda și alte însușiri în aceeași măsură! Crede-mă că nu se face nici cel mai mic lucru, dacă cei ce au puterea în mînă nu trag folos din el. Dacă le-ar renta din punct de vedere negustoresc ca țara și poporul să trăiască în cea mai bună rînduială, ar avea ei grijă ca lucrurile să se întîmple cum trebuie. In realitate, însă, nu este cazul; prosperitatea generală și acumularea de valori în mîna cîtorva sînt lucruri care se bat cap în cap! Cred că în omenire există un uimitor simț al echilibrului și că ea este în stare să producă în orice moment atît cît trebuie pentru îndestularea nevoilor tuturor. De aceea, dacă unul acaparează prea mult, îndată se și ivește lipsa în alt punct. De altfel, tocmai pe cunoașterea acestui fenomen ne și bizuim noi cînd vrem să-i răsturnăm pe ceilalți și să luăm conducerea în mîinile noastre.

— Da, da! Departe de mine gîndul să iau apărarea stării de față; cei ce conduc să și răspundă de cele ce fac! Stînd culcat aici, m-am tot gîndit: n-am

putea născoci oare un procedeu ca să strîngem toate forţele ce se irosesc stînd degeaba şi să le folosim în cooperativa noastră ?

— Şi cum s-o facem ? Doar nu sîntem în stare să dăm de lucru tuturor şomerilor.

— Nu cu plată ! Atît mişcarea cît şi statul au început să-i ajute — şi n-ar fi oare firesc ca să li se ceară să şi facă ceva în schimb ? O asemenea muncă ar trebui, firește, să fie făcută exclusiv în folosul lor.

— Înţelegi prin asta că de pildă, zidarii şi tîmplarii, care n-au de lucru, să clădească locuinţe pentru muncitori ? întrebă Pelle cu însufleţire.

— Da, şi asta. Asemenea case trebuie însă neapărat garantate împotriva oricăror speculaţii personale, tot aşa cum facem şi noi cu clădirile noastre, aşa încît să aparţină în vecii vecilor lucrătorilor. Şi cum pe noi nu ne poate nimeni bănui că am vrea să le speculăm, să le administrăm chiar noi cum se cuvine. Asta ar da apă la moară cooperaţiei noastre, iar rămăşiţele trecutului ar servi ca îngrăşămînt pentru semănătura cea nouă !

Pelle căzuse pe gînduri ; bătrînul privea din pat cu luare-aminte la el.

— Ei, ai adormit ? îl întrebă în sfîrşit nerăbdător.

— Frumoasă idee ! spuse Pelle, ridicînd capul. Organizaţiile sindicale vor fi imediat de partea noastră, pentru că au şi început să se intereseze de cooperaţie. Indată ce îşi vor fi ales comitetul, le voi prezenta planul dumitale. De ceilalţi, însă, nu-ţi garantez, Brun. Societatea mai are încă din cînd în cînd nevoie de marea armată de rezervă a foamei şi de aceea o şi menţine în viaţă, căci altfel ar lăsa-o pe dată să moară cu adevărat de foame. Nu-mi vine a crede ca societatea să vrea să se întoarcă împotriva ei însăşi !

— Eşti un pesimist incorigibil, spuse Brun cam supărat.

— Adevărat, dar numai în ceea ce priveşte vechea stare de lucruri, răspunse Pelle zîmbind.

Aşa discutau ei posibilităţile de viitor în legătură cu evenimentele zilei, cînd se întorcea Pelle seara acasă şi urca să vadă ce face bătrînul. Amîndoi erau

la fel de frămîntaţi de aceste probleme. Cîteodată bătrînul îşi dădea seama că sare dincolo de cal.

— Vocea sîngelui, spunea el amărît. Doar nu sînt de-ai voştri! E aşa de mult de cînd şi-a pierdut familia mea vlaga, încît am şi uitat!

Se gîndea mult la trecutul lui şi avea în fiecare seară cîte ceva de povestit. Se străduia să găsească cu tot dinadinsul o lege potrivit căreia locul lui să fie alături de Pelle.

Brun se trăgea dintr-un neam vechi, ale cărui rădăcini se întindeau peste veacuri, pînă la un străbun care condusese o corabie, făcuse negoţ tocmai la Tranquebar, pe coasta de sud a Indiei, şi mai făcuse şi piraterie. Întemeietorul familiei, care printre alte îndeletniciri mai avusese şi pe aceea de vînător de balene, locuia într-o casă de pe unul din canalele din Christianshavn. Cînd se întorcea corabia în patrie, arunca ancora lîngă digul din faţa casei. Aceasta fu moştenită din tată în fiu şi transformată cu vremea într-un adevărat palat. În decursul a patru generaţii ajunse una din cele mai însemnate case de comerţ ale capitalei. Către sfîrşitul veacului al optsprezecelea şi începutul veacului al nouăsprezecelea, cei mai mulţi dintre membrii familiei lunecaseră pe nesimţite în domeniul speculaţiilor de bursă şi al băncilor şi aşa transplantaţi, propăşiră mai departe. Cunoscutul Cornelius Brun, tatăl lui Brun, ţinea cu trup şi suflet la vechea lor casă de comerţ: fraţii lui, însă, îi cedară partea lor şi trecură în diplomaţie; unul dintr-înşii ajunse chiar să ocupe o dregătorie însemnată la curte.

Cornelius Brun simţea de datoria lui să ducă mai departe vechea casă de comerţ. Ca să nu rămînă mai prejos decît fraţii lui în privinţa nobleţei, se căsători cu o doamnă de viţă străveche de pe insula Fyn. Nevastă-sa îi născu trei copii, toţi trei — cum spunea el însuşi — cu totul nereuşiţi. Cel dintîi, surdo-mut şi blagoslovit în general cu prea puţine daruri spirituale, muri din fericire de mic copil. Al doilea, foarte ager la minte şi înzestrat cu tot felul de talente, arătase încă din copilărie înclinaţii spre perversitate. Băiatul era foarte frumos, avea părul negru şi moale,

iar pielea fină ca de fată. Mamă-sa îl îmbrăca numai în catifele şi îl adora. Nu punea niciodată mîna să facă vreo treabă şi se învîrtea numai în lumea aleasă, cheltuind cu nemiluita. Muri subit, la patruzeci de ani, istovit şi blazat. Anunţul mortuar pomenea despre un atac de inimă, dar adevărul era, după cum circula şi zvonul, că ar fi fost implicat într-un scandal de moravuri împreună cu persoane foarte sus-puse. Era pe la sfîrşitul deceniului al şaptelea al veacului trecut, pe vremea cînd clasele de jos începuseră să se mişte. Sub presiunea maselor, opinia publică cerea deschiderea unei anchete şi nimeni nu îndrăznea să înăbuşe cu totul scandalul, ca să nu dea apă la moară celor ce susţineau că ordinea existentă era putredă şi părtinitoare. Cînd se văzu că — de voie, de nevoie — tot avea să se ajungă la o anchetă şi se prevedea că chefliul de Brun va fi jertfit pe altarul mulţimii ca să acopere pe alţii, plasaţi mai sus decît el, Cornelius Brun îi puse fiului său pistolul în mînă ; sau poate că îl împuşcase chiar el — bibliotecarul nu ştia care din cele două versiuni era cea adevărată.

— Vezi tu, acestea au fost cele două poame ale arborelui uscat al neamului nostru şi nu se poate nega că erau într-adevăr viermănoase, adăuga Brun cu amărăciune. Al treilea sînt eu. Am venit pe lume ca ultim şi jalnic vlăstar al neamului meu, cincisprezece ani după al doilea dintre fraţii mei. Pe-atunci părinţii noştri trebuiau să fi fost sătui pînă-n gît de odraslele lor. Oricum, pe mine mă socotiră chiar de la început drept un copil care nu era bun de nimic — şi asta înainte de a fi avut prilejul să arăt ce sînt în stare. Poate că au simţit instinctiv că şi eu aveam să apuc pe alte căi decît mergeau ei. Şi în mine predominau forţele dizolvante. Aşa, de pildă, îmi lipsea în foarte mare măsură orice simţ de familie. Îmi aduc aminte că eram încă mic, cînd se plîngea mama de înclinaţiile mele plebeene ; îmi plăcea să stau cu slugile şi să le iau parte împotriva părinţilor mei. În familie se uitau chiorîş la mine, pentru că stăruiam să li se recunoască drepturile celor ce erau în slujba noastră ; mult mai chiorîş decît la fraţii mei — la

idiotul care sfîşia tot ce-i cădea în mînă, sau la perversul care făcea datorii şi se ţinea numai de scandaluri. Şi pe bună dreptate. Mama îmi dădea bani din belşug, cu gîndul să mă distrez, pentru a-mi contrabalansa astfel preferinţele plebeene. Dar eu am isprăvit-o repede cu viaţa de plăceri şi m-am apucat cu ardoare de învăţătură. Prezentul nu mă interesa de loc; încă de copil simţeam nevoia ciudată de a privi înapoi. Mă pasionau mai cu seamă istoria şi filozofia. Tatăl meu vedea foarte bine cum stau lucrurile, căci îşi bătea joc de mine, spunînd că ar trebui să mă călugăresc. La o vîrstă la care alţi tineri visează, nu eram în stare să trezesc interesul nici unei femei, pe cînd orice carte care îmi cădea în mînă mă pasiona. Timp îndelungat nădăjduise tata în sinea lui că mă voi îndupleca pînă la urmă să preiau afacerea. Cînd văzu că mă hotărăsc definitiv pentru studiu, legătura dintre noi se rupse cu desăvîrşire.

„Dacă se dizolvă afacerea, se isprăveşte şi cu familia noastră", spuse el şi vîndu tot. Pe vremea aceea era de cîţiva ani văduv şi, afară de mine, nu mai avea pe nimeni pe lume; însă în cei cinci ani, cît mai trăi după vînzarea afacerii, nu ne mai văzurăm de loc. Mă ura pentru că nu preluasem firma. Dar ce să fi făcut cu ea? Nu aveam însuşirile de care e nevoie azi ca să poţi conduce o afacere şi aş fi dus-o de rîpă. De la vîrsta de treisprezece ani mi-am petrecut timpul numai printre rafturi de cărţi, înregistrînd viaţa şi faptele altora. In sfîrşit, am ajuns să văd şi eu lumina zilei şi mă pregătesc să-mi trăiesc viaţa, cînd aproape a trecut!

— Abia acum e viaţa vrednică de trăit, aşa că tot ai sosit la vreme, spuse Pelle.

— Ba nu, Pelle. Nu mai sînt la începutul vieţii, spuse Brun descurajat. Am dat de tinereţe şi sufletul mă trage spre ea. Dar asta e tot aşa cum îşi amestecă amurgul împurpurarea cu zorile, în nopţile albe. Am şi eu partea mea la construirea celor noi, numai că ceea ce e vechi trebuie să-şi plece capul, ca să se poată închide cercul. Tu iei locul pe care îl părăsesc eu.

— Tristă viaţă mai e aceea să te învîrteşti tot timpul numai printre cărţi, fără un om care să ţină la tine, spunea Ellen cîteodată. Şi de ce nu te-ai căsătorit ? Doar nu sîntem noi femeile atît de rele, încît să nu fi găsit una care să te iubească, întrebă ea.

— Poate că nu e de crezut, şi totuşi aşa e, răspunse Brun zîmbind. Şi cum se întîmplă întotdeauna, antipatia a fost reciprocă. Se vede că natura n-a intenţionat ca eu, la vîrsta mea, să mai aduc copii pe lume. Dar să ştii că mare plăcere nu e, să vezi că cu tine se încheie ceva !

Ellen rîse :

— Doar n-ai fost întotdeauna bătrîn !

— Ba am fost, căci la drept vorbind, m-am născut bătrîn. Abia acum mă simt tînăr ! Cine ştie — strigă el glumind cu amărăciune — poate că-i mai joc o festă providenţei şi mă mai vezi într-o bună zi la braţ cu o femeiuşcă tînără !

— Brun stă în pat şi se amărăşte, spuse Pelle cînd coborîră să se culce. Are să-i treacă de cum se va putea scula !

— N-a avut, sărmanul, o viaţă prea uşoară, răspunse Ellen, cuibărindu-se lîngă Pelle. Nu e drept să existe oameni care n-au parte de dragoste. Găsesc că e tot atît de nedrept ca şi stările împotriva cărora lupţi tu !

— Numai că aşa ceva nu putem rîndui noi, spuse Pelle rîzînd.

21

In grădina „Zorilor" zăpada se topea pe fiecare zi. Mai întîi se trase din jurul casei, descoperind un covor de ghiocei şi de brînduşe. Zambilele din straturi îşi făceau loc, dînd pămîntul la o parte ; ieşeau încetişor, ca şi cum ar fi ciocănit cuminte la uşă.

Copiii alergau mereu afară, să urmărească progresele şi nu pricepeau cum de răsar gingaşele brînduşe

de-a dreptul din pămîntul înghețat, fără să moară de frig, pentru ca să piară de cum dădea căldura. În fiecare zi culegeau buchete de ghiocei, le înveleau în hîrtie și le puneau lui Brun pe masă — erau anonimele lor[1]. Apoi îl așteptau cu înfrigurare să se întoarcă de la cîmp; cînd intra, îl întîmpinau cu niște mutrișoare misterioase și nu știau ce să mai facă ca să-l momească sus, la el în cameră.

Afară, la cîmp, erau aproape gata cu săpăturile; nu așteptau decît să mai scadă apa strînsă în gropi în timpul iernii, ca să aducă piatră și nisip și să înceapă lucrările de zidărie; roțile se mai înfundau încă în pămîntul prea moale.

După atîta zăcut, bătrînul Brun pierduse din avînt. Nu-i lipsea nimic, de fapt, dar patul îl cam istovise. Îl lăsa pe Pelle să facă cum credea mai bine, încuviințînd tot ce propunea.

— Capul meu nu le mai cuprinde pe toate, răspundea el cînd voia Pelle să discute vreo extindere a planului. Fă, fiule, cum crezi, și are să fie bine!

Nu se întîmpla nimic senzațional care să-i trezească entuziasmul și era prea bătrîn să mai poată prinde cu urechea ritmul în care creștea opera lor și să tragă din asta puteri noi; își strămută deci credința de la opera însăși, la Pelle, pe care cel puțin îl avea viu în fața ochilor și pe ale cărui forțe se putea bizui.

Nu mai lucra nici la planuri, căci și această muncă îl depășea; se mulțumea să dea în fiecare zi cîteva raite pe cîmp, interesîndu-se de cîte ceva pe la muncitori. Răbufneala de energie înflăcărată, pe care i-o trezise tinerețea lui Pelle, se irosise și lăsase în urmă un moșneguț înduioșător; tremurase toată viața de frig și se încălzea acuma la cele din urmă raze ale soarelui gata să asfințească. Nu se mai măsura cu Pelle și nici nu-l mai pizmuia că i-o lua înainte, ci îl admira și atîta tot — se aciua în cercul strîmt al cărui providență era Pelle. Ellen se purta cu el ca cu un

[1] E un obicei al copiilor danezi de a trimite scrisori nesemnate de cum începe primăvara; adresantul trebuie să ghicească de la cine sînt.

copil, care are nevoie de o îngrijire plină de dragoste, iar copiii îl socoteau în mod firesc ca pe unul de-ai lor.

Cînd ieşea să se plimbe la cîmp, bătrînul îl ţinea de obicei pe Svend Trost de mînă ; se potriveau la pas şi se înţelegeau foarte bine. Pe amîndoi îi preocupa în special acelaşi lucru, umplîndu-i de nerăbdare ; la ferma din deal era aşteptată barza din moment în moment, să aducă un copilaş pentru mama Ellen. Nu era glumă cînd aducea barza un copil, căci o muşca pe stăpîna casei de picior. Şi pe mama cea adevărată a lui Svend Trost o muşcase ; din pricina asta şi murise. Svend Trost nu mai era prost, ştia el bine ce se întîmplă. Dar băieţelul era şi copilul lui Ellen, aşa că umbla îngrijorat şi abătut. Nu cuteza să vorbească cu frate-său şi cu soră-sa despre cele ce îl frămîntau, de teamă să nu-şi bată joc de dînsul. Cînd se plimba însă cu bătrînul pe cîmp, dezbăteau amîndoi faptul şi Brun, ca mai mare şi mai înţelept, ajungea la concluzia că nu era nici o primejdie. Cu toate acestea, se ţineau amîndoi tot timpul pe lîngă casă, să fie la îndemînă.

Intr-o zi, Pelle nu se duse la lucru, iar Ellen nu se sculă din pat ca de obicei.

— Rămîn în pat şi aştept barza, îi spuse ea lui Svend Trost. Tu stai pe-afară şi pîndeşte dacă n-o vezi cumva venind.

Băieţelul începu să se învîrtească în jurul casei cu o vărguţă în mînă, pe cînd bătrînul Brun umbla după el ; cînd o auzeau pe Ellen ţipînd, se strîngeau unul într-altul. Era o zi plină de frămîntare, în care nu puteai să te apuci de nimic. Ba huruia o trăsură în care şedea o femeie grasă şi se oprea deodată în faţa porţii, ba sărea Lasse-Frederik pe bicicletă şi o lua la goană pe drumeagul care ducea la vale. Şi pînă să prindă de veste Svend Trost, barza şi fusese pe-acolo, iar Ellen stătea culcată în pat, cu un băieţel în braţe. El şi cu Brun se duseseră să o felicite şi păreau amîndoi la fel de uimiţi. Bătrînul ceru voie să atingă doar cu degetul obrazul mititelului.

— E încă foarte urît, spuse Ellen, zîmbind cam ruşinată şi ridică puţin capătul băsmăluţei care acoperea capul copilului.

Ellen avea nevoie de linişte şi Brun ieşi luîndu-l pe Svend Trost cu el.

Pelle şedea pe marginea patului şi o ţinea de mînă pe Ellen, care în cîteva ore se subţiase şi se făcuse albă la faţă.

— Trebuie să trimitem după regina Therese, spuse ea.

— Să nu trimitem şi după mama ta? întrebă Pelle care îi mai propusese şi altă dată să-şi calce pe inimă şi să se ducă la bătrîni. Îi era silă de pica cea veche!

Ellen clătină din cap.

— Să vină nepoftiţi, răspunse ea hotărîtă.

Nu-i păsa de cum se purtaseră cu dînsa, dar nu putea uita că strîmbaseră din nas, cînd cu Pelle. Era deci drept să vină ei să se împace.

— Ba eu le-am şi dat de veste! spuse Pelle. De asta a plecat Lasse-Frederik cu bicicleta. Vreau să vadă chiar mama ta de tine în timpul lehuziei.

Peste cîteva ore sosi şi doamna Stolpe. Era foarte mişcată şi, ca să-şi ascundă emoţia, începu să scotocească prin casă după scutece şi feşe, răsturnînd totul cu capul în jos. Bodogănea într-una că ce mai e nevoie să trimiţi după cineva, după ce totul se isprăvise!

Tata Stolpe se lăsă mai greu. Nu era el din cei ce aleargă de cum le fluieri să vină. Dar cîteva zile după sosirea mititelului, Pelle fu cît pe ce să se ciocnească de socru-său, care dădea tîrcoale casei la oarecare distanţă. Ei, nu! Se plimbă şi el pe-acolo, aşteptînd-o pe mama, ca s-o conducă acasă! Avea cineva ceva cu el? îl luă pe Pelle de sus, dar se lăsă uşor înduplecat să intre în casă. Nu trecu mult şi Ellen, care ştiuse întotdeauna cum să-l ia, izbuti să-l dezgheţe.

— Atîta vreau să-ţi spun, tată : să ştii că nu eu am trimis după tine, ci Pelle ! Şi dacă nu-i întinzi mîna şi nu-i spui că n-ai avut dreptate, nu vom mai fi niciodată prieteni !

— Muierea asta a rămas tot atît de a dracului cum a fost de cînd o ştiu ; nu se sfieşte să apuce taurul de coarne, spuse Stolpe, fără să se uite la dînsa. Dacă e să recunoşti că te-ai purtat porceşte, parcă nu-i totuna dacă o faci deodată sau cu-ncetul ? Ascultă, ginere, vrei să tragem cu buretele peste socoteala ceea ?

Şi Stolpe îi întinse mîna lui Pelle.

O dată hopul trecut, Stolpe se încălzi de-a binelea.

— N-aş fi crezut în ruptul capului că are să-mi fie dat să-mi văd iar fata şi încă lehuză, spuse el mulţumit şi o netezi pe Ellen cu mîna lui aspră pe obraz.

— Tata a ţinut întotdeauna la dînsa ca la ochii din cap şi i-a părut foarte rău de cele întîmplate. Acum însă, face pe grozavul, spuse doamna Stolpe.

— Vorbă să fie, mamă, mormăi Stolpe. Femeile trebuie să dea din gură !

Vremurile îi îmbătrîniseră pe amîndoi ; în meseria lui erau mulţi fără lucru şi Stolpe ajunsese la o vîrstă cînd îi venea greu să se ia la întrecere pe schelă cu tineretul. Se vedea după hainele lor că nu o mai duceau aşa de bine ca altădată. Stolpe tot mai era preşedintele sindicatului zidarilor şi om cu vază în mişcare.

— Şi acum, băiete, îi spuse el pe neaşteptate lui Pelle, punîndu-i mîinile pe umeri, să-mi spui şi mie ce ai de gînd de data asta. Aud că iar începi să răscoleşti spiritele.

Pelle îi împărtăşi marele lui plan de întreprinderi cooperatiste. Bătrînul ştia de altfel unele amănunte cu privire la acest plan şi se vedea că urmărise de departe activitatea lui Pelle.

— La urma urmei, planul nu e chiar aşa de rău, spuse el. Poate că dacă punem cu toţii umărul, izbutim să stoarcem pe tăcute capitalul din mîinile oamenilor. Numai să ai mişcarea de partea ta ! Şi apoi, să

fim înțeleși, cine nu sprijină partidul nu este decît un spărgător de grevă !

— Am și stabilit legături cu partidul, dar lucrurile merg cam încet, spuse Pelle.

— Atunci ar trebui să te mai sprijinim și noi. Ce voiam să te-ntreb, Pelle. Scrîntitul cela de Brun, sau cum îl mai cheamă, locuiește la voi ?

— Nu e de loc scrîntit, răspunse Pelle. Dacă vrei, haide să ne ducem la el ; e pe-afară !

Nu trecu mult și între Brun și Stolpe se înfiripă o convorbire ; erau cam de aceeași vîrstă și trăiseră fiecare în felul lui primele zile ale mișcării. Doamna Stolpe ieși de cîteva ori să-i spună lui bărbatu-său că se făcuse vremea de mers acasă.

— Nu e bine să te certi cu nevasta, spuse Stolpe în sfîrșit. Dar mai vin eu în curînd pe-aici. Aud că aveți de gînd să clădiți și aș vrea să văd și eu cum vor fi casele voastre.

— N-am început încă, răspunse Pelle. Dar vino duminică și îți arătăm totul !

— Dați de bună seamă lucrul în antrepriză la meșteri ? întrebă Stolpe.

— Nu. Ne-am gîndit să folosim șomeri, dacă vor fi de acord să preia construcția și vor avea pe cineva să conducă șantierul, spuse Brun. N-ai putea să preiei dumneata lucrarea ?

— Firește că pot, răspunse Stolpe conștient de valoarea lui. Cine altul e mai indicat decît mine să clădească locuințe muncitorești ? Am fost membru de partid încă pe vremea cînd partidul nu avea decît un singur membru !

— Așa e, interveni Pelle. Stolpe e veteranul mișcării.

— Strașnic ar fi, zău așa, să mi se dea mie lucrarea ! exclamă Stolpe, pe cînd Pelle îi petrecea, pe el și pe doamna Stolpe, la tramvai. Voi înjgheba o echipă de muncitori cum nu s-a mai pomenit ! Să vezi tu ce case vom clădi noi ! Nici urmă de șmecherie !

Se mai întîmpla citeodată ca Pelle să se trezească prin întuneric şi să nu ştie unde se află. I se tăia răsuflarea de spaimă; visa că e la închisoare şi i se părea că mai simte duhoarea latrinei şi umezeala zidurilor de piatră. Incetul cu încetul, îşi dădea seama unde se află; respiraţia regulată a celor din jurul lui, ca şi căldura întunericului, îl readuceau în sînul căminului. Se aşeza în pat, în capul oaselor şi aprindea un chibrit ca să prindă pentru o clipă imaginea fugară a lui Ellen şi a copiilor. Nu mai îndrăznea să se culce la loc şi să adoarmă, de teamă ca visul să nu-l întoarcă din nou la închisoare. Se îmbrăca încet şi se strecura tiptil afară ca să facă o plimbare şi să vadă cum se luminează de zi.

Ciudat lucru mai era şi visul, căci te făcea să vezi totul pe dos. La închisoare, visa nici mai mult nici mai puţin decît că e liber şi că trăieşte în ţara fericirii. Acolo, ziua era aprigă şi noaptea bună, pe cînd aici era tocmai pe dos, ca şi cum ar fi existat ceva care făcea ca omul să treacă întotdeauna prin toate. „Oare acesta să fie sufletul?" se întreba el, pe cînd se îndrepta spre răsărit, în întîmpinarea zorilor. Acasă, la ţară, în copilărie, bătrînii credeau că visul ar fi sufletul descătuşat de trup, rătăcind la întîmplare. Ba unii îl văzuseră chiar strecurîndu-se, sub chipul unui şoarece alb, din gura celui ce dormea, ca să-i facă rost de aventuri. Şi, în definitiv, acesta era adevărul! Numai cu ajutorul visului se elibera cel sărac, luîndu-şi de la viaţă tot ceea ce i se cuvenea. Poate că în întuneric oamenii schimbau rolurile între ei; poate că sufletul bogatului intra noaptea în trupul săracului ca să culeagă suferinţe pentru stăpînu-său.

Primăvara plutea în aer — pînă acum nu pulsase decît în sîngele lui; o simţise ca pe un dor înăbuşit de a se întinde, ca să doboare piedicile din cale. Acum păşea cu faţa îndreptată spre zorile care se iveau şi

simţea într-însul o forţă de neînvins. Nu ştia de unde îi vine această forţă, ştia doar că există. Se simţea ca un uriaş ghemuit într-un ungher şi care, cînd i se va da drumul, va arunca în aer lumea întreagă. Păşea elastic înainte. Deasupra capului lui se ridică cea dintîi ciocîrlie. Pămîntul îşi elibera încet faţa de sub minunatul văl de linişte şi de mister pe care i-l ţesea noaptea.

Poate că sentimentul puterii îi venea de acolo că ştia să-şi stăpînească spiritul şi că izbutise chiar să-şi facă o idee generală limpede asupra lumii. Lumea era ea nemărginită, dar nemărginite erau şi facultăţile lui ; nu se mai afla nici o forţă care să-l poată alunga din făgaşul ce-şi croise. Auzea răsunînd întreg viitorul în propriii lui paşi — se va sfîrşi curînd cu toată frămîntarea şi anume, în momentul cînd cei din organizaţie se vor fi deprins cu gîndul că lucrurile trebuie luate aşa cum sînt. Deocamdată treaba mergea greu pentru că conducerea mişcării punea înaintea oricărei conlucrări cu el condiţia reabilitării lui. Pelle rîse şi îşi ridică faţa în bătaia adierii premergătoare răsăritului. Era, aşadar, exclus din societate ! Ei, şi nu era oare acesta adevărul ? Nu se simţea aparţinînd ordinii sociale existente şi nici nu dorea drepturi cetăţeneşti, atît cît mai ţinea această ordine. Faptul că era exclus din societate constituia însuşi titlul lui de noblete ; raporturile lui cu viitorul depindeau de aceasta. Reluase lupta în calitate de izgonit şi tot în această calitate voia să şi învingă. Cînd se va ridica el, să nu mai existe paria pe lume !

Mergea aşa, cu noaptea la spate şi cu lumina în faţă, şi simţea ca şi cum s-ar fi aflat în pragul tinereţii şi ar mai fi avut încă toate făgăduielile neîmplinite înaintea lui. Şi totuşi, avea senzaţia că fusese de faţă de la începutul începuturilor, atît de amănunţit cunoştea lumea întunericului, pe care o părăsise. Nu era oare omul o făptură minunată, care avea pe de o parte însuşirea de a se ghemui şi de a se preface în nimic, iar pe de alta aceea de a se întinde şi de a umple totul ? Acum îl înţelegea el pe unchiul Kalle, care nu lua nimic în serios ; se înfăşurase într-o armură,

pentru ca viaţa să nu-i poată răni prea adînc sufletul blajin. Bietul om se văzuse silit să-şi tocească sensibilitatea, căci dacă s-ar fi lăsat în voia realităţii aspre, i s-ar fi scurs tot sîngele din vine. Tocirea sensibilităţii este un fel de carapace care apără sufletul celor mărunţi. Şi iată-i că răsar cu inimile nevătămate, gata să preia conducerea în vremurile bune care aveau să vină!

In Pelle sălăşluise din totdeauna simţămîntul nelămurit că este cel ales; încă de pe vremea cînd era copil, simţămîntul acesta îl ajutase să ţină neînfricat piept lumii necruţătoare care-l înconjura — şi asta îi încordase mădularele. Venise pe lume gol şi sărac, şi probabil că nimeni nu-i pusese vreun dar în leagăn; totuşi însemnase o făgăduinţă luminoasă pentru tata Lasse cel îmbătrînit şi gheboşat de muncă. Împrăştia lumină în jurul lui şi, deşi acest fapt se întîmplă adesea la prunci, bătrînul obişnuia să spună că Dumnezeu dăduse copilului scînteia. Tata Lasse îşi ridica ochii la el ca la o minune cerească. Băiatul se cam mira de adoraţia aceasta, dar se simţea la largul lui să se ştie bucuria lui tată-său. Pentru el existau pe atunci cu totul alte minuni, ca de pildă viţelul cu două capete şi mielul cu opt picioare; avea altă concepţie despre minuni şi nici prin gînd nu-i trecea să se mire de un băieţel cu urechile clăpăuge, cum întîlneai atîţia la fiecare pas!

Acum, însă, se simţea înclinat să-i dea dreptate lui tata Lasse, căci cele mai mari minuni se aflau în el— în Pelle cel aidoma cu milioane de alţi muncitori şi care nu posedase vreodată altceva decît pîinea de toate zilele. Doar omul era cea mai mare minune! Cu toată banalitatea lui cotidiană, nu ţîşnise ca o scînteie luminoasă din uriaşa forjă a creierului dumnezeiesc? Omul era în stare să-şi trimită gîndul cercetător înainte pînă la cele mai îndepărtate margini ale spaţiului şi îndărăt, pînă la cea dintîi aurora a timpurilor! Şi această însuşire atotcuprinzătoare a omului părea ieşită din haos, ca însuşi Dumnezeu! Pînă şi aceasta era o minune, că el, crainicul care chemase muncitorimea la luptă, trebuise să intre în temniţă

ca să poată înțelege rostul adînc al lucrurilor ! Fusese de bună seamă sortit să fie purtătorul unor planuri de mare semnificație, căci altfel nu ar fi ajuns la închisoare !

Cînd privea peste colină, în depărtare, i se părea că se află în fața unei idei măreț, care îmbrățișa întreaga omenire. De veacuri se tot pregătea poporul să intre pe nesimțite într-o lume nouă. Nu se putea pune stavilă pribegiei maselor, pînă ce nu-și vor fi atins ținta. O lege pe care nici ei înșiși nu o cunoșteau și în rosturile căreia nu se puteau amesteca îl ducea pe drumul bun ; lui Pelle nu-i era teamă ! Îndărătul muncii lui neadormite la rezolvarea marii probleme a epocii, se afla conștiința că face parte dintre cei cărora poporul le încredințase răspunderea viitorului ; iar cît privea țelul, nu se îndoise niciodată. Și nici în privința mijloacelor nu avea vreo șovăială. Chiar și cei ce vedeau departe se îngroziseră pe vremea locautului celui mare, la ideea că va fi nevoie să ducă masele în foc. Apoi, însă, acțiunea evoluase de la sine, în mod organic, pornind de la o cauză în aparență mărunță și crescînd pînă la o luptă crîncenă, pe toată linia.

Pretenții atît de mari ca acelea cu care veneau el și cu ai lui nu mai pomenise lumea vreodată. Nu era vorba nici mai mult nici mai puțin decît de izbînda bunătății ! Lui Pelle nu-i plăcea să se slujească de vorbe mari, era însă încredințat, în adîncul sufletului, că tot răul din lume își avea obîrșia în nevoi și mizerie. Neîncrederea și egoismul se născuseră din abuzuri și erau armele cu care se apărau oamenii de exploatare ! Lăcomia era o urmare a nestatorniciei lucrurilor, a amintirii nevoilor îndurate, sau a fricii inconștiente de ele. Cele mai multe crime se puteau lesne pune pe seama împrejurărilor jalnice în care trăiau oamenii și chiar acolo unde legătura nu era evidentă, avea credința fermă că ea există totuși. Știa din experiență că, în fond, toți oamenii erau buni ; răutatea dintr-înșii se datora unei cauze precise, pe cînd bunătatea le dăinuia adesea în suflet, în pofida suferințelor. Bunătatea va triumfa cu desăvîrșire nu-

mai atunci cînd vor avea cu toţii asigurate condiţiile de viaţă necesare. Pelle era sigur că pînă şi crimele puse pe seama anomaliilor aveau să dispară de la sine, îndată ce se va şterge din societatea omenească amintirea mizeriei.

Pelle purta în suflet credinţa luminoasă că el şi cu ai lui vor reînnoi lumea ; poporul avea să făurească raiul pe pămînt pentru cei mulţi — tot aşa după cum făcuse un paradis şi pentru cei puţini. Era nevoie de multă voinţă şi răbdare, dar oastea sa rezistase încercărilor. Era cu neputinţă ca acei care purtaseră cu răbdare din timpuri străvechi povara existenţei altora să nu fie apţi să ia în mîinile lor conducerea, în clipa cînd va începe era cea nouă.

Plimbarea de dimineaţă îl duse pe Pelle pînă la ţărmul mării. Era prea tîrziu să se mai întoarcă, şi îl apucase o foame de lup. Îşi cumpără cîteva chifle calde de la o brutărie şi le mîncă în drum spre cooperativă.

Într-o zi pe la amiază, Brun veni la cooperativă să semneze cîteva documente şi să mai cerceteze registrele împreună cu Pelle. Şedeau amîndoi, în biroul din spatele magazinului. Pelle citea dintr-o condică şi făcea diferite observaţii, pe cînd bătrînul, care se gîndea cum să ajungă mai repede înapoi acasă, asculta absent şi încuviinţa din cap.

— N-ai putea să-i dai zor ? întrebă el. Nu mă simt tocmai bine.

Vîntul rece de primăvară nu-i pria bătrînului şi îi îngreuna respiraţia. Medicul îl sfătuise să plece pentru cîteva luni pe Riviera, pînă va trece primăvara, dar Brun nu avea curajul să călătorească singur.

Se auzi colopoţelul uşii de la intrare şi Pelle coborî să-l servească pe clientul care intrase, un tînăr ars de soare care se opri rîzînd în faţa tejghelei.

— Ce, nu mă mai recunoşti ? întrebă el, întinzînd mîna lui Pelle.

Tînărul era Karl, cel mai mic dintre cei trei orfani din Arcă.

— Cum să nu te recunosc ? strigă Pelle cu bucurie. Te-am căutat odată în Adelgaade şi mi s-a spus că ai magazinul tău.

Era mult de cînd avusese magazinul lui, acum conducea o cooperativă mare de consum pe insula Fyn. Venise la Pelle să comande încălţăminte.

— Facem o încercare, spuse el. Dacă merge, te pun în legătură cu Uniunea cooperativelor noastre şi să ştii că e un client care desface marfă, nu glumă !

Pelle trebui să se grăbească să preia comanda, căci Karl voia să se întoarcă cu trenul următor.

— Păcat că n-ai timp să vii să-ţi arăt fabrica, spuse Pelle.

— Iţi mai aminteşti de mititelul acela de Paul, băieţelul lucrătoarei, pe care ea îl lega de sobă, cînd se ducea la fabrică ? Să vezi ce flăcău frumos s-a făcut ! E mîna mea dreaptă ! Tare s-ar bucura să te vadă !

Cînd închise uşa după Karl şi dădu să se întoarcă în birou, unde-l aştepta bătrînul, Pelle zări o femeie mărunţică şi cam gheboasă, cu un copil de mînă, care umblau în sus şi-n jos prin faţa ferestrelor atelierului, aruncînd pe furiş cîte o privire înăuntru. Făceau o impresie jalnică şi erau foarte sfioşi. Pelle îi chemă în magazin.

— Vreţi să vorbiţi cu Peter Drejer ? întrebă Pelle.

Femeia dădu din cap. Avea trăsături fine şi ochi mari, trişti.

— Numai dacă nu vă stingherim, răspunse ea.

Pelle îl chemă pe Peter şi urcă apoi în birou. Bătrînul Brun aţipise pe scaun.

De jos se auzeau şoapte. Peter Drejer părea furios. Din şoaptele femeii şi ale copilului, Pelle îşi dădu seama că plîng. Totul dură numai cîteva minute, căci Peter le şi dădu drumul afară. Pelle coborî repede în prăvălie.

— Dacă e vorba de bani, ştii doar că n-ai decît să-mi ceri, îi spuse el repede.

— Ba au venit în privinţa întrunirii celei mari a şomerilor, de după masă. M-au rugat să stau acasă. Proşti ! Ce dracu le mai dă şi lor în gînd ! Peter Dre-

jer părea foarte jignit. Sper că n-ai nimic împotrivă să plec acum ? Peste o oră începe.

— Credeam că ați contramandat-o, spuse Pelle.

— Da, însă contramandarea a fost numai o manevră, ca să nu poată fi interzisă ! O ținem pe un cîmp din marginea orașului. Ar trebui să vii și tu, căci să știi că va fi o întrunire despre care se va vorbi ! Azi dăm o luptă mare !

Peter Drejer era nervos și, pe cînd vorbea, își pipăia în neștire hainele.

Pelle îi puse mîinile pe umeri și îl privi în ochi.

— Ar trebui să le faci voia celor doi, stărui Pelle. Nu-i cunosc, însă dacă soarta lor depinde de tine, atunci au dreptul să-ți și pretindă ceva. Renunță la ce ai de gînd și fă mai bine o plimbare cu ei pe undeva prin împrejurimi. A început să înverzească... zău, duceți-vă la pădure ! E mai bine să fericești două ființe, decît să nenorocești o mie !

Ochii lui Peter priveau cu îndărătnicie în lături.

— Nu avem de gînd să facem mare lucru, așa că nu văd de ce atîta caz !

— Se vede de la o poștă că ai intenția să faci ceva ! Și dacă nu izbutești ceea ce ți-ai pus în gînd, pe cine vor lovi urmările ? Pe femei și pe copii ! Și n-ai s-o poți scoate la capăt — nu în aceasta rezidă forța noastră !

— Tu vezi-ți de treaba ta și lasă-mă pe mine să-mi văd de a mea, îi răspunse Peter, desprinzîndu-se încet din mîinile lui.

Pe trotuarul din față stăteau de vorbă doi gardiști, trăgînd din cînd în cînd cu coada ochiului spre magazin. Pelle îi făcu semn lui Peter.

— Poliția nu știe unde ținem întrunirea și de aceea mă supraveghează, spuse Peter, ridicînd din umeri. Dar lasă că-i duc eu ușor de nas !

Cei doi gardiști trecură strada și, ajunși în fața magazinului, se despărțiră. Unul din ei se opri să privească în vitrină, apoi intră repede înăuntru.

— Peter Drejer e aici ? întrebă el cu importanță.

— Eu sînt, îi răspunse Peter intrînd după tejghea.

Dar te sfătuiesc să nu pui mîna pe mine. Nu sufăr mîini de poliţist!

— Eşti arestat! declară gardistul scurt şi se luă după dînsul.

Pelle puse mîna pe braţul poliţistului.

— Ai putea să te porţi mai puţin grosolan, spuse el.

Gardistul îl împinse nu tocmai blînd la o parte.

— Nu te amesteca! strigă el, ducînd fluierul la gură.

Peter tresări. Şovăi o clipă, apoi sări ca o pisică peste grilaj şi se repezi în jos, pe scara care ducea la atelier. Acolo, însă, se postase celălalt gardist, gata să-i ia în primire. Dintr-o săritură, Peter fu iarăşi sus şi se repezi de-a dreptul la urmăritorul lui — cu revolverul în mînă!

— Ei, drăcia dracului! M-am săturat! strigă el.

Două împuşcături răsunară scurt, una după alta. Poliţistul care tocmai se întorsese să fugă căzu cu capul sub tejghea. Peter se nărui grămadă peste dînsul. Părea că se împiedicase de picioarele gardistului. Cînd dădu Pelle să-l ridice, văzu că îi picura sînge din tîmplă. Poliţistul murise.

Pelle ridică capul lui Peter, acesta abia mai putu deschide ochii.

— Ajută-mă să plec de-aici, şopti întorcînd faţa cu scîrbă spre gardist. Mai ţinea încă revolverul încleştat în mînă.

Pelle îi luă arma şi îl duse în birou, unde îl întinse pe canapea. În uşă stătea bătrînul bibliotecar tremurînd.

— Vai, adu te rog nişte apă rece, îi ceru Pelle, dar bătrînul nu-l auzi.

Peter Drejer făcu semn cu mîna că nu mai are nevoie de nimic.

— Cei doi! şopti el.

Pelle încuviinţă din cap.

— Şi apoi... Pelle... prietene...

Încercă să-şi îndrepte asupra lui privirea stinsă; deodată se înfioră, tresări de parcă l-ar fi apucat crampele şi se închirci, strîngîndu-şi genunchii pînă sub bărbie.

— Cîinii... gemu el.

Ochii i se încrucișară atît de tare, încît nu i se mai vedeau de loc pupilele. Apoi toate lunecară la loc, cu o mișcare lentă, revenind în poziția de mai înainte. Murise.

Celălalt gardist intră în birou.

— Ei, a crăpat ? întrebă el cu ură. Ne-a dat destul de furcă !

Pelle îl luă de braț și-l conduse pînă la scară.

— De-acum înainte nu vă mai aparține, spuse el.

Încuie apoi ușa și coborî în magazin în urma polițistului. Gardistul cel împușcat zăcea întins cît era de lung, pe tejghea. Camaradul lui avusese grijă să-l suie acolo, închisese ușa magazinului și lăsase rulourile.

— Ar fi bine să oprești lucrul pe ziua de azi și să le comunici tovarășilor cele ce s-au întîmplat, îi spuse Pelle liniștit lui Brun. Eu mai am ceva de aranjat ; azi nu mai lucrăm !

— Vrei să pleci ? îl întrebă bătrînul îngrijorat.

— Da, să mă duc să țin întrunirea în locul lui Peter Drejer ; el n-o mai poate face, spuse Pelle în șoaptă.

Trecură amîndoi prin atelier. Oamenii stăteau nedumeriți și priveau unul la altul. Auziseră împușcăturile, dar nu știau ce să creadă.

— Peter a murit ! rosti Pelle.

Mai mult nu putu spune ; îl gîtuia emoția. Parcă se prăbușise dintr-o dată totul într-însul. Se repezi afară și sări într-un tramvai.

Pe un cîmp de la marginea de nord a orașului se adunaseră mii de oameni rămași fără lucru. Vîntul bătea dinspre apus, aducînd o burniță rece ; trîmbe răzlețe de ploaie treceau peste șomerii care băteau pămîntul cu picioarele, schimbîndu-și mereu poziția ; dîrdîiau de frig în hainele lor subțiri. În aer plutea ca o amenințare. Din ulițele mărginașe se scurgea lumea fără încetare ; bărbați istoviți, cei mai mulți cu fețe pe care șomajul săpase, ca pe un răboj, numărul anilor fără lucru. Unii nu mai aveau haine de ieșit în oraș și se foloseau de acest prilej ca cel puțin aci să fie și ei de față.

Se foiau de colo-colo, bombănind că întrunirea nu mai începe o dată și se întrebau unii pe alții ce se întîmplase. Nimeni nu știa. Atît mai lipsea, ca și Peter Drejer să-i fi dus de nas și să se fi dat cu burghezia!

Dar deodată, pe capra unei trăsuri care trebuia să slujească de tribună, răsări o siluetă — și lumea o porni într-acolo. Cine dracu' să fie? Nu era Peter Drejer! Ce, Pelle?! Cum, care fierar? Aha! Cel de pe vremea luptei celei mari — „Fulgerul"! Mai trăiește? Cum să nu, ba a și ajuns mare industriaș și stîlp al societății! Ei, drăcia dracului! Ce caută ăsta aici? Mare nerușinare!

Deodată îl învălui, ca o plesnitură de bici, o adevărată furtună de strigăte și de fluierături, în care se amestecaseră pe alocuri aplauze stinghere.

Pelle privea peste mulțime cu fața înspăimîntător de gravă. Demonstrația împotriva lui nu-l impresiona; venise doar să țină locul unui mort! Mai simțea și acum pe braț capul îngreunat de moarte al lui Peter.

Cînd se liniștiră puțin spiritele, Pelle ridică capul.

— Peter Drejer a murit! spuse el tare ca să se audă pînă departe. Un murmur trecu printre șirurile de oameni.. Se uitau unii la alții întrebători, parcă n-ar fi auzit bine. Pelle înțelese de pe fețele lor cîte nădejdi li se vor spulbera, cînd vor fi siliți să creadă.

— Minciuni sfruntate! răcni deodată un glas, care păru să descătușeze spiritele. Ticălosule! Te-a tocmit poliția să ne spargi adunarea!

Pelle se făcu alb ca varul.

— Peter Drejer zace la noi la fabrică, cu un glonte în cap, repetă el fără îndurare. Poliția a vrut să-l aresteze și atunci a împușcat un gardist și apoi s-a împușcat și el!

O clipă, sîngele îngheță oamenilor în vine la auzul crîncenului adevăr și Pelle văzu cît de mult îl iubiseră pe Peter Drejer. Apoi începură să vocifereze că voiau să se ducă în oraș, să stea de vorbă cu poliția. Unii se și porniră.

— Ascultați, oameni buni! strigă Pelle cu voce tunătoare. Sînteți oameni în toată firea și vreți să faceți scandal lîngă coșciugul unui tovarăș?

— De unde știi că e mort? întrebă careva. Ce te amesteci!

— Știți că undeva, într-o mahala din vestul orașului, o femeie și un copil îl așteaptă pe Peter Drejer, care n-o să mai vină. Și voi vreți ca și alte femei și alți copii să aștepte degeaba? Ce v-a apucat de vreți să săriți în mare și să vă înecați, numai pentru că v-ați udat puțin? Credeți că în felul acesta îi ajutați pe cei pe care-i lăsați în urma voastră? Firește, dacă sînteți convinși de acest lucru, e de datoria voastră să vă jertfiți. Dar nu credeți mai degrabă că statul vă va azvîrli într-o groapă comună, pentru ca văduvele și orfanii să vă poată plînge?

— Ție ce-ți pasă? strigară cîțiva. Ce-i al tău e pus deoparte!

— În acest moment mă străduiesc să pun și pentru voi deoparte, pe cînd voi vreți să stricați totul cu o prostie! Vouă nu vă pasă, nu mie! Dacă este vreunul printre voi care îndrăznește să spună cu mîna pe conștiință că a suferit mai mult decît mine, să vină și să-mi ia locul!

Pelle tăcu și își aruncă privirile peste mulțime. Fețele supte spuneau că au mai degrabă nevoie de hrană, decît de nădejde în vremuri mai bune, iar ochii ațintiți în gol păreau să sfredelească viitorul îndoielnic. Trebuia să li se dea să poarte o răspundere, o răspundere nesăbuit de mare pentru niște ființe atît de crunt nedreptățite — așa de mare încît să-i tîrască după ea.

— Ce-i cu voi? strigă Pelle. Răbdați mizerie? Dar tot de mizerie ați avut parte de cînd lumea, fără să fi primit vreodată ceva în schimb! Și acum, cînd lucrurile încep să se lămurească, ați pierdut răbdarea? Nu uitați că nu sîntem de azi, de ieri! Oare nu noi am dus la capăt lupta cea mare cot la cot? Acum vă bateți joc și de ea și de toată mișcarea, și spuneți că nu ne-a dat nimic! Faptele rămîn însă fapte: am răzbit la viață și am cucerit drepturile care ni se cuvin ca

oameni. Și chiar și mai înainte — timp de o mie de ani — am purtat nădejdea oarbă cu noi de-a lungul sclaviei și lipsurilor. Mai există vreo altă clasă socială care să poată dovedi că a străbătut o cale atît de lungă ? Siliți de împrejurări, ne-am organizat în așa fel, încît să putem rătăci mii de ani prin pustiu, dar nu am uitat nici un moment țara făgăduinței ! Bunul Dumnezeu ne-a hărăzit și nouă ceva din nemărginita lui răbdare, ca să putem trece prin atîtea greutăți. Și acum, cînd iată-ne ajunși la hotar, ați uitat deodată încotro duce marșul nostru și ați fi gata să jertfiți totul, numai dacă ar veni careva să vă prefacă din robi slabi în robi grași ?

— Ba nu sîntem robi ! se auziră strigăte amenințătoare din mai multe puncte.

— Sînteți vite de muncă, la jug, și cu ochelari de cai la ochi. Cereți să fiți hrăniți bine. Cînd vi se vor deschide ochii și veți lua în fine răspunderea în mîinile voastre ? Credeți că sînteți dați dracului, dacă vă aruncați cu pieptul gol în fața baionetelor ! Putem noi oare ține piept brutalității ? Dacă am putea, nu am fi noi aceia cărora ni s-ar cuveni viitorul.

— Nu-ți bați tu joc de Peter Drejer ? întrebă o voce supărată.

— Cum aș putea eu face una ca asta ? Peter Drejer e din cei ce merg în frunea noastră și stropesc pietrele drumului cu sîngele inimii lor, pentru ca noi, ceilalți, să nimerim calea. Dar voi n-aveți dreptul să vă măsurați cu el ! El s-a prăbușit sub povara unei răspunderi uriașe, pe cînd voi, ce faceți ? De vreți să cinstiți amintirea lui Peter Drejer, așa cum merită, duceți-vă acasă în liniște și alipiți-vă din nou mișcării, căci aveți de îndeplinit o muncă la care trebuie să puneți cu toții umărul, ca să se schimbe fața lumii ! Ce importanță are dacă veți mai sîngera o bucată de vreme și vă vor mai ghiorăi mațele de foame, căci noi vă ridicăm doar case ! Da' ce, n-ați răbdat de foame, pe vremea cînd clădeați case pentru alții ? Spuneți că sînteți adepții lui Peter Drejer. Noi însă nu facem parte dintre martirii cei mari. Sîntem oameni ca toți oamenii, care ne

trăim viața cea de toate zilele și în aceasta constă opera noastră. Toate miile de oameni care au suferit și au murit în tăcere nu au oare încă și mai mult dreptul la considerația noastră ? Au pierit pașnic, numai ca să contribuie la evoluția societății și au cel mai întemeiat drept să ne ceară să credem într-o evoluție pașnică. Tocmai noi, care ne tragem de jos de tot, avem datoria să respectăm evoluția istorică — nici o mișcare nu a avut o istorie a începuturilor mai lungă și mai chinuită decît a noastră ! Suferințele și lipsurile ne-au învățat cum să luăm conducerea în mîinile noastre, în momentul cînd va triumfa dreptatea, și acum vreți să dați totul peste cap printr-o acțiune violentă ?

Oamenii se liniștiseră și îl ascultau tăcuți.

Cucerise spiritele, dar nu le arăta limpede cum stăteau lucrurile. Deocamdată păreau niște oameni osteniți care află că mai au încă de mers o bucată bună de drum pînă să ajungă. Dar trebuiau să răzbată !

— Tovarăși ! strigă Pelle cu căldură. Poate că nu are să ne fie dat celor de aici să trăim timpurile noi, ele însă trebuie să devină o dată și o dată realitate, datorită nouă. Providența s-a oprit în fața noastră și ne-a ales pe noi să luptăm pentru înfăptuirea lor. Nu este asta o cinste ? Ne-am ridicat tocmai din străfundurile existenței, goi-goluți. Cele vechi nu ni s-au agățat de haine, pentru că nu sîntem îmbrăcați — de aceea ne și putem înveșmînta în cele ce vor să vină ! Pe Dumnezeul cel vechi cu miile lui de popi, care ar fi trebuit să ne fie pavăză împotriva nedreptății, nu-l cunoaștem ; morala războiului n-am simțit-o niciodată, căci noi i-am fost dintotdeauna jertfă. Credem în bine, deoarece știm că fără izbînda binelui nu-i nici viitorul cu putință. Mintea noastră e limpede și în stare să cuprindă întreaga lumină. Vrem să ridicăm țărișoara noastră și să arătăm că are și ea o misiune pe lume. Noi cei mărunți vrem să arătăm cum pot cei mici să se țină pe picioare și să se afirme datorită principiului bunătății. Nu vrem răul nimănui și de aceea și binele

e de partea noastră ! Nimic pe lume nu ne poate împiedica la nesfîrşit să ridicăm capul ! Şi acuma duceţi-vă la casele voastre. Vă aşteaptă soţiile şi copiii ; poate că nici nu ştiu ce e cu voi !

Mai şovăiră un timp de parcă ar fi vrut să asculte mai departe. Apoi mulţimea se împrăştie în tăcere.

Cînd sări Pelle de pe capra trăsurii, Morten veni spre el şi îi întinse mîna :

— Eşti tare, Pelle ! îi spusé calm.

— De unde ai răsărit ? îl întrebă Pelle surprins şi bucuros.

— Am sosit cu vaporul în cursul după-mesei şi m-am dus de-a dreptul la cooperativă. Brun mi-a povestit ce s-a întîmplat şi mi-a spus că eşti aici. A fost o întrunire periculoasă ! Colo, pe una din străzile laterale, se află un detaşament de gardişti. Ce s-a întîmplat ?

— Plănuiseră o manifestaţie şi de bună seamă că nu le-ar fi mers bine, răspunse Pelle serios.

— Bine că ai izbutit să le muţi gîndul ! Am văzut eu în sud manifestaţii la care poliţia şi armata calcă sub picioarele cailor pe bieţii şomeri ; groaznică privelişte !

Pelle şi cu Morten o luară peste cîmp, spre „Zorile".

— Bine-ai venit acasă, îi mai ură o dată Pelle, bucurîndu-se ca un copil. De ce nu ne-ai scris că vii ?

— Avusesem de gînd să mai rămîn cîteva luni, dar într-o zi am văzut deasupra Mediteranei stoluri de păsări călătoare îndreptîndu-se spre nord şi mi s-a făcut un dor nebun de casă. Îmi pare bine că am venit, căci îmi mai pot lua rămas bun de la Brun.

— Va să zică tot pleacă ? Repede s-a hotărît ! Azidimineaţă mai stătea la gînd.

— S-a hotărît din pricina întîmplării cu Peter. Bătrînul s-a şubrezit de tot în jumătatea asta de an. Dar haide mai repede ! Mi-e dor de Ellen şi de copii ! Ce face cel mic ?

— Un dolofan, în toată legea ! spuse Pelle cu mîndrie. Patru kilograme şi jumătate neto. Nu merită tot respectul ? Un adevărat copil al soarelui !

Şi iar veni primăvara în Danemarca.

Era de multă vreme pe drum ; ciocîrlia sosise încă înainte de a se fi urnit gerul ; apoi se arătă şi graurul. Intr-o bună zi, aerul se limpezi deodată, se făcu uşor şi transparent, aşa că ochiul putea rătăci din nou pînă hăt-departe ; vîntul îşi recăpătă prospeţimea, căci era doar însuşi sufletul primăverii. Sosea încărcat din plin cu forţe noi pentru oamenii care îşi îndreptau spinarea şi trăgeau adînc aerul în piept. „Ah ! Vîntul de sud !“ spuneau ei, deschizîndu-şi sufletul.

Şi iată că soseşte primăvara însăşi, călare pe valurile mării, în mijlocul unui alai voios de tinereţe. Niciodată nu-şi mai făcuse intrarea atît de strălucit, căci semăna cu însuşi soarele cel strălucitor ! Marea scapără sub potcoave de aur, iar aerul tremură de mulţimea razelor aruncate şi prinse iarăşi din zbor ca suliţele, de către cavalcada ce zboară cu frîiele slobode. Iu-ha-ha ! trece galopul nebunesc peste întinsul valurilor. Care va coborî mai întîi pe ţărmul Danemarcei ?

Asemenea unei furtuni, vîjîie primăvara peste insule şi strîmtori, îmbrăţişînd voioasă întreaga fire. Cîntă din gurile copiilor ca dintr-un ghioc ; femeilor li se însănătoşesc dinţii sub sărutul ei, ochii lor se iau la întrecere în strălucire cu ea. Obrajii li se aprind sub mîngîierile ei, deşi rămîn răcoroşi ca poamele coapte la soare şi umezite de roua dimineţii. Creierul bărbaţilor începe iarăşi să vîjîie, căci primăvara le lărgeşte vederile, boltindu-le fruntea cît cerul şi umplînd-o de aşteptare. Deasupra capului, trec cîntînd stoluri lungi de păsări sălbatice ; omul e ameţit de propria lui imensitate.

Cu capul în vînt şi cu zîmbetul însorit, păşeşte primăvara ca o făptură uriaşă, îmbătată de propria ei putere ; îşi desface larg braţele şi deşteaptă cu cîntecu-i întreaga fire. Nimic nu i se poate împotrivi. Gîdilă rărunchii pămîntului încă adormit şi îi strigă zburdalnică : „Cucu ! Unde te-ai ascuns ?“

Şi acolo, în adîncuri, se scutură rădăcinile vieţii din amorţeală şi prind a se trezi, punînd din nou seva în mişcare; aricii şi şoarecii de cîmp ies la lumină buimăciţi de somnul iernii şi prind a forfoti prin tufişuri. Din întunecimea pămîntului se aude dospind şi bolborosind; tot ce-a fost odată putrezeşte, iar apa stătută de prin şanţuri se scurge înspre mare.

Oamenii stau de parcă ar fi picat din nori şi privesc cu ochi mari la zeiţa aceasta atît de darnică, pînă ce încolţeşte şi în ei primăvara şi încep să se simtă în stare de orice. Tot ce nu putuseră face pînă acum devine deodată cu putinţă, ba sînt chiar în stare de şi mai mult. Ţăranul a înfipt plugul în pămînt, iar semănătorul şi-a încins sacul în jurul trupului; a venit din nou vremea să se înveşmînteze cîmpul!

Zilele se fac tot mai lungi şi mai calde. Ce minunat e să le urmăreşti şi să ştii că toate merg înainte.

Veni şi ziua în care Ellen scoase al doilea rînd de ferestre şi deschise larg uşa care dădea în grădină; era ca o descătuşare! Dar şi cîtă murdărie aduce lumina la iveală!

— Acum avem ce face, Peter Drejer! spuse Ellen. Croitoreasa cea pipernicită zîmbeşte cu ochii trişti şi amîndouă încep să măture şi să şteargă geamurile. Din cînd în cînd, vine din grădină o fetiţă şi se plînge că Anna nu-i dă voie să se joace cu păpuşa cea mare. Svend Trost e de dimineaţă pînă seara pe cîmp; îi ajută lui bunicu-său Stolpe să clădească noile locuinţe muncitoreşti. Mai rar aşa ajutor! Cînd îl cheamă Ellen la masă, îi vine să-şi ia lumea în cap, de murdar ce e!

— Dumnezeu ştie cum îi merge bătrînului Brun, spune Ellen deodată în mijlocul lucrului. De trei zile nu mai avem ştiri de la dînsul. Păcat, bietul de el, că s-a dus aşa de departe! Numai de l-ar îngriji cum trebuie!

Pelle e grozav de ocupat; cei de-acasă aproape ca nu-l mai văd. Mişcarea îşi însuşise cu totul ideile lui şi îl împuternicise să facă cum va crede de cuviinţă, aşa că nu-şi mai vede capul de treburi.

— Aş vrea să ştiu dacă am sau n-am bărbat? spunea Ellen cînd se-ntîmpla să pună mîna pe el.

— Las' că o să fie bine, răspundea Pelle. Cum punem treaba pe roate, o să meargă singură ca o mașină!

Morten e singurul care nu se apucă serios de treabă. Umblă cu capul în nori, ceea ce nu se potrivește de loc cu activitatea înfrigurată din jurul lui.

— Gîndește! spune Ellen, oprindu-se o clipă din bătutul covorului. Slavă Domnului că nu m-am făcut scriitoare!

Pelle ar fi vrut cu dragă inimă să-l facă să se intereseze de marele lui plan cooperatist.

— Sînt atîtea despre care s-ar putea scrie, atîtea conferințe care ar trebui ținute! Toate acestea le-ai putea face tu mult mai bine decît mine, spunea el.

— Ba nu, Pelle, nu pot, răspundea Morten. Opera ta mă preocupă din ce în ce mai mult și avusesem de gînd să pun și eu umărul să te ajut, însă nu pot. Dacă îmi va fi dat să-mi dau și eu cîndva obolul la opera ta uriașă, va fi pe cu totul altă cale!

— Nu te văd să lucrezi la cartea ta despre soare, spunea Pelle îngrijorat.

— Nu lucrez pentru că de cîte ori mă apuc de ea, nu știu cum, dar se contopește ciudat cu opera ta. Nu pot separa ideile cărții de ale tale. În momentul de față mi se pare că sînt o cîrtiță care răscolește în întuneric pămîntul negru de sub puternicul arbore al vieții. Scormonesc într-una și caut, căci dau mereu de rădăcinile mari și grele ale copacului falnic, care se ridică deasupra pămîntului. Nu le văd, dar le aud cum foșnesc și sufăr că nu le pot urmări îmbinarea la lumină.

Într-o duminică dimineața, pe la sfîrșitul lui mai, se aflau cu toții în grădină. Scoseseră la soare leagănul copilului; Pelle și cu Ellen ședeau, el de o parte și ea de cealaltă, și vorbeau despre treburile casei. Cînd se întîmpla să-l aibă un moment, Ellen avea destule să-i spună. Mititelul stătea culcat și privea în văzduh cu ochii lui negri, care semănau cu două picături de apă cu ai lui Ellen. Era oacheș și rotunjor; se vedea că fusese zămislit de oameni cu sufletul însorit și plin de dragoste.

Lasse-Frederik ședea deoparte, sub tufele de porumbar, și picta un tablou pe care Pelle nu avea voie să-l vadă pînă nu era gata. Băiatul urma acum o școală de desen; era destoinic și avea ochiul pătrunzător; știa să vadă oamenii dintr-o ochire — mai cu seamă pe cei săraci. Mînuia creionul ușor și exprima din două-trei trăsături ceea ce tată-său izbutise să scoată numai cu nespusă trudă.

— Mîzgălești, îi spuse Pelle cam supărat. De aproape nici nu te poți uita la ele. Dar nu avea încotro, trebuia să recunoască că semănau.

— Ei, am să văd și eu o dată tabloul? strigă Pelle de la locul lui. Era foarte curios.

— Da, iată-l, răspunse Lasse-Frederik și se apropie cu tabloul de ei.

Înfățișa o stradă în mijlocul căreia stătea neguratic un faeton de lăptar. Îndărătul faetonului zăcea pe caldarîm un băiat cu capul plin de sînge.

— A adormit, pentru că e nevoit să se scoale întotdeauna cu noaptea-n cap, explică Lasse-Frederik. Cînd a pornit faetonul, băiatul a căzut.

Pustiul străzii din zorii zilei era bine redat, dar roșul sîngelui era prea țipător.

— Brr, te apucă groaza, spuse Ellen cutremurîndu-se. Dar adevărat este!

Morten se înapoie din oraș.

— Uite vești de la Brun, pentru tine, îi spuse lui Pelle, întinzîndu-i un plic mare.

Pelle intră în camera care dădea în grădină, ca să citească scrisoarea în liniște; după un timp se întoarse.

— De data asta sînt vești importante, spuse el mișcat. Vreți să auziți?

Se așează și începu să citească:

„Dragă Pelle!

Iți scriu din pat. De cîteva zile stau prost cu sănătatea, nădăjduiesc însă că nu e nimic serios. La urma urmei, toți sîntem datori bunului Dumnezeu o moarte, numai că aș dori să pornesc în călătoria asta mare, de acasă, din mijlocul vostru. Mi-e dor de «Zorile», de

voi toți, și mă simt singur. Dacă afacerea s-ar putea lipsi de tine pentru cîteva zile, m-aș bucura foarte mult să vii încoace. Ne-am întoarce acasă împreună, pentru că nu mă încumet să o pornesc singur la drum.

În timp ce-ți scriu, soarele apune și își trimite ultimele raze aici, la mine în cameră. Ziua a fost întunecată și cenușie, acum însă, către seară, soarele a izbutit să răzbată dintre nori ca să sărute de rămas bun pămîntul și totodată și pe bătrînul de mine. Și asta mă face să-ți spun ceva, Pelle: așa mi-au fost zilele pînă te-am întîlnit pe tine — fără sfîrșit de lungi și mohorîte. Cînd cineva e ultimul vlăstar al unui neam care se stinge, trebuie să poarte cu el și soarta monotonă a celorlalți!

M-am gîndit adesea cît e de minunată puterea tainică a vieții! Relațiile cu tine mi-au fost ca o făgăduință, cu toate că știam prea bine că nu mai eram în stare nici să fac ceva și nici să las ceva în urma mea. Și totuși, prin tine am simțit continuitatea mea în viitor. Tu te afli la începutul lucrurilor și mă privești ca pe ceva care dispare. Dar iată că viața ne lasă să ne trăim cu toții traiul, folosindu-se de fiecare din noi cum îi vine mai bine la socoteală. Rămîi tare în credința ta în viitor, căci progresul sălășluiește în tine. Mi-aș dori din toată inima să fiu un proletar care se deșteaptă și se află în faptul zilei! Mă bucur cel puțin că prin tine voi avea pe cele noi în fața ochilor, în momentul cînd voi muri.

Am rătăcit de colo-colo, găsind că viața e plicticoasă, că prea sînt toate firești și bine cunoscute — doar le trecusem așa de frumos pe curat în cataloagele bibliotecii! Și cum s-au mai reînnoit apoi! Abia acum, la bătrînețe, mi-a fost dat să cunosc veșnica tinerețe a vieții. Altădată nici nu mă sinchiseam de viața de țară, pe care o consideram doar ca o bălăceală în noroi și murdărie. Pămîntul cel negru mă îngrozea, căci nu deștepta în mintea mea decît gînduri funeste, atît de departe mă simțeam de natură! Satul era pentru mine un loc unde trăiau și munceau țărani, niște făpturi necioplite și lacome, un fel de dobitoace care încercau să ne maimuțărească. Ființe gînditoare

nu puteau trăi la țară! Era concepția cercurilor din care mă trag și care era în oarecare măsură și a mea, chiar dacă cultura mea academică mă silea să mai înfrumusețez lucrurile. Poziția noastră față de natură, privită din punct de vedere estetic, mi se părea foarte interesantă, constituind însă, de fapt, un contrast, ca să zic așa, de-a dreptul dușmănos. Nu-mi intra în cap cum de putea găsi cineva cea mai mică frumusețe într-un ogor desțelenit sau pe marginea unui șanț. Abia cînd te-am cunoscut pe tine a început să se trezească ceva în sufletul meu și să mă cheme în mijlocul naturii. În tine era ceva din tăria aerului întăritor de la țară.

Acuma îi înțeleg și pe strămoșii mei. Altădată îi considerăm niște vlăjgani cu pielea tăbăcită, care au adunat cu ghearele averea din care noi, ceilalți, am huzurit timp de două generații, fără să mișcăm un deget cu folos. Mi-am spus întotdeauna că numai datorită lor am avut putința să ducem viața pe care am dus-o, și am considerat că era singura lor scuză de a fi făcut parte din familia noastră, așa zdraveni și plini de sevă cum erau. Acum îmi dau seama că de fapt ei au trăit cu adevărat, pe cînd noi, cei ce am venit după dînșii, chiar așa înstăriți cum eram, nu am avut parte decît de-un pat în azilul de bătrîni al vieții.

Pentru toate acestea vouă trebuie să vă mulțumesc! Sînt fericit că datorită vouă am cunoscut oamenii timpurilor noi și că pot înapoia averea mea. A fost creată de către toți care muncesc, dar adunată numai de cîțiva, puțini la număr. E lucrul cel mai firesc să o restitui. Pe viitor, vor face și alții ca mine — de bună voie sau siliți — pînă cînd toate vor aparține tuturor! Și abia atunci va începe lupta pentru cele omenești! Capitalismul a creat mașini minunate, dar cu cît mai minunați sînt oamenii la care trebuie să ne așteptăm! Ferice de cine va apuca timpurile cele noi!

Toată averea mea v-am lăsat-o ție și lui Morten. Pînă acum nu există încă o fundație căreia i-aș fi putut-o încredința, trebuie deci s-o administrați voi, în numele cooperativei. Voi doi sînteți cei mai buni tutori ai omului sărac și știu că o veți utiliza cum va

fi mai bine. Așadar, o pun liniștit în mîinile voastre! Am rînduit totul înaintea plecării, iar testamentul l-am depus la avocatul meu.

Salutări tuturor celor de la «Zorile»: lui Ellen, copiilor, lui Morten. Dacă botezați mititelul înainte de a mă fi întors acasă, nu uitați că trebuie să-i dați numele meu! Nădăjduiesc, însă, că ai să vii."

Cînd isprăvi Pelle de citit, Ellen oftă adînc.

— Numai de nu i-ar fi mai rău decît mărturisește, spuse ea. Pleci, nu-i așa?

— Da. Mîine dimineață pun la punct ce e mai important la fabrică și plec cu expresul de amiază.

— Atunci să văd de lucrurile tale, spuse Ellen și intră în casă.

Pelle și cu Morten se duseră să se plimbe de-a lungul colinei și trecură pe lîngă căsuțele pe jumătate ridicate, ale căror cărămizi roșii luceau în soare.

— Nu ți se pare, Pelle, că ai venit pe lume într-un ceas bun? îl întrebă deodată Morten.

— Da, răspunse Pelle. Nimic nu s-a putut atinge de mine, așa că o fi adevărat ce spuneau tata Lasse și ceilalți, că m-aș fi născut cu cămașa învingătorului pe mine. Exploatarea pe care am îndurat-o de copil m-a învățat să fiu bun față de ceilalți; în închisoare mi-am cîștigat libertatea. Ceea ce ar fi putut face din mine un răufăcător, m-a făcut, dimpotrivă, om. Nimic nu mi-a putut pricinui vreun rău! Așa că, mai știi? Voi fi venit pe lume într-un ceas bun, precum spui tu.

— Da, așa e! Și iată că am găsit în sfîrșit și subiectul pe care îl tot caut, Pelle. Nu mai bîjbîi orbește prin întuneric; voi scrie o carte mare!

— Noroc! Și despre ce va fi vorba în cartea ta? Despre soare?

— Da, despre soare și despre ceea ce învinge! Va fi o carte despre tine, Pelle!

— Despre mine? întrebă Pelle speriat.

— Da, despre Pelle cel gol-goluț, cu cămașa învingătorului pe el. Cred că a venit vremea să scoatem iarăși la lumină pe cel dezbrăcat și să-l privim cum trebuie, mai cu seamă acum, cînd e gata să preia în

mîinile lui viitorul. Aţi prefera să citiţi istorii cu conţi şi cu baroni, dar acum vreau să scriu despre un prinţ care găseşte comoara şi o ia şi pe prinţesă de nevastă! A cutreierat lumea întreagă după ea, dar n-a găsit-o. Şi cînd n-a mai rămas loc necăutat decît numai într-însul, o găseşte, pentru că el îi înghiţise inima. Ce zici, nu e o poveste frumoasă?

— Ba eu o găsesc tîmpită rău, spuse Pelle rîzînd. Şi trebuie s-o înfloreşti zdravăn cu minciuni, dacă vrei cu tot dinadinsul să faci din mine un prinţ! Mă îndoiesc că îi vei putea convinge pe muncitori să ia cartea în serios. Prea mă cunosc ei şi sînt obişnuiţi cu mine!

— Ba am să-i fac s-o ia în mînă şi să plîngă de bucurie şi de mîndrie, pentru că se vor regăsi într-însa. Şi poate că de recunoscători ce vor fi, le vor pune şi copiilor numele după ea!

— Şi cum are să se cheme cartea? întrebă Pelle.

— Se va numi PELLE CUCERITORUL!

T. 1.934

Responsabil de carte : L. Costin
Tehnoredactor : I. Gheorghiu
Corector : M. Şufaru

Dat la cules 29.06.56. Bun de tipar 21.09.56. Tiraj 16.000+4.100 ex. Hîrtie semi-vel. de 65 gr. m.p. Ft. 840×1080/32. Coli ed. 32,68. Coli de tipar 19,5. Editia I. Comanda 1612. A. nr. 02414. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A—31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 877 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucureşti R.P.R.

NEXÖ

PELLE CUCERITORUL

★★